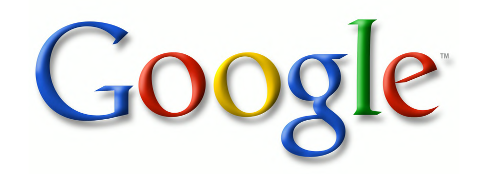
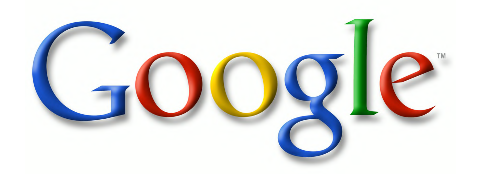

SOUPIS
PAMÁTEK HISTORICKÝCH A UMĚLECKÝCH
V KRÁLOVSTVÍ ČESKÉM

OD PRAVĚKU DO POLOVICE XIX. STOLETÍ.

VYDÁVÁ

ARCHAEOLOGICKÁ KOMMISSE
PŘI ČESKÉ AKADEMII CÍSAŘE FRANTIŠKA JOSEFA
PRO VĚDY, SLOVESNOST A UMĚNÍ

PODNĚTEM SVÉHO PRVÉHO PŘEDSEDY

† JOSEFA HLÁVKY.

XLI.

POLITICKÝ OKRES KRUMLOVSKÝ.

NAPSALI

F. MAREŠ a J. SEDLÁČEK.

SVAZEK PRVNÍ: OKOLÍ KRUMLOVA.

V PRAZE 1918.
NÁKLADEM ARCHAEOLOGICKÉ KOMMISSE PŘI ČESKÉ AKADEMII CÍSAŘE FRANTIŠKA JOSEFA
PRO VĚDY, SLOVESNOST A UMĚNÍ.

SOUPIS

PAMÁTEK HISTORICKÝCH A UMĚLECKÝCH

V POLITICKÉM OKRESU

KRUMLOVSKÉM.

NAPSALI

F. MAREŠ a J. SEDLÁČEK.

SVAZEK PRVNÍ: OKOLÍ KRUMLOVA.

S 380 VYOBRAZENÍMI.

V PRAZE 1918.

NÁKLADEM ARCHAEOLOGICKÉ KOMMISSE PŘI ČESKÉ AKADEMII CÍSAŘE FRANTIŠKA JOSEFA
PRO VĚDY, SLOVESNOST A UMĚNÍ.

TISKEM ALOISA WIESNERA V PRAZE,
KNIHTISKAŘE ČESKÉ AKADEMIE CÍSAŘE FRANTIŠKA JOSEFA PRO VĚDY, SLOVESNOST A UMĚNÍ
A C. K. ČESKÉ VYSOKÉ ŠKOLY TECHNICKÉ V PRAZE.

ÚVOD.

Ježto v Černé, v Havaldě u Chvalšin a nedaleko u Červeného dvora kosti *diluviálních zvířat* a *bronzové předměty*, u řeky na jatkách v Krumlově zlatá *mince císaře Valentiána* a u Mírkovic, Opalic a Černice *popelnice* nalezeny byly, jeví se nám territor celého dnešního Krumlovska jako *pozdní kolonisace* historická. Tím se též zodpovídá bezpečně otázka, vnikli-li původně Vítkovcové ze středu na hranice země, či bylo-li tomu obráceně. *Území* našeho okresu bylo někdy *zeměpanské*: z toho daroval kníže Břetislav (1037—1055) *Zátoň* klášteru *ostrovskému*; *Sveraz* s 17 vesnicemi patřila klášteru *strahovskému*, nejspíše nadáním knížete Vladislava r. 1143; *statek mokerský* s Mokrou, Černou a Dolní Vltavicí dostal *Hirzo, purkrabí zvíkovský*, od krále Václava I. († 1253) a postoupil jej r. 1268 nově založenému *klášteru korunskému*; *královský* byl statek *boletický* s Chvalšinami, Planou, Křenovem, Kladným a Kájovem, statek *velešínský* a hrad *Kuglvejt*. *Boletický* statek daroval král Přemysl Otakar II. svému r. 1262 založenému *klášteru korunskému*. Od krále českého získali také *Vítkovcové* své zdejší, původně nevelké *zboží*, z něhož se uvádí Přídolí r. 1231 (1220), Krumlov 1253 (1240), Světlík 1258 a Polná 1259. K tomuto zboží přibyla r. 1290 Hořice, před 1340 Brloh, 1349 Dívčí kámen, 1365 Čertyně, 1387 Velešín, 1447 Křemže, 1539 Sveraz, 1787 rozsáhlý statek korunský a r. 1800 menší zboží panenského kláštera v Krumlově. R. 1487 patřily ku panství krumlovskému: Kvítkův dvůr, Vlaštovičník, Slupenec, Drahoslavice, Lhota Fišlova, Třebonín (oba), Chabičovice, Zahrádka, Malčice, Osek, Nahořany, Rovné, Lověšice, Světlík, Černikov, Haclov, Švaňkov, Strážný Velký

a Malý, Spolí a Novosedly. Přídolí a Hořice připadly klášteru vyšebrodskému r. 1259 od Rožmberků založenému a bohatě nadanému a Světlík Drkolnám. Statek černický s Mojným a oběma Svincemi patřil mocnému rodu Bavorů; r. 1315 daroval jej Bavor III. klášteru korunskému a stal se tak jeho třetím zakladatelem. Klášter ten založil r. 1310 Ktiš, koupil r. 1445 Křenov, 1483 Hodňov, 1568 Olšinu, 1678 Chlumeček a 1757 Holkov. Rodina z Chlumu seděla na Chlumu, Chlumečku a Křemži, Višňové z Větřně na Višním, Větřni, Pasovařích a Cipínu, z Slavkova na Slavkově (1311) a Mezipotočí (1374) a spřízněný rod z Rovného na Rovném (1308). Cipínové drželi Cipín a později Pasovary, Žestov Chval z Žestova (1290), Olbramové ze Štěkře Štěkři (1336), Holkovcové Holkov a později (1459) dvůr v Štěkři a Drochovec z Omlenice Pláni Věžatou. Z hruba náleželo území to tedy buď Vítkovcům nebo klášteru korunskému a jelikož drobná šlechta buď po dobrém neb mocí (Křemže) se podávala Vítkovcům, vyplněny jsou dějiny zdejší téměř jen zápasem mezi pány krumlovskými a klášterem zlatokorunským, opírajícím se zase o četná kostelní beneficia, zápas, v němž bohužel klášter, byv r. 1423 od husitů spálen a spustošen, podlehl. Teprve v druhé polovici XVIII. století dožil se klášter netušeného rozkvětu hmotného i uměleckého pod svým výtečným opatem Gotfridem Bylanským; ale brzké zrušení kláštera císařem Josefem II. učinilo této pozdní renaissanci předčasný konec. Oba činitelé, klášter i panství, však mýtíce lesy, zakládajíce vesnice a provozujíce na svých statcích racionelně polní hospodářství jakož i povolávajíce rozmanité řemeslníky a umělce na svůj dvůr, nemalých zásluh o osídlení a zvelebení zdejší krajiny si vydobyli.

Široké, bažinatou Vltavou prorvané, hlubokým hvozdem pokryté horstvo — poříčí labsko-dunajské — tvořilo od starodávna hranici naší země i našeho kraje, chráníc je takto přirozeně před nájezdy národů, údolím dunajským od východu k západu táhnoucích. Jen úzké cesty soumarů, které snadno záseky se daly uzavříti, prostupovaly hustý les. Jedna z důležitějších, „cesta linecká“, protínala kraj náš od severu k jihu; vedla od Netolic přes Lhenice, kde chráněna „Stráží“ a hradištěm nad Vadkovem vstupovala u „Vrat“ v území krumlovské a podle Chvalšin a Boletic brala se ke Krumlovu a odtud přes Přídolí a vrchy pravého břehu Vltavy, Spolí, Zálesy a Zátoň k Rožmberku a překročivši zde a u Vyššího Brodu po třetí Vltavu přes Kaltenbrunn, Lomy (Leonfelden) a Vildberk údolím Rodely k Dunaji. Západně odbočovala u Boletic stezka k dnešnímu Mýtu a odtud přes Vltavici směrem k rakouským Hazlům (Haslachu). Rovnoběžně s touto vedla odbočka druhá z Krumlova přes Světlík, Frimburk, Výtoň a Vítkův kámen k Weißenbachu a Helfenburku, kde spojovala se s hazelskou a lomskou. V pozdější době, když dosáhla sousední „zlatá stezka“ velkého vývoje a mo-

hutněly sousedské Prachatice, doplnila se síť také směrem západním spojujíc Volary s Planou, Chvalšinami a Krumlovem. „Linecká cesta" jest asi onou, která již 906 se uvádí a jíž použil císař Jindřich IV. r. 1105 při útěku z Řezna. Méně známa, avšak svými strážemi určena jest cesta cáhlovská, která od Budějovic po levém břehu Malše vedla přes Doudleby a Velešín a odbočkou přes Dvořiště a Vyšší Brod spojena byla s cestou lineckou. Cesty a hranice chráněny hradišti a strážnicemi: cáhlovská u Doudleb, Branšovic a Velešína (na Strahově), linecká nad Vltavou u Zátoně, Spolí a Černice, po obou březích u Záluží a Třísova nad Maidsteinem, kudy vedla spojovačka příční s ohradami na Kluku a pod Kuglveitem; poslední stráží nad Vltavou byla záhorčická. Nad středem a jeho cestami v „Záchlumí" bděl hrad boletický. Kdežto u vyjmenovaných památka zachována v rozsáhlých valích a příkopech i nálezech hradištných, připomínají jinde pouze jména vesnic a hor někdejšího účelu, tak Hintring (Konopnice), Hausberg, Burgstall, Pargfried, Radschin, Hüttberg, Sarau (Žárov), Pramles (Branná), Kropsdorf (Zabraně), Attes (Zátes), Přídolí, Zwetiny (Svěcený?) u Boletic, Rozpoutí, Radostice, Čertyně, Stráž u Brloha a Závraty. Nedaleko vesnic Strážný malý a velký u osady Horní Světlé jmenuje německý lid 3 skalnaté vrchy doposud: Stragové, Drahonové a Spaligové a dlouhý hřbet Grobian, na jehož úpatí tyto stojí. Nálezy z této první doby jsou velmi vzácné; kostel sv. Václava ve Velešíně vystavěn u pohanského sídliště, z něhož dosud vykopávají se střepy tuhových nádob, také na tamním náměstí. I kostel černický postaven na někdejším hradišti, na němž nalezeny střepy popelnic; mohyly s popelnicemi bývaly také u Opalic a u Mírkovic; podobně vykopány na náměstí chvalšinském a kromě podkov také na hradišti třísovském. 25 bronzových polokruhů nalezeno u Havaldy na cestě k Netolicům, palstáv u Červeného dvora a s kostmi diluviálních zvířat i u Černé. Hradiště spolské jest z listin r. 1386 a 1449, zátoňské z XIV. století známo. R. 1491 uvádí se u Brloha lesní poloha „na hradišti" a v seznamu lesů a vrchů pánů krumlovských r. 1600 jmenuje se: vrch „Stráž" v hájenství jankovském (?), vrch „Hradce" v hájenství slavečském (Kluk) a vrchy „Hradiště" v hájenství jamském (Záhorčice), rančickém (Záluží) a krasletinském (Třísov). Obchodními cestami blížilo se k nám první křesťanství a přímý styk s nedalekým Pasovem vysvětluje odvislost jihu od tohoto biskupství a záhadný křest čtrnácti knížat českých r. 845 v Řezně.

Kolonisace a mýtění lesa vyvíjely se zprvu podle cest a byly to hlavně kláštery, které obdarovány knížaty započaly v této oblasti kulturní a uměleckou činnost. Mezi sousedními Prachaticemi náležejícími již v XI. století (1086) kapitule vyšehradské a Kaplicí svěřenou Milevsku darován les Zátoň s kaplí sv. Jana Křtitele vévodou Břeti-

slavem (r. 1037—1055) benediktinům ostrovským a téže doby asi — jistě však před 1250 — premonstrátům strahovským Sveraz. Současně zakládá si rod pánů z Růže zde své hrady rožmberský a krumlovský, r. 1258 postupuje rakouskému klášteru drkolenskému kostel světelský a r. 1259 povolává sem z Wilheringu na Dunaji řád cisterciáků, jemuž staví klášter u Vyššího Brodu; r. 1263 následují téhož řádu bratří ze Svatého Kříže v Dolních Rakousích povolaní králem Přemyslem II. Otakarem do Zlaté Koruny a založením nového města Budějovic r. 1265 a brzy na to i města Krumlova jest kolonisace kraje našeho uzavřena.

Z doby předcházející založení klášterů, hradů i měst zachoval se nám ve věži kostela boletického vzácný svědek doby románské, nepatrnými zbytky připomíná ji sv. Václav velešínský, Přídolí jen hrubým zdivem lodi, kostel černický lodí a pasy nad vítězným obloukem. Také z doby působení klášterů prvotních: ostrovského, strahovského a drkolenského není zde mnoho zbytků: jen v Zátoni prostičká sakristie; tamní starý kostel i světelský zmizely nadobro. Přímá činnost jejich byla příliš krátká, objem příliš obmezený, kláštery příliš odlehlé. Za to staly se kláštery vyšebrodský a zlatokorunský mocí svých zakladatelů, předpisů řádových i rodných zvyků středisky od činitelů těchto závislými a proto také po celou dobu gotiky setkáváme se v kraji našem jednak s vlivy sousedními z Rakous a Německa, neméně však i z Francie. K nim přidružili se páni z Růže.

Klášter vyšebrodský zasahuje jen nepatrnou částí do kraje našeho; jeho působnost jeví se více v sousedním okrese kaplickém, kam jest klášterem, farami i majetkem přidělen. Musíme se proto vzdáti popisu a posouzení činnosti jeho; přece však nelze ji pominouti tam, kde toho pro obraz celkový nevyhnutelně jest zapotřebí, zvláště od doby, kdy po vymření větve krumlovské r. 1302 pánové rožmberští stali se také pány Krumlova a takto blíže setkali se s klášterem zlatokorunským. Řeholní bratří ze Svatého Kříže chopili se ihned práce a poměrně v krátké době postavili napřed kapli andělů strážných, při níž působily asi také ještě síly domácí — rakouské — sebou vzaté, jakož i kameníci zaměstnaní v sousedním Vyšším Brodě. Proto také půdorysní založení velkého konventního kostela s křížovou chodbou a kapitulní síní, pokud se zachovaly v původním svém provedení, připomínají domácí kostel a klášter, ovšem tvarů jiných, již gotických, z Francie sem přinesených. Že nezůstala budova, zvláště presbytář konventního kostela, prosta vlivů nitrozemských, dokazuje příbuznost kamenických značek se zvíkovskými na věži hlízové a na jiných částech hradu

Chrám nedospěl dále než k čtvrtému páru pilířů lodních, když po pádu zakladatelově na Moravském poli (r. 1278) Kumáné přepadli a spálili klášter i chrám; stopy ohně na chrámu odkryty při opravách r. 1914; další škody — snad na opatství — nelze více zjistiti. Za krále Václava kostel opraven a dostavěn, při čemž k západu rozšířen ještě o *další čtvrtou loď* (1281—1291). R. 1355 klášter vyhořel a r. 1359 povolán sem *kameník Michal*, bratr Petra Parléře. Na dobu tu poukazují *značky*: v čele u portálu

a na pilířích jižní polovice lodi

na ostění v křížové chodbě a na kvádru v lapidáriu +, z nichž přicházejí: + O na hlízové věži a na pilířích arkád nádvorních na *Zvíkově*, přibližné na *kostele chvalšinském* a *zátoňském*. Nezůstávalo však pouze na tvorbě vlastního konventu, nýbrž přikročeno hned na počátku k založení kostela sv. Markety pro laiky, kdež založení věžičky nad vítězným obloukem svědčí, že v hrubém zdivu svém padá do této doby. Také kaple Úmrtí P. Marie v Kájovém, jakož i část lodi s kruchtou v Horní Plané jsou z této doby. Jiných svědků se nám nezachovalo; zahynuli během dalších století.

Vedle Zlaté Koruny byli to však *Vítkovci*, kteří založením svých hradů v 1. polovici XIII. století, jakož i dalším životem a působením svým brali velkou účast nejen na stavbách světských, ale i církevních, v době pozdější i na vývinu veškerého umění vůbec. O činnosti jejich podává nám stručných zpráv archivář Březan. Píšeť: *Petr* vnuk Vokův, zakladatel kláštera vyšebrodského, r. 1347 mnoho milostí a svobod udělil a s královskými městy na roveň postavil *město Krumlov*, obehnav je zdí, branami a baštami; postavil *špitál sv. Jošta* (1334), *farní kostel* v Krumlově s kaplí sv. Václava, *hradní kapli sv. Jiří*, dvě kaple na hradě příběnickém ku cti sv. Vojtěcha a sv. Jiří, *kostel sv. Máří Majdaleny v Brloze*, farní kostel sv. Prokopa v Žiželicích, kostel Těla Božího pod Vítkovým kamenem, *špitály svaté Alžběty v Krumlově* a Vyšším Brodu a kapli sv. Máří Majdaleny u Jistebnic. Manželka jeho, *Kateřina z Wartenberku* († 1355) starala se nejen o chudé, ale také o každý z kostelů, jichž bylo za její doby čtyřicet, opatřivši je *mešními rouchy* a pro klášter vyšebrodský zhotovila 6 párů komží pro kněze a ministranty z látek

skvostných a perel, na nichž vlastníma rukama pracovala. Se syny svými Petrem, Joštem, Oldřichem a Janem založila 1350 mužský a ženský klášter sv. Františka a sv. Kláry se společným kostelem, který 1358 ku poctě Božího Těla a P. Marie bolestné vysvěcen byl, po němž následoval r. 1367 klášter třeboňský; postavili také 1355 hrad Helfenburk na Netolicku.

Z uvedených zde staveb rožmberských z XIV. století v našem kraji nemnoho se zachovalo; většina v dobách pozdějších přestavbou zašla neb značně pozměněna. Tak zmizel až na nepatrný zbytek věže úplně Petrův kostel krumlovský i s kaplí Václavskou, na jehož místě vyvstal nový, jenž pamětihodným se stal nejen rozložením svým, ale i klenbou, která podle zachované smlouvy faráře Hostislava s Janem synovcem mistra Staňka z r. 1409 po způsobu sv. Jiljí v Milevsku ne jím ani ne mistrem Křížem, jeho bratrem, nýbrž jak vysvítá ze zpráv novějších, Linhartem z Aldeberka provedena, kostel však teprve r. 1439 vysvěcen byl. Z klášterů krumlovských jest jen část zdiva v lodi a presbytáři kostela původní.

Na konci XIV. století náležely kostely kraje krumlovského k dekanátu doudlebskému, jehož řízení přešlo však později na faráře krumlovského; patřilyť sem: Krumlov, Kájový, Boletice, Velešín, Hořice, Černice, Sveraz, Přídolí, Křemže, Chvalšiny, Světlík, Ktiš, Zatoň, Planá, Vltavice, Kuglveit, Slavkov, z nichž od r. 1400 spravovány a obsazovány Korunou: Boletice, Černice, Chvalšiny, Kájový.

Z kostelů vesnických, budov skrovných, těsných, nízkých, bez výrazných ozdob i věží jsou zbytky nepatrné, ponejvíce presbytáře kvadratické: v Boleticích, Černici (?), Křemži, v Polné s částí lodi a na hradě slavkovském; zdivo lodi hořické, farská síň v Chvalšinách, zdivo prvého kostelíka kuglveitského, presbytář s věží v Přídolí' část presbytáře ve Velešíně a zdivo presbytáře zatoňského. Nejlépe se zachovala kaple v Sverazi. Mnohé pozdějšími přestavbami úplně zničeny, tak ku př. Brloh, Chvalšiny, Světlík, Planá, Sveraz, Ktiš, Vltavice, Želnava; z těchto měly, pokud nám z půdorysu známo, i Ktiš, Želnava, Sveraz presbytáře kvadratické, takže formu tuto můžeme v kraji našem považovati za obvyklou, převládající.

Přirozeně podlehly budovy světské tím častějším změnám, což platí jak pro hrad krumlovský tak pro hrady a tvrze ostatní, pro města i vesnice.

O hradu krumlovském z té doby můžeme souditi jen ze sporých zpráv a zbytků zastaveného zdiva, zvláště věží a ohradních zdí zámku hořejšího, kde zachovala se nám — ovšem později pozměněná — kaple sv. Jiří. Po hradu Dívčího kamene založeného 1349 od bratří Petra, Jošta, Oldřicha a Jana z Rožmberka zbyla mohutná ještě zřícenina, nepatrné stopy zdiva a příkopu z hradu Kuglveitu i s kostelem prý zbořeného r. 1395 a z Hausberku; z původních

tvrzí Holkova, Chlumu, Chlumečku, Křemže zbořené 1447. Mezipotočí, Strážného, Štěkře, Trojaně, Větřní nezbylo ničehož, jen zbytky věží jsou v Pasovarech, Rovném a Slavkově. Jediné město hražené, Krumlov, jen v hrubém zdivu svých ohrad dnes zastavených a snad několika málo domů připomíná těchto starších dob; ostatní otevřená městečka jsou i bez těchto zbytků. Panské, klášterní a městské dvory, založením svým až sem sahající, byly v různých dobách přestavěny, takže o nich teprve tam bude jednáno; totéž platí o statcích starých vesnic.

Náboženské nepokoje první polovice XV. století přerušily na delší dobu veškerou činnost. Oldřich z Rožmberka v čele strany katolické musil hájiti statky své před vpády husitskými, nemohl však zabrániti vypálení Zlaté Koruny (1420), Kájova (1420), Přídolí (1420), Světlíku (1423) a Hořic (1423).

Sotva byl však řev válečný utuchl, započato s úpravou zničených chrámů a měst. Nastala doba práce zimniční nejen za zachováním ale i zdokonalením všeho dřívějšího a tak není snad svatyně i v našem kraji, kde by nebyli pomýšleli na její zvětšení a zvelebení, jak budovy, tak i vnitřní úpravy novými oltáři, vzácnějším náčiním a bohatšími rouchy. Dosavadní dřevěné stropy kostelních lodí buď zničené neb za nedůstojné považované zaměňovány za klenby bohatých hvězdovitých sítí žeber, které však teď přestaly býti samonosnou pevnou kostrou, nýbrž staly se pouhou hříčkou ozdobnou. Lodi zvyšovány, zdi prolamovány a zvětšenými okny zvyšován dojem barevných stěn i oltářů. Hlavní zdivo zdálo se býti dosti pevné, proto zachováno, lodi ve dvě neb tři užší děleny štíhlými pilíři po dvou řadách neb i jedné, pokud světlost, prostor a síla zdi dovolovala, a ozdobnou klenbou přepnuty. Tak povstala podle toho, zdali a kde jaká věž starší stávala, buď symetrická neb nepravidelná dvoulodí, velmi malebná, po dlouhou dobu za zvláštní dekorativní moment a libůstku Vítkoviců, za původní založení považovaná. Jak u nás tak i v sousedních krajinách důkladnějším probádáváním zjištěno, že dvoulodních kostelů krom jižních Čech jest velký počet, nejen v Rakousku, ale i ve vzdálenějších krajích Německa, že nebývají od počátku dvoulodními, nýbrž že mívaly stropy dřevěné, které teprve v 2. polovici XV. století počínají nahražovány býti klenbou. Nejsou tedy libůstkou jistých krajů a jejich mistrů, nýbrž vyvinuly se z pouhé konstruktivní potřeby.

Z dvoulodních kostelů na jihu uvádíme mimo jiné: Soběslav, Bechyni, Třeboň, Kaplici, Rychnov nad Malší, Kájové, Němčice, Záblatí, Vimperk; v Bavorově a Kam. Újezdě, u sv. Markety v Zlaté Koruně a ve Velešíně není kleneb více. U všech těchto zjištěno, že měly původně stropy dřevěné, které v době pozdně gotické zaměněny za klenby síťové. Dále k severu vyskytují se také ve Vodňanech, v Milevsku, Blatné a v synagoze pražské, na Moravě v Telči, a v sousedních Rakousích ve

Weißenbachu (u Gastern), v Neunkirchen (u Hornu), Harmannschlagu, Dyji a jiných více; kostelíky o jednom sloupu sem nepočítáme, upozorňujeme však na zajímavé dvoulodí křížové chodby u Minoritů z let 1491.

Kde nelze na základě zpráv historických zjistiti přestavbu, tam buď letopočty, formy neb značky kamenické dobu, souvislost neb příbuznost dosvědčují; s velkým politováním připomínáme, že tak málo jmen mistrů zde působivších nám jinak dosti štědrá historie uvádí, vzdor tomu, že Petr z Rožmberka r. 1497 udělil kamenickému mistru *Janu Gezingerovi* a všem mistrům a tovaryšům kamenického díla na panstvích rožmberských povolení k utvoření cechu se sídlem v Krumlově, který se měl říditi pravidly hutě pasovské. Gezinger se zdržoval v Hazlech, kde jeho rodina déle působila, o kamenické huti krumlovské scházejí nám však doposud jakékoliv další zprávy. Z toho však, že již r. 1564 Vilém z Rožmberka stvrdil práva v bratrstvo spojených kameníků, zedníků a tesařů, lze souditi, že zvláštní huť kamenická r. 1497 založená dlouho se neudržela a brzy zanikla; snad nebylo vinou toho tak zdržování se Gezingrovo mimo centrum jako změna slohu i zvyků; huť pasovská zanikla r. 1588. V Pasově pracoval r. 1407 *Hans Krumauer* jako mistr na dómu; zdali byl *Štěpán Krumauer* od r. 1427 ve Vídni a Solnohradech činný, r. 1461 v Braunau zemřelý jeho synem, není známo. Také naopak neznámo u rodiny kameníka Rubíka více nežli jeho náhrobek u kostela krumlovského a značky

jaké doposud na žádné budově nebyly shledány, ač z toho nesmíme souditi, že by nebyla účastna bývala činnosti stavební v Krumlově a nejbližším okolí.

Nejprvnějším dílem nové doby musíme zváti zmíněný již kostel krumlovský s jeho klenbami, portály i kružbami oken v lodi. Klenba sakristie stala se vzorem pro mnohé kostely, také pro kapli sv. Jiří na hradě krumlovském, která teprve v tuto dobu sklenuta; současně sklenuta místnost profanní o jednom sloupu v hořejším zámku. Kdežto pro dostavení a sklenutí kostela krumlovského historie znamená jisté datum 1409—1439, při čemž není však vyloučeno, že stavba vysvěcením nebyla na dobro skončena, padá kaple úmrtní — z jejíž hvězdovité klenby v době barokní, kdy vymalována, zurážena žebra — až do doby přechodní, ba není vyloučeno, že až do r. 1522 sahá její dokončení. O bohatém mramorovém sanktuáří máme zprávy teprve 1515, kdy činěno věnování na opravu kostela a na okna. Dosvědčují to také kamenické značky na portále, na pase schodů na kruchtu a na sakristii:

Pro účast na stavbě Linharta z Aldeberku nemáme dosud jiných dokladů, nežli sdělení Hammerschmidovo. Letopočet v poznámce Soupisu klatovského str. 43 měl by se pak čísti 1422. Kamenické značky z klatovského děkanského kostela podobají se spíše kájovským a zlatokorunským. Hlavní tvár kleneb i profily žeber srovnávají se sice s klenbami našimi, nikoliv kružby, které jsou z doby pozdější.

Současně pokoušeli se mniši zlatokorunští o znovuzřízení zpustošených budov klášterních i kostelních. Vypravují nám sice dějiny opatů, že r. 1420 byla z kostela shořela jen střecha a že jen nedostatečnou podporou ba i zkracováním kláštera Vítkovci zaviněno, že klenba teprve při přestavbě v XVII. století předsevzaté musila býti snešena; odkaz Višně z Větřně na sklenutí velkého kostela r. 1465 i slib Petra z Rožmberka r. 1509 daný na stavení a opravu kláštera, neméně však i architektonické formy, zvláště žebra, svědčí, že v 2. polovici XV. století čile se pracovalo na upravení klášterních budov, takže v této době sklenut nově nejen velký kostel konventní, ale také jeho portální předsíňka, čtvrtá loď a dvě ramena křížové chodby. Také na malém konventu a na opatství pracováno, kostel sv. Markety přestavěn a sklenut v dvoulodí, postaven hospic a hradební zdi s branami obnoveny. Také kamenické značky na ostění dveří dnešní fary jakož i na bráně vedle sv. Markety a na jednom profilovaném kvádru neznámého původu jsou toho pevným dokladem . Nedala by se také nikterak vysvětliti čilost stavební na všech kostelích, jichž správa vedena od r. 1400 Korunou. Z těchto zasluhuje zvláštního povšimnutí stavba poutnického kostela kájovského, zdánlivě jednolitého, jehož situace věže v rohu svědčí však pro založení starší, na jihu obvyklé na konci XIII. století. O budově takové vedle kaple Úmrtí P. Marie schází nám ovšem zpráv. Nový kostel postaven r. 1471—1485; soudě dle odpustků z r. 1397 a 1448 pomýšleno neb započato se stavbou již mnohem dříve a dle pamětní desky skončena roku 1488. Na různých místech kostela a na ostění hřbitovní ohrady vysekány jsou tyto značky:

jsou odlišné od krumlovských, stavba však, zvláště hvězdovitá klenba presbytáře, sloupy, kruchta s kružbou a klenbou i portál jižní mají mnoho příbuzného s předchůdcem krumlovským.

Současně s kostelem povstala asi v blízkém dvoře Německém Křenově, náležejícím toho času klášteru, kaple, o níž nám historie podává zprávu, když byla již zpustošena. Dá se předpokládati, že podobné kaple stály i v klášterních dvorcích Olšině a Mokré, o nichž — nikoliv však také o kaplích — zmínka se děje v letech 1445 a 1451; památek po starých dvorech není.

Stavby kostelní, které následovaly po kájovské a jichž jest značný počet, soustřeďují se na málo let a, máme-li se držeti jedině zpráv písemních, krátce po roce 1500 jsou skončeny; posloupnost jejich nedá se u všech přesně uvésti, neboť schází nám dokladů buď písemních neb věcných. Béřeme-li ohled na budovy rozsáhlejší, můžeme jejich pořad jak následuje stanoviti. Ještě před dokončením chrámu kájovského započato se stavbou kostela hořického, čemuž svědčí jednak odpustky z let 1462, 1483 a letopočet 1487 na sanktuáři. I zde jest hvězdovitá klenba, třebas více dělená, podobna krumlovské a kájovské; v lodi se blíží spíše černické, o níž víme, že v letech 1483 a 1500 dostalo se kostelu odpustků a že r. 1491, tedy současně s kostely velešínskými, byl vysvěcen. Z těchto se nám klenba dvoulodí u sv. Václava nezachovala a kostel sv. Filipa a Jakuba nebyl v lodi sklenut, nýbrž měl dřevěný strop, jehož zbytky jsou však z 2. polovice XVI. století. Klenby presbytářů jsou prosté křížové; kružby oken v poslednější liší se ode všech ostatních. Do půlkruhu sklenutý portálek připomínající dobu románskou, s nímž setkáváme se v Kájové, opakuje se v Černici a podruhé u Sverazi. Přípory v lodi černické jsou příbuzné chvalšinským, kterýžto chrám považovati musíme za nejvyspělejší tvorbu pozdní gotiky na jihu. Klenba presbytáře jest zdokonalená klenba hořická jí předcházející; u lodi zamítnuty veškery vnitřní podpory a sklenuta v plné šířce 11·15 *m*, zdobena bohatou sítí protínajících a v obloucích se proplétajících žeber dvojmo vykrojených, která připomíná ve svých patkách klenbu prachatickou, jí předcházející. Oblé pruty jakož i kosé články hluboce profilovaných portálů se protínají, rovněž tak podnože a římsy věže i lodi. Odznaky cechovní na portálech a nad oknem věstí, že domácí řemeslné občanstvo bralo vřelého podílu na stavbě, která, soudě podle tvaru kružeb i kleneb, sotva se obmezovala na dobu letopočty 1489, 1499 a 1507 na budově vyznačenou, nýbrž započala mnohem dříve a skončila také velmi pozdě — jestliže máme za to, že Vilém z Rožmberka svého poitalštěného znaku, jenž se zde na klenbě předsíně vyskytuje, používal ne dříve než r. 1556. Ojedinělou zvláštností kostela jest někdejší volný široký průchod pod kruchtou. Poněvadž stavba chrámová nebyla vázána na žádnou starší, nám bez jakýchkoliv zbytků i zpráv zmizelou, činí svou harmonií pozdějšími přístavbami nepříliš rušenou dobrý celistvý dojem. Kamenické značky jsou sice kájovským příbuzny, ne však tytéž:

jedna z nich připomíná se ve variacích v Krumlově, Boleticích a Zlaté Koruně, jiná opakuje se v Zátoni.

V bezprostřední souvislosti s Chvalšinami stojí nedokončené budovy Pavlánského kláštera v sousedním Kuglveitu, 1495 založeného a na ostěních letopočty 1509 a 1514 označeného; poslední zpráva o něm jest z r. 1518. Kostel dospěl pouze k rovnosti, okna zůstala bez kružeb, z portálků jest jeden totožný s chvalšinským, také římsoví se protíná. Z křížové chodby jen polovice byla sklenuta a to i s refektářem ve formě routových prohloubených hvězd, kterážto klenba jen ještě jednou se na Krumlovsku vyskytuje a to v městě samotném. Sousedící kapli zbědovanou považujeme za zbytek někdejšího farního kostela sv. Ondřeje. Na budovách nepozorovány žádné značky.

Do stejné doby a příbuznosti padá kostel zátoňský s klenbou staršího presbytáře a s lodí v plné šířce 9 metrů sklenutou; jest menší, ale i také slabší kopií kostela chvalšinského, což zaviněno ponecháním nízkého staršího presbytáře. Letopočet 1510 určuje blíže stavbu; půdorys založen dříve a to pro dvoulodí; patky klenby dolní jsou podobné záblatským na Prachaticku. Malebná jest volná předsíň před jižním hlavním vchodem, podobná chvalšinské; žebra její klenby jsou uměle nastavována a nítována. Také portály připomínají vzory, o jejichž značkách již se stala zmínka. Ze značek předsíně jedna shledána také na křížové chodbě kláštera Minoritů v Krumlově, přináležejícího oběmi křížovými chodbami a kaplemi do stejné doby, v kteréž také klášter Klarisek povstal. O obou klášteřích bude blíže pojednáno v úvodu a popisu města i zámku Krumlova.

Hlavní portál zátoňský opakuje se v Dolní Vltavici, kde se jako jediný pozůstatek starého kostela v téže době přestavovaného v ohradní zdi hřbitovní zachoval, jest však bez značek. O dřívějším kostele známo jen, že gotická klenba lodi r. 1766 byla snešena; kostelíček byl jen 7 *m* široký, tedy asi po způsobu zátoňského v celé šířce sklenut; sklenutý presbytář současně sbouraný neměl opěrných pilířů.

Přestavby ostatních kostelíčků byly méně obsažnými. Kostelu boletickému uděleny v letech 1483 a 1498 odpustky a v té době přistavěna a hvězdovitě sklenuta sakristie, také nová širší okna v presbytáři a lodi prolomena; na dveřním ostění u sakristie opakují se značky zlatokorunské a krumlovské: Se stejnou, však jednodušší sakristií se setkáváme v nedaleké Polné, která podle odpustků z r. 1483 a letopočtu zachovalého přestavována r. 1488, kdy také loď prodloužena. Žádné zprávy, jedině 3 ostění se značkou

a věž jsou dokladem přestavby v *Brloze*. R. 1493 vysvěcen na novo kostel v *Ktiši* a r. 1498 svěcen tam oltář; z tehdejší stavby zůstaly pouze část věže a kamenné nadpraží se značkou . Stejně o *Křemži* nemáme žádných zpráv, nežli že r. 1475 byl kostel chatrný, a tak také ostění a sanktuář s oslím hřbetem svědčí pro přestavbu v téže době. Totéž platí o *slavkovské hradební kapli* s pozdně gotickým sanktuářem. Bez zpráv i svědků věcných jsme *ve Světlíku a Želnavě*, kde z kostelů starých zůstaly nám jen spodní části věží asi sotva dříve než v 1500 postavených; poněvadž Světlík byl r. 1423 od Husitů vypálen, musel na to býti znovuzřízen; r. 1472 svěcen tam také oltář. Stejnou pohromou stižen kostel *přídolský* r. 1420, z doby přestavby jí následující jest věž, sakristie — bez dnešní klenby — a kobka s klenbou. Konečně zachovala se v *Horní Plané* klenba staré části lodi a věž s protínajícími římsami. R. 1490 postavena vyšebrodskými současně s Hořicemi kaple *ve dvoře Glashofu* (dnes Teutschmannsdorfu), kde zůstaly nepatrné zbytky.

Ačkoliv *kláštery Minoritů a Klarisek* dojdou bližší úvahy teprve v druhém díle, nutno přece o nich se zde stručně zmíniti. Zpráva o vysvěcení *kaple sv. Volfganga* r. 1491, více však stavba sama svědčí, že teprve v téže době povstaly obě dnešní budovy klášterní: křížová chodba s přilehlými budovami kláštera ženského a obě křížové chodby s příslušnými budovami a kaplemi kláštera mužského. Stavba jejich trvala alespoň do r. 1519, z kteréhož známe ještě věnování na ni. Z kamenických *značek* vyskytuje se první také v Zátoni a na jednom pilíři zlatokorunském.

Z uvedených kostelů zachovaly si některé podnes *strmé střechy* kůrkami kryté, tak v první řadě *věž boletická*, která soudě podle podsebití jest starší ostatních, spadajících do doby pozdně gotické; sestrojeny jsou ze stolic stojatých se sloupovou vaznicí kalencovou; tak v *Krumlově* asi z r. 1430, v *Kájové* asi z r. 1480, *ve Chvalšinách* asi z r. 1500, v *Zátoni* asi z r. 1505.

Zajisté nepřekročujeme program, když zde alespoň vyjmenujeme ony *okolní svatyně*, které, třebaže nepatří do okresu našeho, přece jen za týchž místních i osobních vlivů povstavše tvoří neodlučnou část jednotné tvorby téže doby na českém jihu. Vedle staveb vypravují o ní odpustky tou dobou všem kostelům povolené. Činnost spadá nejvíce do dob *vyšebrodského* opata Tomáše (1463—1493) a jeho nástupců.

Již velký konventní chrám nejen svými okny, ale hlavně tvarem ustupujících pilířů v lodi připojuje se těsně k lodi krumlovské; kružba okna v čele jest příbuzná zlatokorunské. Odpustky uděleny kostelu

v letech 1379, 1384, 1394, 1411, 1448, 1465, 1481 a 1483 a r. 1472 svěcen zde oltář. R. 1379, 1441 a 1448 uděleny odpustky také městskému kostelu sv. Maří Majdaleny, r. 1481 Dolnímu Dvořišti, kde vystavěn zcela nový kostel, který r. 1507 vysvěcen; o Dvořišti Horním, jehož kostel již 1278 darován Vyššímu Brodu, nevíme bližšího; kostel rožmitálský současně s přídolským darován klášteru při založení r. 1259; dostal odpustky r. 1484 a 1493, kdy také vysvěcen; kostel v Rožmberce darován klášteru r. 1279; obdržel odpustky posledně v letech 1448, 1465 a 1475; oltáře vysvěceny r. 1465 a 1472, klenba lodi dokončena prý až 1584. Zúžení sloupů v lodi podobá se krumlovskému a vyšebrodskému, klenba presbytáře chvalšinské, síť mělkých žeber v lodi jest bohatší, kružby oken jsou příbuzné chvalšinským a zátoňským a i ostatními detaily připomíná nejen tyto ale i kostely v Kájově, Prachaticích a u Minoritů v Krumlově. Rychnov na Malši obdržel r. 1491 odpustky na stavbu a téhož roku vysvěcen současně s kostelem kaplickým, který přestavován v letech 1460—1466; odpustky uděleny také r. 1500 kostelu v Nové Bystřici a 1493 v Střížově; v téže době svěcena také kaple sv. Kateřiny ve Frimburku a 1523 kostel a oltáře na Výtoni. Odpustky udělené r. 1489 kapli sv. Theobalda v Loučenicích svědčí pro její stavbu; v stejné době povstala také protější kaple sv. Prokopa. Roku 1512 přichází ještě odkaz na stavbu kaple sv. Tomáše pod Vítkovým kamenem; postavena v nově asi na místě staré od Petra z Rožmberka (zemřel roku 1347) založené. Konečně budiž vzpomenuto ještě přestavby kostela boršovského roku 1496, jak nápis dokazuje, vedle něhož se nalézá značka:

Některé z farních budov zachovaly si podnes známky značného stáří. Fara slavkovská jest někdejší tvrz, z níž zbyly jen klenby přízemní; ve Chvalšinách jest hrotitě sklenutá síň — snad někdejší farská kaple —; v Černici pozdně gotické ostění dveří. Světlická jest rázu lidového, ostatní, byť by i starší, jsou bez slohu, z Josefinských některé zcela nové.

Hřbitovy původně kolem kostelů založené se tam u většiny udržely. Velešínský jest starým sídlištěm, z něhož se vykopávají střepy tuhových nádob. Ohrada černická činí dojem, jakoby byla sloužívala také obraně; ohrada kájovského s třemi kamennými ostěními jest z doby Pilsovy (1461—1500), z téže doby byla i chvalšinská, z níž gotický portál po zrušení 1838 přeložen ke kostelu. Stará ostění jsou také u hřbitova sverazského a vltavického, mohou býti však také z kostelů zrušených. Na nadpraží u hřbitova boletického vytesán letopočet 1666. Ostatní jsou bezvýznamné; značný počet přeložen.

Neméně čilá byla činnost světská. Spolučinnost řemeslných občanských kruhů při stavbě kostela chvalšinského upozorňuje již na

zájem v těchto kruzích zavládnuvší jakož i častá věnování na stavbu a ozdobu kostelů, jimž připomáhaly odpustky. Od r. 1420, kdy král Zikmund statky kláštera korunského — tenkráte již zpustošeného — za 3000 kop grošů zastavil Oldřichu z Rožmberka, zlomena moc kláštera a když i ze staveb uvedených pozorujeme, že působnost jeho na poli církevním tím neochabla, přece zbaven prostředků jen s tíží alespoň z části přivésti mohl vlastní své budovy do pořádku. Odkázán pouze na milost panstva krumlovského hledal pro sebe i své kostely venkovní příznivce v méně zámožných, však tím více zbožných kruzích šlechty nižší a v stavech městských i vesnických, kteří žebravými listy kardinálů a biskupů ve formě odpustků volány k výpomoci. Různé prodeje a zástavy klenotů klášterních a kostelních osvětlují obtíže stavební. A vzdor té nouzi ty skvělé výsledky! Nebyli také všichni nástupci Oldřichovi tak lačni klášterních statků a přispívali rádi na stavby kostelní, které z vděčnosti zdobily se růží pětilistou. Stavěli také na svém hradu. Zmínili jsme se již o klenbách kapličky sv. Jiří a profanní místnosti o jednom sloupu, stačí zde pouze poznamenati, že Petr původcem jest jižního traktu zámku zdobeného arkýři a bohatě článkovaným ostěním oken. Nápadné jest, že k této stavbě vyžádal si stavitele *Oldřicha Pesnitzera z Burghausenu* na Inu a ne Gezingera, na jehož přímluvu krátce před tím r. 1497 byl zřídil cech kameníků v Krumlově. O této r. 1515 provedené stavbě, která v ostěních svých jeví již vliv blížící se renaissance, jakož i o ostatních pracech této doby na hradě bude pojednáno na jiném místě, co důkaz příbuznosti s budovami církevními připojujeme zde však značky ve dvoře archivním, stavby Petrovy:

Okolní méně zámožná šlechta vstoupila ponejvíce do služeb velkých pánů krumlovských a tak asi na jejich venkovských sídlech mnoho neděláno. Tvrz křemžecká byla 1447 zbořena, poměrně mladý ještě hrad Dívčí kámen od samých pánů krumlovských v době mezi 1514—1520 opuštěn, také dvůr rovenský — snad i s tvrzí — r. 1420 vypálen, tvrz Trojaň opuštěna, jedině blízká jí tvrz pasovarská upravována, jak lze ze zbytků jejich souditi. Z jiných tvrzí: Slavkova, Větřní, Štěkře scházejí památky té doby.

Více sledovati lze je v městech. A tu zase vedle Krumlova vynikají Chvalšiny svým nově založeným dlouhým náměstím, jehož značný počet domů s hrotitými neb i rovně přeloženými vraty vzpomíná nám dobu velkého blahobytu, když město dovedlo si postaviti také nádherný chrám. Že se zde více nezachovalo, že Hořice i Planá pusty jsou všech památek a že ve Velešíně kromě kaplanky současně s chrámy r. 1491 postavené jen jediný dům svými hrotitými vraty při-

pomíná čilejší život dnešního, toho příčinu třeba hledati v častých požárech, kterými stižena byla jmenovaná města a městečka. Záznamy místní uvádějí ty nejzhoubnější: v Chvalšinách v letech: 1516, 1607, 1620, 1741, 1782, 1808, 1890, 1895, 1899, 1906; v Hořicích: 1704, 1791, 1834, 1863, 1879, 1898, 1900; v Plané: 1580, 1744, 1817, 1829, 1830; ve Velešíně: 1622, 1678, 1773, 1845, 1868, 1896. Z dalších větších požárů, které novost dnešních městeček a vsí dokumentují, uvádím: v Přídolí v letech: 1420, 1573, 1819, 1902; v Slavkově r. 1817; v Světlíku v letech: 1423, 1822, 1823, 1838, 1899; v Šenavě: 1889, 1892; kromě mnoha jiných.

Oproti všem živelním i válečným pohromám zachovala si mnohá vesnice v některém statku alespoň ve zdivu svou starobylost; tak Krnín v klenbách a kamenných ostěních pozdně gotických u vrat a dveří a Čertyně v hrotitých hrubých klenbách u vrat do dvora.

Práce byla všude v plném proudu, když pojednou přikvapila doba obnovy, renaissance, se svými novotami vědeckými, uměleckými, literárními a životními. Byla příliš světská, než aby byla mohla míti tak značných vlivů v kraje venkovské, dosud v náboženské mysli pohroužené, z níž jedině vykvésti mohly úspěchy dosažené v umění církevním již v poslední době. A sotvaže domácí náboženské hnutí počalo se mírniti, nastává nové zahraniční. Rychlejší život žíti mohl si popřáti jedině zámožný, jehož prostředky mu dovolovaly kořistiti z novot přinesených sem z krajů bohatých, slunných. A proto vidíme, jak v první řadě uhostil se nový směr v rodu panském na Krumlově, odkud přenesen do města; na venkově mnoho stoupenců však nezískal, smíme-li souditi z nepatrných památek podnes zachovaných.

Hrad krumlovský rozsáhlý sice, však úzký, tmavý a neveselý úplně přestavěn, hrubá, temná věž zakončena vzdušným ochozem a lehkou, vzletnou střechou a arkýři, takže jí způsobem a položením nebylo v Čechách rovné; stěny její i ostatních budov malbou zdobeny, vnitřek přepychovou úpravou, malbami, čalouny a skvostným vyřezávaným nábytkem opatřen, kaple přestavěna. Nad zámkem dělán lusthaus a na Novém městě založena zahrada květinová s ptáčnicí. Část tohoto přepychu přenesena do města, kde značný počet úřednictva a komonstva z kruhu nižší šlechty měl své domy. Přechod umění byl pozvolný; budovy slučují staré i nové tvary a rády i při nových stavbách vzpomínají starých. Stojíc pod plným vlivem zámku — ne již hradu — a jeho úřednictva vyvinuje město stejnou čilost. Kancléř Václav z Rovného zakládá a staví 1514—18 kaplanku, roztomilou budovu přechodní, slučující obě doby v ladný celek — bohužel v době naší snesením štítu porušený; fara šatí se v malebnější háv (1576), Vilém z Rožmberka zakládá a staví na „Tramínu" před klášterem minoritským kapli sv. Anny (1583), bohužel již snesenou, a jesuitskou kolej (1586—1598), bratr jeho Petr Vok zakládá pro protestanty kostel nejsv. Trojice (1596) a zbrojnici (1594), císařskými (1603) dostavěnou, město staví 1606—8 sladovnu a pivovar.

Jaké to rozpory! Není v Krumlově domu, kde by nebylo v 2. polovici XVI. věku bývalo bouráno a přestavováno. Za Petra Voka i za správy císařské, mezi lety 1597 až 1616, v obou klášteřích stavěno a když byl na počátku 30tileté války klášter Minoritů shořel, na novo až do r. 1639.

Za to zůstává venkov málo činným. V Zlaté Koruně panuje největší bída. Velký chrám nuzně zakryt, starý konvent i opatství jsou opuštěny. Opat Jiří Taxer uchýlil se do někdejší bašty, která doplněna schodištěm, sklenuta a zevně sgraffitem zdobena. Bohoslužbě stačiti musila kaple Andělů strážných, která za nástupců Melchiora Hölderle (1578—1608) a Valentina Schönbecka (1608—1616) znovu upravena, kaple P. Marie přistavěna, malý konvent i opatovna zřízeny a pivovar postaven. Dva nalezené zazděné poklady umožnily tyto dosti skrovné úpravy; než r. 1620 Uhři vydrancovali Korunu zase. Na kostelích venkovních nebudováno, bylyť beztoho nedávno upraveny. Na křemžeckém hřbitově postavena r. 1550 kaple sv. Voršily, která v polovici XIX. věku zbourána, ve Velešíně r. 1604 restaurován kostel sv. Václava, neznámo však, v kterém směru, k druhému sv. Filipa a Jakuba postavena 1631 věž — bez slohu. Toť vše, co vykonáno. Ne mnohem více lze sdělovati o budovách světských: Vilém z Rožmberka r. 1591 založil chvalšinský — dnešní Červený — dvůr a Petr Vok zahradu, v níž chována různá zvířata. Zůstalo z něho drobet zastaveného zdiva, v obytné budově dvora holkovského, někdejší tvrzi, renaissanční kamenné ostění z 2. polovice XVI. století; v někdejší tvrzi Chlumu jeden trakt špýcharu dvorského s porouchaným ostěním a v čísle 8. kvádrované zdivo s komorou; v Chlumečku, tvrzi, stará sklepení. Kostel křemžecký měl v letech 1609—1614 vydeštěný strop. Rytířské sídlo v Štěkři, přestavěné, vzpomíná svého někdejšího panstva v jednopatrové budově o kamenných okenních ostěních s trámovým stropem z r. 1642 a sgraffitovanou okrasou nad někdejším průjezdem (snad věží?). Blízký dvůr černický, jehož obydlí tenkráte sklenuto, pyšní se na základě letopočtu na kvádru obruby studny prý z r. 1000, značka ve štítku ☨ opakuje se však v průvodu písmen T ☨ N v sgraffitové okrase na faře v Koruně a na prelatuře krumlovské, zde ještě ve spojení s letopočtem MDLXXVI, který prý také na faře korunské býval. Také obytná budova dvora Vlaštovičníku jest z té doby, jak ostění dveří, klenba předsíně a trámový strop v přízemí prozrazují. Svorník s růží z někdejší brány dvora křenovského, který tam byl nalezen, jest jediným svědkem, že tam v XVI. století bylo stavěno a na mlýnu v Olšově, asi části někdejšího dvora klášterského, znáti jest kvádrování ze začátku XVII. věku.

R. 1617 obdržel primátor krumlovský Matyáš Hölderle z Schattenberga povolení k zřízení mlýna u Dobrkova, který doposud se zachoval, byť by i v dosti zbědovaném stavu; budovy jsou však zajisté o sto let starší. Z polovice XVII. století jest konečně také trámový strop v Teutschmannsdorfu a velešínská radnice; fasáda v době pozdější — barokní — pozměněna, úprava zasedací síně jest však neporušeně zachována. Není toho mnoho, co v těch pohnutých dobách povstalo a co z nich zachováno. Zajisté také tenkráte zbudovány ony sklepy a komory selské, které vidíme dosud v Čertyni, Krníně, Opalicích, Radosticích, Záluží a snad i jinde; jejich povýšená, úzká stavba, strmou střechou kůrkovou krytá, svými rozevřenými, úzkými okénky nepřipamatují nám nic více nežli onu neblahou dobu třicetileté války. Krutě vířila po všech krajích hubíc města i vesnice, zámky i kostely i lidi. Trvalo dlouho, než pookřáli. Krumlov v předzvěsti bouří od dosavadních přemocných pánů, jejichž sláva během XVI. století nejvýše se byla povznesla, opuštěn, r. 1601 císaři prodán a deset roků na to, 1611, zemřel také poslední pán z Růže, Petr Vok, na Třeboni. S odstěhováním jeho končí nejslavnější doba Krumlovska; co následuje, jest jen odstínem slávy někdejší. Panství krumlovské a rožmberské trpělo sice dosti nájezdy a průchody vojska obou stran, nestalo se však nikdy středištěm válečným; proto nezakusilo hoře a svízelů jeho onou měrou jako střed země a není proto divu, že nalezly obliby u katolických vítězů, kteří se stali po zbavení Švamberků, dědiců Vítkovců, pány jejich statků. R. 1622 přešel Krumlov v majetek štýrských pánů z Eggenberka, kteří rok na to povýšeni do stavu knížecího a r. 1628 udělen jim titul vévod krumlovských. Po dobu císařskou i první eggenberskou kromě opatření opevňovacích kolem zámku ničehož neměněno na budovách. Pohnutá doba tato bránila také širší činnosti vzdělavací na venku, jak z vytčených zpráv jasno. Teprve když války skončeny, země zubožená a lid ztenčený zvolna pookřávali, nastalý klid sebou přinesl také zvelebení řemesla a blahobytu. Ovšem se také poměry sociální a životní pozměnily. Noví páni zámku nesídleli zde stále, klášter korunský schudlý dalším bojem o navrácení někdejší samostatnosti jim se odcizil, nebylo zde tedy více žádných mecenášů, jako byli bývalí první Vítkovci, a jen s velkou potíží a zvolna uvolňovala se cesta k snesitelnějšímu spolužití a konečně i podpoře alespoň v naturaliích.

V letech 1656—67 opatřen velký chrám a konvent střechou a kostel sklenut, při čemž kaple vedle presbytáře a čtvrtá poboční loď zbourány; za podpory Benona z Martinic, kanovníka salcburského, a opatů plasského, vyšebrodského a žďárského upravena r. 1674—84 druhá část křížové chodby s traktem, kde nachází se refektář, a 1695—97 zvýšen a přestavěn dormitář. R. 1688 a 1711—2 upraven malý konvent pro noviciát a 1689 doplňována opatovna. R. 1736 shořel pivovar i opatství a 1742 klášter Bavoráky, 1748 zase Prušáky vydrancován. Teprve za posledního opata

Bylanského (1755—85) nadešly klášteru lepší časy. Postavením nového oltáře, úpravou kříže, vymalováním presbytáře, zřízením kaplí a postavením mausoleí zvelebil chrám konventní, vyzdobil též konvent malý s kaplí Andělů strážných, opatovnu a kostel sv. Markety. V sakristii velkého chrámu a knihovně znatelný jest vliv klassicismu. Záslužná a mnohoslibná práce jeho zastavena však r. 1785 zrušením kláštera, z něhož pouze velký chrám zachován co farní, ostatní budovy klášterní i kostel sv. Markety téhož roku prodány.

Za tak trudných poměrů vlastního kláštera nemohl býti také vliv jeho na svatyně venkovské jemu svěřené značný. Nově zvýšeným uctíváním P. Marie vzmáhal se zvláště kostel kájovský, takže mohl se rozšiřovati a zvelebovati. R. 1665 a 1697 sloučeny hlavní chrám se starou kaplí Úmrtí P. Marie postavením sakristií, r. 1691—2 zvýšena věž, 1699 postavena kaple sv. Jana Nepom. a r. 1752 ossarium; v sousedních Chvalšinách přistavěna r. 1760 kaple P. Marie.

Rozšířením kolonisace uznány dosavadní staré kostelíčky za nedostatečné a tak zbourány zpravidla jejich lodi a presbytáře a k pozdně gotickým věžím přistavěny širší i vyšší. Tak se stalo 1688—90 v Ktiši, 1697—1704 v Brloze, 1708—13 v Želnavě, kde na to 1722 také zvýšena věž, 1725—6 přistavěním dvou kaplí a 1766—70 úplnou přestavbou ve Vltavici a ve Sverazi, kde napřed postavena r. 1661 mohutná věž, která 1687—9 do lodi zahrnuta, 1774—5 však i ostatní kostel nahražen novým.

V té době r. 1728—29 založil kníže Adam Frant. ze Schwarzenbergu s chotí svou Eleonorou Amalií podle návrhu slovutného vídeňského stavitele Ant. Erharta Martinelliho kostel nový v Ondřejově, který pro své souladné rozměry i architekturu nalezl velké obliby a byl za různých variací presbytáře mnoho napodobován. Tak ho použito také při uvedených přestavbách kostelů sverazského a vltavického provedených Janem Jobstem. R. 1653 přistavěna věž ke kostelu v Polné, 1663 zvětšen Světlík, na počátku XVIII. století kostel v Plané. Vzoru jeho použito při stavbě marianských kaplí chrámových u Dobré Vody nad Planou (r. 1777—9) a na hoře Randlesbergu u Hořic (r. 1781—2), která jest menší kopií Sveraze. Vzor ondřejovský sestává zpravidla z mírně prodloužené lodi skroužených rohů a stropem klenbovitě vydeštěným a zrákosovaným; v čele stojí na zdi a dvou pilířích vížka, naproti k východu presbytář, který zde jest pouze uvnitř mírně zakulacen. Ve Sverazi jsou jen rohy zakulaceny, v Hořicích a Plané presbytář ellipticky zakulacen, ve Vltavici polygonálně uzavřen. Úplně samostatně a odchylně od dosavadních počínal si farář velešínský Hostounský při kostele sv. Václava dosti prostorném. R. 1750—4 zboural pozdně gotickou klenbu v lodi a z části i presbytář a sklenul je valeně, při čemž v lodi uspořádal po každé straně tři mělké výklenky pro oltáře; když r. 1773 věž vyhořela, zvýšena.

Architektura všech vesnických staveb jest jednoduchá, střízlivá; rovné neb obloukové stropy děleny mělkými pasy a výplněmi, stěny uvnitř i zevně členěny lesenami; jen kaple chvalšinská jest uvnitř štukem a malbou zdobena. Lidovými pracemi této doby jsou kruchta v kapli na hřbitově sverazském a malované dveře v Ondřejovském špitále z r. 1772.

Kromě již uvedeného kláštera korunského a jeho svatyní, z nichž jen velký konventní chrám za farní ustanoven, zrušeny za císaře Josefa II. z kostelů venkovních pouze velešínský sv. Filipa a Jakuba, který odprodán. Za to r. 1785 a 1787 zřízeny lokalie a postaveny nové kostely: v Černé (1799—1800), v Glöckelbergu (1788—94), v Hodňově (1788), Jablonci (1789), Křišťanově (1798—9), v Pláni Věžovaté (1800), v Slavkově (1800—1), Šenavě (1788—91) a Vitěšovicích (1793—5). Z těchto jedině slavkovský byl starou hradební kaplí, která co presbytář doplněna prostou lodí; v Hodňově použito vzoru ondřejovského s použitím věžičky z Koruny, ostatní byly prostičké budovy hladkých rákosovaných stropů, šindelového krytu a nízké dřevěné vížky nad štítem; většina z nich v 19. století přestavěna.

Na zámku započalo budování novými pány knížaty z Eggenberga, od r. 1719 knížaty ze Schwarzenberga, teprve v posledním čtvrtletí XVII. věku. 1675—1678 a 1682—1687 velká věž v hořejším zámku zbourána, jižní trakt zvýšen a 1748—49 i s maškarním sálem upraven, 1719—20, 1748—49 a 1762 přestavěn a zvýšen trakt severní; 1750—53 přestavěna kaple; 1675 zřízeno prozatímní divadlo, po němž následovalo 1686 dřevěné, 1765—66 zděné; 1686 založena, 1707—8, 1725, 1764 a 1765—7 přestavěna chodba ze zámku přes plášť do divadla a zahrady; 1744—47 založena nová jízdárna a 1686—7 mincovna, která 1729—30 zvýšena. R. 1678 započato s dnešní dvorní zahradou, v níž 1686 zřízen velký rybník; 1734 stávalo tu 5 fontán, 1752 založeno bludiště, které 1843 zrušeno. Bellarie postavena 1706—8, dnešní vyšší patra jsou však teprve z r. 1754; r. 1762—4 zřízeny kaskady dle plánu *architekta Altomonte*. Zahrada založena po vzoru francouzském, v polovici XIX. století, však z části pozměněna po způsobu anglickém. Kuchyňská zahrada založena současně s dvorní, sklenníky na ananasy, broskve, orchidee a jiné květiny i ovoce postaveny v l. 1723, 1752 a dále.

Také v městě po příkladu zámku čileji pracováno. Ke kostelu sv. Víta přistavěna knížaty Schwarzenbergy r. 1724 kaple sv. Jana Nep., r. 1649, 1669 a 1681 sklenut a prodloužen kostel minoritů, po ohni r. 1668 klášter v letech 1669, 1695, 1727 a 1777 přestavován a zvětšován; r. 1688 založená kaple Einsiedelská, však r. 1786 zrušena, rok na to 1787 také kaple sv. Anny. V letech 1657, 1720 a 1738—44 přestaven také klášter klarisek, který r. 1782 zrušen a r. 1800 knížeti ze Schwarzenbergu prodán. Zrušen (1788), prodán (1790) a zastaven také kostel sv. Jošta,

1787 kaple sv. Jeronýma a 1782 kaple na vrchu Sv. Kříže, r. 1709—1722 zřízená. 1737 postavena kaple sv. Martina. Bližší o těchto církevních jakož i světských budovách městských, jichž důležitější změny této doby jen na fasádách se jeví a které kromě jesuitského gymnasia z r. 1650—52 také žádnou důležitější budovu nevykazují, přinese 2. díl soupisu.

Po zvyku zřizována a upravována venkovní sídla ve spojení se dvory hospodářskými a zahradami, tak také zde povstal v někdejším dvoře rožmberském u Chvalšin r. 1672 zámeček, který 1731, 1748—49, 1756—60 přestavován a r. 1780 křídly na dnešní půdorys zvětšen. Obsahoval několik 1748—1757 malovaných síní a také kapli a zván dvorem Červeným. Zahrada upravena po způsobu francouzském. Podobně přizpůsoben dvůr Kvítkův 1750—51 kratším výletům a vymalovány 1757 dva pokoje. Také korunští v polovici XVIII. století za stejným účelem přestavěli někdejší tvrz v Chlumečku a zakoupili i upravili si dvorec v Přísečné, vyšebrodští pak z někdejšího Glashofu zřídili dvůr a postavili tam pivovar. Dvorec v Přísečné i Glashof (1777) rozprodány; oba jsou v stavu bídném. Vesnici z Glashofu povstalé dáno jméno po opatu Teutschmannsdorf. Dvůr krumlovského preláta Drahoslavice jest prosté výstavnosti. Na stodole jest znak eggenbersko-schwarzenberský s nápisem poukazujícím na r. 1703. Ostatní rytířská sídla a panské dvory rozprodány: tak Kuglveit, kde jediné ostění dosvědčuje jeho původní založení, r. 1725; Pasovary, kde dosud věž a velká síň zastaveny jsou; Slavkov, z něhož jen hrubé zdivo kostelní věže a fary připomíná dřívější tvrz, 1793; Větřní, z jehož tvrze s barokním stropem povstala škola a dvůr, zastaven velmi malebně dřevěnými domečky (1795) a konečně Hüttenhof (1792), který poskytuje sice malebný, ale málo utěšený obraz chudoby.

A zase to byly války, které veškeru mysl odvrátily od činnosti kulturní, umělecké, tedy i stavební. Trvalo to dlouhá léta, než k ní došlo. Nenáleží sice tato nová tvorba k programu díla, ztráty její však přece a proto třeba alespoň krátce poznamenati, kolik dobrého a méně dobrého s činností za XIX. století spojeno jest.

Od nastoupení panství knížaty ze Schwarzenbergu, kteří povoláním svým nuceni byli sídleti více v hlavním městě, blíže dvora, a jen občas přicházívali na své statky a tu jen zřídka do zámku krumlovského, přestal býti také tento střediskem a východištěm rázu stavebního. Od zrušení koleje jesuitské a kláštera zlatokorunského přestaly také veškeré bližší vlivy domácí v oboru církevním. Po velkých ztrátách hmotných nastala také všeobecná snaha o zlepšení živobytí, o zvelebení hospodářství, založení průmyslu a rozvětvení obchodu. Doba romantiky neměla dlouhého trvání a byť i obnova středověkého umění stala se nevyhnutelnou přípravnou pro dobu nejnovější, v našem kraji skvělých výsledků nezanechala.

To platí pro umění vůbec, jak církevní tak světské. K přírůstkům i ztrátám čítáme též restaurace, obnovy. Zlý osud stihl Zlatou Korunu. Po celé století sloužila různým průmyslovým závodům, které ji svým různým potřebám přizpůsobily. Snesena kaple studniční, zbourány presbytář, kaple Andělů strážných a spojovací chodby jakož i opatská kuchyně a přístavby opatství. Bouráno a vestavováno a tak také rozšířen někdejší pivovar, zbourány klenby kostela sv. Markety po požáru r. 1854 a budova přestavěna na sirkárnu. Počátkem XX. století nadešla jí konečně doba záchrany. Závody zrušeny, přílepky tovární odstraněny a staré části chráněny před další záhubou. Z ostatních starých kostelů obnoveny: Boletice r. 1913—15; Brloh 1890—94; v Černici postavena nová vížka r. 1818; hořický kostel po požárech v l. 1791 a 1834 znovu upraven a když r. 1900 shořela věž, po třetí z gruntu nově postavena r. 1901; r. 1887 střechy chvalšinské opraveny a věž novou střechou opatřena, r. 1914 nové schody na kruchtu přistavěny; kájovský kostel 1861—62 a 1910—15 uvnitř obnoven, loď vymalována a malba v presbytáři odkryta; v Křemži r. 1827 postaveno patro nad presbytář, r. 1885—87 loď zbourána a nová i s věží postavena; po r. 1837 shořela hřbitovní kaple sv. Voršily, načež snesena, takže o ní nemáme žádné bližší známosti; r. 1878 opravován kostel v Ktiši, při čemž věž zvýšena; Planá opravována v posledních letech XIX. století; kostel přídolský r. 1870 záplna přestavěn, při čemž méně dbáno zachování starých částí; na začátku XX. století upravován také kostel slavkovský, na konci XIX. století kaple sverazská; r. 1872—74 světelský kostel nově postaven, věž zvýšena; r. 1903 přistavěna věž a 1906 obnoven kostel v Šenavě; r. 1912 shořela věž a loď zrušeného kostela sv. Filipa a Jakuba ve Velešíně, čímž zbaven všech starších památek mimo zachovaný presbytář; kostel vltavický opravován v letech 1836, 1879 a 1892; na zátoňském postavena r. 1890 nová věžička, želnavský kostel obnovován r. 1902. Z Josefinských kostelů: v Černé úplně přestavěn r. 1901—3; v Glöckelberku r. 1876 vyhořel a nový postaven 1878—80; v Pláni Věžovaté přistavěna věž; po požáru kostela vitěšovického r. 1845 postaven tam nový r. 1852. Také menších kaplí několik postaveno: v Markvarticích r. 1873, v Rojšíně r. 1850, v Sadlné r. 1881; Marianská kaple na Červeném vrchu u Šenavy zvětšena 1832 a kaple trojaňská založena r. 1844.

V zámku krumlovském po celé století nestavěno, jen udržováno a novým rodinným potřebám přizpůsobováno, při čemž dle možnosti šetřeno starodávného.

V městě jsou změny již citelnější. Tak zbouráním veškerých městských bran až na nejmladší Budějovickou obraz jeho utrpěl nemalého poškození. Kostel sv. Víta zaměnil krytinu lodi, věž

r. 1893—4 pseudogoticky dostavěna a r. 1900—5 celý kostel za šetření jeho starobylosti obnoven. V téže době opravována také prelatura a kaplanka; někdejší jesuitská kolej, z níž se stala napřed kasárna, upravena 1887 na hôtel; hřbitov u sv. Martina 1892 zrušen. Po zrušení a odprodání kláštera panenského budovy jeho pozměněny, dvůr hospodářský přestavěn. Kostel renovován v letech 1820, křížová chodba 1865 a 1887. Kaple P. Marie z Einsiedlu r. 1844 bohoslužbě zase vrácena a 1859 obnovena. Za to zrušená a odprodaná kaple sv. Anny, v 2. polovici XIX. století zbourána. Za týmž účelem přestavěn i špitální kostel sv. Jošta, jehož malebná věž však zachována. Z někdejší zbrojnice povstal velký závod průmyslový, jímž značná část budovy porušena. Na městských budovách jen z části měněno, takže ulice zachovaly si alespoň obraz z dob barokních. Náměstí utrpělo zrušením starých loubí a postavením spořitelny. Novostavby vyhledávají si nyní svá místa nejraději v předměstských zahradách, až do polí zašly si nová nemocnice a hřbitov. Venkovní městečka zaznamenávají jen ztráty následkem požárů vzniklé; náhrada jest bez významu. Také starší dvory a někdejší tvrze zacházejí; jedině Červený dvůr snaží se udržeti se na úrovni: byl upravován v letech 1835—1846, posledně 1908—9. R. 1838—1846 pozměněna zahrada v anglickou a postaveny v ní dvorce, bažantnice a jiné budovky, r. 1841 konečně také kaple „Waltersruhe" zvaná. Dvůr prelátský v Drahoslavicích na začátku XX. století vyhořel, stejně dvůr Metlink r. 1912; dvůr v Mezipotočí r. 1863 a 1908 a dvůr pasovarský r. 1826 a 1907 vyhořely pozbyvše při tom starých památek až na Pasovary, kde zůstalo něco zdiva ze staré tvrze; dvůr Malotín v posledních letech úplně přestavěn a ze staré tvrze ve Větřní postavena r. 1892 škola.

O selských statcích, které si alespoň v malé části dovedly zachovati ráz XVII. století, bylo na patřičném místě již jednáno. Zbývá jen zmíniti se ještě o lidových budovách dalších, které doposud dovedly se ubrániti vlivům městským, jim nesvědčícím. Jsou to jen nepatrné zbytky, které se v srubových a hrázděných budovách zachovaly a nejsou také vysokého stáří, jak z kolonisace a zpráv písemních souditi lze: 100 až 150 let nejvýše. Z těch stojí po velmi skrovném počtu 2—4 v Glöckelbergu, Hüttenhofu, Hořicích a Větřní; v Hůrkách prý r. 1810 byly ještě tři. Častěji se setkáváme se statky přízemními, také však patrovými, které deštěnými neb zděnými lomenicemi v řadách postavenými činí velmi malebný dojem. Jsou k nalezení jako předešlé již jen ve vsích německých, tak v Mladoňově, Olšině, Pasovarech, Rovném, Slavkově, Strážném Velkém, Súši, Sverazi, Velislavicích a také ještě na náměstí chvalšinském. Jsou většinou již z XIX. století, Rovenské průpovídkami a malbami zdobené jsou z nich nejmladší, podle letopočtu z let třicátých; starší z r. 1790 jest malovaná fasádka v Mezipotočí. Velmi malebně působí barokní kaplička s lidovou věžičkou novější pod lípami na návsi v Březovíku.

Žula, z které se skládá šumavské pohoří, jest hmota tvrdá, křehká, hodí se svou štípavostí sice na hladké i hlouběji profilované práce, nikoli však k jemnějším sochařským. Rula jest svou nerovností, vápenec špatnou štípavostí méně cenným materiálem stavebním. Hlíny zde není přebytek, za to vápence a tedy i vápna dostatek; víme také, že se zde za starodávna pálívalo. Písek lze kopati jen podle potoků, Vltava jest příliš kamenitá a značného spádu. Lesů, tedy i dříví zde bývalo vždy až podnes přebytek.

Kamenické práce u všech starších kostelů jsou přesné, dokonalé v kresbě i provedení. To platí jak pro jednoduché, pouze skosené ostění oken a dveří, tak i pro portály bohatě a hluboce žlábkované, pro skruží poprsní kruchet a kružby oken, z nichž se — pravda — méně zachovalo, a pro veškeré římsoví i kvádry hladké. Jen práce sochařské se obmezují na nejnutnější okrasy a to ponejvíce rostlinné; figurální jsou vzácností.

Řád cisterciáků vylučoval i u staveb veškerý přepych, proto nepřekvapuje chudoba dekorace v Zlaté Koruně i okolí. Obmezuje se i při velkém chrámu pouze na kružby oken a portálů a na zakončení opěrných pilířů u presbytáře fiálami; jak vypadaly opěrné oblouky u lodi, nevíme.

Nejstarší dekorací sochařskou jsou sloupky ve věži boletické, pak tympanon podepřený dvěma trpaslíky, listem vinným dekorovaný, hlavice sloupků, patky přípor a svorníky u andělů strážných a žabky na štítu západním u velkého chrámu v Zlaté Koruně, povstalé ještě za vlivu románského. I v době gotické obmezovala se ponejvíce jen na patky a svorníky kleneb; při těchto převládá pětilistá růže, patky jsou různým listem, allegorickými zvířaty (pelikánem) neb i lidskými hlavami zdobeny. Z nich hlavně uvedeny buďtež: v síni kapitulní v Zlaté Koruně a v sakristiích boletické, černické i krumlovské. Na rozích chvalšinské věže sedí obludy, pod štíty sakristie boletické hlavy medvědí. Velmi jemná práce jest sanktuář krumlovský, jemuž schází sošky. Jest proti všem ostatním jediný z bílého vápence a býval kdys pomalován a zlacen. Kde hledati jeho původ? Jest z doby, kdy Pesnitzer stavěl Petrovi z Rožmberka na zámku. Doposud nerozluštěno zůstává také, kde lámán onen měkký, nevyzralý pískovec, z něhož byly jižní portál — dnes za žulový vyměněný — jakož i kružby a pruty oken a žebra kleneb kostela krumlovského, hladké kvádry při kostele klášterním v Budějovicích a u křížové chodby v Třeboni. Podobného lomu v okolí není.

Hrubé zdivo jest ze žuly, zřídka z ruly a vápence. U kleneb starších a menšího rozpětí používáno ruly, v době pozdně gotické však již všeobecně cihel; žebra jsou zpravidla cihlová a jen při větších chrámech kamenná. Zvláštní pozornost i obdiv vzbuzují listy lípové, břečtanové, babykové a vinné z pálené hlíny ve špaletách oken, síně kapitulní, oken chodby křížové a portálu u refektáře; jsou dvojího druhu: buď

jemné, bez modelace, takže jako plochý ornament rovnají se oněm z malty, které obrubují velké okno křížové lodi na straně západní, neb jsou sytě vymodelované a podebrané, takže svým stínem působí živě, někdy až rušivě.

Řád klášterní i materiál přivodily, že i náhrobky nejstarší doby, pokud se nám zachovaly, jsou ve formě i práci prostičké. Konturovaná, někdy olovem vyložená berla s nápisem na okraji jest jedinou okrasou. Zachovaly se, necelé, opatů: Jana I. († před 1284), Theodora († 1335), Ludolfa († 1359), Jindřicha († 1369), Arnolda († 1397), Arnošta († 1404), Dětřicha († 1451). V XVI. a na začátku XVII. stol. nedbáno již předpisů chudoby a nejen kámen (mramor solnohradský), ale i vypouklé práce figurální provedení uměleckého požadovány. Náhrobek, který představoval faráře kajovského Michala Pilse († 1503) v šatu duchovním, jest ztracen, též náhrobků korunských opatů Steinhäufela († 1525), o němž jde zpráva, že byl z červeného mramoru a opat s odznaky hodnostními i znakem vytesán, a Jakuba Peitlera († 1544) s vyobrazením v plné postavě se štítkem i nápisem, není více. Nevíme také, komu náležely a jak vypadaly dva náhrobní kameny, které r. 1560 dodal pasovský kameník do Krumlova. Snad jich použito k dláždění presbytáře u sv. Víta, kde lze stopovati pásku i gotická písmena. V Zlaté Koruně zbyla nám z takového nádherného pomníku jen hlava opata Melchiora Hölderle († 1608), v kostele sverazském zachoval se však náhrobek kněze Tanczla s poprsím sv. Petra z r. 1545 neporušen. Rovná se náhrobku vyšebrodského opata Kryštofa Knolla († 1542), který dle výroku mnichovského konservátora Hahna pochází prý z dílny pasovské Jiřího Gartnera. Neméně uměleckým dílem z hnědého mramoru jest také náhrobek faráře krumlovského Jiřího Zetela († 1575), na němž zemřelý kleče vyobrazen. Starším farářům náležejí také neúplně čitelné náhrobky písma gotického: v Chvalšinách, ve Velešíně — v kusech z r. 1401? — a v Zátoni Jana (Mrasse Rožmberského [† 1534]) neb Jana Niklase Rožmberského (z r. 1533). Náhrobní kameny dalších opatů korunských: Bernarda Pachmanna († 1668), Matěje Ungara († 1668), Gerharta Pauera († 1716), Matěje Kurze († 1720), Filipa Bayera († 1733) a Kristiána Guschla († 1754) značí chudobu kláštera i umění. Jest zde ještě velké množství desek mnichů, které tak jako kněžské v různých kostelích jsou ze žuly neb domácího vápence, prosty každé okrasy.

Z náhrobků světských osob jsou nejstarší, označeny jsouce pouze plochým znakem: Hirza z Klingenberku † 1275 a neznámého člena pánů Chřínovských z Chřínova a Jindřicha z Velešína † 1355, všechny v Zlaté Koruně, a neznámého v Černici s nečitelným písmem gotickým. Jak vypadal a kam se poděl náhrobek Bavora z Bavorova († asi 1317)? V plné postavě, ale ze žuly vyobrazeni: Jan Častolár z Dlouhé Vsi a na Chlumu † 1560 v Křemži a Anežka Planklová † 1573 u kap-

lanky krumlovské, kde též Matyáš Plankl z téže doby pouze v poprsí jest. Většina pohřbených označena vedle nápisu znakem neb značkou rodiny, tak: Jana Streillera † 1549 z červeného mramoru, Jiřího Strachotínského ze Strachotína † 1560 z téhož kamene, Jetřicha Slatinského ze Slatinky † 1591, Apollonie Lautové s dcerou Alžbětou † 1599, Veroniky Ninderthaiové † 1590, ze žuly, vesměs u kostela sv. Víta v Krumlově.

V klášteře Minoritů jest také několik náhrobků; se znaky jsou pouze: Jindřicha Zedlicze ze Sibeneychu † 1567, Anny Vojířové z Prošovic † 1591, jen písmeny V·F·S·H·V·W·B·P·, znakem a letopočtem 1664 označený, eggenberského trubače Martina Gladika † 1674 a Jana Františka z Klausenburku † 1681; malá deska mramorová Marka z Bavorova s renaissanční obrubou z r. 1600; ostatní náležející osobám úřednickým a měšťanským jsou hladké. Po Donu Juliu d'Austria není památky. Další: Mariany Kořenské † 1657 jest v Křemži; Jana Miličovského z Braunberka † 1691 v Zlaté Koruně; rožmberského dvorního krejčího neznámého jména (z r. 1585) v Kájově; Adama Slavkovského † 1589, nečitelný, v Slavkově; Anéžky z Přestavlk a Chlumčan † 1570 a Jana Višně z Větřní † 1577 ve Světlíku a Apoleny Kolkreiterové † 1607 ve Velešíně. K nejdůležitějším patří konečně náhrobní plotna z červeného mramoru znějící rodině kameníka Michala Rubíka, Marketě, Kateřině, Šimonovi, Krištofu a Jiříkovi z r. 1518. Ačkoli historie ničeho nepraví, má zajisté rodina ta jakýs podíl na stavební činnosti této doby.

Z rámce těchto přece jen z kamenných desek pozůstávajících náhrobků vymyká se pomník postavený r. 1593—97 od Petra Voka jeho bratru Vilému z Rožmberka v presbytáři kostela krumlovského. Připomíná na velkolepé pomníky italské a jest jen litovati, že se z něho více nezachovalo nežli náhrobní desky z červeného mramoru Viléma † 1592 a třetí manželky jeho Anny Marie, markrabinky bádenské † 1583 v témže kostele zazděné. Kámen mramorový dodal *Jan Plechhaus z Halle*, práci sochařskou provedl *Jiří Pendl* (Bendl) z Prahy, měděné epitafium zlatník *Jan Dorn* z Krumlova, měděné plechy a bubny kotlář *Kryštof Ulrych.*

Přiměřeně k němu řadí se památník v knížecí Schwarzenberské kapli sv. Jana Nepom. 1745 postavený a mausolea zlatokorunských zakladatelů: Přemysla Otakara II. a Bavora a epitafia opatů Pachmanna a Ungara, pořízené posledním opatem Bylanským v Zlaté Koruně. Končíme pamětníky novodobými, věnovanými učencům, literátům a jiným pamětihodným mužům domácím: Tomášovi Pöschlovi (1816) a Pavlu Gröllheselovi (1864) v Hořici, Dru Martinu Pleischlovi (1867) v Jenišově, Dru. Matyáši Pangerlovi (1879) v Hodňově, Josefu Vlastimilu Kamarytovi (naroz. 1797) ve Velešíně a Vojtěchu Stifterovi, jenž oslaven jako pěvec Šumavy také obeliskem nad

jezerem Plekenštejnským (1877) a sochou od K. Wilferta ml. v Praze r. 1906.

Za vlivů řádových nedovedla se vyvinouti také ozdoba kostelů malbou, alespoň ne v středověku. Stohandel vypravuje (1663), že v Zl. Korunské kapitulní síni nebylo žádných maleb vyjma dřevěný jednoduše řezaný kříž, v rozích ambitu byly 4 malby, které však pro stáří sotva se mohly rozpoznati, také z barevných oken okolo r. 1414 P. Albertem, professem a priorem, pořízených nezbylo ničehož. R. 1618 vyzdobena kaple opatská obrazy ze života sv. Jiří, r. 1666 maloval hluchoněmý syn budějovického malíře symboly na klenbě presbytáře. Barevná výzdoba presbytáře, ambitu, kapitulní síně, refektáře a velkého konventu vůbec jakož i konventu menšího i s kaplí, opatství a konečně i kostela sv. Markety, z níž polovice jest jen v troskách, jest dílem Bylanského (1755—85), na nějž upomínají také zbytky maleb ve dvorci v Přísečné. V Kájovém odkryty za poslední restaurace freska z 2. polovice XV. století, 2 Madonny a malovaný sanktuář; byla vybledlá, proto až na jednu Madonnu zase zabílena. Květinová dekorace klenby ze začátku XVII. století, opravovaná r. 1693, odkryta ponechána. Tím zmizela novější malba rokoková z doby Bylanského, v XIX. století však přemalovaná. Nad jižním vchodem zbyla malba tympanonu, dříve obnovená. V Boleticích odkryty r. 1913—14 nástěnné malby velmi primitivního provedení z r. 1623 a 1625, které většinou jako umělecky bezvýznamné zase zabíleny. V téže době (1624) uvádí se, že kostel v Křemži jest pěkně a nákladně vymalován; po malbě není památky. Epitaf Lva Kolichreitera, jeho žen a dětí z 2. polovice XVII. století ve zrušeném kostele sv. Filipa a Jakuba ve Velešíně jest bohužel značně přemalován a porouchán. V Horní Plané pozorovány při bílení na gotické klenbě stopy ornamentální, na stěně u kruchty figurální malby; více není známo. Co dalšího z maleb nástěnných se zachovalo, náleží době barokní a rokokové neb i novější. Ve Chvalšinách vymalována r. 1760 kaple Mariánská frátrem zlatokorunským; v Červeném dvoře malováno r. 1749, čínský sál jest od *F. J. Prokyše* z r. 1757; téhož roku maloval také ve dvoře Favoritském. Další malby: ve Věžovaté Pláni r. 1800 na stěně malované oltáře zabíleny; na mlýně a staveních v Rovném, v Mezipotočí i jiných vesnicích a na různých barokních kapličkách, tak v Sadlné, nečiní nároků na přiznání jim umění.

Více zastoupena jest malba dekorativní v Krumlově, v kostele i zámku; blíže jednáno bude o ní ve zvláštním díle městu i zámku věnovaném, pročež zde jen stručně na ni budiž poukázáno. Z dob starších povědomo pouze, že v kostele sv. Víta v presbytáři byly malby později čalouny zakryté, byly také nad kruchtou, kde stopy při obnově kostela zjištěny; v XVIII. století malováno na klenbě, kde zároveň

starší obnovovány, také vymalována kaple Úmrtní. Kostel sv. Jošta byl bez malby, u Klarisek objeveny r. 1914 nepatrné zbytky obrazu staršího, také u Minoritů maloval *Jindřich de Verle* 1670 v refektáři dva znaky a v kostnici poslední soud, a r. 1781 *Václav Tschoeper* kapli sv. Volfganga. V zámku máme zprávy jedině o malbách z XVI. století; při restauraci maleb ve dvořích hořejšího zámku odkryty nepatrné stopy barvení z prvního počátku hradu a malby ornamentální pozdně gotické. Za Viléma z Rožmberka (1553—1592) malovány zmíněné již dvory a také mnohé síně hořejšího zámku, dvorní fasáda „buchhalterie" a Hrádek s věží. Další výzdoba uvnitř provedena Eggenbergy (1658, 1662, 1664, 1675, 1682—1688), z níž však se nám ničeho nezachovalo, a poslední, z doby Schwarzenberské, máme známé sály maškarní a zlatý, divadlo a bellarii v dvorní zahradě (1748—1768). Z téže doby jest také refektář prelatury. Obrazy na budovách měšťanských jsou bez významu.

R. 1667 postavil krumlovský Dr. Ondřej Volkshofer na cestě z Kájového do Krumlova 15 kamenných sloupků tajností lidského spasení, z nichž pouze 4 ještě stojí; jsou již barokní, nenalezly však obliby, takže tvoří rozhraní mezi pilíři kamennými skosených rohů, tedy formy gotické, a pozdějšími zděnými formy čtyřbokých pilířů a prohloubených kapliček. Nejstarší kamenný pilíř z doby Michálkovy (asi 1490) stojí mezi Kájovým a Novosedly; jest typickým pro další: na čtyřbokém pilíři rohů skosených postavena malá kaplička zakončená zpravidla křížem již železným; odchylky jsou velmi nepatrné a řídké; některé sloupy jsou datovány, písmeny, nápisy neb jinak znamenány, většina jich však postrádá jakýchkoli označení. Podle stáří následují asi takto: u Polné, Štěkře, Záluží, Suše, Hořic, Rovného (1508), Bližné, Černice, na cestě z Chvalšin k Havaldě a druhý k Brlohu (označen nově 1822), u Horní Plané pod Dobrou Vodou, druhý na cestě k Tíhlovu a třetí k Jelmu, u Štěkře dva, u Velešína, Vltavice dva, u Metlína, Teutschmannsdorfu oblý, u Čertyně (1606), Hüttenhofu (1649) oblý, u Jeníšova (1653), Drahoslavic (1654), Světlíku dva (1665) a u hřbitova v Křemži (z XVIII. stol.); tím ovšem není celkový počet vyčerpán. Většina jest práce hladké, jedině sloup u Štěkře jest nákladněji proveden; všechny jsou ze žuly. Zděné pilíře i kapličky náležející 2. polovici XVII. a celému XVIII. století jsou umělecky bez významu, neuvádíme jich proto zde; obsahují obrázky, větší i sochy. Krumlovská Boží muka jsou ponejvíce žulové sloupy z let 1608, 1648 a 1651.

Zde budiž vzpomenuto také městských pranýřů. Jsou jednoduše článkované sloupy ze žuly; u hořického (z r. 1549?) stojí kamenné míry, přídolský označen letopočtem 1592. Někdejší chvalšinský z r. 1690 rozebrán a použito části jeho za postament sochy sv. Jana.

Jako kamenické práce buďtež zde uvedeny také nádoby na svěcenou vodu a křtitelnice, z nichž nejstarší jest boletická; z doby pozdně gotické jsou černická, v Kájovém, Přídolí, Slavkově,

ve Vltavici necelá a v Zátoni. Jedna z kájovských jest z mramoru, v Slavkově jedna jest z polovice XVI. století, krumlovská z r. 1791 jest též mramorová, jinak jsou z domácí žuly. O cínových děje se zmínka na jiném místě. Ve všech kostelích, jejichž presbytáře neb lodi v době novější nepřestavovány, zachovaly se zděné mensy s plotnami neb i úplně kvádrové mensy z let 1500.

A tážeme-li se svých spolupracovníků, listin věhlasného archivu rožmberského po mistrech, kteří nám tyto četné a zajisté i vynikající stavební a kamenické památky vybudovali a ozdobili, mlčí zrovna tam, kde jsme nejzvědavějšími. Kromě již vyjmenovaných: *Michala*, bratra Petra Parléře (1359), *Jana*, synovce Staňkova a *mistra Kříže* (1409), *Linharta z Aldeberka* (as 1439), *Jana Gezingera* z Hazelu (1497), *Oldřicha Pesnitzera* z Burghausenu, *kameníka Michala Rubíka* a jeho rodiny: Šimona, Krištofa a Jiříka (1518), jejichž náhrobek známe, ne však činnost, jmenují nám pouze ze staveb zámeckých ještě *mistra Ondřeje* 1444, *Barocha* a *Mníška* z Hořepníku 1447. R. 1444 jali vodňanští krumlovského kameníka *Janka* (snad Janka Staňka?). Co lze komu přisouditi, jest těžko, když schází nám bližší a jisté sdělení. Teprve rožmberský archivář jest sdílnějším, zvláště z doby, které byl současníkem, t. j. Viléma a Petra Voka, posledních dvou pánů z Rožmberka, a jeho následují konečně i listiny a účty. Tu seznáváme mistra *Antonína Erizera* neb Höritzera (Hořického) činným při přestavbě hořejšího zámku krumlovského a předního stavitele zámku Kratochvíle (1583—89), zámku krumlovského a jesuitské koleje: *Baltazara Majo de Vonio* (1580, 1585, 1589), mistra tesařského *Mertla*, jenž byl po jeho návrhu zbudoval krov nad okrouhlou věží krumlovskou, a mistra *Honsu z Thurnu a Grundenu* jako stavitele mlýna pod rybníkem (1558). R. 1594 stavěl *Dominik Kometa z Eckthurnu* zbrojnici a r. 1596 zašlý kostel sv. Jošta. *Jan Baptista* Vlach přestavoval klášter Minoritů, kde spolupracovali kameníci krumlovští *Kašpar a Vavřinec Kompmilerové*; r. 1669—70 prodlužoval stavitel *Štěpán Pert* z Ratibořic loď kostelní, pro niž prováděl práci kamenickou domácí *Jan Stephan*, tesařskou *Matyáš Wojtsch*; r. 1681 prodlužoval stavitel *Jakub de Maggi* kůr, práce štukatérské při tom prováděl neznámý štukatér z Nových Hradů a r. 1727 přestavoval *Fortin* trakt klášterní za věží; r. 1720 upravoval *Jan Dom. Spazzi* dormitář v panenském klášteře. V XVII. století připomíná se zedník *Mizel*, jenž první r. 1609 obnovoval krov nad velkým chrámem zlatokorunským, v l. 1663 a následujících kryli a klenuli *Petr a Jan Spineta* týž velký kostel a upravovali ambit v Koruně; Petr postavil také r. 1661 věž sverazskou, na níž spolupracoval krumlovský kameník *Jan Stäffany* (asi tentýž, od něhož pocházejí 2 Boží muka na krumlovském Plešivci z r. 1648) a 1664 s *Caesarem Cassalem* v hořejším zámku krumlovském, kde r. 1675—87 s *Jakubem Ant. de Maggi* prováděli rozsáhlou přestavbu. R. 1662—95 přestavoval zednický mistr *Matyáš Vodňanský* z Velešína v Koruně konvent, opatství a starý dormitář. Ka-

meník krumlovský *Jiří Plansker* dláždil r. 1667 chor, 1672 dodával ostění okenní pro konvent a r. 1695 *František Petr Štěpán* ostění do dormitáře. R. 1686 pracoval *Jan Canevale* v zámku, 1687 ve Sverazi, 1688 v Ktiši, 1691 v Kájovém, kde účasten byl také kameník krumlovský *Ludvík Ferari* (1691) a *Jan Plansker* (1705), poslední také r. 1723 v Želnavě; r. 1697 až 1704 zvětšuje *Canevale* kostel v Brloze. R. 1719—20 přestavuje vídeňský architekt *Ant. Erhart Martinelli* s polírem *Spazzim* (od něhož jest kostel želnavský 1708—12 a kaple Kalvarie u Krumlova 1709) a stavitelem *Pavlem Ignácem Bayerem* hořejší zámek a staví 1725—26 kapli sv. Jana Nepom. vedle kostela sv. Víta v Krumlově. Velmi činným byl polír a zednický mistr *František Fortin*: 1725 při Ondřejově, kde s architektem *Erhartem Martinellim* byl spoluprojektantem; 1725—26 přestavoval Vltavici a r. 1729—30 zase s Martinellim zvyšoval zámeckou mincovnu, 1736 zavěšoval klenbu hlavního chrámu korunského a r. 1748—49 zvyšoval severní trakt hořejšího zámku. V letech 1744—47 staví architekt *Ondřej Altomonte* u krumlovské zahrady jízdárnu a r. 1750—53 přestavuje zámeckou kapli, kterou *Matyáš Andre* z Vídně zdobí leštěným štukem. Po něm přichází *Tomáš Jobst* s štukhauptmanem *Antonínem Reisingerem*, stavebním inspektorem *Janem Václavem Schmidtem* r. 1767 činný při posuzování plánů generála z Callotu na úpravu zahrady v Červeném dvoře; r. 1773 podal návrh na tamní oltář. Asi že syn jeho Jan přestavoval podruhé 1766—68 kostel ve Vltavici, 1744—45 ve Sverazi a 1777 v Horní Plané. R. 1765—67 staví tesařský mistr *Jan. Jobst* chodbu ze zámku přes divadlo do zahrady. Na basény v Červeném dvoře a jejich sochařskou výzdobu dělal plány r. 1789 *Ondřej Zach*; pro vítězný chrámek maršálka Karla ze Schwarzenberku u Krumlova architekt a měřič *Jan Sallaba* návrh, kreslený od *Frant. Mauczky*. Pro různou stavební a inženýrskou působnost zasluhují jmenováni býti z doby novější: inženýři *Josef Rosenauer* co projektant a *Josef Falta* co stavitel kanálu (1789—1823), inženýr *Jan Krauss* co měřič a *F. Czeský* co kreslič situačního plánu z prvních let XIX. století a lesní inženýr *Josef Matz* co kreslič půdorysných plánů z posledních let XVIII. století kláštera Zlaté Koruny. Od *Ant. Zieglera* máme plán červenodvorské zahrady z r. 1826. Inženýři *Jan Stifter* a *Karel Ebner* změřili a vynesli zámek krumlovský; plán města Krumlova od inženýra *Jiřího Planskera* z r. 1743 se bohužel ztratil. Vídeňský architekt *Jindřich Ferstel* projektoval obelisk Stifterův nad Plekenštejnským jezerem. Širšího vlivu na projektování a provedení budov měli poslední knížecí ředitelé stavební *Vilím Nevenhorst* († 1893) a *Ferd. Dam. Deworeczky* († 1891), tento zvláště na udržování kostelů, zámků i úpravy jejich.

Nedostatek způsobilého kamene byl hlavní příčinou, že máme méně práce sochařské i domácích sochařů; zachovala se nám však tvorba z doby 1400, která rovnati se může nejlepšímu, co u nás z té doby známo. Odkud socha P. Marie s Ježíškem, nedávno v Krum-

lově objevená a 1915 pro státní galerii vídeňskou získaná, jest, neznámo. Víme jen, že na kůru Klarisek vedle jiné stála stará socha kamenná P. Marie, která zvlášť uctívána bývala, takže může býti toutéž. Jest velmi jemného provedení a stopy barvy a zlata poukazují na některdejší barevnou úpravu. Nevytvořena na českém jihu, jest zde ojedinělá, příbuzná však plzeňské práci i materiálem; vysoká jest pouze 1·06 *m.*

R. 1596 postavil Petr Vok z Rožmberka v Krumlově u sv. Víta nový hlavní oltář z červeného mramoru, který vyzdobil pálenými hliněnými sochami a měděným obrazem. Sochy při postavení oltáře nového r. 1683 odklizeny, měděný oltář prodán 1781 do Vyššího Brodu.

Roku 1620 dodal *Job Hainschwanger* pro císaře znak. Na soše Marie pod Kalvárií vytesáno vedle letopočtu 1692 M L. Sochy Mariánského sloupu na náměstí krumlovském jsou od Matyáše Jaeckla z Prahy z r. 1716. Bičovaný Kristus v Pasovarech a Kristus nesoucí kříž, dnes u dómu budějovického, t. zv. „bratří", byli dříve na krumlovské Kalvárii, pro niž r. 1710 dělal *Josef Pobl* z Budějovic z lipového dřeva Krista na kříži s lotry; jest snad tato skupina, avšak z kamene, od něho? Z téhož kamene, avšak od neznámého umělce jest sousoší „tří svatých" u Kájového z r. 1733; budou asi od budějovického *Josefa Grieslera,* který dodal 1764 sochy a vázy na plášť v zámku krumlovském a 1769 práci sochařskou na hlavní oltář ve Vltavici. Okrasy též z eggenburgského kamene na zámecké jízdárně (1744—47) jsou od *Jana Ant. Zinnera,* z Vídně. Veškeré práce nevynikají, také ne typické sochy sv. Jana Nepom. povstalé v 1. polovici XVIII. století, u nichž použito také žuly (v Krumlově, u Červeného dvora, v Holkově, Chvalšinách a Horní Plané).

Z freskantů zaměstnáni: *Gabriel Blonde* v zámeckém nádvoří, kde jest kaple, a v pokojích rožmberských r. 1575—6; umělec sgraffit na prelatuře a na faře korunské, označený T ☨ И a letopočtem 1576; *Bartoloměj Beránek*-Jelínek na věži a Hrádku krumlovském r. 1589; r. 1658 maloval *Zach. Ign. Voják* v zámku a 1662 v Bellarii; 1664 *Jan Wundtrer* na zámecké kapli; r. 1675 a 1682 *Jan Schaumberger* ze Solnohrad divadelní dekorace. Zdali malovali *Matyáš Leuthner* z Tirol r. 1677—1680 a *Jindřich z Verle* r. 1688 freska, neznámo. Od *Josefa Lederera* z r. 1748 jsou malby v maškarním sále, vedle něhož 1749 zaměstnán v Červeném dvoře také 1728 *Nicolai,* 1757 *Josef Putz,* 1786 a 1846 malíři *Flathové*; r. 1752 maloval *Fr. Jak. Prokyš* v jízdárně, 1755—57 v Bellarii, v Kvítkově a v Červeném dvoře, v kapli Úmrtní kostela krumlovského (1777), také však v zlatokorunské kapli Andělů strážných; ostatní jsou však od *Lukáše Plankla. Jan Wetschel* a *Leo Merkl* malovali r. 1765—66 divadlo, r. 1768 zrcadlový sál, *Josef Schopper* 1748 v Červeném dvoře a *Jan Václav Tschoeper* z Mostu kapli sv. Wolfganga u Minoritů a na stěnách presbytáře kostela

krumlovského výjevy ze života sv. Víta 1781. *Karel Wohlgemuth* (1726) obnovil na klenbě malby staré a maloval nové.

V kružbě oken staré rožmberské kaple zámecké jest malba na skle: hlava Kristova s listem tvaru románského z 1. polovice XIV. století. Smrt Panny Marie odtud přenešena do arkýře zámku hlubockého. Okolo r. 1414 provedeno professem a priorem *P. Albertem* malování zasklení v ambitu korunském. R. 1483 byla na zámku krumlovském nejen okna kaple a obydlí panského, nýbrž i úřednictva na Hrádku zasklena prohlédacími kolečky. R. 1515 učiněno věnování na okno — asi malbou na skle — u sanktuáře v kostele krumlovském. Obraz sv. Ondřeje na skle dnes v zámku hlubockém pochází ze Zátoně; pod obrazem jest nápis Silvester Perger 1517. Snad jest i sv. Barbora z některého z našich kostelů? Znak opata Bernarda Pachmana (1661—68) jest dosud v růžici nad sakristií v Zlaté Koruně, kde r. 1666—67 zasklili okna v kostele cáhlovský *Ferdinand Clement* a v obnovené lodi krumlovský *Karel Pramhoffer*, od něhož bylo také zasklení v kostele minoritském r. 1670.

Kult mariánský vypěstoval v XIV. a XV. století řadu tabulových obrazů jihočeských Madon, z nichž jen jediná se zachovala v Zlaté Koruně, druhá menších rozměrů v knížecím špitále krumlovském. Obraz Minoritů, původně zámecký, prodán v nejnovější době pražské obrazárně, ostatní jsou ve Vyšším Brodě, Kamenném Újezdě, Doudlebech, Třeboni a v museích budějovických, z nichž Madonna uprostřed sv. Markety a Kateřiny v museu městském pochází prý z Koruny. Madonna s Ježíškem, sv. Bartolomějem a sv. Marketou, nyní v zámecké kapli protivínské (XV. stol.), jest z kaple krumlovské. R. 1461 dány odpustky k obrazu P. Marie v kostele krumlovském. V „románské" komoře zámku krumlovského jest obraz Navštívení P. Marie, náležející škole mistra třeboňského; jsou tam také v prozatímním uschování obrazy 12 sv. apoštolů, které tvořily oltář farářem Michalem Pilsem († 1503) postavený. Také oltář sv. Petra a Pavla s tabulovým obrazem P. Marie malovaný od *Jindry* založil. Není to snad obraz, jenž se nalézá dnes ve zbědovaném stavu v kapli Kalvárii u Krumlova? V „románské" komoře jest také třikřídlový obraz Ukřižování s čtyřmi výjevy ze života sv. Jana Křtitele náležející době přestavby zátoňské 1510; vedle něho uschovány zde také 2 malé tabulové obrázky andělů.

Žádný z kostelů nebyl bez oltáře P. Marii zasvěceného, byly zdobeny buď obrazy neb řezbami, jaké podnes nacházejí se ve většině zdejších kostelů, i v novějších, kam se byly dostaly z klášterů a kostelů zrušených. Nebylo také v XVI. a XVII. věku přestavování oltářů krumlovských do venkovních kostelů chudších žádnou zvláštností. Sochy mariánské i jiných svatých jsou nejrůznější hodnoty: výtečná díla plná něhy až práce nejhrubší lidové, k tomu v době naší křiklavě přemalované. Zasluhovaly by i tyto bedlivějšího uvážení a ocenění. Nejstarší a také z nej-

lepších jsou sošky kájovské: jedna z konce XIV., druhá z konce XV. a dvě z XVI. věku, jedna z těchto v dioec. museu v Budějovicích. Počátku XV. století náležejí ještě Madonny sverazská, želnavská a černická, hrubě přemalovaná a u Minoritů, lidová; do konce XV. a začátku XVI. století patří madonny v Hořicích, Horní Plané, Šenavě, Trojani, Mezipotočí, poprsí P. Marie (z „Kralovic" ?) a celé postavy v městském museu budějovickém. Z konce XVI. a začátku XVII. století jsou madony v Křemži, v Plané (prý ze sv. Tomáše) a ve Velislavicích, z konce XVII. století v Slavkově, bolestná P. Maria u Minoritů, lidová, z r. 1662 (?) a z XVIII. století v Přídolí. Že také ve Velešíně uctívána stará řezba P. Marie, důkazem pro to jest stříbrný litý šat její a Ježíška, který tam ještě r. 1773 býval. Řezba Úmrtí P. Marie v Kájově pochází asi s oltáře z r. 1461 — podobná jest ve Vyšším Brodě.

Reliefy Zvěstování a Navštívení P. Marie, Narození Páně, Sv. tří králů a Sňatého těla Kristova podepřeného P. Marií a sv. Janem na pobočním oltáři černickém jakož i polososky bolestné P. Marie, sv. Jana evang. a sv. Petra v dioec. museu odtud pocházející jsou zbytky někdejších oltářů z konce XV. stol. Jen v Červeném dvoře stojí úplná archa s řezbami sv. Anny a tří králů; znak pánů Rožmitálských svědčí, že zde není domovem. Jest z počátku XVI. století a přišla sem z Kratochvíle; pochází ze Zvíkova. Kostra, řezby ornamentální a tumba jsou nové. Z ostatních starších soch buďtež uvedeny: z konce XV. a začátku XVI. století Krucifix, sv. Mikuláš a sv. Barbora (lidová) v Boleticích, sv. Ondřej v Brloze, Máří Majdalena v Černici (lidová), P. Maria a Jan evang. pod novějším křížem ve Chvalšinách a Přídolí, sv. Jan evang. a sv. Wolfgang v Horní Plané, sv. Barbora a Marketa (lidové) v Zlaté Koruně, sv. Barbora (sešlá) v kapli u Rájova, sv. Kateřina, Barbora a Mikuláš v „románské" komoře zámecké (přišly sem ze Sv. Tomáše přes Slavkov), sv. Petr a Pavel v kapli sverazské, snad zbytek r. 1701 uvedeného „starého oltáře na zdi"; sochy Božího Těla, Jana evang., Anny s Marií a Ježíškem a Šebestiána ve Velislavicích, sv. Jindřicha II. (?) v Mezipotočí, Krista na kříži (lidový) tam a na Kalvárii v Krumlově, sv. Šebestiána (lidový) v kapli pod Větřním, dva biskupové v Želnavě, sv. Wolfgang z r. 1491 a sv. František u Minoritů. Do konce XVI. a do XVII. století klademe sv. Linharta v Brloze, Krucifix s P. Marií a sv. Janem v Zlaté Koruně, sv. Pavla, Václava a biskupa (sešlé) v Horní Plané, sv. biskupa v Přídolí, sv. Linharta ve Velešíně a Vltavici, Krucifix (lidový) ve Velislavicích, sv. Petra a Pavla v Želnavě, Krista na kříži, zbičovaného Krista, sv. Annu (lidovou), zvláště velký Krucifix ve schodišti a P. Marii z Einsiedelu vesměs u Minoritů, vedle mnoha jiných soch samostatně neb na oltářích stojících z věku XVII. a XVIII.

V XVI., XVII., zvláště však XVIII. století setkáváme se s mnoha lidovými řezbami ve vesnických kaplích původně as barvami

tak neznešvařenými jako dnes. Z typických soch sv. Jana Nepom. jsou některé velmi dobré řezby. Že pod vítězným obloukem stály neb visívaly krucifixy, dovídáme se z inventářů, na př. velešínského. V Polné a Přídolí jsou dosud nad obloukem na zdi. V Krumlově nalezena r. 1916 vzácná řezba z doby 1400, hlava Kristova, asi část takového sousoší.

Historie klášterů a kostelů vypravuje, že nábožnost všech stavů, jak panských: Rožmberků, Eggenbergů i Schwarzenbergů, šlechty menší, chudší, tak stavů občanských — zvláště cechů řemeslných v městech — i jednotlivců a duchovních nápomocna byla při zakládání a obsluze oltářů, jichž se zvláště v Krumlově a Koruně mnoho počítalo; tak r. 1439 v Krumlově devět, kterýžto počet stoupl na začátku XVI. století až na třináct, v Zlaté Koruně r. 1663 čtrnáct, u Minoritů v polovici XVIII. století osm. A přece se nám z dob středověkých nezachoval žádný celý, nýbrž jen trosky výše uvedené. O arše, kterou dal Vilém z Rožmberka zhotoviti pro oltář sv. apoštolů v kostele krumlovském a který as sotva byl dokončen, nevíme ničeho více, také oltář Mariánský r. 1623 až 25 od Jiřího Raigera z Pasova převzatý zmizel; zbylých jest velmi skrovný počet: u Minoritů (c. 1650? a 1679), v Černici, Chvalšinách (1688, 1670), v Kájovém (1664), v Krumlově u Minoritů, u sv. Víta a na kaplance, v Přídolí, v sverazské kapli, ve Vltavici od Vavřince Aneise 1670, v Zátoni 1697, v Želnavě, v posledňějších místech také kazatelny. Bývaly zhusta černě natírány, v této úpravě však není žádného více. Většina kostelů přestavována v XVIII. století a proto setkáváme se také ponejvíce s barokem této doby, více střízlivým. Forma jejich v obou stoletích jest typická; architektonická o dvou až třech patrech. Z XVIII. století jsou oltáře a vnitřní úprava vůbec: v Boleticích, Brloze, Černici, Hodňově (ze Zlaté Koruny), na Randlesbergu u Hořic, v Chvalšinách (kazatelna z Koruny), v Kájové (hlavní oltář štukový a mramorový z r. 1762 až 1764 a kazatelna), tam také v kapli svatojanské (1708), v Krumlově u sv. Víta, u Minoritů (1712—1741), u sv. Martina a v kapli zámecké, v Zlaté Koruně, v Křišťanově (1799), v Ondřejově (1728—9), v Plané, v Dobré Vodě u Plané (1777—9), v Polné, v Šenavě (oltáře z Budějovic), ve Velešíně (1750—63) a ve Vltavici.

Velká část oltářů podlehla během XIX. století úplnému zničení neb byla rozumně i nerozumně opravována. To, co zde vytvořeno nového, jen zřídka nahražuje cenu zničeného. V Hořicích postaven r. 1856 pseudogotický hlavní oltář, který na konci XIX. století i s ostatními ustoupil novým. Dále zařízeny nově kostely v Jablonci, v Krumlově u sv. Víta (poboční oltáře), v Křemži, v Ktiši (v 1. pol. XIX. stol.), v Polné (hlavní oltář), Přídolí, v Rojšíně (1850), v Slavkově, ve Světlíku a Vitěšovicích. Obnoveny starší oltáře barokní v Zlaté Koruně a v Krumlově u sv. Víta (hlavní oltář a kazatelna), u Minoritů a u sv. Martina, v Křišťanově, v Horní Plané, Šenavě, Velešíně, Vltavici, Zátoni a Želnavě. Dodáváme ještě, že z 1. polovice XVIII. st. zbyly některé práce figurální z vosku

v Krumlově u Minoritů a na Kalvárii a v kostele slavkovském, a že klášter sv. Kláry v Krumlově okrašloval a opatřoval relikvie pro domácí i vzdálenější kostely; uvádíme z nich kostry sv. Theofila a sv. Klimenta z r. 1769 a 1771 v kostele krumlovském, sv. Reparata a jiných dvou svatých v klášteře minoritském.

Z jiného nábytku zasluhují uvedení: hladké truhly s pozdně gotickým kováním z 1. půlletí XVI. věku v Chvalšinách, v Plané a Zátoni, vykládaná renaissanční truhla v městském museu budějovickém, lavice Schönbeckovy v Zlaté Koruně (1608—16) — lavice mnichů z kůru přeneseny do biskupského chrámu v Budějovicích, — lavice v Kájové, skříně v tamní a v sakristiích boletické a hořické, sedilie v kůru mnišském a skříně v sakristii u Minoritů, vesměs z konce XVII. století.

Radnice ve Velešíně zachovala si vnitřní úpravu z polovice XVII. století a v Červeném dvoře jest různý nábytek cizí z 2. polovice XVIII. a 1. polovice XIX. století, většinou hladký, vykládaný. Téhož původu jest také většina nábytku v zámku krumlovském; nemá tedy pro vývin domácí práce a dovednosti vyššího významu a bude o něm jednáno v 2. svazku.

Čilá činnost stavební jak kostelní tak i světská vyškolila si přirozeně také potřebné řemeslnictvo, které se usadilo v centru jejím, čímž se stal Krumlov již co sídlo pánů z Rožmberka. Nestačilo a tak vedle něho zaměstnáváno také okolní, ba někdy i dosti vzdálené. Z doby gotické i renaissanční nezachovalo se nám mnoho zpráv, tím méně jmen. Co vyrobila Zlatá Koruna, zničeno ve válkách, a co bylo cenného v zámku, odvezl si Petr Vok do Třeboně, zbytek zašel asi při pozdějších přestavbách v XVII. a XVIII. věku. V těchto dobách účastni byli při zařizování kostelů truhláři: Kissau Petr v Krumlově u sv. Víta 1608, Leyrer Jiří v Slavkově 1616?, Vavřinec Khienmüller (Khüenmüllner) v Zlaté Koruně 1667, u Minoritů 1669, 1671, 1679, v Kájovém 1678, v Ktiši 1690, všichni krumlovští, Martin Schratzmayer z Budějovic v Zlaté Koruně 1666, Adam Freytag a Hübl Michal v Krumlově u sv. Víta 1683 a Adam Hofman, všichni z Krumlova 1694—1708 v Kájovém a v Zlaté Koruně; Jindřich Lakemayer z Netolic v Brloze a František Lakemayer v Ondřejově 1728, Jiří Leyrer v Želnavě 1723, Antonín Leyrer ve Vltavici 1769, v Krumlově u sv. Víta 1769 a 1771 a u Minoritů 1772 a v Sverazi 1775; *Josef Široký* v Želnavě 1724, v krumlovské kapli sv. Jana Nepom. 1725, ve Vltavici 1726 (?) a v Plané 1733, všichni z Krumlova, *Kryštof Lachewitzer* z Cáhlova v Boleticích 1736, v Kájovém 1740; *Lecherer* z Krumlova v Slavkově 1787 a konvrš *Matěj Prosil* v Zlaté Koruně 1755—85. Řezbáři a sochaři: *Abraham Melber* z Menšího města Pražského u Minoritů 1639, *Jan Warăth* (Borath) z Drkolen v Krumlově u Minoritů 1679 a u sv. Víta 1683 a v Zlaté Koruně 1715; *Martin Lindemayer* z Krumlova v Kájovém 1677, v Zlaté Koruně 1677—90, ve Chvalšinách 1688 a v Želnavě 1723; *Filip Ramler* (Rambler) z Cáhlova v Kájovém 1694 a 1705;

Jiří Leyrer z Krumlova v Krumlově u sv. Víta (okolo 1700); *Josef Pobl* v Kájovém 1706, 1708, *Jan Ferd. Rapotz* z Omleničky v Ondřejově 1728 a s *Josefem Dietrichem* z Budějovic a *Janem Ant. Zinnerem*, sochařem vídeňským, v kapli svatojanské v Krumlově 1725; *Jan Rapotz* 1725 a *Ferd. Rapotz* 1727 u Minoritů, *Herberger* z Lišova v Brloze, *Grießler Josef* z Budějovic ve Vltavici 1769, *Muck Josef* z Krumlova v Sverazi 1775, *Huber Leopold* z Budějovic v Horní Plané 1777—9, *Eberl Jakub* a *Tomáš Feiler*, oba konvrši v Zlaté Koruně 1755—85. Z XIX. století: *Václav* a *Linhart Mayerové* z Dobré Vody v Pláni Věžovaté 1800—04, *Salzer Leopold* z Třebovic, *Salzer František* a *Šuster Frant.* z Klení v Slavkově 1803 a v Ktiši; *Kindermann Václav* z Volar v Hořicích 1856, *Jan Pták* v Krumlově, *E. Wessely* z Prahy (?) ve Chvalšinách 1867.

S nátěrem a zlacením, resp. štafírováním byli zaměstnáni: *Jan Houska* 1619—32 v Krumlově u sv. Víta, *Kašpar Schnuhl* z Enže u Minoritů 1648, *Jan Troger* z Krumlova 1670 ve Sverazi, *Josef Putz* 1676 a *Bonanelli* 1690 v Zlaté Koruně, *Petr Ant. Anneis* u Minoritů 1678, *Jan* a *Petr Anneis* 1683, Anneys 1725, *Karel Aneis* 1781, vesměs v Krumlově u sv. Víta, *Karel Anneis* také u Minoritů 1745—6 a *Jan Krištof Anneis* 1726 v Zátoni. *Matěj Dorn* z Nového města Pražského a *Josef Schoper* z Plešivce, oba u Minoritů 1745—6. Dále: *Matěj Jos. Kazler* z Vídně v kapli sv. Jana v Krumlově 1725, *Bedřich Ferdinand Weisser* z Písku v Ondřejově 1728 a ve Vltavici 1736, tam také *Ant. Wittmann* z Rožmitálu 1776; *Thadeáš Schuechegger* konvrš v Zlaté Koruně 1755—85, *František Brod* z Omlenic v Slavkově 1803; konečně *Vojtěch Würl* 1825 v Krumlově u sv. Víta.

Z historie zlatokorunské víme, že opat M. Hölderle (1597) dal se malovati a že obraz nástupce jeho V. Schönbecka přišel do Vyššího Brodu. Opat Jiří Huber (1620—23) dal malovati 19 obrazů sv. apoštolů a andělů na mědi, také Matěj Ungar obdařil klášter obrazy, dva jemu dány od neznámého umělce. Zmíněný již konvrš korunský *Thadeáš Schuechegger* maloval také Comenia, nyní v zámku krumlovském. Po zrušení kláštera obrazy rozprodány: 22 obrazy ze života sv. Bernarda dostaly se tak do Vyššího Brodu, obrazy Otakara a Bavora odtud jsou majetkem V. Prokopové v Krumlově (č. 22). Z ostatních ponejvíce na venkově zaměstnaných malířů buďtež uvedeni: Neznámý *malíř* Petra Voka z Rožmberka u Minoritů, *Šporeigl* v Ktiši 1638 a u Minoritů, tam také *David Altman* z Malého města Pražského 1639; *Jan Otto* 1648; *Jindřich Verle* v Kájovém 1678 a u Minoritů 1673, kde 1670 zlatil novou kazatelnu a maloval sochy, 1675 dělal jesličky; *Matěj Leuthner* z Vídně v Krumlově u sv. Víta, *Vavřinec Aneis* ve Vltavici 1670, *Petr Aneis* v Hořicích 1685, v Kájovém 1694, v Ktiši 1694, *Petr Antonín Aneis* ve Vltavici 1710 a v Krumlově u sv. Víta 1712, všichni Aneisové z Krumlova; neznámý malíř legendy sv. Františka u Minoritů 1657—65, *František Höfler* z Krumlova 1694 a *Křištan Dittman* z Prahy 1700, oba v Ká-

jovém, *Matouš Preis* z Budějovic ve Vltavici 1708, neznámý malíř obrazů Jana Křištana z Eggenbergu a Marie Ernestiny roz. ze Schwarzenbergu u Minoritů, *Pietro van Roy* v krumlovské kapli sv. Jana Nepom. 1725, *Jan Ferd. Hörl*, dvorní malíř ve Vídni u Minoritů, *Daniel Gran* z Vídně v Ondřejově 1728—30, *Michal Wenig* z Krumlova 1731 a *Rosenstingl* 1738, oba v Boleticích, Minorita (křížovou cestu) v klášteře panenském, *Antonín Streer* z Cáhlova v Kájovém 1749. *Matěj Špelde* v Plané 1753 neb 1763, *Plankl Lukáš* konvrš v Chvalšinách 1760 a s lokajem *Michalem* v Zlaté Koruně 1755—85, tam také *Ignác Raab* 1749; *Vávra Martin* z Vyššího Brodu ve Sverazi 1775, *Václav Tschoeper* z Mostu v Krumlově u Minoritů a u sv. Víta 1781, neznámý malíř z Aigen (1763—80) a *Joh. Hoffmann*, oba v Plané 1784. Z XIX. století známe: *Ferdinanda Runka* z Freiburku (1764—1834), od něhož pochází velmi mnoho pohledů z knížecích panství, tedy také z Krumlovska; restauroval také 1830 obraz Granův pro Ondřejov, který podruhé restaurován od vídeňského malíře Heřmana Ritschela 1910—12. Velmi plodným, však méně cenným byl C. Philippot; maloval do Sveraze 1840, do kostela krumlovského 1843 a 1849, do Ondřejova 1849, do Zlaté Koruny 1854, do Pláně Věžovaté 1855, do Zátoně. R. 1861—3 maloval Josef Scheiwl z Prahy 3 a Josef Grandauer z Lince 1 obraz do Šenavy, 1865 M. Künzl z Budějovic obraz do Hodňova a Frant. Čermák křížovou cestu do Krumlova, 1867 A. Lhota obraz do Chvalšin, 1862 Josef Plank do Hodňova, 1867 do Glöckelbergu; tam přišly také r. 1879 obrazy od Karla Javůrka, Adolfa Weidlicha a L. J. Bernarda. B. Čurn maloval křížovou cestu do Zátoně, snad také kvardiána Fidelise Gebele († 1868)?, r. 1885 Frant. Sequens tři oltářní obrazy do Slavkova; r. 1886 deštenský farář Bedřich Kamaryt do svého rodiště Velešína obraz sv. Václava a r. 1887 Rudolf Vácha archanděla Michala do Křemže; r. 1882 restauroval Karel Zenker obraz hlavního oltáře krumlovského. Bez umělecké ceny jsou portréty kájovských farářů na tamní faře, rovněž tak obrazy na radnici velešínské.

V zámku červenodvorském visí obrazy, kresby, rytiny a plastiky různých umělců; zastoupeni jsou zde: Al. v. Anreiter, Bega, J. v. Blaas, Brand, Josef Brunner, Ed. Ender, Flath, P. Gaillard, Heinrich Hermann, G. A. Jos. Horner, A. Janssens, Fr. Kadlík (kresba křídová z r. 1821), de Klever, J. Kobel, Kriehuber, Carlo Marko, P. S. Ommeganck, Ricard, J. Roos, Staiger, Witte.

O varhanách činí se na začátku XV. století zmínka v Krumlově. R. 1562 byly zde u sv. Víta již dvoje a poslán sem k opravě jich varhanář, jenž byl již varhany ve Vyšším Brodě, Prachaticích a Zlaté Koruně opravoval; r. 1604 doporučuje hrabě Jan Serin gmundenského varhanáře Volfganga Gelta, r. 1606—8 však opravovány varhany od domácího varhanáře Tomáše Growische, který zase 1616 opravoval malé a r. 1611 v kapli Strážných andělů v Koruně postavil nové. Krumlovské velké opravovány r. 1616 od Jiřího Pauera z Pasova a r. 1698 postaveny dvoje

od jistého Abrahama v Zlaté Koruně. R. 1682 postaveny od Bernarda Wallerse rodilého z Bremen a Mikuláše Kristkandla z Budějovic varhany u Minoritů. R. 1701 dodány varhany do Ktiše a r. 1706 do kaple svatojanské v Kájové od Jiřího Richtera z Lince a Václav Pantoček z Dačic postavil r. 1738—39 nové varhany v Krumlově, 1740 ve Vltavici a 1741 v Plané, Niederle z Nepomuk 1740 v Kájové, 1745 Antonín Preyssinger z Cáhlova v Hořicích, Ferd. Bedř. Semrad z Nového Města Pražského 1755 ve Velešíně a 1760 v Brloze, Noli z Plzně 1803 v Slavkově. V další době převládali krumlovští varhanáři Frant. Jentschke, který stavěl varhany v Zátoni i Želnavě 1811, v Černici 1818, v Šenavě 1827 a v Křištanově 1842, a Frant. Jüstl v Jablonci 1857 a Křištanově 1890. Chvalšiny mají varhany z r. 1692, Hodňov dostal své z Koruny od sv. Markety; jsou z r. 1699 a 3 píšťaly dekorovány rhombovými tvary; ondřejovské jsou se stavbou současné (1729); v Krumlově u sv. Víta postaveny r. 1738 a 1789 dodány sem malé z kostela sv. Jošta a do Zátoně r. 1751 ze zámecké kaple krumlovské. Troje varhany zlatokorunské po zrušení kláštera prodány. Mnohé vyměněny v době nejnovější za nové: v Křemži, Ktiši, Polné, Přídolí, Slavkově, Sverazi, Velešíně, Vitěšovicích, Vltavici, Zátoni, Krumlově.

O miniaturách a knihách máme zprávy, že r. 1293 zlatokorunský opat Heřman dal sepsati missál s krásnými iniciálkami, graduál a že zařídil knihovnu; nový missál pořízen v letech 1404—6 a 1406—1419 žil zde historik frater Wigand z Grevenstejna, opisovatel knih, které zdobil iniciálkami a ornamenty. Petr z Rožmberka († 1384) daroval Klariskám Lectionarium (dnes v univ. knihovně pražské); r. 1390 odkázal Oldřich z Rožmberka klášteru Minoritů bibli a vrací jemu dílo „De regimine principum"; v knihovně byly před málo lety ještě dva rukopisy s iniciálkami ze XIV. století a dosud je tam nový testament s jednoduchými iniciálkami z téže doby (od Petra z Rožmberka) a německý překlad bible, rukopis na papíře s malovanými iniciálkami. R. 1390 zakoupen pro Chvalšiny antifonář. Missály patřivší r. 1482 faráři v Křemži jsou v pražské univ. knihovně.

Více zpráv obsaženo v inventářích, tak v inventáři relikvií, klenotů, ornátů, kněh, listin a jiných cenných věcí náležejících klášterům zlatokorunskému, vyšebrodskému a třeboňskému, faráři ve Frimburku a pánům z Rožmberka, Landštejna a Jindřichova Hradce, které r. 1418 uschovány před Husity v zámku krumlovském. Seznam podává sice všeobecný obraz o množství a uměleckém provedení uložených cenných věcí, ne však o majetku Zlaté Koruny. To objasňuje více již seznam z r. 1425, za stejným účelem sepsaný, jenž se vztahuje pouze ke Koruně. Uschováno: 2 obrazy P. Marie, pozlacený kříž s nohou, menší kříže, 2 věnečky, 2 zlaté kaditelnice, více než 28 kalichů, pozlacených a stříbrných, 3 větší monstrance pozlacené, 1 nezlacená o třech nohách, malá monstrance ze slonoviny, 3 monstrancové relikviáře, monstrance s obrazem

sv. Kateřiny, malý zlacený kříž s 3 obrazy, trn z koruny Kristovy v křišťálu fasovaný, 2 zlacené obrazy sv. Jakuba a sv. Ondřeje a zlacená hlava sv. Markety, křišťálový kříž pro tělo Páně, křišťálový, 2 pozlacené, 1 ohnutý, 1 s ořechem a 1 rohový pohár k pití, pozlacený pektorál a kovová pozlacená berla, kromě toho i všechna privilegia a asi také vzácnější knihy, ačkoliv se o nich nepíše. R. 1437 prodány poklady, r. 1503 ukradena hlava sv. Markety, zase však bez koruny vrácena, r. 1512 získány odkazem 2 koflíky, šuba kunní, 2 mísy velké, pinta a 6 lžic kovaných; kostel z této doby ničeho nemá. K vyrovnání požadavků Lva z Rožmitálu, Jana Holického z Šternberka, Krištofa ze Švamberka i jiných byl *Jindřich z Rožmberka* nucen propouštěti úředníky nemoha jim dávati mzdy, ano na konec dal pobrati kostelní klenoty kromě jediného kalicha a monstrance při každém kostele. Vše se roztavilo a prodalo do mince, začež utrženo asi 4000 kop míš. (1530?). Nelze se proto diviti, že jest památek starších tak málo. Z doby pozdně gotické si zachovaly: Polná monstranci, v době novější doplněnou, Boletice stříbrný pozlacený kalich s nápisem: **Mykulass Wernyerz**, zakoupený z Kájového, když Michal Pils z nedostatku prostředků na stavbu byl nucen odprodati skvosty, Vltavice kupu ciboria a Přídolí dva relikviáře sv. Vavřince; z Křemže kalich se znakem střely (pánů z Křemže) z doby přechodní jest nyní v dioec. museu; odkud se dostala gotická noha s uzlem kalicha do Jablonce, neznámo. Po zrušení klášterů a kostelů v l. 1785 poděleny nové kostely a odprodáno také jiným z přebytku.

Po novém zotavení se Zlaté Koruny, když se poštěstilo opatu Val. Schönbeckovi (1608—16) nalézti zazděné poklady, pořízena od něho berla, za Ondřeje Pachmana (1623—27) monstrance, za Dětřicha Bentia (Penze 1637—1661) druhá monstrance, kalichy, paramenta a jiné potřeby bohoslužebné. R. 1616 Schönbeck však krásná roucha, šaty i krásné památné knihy a spisy prodal Hokovi; část odcizeného dostal klášter r. 1618 zase zpět; svému nástupci Hubrovi daroval Schönbeck krásný, r. 1606 v Paříži tištěný missál; pořídil také tiskárnu, papír bral z Krumlova. Horní Planá a Hodňov mají mnichovské missály z l. 1661 a 1710, kájovská fara bohatou v kůži vázanou knihovnu theologického obsahu ze XVII. a XVIII. století. V knihovně Minoritů okolo 1500 rozmnožené jest vícero kněh z XV.—XX. století v originálních vazbách kožených, mezi nimi také zněmčená kronika Hájkova od Jana Sandela z r. 1596 a Balbínova Historie česká z r. 1687. R. 1782 posláno 6 beden knih c. k. pražské knihovně.

Po vypuknutí českého povstání klenoty zlatokorunské zazděny; dle seznamu obsahovaly 7 zlatem a stříbrem tkaných a 2 hedvábné kasuly, 4 zlatem a stříbrem tkané, 2 hedvábné dalmatiky, 1 zlatý a 1 hedvábný pluviál, 1 stříbrnou a 1 pozlacenou monstranci, 10 kalichů, kaditelnici, stříbrné obrazy P. Marie a sv. Bernarda a další různé skvosty, prsteny a jiné. Velká část toho však od stavovského

vojska r. 1620 pobrána. Žloupené nahraženo novým a bibliotéka zařízena. Při zrušení kláštera r. 1785 bylo zde 6 monstrancí, 64 stříbrné pozlacené kalichy, 86 párů stříbrných nožů a lžic; většina rozdána kostelům nově zřízeným a co ponecháno cennějšího kostelu domácímu, musil vydati r. 1810 proti nepatrnému odškodnému.

Neméně zajímavé zprávy máme z kláštera Minoritů v Krumlově, kde v l. 1379—1417 v oktáv Božího Těla ukazovaly se sv. ostatky, které pocházely z darů Karla IV., Ludvíka I., patriarchy Mikuláše z Aquileje, arcibiskupa Arnošta pražského i jiných. I později nescházelo darů (1458); r. 1484 darovaly Klarisky skvostný kříž do kostela sv. Víta v Praze. Inventář z r. 1570—88 poskytuje přehled; dnes z něho ničeho zde není. R. 1785 musilo bratrstvo stříbro i skvosty úřadu odvésti, podobně r. 1793 kaple Loretánská.

Ostatním kostelům nevedlo se lépe, co nedovedly si vykoupiti, musilo býti v letech 1793 a 1810 odvedeno státu. Dle inventářů starších byly důstojně zásobeny stříbrnými a uměleckými nádobami, z nichž jen nepatrná část zachována. To dosvědčují inventáře: černické z let 1630 a 1787, brložské z r. 1660, křemžecké z r. 1682, velešínský z r. 1773, podle něhož tam byl vedle mnoha stříbrných nádob také stříbrný litý šat P. Marie a Ježíška. Tak zničeny i skvosty a šperky věnované kájovské P. Marii od Eggenbergů, Schwarzenbergů i jiných panských a občanských rodin, odvedenoť r. 1793 stříbra za 2064 zl. I zůstalo podnes: ze XVII. století: v Brloze ciborium 1673 uváděné, v Glöckelbergu a Hodňově kalichy augsburské, v Kájové kalich filigránové práce z r. 1696 a monstrance od *K. Knitty*, zlatníka krumlovského, z r. 1677, v Krumlově u Minoritů koruna bolestné Panny Marie věnovaná od Krištofa Knitty 1713, v Plané monstrance a kalich, obojí práce augsburská, a ciborium, v Polné kalich z r. 1670, prý z Kájového, v Slavkově koš z kalichu z r. 1616, ve Velešíně ciborium, kalich z r. 1676 a nádobka na sv. oleje z téhož roku, všechny práce augsburské, ve Vltavici i Zátoni hrubší monstrance (asi od *Knitty*); z XVIII. století pak: v Boleticích měděné umývadlo lidové z r. 1716, v Glöckelbergu hrubá monstrance z r. 1795 od krumlovského pasíře, v Hodňově kalich z r. 1715, v Ondřejově ciborium a kalich od *Viléma Michala Raunera* a *M. Mannlicha z Augsburgu 1729* a hrubá monstrance z r. 1775 (od krumlovského pasíře?), v Polné měděné umývadlo lidové z r. 1770, ve Vltavici kalich z r. 1763, ve Vitěšovicích kalich z r. 1729, v Zátoni ciborium od *Jos. Kokseela* v Starém městě Pražském z r. 1723 a kalich z r. 1709, v Želnavě, kde r. 1810 stříbro vykoupeno, monstrance z r. 1688 a konečně v Rojšíně kříž jemné práce ze začátku XIX. století. Do Slavkova přišly bohoslužebné nádoby z kaple poříčské, Sveraz si je zakoupila ze zásoby zrušených kostelů. Ostatní, co neuvedeno, jest buď zboží kovové z předešlých století, méně cenné aneb pochází z doby XIX. věku, aniž by čím vynikalo.

Kromě již uvedených zlatníků a pasířů zaměstnáni: *Fries Erhart* 1597; *Auer Filip* z Budějovic 1699, *Florian Mayer z Krumlova* 1725, *Ant. Friedtmüller* z Budějovic 1729, *Felix Leitner* též odtud 1745, 1770; *Gaube* 1770, *Karel Skřemenec* z Krumlova 1772, *Jan Frischeisen* 1790, 1793, Josef Weber z Krumlova 1823 a Hofer Anton též odtud r. 1824.

Jak již na začátku řečeno, opatřila Kateřina z Wartenberka, vdova po Petrovi z Rožmberka, více než 40 kostelů mešními rouchy, z nichž mnohé sama perlami vyšívala. Oldřich II. z Rožmberka r. 1420 před Táborem poražen zanechal tam Husitům velké zásoby zlata, stříbra, skvostných rouch a obleků. Týž Oldřich prodal r. 1437 ze Zlaté Koruny jemu svěřené 3 kasule, 3 kápí a 6 klerik, prý z nouze. Za to, když r. 1500 zemřela Alžběta z Kravař, manželka Petra IV. z Rožmberka, daroval tento klášteru vyšebrodskému nebožčiny drahé šaty zlatohlavové s perlami, aby z nich byl udělán ornát s dalmatikami, na kteroužto práci 100 liber mince vídeňské daroval, přidav k tomu 2 zlaté prsteny se safíry a humerale perlami a zlatem protkané, které paní Alžběta vlastníma rukama byla setkala a vyšila. Také uvedené již inventáře chrámové a sporé zbytky dosvědčují, že pamatováno také klášterů jiných i kostelů jak městského tak i venkovních. O inventářích kostela sv. Víta a Minoritů jakož i zámku bude jednáno v díle druhém. Poznamenáváme pouze, že se Klarisky zabývaly zhotovováním a vyšíváním posvátných rouch a ozdobováním relikvií. Tak jest v pokladě svatovítském v Praze vyšívání odtud z doby vladislavské a kasule černá (čís. 18) z 1. polovice XVIII. století v dioec. museu. Také se dosud zachovalo u Minoritů několik vzácných aksamitových, zlato- a stříbrohlavových, zlatem a pramínky vyšívaných a hedvábných rouch kněžských i P. Marii Einsiedelnské náležejících se znaky věnovatelů. Roucha zlatokorunská po třikráte zničena a odnesena a co na to v nově pořízeno, po zrušení kláštera rozdáno neb rozprodáno, takže kostel si jen málo zachoval z rouch XVIII. století. Z doby gotické není zde ničeho; vyšívaná roucha, kasule v Krumlově, Hořicích a Věžovaté Pláni jsou již z XVI. stol.; poslednější dvě dostaly se tam asi z Vyššího Brodu. Velmi cenné jsou 2 hedvábné dalmatiky boletické, zlatem vyšívané z téže doby. Ze XVII. století jsou 2 kasule v Hořicích a 1 ve Věžovaté Pláni. Pro lidovou stylisaci zlatem vyšívání ze XVII. stol. uvádíme zde také hedvábnou červenou kasuli kostela krumlovského. Vzácná stříbrná výšivka lidového rázu formy plnější z téhož století jest také v Slavkově. Brloh měl r. 1660, Velešín r. 1735 a 1773 několik dražších rouch, jichž tu dnes již není. Sveraz si r. 1784 zakoupila jednu kasuli a dva ornáty ze zrušených klášterů a kostelů, jsou z téže doby. V XVII. a XVIII. století putováno z Krumlova i dálného okolí za odvrácení moru do Kájového a obětovány P. Marii od Eggenbergů, Schwarzenbergů a jiných rodů panských i občanských vedle skvostů drahocenná aksamitová, zlatem a stříbrem vyšívaná, zlato- i stříbro-

hlavová, vyšívaná a hedvábná roucha, ornáty a kasule pro kostel, z nichž značný počet se zachoval, skvosty však r. 1793 odvedeny. Co zbylo v sakristiích, jest málo cenné, jen několik vzácnějších nepoužívaných rouch uloženo do dioec. musea: kalichové velum s figurální applikací z Krumlova a kasule harasová, vzorkovaná z Brloha, obé z XVI. století, kasule z lisovaného aksamitu z Krumlova ze XVII. stol., kasule vyšívané a brokátové z XVIII. stol., dvojí roucho P. Marie kájovské, posamentované, jedno se znakem schwarzenbersko-lobkovickým ze začátku XVIII. století a plátěná kasule s lidovým vyšíváním z XIX. století z Glöckelberga. Starší paličkované krajky udržely se ještě v Kájovém, Želnavě a Krumlově.

Prsténkových svícnů mosazných z XVI. a XVII. století, tvaru gotického a renaissančního, vykrouženého s nohou hladkou, kulatou neb trnožem si zachovaly kostely: Boletice, Brloh, Černice, Hodňov, Hořice, Chvalšiny, Kájové, Křemže (z r. 1602), Sveraz (také prolamovanou lampu), Světlík, Velešín, Vitěšovice, Vltavice, Zátoň a Želnava. Josefinské kostely je dostaly ze zrušených. V dioec. museu jest mosazná, tepaná mísa křestní, práce norimberská z XVI. století. V klášteře minoritském jest vedle svícnů také ampule a zvoneček ze XVII. století.

Nádob a nářadí z cínu jest málo. Jediná křtitelnice typického tvaru zvonového o třech nohách z r. 1637 jest v Křemži; slévač neuveden. V Sverazi byla cínová křtitelnice r. 1656, není tam již a krumlovská u sv. Víta prodána asi r. 1791. Drobnější věci: lavaba, svícny, mísy, konvičky a pod. z XVIII. a XIX. století jsou v Boleticích, Brloze, Černé, Hodňově, Jablonci, Kájovém, Křišťanově, v Krumlově u Minoritů, Polné, Slavkově, Vitěšovicích, Vltavici a Želnavě; jsou vesměs prostých tvarů. Po zrušení kláštera zlatokorunského prodáno 8 centů 25 liber cínu. V dioec. museu uloženy jsou rakevní desky prelátů krumlovských: S. A. Heubnera († 1739) a Š. Schulpacha († 1761). Cínové rakve Viléma z Rožmberka († 1592) a choti jeho Anny Marie Bádenské († 1583) zhotovené konvářem *Jaroslavem* v Praze prodány r. 1785. Cechovních konví — vesměs chvalšinských — jest deset: šest dosud na místě, čtyry v městském museu budějovickém; jsou formy válcovité, pět náleží konci XVI. století, tři XVII. a po jedné XVIII. a XIX. století; starší jsou vrytým ornamentem dekorovány.

U zvonů vlivu z Koruny není, neměla věže, znala jen zvony malé, až teprve opat V. Schönbeck (1608—16) pořídil 3 zvony, o nichž bližšího není známo, r. 1675 opat Ungar dva od *Jiřího Haga* v Budějovicích a r. 1729 objednáno u *Silvia Croce* v Linci 5 zvonů, z nichž dva jsou na místě, dva po zrušení kláštera prodány a jeden přelit. Nejstarší, historicky zajištěný visí na okrouhlé věži zámecké v Krumlově; jest z r. 1360 a asi týž, který r. 1391 vezen sem z Benešova ze zašlého hradu a kaplanství, jehož přenesení r. 1397 arcibiskup ke kapli sv. Jiří v zámku byl povolil. Témuž XIV. století náležejí ještě: zvon s gotickou majuskulí

čtyř evangelistů a druhý s nápisem Jesus filius Mariae v krumlovské kostele sv. Víta a v Plané s majuskulí sv. tří králů. Další dva zvony s nápisem v majuskuli a druhý věnovaný P. Marii a Máří Majdaleně, oba od neznámého zvonaře z r. 1406 jsou na krumlovské zámecké věži, jiný s jmény jesus, maria, wenceslaus, sygmundus, albertus, kaspar, melchar, baltazar, as z polovice XV. století na městské kostelní věži s gotickým minusk. nápisem as z konce XV. století u Minoritů; konci téhož století patří ještě: dva pouze proužky dekorované zvony z Boletic, z nichž jeden v posledním čtvrtletí XIX. století přelit, dva zvony: jeden jen s proužky, druhý s nápisem čtyř evangelistů v Brloze; s nápisem maria a čtyř evangelistů v Černici, s přehozeným nápisem v minuskuli v Křemži, s nápisem jhesus Margaretha a jhs v Plané a s got. minusk. nápisem v Polné. V Kájovém jest zvon s gotickým nápisem, však jako předešlé bez veškerého udání letopočtu a slévače, druhý označen nápisem got. ludwik myras (niclas?) 1437, z Chvalšin zvon ulil Váczlav z Vodňan s otcem Augustinem 1472; někdejší zvon v Přídolí z r. 1470 přelit 1847 a v diec. museu jest zvon s got. nápisem ze Zátoně od Augustina a jeho syna s začátku XVI. století. Stejně četně zastoupena jsou století XVI. a XVII., které zpravidla uvádějí již zvonaře i letopočet: z r. 1522 od Bartoloměje pražského jest zvon v Přídolí, z r. 1537 v Dolní Vltavici, z r. 1539 od Štěpána mistra zvonaře budějovického v Kájovém, z r. 1544 od téhož („Steffena z Budějovic") ve Světlíku, z. r. 1545 zvonek v Chvalšinách, z r. 1557 v Křemži, z r. 1559 jsou dva cymbály od Jobsta Hyntermayera na krumlovské farní věži, z r. 1565 (?) byly asi cymbály na staré věži zámecké, z dnešních jest větší od Brikcího z Cinperku na Nov. městě Pražském z r. 1590, menší od Jakuba Wolfarta, konváře z města Prachatic z r. 1591, také zvon z r. 1570 v Sverazi jest dílem Yobsta Hintermayera a zvon z r. 1576 v Černici Jossta, konváře z Krumlova; ze zvonů někdejšího kostela sv. Jošta v Krumlově, které oba slity r. 1590, jest jeden od Brikcího z Cinperku v Novém městě Pražském na Kratochvíli udělaný v Hodňově, druhý od Vojtěcha Steffena v Novém městě Pražském přišel do Slavkova, kde r. 1817 ohněm zničen. V gymnasiu krumlovském jest malý zvonek prasklý s letopočtem 1549, druhý od Jana Kappenbecka, měšťana pasovského, r. 1595 darovaný visí ve věžičce; další jsou: z r. 1644 od Otta Jindřicha Ableitnera z Pasova v Želnavě, z r. 1650 od Šimona Urndorfera ze Štýru ve Velešíně; r. 1671 přelil Mikuláš Löw z Prahy dva zvony prasklé na věži zámecké a na kostele sv. Víta v Krumlově; z r. 1672 byl zvon od Jana Rohrera z Lince v Kájovém, který přelit, a z r. 1682 od Štěpána Priqueye (z Klatov) v Plané, který také již tam není; od téhož zvonaře jest asi také zvon z r. 1682 se značkou zvonařskou a S P z jesuitské koleje, nyní v městském museu; ze stejného roku pocházející zvon v Zátoni uvádí se r. 1871 jako prasklý. Z r. 1680 od Melchiora Schurera z Lince jest zvon u Minoritů a od téhož z r. 1683 byl také v Hořicích, kde při požáru zničen; konečně ulil r. 1675 Jiří Hag z Budějovic zvon pro Zlatou Korunu, který tam již není, r. 1689

P. Haag pro kaplanku krumlovskou a r. 1699 Antonín Schönfeldt z Prahy pro dosud nezvěstný asi za Josefa II. zrušený kostel·neb klášter, odkud se dostal do Křišťanova; tentýž zvonař dodal r. 1706 zvon do Zátoně. XVIII. i XIX. století vykazují sice více zvonů, zvonařů zastoupeno však méně; nejhledanějšími byli: Silvius Kreuz (Croce) z Lince, který ulil r. 1705 a 1708 zvony do Kájového, r. 1728 tři zvony do Ondřejova, r. 1729 pět zvonů do Zlaté Koruny a po jednom 1739 do Světlíku, 1745 do Želnavy, 1747 do Hořic, 1748 do Krumlova (k sv. Vítu) a 1749 do Vltavice; Jiří Václav Kohler z Budějovic, jenž ulil zvony r. 1723 do Sveraze, 1729 do Křemže, 1730 (?) do Želnavy, 1734 do Polné, 1737 do Krumlova k sv. Vítu a 1738 do Ktiše; toutéž osobou jest asi Václav Kohler, od něhož jsou zvony z r. 1736 v Plané a z r. 1748 ve Velešíně, také Václav Jan, který r. 1731 dodal zvon do Brloha, jenž již neexistuje; snad jest od něho také zámecký zvon z r. 1744 označený G W K. Od Josefa Haaga z Budějovic jest zvon z r. 1714 u Minoritů, asi také zvon r. 1717 pro kapli hřbitovní u sv. Martina od „budějovického zvonaře" litý; tam dodán roku 1740 nový zvon zase od „budějovického zvonaře", který r. 1832 praskl. P. A. Jacominy z Pasova ulil 1755 zvon pro Polnou, 1757 pro Želnavu, 1762 pro Chvalšiny; Karel Poz z Lince r. 1760 pro Planou, r. 1762 pro Slavkov, 1783 (?); Michael Zöchbauer z Lince r. 1796 do Ondřejova, 1773 J. G. K. a r. 1798 neznámý do Jablonce. Od Ant. Pegla z Budějovic jsou 2 cimbály v Červeném dvoře, které byl ulil roku 1768 pro Zlatou Korunu. XIX. století zastupují hlavně jen dvě firmy: rodina Pernerů budějovických, která tu přichází pod jmény: Josef P. 1778—1804, Vojtěch (?) P. 1808, Jan Vojtěch 1815—1842, Perner 1847 až 1869, A. Perner 1881, Jan P. 1884, Antonín P. a syn 1884—1890 a Rudolf P. 1906—1911, a Hollederů lineckých pod jmény: Jan H. od r. 1835 do 1848 a Frant. S. H. 1857—1877. Dvěma zvony z r. 1877 a 1879 zastoupen jest M. Peteler ze Štýru, pouze jedním: Ignaz Hiltzer z Víd. Nov. Města r. 1874, Petr Hilzer r. 1885, Antonín Gugg z Lince r. 1901 a Jan Grassmayr z Innomostí r. 1910. Na starších zvonech jsou proužky neb nápisy majusk. a minusk. jedinou okrasou, zřídka přicházejí znaky; vynikají však bezvadnou litinou a čistým zvukem. Zvláštní místní zajímavosti jsou uvedené tři zvony v Krumlově lité od Jošta Hintermayera, jemuž r. 1565 Vilím z Rožmberka dal dovolení, aby sobě udělal dílnu k slévání zvonů v panském domečku na Plešivci, a zvon litý od Brikcího z Cinperku z Nového města Pražského v Kratochvíli, kde asi současně ulity jiné, dnes již zašlé. Z téhož r. 1590, avšak od hodináře Vavřince z Nového města Pražského jsou kratochvilské cimbály.

První zmínku o h o d i n á c h máme z r. 1612, kdy pořízeny pro Zlatou Korunu; r. 1688 darovány klášteru skalickému, roku následujícího opravuje zde hodiny *Jan Ondřej Meltzer z Jindřichova Hradce*; po zrušení prodány hodiny i s cimbály do Červeného dvora, odkud r. 1910 přešly do „románské" komory zámecké v Krumlově; jsou označeny nápisem:

Heineman fecit 1772. *Jan Delavos z Mirovic* postavil r. 1703 hodiny v Kájovém, r. 1726 (?) *Jiřík Delafos* ve Vltavici, r. 1757 *Frant. Sadyl z Vopařan* v kostele krumlovském a r. 1833 *Josef Scherzinger z Budějovic* ve Velešíně. R. 1791 dány hodiny z Větřní do Slavkova.

Obdivujeme se pracím zámečnickým, zvláště stavebním, ze všech dob, jedině nejstarší nám scházejí. Počínají s 2. polovicí XV. století a vynikají zvláště v dvířkách kovaných a u železných dveří, tak v Chvalšinách, Kájovém, Krumlově, Polné, Slavkově, Sverazi a Zátoni; kování dveří v Kájovém je však předčí. V Boleticích zbyl pouze kruh u dveří. Z doby XVI. století máme vedle Krumlova jen štítek na těchže dveřích, ze XVII. století ozdobné zámky a tresory zase v Kájovém, práce kostelní u Minoritů 1670 a mřížové dveře u kaple Einsiedelské 1687, a z XVIII. století kování v Ondřejově a okenní mřížoví v Zlaté Koruně. V Brloze a Černici jsou kované stojany na paškál ze XVII., v Pláni z konce XVIII. století. Na hřbitovech stojí několik kovaných křížů, v Kájovém a Přídolí ze XVII., v Glöckelbergu, Hodňově, Plané, Sverazi a Světlíku z XVIII. a začátku XIX. století. Raménka k zvonkům neb lampičkám jsou v Slavkově z r. 1674, v Plané, na Dobré Vodě a v Zátoni z XVIII. století. R. 1692 dělal krumlovský *Jan Herman* makovici pro nově zvýšenou věž v Kájovém, r. 1729 *Jan Procházka* slušnou mříž do kostela zlatokorunského; po zrušení kláštera prodána do Červeného dvora, kde jí však již není. Umělecky kovaná mřížová vrata, dveře a mříže okenní z XVI., XVII. a XVIII. století v zámku a městě Krumlově uvedeny budou v 2. svazku.

Pálené práce z hlíny byly na jihu od starodávna oblíbeny. Uvedeny již různé tvary klenbových žeber a plastiky listnaté v špaletách oken a portálů v Zlaté Koruně. Lidské a zvířecí — lví — hlavy často opakují se co dekorace na budovách XVI. a XVII. věku, také znaky z XVI. až XVIII. věku v zámku, vázy barokní a empirové a listové kytičky místo štukových na budovách městských. Spadají spíše do obsahu dílu druhého. I hrnčířství zde kvetlo. Na Božích mukách nedaleko Březovíku jsou polévané kachlíky figurální podobné oněm na sloupu z r. 1648 na Flößberku v Krumlově, kde pracovalo v XVI. a XVII. století mnoho hrnčířů. Kamen jest — krom zámku — ovšem málo. V Zlaté Koruně vykopáno v posledních letech dosti střepů nepolévaných i polévaných z různých století, v kájovské faře jsou jedna kamna z konce XVII., druhá ze začátku XIX. století, ve faře sverazské rokoková z polovice XVIII. století; nevynikají nikterak. R. 1670 stavěl Mikuláš Bischoff z Krumlova kamna v refektáři u Minoritů. O kamnech zámeckých i městských bude pojednáno v díle druhém.

Výtečná — ne však domácí — díla jsou hliněný relief Sv. rodiny z r. 1615 a obrazy z pálené hlíny: Snímání těla Kristova v zámecké kapli a kladení jeho do hrobu; jsou ze školy *R. Donnera,* nejspíše od *J. A. Zinnera.*

Řemeslo, jehož práce jsme tuto přednesli, nalezlo své zdokonalení a své síly v opoře o bratrstva a cechy, jejichž nejen úředními ale i věcnými příznivci a podporovateli byli Vítkovci. Výsady nejstarší jsou z 1. polovice XIII. století a některé v originálech neb pozdějších stvrzeních a přepisech doposud se udržely: v Hořicích, Chvalšinách, Krumlově, Horní Plané, Velešíně a Dolní Vltavici.

Ale také města a městyse uhájily si mnohou vzácnou listinu. Velmi bohatým archivem, prozkoumaným a z části uveřejněným honosí se město Krumlov; archiv velešínský jest skrovnější, také srovnán, však doposud nedostatečně probádán. Listiny porůznu jsou v Hořicích, snad také v Přídolí a Vltavici. Všechny předčí ovšem archiv knížecí, shrnující listiny k panství krumlovskému se vztahující, jejichž obsahu při soupisu vydatně použito. Méně zajištěných, tedy spolehlivých zpráv podávají listiny, matriky a památní knihy farní. Nejcennějším jest tu archiv krumlovské prelatury s pamětní knihou někdejší koleje jesuitské z r. 1762 a archiv Minoritů krumlovských s pamětní knihou z r. 1687. Nejstarší matrika, krumlovská počíná r. 1591; jedenáct jest ze XVII., ostatní z XVIII. věku; z pamětních knih jsou kájovská (1461) a křemžecká (1568) nejcennější; jen zlatokorunská, boletická a želnavská jsou ze XVII., 7 z XVIII., ostatní již z XIX. století. Urbář zátoňský z r. 1552 jest v pražské universitní knihovně.

Listiny pergamenové i papírové stvrzeny jsou voskovými i papírovými pečetmi a vybrány z těchto nejdůležitější pro soupis: pánů z Rožmberka, knížat Eggenbergů a Schwarzenbergů a okolní šlechty, města, městysů, klášterů, far i cechů; nejvíce jich poskytly archivy knížecí a městský v Krumlově, také však musea krumlovské a budějovické městské, rovněž jiné městyse a společenstva; podle potřeby rozděleny v jednotlivé svazky.

Z umění lidového přinášíme málo: proto zahrnuli jsme je do předcházejících popisů budov, rouch a kovových nádob. Zde upozorňujeme pouze na železná zvířata, obětiny vltavické a na křemžecké „železné krávy“ služebnostní v diec. museu budějovickém a v „románské“ komoře zámku krumlovského.

Museum jest v našem kraji jen jediné v městě Krumlově a i to, založeno teprve v nejnovější době, obsahuje jen málo předmětů týkajících se venkova. Více získalo — za dob dřívějších — městské museum budějovické. Umění církevní má své středisko v budějovickém dioecesanním museu, kde také z Krumlovska mnoho vzácného uloženo.

V kraji učiněno několik nálezů z doby středověké: Podkovy nalezeny u Jablonce, Kvítkova dvora a Želnavy, klíč u Jaronína, u Jablonce také zbraně, v Černé halapartny, v Chvalšinách meč z XIII. století. Hořice

chovaly až do nejnovější doby železný vůz, drátěné košile, meč, přílby a části železných rukávů, které jsou uloženy v městském museu budějovickém. M i n c e nalezeny v Jablonci, Mezipotočí, Strážném malém a v Žlábku. Zlatá mince římského císaře Valentiniana I. neb III. v museu krumlovském jest nahodilým nálezem tamním, soška mosazná, nalezená u Čertyně, částí gotického svícnu; jest v českém museu v Praze. Dva střepy s majusk. písmenami a velký hrnec pruhovaný s korunkou nalezeny na hradišti v Křemži, tamže právě jako v Boleticích d l a ž d i c e, v Mezipotočí Harrachovský p r s t e n, u Chlumu p e č e t i d l o Alex. Častolára z Dlouhé vsi a na Chlumu.

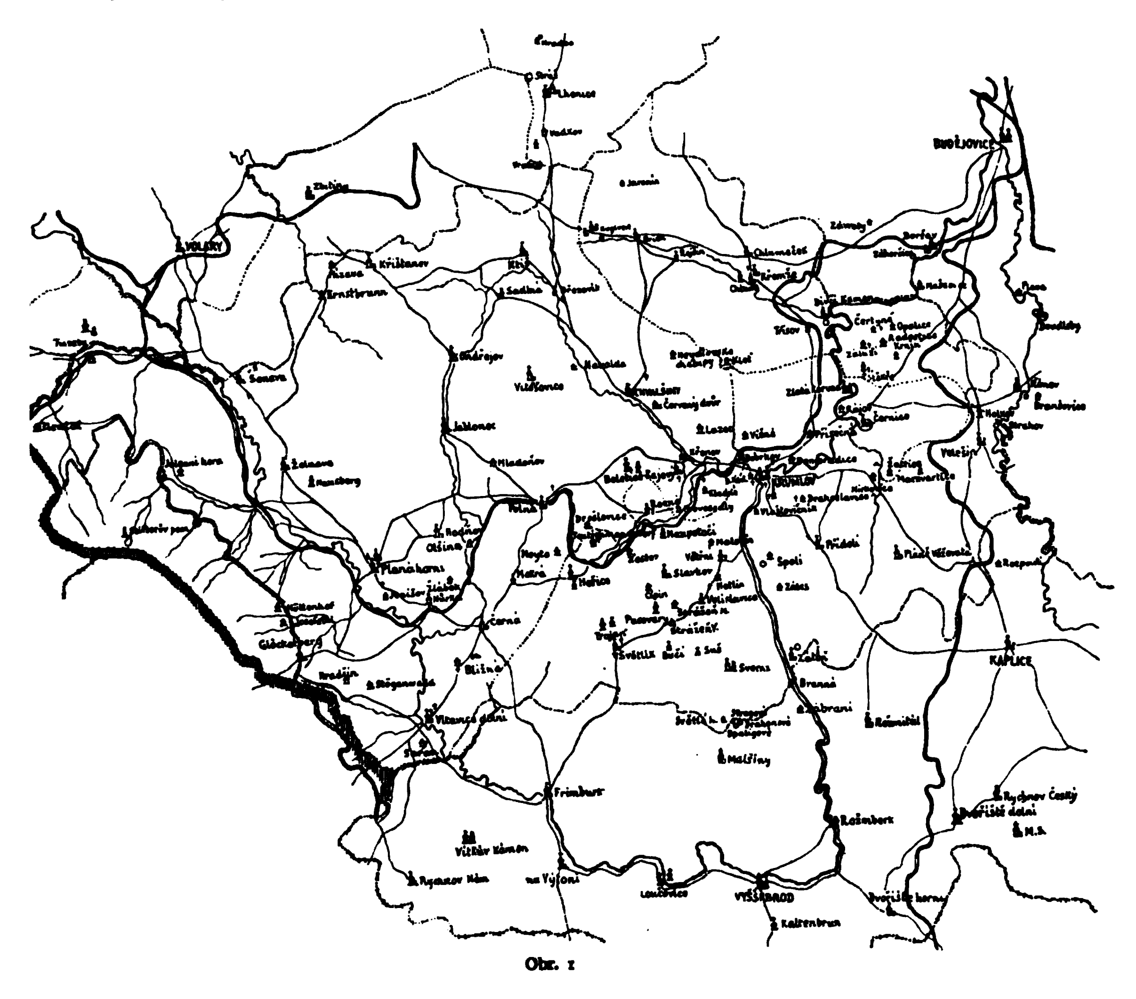
S e j p y u Mírkovic a Žaltic na Roženici, jakož i pod Plešovicemi u Zlaté Koruny dokazují, že zde práno zlato; o prvnějších máme zprávy z r. 1315. Dolováno zde však také záhy, totiž v století XV. Č i n n o s t h o r n i c k á soustředěna byla však v Krumlově, pročež tam blíže o ní jakož i o ražení mincí rožmberských, eggenberských i schwarzenberských bude jednáno, připomínáme jedině zde, že některé doly ležely na území okolních osad, tak Domoradic a Přísečné. Avšak také mimo Krumlov činěny pokusy s dolováním. Tak byly v XVI. století d o l y u P a r k f r i d u a O l š i n y. Také na statcích sverazském a zátoňském dolováno. R. 1559—1572 dobýváno v dolech „sv. Barbory“ a „Divokého muže“ stříbro. Doly se uvádějí u Hošlovic a Slubic a jsou asi totožné s hutěmi v „Begelgraben“ u Lštína, kde r. 1730 kníže Schwarzenberg počal na stříbro dolovati. Dolování po několika letech zastaveno, r. 1810 bez výsledku obnoveno. Na doly připomíná jednota „Bergwerk“. U mlýna Ziehensack dolováno u sv. Jana Křtitele 1567 a 1568; dle cínu zde vyráběného dostalo se mlýnu jména. Okolo 1780 dolovali hořičtí u Hořického vrchu na zlato, které odváděli do Rudolfova u Budějovic; pro zatopení důl již r. 1781 opuštěn.

T u h a objevena r. 1812 u Černé a Hůrky, 1846 u Mokré.

V XVI. století vznikla na místě zašlé vesnice s k e l n á h u ť M í z a v a, vyrábějící zrcadlové a tabulové sklo, hledané zvláště v Norimberce a Kodani. Pracovala až do r. 1741, kdy prodána. Za císařských založena K a l t e n b r u n n s k á h u ť u Horní Plané. Když však s mýcením lesu až na samé hranice Horních Rakous pokročila a tím bezpečnost země ohrožovala, byla r. 1715 zrušena a z ní dvůr „Hutní dvůr“ udělán. Mnoho slibováno si od h u t i B o r o v s k é založené r. 1673 od Francouzů dle způsobu benátského; ale již po 4 letech huť zastavena a r. 1708 chalupníkům prodána. Místo mízavské huti založena r. 1807 s k l á r n a e r n s t b r u n n s k á, která podnes pracuje. P l a n s k o u h u ť měla nahraditi s k l á r n a J o s e f o v r. 1823 založená, která však ke konci XIX. století zašla.

* * *

Velké množství uměleckých zpráv poskytnutých archivy, neméně však cena umělecká staveb jak církevních tak světských, kláštera zlatokorunského a jeho farních kostelů kájovského a chvalšinského i jiných, nádherného zámku a malebného města Krumlova s důležitým chrámem svým i kláštery, dosud málo poznaných a doceněných, kult mariánský s jeho starými malbami a řezbami, značný tento materiál písemní i obráz-

Obr. 1

kový nutí nás rozděliti jej ve dva svazky, první obsahující okolí, druhý město a zámek Krumlov. Náklad bude značný i obracíme se proto ke všem, jimž vzrůst umění domácího a činnost předků jest posvátnou vzpomínkou a chloubou, o podporu. Česko-Krumlovská záložna usnesla se přispěti na vydání „Soupisu pol. okresu Krumlovského" a „Soupisu města Krumlova" obnosem 400 K splatných ve dvou lhůtách. Vzdáváme již předem díky nejvřelejší jako všem, kteří nás v naší práci v jakémkoli směru byli podporovali, na prvním místě *J. J. knížeti Janu Nepom. ze*

Schwarzenberga, který svolením k použití knížecích archivů, sbírek i úřadů, vlastními pokyny a poskytnutím beneficií nám práci značně ulehčil. Zásluh a díků nemalých zasloužili si *zastupitelstvo města Krumlova* u používání archivu i musea, *Jeho biskupská Milost nejdůst. p. Josef Hůlka* a vysoce důstojný prelát krumlovský *Aug. Hartl.*

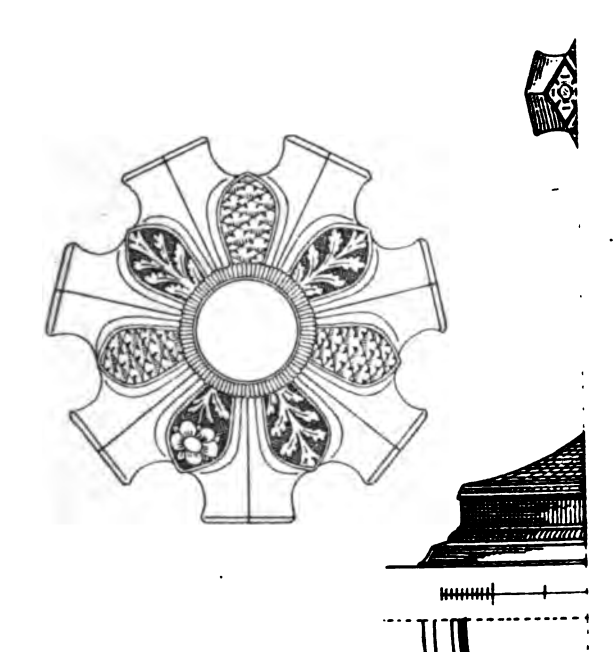
Při vyhledávání a popisování všelikých památek nápomocni nám byli: *městské úřady ve Chvalšinách, Hořicích, Horní Plané, Velešíně a Vltavici, velebné duchovenstvo farní i klášterní, správy musei dioecesanního a městského v Budějovicích, síd. kanovník p. Th. Dr. Jan Praschl a ředitel p. Richard Kristinus* i *městského v Krumlově, městský radní p. Karel Anzelletti, knížecí stavební sekce a inženýrská kancelář v Krumlově a knížecí stavební úřad v Horní Plané.*

Příspěvky neb fotografiemi podporovali naši práci: P. T. p. gymnasijní ředitel *Václav Krynes* v Krumlově, Dr. *Vladimír svob. pán Helfert*, prof. Dr. *Valentin Schmidt* O. C. v Budějovicích, *Alois Pícha*, děkan chvalšinský, *M. Würstl*, děkan Postoloprtský, P. *Jan Novotný*, děkan velešínský, *Ant. Brandeis*, farář v Zlaté Koruně, *Václav Klimeš* v Dolní Vltavici, *Jan Vais*, farář ve Fürstenhutu, *Josef Štěpnička*, kaplan v Horní Plané, em. řídící učitel slavkovský *Linhart Thür* v Krumlově, řídící učitelé *Václav Paclík* v Černici, *Josef Kohout* ve Velešíně, *Josef Kowanda* ve Větřní, em. třídní učitel *Jan Elias* v Brloze, Dr. *Eugen Wohinz*, městský tajemník v Krumlově, *Josef Nováček*, městský stavitel v Krumlově, Inž. *Frant. Sosna*, stavitel v Krumlově, *Theofil Melicher*, akad. malíř ve Vídni, MUDr. *Lev Hartmann* ve Velešíně, *Frant. Schullerbauer* v Zlaté Koruně, *Vladimír Šmirous*, právník v Krumlově, lékárník *Frant. Latzel* v Č. Budějovicích, kníž. vrchní inženýr *Emil z Hartenthalu*, Dr. *Karel Tannich*, archivní adjunkt, *Frant. Žák*, sládek, Inž. *Ant. Zvánovec* a inž. diurn. *Jan Nekola.*

Fotografické snímky obstaraly firmy krumlovské: *Jos. Seidl, Josef Wolf* a *Václav Micko*, z části také amatéři farář *Ant. Brandeis*, Dr. *Lev Hartmann*, lékárník *Frt. Latzel, Vladimír Šmirous*, děkan *M. Würstl* a *Frant. Žák.*

Při půdorysech celkových značí plná černá barva dobu románskou a přechodní, křižování dobu gotickou, husté čárkování dobu renaissanční, čárkování řidší XVII.—XIX. století. U detailů použito bez ohledu na dobu čárkování hustšího.

Bo

Obr. 2. Krumlov. Mapa okolí Krumlovského z r. 1714.

Bližná. (Eggetschlag.)

Jižně od vsi na silnici k Dolní Vltavici stojí žulový SLOUP kvadratický skosených rohů s kapličkou a obrázkem sv. Josefa; jest asi ze XVII. století.

Boletice.

Joh. Trajer, Beschreibung der Diöcese Budweis 318; Joh. Sedláček, Die Kirche in Poletitz, Mittlg. d. Z. K. 1891, p. 15, Mittlg. d. Z. K. XIV., 141. J. Woldřich. Beiträge zur Urgeschichte Böhmens 3. Th. ad s. (Mitth. d. anthrop. Ges. in Wien XVI., N. F. IV. B.); Dr. J. Neuwirth, Geschichte der bildenden Kunst in Böhmen 535; Dr. Albert Ilg, Kunsthist. Mittlgen 73; J. Braniš, Dějiny I., 49, II., 124; týž, Obrazy z dějin jihočeského umění; Aug. Sedláček, Slovník místopisný 43.

Statek Boletice daroval král Přemysl II. nově založenému klášteru Zlatokorunskému r. 1263; tehdá byl tam již kostelík. Papež Bonifác IX. připojil r. 1400 faru boletickou ke Zlaté Koruně, dada jí právo, kostel tamní svými řeholníky spravovati. R. 1483

udělil kardinál Jan Sabinský a r. 1498 biskup simbalienský Jan poutníkům do Boletic odpustky. Při provádění protireformace roku 1624 jmenován tu zároveň s Chvalšinami administratorem Jan Jehle. Podací patřilo opatům zlatokorunským až do zrušení kláštera.

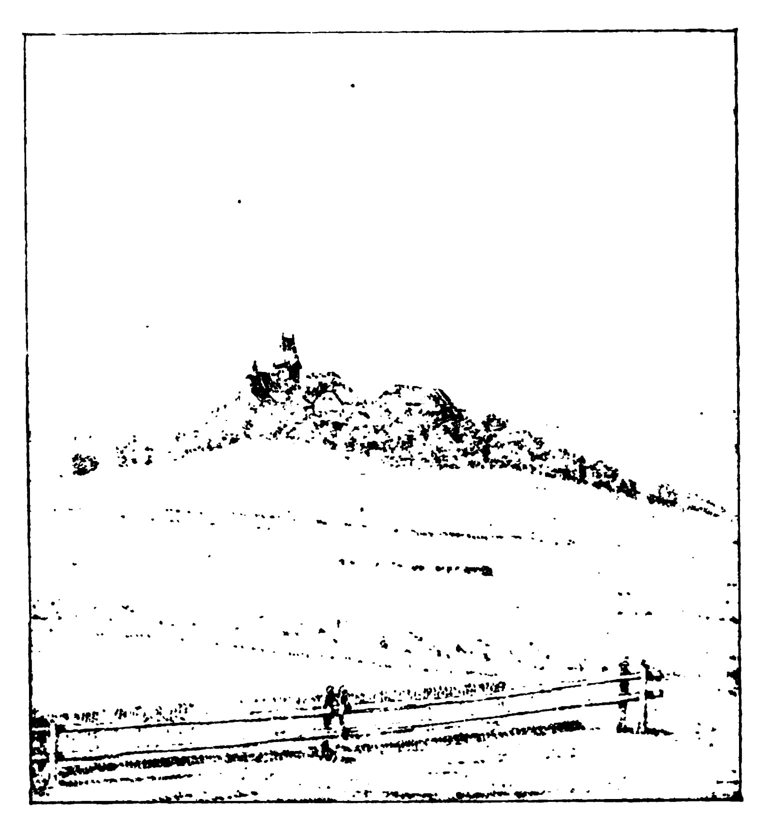
KOSTELÍK SV. MIKULÁŠE (obr. 3—12) k východu obrácený a k obraně sloužící — ecclesia castellata — měl původně asi románský presbytář; nyní jest čtverečný, 5·90 *m* široký, 6·85 *m* dlouhý, gotický s jednoduchým křížovým klenutím z cihel a kamene, jemuž odpovídají

Obr. 3. Boletice. Celkový pohled.

2 opěrné pilíře; žebra hmotná skosená vybíhají ve formě konsol ze zdí a končí v svorníku, pětilistou růží zdobeném. Triumfální oblouk lomený, s rohy skosenými, přerušený rom. plotnou. Do sakristie vedou staré železné dveře s kruhem v kamenném ostění z konce XV. stol. Okna zakončena jsou v ostrém úhlu. Naproti tomu pochází zdivo lodi 11·8 *m* dlouhé a 6·1 *m* široké z doby románské, jak konsolka na vnější zdi nad schodištěm a zakulacená úzká okénka na severní i jižní straně dokazují. Zeď s triumfálním obloukem není vázána s lodí. Ještě zachovalejší jest věž, stojící v průčelí kostela; jest čtyřstranná o čtyřech poschodích, z nichž přízemní do kříže jest sklenuto a jen malým okénkem osvětleno. Ve dvou vyšších patrech jsou združená okénka a sice v třetím patře 3, ve čtvrtém 4, dělená

žulovým sloupkem s kostkovými zaokrouhlenými hlavicemi a patkami; tyto jsou hrubě dekorované neb hladké. Střecha jest původního valbového tvaru s vysedlými dřevěnými krákorci. Do přízemí a prvního patra věže na rozích žulovými kvádry roubené vedou dveře z lodi a kůru, jejichž do půl kruhu sklenuté ostění vyzděno z menších kvádrů. Nynější dřevěný strop v lodi jest mladší, táflovaný

Obr. 4. Boletice. Pohled kostela od sev.-východu.

s obrazem Korunování P. Marie, Bohem otcem a synem, malovaným 1892 na místě poškozeného na dřevě malovaného z XVIII. století. Dřevěný hudební kůr, r. 1902 obnovený, zastavuje polovici lodi a stemňuje ji, neboť jest pouze se strany jižní dvěma okny v ostrém úhlu sklenutými nedostatečně osvětlena. Kus nalezené kružby poukazuje na dobu přechodní; roh profilovaného kvádru na pozdní sanktuář, jehož jednoduchá železná mříže usazena v presbytáři. Na levé straně presbytáře přistavena sakristie, založená snad původně co samostatná kaple s pěkným síťovým klenutím, spočívajícím na konsolách zdobených lidskými, zvířecími a listovými tvary, upomínající na sakristii krumlovskou, polenskou

a černickou. Jest do osmihranu zakončena. Žebra jsou žlábkovitě vykroužena; svorníky jsou hladké; v čele východním stojí stará kamenná mensa. Na rozích římsy na zevní straně jižní jsou ve způsobu konsol 2 hlavy medvědí. Pod sakristií jest hrobka lidskými kostmi naplněná. Sakristie vystavena na konci XV. století, jak dosvědčují také zmíněné odpustky z let 1483—1498.

V době novější odkryty nástěnné malby v presbytáři a lodi. Před léty zjištěno již, že na jižní stěně v lodi mezi velkými okny vymalován jest sv. Kryštof, který tenkráte i na novo r. 1913 byl zabílen; pod

Obr. 5. Boletice. Kostel s farou a školou od jiho-západu.

obrazem byl těžce čitelný nápis: . . . 1623 hat Valburga . . . . . . Jungfrau aus Hörwitzl diese Figur malen lassen. Na straně severní odkryty postavy apoštolů hrubě malované s tabulkami, na nichž byly různé nápisy, tak ku př.: Mathias . . . . in Hörwi(tzl) 1625.

Nade dveřmi k sakristii odkryt obraz představující stavbu domu, k jehož okapu přiložen žebřík; dole dává nějaký svatý nařízení dělníkovi, jenž se chystá k práci; v pravo Kristus v bílém rouše uprostřed dvou apoštolů. Z nápisu se dalo čísti jen Ao 1625 . . . . Gottes . . . . . . Thomas Wagner (?). Vedle představoval druhý obraz nevěřícího Tomáše, jak uprostřed apoštolů klade ruku do rány Kristovy. Z nápisu bylo jen k čtení: Ao 1623 . . . . Oba obrazy zabíleny. Veškeré malby pocházely od domácího samouka a byly umělecky bezpodstatny.

R. 1757 byly tu 3 oltáře: hlavní s řezanou sochou sv. Mikuláše a 2 poboční: sv. Anny a P. Marie; jsou zde doposud. Roku 1731 maloval krumlovský malíř Michal Wenig

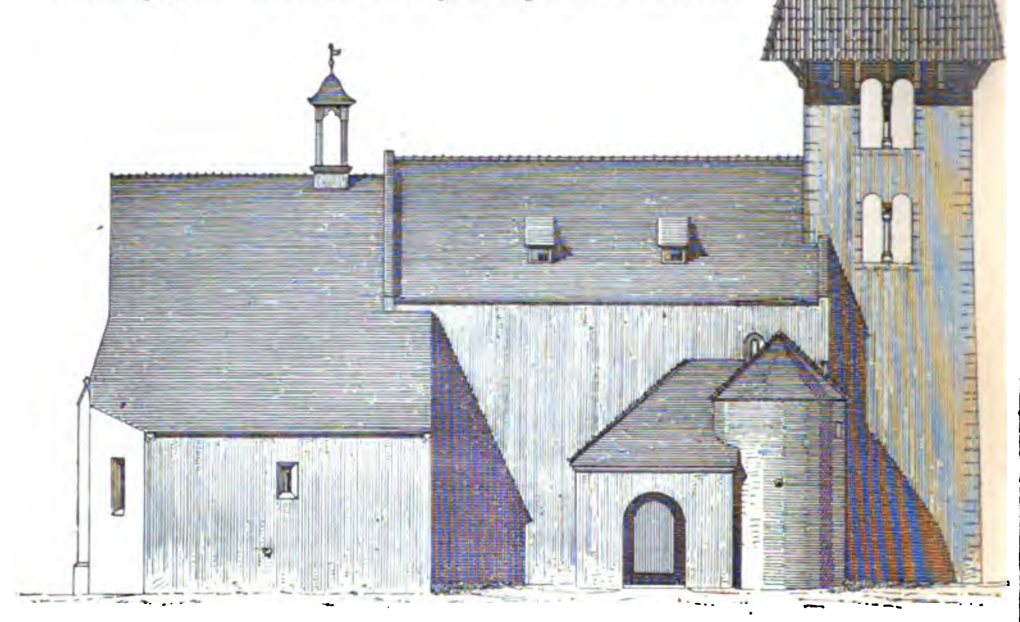

Obr. 6. Boletice. Kostel.

ku P. Marii 14 sv. pomocníků, 1736 dodány varhany od Kryštofa Lachewitzera z Cáhlova a r. 1738 pořízen Boží hrob od malíře *Jana Rosenstingla*; všechny neexistují více.

Hlavní oltář sloupový se skvěle řezanou zlacenou sochou sv. Mikuláše, nad ní dobrý obraz sv. Linharta, po stranách řezby P. Marie a sv. Jana Ev. slušného provedení, části někdejšího sousoší s bohatě řezanými křídly ze začátku XVIII. století, 6 rokokových řezaných zlacených svícnů vlivu klasicistského z konce XVIII. stol.; mensa zděná s vykrouženou plotnou.

Oltář sv. Josefa na straně epištoly, sloupový, jest téže dobré práce ze stejné doby. Obraz jest velmi slabý; málo lepší jest soška sv. Antonína. Písmeny J. B. v kartuši vztahují se k poslední renovaci

Obr. 7. Boletice. Pohled kostela severní.

z r. 1912, která provedena nákladem Jakuba Bauera. Obrázek P. Marie, méně zdařilou kopii starší got. jihočeské Madonny, renovoval malíř *Viertelberger*; měří 50 × 35 *cm.*

Oltář sv. Anny na straně evangelia rovná se úplně předešlému; jest práce lepší, obraz a soška sv. Linharta jsou slabší. Méně zdařilým jest také obrázek sv. Jana Nep. v rámci rokoko-klasicistském.

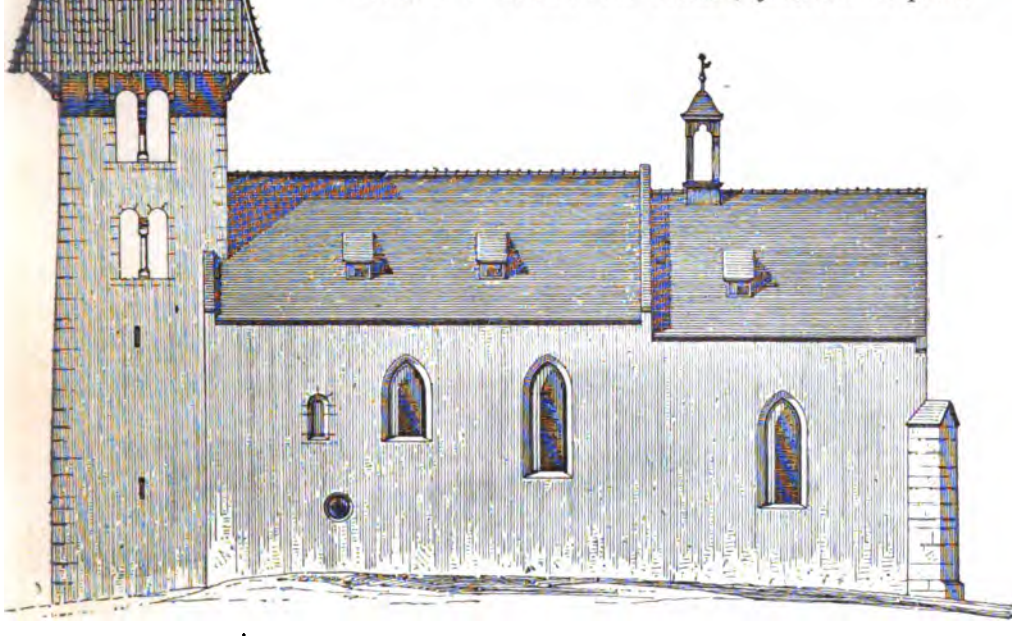
Kazatelna tvaru něm. baroku, doplněná okolo 1800, má na klobouku oválovou paprskovou tabulku s nápisem: Selig sind, welche das Wort Gottes hören und dasselbe beobachten. Luc. 11. 26.; práce méně valná. Oltáře i kazatelna opraveny r. 1913.

Křtitelnice žulová, kulatá, nejjednoduššího tvaru jest asi stejného stáří jako kostel. Na víku obrázky: Korunování P. Marie, Marie kájovské, Křtu Kristova, sv. Petra a dvou svatých biskupů ze zač. XVIII. stol. Soška sv. Jana Křt. nová. Měděná mísa pocínovaná jest původu novějšího.

Křížová cesta r. 1913 malovaná v rámech z konce XVIII. st. nově opravených; stará bezcenná z r. 1806 jest na půdě složena.

Varhany pocházejí z r. 1902.

Skříň v sakristii měkká, jednoduché práce

Obr. 8. Boletice. Pohled kostela jižní.

z r. 1682 znamenána na dveřích insigniemi, mezi nimi ze znaku zlatokorunského: F M V (Frater Mathias Ungar) a křížem s trnovou korunou, A S C (abbas Sanctae Coronae) a čápem, štítem vodorovně půleným s jmény Marie a Ježíš, jest tedy z doby opata M. Ungara. Tam na kamenné pozdně gotické mense sloupový tabernákl barokní z 1. polovice XVIII. stol. dobře řezaný.

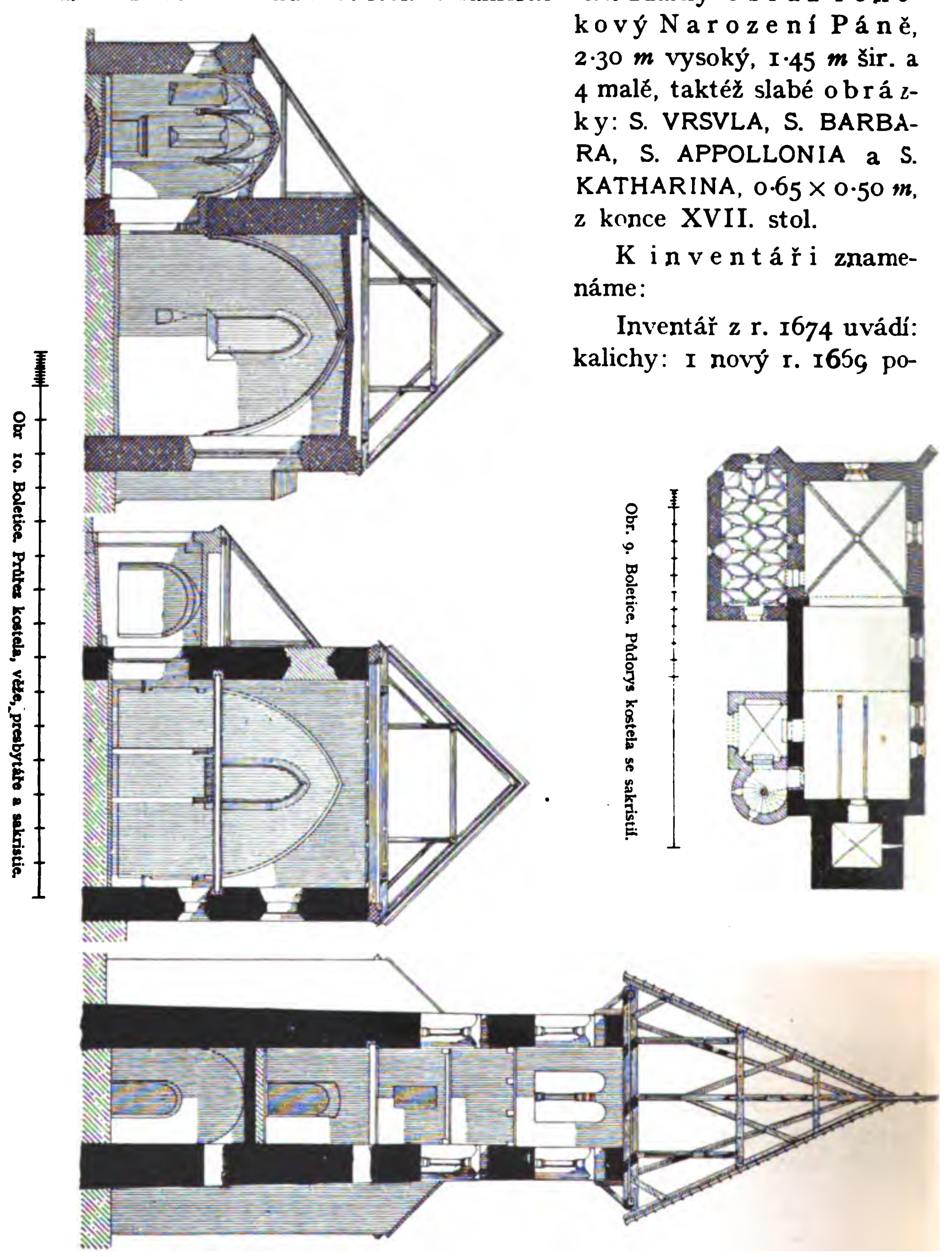
Socha sv. Mikuláše (obr. 13) z konce XV. stol. dobře řezaná a v původním barvení zachovaná, hlava ulomená; stála dříve na hlavním oltáři a nalézá se nyní v rom. komoře zámku krumlovského.

Kristus na kříži (obr. 14), řezba z téže doby v dioeces. museu budějovickém.

Soška sv. Barbory 0·83 *m* vys., stará, hrubší, nově přemalovaná řezba ze začátku XV. stol. V sakristii méně zdařilý obraz rokokový Narození Páně, 2·30 *m* vysoký, 1·45 *m* šir. a 4 malé, taktéž slabé obrázky: S. VRSVLA, S. BARBARA, S. APPOLLONIA a S. KATHARINA, 0·65 × 0·50 *m*, z konce XVII. stol.

K inventáři znamenáme:

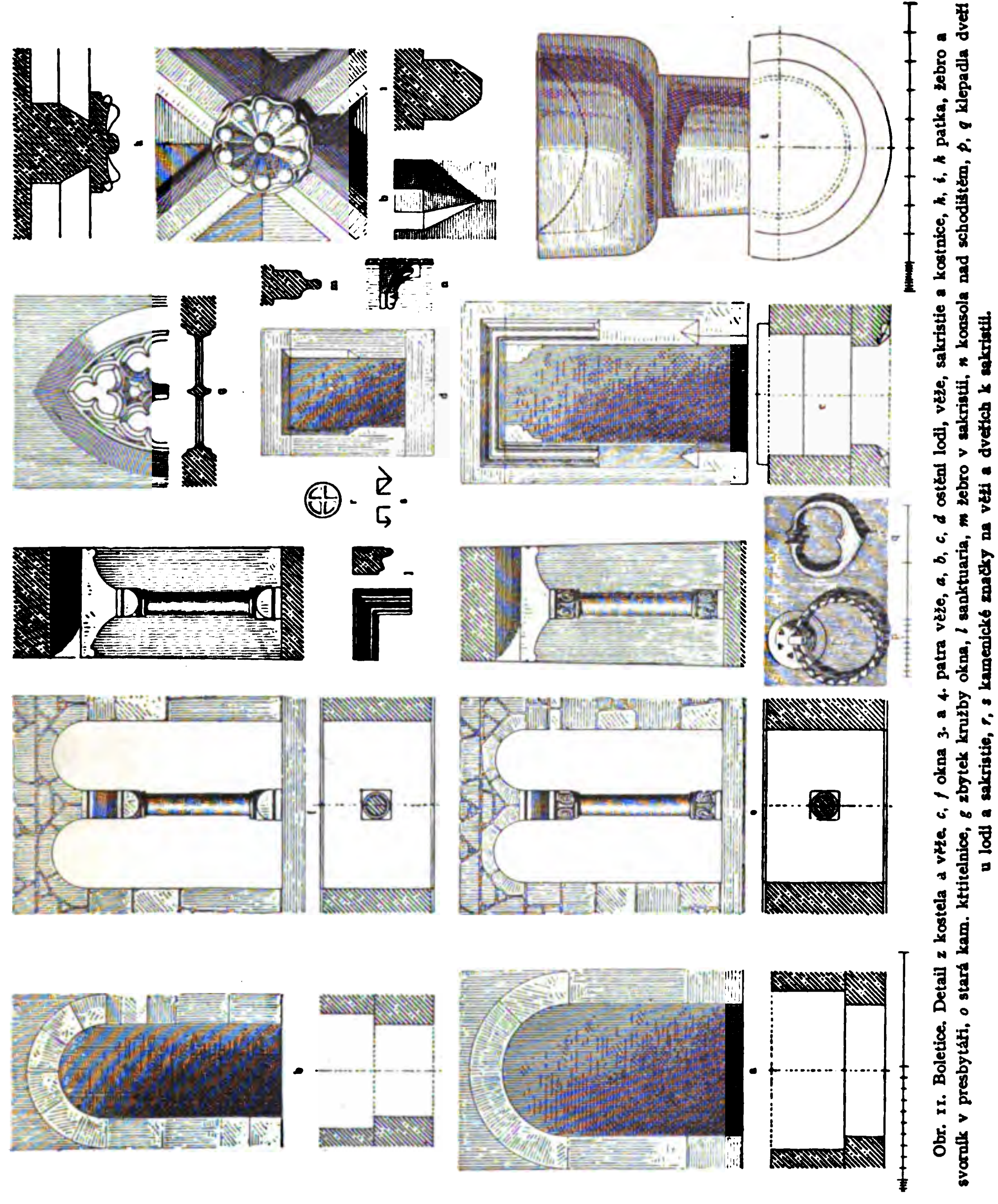
Inventář z r. 1674 uvádí: kalichy: 1 nový r. 1669 pořízený, stříbrný pozlacený, na noze 3 andělé s nástroji umučení Páně. 2. stará práce, Mykulass wernyrz, 3. jako předešlý, bez nápisu; první a poslední nestávají více.

Obr. 10. Boletice. Průřez kostela, věže, presbytáře a sakristie.

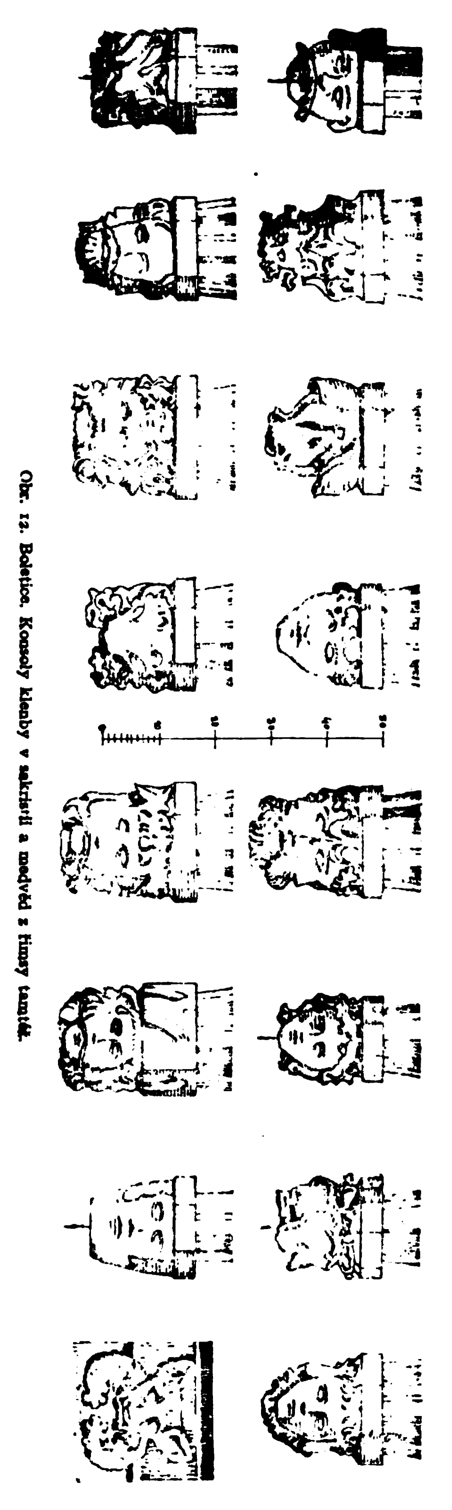
Obr. 9. Boletice. Půdorys kostela se sakristií.

Ze staré monstrance, vážící 48 lotů, udělána 1756 nová paprsková. Ciborium stříbrné, pozlacené dle nového způsobu, na noze 3 andělé stříbrní, nahoře kříž; měděná křtitelnice; r. 1757 namalován na ni na železné destičce křest Páně; také z těchto nádob nestává žádná více.

Obr. 11. Boletice. Detail z kostela a věže. *c*, *f* okna 3. a 4. patra věže, *a*, *b*, *c*, *d* ostění lodi, věže, sakristie a kostnice, *h*, *i*, *k* patka, žebro a svorník v presbytáři, *o* stará kam. křtitelnice, *g* zbytek kružby okna, *l* sanktuaria, *m* žebro v sakristii, *n* konsola nad schodištěm, *p*, *q* klepadla dveří u lodi a sakristie, *r*, *s* kamenické značky na věži a dveřích k sakristii.

M o n s t r a n c e m o s a z n á 0·49 *m* vys., paprsková, zlacená, s lisovaným postříbřeným ornamentem, soškami Boha otce a dvou andělíčků, sestavená r. 1756 ze staré s vkusnou empirovou nohou okolo roku 1800.

Obr. 12. Boletice. Konsoly klenby v sakristii a medvěd s římsy tamtéž.

Ciborium 0·26 *m* vys., s křížem 0·42 *m* vysoké, s prolamovaným stříbrným košem s hlavami andělíčků z 2. pol. XVII. stol. a mosaznou pozlacenou rokokovou nohou s obrázky sv. Ondřeje a sv. Floriana z druhé pol. téhož stol.; velmi dobrá práce; uvádí se 1673.

Kalich stříbrný (obr. 19) 0·19 *m* vys. s rovnou kupou, nodus sedmi suků květinami, kružbou a průsvitným emailem zdoben; na noze nápis **Mykulass Wernyerz** v gotické minuskuli. Kalich náležel Kájovu a uvádí se tam v inventáři z konce XV. stol.

Kalich 0·25 *m* vys. s měděnou kupou a mosaznou nohou, zlacený, úplně hladký z 1. polovice XIX. stol.

Pacifikál 0·38 *m* vys., stříbrný, s páskovým tepaným ornamentem na noze z 2. pol. XVII. stol.. Kříž hladký, zlacený.

Nádobka stříbrná na svaté oleje, hladká s letopočtem 1697.

4 mosazné prsténkové svícny 0·37 *m*, dva 0·33 *m*, dva 0·27 *m* a jeden 0·20 *m* vys. ze zač. XVII. století.

Cínové věčné světlo 0·30 *m* vys. z konce XVIII. stol.

2 cínové svícny z 1. pol. XIX. stol. jednoduchého tvaru 0·23 *m* vysoké.

Mosazná kaditelnice s prolamovaným víkem ze zač. XVII. st.

Lavabo měděné tepané; lidová práce s letopočtem 1716; příslušná nádobka na vodu z cínu znamenaná FAH 1680 uprostřed trnové koruny.

2 červené hedvábné dalmatiky se skvostným bohatým zlatým vyšíváním ornamentálním z konce XVI. století (snad z Kájového?).

Kasule zelená, hedvábná, pestře květinovaná, z konce XVIII. stol.

Kasule zelená z novogotické zlaté látky cenné z 2. polovice XIX. století.

Matriky od r. 1644.

Kostelní účty od r. 1609.

Pamětní kniha v lisované kůži vázaná z r. 1674.

Zvony: velký, průměru 0·88 *m*, šikmé výšky 0·63 *m*, kolmé 0·68 *m*, u koruny s pseudogot. obloukovou okrasou a dole s věncem břečťanovým; na plášti relief Krista na kříži s čtyřmi andělíčky a P. Marie zase s čtyřmi andělíčky a podpisem:

HILIGE MARIA
BITT FÜR UNS!

mezi nimi nápis:

PREIS UND EHRE
GOTT DEM ALLMÄCHTIGEN
DES HIMMELS GNADEN
DER PFARRGEMEINDE

GEGOSSEN IM JAHRE 1881
VON A. PERNER IN BUDWEIS.

Byl prasklý a proto r. 1881 přelit.

Mimo to roztroušené hladké peníze.

Obr. 13. Boletice. Soška sv. Mikuláše.

Prostřední, prům. 0·78 *m*, šikmé výšky 0·57, kolmé 0·60 *m*, u koruny renaissanční ornament s hlavičkami andělíčků, u věnce list akantový, na plášti nápis:

DURCH DEN FROMMEN SINN
UND DIE OPFERWILLIGKEIT DER KIRCHENGEMEINDE
POLLETITZ
BIN ICH GEGOSSEN WORDEN
IM JAHRE DES HERRN 1890
ZU EHREN DER HEILIGEN BARBARA,

pod ním v rámování:

A. PERNER & SOHN
BUDWEIS

Obr. 14. Boletice. Kostel, kříž z konce 16. století.

a relief sv. Barbory s nápisem:

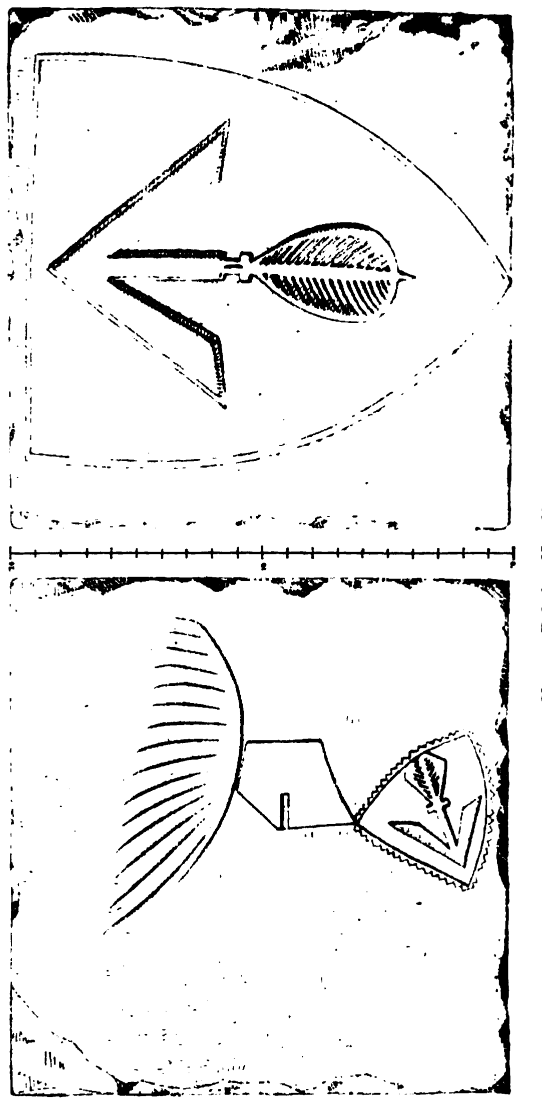
HEILIGE BARBARA BITT FÜR UNS
IN DER TODESSTUNDE.

dřívější byl, ač dobře zachovaný a starožitný, bez příčiny r. 1890 přelit.

Malý, nejstarší, prům. 0·58 *m*, šikmé výšky 0·43 *m*, kolmé 0·45 *m*, pouze s proužkem u věnce, jinak hladký, pochází asi z konce XV. stol. Sanctus jest bez nápisu.

Další stejné formy a téhož stáří průměru 63 *cm* a kolmé výšky 50 *cm* visel zde ještě r. 1890, byl však brzy nahrazen prostředním.

K těmto dvěma starým zvonům vztahuje se zpráva obsažená v pamětní knize, která uvádí, že z většího byl malý kousek bleskem uražen a oba byly bez okrasy; třetí, největší, v Budějovicích litý, sv. Markety, ozdoben byl reliefem Krista na kříži, dvěma listy šalvějovými a nápisem: TETRA + GRAMMADON + ADONAI + GEGOSSEN + im + Jahre + 1624. V inventáři z r. 1871 uvádí se tento zvon s váhou 4 centů jako prasklý; byl asi nahrazen na prvním místě uvedeným velkým.

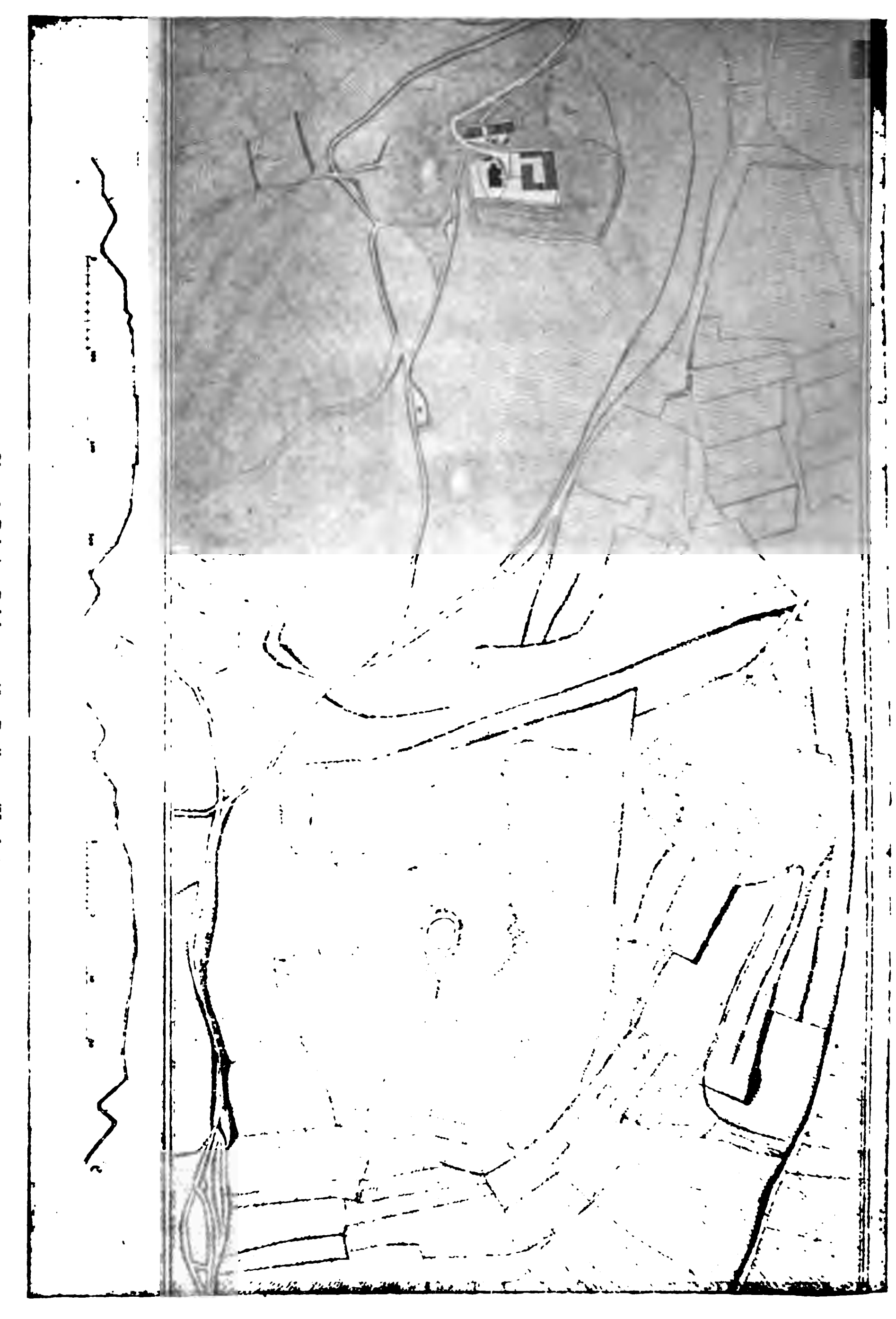

Obr. 15. Boletice. Nepolévané dlaždice.

Kamenné nadpraží nad vchodem k hřbitovu označeno letopočtem 1666.

Na zadní stěně presbytáře rokokový portál štukový z pol. XVIII. století pro náhrobní desky.

R. 1684 dal tamní farář postaviti své matce Studencerové v pravo od schodů na hřbitov náhrobek: Bůh otec ve prostřed, P. Maria a sv. Mikuláš po stranách, při tom modlící se syn — cisterciák

Obr. 16. Boletice. Poloha a průřez Razibergu (Hradce).

— a po stranách 4 obrazy sv. Barbory, Kateřiny, Apollony a Voršily. Jsou snad v sakristii uvedené obrázky zbytkem tohoto epitafia?

Na rohovém kvádru věže značka románská a na ostění dveří do sakristie pozdně gotická, jaká se vyskytuje také v Chvalšinách, na krumlovském portále sv. Víta a na 1. bráně zlatokorunské. Při opravě kostela nalezeny r. 1915 dlaždice se znakem šípu. (Obr. 15.)

Roku 1673 postavena fara.

RAZIBERG. (Obr. 16.) Východně od kostela ve vzdálenosti 830 *m* zdvihá se osamocený kuželovitý vrch lomenými balvany posetý, na jehož vrcholu stával za doby předkorunské hrad. Doposud zachoval se příkop s hrází z balvanů upravenou, které uzavírají mírně nakloněné plateau 45 *m* délky a 39 *m* šířky; hráz zevní jest průměrně 2 *m* vysoká, vnitřní hradiště 3—6 *m*. Vlastní hrad s věží měřil as 17 *m* délky a 11 *m* šířky a zvedal se o další 3 *m* nad okraj plateau.

Stopy zdiva jsou znatelny, nálezy neznámy.

Vrch nad kostelem jmenuje se dle katastr. mapy Zwetiny. (Svěcený?)

Brloh.

Joh. Trajer, Dioecese Budweis 297; Aug. Sedláček, Místopisný slovník 66; Jan Elias, Farní osada Brloh 7.

V Brloze, náležejícím pánům z Růže, založil Petr z Rožmberka kolem r. 1340 KOSTEL SV. MAŘÍ MAJDALENY; dnešní kostel zasvěcen jest památce apoštolů Šimona a Judy. Ze starších konfirmací připomíná se v letech 1393 a 1394 farář v Engelwerthu, pod čímž vyrozumívá se fara zdejší. R. 1402 připomíná se Mikuláš biskup Salubrienský, bývalý farář v Brloze, napotom v Boršově. R. 1624 při zavádění protireformace jmenován tu farářem Kašpar Olitor; matriky však počínají teprve roku 1660. Po celé XVII. a XVIII. století až do r. 1781 patřil sem Čakov co filiální. Podle inventáře z roku 1660 měl kostel leckterá drahocenná paramenta: ornát zlatohlavový damaškový, ornát starý stříbrohlavový, ornát černý šamlatový, ornát aksamítový červený se stříbrnými krajkami; ciborium stříbrné, dílem pozlacené, lampa cínová. Byly tu obrazy: Umučení Páně, sv. Ludmily, sv. Barbory a sv. Ondřeje. Kostel ten, jehož půdorys nám zanechal asi polír *Jan Canevale* v 1. plánu, byl jakožto sešlý a malý podle povolení konsistoře ze dne 14. května 1697 úplně zbořen a na témže místě prostranější dle plánu téhož Canevale ze základu znovu vystavěn. Jenom zdivo věže zůstalo státi; ale, ježto též její krov byl odstraněn,

dány zvony prozatím do zvlášť vystavěné zvonice, aby se jimi mezi tím zvoniti mohlo. Do základního kamene za hlavním oltářem vložen pamětní list, jímž se kostelu dává věno 200 zl. Presbytář, o jednom poli a třemi stranami uzavřený dostal valené klenutí s lunetami; loď dostala rovný rákosový strop. Celá budova kryta prejzy s kůrkami a dne 11. září 1704 od kardinála Leopolda Koloniče vysvěcena. Hlavní oltář Šimona a Judy darovala knížecí Eggenberská rodina. Poboční oltář sv. Barbory se sochami sv. Kateřiny a sv. Markety postavilo bratrstvo této světice, věnujíc na něj 550 zl. ze svého jmění. Protější oltář sv. Jana Nep. pořídil farář Josef Schnöltzer ze sbírek roku 1727. Truhlářskou práci u obou oltářů dělal netolický truhlář *Frant. Jindřich Lackemayer*, sochařskou sochař *Rapotz z Omleničky* a zlacení a štafírování *Frid. Ferd. Weisser*. Roku 1731 praskl největší 6 centů těžký zvon a byl v Budějovicích od zvonaře *Václava Jana Kohlera* přelit za 128 zl. Přišly na něj reliefy Šimona a Judy a nápis: Orate pro nobis; na druhou stranu relief P. Marie s Ježíškem a nápis: Maria mater gratiae tu nos a malis protege et hora mortis suscipe. Ten přelit za faráře K. Raaba (1798—1803) u zvonaře *Pernera* v Českých Budějovicích; vážil 618 liber a stál 206·58 zl. Nahrazen novým r. 1860.

Ježto oltář Nanebevzetí Panny Marie stojící v lodi na straně epištolní byl sešlý a spuchřelý, pořízen nový oltář sv. rodiny a postaven na sušší místo; pochází od lišovského sochaře *Herbergra*. Za faráře Matěje Svobody 1754—59 pořízeny alba a dalmatiky a nový stříbrný kalich zakoupen.

R. 1760 dělal sem nové varhany *Fridrich Semrád*, varhanář Nového města Pražského. R. 1768 spravena a natřena jehlancová věž. R. 1770 opravován oltář sv. Barbory a koupeno k němu 6 cínových svícnů od kostela Němčického.

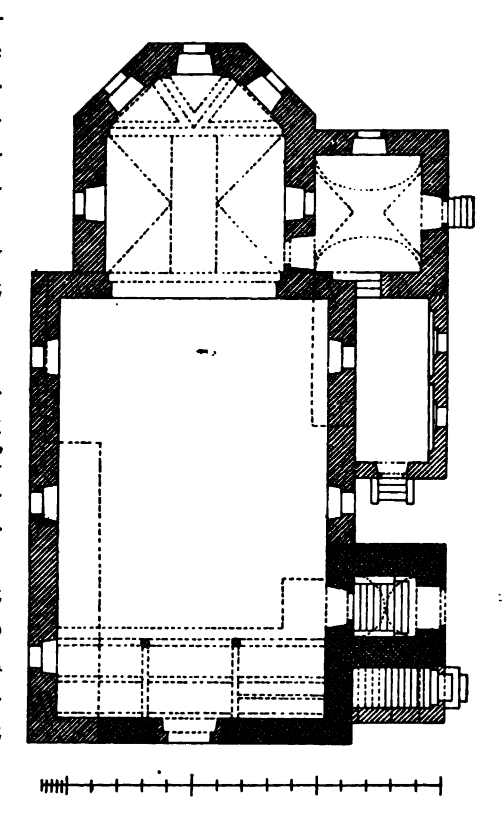
Inventář z roku 1784 uvádí malou stříbrnou monstranci a pozlacené stříbrné ciborium vyměněné za Čakovské.

Za faráře K. Raaba koupeno nové ciborium a nový kalich, protože 2 kalichy a ciborium byly ukradeny.

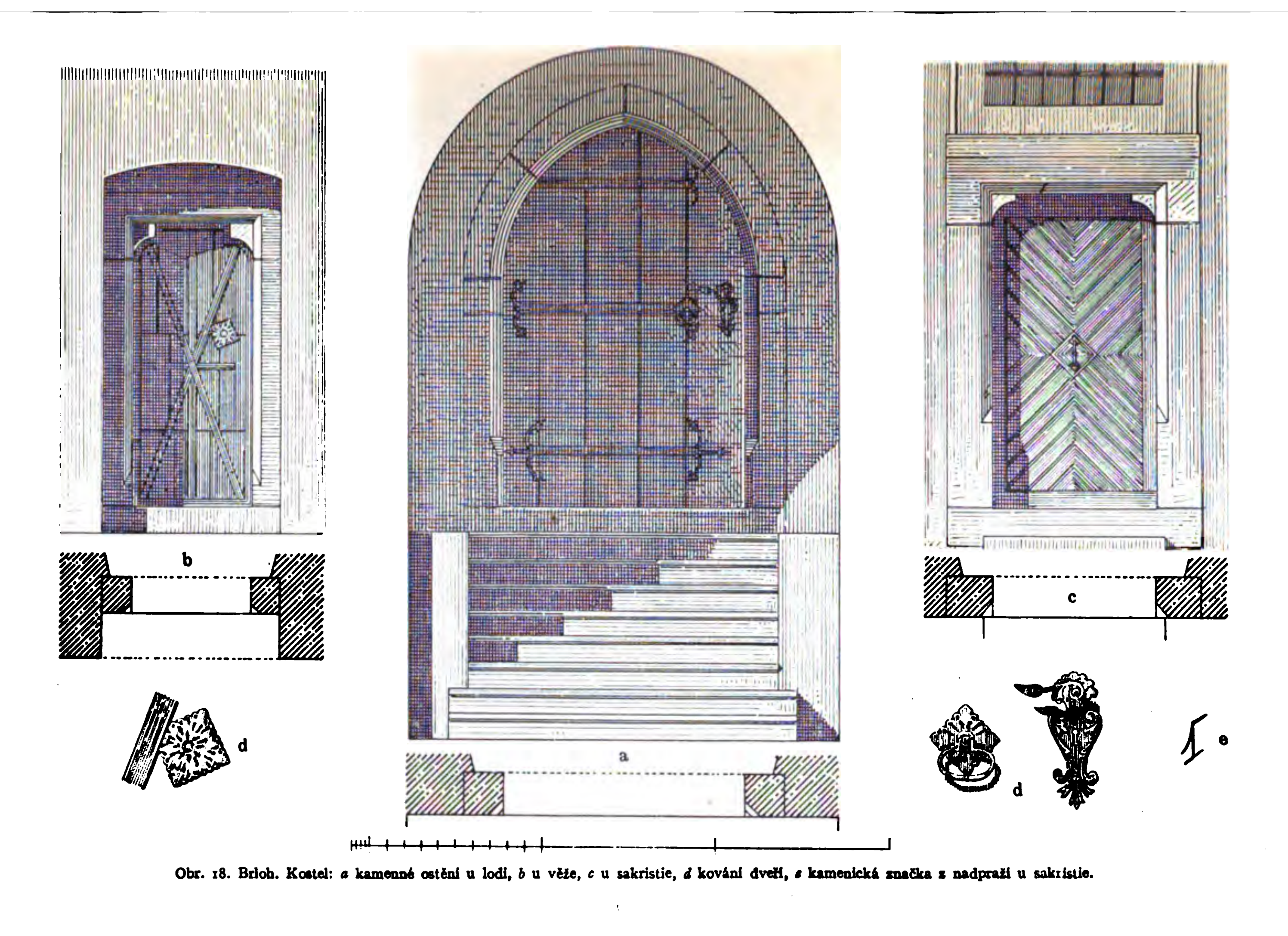
Podle plánu Canevalova byl starý kostel velmi malých rozměrů: presbytář přibližně kvadratický byl sklenut do kříže, sakristie do dvou křížů, loď měla strop rovný, asi trámový, předsíň, značená křížovou klenbou, byla a jest doposud sklenuta valeně. Při zvětšení kostela zůstala pouze věž a část zdiva k ní připojeného, ostatní vše zbouráno, při čemž jedině kamenné ostění sakristie staré přeneseno k nové a železná mřížka ze starého sanktuáře usazena v zadní zdi nového presbytáře za hlavním oltářem; jest práce jednoduchá. Také kamenné plotny staré mensy použito při vyzdění nové u hlavního oltáře. Jinak zachovalo se podnes ještě go-

tické ostění z věže do lcdi a druhé z kůru do věže. Ostění gotické, které stávalo také u vstupu do předsíně pod věží, bylo při opravách provedených v letech 1890—94 zmařeno. (Obr. 17—18.) Vzácnou památkou z starého kostela jsou konečně 2 zvony.

Nynější kostel r. 1704 vysvěcený sestává z presbytáře o jednom poli do nepravidelného osmihranu zakončeného a valeně s lunetami sklenutého, šířky 7·15 *m* a hloubky 9 *m* i s vítězným obloukem půlkruhovým a z lodi o stropě rovném, plastickým rámováním děleném, šířky 10·70 *m* a délky 16·85 *m*. Jest, jak již starý býval, k východu orientován. V čele postavena dřevěná kruchta, ke které původně vedly schody uvnitř kostela, v době novější však přistavěny k věži. Presbytář i loď osvětleny vysokými, do půlkruhu sklenutými okny. Sakristie současně přistavěná jest valeně sklenuta. Později přistavěna kostnice. Věž při přestavbě 1702 zvýšena. R. 1766 a 1767 kostel vybílen a vydlážděn žulovými plotnami. Další opravy uvádějí se za faráře K. Pelzetera (1803 až 1813), za Fr. Šindeláře (1826—1840) a jeho nástupce Vojtěcha Jakeše (1840 až 1863). Rozsáhlé opravy děly se v letech 1890—94, kdy krovy nad lodí a presbytářem byly i s krytinou prejzovou důkladně opraveny, strop v lodi z části obnoven, kostelní budova kanalisací a odkopávkou odvodněna; r. 1913 adaptována kostnice za depositář a věž 1702 zvýšená a 1768 opravovaná kryta břidlou. Vedle starých gotických dveří železných u věže a gotické kování dveří do lodi vykazují i ostatní dveře dobrou práci zámečnickou z doby přestavby. R. 1896 kostel chrobolským farářem *Frant. Faschingbaurem* vymalován.

Obr. 17. Brloh. Půdorys dnešního kostela.

Také vnitřní úprava, zvláště oltáře během času vícekráte obnoveny, tak že z původních málo se zachovalo. První hlavní oltář z 1702 byl 1734 opraven a nově posvěcen, jak o tom svědčil nápis latinský pod oltářním kamenem a sice: „Léta Páně 1734 dne 3. dubna Rudolf šlechtic ze Šporků, starší kanovník a světicí biskup pražský, posvětil tento oltář ke cti Boží, Panny Marie, Všech Svatých, zvláště svatých Perfecta a Jacunda, jichž ostatky do něho složil.“ Za faráře M. Svobody (1754—59)

Obr. 18. Brloh. Kostel: *a* kamenné ostění u lodi, *b* u věže, *c* u sakristie, *d* kování dveří, *e* kamenická značka z nadpraží u sakristie.

obnoven zase i později, naposled však r. 1891, kdy veškeré oltáře i kazatelna nově upraveny. Zůstaly proto z původního oltáře pouze dvě sochy, sv. Kateřiny a sv. Veroniky, práce velmi dovedné, v posici velmi živé, a menší 2 sošky sv. Anny a sv. Jáchyma. Hořejší zdařilý obraz sv. rodiny jest asi zbytek zpředu zmíněného oltáře, z něhož jinak ničehož se nezachovalo. Hlavní obraz patronů Šimona a Judy přemalováním zničen. Sochy sv. Mikuláše a jiného svatého biskupa, práce prostřední, pocházejí asi z roku 1734. Antipendium s malovanými květinami na plátně poškozeno přemalováním obrázku martyrium sv. Šimona a Judy. Tabernákl a jiné části oltáře poukazují na pozdější opravy.

Poboční oltáře: sv. Barbory se současnými soškami sv. Kateřiny, sv. Markety a jiné světice a oltář sv. Jana Nep. se sochami sv. Josefa, sv. Antonína a sv. Linharta jsou jednoduchého tvaru sloupového. Soška sv. Linharta jest starší dobrá práce až do XVI. stol. sahající, ostatní sošky jsou v postavě poněkud krátké, plné, jinak však dobře řezané. Oltářní obrazy sv. Barbory a sv. Jana jsou práce prostřední a novější. Na oltáři sv. Barbory pražský Ježíšek. Oltáře opravovány v létech 1754—59 a posledně 1891, oltář sv. Barbory také r. 1770. Prostá práce jest kazatelna z doby okolo 1800; domácí práce kamenická jest křtitelnice s rokokovým víkem a sousoším křtu sv. Jana z konce XVIII. století.

Na vítězném oblouku pověšena zasklená skřínka se soškou ubičovaného Krista z konce XVIII. stol. práce všední. Stará socha sv. Ondřeje, dobrá, novější, opravou však poškozená práce z první pol. XVIII. stol., pochází dle tradice z blízkého někdejšího kláštera Kugelweitu.

Velké sochy v presbytáři sv. Jana Ev. a sv. Jakuba a příslušné v lodi sv. Řehoře a sv. Ambrože, poněkud ploché a štíhlé, s vlajícím rouchem z pol. XVIII. století přišly sem asi ze Zlaté Koruny neb jiného kláštera.

Varhany z r. 1760 posledně opraveny r. 1894. Křížová cesta malovaná od *B. Čurna z Budějovic* před r. 1877.

K staršímu nábytku třeba ještě zařaditi hořejší část skříně v depositáři a zpovědnici v sakristii.

Hodiny sem přišly z Červeného dvora v době 1772—1788; tenkráte klenba v I. patře věže prolomena.

V dlažbě kostelní nad stupněm k presbytáři označené POSITVM A. 1766 nalézají se 3 jednoduché žulové náhrobky kněží a sice v presbytáři u kazatelny:

1. 61 *cm* šir., 77 *cm* vys. s nápisem:

O. V. P.
ADAMUS.
(SOLTZNER) zakryto stupněm u zábradlí.
PAROCHUS
BERLOVV̈
A. 1727
R. I. P.

2. téže velikosti s nápisem:

O.
V. P.
PHILIPVS(M)
RABL PARO
CHUS BERLO
VV A. 1715.

3. v lodi blíže kazatelny: 53 *cm* šířky, 50 *cm* vys. s nápisem:

VENERABILIS PATER
GACOBUS ZRALIK
PAR●CHVS HVIVS
LOCI OBIIT DIE . . .
MARCY . . . .
REQV [kalich] I(ESCAT)
IN PA CE
A I 2 . . .

Jakub Zralík byl zde farářem od r. 1660 a † 1683.

Z inventáře budiž poznamenáno:

monstrance stříbrná, 47 *cm* vys., paprsková, tepaná, z první pol. XVIII. stol., jest asi totožná s onou v inventáři z r. 1784 uvedenou; značena osvobozovacím puncem pražským.

Ciborium 33 *cm* vys., měděné pozlacené, hrubší práce z doby empiru okolo 1800, zakoupené P. K. Raabem.

Kalich 26·5 *cm* vys. se stříbrným košem s hlavami andělíčků a monogramy Ježíš, Maria a Josef s hladkou mosaznou nohou z 1. pol. XIX. století bez značky.

Kalich 21·5 *cm* vys., stříbrný s hladkou, do devíti oblouků členěnou nohou asi z první pol. XIX. století, bez značky.

Stříbrná schránka na sv. oleje ze začátku XVIII. stol. úplně hladká.

2 prsténkové mosazné svícny ze zač. XVII. století, 34 *cm* vys.

22 svícnů z polovice XIX. stol. a sice 14 po 52, 8 po 40 *cm* vys.

2 železné kované svícny s točenou tyčí 1·50 *m* vys. ze začátku XVII. stol.

Z paramentů, ponejvíce nových, všedních, sluší uvésti pouze jednu bílomodrou kasuli rokokovou, květy, zlatem a stříbrem protkanou, z 2. polovice XVIII. stol.

Kasule vzorková, červená, harasová z XVI. stol. v dioeces. museu. Čís. 110.

Matriky počínají r. 1660; pamětní knihu založil farář František Moučka (1759—1778), počíná r. 1660.

Zvony:

velký prům. 91 *cm*, šikmé výšky 64 *cm*, kolmé 68 *cm*, s dubovým věncem u koruny a u věnce; na plášti relief sv. Šimona a Judy, uvnitř věnce břečtanového a naproti s nápisem:

ECCE NVNC NOLLA
SONAT ADOREMVS

znak zvonařský s jménem:

Perner in Budweis

a nápis:

IM JAHRE 1860 ALS ADAL
JAKESH PFARER UND MATH
PHILIPP VORSTANDT WAR.

Váží 629 liber.

Prostřední: prům. 60 *cm*, šikmé výšky 48 *cm*, kolmé 53 *cm*, u koruny s nápisem čtyř evangelistů v minuskuli.

Malý průměru 50 *cm*, šikmé výšky 35 *cm*, kolmé 36 *cm* s čtyřmi proužky u věnce, jinak hladký, oba z XIV. neb XV. století.

Nejmenší prům. 19 *cm* se znakem zvonařským a nápisem: Joh. Adal. Perner in Budweis 1832.

Hřbitov kolem kostela zrušen, když r. 1889 vysvěcen nový.

Fara r. 1716 postavená, shořela 1751; nad vraty znak Schwarzenberský ze dřeva řezaný.

Na louce „na písku", kde nyní stojí domky čís. pop. 80 a 66, u KAPLE SV. JANA NEP. udíleno příležitostně vysvěcení nového kostela biřmování; farář F. M. Robl (1706—1715) ji opravil, nově obnovena za naší doby.

Návrší východně od Brloha jmenuje se „Stráž", poloha nad mlýnem „Cvrček" (Grillmühle) zámek, památek tu však není nijakých. R. 1491 uvádí se lesní poloha „na hradišti".

Březovík. (Oxbrunn.)

K maličké zděné kapličce barokní na návsi přistavěna později delší uzounká vížka, slohu vesnického, čímž docíleno zvláštní malebnosti, když i ne po stránce umělecké.

Obr. 19. Bučí. Maria Immaculata a Jos. Arimatejský.

Bučí. (Putschen.)

Vesnička se staršími statky s lomenicemi. V kapli na návsi, barokní, se střechou jehlancovou a hruškovitou lucernou, šindelem krytou: řezby Krista na kříži s Marií a Janem Ev., Maria Immaculata a Josefa Arimatejského s tělem Kristovým; práce lidové, hrubé, nově přemalované, asi z konce XVI. neb začátku XVII. století. (Obr. 19—20.)

Obr. 20. Bučí. Krucifix, práce lidová z XVI. stol.

Cipín.

Fr. S. Mardetschläger, Geschichte d. Rittergutes u. d. Pfarre Lagau; Mitth. d. V. f. G. d. D. i. B. XX., 1882, str. 319.

Ves, v XIV., XV. a XVI. století sídlo zemanů z Cipína, z nichž Zdenko de Zyping již r. 1291 se uvádí. Zdá se, že se po vymření rodu stala úplně rožmberskou, neboť r. 1555 ji zakoupil krumlovský klášter klarisek od Viléma a Petra Voka z Rožmberka. Po zrušení kláštera r. 1782 zakoupen statek jeho r. 1801 od knížete Josefa ze Schwarzenbergu; dvůr zdejší rozdělen a rozprodán. Pozoruhodného se ze dvora ničehož nezachovalo.

Černá.

J. Trajer, Dioecese Budweis, 338; Th. Gallistl, Heimatskunde des polit. Bez. Krummau 124; Aug. Sedláček, Místopisný slovník 111.

Roku 1882 nalezen palstáv v radslavské nivě u Černé a r. 1884 a 1885 rozličné kosti diluviálních zvířat v Habichově jako: ovis juv., vulpes vulg., tetrao med. a bonasia silvestris. Dvě staré halapartny nalezené na sýpce v Černé jsou nyní v rom. komoře zámku krumlovského pod. č. 753.

Farní ves patřící k statku purkrabí zvíkovského Hirza, jenž ji daroval r. 1268 klášteru zlatokorunskému; s většinou jeho statků dostala se po roce 1420 ku panství krumlovskému. V jednopatrové budově skrývá se ZÁMEČEK; již r. 1568 byl tu pivovar a mlýn. R. 1722 prodány sem z Dolní Vltavice staré věžní hodiny za 20 zl. — R. 1812 objevena tu tuha. R. 1787 založena tu lokálie, jež r. 1858 na faru byla povýšena. Roku 1787 vystavěna dřevěná kaple, která r. 1799 zděnému kostelu ustoupila. Teprve po vysvěcení r. 1799 dokončena stavba 1800. Zednickou práci provedl zedn. mistr *Jiří Jopst* z Krumlova, tesařskou tes. mistr *Jos. Draxler* z Krumlova. Hlavní oltář štafírován od *Ant. Wittmanna* a jeho syna *Karla* z Rožmitálu. První zvony přišly ze Sepekova u Tábora. R. 1901—3 rozšířen kostel a nová věž vystavěna; vysvěcen 4./VII. 1904.

Před r. 1901 byl KOSTEL NEPOSKVRNĚNÉHO POČETÍ P. MARIE podobného typu jako Šenavský. Orientován k východu sestával z presbytáře pěti stranami nepravidelného osmihranu uzavřeného, 7·05 *m* širokého a 9·65 + 0·95 = 10·60 *m* dlouhého, který v rozloze své zůstal nezměněn; také při severně přistavěné sakristii staré zdivo zůstalo; za to loď široká 10·20 *m* a dlouhá 15·20 *m* na 21·80 *m* prodloužena, nad plochou zvětšenou vestavena kruchta a v západní čelo lodi postavena věž se šnekem. Veškeré zdivo, původně nízké, zvýšeno, dřevěná vížka nad čelem staré lodi snesena a krovy nově postaveny; nad sakristií získána komora. Zevní fasády dříve hladké upraveny v střízlivém slohu románském, věž zakončena vysokou střechou jehlancovou, plechem krytou, ostatní střechy kryty taškami.

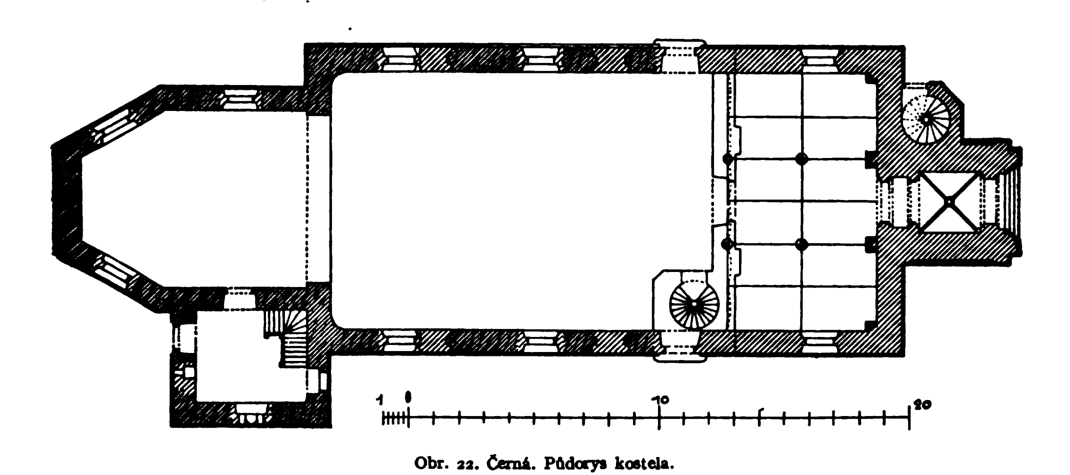
Stropy nad presbytářem i lodí jsou povalové s trámy imitovanými; kruchta do železných travers sklenutá, spočívá na čtyřech železných sloupech, v sakristii i komoře jsou stropy rákosované rovné. Vše dlážděno žulovými plotnami. (Obr. 21—22.) Vnitřní zařízení sestávající z hlavního oltáře Maria Immaculata, dvou pobočních oltářů: Srdce Ježíše a Marie vždy pomocné jakož i kazatelna, řezba Piety a křtitelnice zhotoveno ze dřeva a bohatě zlaceno a malováno r. 1902. Téhož r. postaveny a pořízeny lavice. Někdejší křtitelnice tvaru mušlovitého z konce XVIII. stol. použita za kropenku a křížová cesta z 1. pol. XIX. stol. přemalována.

Z inventáře uvádíme:

Monstranci paprskovou, stříbrnou, zlacenou, tvaru rokokového, s nohou vykrouženou tepanou, svršek bohatě zdobený, lisovaný,

Obr. 21. Černá. Kostel dnešní.

Obr. 22. Černá. Půdorys kostela.

s korunou nahoře, po stranách andělé, dole pelikán, z pol. XVIII. stol. 60 *cm* vys.; vzadu nápis:

P. Paulus
Proschko
Kremsmünster
1903

Při opravě přidány románský kříž s granáty na korunu, drahokamy, pelikán a lunula s křišťály; na noze a paprscích značky: Ⓡ

C i b o r i u m, kupa stříbrná pozlacená s dobře tepanými andělíčky a víko v podobě koruny bohatě tepané a polodrahokamy posázené z pol. XVIII. stol., noha kovová hladká se stříbrnými andělíčky po r. 1810; vys. 41 *cm*. (Obr. 23.)

Obr. 23. Čejná. Ciborium.

K a l i c h s lisovanou novobarokní okrouhlou nohou, nodem a košem, na němž 3 nové emailované obrázky: vzkříšení, na nebe vstoupení a proměna Páně, formy dobré i provedení, na kupě i paténě punc linecký z roku 1847 a vys. 25 *cm*.

P a c i f i k á l stříbrný a zlacený, dobré práce tvaru rokokového z pol. XVIII. století, bez značek, 32 *cm* vys.

R e l i k v i á ř monstrancový, mosazný, zlacený, noha hladká, svršek novobarokový s vavřínovým stříbrným věncem, 4 granáty a 4 andělíčky formy úhledné práce lisované. 37 *cm* vys.

6 oltářových s v í c n ů mosazných, postříbřených, dobré klasicistské formy, práce hrubší, okolo 1800, 75 *cm* vys.

C í n o v á k o n v i c e s miskou z 1. pol. XIX. stol.

K a s u l e bílá s pestrými květinami, červený pruh ve zlatě tkaný z pol. XVIII. stol.

P l u v i á l bílý květový, kápě a obruba červená, tvaru empirového, okolo 1800.

M a t r i k y i p a m ě t n í k n i h a z r. 1787.

Na věži visí 4 z v o n y:

v e l k ý průměru 98 *cm*, šikmé výšky 73 *cm*, kolmé 76 *cm*; pod korunou a na věnci rom. ornament, na plášti nápis:

ZU EHREN DER HEILIGEN
MARIA ANNA UND PAVLUS
WURDE ICH VON WOHLTÄTERN DER PFARRGEMEINDE GEWIDMET
GEGOSSEN
IM JAHRE DES HERRN 1911
VON RUDOLF PERNER
IN BUDWEIS

relief sv. Anny s nápisem:

FALAX GRATIA VANA EST
PULCHRITUDO MVLIER TIMENS
DOMINUM IPSA LAUDABITUR

dále relief Neposkvrněného početí P. Marie s nápisem:

TOTA PULCHRA ES MARIA
ET MACULA ORIGINALIS
NON EST IN TE

a relief sv. Pavla s nápisem:

TU ES VAS ELECTIONIS
SANCTE PAULE APOSTOLE

Prostřední průměru 79 *cm*, šikmé výšky 58 *cm*, kolmé 60 *cm*; pod korunou uprostřed got. pásků nápis: REGINA ANGELORVM ORA PRO NOBIS; na plášti v medaillonech relief žehnajícího Krista a sv. Michal; pod nimi nápis: ANTON GUGG GOSS MICH ZU LINZ 1901; na věnci květinový pruh.

Malý průměru 60 *cm*, šikmé výšky 45 *cm*, kolmé 47 *cm*; pod korunou nápis: GEGOSSEN VON M. PETELER IN STEYER 1877, pod ním kružbová got. dekorace, na plášti relief Krista na kříži, Neposkvrněného početí P. Marie a sv. Linharta.

Nejmenší průměru 49 *cm*, šikmé výšky 36 *cm*, kolmé 38 *cm*, pod korunou a na věnci roman. ornament; na plášti reliefy sv. Jana Nep. a Floriana a nápis: UMGEGOSSEN IM JAHRE DES HERRN 1911 VON RUDOLF PERNER IN BUDWEIS.

Hodiny jsou nové.

Černice.

Trajer 299; Dr. M. Pangerl, Urkundenbuch v. Goldenkron; J. Braniš, Dějiny I., 50, II., 124; týž, Obrazy z dějin jihočeského umění 8, 9, 18, 52, 56; týž, Die Kirchen von Černic und Strobnic (Mittlg. d. Zentr. Kommiss. N. F. XVIII., 197); Dr. Jos. Neuwirth, Geschichte d. bild. Kunst i. Böhmen 514; Aug. Sedláček, Místopisný slovník 112; F. J. Lehner, Dějiny umění I., 338, 340, II., 166.

Ves na skalnatém vrchu, kde stávalo rozsáhlé hradiště, jehož přirozený a umělý příkop z části dosud jest znatelný, ač tento částečně jest srovnán. Nalezeny tu byly střepy z popelnic.

Ves Černici s kostelem daroval r. 1315 Bavor klášteru zlatokorunskému. R. 1400 dal papež Bonifác IX. klášteru právo k administrování fary svými řeholníky. Když se Oldřich z Rožmberka zmocnil statků klášterských, ponechal klášteru rychtu rájovskou a černickou. V letech 1483, 1491 a 1500, kdy kostel přestavován, uděleny mu odpustky, a 1491 16./9. posvěcen biskupem Benediktem Kamínským. (Obr. 24—26.) Roku 1483 činí se tu zmínka o oltáři sv. 14 pomocníků. Při protirestauraci r. 1624 jmenován P. Martin ze Zl. Koruny administrátorem. Opatové zlatokorunští zůstali patrony kostela až do zrušení kláštera roku 1785. Koupí přešel klášterský statek i s patronátním právem na knížecí rod schwarzenberský r. 1787.

Obr. 24. Černice. Pečeť faráře Václava z listiny r. 1375.

Obr. 25. Černice. Pečeť faráře Wyssaty z listiny r. 1397.

Obr. 26. Černice. Pečeť Benedikta biskupa Kamínského z listiny Černické r. 1491.

Inventář sakristie černické z r. 1630 uvádí mezi jiným: 7 rouch mešních, 3 alby, 5 antipendií, 2 páry stříbrných a 2 páry cínových konviček, stříbrný kříž se svátostmi, náprsní kříž stříbrný, 5 stříbrných kalichů, pacifikál stříbrný gemami ozdobený, 2 pacifikály stříbrné, malou monstranci stříbrnou s měděnou nohou, vzácný kámen do stříbra fasovaný, 5 párů svícnů, 1 velký svícen se 7 menšími rameny ve způsobu koruny v choru, 1 svícen cínový, 2 páry korouhví z dvojitého tafetu, 1 obyčejnou korouhev. Nová alba koupena r. 1635 za 8 zl. Roku 1787 bylo tu 5 oltářů, 1 stříbrná monstrance, 1 stříbrné ciborium, 3 stříbrné pozlacené kalichy, 1 starý stříbrný pacifikál, 7 mosazných svícnů, 6 chatrných svícnů cínových, 1 kovová loďka a na věži 4 zvony. R. 1810 odvedeno všechno stříbro (2 kalichy a 2 pateny, noha třetího kalicha a noha ci-

boria), vyjma kupy kalicha a ciborium a schránku na oleje do mincovny.

V letech 1787—1797 zjednána nová lampa před hlavní oltář a r. 1797 pozlacen hlavní oltář i se soškou P. Marie a sv. Jana Nep. R. 1809—13 schátralé obrazy odstraněny a na místě jejich pořízena nová křížová cesta, nový pacifikál zakoupen. R. 1815 pořízen Boží hrob, který 1880 nahrazen

Obr. 27. Černice. Kostel od východu.

novým. R. 1818 byla stará dřevěná věž, v níž visel velký zvon a jež stávala při hlavních dveřích hřbitova, zrušena, věž nad vítězným obloukem o 3 sáhy zvýšena, okna její zvětšena a stolice na zvony postavena; kůr zvětšen a poprsní zeď vyzděna, dřívější vchod z vnitřku zrušen, nový vchod z venku upraven a nad dveřmi zřízeno okno. Téhož roku zrušen také positiv a postaveny nové varhany od varhanáře Frant. Jentschke z Krumlova; za to dostal starý positiv, 1200 zl. a stravu po dobu práce. Také koupena nová lampa v Budějovicích za 90 zl. R. 1828 poznamenává pamětní kniha, že není v kostele náhrobků a památek neb vynikajících obrazů jako i vysvětlujících nápisů na zvonech. R. 1845 ukradeno

ciborium a monstrance; tato nalezena opět a opravena a ciborium kovové nové pořízeno. R. 1851 darován obraz neposkvrněné P. Marie s 2 malými obrázky zasazenými do rámů bronzových pozlacených. R. 1872 opraveny hlavní a pobočni oltáře sv. Floriána a sv. Barbory, kazatelna, křtitelnice a varhany, později opraveny také oltáře Krista Pána a sv. Jana Nep. R. 1873 dostal kostel nový kryt a zevně obílen; r. 1874 hřbitovní zeď opravena. R. 1880 postaveno železné zábradlí před hlavním oltářem. R. 1903 opraveny varhany za 1200 korun a darován lustr.

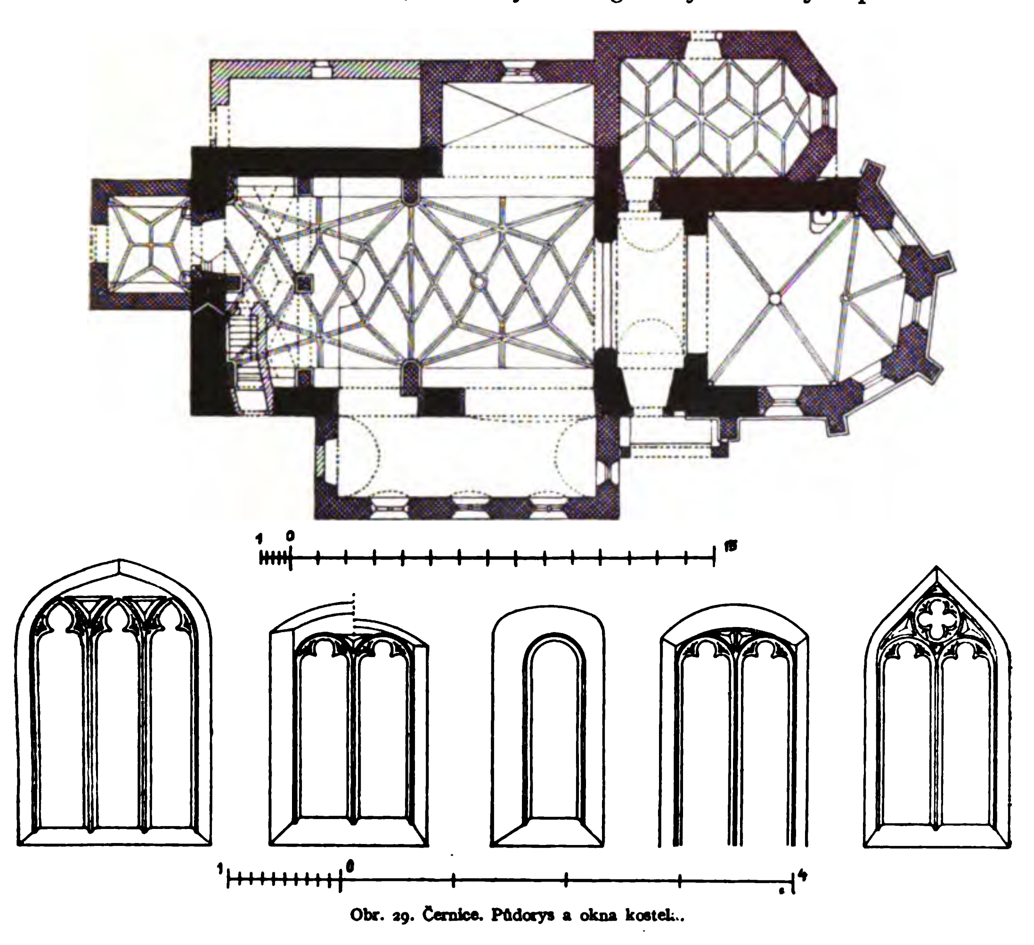

Obr. 28. Černice. Kostel od jihozápadu.

R. 1902 postavena KAPLE P. MARIE LURDSKÉ v Horním Třeboníně a r. 1913 opravena boží muka sv. Šebestiána a na Kantorce sv. Jana Nep.

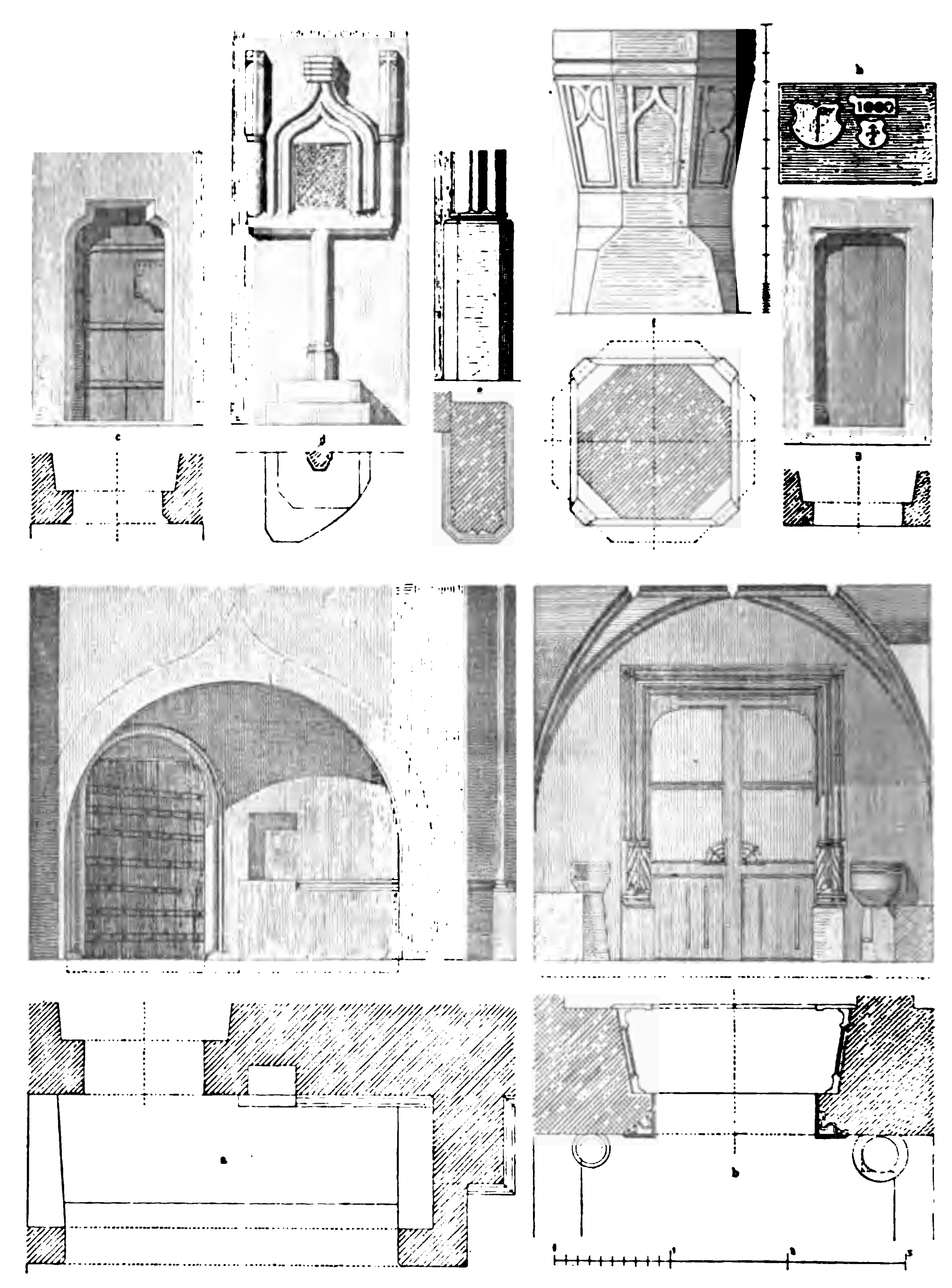
KOSTEL SV. MAŘÍ MAJDALENY (obr. 27—30) k východu orientovaný připomíná se, jak uvedeno, již r. 1315; jest však mnohem starší, neboť postavení věže nad triumfálním obloukem jakož i jižní portálek do půlkruhu sklenutý a románsky profilovaný značí 2. pol. XIII. stol. Jest tedy kostelík, jak také ústní tradice tvrdí, starší Zl. Koruny. Ku původní stavbě náleží také hrubé zdivo hlavní lodi kolem 1500 probouráním velkých otvorů a spojením s vedlejšími kaplemi do nepravidelného kříže rozšířené. Tenkráte asi zbourána stará apsida a nahrazena nynějším presbytářem o jednom poli se zakončením 3 stran nepravidelného osmiúhelníka. Měří 6·20 *m* šířky a 6·90 *m* délky a jest v rozích opěrnými pilíři sedlovitě zakončenými stužen. Žebra cihlová profilu pozdněhruško-

vého opírají se o patky hrotité a končí ve 2 svornících, z nichž první monogramem Marie, druhý křížkem jest ozdoben. Po straně evangelia jednoduchý sanktuář se železnými dvířkami a prkenným vnitřním deštěním, částečně ještě vyzlaceným. Výklenek na straně protější bez architektonických okras, okna někdy dvojdílná bez kružeb; prostřední za oltářem zazděno. Triumfální oblouk, sestávající z 2 goticky sklenutých pasů oko-

Obr. 29. Černice. Půdorys a okna kostel..

sených, do nichž vepnuta hrubá půlkruhová valená klenba, tvoří 2·35 *m* široký prostor, z něhož vede jmenovaný románský portálek, kolem r. 1500 rovným nadpražím porušený na jih k otevřené půlkruhem sklenuté soudobé předsíňce, nad níž se nachází malá klenotnice, k níž přístup z kostela kryt jest obrazem. Naproti vede druhý časně gotický jednoduché těžké formy do sakristie o 3 polích a zakončením tří stran osmihranu hvězdovitě sklenuté. Žebra okosená a vykroužená opírají se o patky s lidskými a zvířecími hlavami, jichž detail, jak zde tak i v ostatním kostele častým bílením jest zakryt. Svorníků tu není ani žádných opěrných pilířů; za to udrželo se dvojdílné okno s kružbou třílistou.

Obr. 30. Černice. Detail z kostela: *a* portál u presbytáře, *b* u lodi, *c* ostění u sakristie, *d* sanktuář, *e* pilíř v lodi, *f* kamenná křtitelnice, *g* ostění z fary, *h* kvádr ze studny v knížecím dvoře.

Loď 13·05 *m* dlouhá, 7·40 *m* široká značným vybouráním podélních stěn seslabená vyžadovala k sklenutí zvláštních přípor, tvarem svým chvalšinské připomínajících, do nichž sklenuty pasy a do těchto vepnuta bohatě síťovaná klenba valená s žebry žlábkovanými. Svorník jest pouze

Obr. 31. Černice. Kostel: pohled do lodi.

jeden, prolomený. Původně měla loď strop rovný, trámový. Klenba sahá vysoko do krovu. V čele vestaven do lodi kůr na zděných pilířích síťovou gotickou klenbou do dvou polí podklenutý (obr. 31), porušený novějším schodištěm; r. 1818 kůr zvětšen a vchod pozměněn. Nad kůrem trojdílné okno s kružbami podobnými ostatním.

Oboustranně přistavěné kaple tvoří kříž: kaple severní, kratší, do kříže bez žeber sklenutá zachovala si jedno dvojdílné okno s kružbou;

kaple jižní, segmentovitě valeně sklenutá dvě podobná okna, k nimž třetí později vylomeno, a nad oltářem malé do půlkruhu sklenuté okénko pozdně gotické. Někdejší dveře v čele znatelny uvnitř výklenkem a zvenčí hladkou obrubou, do oslího hřbetu vybíhající.

Předsíňka, západně k lodi přistavěná a hvězdovitě do žlábkovaných žeber sklenutá kryje hlavní vstup, pozdně gotickým ostěním roubený.

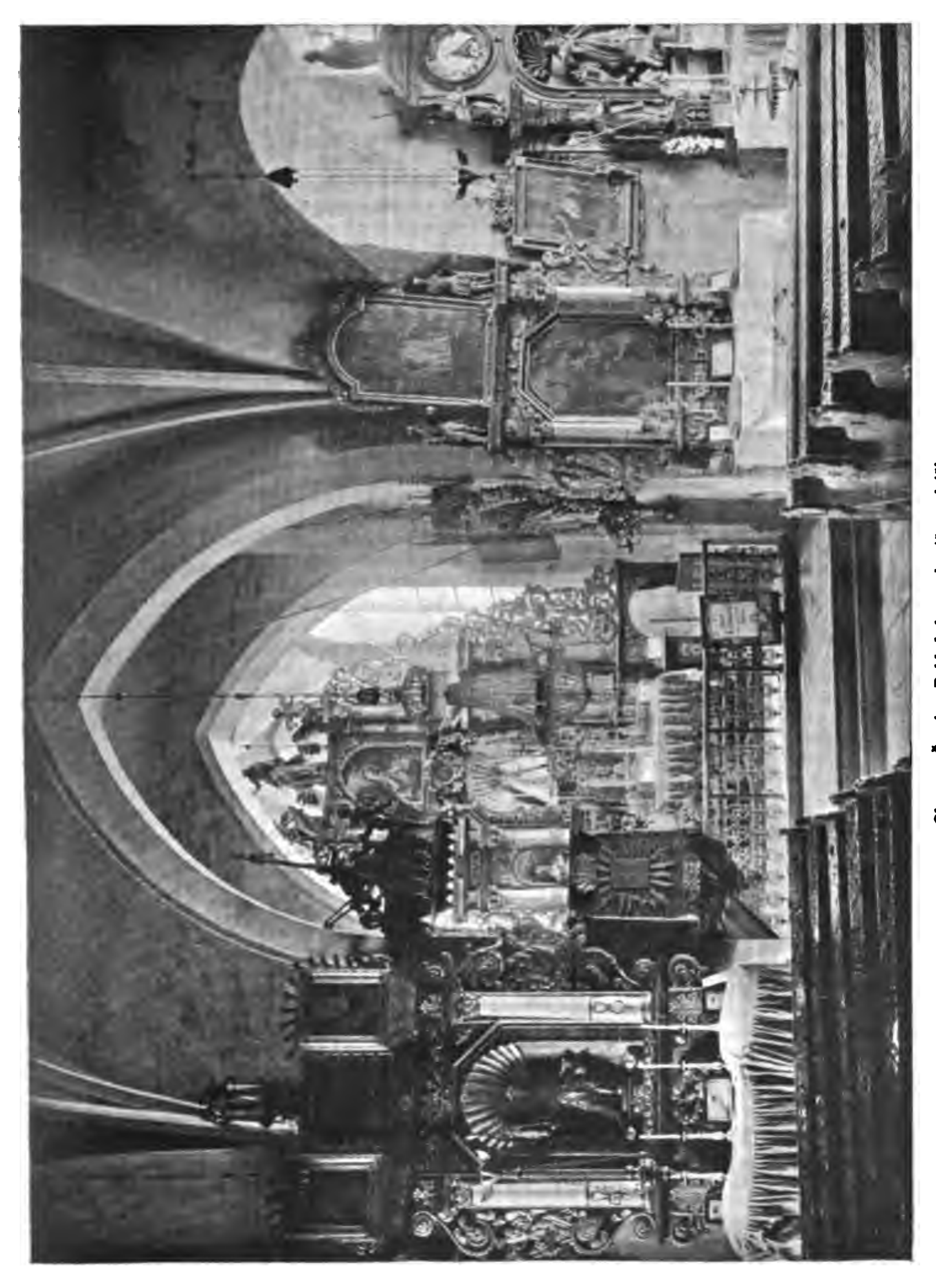
Obr. 32. Černice. Kostel. Řezba P. Marie z konce XV. stol.

V prodloužení severní kaple přistavěna v době novější komora pouze krovem krytá.

Věž původně nižší byla r. 1818 o jedno patro zvýšena a čtyrbokou jehlancovou střechou kryta. Veškeré střechy kryty taškami, a všechny prostory dlážděny žulovými plotnami. Zdivo jest hrubé, nerovné, hrbolcovaté, do výšky zúžené.

Hlavní oltář sloupový o dvou patrech s postranními dveřmi spočívá na staré zděné mense; dle inventáře postaven r. 1696, letopočet 1728 na zadní straně znamená první opravu a změnu, později obnoven v létech

1793 a 1872. V prostředním výklenku umístěna malá (1·07 *m*) soška P. Marie s Ježíškem ne příliš vyspělé práce, s hrubým novodobým nátěrem. Pohyb

Obr. 33. Černice. Pohled do presbytáře s oltáři.

těla poukazuje na dobu přestavby kostela. (Obr. 32.) Poboční sochy sv. Mikuláše a sv. Jana Nep. a soška žehnajícího Spasitele jsou slabší

práce z doby 1728. Bohatě zlacené ozdoby ornamentální jsou ploché, málo výrazné. Nad soškou P. Marie znak konventu zlatokorunského, užívaného za Ungara až Bayera. Nad znakem obraz sv. Maří Majdaleny, nešťastně r. 1825 renovovaný. (Obr. 33.)

V lodi: 2 poboční oltáře sloupové z 2. pol. XVII. stol., první sv. Floriána se soškou téhož světce ve výklenku a obrázkem sv. Trojice nad ním, druhý sv. Barbory s obrazem světice a sv. Linharta nad ní s dvěmi soškami svatých knížat po straně. Do barokových křídel obou oltářů vsazeny zbytky řezeb pozdně gotického oltáře; na oltáři levém Sv. tři králové, Narození Páně, na pravém: Zvěstování a Navštívení P. Marie; častým zlacením jsou formy málo znatelny, řezba na predelle levé, představující sňaté tělo Kristovo podepřené P. Marií a sv. Janem, jest dobrá práce z doby přestavby kostela.

Obr. 34. Černice. Kostel. Řezba sv. Maří Magdaleny.

Stejné práce jsou polosošky P. Marie, ji podpírajícího Sv. Jana a sv. Petra v dioecesaním museu (čís. 43), kam odtud přišly. Oltáře obnoveny r. 1872. Vedlejší 2 poboční oltáře sloupové v kaplích: první s velmi živě řezanou dobrou soškou Ecce Homo uprostřed ve výklenku a slabšími sv. Benedikta a Bernarda po stranách, druhý se sochou sv. Jana Nep. uprostřed a dvěma sv. biskupy po straně, nahoře s malou soškou P. Marie uprostřed a soškami sv. Václava, sv. Ludmily a dalšího biskupa kolem, jsou prostřední práce z polovice XVIII. st. Obrazy jsou méně zdařilé; oltáře obnoveny po r. 1872. Všechny čtyry oltáře stojí na starých pozdně gotických mensách zděných.

Kazatelna z doby posledních dvou oltářů tvaru jednoduchého, méně cenného provedení, obnovena 1872.

Varhany z r. 1818 formy jednoduché barokové obnoveny v stroji 1903.

Boží hrob pseudogotický zhotoven r. 1880.

Křtitelnice kamenná, osmiboká, jehlancovitě k spodu súžená, s obloučky oslího hřbetu, po stranách dekorovaná, ze začátku XVI. věku a v předsíni dvě zazděné kamenné kropenky jednoduchého tvaru téhož stáří.

Socha Maří Majdaleny z téže doby, dosti dovedně od některého domácího samouka řezaná, šat v hlubokých, klikatých záhybech splývající,

obličej mírný, nohy a nádobka červotočem poškozené, pomalování hrubého, 1·50 *m* vys. (Obr. 34.)

Železný kovaný stojan na svíčky z 2. pol. XVII. stol.

V kostele pochován poslední Olbram ze Štěkře. Jsou zde náhrobky tři: První vápencový 1·54 *m* dlouhý, 80 *cm* široký, leží v dlažbě lodi vedle oltáře sv. Barbory; v horní polovici jest znáti ošlapaný pozdně gotický štít, přepažený vodorovným úzkým břevnem (?); po nápisu není stopy.

Druhý, stejně vápencový, pouze 63 *cm* široký, 58 *cm* vysoký, leží za hlavními dveřmi pod kůrem a má nápis sešlapaný:

L. 1748 . 5 AP . .
Liſka Cathari E
Seſtra P. T. M.
O + P.

Třetí z černé žuly, 89 *cm* dlouhý, 59 *cm* vysoký, zazděn po levé straně kobky a má nápis:

PIE IN DN̄O OBIIT DIE 13.
APRILIS Ā̄O 1772 VIRTVOSA
DN̄A SVSANA BRICHIN MA-
TER R. R. STEPHANI BRICH S. C.
P. P. E. LOCI HVj(V)S CVRATI
REQVIESCAT IN PACE
AMEN.

Inventář:

Monstrance stříbrná, z části zlacená, rokoková, z 2. pol. XVIII. stol., práce hrubší s falešnými drahokamy, noha mosazná, postříbřená, hladká, s hrubě vysekanými a tepanými nástroji umučení Páně; 47 *cm* vysoká, bez značek.

Ciborium stříbrné, pozlacené, hladké s hrubším tepaným listem, formy empiru z pol. XIX. stol. (1845) 35 *cm* vys.; bez značek.

Křížek dřevěný, černý s mosazným postříbřeným realistickým tělem Kristovým hrubého obličeje z 1. pol. XIX. stol., 43 *cm* vys.

4 křížky dřevěné, černé, hladké, s dovedně řezaným Kristem z polovice XIX. stol., 54 *cm* vys.; dle inventáře od Ptáka.

Mosazné svícny prsténkové gotické z 1. pol. XVI. stol.: 4 vysoké 40 *cm*, 1 vys. 31 *cm*.

Mosazné svícny renaissanční z 2. pol. XVI. stol. 1 vyś. 30 *cm*.

Mosazné svícny barokní z pol. XVII. stol.: 2 vys. 33 *cm*, a 2 vys. 21 *cm*.

Cínové svícny z první pol. XIX stol., 4, vys. 37 *cm*.

Loďka mosazná renaissanční formy, hladká, z 1. pol. XVII. stol.

Z rouch ponejvíce novějších bez zvláštní umělecké výzdoby neb látky poznamenáváme pouze květovanou kasuli se zlatými rokokovými krajkami z 2. pol. XVIII. stol.

Matriky z r. 1769, pamětní kniha z roku 1788.

Na věži visí 3 zvony:

Velký průměru 1·16 *m*, šikmé výšky 88 *cm*, kolmé 93 + 20 *cm* koruna, má pod korunou nápis ve dvou řádcích: **ya . sem . mied . zworziczy . a zwon . zniegiczy . tahnutim . a . rozklacenim . hlas . sebe . wydawam . lyd wierziczi . k slowu buozimu . a . k modlitbam . do . domu . buoziho . swolawam . leta . 1 . 5 . 7 . 6 . slyl . mne . Josst . konwarz . z Kromlowa.***) Na jinak hladkém plášti po jedné straně malý štítek se znakem rožmberským, naproti rožmberský jezdec v medailonu, z vděčnosti prý, že Vilém z Rožmberka mnoho staré mědi na zvon věnoval.

Prostřední: průměru 82 *cm*, šikmé výšky 64 *cm*, kolmé 62 + 10 koruna; pod korunou jednořádkový nápis kolkolem: **lucas + marcus + johanes + matheus + maria +**, jinak úplně hladký.

Malý: průměru 66 *cm*, šikmé výšky 48 *cm*, kolmé 51 + 12 *cm* koruna; pod korunou nápis: FRANZ SER: HOLLEDERER IN LINZ 1857; pod ním pseudobaroková dekorace a pod ní na plášti reliefy: P. Marie kájovské, sv. Josefa, Sv. Michala, Jana Ev., Jiřího a jiného svatého.

Někdejší hřbitov kolem kostela jest ohrazen silnou, dnes dovnitř sříznutou zdí, sloužící snad zároveň k obraně.

Obydelná budova farní sahá částečně až do doby přestavby kostela kolem r. 1500; k špíži přízemní vedou dveře s kamenným got. ostěním. (Obr. 30 *g*.)

Vedle hřbitova a farního dvora jest vrchnostenský dvůr se studnou kvádry roubenou. Na jednom z těchto vytesán renais. štítek, prázdný s páskem vedle, na němž vyryt nejasný letopočet, z něhož lze čísti pouze 15. . Podoba jeho s tisícovkou (1000) dala podnět k falešnému posouzení stáří studně a dvora. Pod páskem menší štítek s kamenickou značkou podobnou sgraffitovým na prelatuře v Krumlově a na faře korunské. V obydelném stavení před 8 léty upraveném, valené a křížové klenby z konce XVI. století.

Nedaleko vsi na cestě k mlýnu Jilkovskému stojí **VÁCLAVŮV KŘÍŽ**, železný, jehož kamenný podstavec s okosenými rohy jest zbytek Božích muk z první pol. XVII. stol.

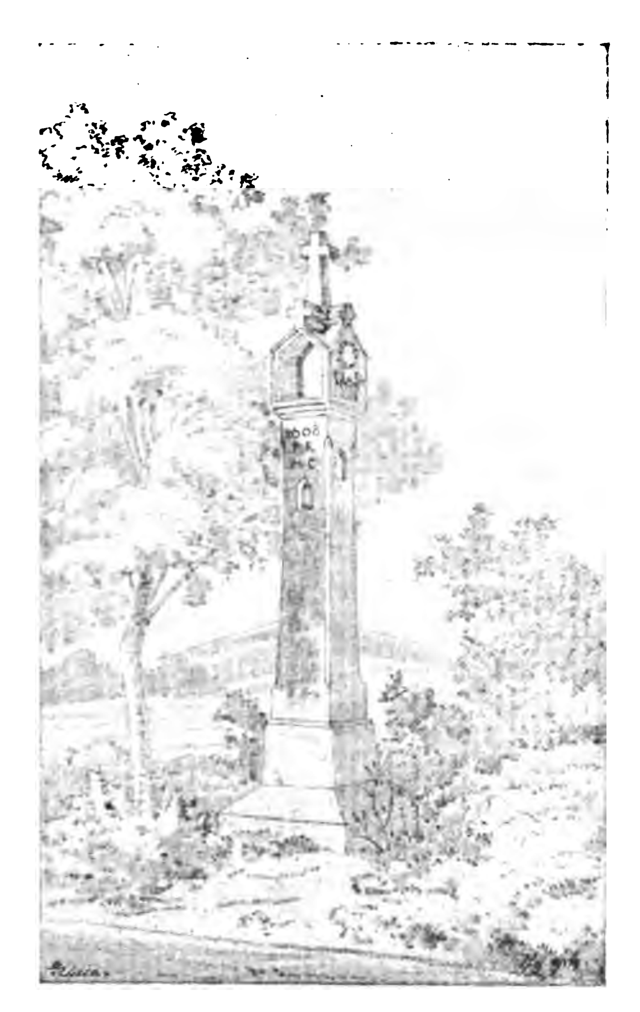
Čertyně.

Aug. Sedláček, Hrady a zámky III., str. 73; týž, Místopisný slovník str. 116.

*) Dle dopisu v knížecím archivu krumlovském z roku 1565 dal Vilém z Rožmberka Joštovi konváři dovolení, aby sobě udělal dílnu k slévání zvonů v panském domečku na Flechperce.

Mezi Čertyní a Pozděrazí nalezena asi před 13 léty při kopání pařezů v rokli bronzová soška s vyzdviženýma rukama — starý gotický svícen, který odveden do českého musea.

Stará malá víska, kterou roku 1365 prodal Vernéř ze Srdova bratřím z Rožmberka. Statky č. 10 „u Koubů" (majitele Tomáše Pečenky) a č. 11 „u Halášků" (majitele Josefa Haláška) tvořily kdysi jediný

Obr. 35. Boží muka u Čertyně.

velký statek. K čís. 10 vedou dvoje z lomového kamene v hrotitém oblouku sklenutá vrata; v čís. 11 stává obvyklý sklep s komorou, strmou prejzovou střechou krytý s malými, na obě strany jako střílny rozevřenými okénky asi ze začátku XVII. stol.

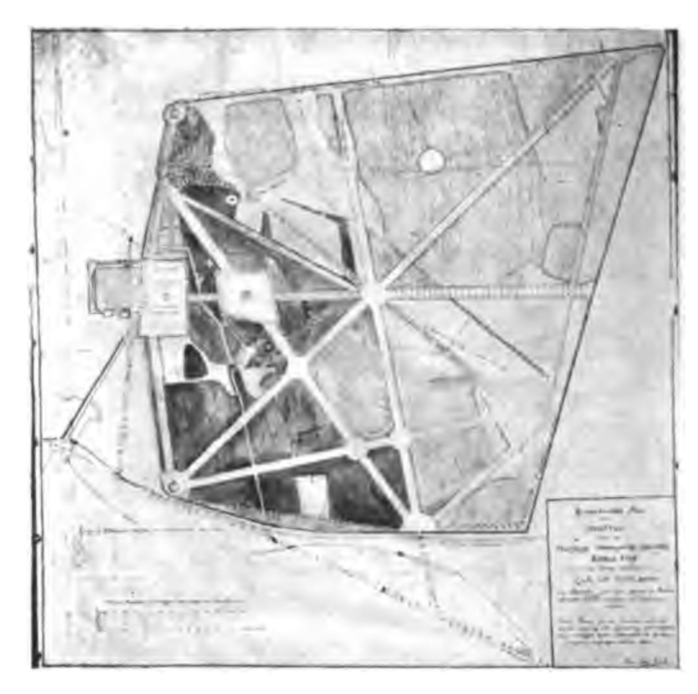
Před vsí na cestě k Opalicům stojí čtyřstranný SLOUP skosených rohů s kapličkou. Na stěnách kapličky vytesány: kříž,

tyč s houbou a kopí, na druhé trnová koruna, kleště, 3 hřeby a kladivo — nástroje umučení Páně — na kříži I N R G na sloupu

1608
P. R.
M. C. (Obr. 35.)

Červený dvůr.

Sedláček, Místopisný slovník 116; Dr. Albert Ilg, Kunsthistorische Mitteilungen 75. Vyobrazení: 2 akvarely (13, 31) Ferd. Runka v zámku Třeboňském z počátku XIX. stol. a zámek Červený dvůr a okolí v obrazárně zámku krumlovského. Červ. dvůr s mostem, akvarel Ferd. Runka 28 : 40; Pohled na Červ.

Obr. 36. Červený dvůr. Situace zahrady z r. 1766.

dvůr od velkého zámeckého rybníka, akv. A. Mayerhofra 1912, 24 : 29; Pohled na Kleť z zámeckého parku u Červ. dvora, akv. A. Mayerhofra 1913, 20 : 24; všechny tři v zámku třeboňském (č. 402, 787 a 793). Pauline de Schwarzenberg, La Metairie de Rothenhof et la forest de Plansker. Ryt., 11 : 16 z r. 1804. Die Gartenanlagen Oesterreich-Ungarns in Wort und Bild. Herausgegeben von der dendrologischen Gesellschaft zur Förderung der Gehölzkunde und Gartenkunst in Österreich-Ungarn. Heft 3. C. Der Park zu Rotenhof S. 27—32.

V Sandbergu nad Červeným dvorem v písku nalezený bronzový palstáv chová se v knížecích sbírkách na Ohradě.

Někdy dvůr a myslivna, nyní knížecí LETOHRÁDEK o jednom poschodí, sestávající ze středu a dvou křídel s balkony, na úpatí Kleti nedaleko Chvalšin. Založil jej Vilém z Rožmberka roku 1591 jako nový dvůr Chvalšinský. Petr Vok z Rožmberka zřídil zde 1598 novou zahradu, v níž bažanti, bobři, koroptve a křepelky chováni. R. 1672 vystavěla kněžna Marie Arnoštka Eggenberská ze Schwarzenbergu zámeček. V severním křídle zřídila roku 1687 kapli označenou prostým křížem; římsy chtěla míti bílé, dveře a ostatní zařízení měly býti udělány podle kaple v knížecím paláci na Hradčanech. Pro krb v jídelně objednáno v Norimberce 1696 mosazné

Obr. 37. Červený dvůr ze začátku XIX. stol.

krbové náčiní 50 liber těžké podle zámku Kratochvíle. Rok na to vyzdvižena nová věž, při čemž obě báně šindelem kryty měly býti. R. 1710 sebrán krb v pokoji, kde stávala houpací postel, a dán do pokoje na pravé straně schodů, jdouc ze dvora do poschodí; místo, kde krb stál, hladce zazděno a pokoj ověšen nizozemskými gobeliny. Též postavena „nová altána", komora bažantní stržena a základy pro špíž a zahradní sklepení kopány. Protože v kapli nebylo žádného okna a dveře se zavíraly, byla kaple vlhká a obrazy hnily. Proto navrhnuto roku 1725, aby se z salaterreny do kaple udělalo okno asi ve výši klečící osoby, čímž by kněžna v salaterreně mši sv. mohla býti přítomna a nebyla nucena choditi ven do předsíně vedle ratajny. Ale kněžna, obávajíc se, že by vlhko z kaple do salaterreny se táhlo, návrh ten zamítla. Na oltáři kaple byl obraz sv. Josefa a sv. Anny.

Altán, jenž byl dosud bez krytu, čímž dešť skrze trojí šindel do klenutí a obydlí pod ním vnikal, dostal střechu na dubových pilířích.

R. 1728 přišlo 45 lakovaných obrazů od *Nikolaie* do Červeného dvora. Roku 1731 dostal zámeček zcela novou střechu a kryt prejzy a háky, rákosový strop s prací štukaterskou a pavilonem (štukové stropy s tabulemi neb čtverci); bylo tu 12 pokojů, 1 kabinet a předsíň. R. 1742 vystaven altán u knížecích pokojů. R. 1748 byly tu již hodiny. Ale ježto prejzová střecha byla tuze těžká, sundána r. 1752 a nahrazena zase šindelem, jenž nejspíše, aby odpovídal pojmenování Červený dvůr, natřen červenou barvou.

R. 1748—49 zřízena salaterrena a vydlážděna kehlheimskými plotnami, kaple novou podlahou a stropem opatřena, stěny omítány štukem

Obr. 38. Červený dvůr. Pohled na zámek se zahradou z 2. pol. XVIII. stol.

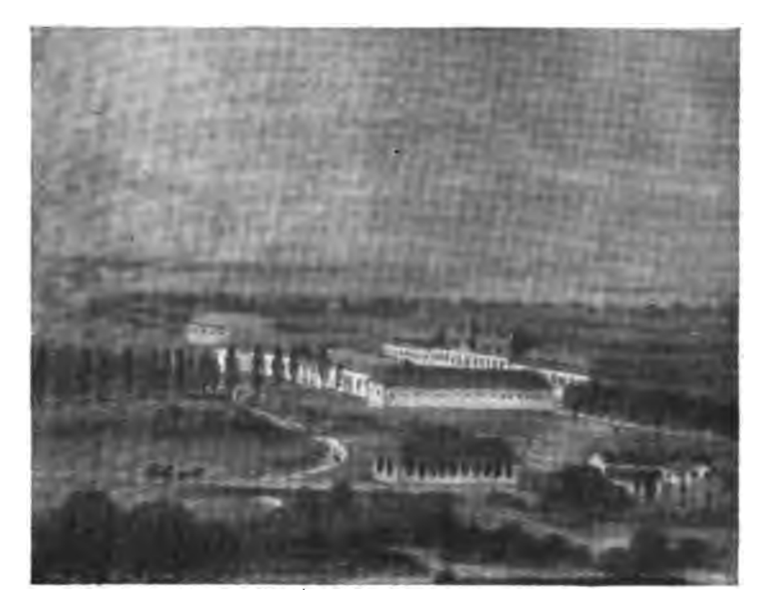
pro malby freskové, na obou stranách ke dvoru a zahradě štíty vyzděny a nová věžička postavena, v zahradě fontána založena, dvě kamenné mušle vsazeny a vodovod k nim zaveden.

Malíř *Josef Lederer* ozdobil tuto salaterrenu svým uměním, když mu dne 24. února 1749 5 kusů náčrtků ve Vídni zhotovených a od knížete schválených dodáno bylo.

Kaple, k jejímuž zřízení r. 1748 dáno povolení, vysvěcena. Při pracech těchto uvádí se malíř *Josef Schopper*, který na věžičce maloval knížecí znak, a *Anneis*, jenž k tomu dodal barvy.

Velké přestavby konány v letech 1756—60, kdy hlavní schodiště přeloženo a nové s kamennými stupni a železným zábradlím do prvního patra a dále s dubovými schody vedeno, koňská stáj pod tabulovým pokojem do dvora přeložena, klenuté pří-

zemní dvorské místnosti vedle salaterreny, která zůstala, zrušeny a zde i jinde rovnými stropy povalovými nahrazeny, pro malby freskové štuková omítka nanesena, nová chodba s 12 pokoji a cukrárnou od kuchyně založena, dřevěné sloupy altány za zděné zaměněny, parapety vyzděny a altána rákosovým stropem štukovým pro malbu freskovou opatřena a všechny dveře a okna přesazeny. Fasáda na třech stranách lesenami a okenním římsovím ozdobeny, hlavní římsy zděné nahrazeny bedněnými, nad vchodem altána se železným zábradlím zřízena, veškerá vnitřní i zevní omítka opravena, bílena, barvena neb malována. Při tom třeboňskému malíři *Frant. Jakubu Prokyšovi* r. 1757 zaplaceno 255 zl. a malíři *Josefu Putzovi* za malování

Obr. 39. Červený dvůr. Celkový pohled od Ferd. Runka z r. 1831.

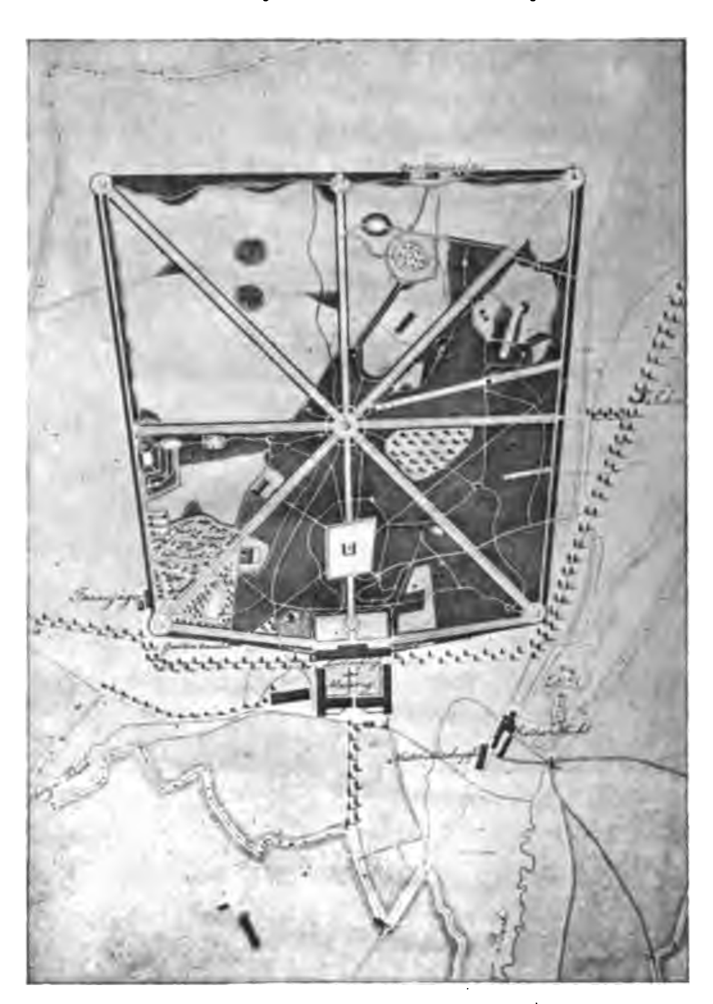
špalírů 15 zl. 40 kr. Celkem vydáno v těch dvou letech 4480 zl. 33 kr. $5^1/_4$ d. a za nové přeložené stáje koňské r. 1760 343 zl. 55 kr.

Roku 1761 upraveny na galerii vodotrysky ze dvou kamenných mušlí; r. 1763 děláno ze stájů 5 pokojů a postaven krb, téhož roku přeneseny sem z hlubocké Ohrady velké hodiny; věž byla již postavena a ciferníky malovány. Od doby té až do r. 1780, kdy přistavěno křídlo jižní a přestavěno asi současně křídlo severní, pracováno jen na úpravě zahrady. (Obr. 36 a 38.)

R. 1772 převzal *Jan Mikuláš Heinemann*, kníž. hodinář a primátor města Krumlova, postavení nových hodin za 300 zl.; staré od *Jos. Delafosa* darovány do Brloha, kde dosud na kostelní věži se zachovaly. Heinemannovy hodiny r. 1910 vyměněny za nové a uloženy v tak zvané románské komoře zámku krumlovského.

R. 1773 podal *Tomáš Jobst* návrh na nový oltář, jenž byl přijat; ježto ale dosavadní obraz sv. Anny o 2 střevíce byl menší, zvětšen byl ve Vídni v šířce i délce. V XIX. století přišel sem konečně oltář sv. Anny z Kratochvíle, pocházející ze Zvíkova.

R. 1786 nařizuje se malíři *Flathovi* v kulečníkovém pokoji sochu nad krbem vynechati a nahraditi ji vázou neb něčím

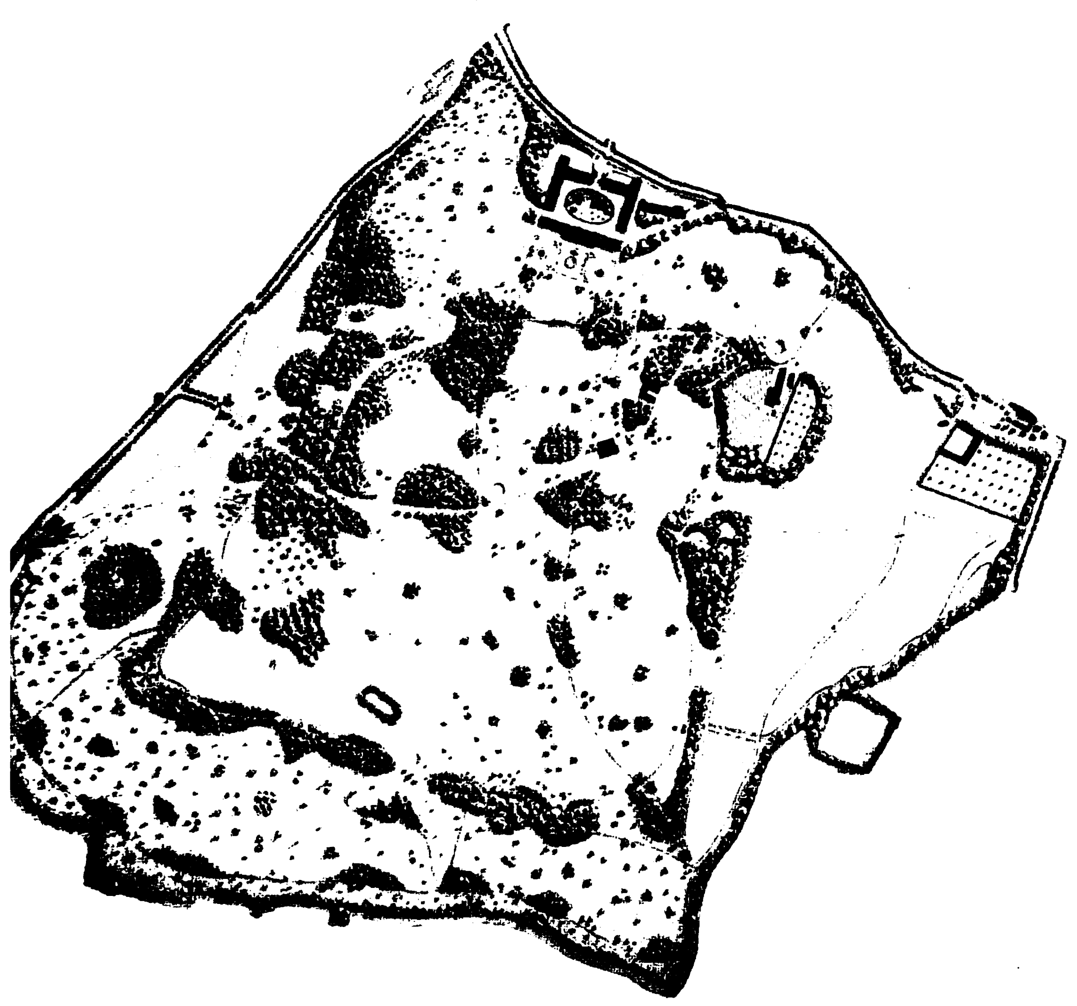
Obr. 40. Červený dvůr. Situační plán zahrady z r. 1826.

jiným, staré práci přiměřeným. Také krb, není-li z kamene, budiž pozměněn a staré práci přizpůsoben.

Roku 1788 dána sem krásná věžička s pozlacenými ciferníky, makovicí a cimbálem 6 centů těžkým z kaple Andělů Strážných v Koruně a upraveny v nově fasády. (Obr. 37, 39.)

Nová činnost povstala s úpravou zahrady za knížete Jana Adolfa II. (Obr. 40, 41.)

R. 1839 maloval *Flath* strop v tabulním pokoji, r. 1840 přeložena kaple a r. 1846 zřízena železná veranda na místě dřevěné z r. 1835. Poslední úprava děla se v letech 1908—9, kdy po delší přestávce zámeček nově obýván; práce ty však nebyly nikterak se zásadními změnami spojeny.

Obr. 41. Červený dvůr. Zámecká zahrada dnešní.

R. 1865 dán sem větší počet malovaných olejových obrazů starší vídeňské školy z majetku Eymuthova.

Větší důležitosti nežli zámecká budova nabývá zahrada, která již za doby dávné, zvláště však za kněžny Marie Ernestiny Eggenberkové těšila se zvláštní péči.

Již roku 1687 vystavěna myslivna pro bažantníka, r. 1726 zvětšen byt zahradníkův, r. 1736 vodovod pro vodotrysky upraven

a r. 1767—69 reservoir nově zřízen. Roku 1764—69 povstala šachová kuželna, zahrada zdí ohraničena a jeskyně zřízeny. Roku 1767 předložil generál *z Callotu* plán zahrady, o jehož změnu nejen štukhauptmann Reisinger a stavební inspektor Schmidt, ale i zednický mistr Jobst a zahradník se zasazovali. V letech 1769—84 chováni zde čínští bažanti, bobři, egyptská prasata, bengálští jeleni, jemnovlasí králíci a jiná různá cizí zvířata. R. 1781—89 postaveny besídky, ostrůvek s můstky a obelisk; r. 1787 a následujících vysázeny kanadské a vlašské topoly, anglické a jiné cizí stromoví, postavena holandská a čínská besídka a jiné menší úpravy provedeny. R. 1789 předkládá *Zach* 4 projekty tužkou kreslené pro basénu s figurální dekorací. Na to nastala přestávka vyvolaná asi politickými poměry tehdejší doby. Teprve, když kníže Jan Adolf II. na svých cestách byl seznal anglické parky, nastala pro červenodvorský park nová doba ovšem v protivném směru od dosavadního. R. 1838 nařízena stavba stájů zahradních, ohradní zdi zbourány r. 1839, r. 1840 povolena stavba skleníku a domečku pro portýra u vjezdu, vystavěna růžová besídka, založena stinná chodba k zahradě růžové a r. 1846 přenesen obelisk na pole křížové. Tenkráte maloval *Flath* salon v bažantnici a zrušeny eremitáže, prospekt, jeskyně, chrámek a čínská besídka.

Téže době — 1841 — náleží KAPLE SV. KŘÍŽE „Waltersruhe" zvaná, kde až do roku 1873 pochován byl princ Walther, † 19. dubna 1841.

R. 1856 postaven a vysvěcen **v parku Mariansk ý sloup** v novogotickém slohu, označený alliančním znakem Schwarzenbersko-Liechtenštejnským a letopočtem 1856.

Budova značnějších rozměrů (hlavní střední trakt 45 *m*, prům. dl., 18·3 *m* prům. šir., boční trakty 37 *m* a 38·2 prům. dlouhé, 10·95 široké) (obr. 42), utrpěla během času různých změn. Kromě nápadně silných zdí v pravém rohu hlavního traktu, kde stávala asi kaple a nad ní snad věž, není ani po této ani po věžičce více památky. Soudě dle obrazu nalézajícího se v zámku krumlovském, který pochází asi z polovice XVIII. stol., zůstala střední část budovy při přestavbě v letech 1756—60 nezměněna, za to severní křídlo s galerií v 1. patře bylo přestavěno a jižní křídlo nově přistavěno r. 1780.

Roku 1824 vestavěny do podkroví pokojíčky pro služebnictvo.

Kaple umístěna dnes v rohu jižního traktu v obyčejném pokoji; z ostatních místností vyniká jedině „čínský sál" vkusným vymalováním stěn a stropu, provedeným od *Fr. Jak. Prokyše*

v slohu rokokovém. Na stěnách i stropě, krášlených ornamentem a kvítím, vymalovány figurky čínské a z orientu vedle evropských, znázorňujících různé stavy a řemesla.

Obr. 42. Červený dvůr. Zámek dnešní.

Železné zábradlí u hlavních schodů jest z téže doby. Zevní fasády jsou členěny mělkými lesenami; střední trakt, vyšší vedlejších, kryt jest střechou mansardovou, trakty

postranní jednoduchými střechami sedlovými a taškami.

Nejstarší a nejvzácnější památkou jest zmíněný křídlový oltář v kapli. Jest malých rozměrů, řezby figurální, však skvělého provedení. Střed obsahuje sv. Annu a P. Marii s Ježíškem, v pozadí renais. architektura oblouková s pastýřem a stádem v krajině. Na vnitřních stranách křídel nalézají se krásné reliefy světic: sv. Barbory a sv. Kateřiny, sv. Voršily (s šípem a knihou) a jiné svaté s knihou v ruce, druhý attribut schází. Pod hlavním obrazem (v predelle) jest jemná řezba sv. tří králů, po boku 2 štítky, z nichž levý jest prázdný, hladký, pravý zdoben znakem rožmitálským (kančí hlava v 1. a 4. poli, lev v 2. a 3. poli).

Nad oltářem stojí 2 malé sošky sv. Maří Majdaleny, korunované, s nádobkou v rukou a Panny Marie s Ježíškem, dole po obou stranách oltáře sošky sv. Petra a Pavla. Řezby figurální jsou velmi dobře zachované, hnědou barvou přetřené, bez dalšího zbarvení a zlacení. Kostra oltáře, řezby ornamentální a tumba jsou nové. Oltářík pochází ze začátku XVI. století.

Zámeček jest v létě obýván, jest tedy úplně zařízen. Povšimnutí zasluhuje vykládaný nábytek ponejvíce z doby 2. pol. XVIII. a 1. pol. XIX. století, k němuž třeba přiřaditi také skřínku o dvou etážích, obsahující výplně starší, které jsou tvaru renaissančního a sahají do druhé pol. XVI. stol. Z téže doby jako skříně pocházejí také zrcadla, nástěnné svícny, hodiny a lustry, z nichž zvláště budiž uveden velký empirový lustr bronzový a skleněný z let okolo 1800, v poslední době vídeňskou firmou Lobmeyerovou nově sestavený a doplněný.

Jest zde také značné množství porculánu, více nového než starého, a sice hlavně čínského a anglického, dále starovídeňského, míšenského, delftského, francouzského, benátského, berlínského a holického.

Méně zastoupeno jest sklo; z domácího jsou zde pouze 4 sklenice z 1. pol. XIX. století.

Z obrazů uvádíme:

Svatou rodinu, olej na plátně, barokní, od neznámého malíře, 104 × 75 *cm* v kapli Walterově.

Rembrandt co ženich; olej. kopie na plátně dle originálu v kníž. Liechtensteinské galerii ve Vídni od *Frant. Sonntaga* 74 × 95 *cm.* (Eymuth.)

Zábava společnosti dam i pánů v kostýmu XVII. stol. u stolu, z nichž jeden pán hraje na kytaru; olej. na plátně od *van Lienen,* 46 × 63 *cm.* (Eymuth.)

Zábava pánů a dam v kostymu XVII. stol. při hudbě; olej. malba na dřevě, kopie znamenaná *Palamades*, 47 × 63·5 *cm.* (Eymuth.)

Trhač zubů; olej. malba na dřevě, kopie podle *Martena Jacobsona van Heemskerck*, 29 × 36 *cm.* (Eymuth.)

Italská krajina na řece; olej. malba na plátně od *Carlo Marco*, 63 × 48 *cm.* (Eymuth.)

Doktor zkoumající moč; olej. malba na dřevě, kopie podle *D. Teniersa ml.*, 30 × 38 *cm.*

Zábava společnosti v kostýmu rokokovém; olej. malba na dřevě, znamenaná *Eduard Ender* 1864.

Popíjející 2 sedláci s ženštinou v hospodě; olej. malba na dřevě, kopie podle *Adriana v. Ostade*, 26 × 21 *cm.* (Eymuth.)

Ovce a kozy; olej. malba na dřevě, znamenaná *P. S. Ommeganck*. 35 × 45 *cm.* (Eymuth.)

Krajina u Břeclavy; olej. malba na plátně, znamenaná *Jos. Brunner* 863. 56 × 82 *cm.*

Lakomec; olej. malba na plátně znamenaná *Bega* 1660. 28 × 21 *cm.* (Eymuth.)

Krávy a ovce s pastýřem v krajině; olej. malba znamenaná *J. Kobel*. 40 × 54 *cm.*

Sedící sedlák v červeném kabátci se psem; olej. malba na dřevě od *Ricarda*, 31 × 27 *cm.* (Eymuth), zkažena.

Kuchyně; olej. malba na dřevě, znamenaná *Heinrich Hermann*. 28 × 22 *cm.* (Eymuth.)

Město na dolním Rýnu v zimě; olej. malba na plátně, znamenaná *de Klever*, 100 × 69 *cm.* (Eymuth.)

Žena čistící kotel s děvčetem vedle o židli se opírajícím, vpředu 3 kuřata; olej. malba na dřevě znamenaná *A. v. A.* 867 (*Alois v. Anreiter*). 18 × 21 *cm.*

Návrat z honby (páni a dámy na koních) se psy před sloupovou předsíní); olej. malba na plátně znamenaná 1681 *J. Roos pinxit*, 64 × 50 *cm.* (Grassalkowich.)

Vnitřek kostela s osobami v kostýmu XVII. stol.; malba na plátně znamenaná *Witte* 1681. 74 × 68 *cm* (Eymuth).

Námluvy (pán v kostymu XVII. stol. s kyticí u mladého děvčete), olej. malba na plátně znamenaná *H. Janssens*. 37 × 47 *cm* (Eymuth).

Činžovní groš; olej. malba na plátně, kopie podle *Tiziana*, 32 × 24 *cm.* (Grassalkowich.)

Dvě vedle sebe sedící mladé dámy v bílých šatech, ruku v ruce, představující hraběnku Szandor-Zichy a kněžnu Idu Paar-Liechtensteinovou; akvarel znamenaný *Ender Joh.* 26 × 20 *cm.*

J a n A d o l f II. kníže Schwarzenberg, poprsí; akvarel znamenaný *Kriehuber* 1840. 23 × 31 *cm*.

E d m u n d kníže Schwarzenberg, poprsí; akvarel znamenaný *Kriehuber* 1840. 23 × 31 *cm*.

Osm o b r á z k ů z b i b l i c k ý c h dějin, kresby křídové p o d l e *Andrea del Sarto*.

O k n o, za nímž vyloženy různé noviny a zprávy; malba tužová znamenaná *G. Ant. Jos. Horner* Boemo-Crumlovii fecit 1764. 67 × 51 *cm*.

M a r i a P a v l í n a princezna ze S c h w a r z e n b e r g u provdaná kněžna Schönburg-Hartensteinová na smrtelném loži. Kresba křídová, znamenaná *Kadlík* d. 1821.

K v ě t i n o v ý v ě n e c s alliančním znakem Schwarzenbersko-Liechtensteinským uprostřed, z v o s k u od *Stumpfala* (?), 50 *cm* v prům.

17 o b r á z k ů představujících A s i i, A f r i k u, A m e r i k u, různé m i l o s t n é p á r k y a č t y r y d o b y r o č n í v kostýmech rokokových, po způsobu *Löschenkohla* na hedvábí malovány a hedvábnými barevnými látkami nalepeny, znamenané *Flath* 1780.

42 kolorovaných m ě d o r y t i n od *Branda* staršího (Christi na). Vídeňské typy z XVIII. stol. 33 × 23 *cm*.

70 k o s t ý m n í c h o b r á z k ů miniaturních, na pergamenu malovaných; pocházejí z majetku E g g e n b e r g s k é h o a jsou v červenodvorském inventáři 31/5 1719 uvedeny.

S v. C e c i l i e u varhan; akvarel p o d l e *Dolce Carlo*, 32 × 26 *cm*. (Grassalkowich.)

J a n A d o l f kníže Schwarzenberg co dítě v bílém šatu; pastelové poprsí na pergamenu od *Staigera*. 40 × 32 *cm*.

K n ě ž n a E l e o n o r a ze Schwarzenbergu. Relief hlavy v s á d ř e znamenaný *P. Gaillard*, 16·5 *cm* v prům.

S e d l á k se zapřaženým vozem; kresba křídou znamenaná *J. v. Blaas* 1909. 90 × 55 *cm*.

G e o m e t r i c k ý p l á n Červeného dvora, kreslil *Antonín Zieger* 1826.

Někdejší s t a r é h o d i n y označené nápisem: Heineman fecit 1772 jsou od r. 1910 v rom. komoře zámku krumlovského, staré z v o n y a starý ciferník zůstaly však v použití při hodinách nových.

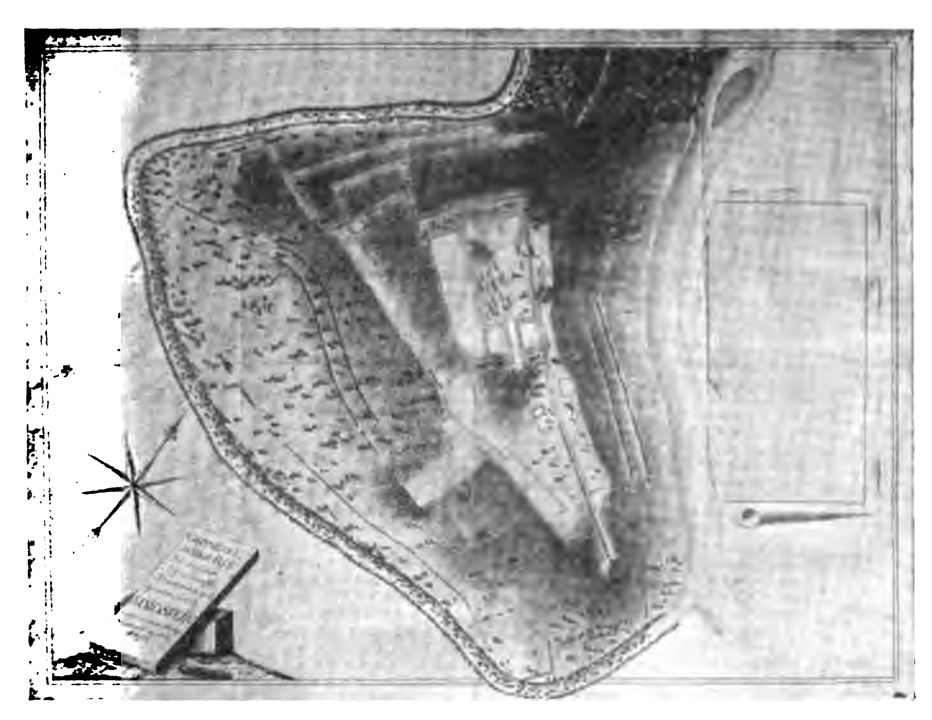
Pocházejí ze z l a t o k o r u n s k é k a p l e A n d ě l ů S t r á ž n ý c h; v ě t š í měří průměru 70 *cm*, výšky 32 *cm* a jest pod dvouřádkovým nápisem, těžce přístupným, dekorován r e l i e f e m s v. M i c h a l a a znakem posledního opata Bohumíra Bylanského; m e n š í měří průměru 54 *cm*, výšky 25 *cm* a jest pod nápisem zdoben r e l i e f e m P. M a r i e. Nápisy praví, že oba cimbály lity byly za opata Bylanského r. 1768 od *Antonína Pegla* v B u d ě j o v i c í c h. Vlastní zvonek jest hladký, v prům. 25 *cm*, výš. 15 *cm*.

Na silnici blíže „Červeného mlýna" k a m e n n á SOCHA SV. JANA NEP. z doby 1729 provedení obvyklého.

V letech 1756—60 vystavěna na rozcestí u silnice k Chvalšinám KAPLE SV. FLORIÁNA s dřevěnou sochou světce; kaple i socha jsou umělecky bez významu.

Dívčí kámen.

Akvarel č. 17 od Ferd. Runka z poč. XIX. stol. v zámku třeboňském; Aug. Sedláček, Hrady a zámky III., 60; týž, Místopisný slovník 132; Jan Elias, Farní osada Křemže, 1896. 39. Fr. Alex. Heber, Böhmens Burgen, Vesten u. Burgschlösser, 3. Bd., Prag 1845.

Obr. 43. Dívčí kámen. Situace z r. 1798.

Pohled na zříceniny Dívčího kamene od řeky. Litogr. Greger; příčné fol. Pohled na zříceniny Dívčího kamene. Kautsky del., E. Höfer sc. Velká příčná 8°. Pohled na zámek Dívčí kámen. Teichtl del., chromolit. R. Lang. Velká příčná 8°.

HRAD založený roku 1349 od Petra, Jošta, Oldřicha a Jana bratří z Rožmberka a před rokem 1389 dostavěný. Oldřich z Rožmberka žil zde r. 1457—1461. Opuštěn v létech 1514—20; 1541 nazývá se zámkem zbořeným. R. 1697 vysláni 2 zedníci, aby tam odstranili některé sesutím hrozící zdi. Ze značných zbytků zdiva lze ještě dnes sestaviti starý půdorys, kdyby i onoho z r. 1798 v krumlovském archivu nestávalo. Vnitřní

Obr. 44. Dívčí kámen. Pohled hradu od Ferd. Runka.

Obr. 45. Dívčí kámen. Rytina kněžny Pavliny ze Schwarzenberka.

hrad o dvou traktech čtyřpatrových, spojených stejně vysokými plnými zděmi, uzavírá hluboký dvůr. V okenních výklencích zachovala se dosud vyzděná sedátka, v jednom rohu 2 krákorce někdejšího krbu a v okně velkého sálu v nejvyšším patře paláce rohový kvádr ostění na obě strany hladce okoseného. Na jižní spojovací zdi dvora viditelna dosud lože opor někdejšího obranného ochozu. Po malbách nástěnných není památky aniž po kapli r. 1383 připomínané. Méně zachovalo se souvislého zdiva v předhradí, někdejších věží, hospodářských budov a hradeb, na něž v nížinách u potoka připomínají pouze nízké zarostlé hráze. (Obr. 43, 45.)

Jihozápadně od hradu směrem k vesnici Třísovu zvedá se — křemežským potokem a jeho sráznými stráněmi odděleno — rozsáhlé hradiště. Tvoří nepravidelný čtverec mírně k hradu nakloněný s vyvýšenými pahorky ve dvou rozích. Od západu, vsi Třísova, kde byla planina snadno přístupna, chráněna okrouhlým věncem tří kamenných hrází, z nichž dvě od provázejících příkopů dostupují výše 5 až 10 metrů a tvoří as 15 metrů široký parkán mezi sebou. Hráze a příkopy končí u srázných skalnatých břehů Vltavy a křemežského potoka. Přístup do hradiště vede dnes z Třísova prokopávkou hrází; 180 metrů severněji stávají však dosud úplně zachovalá stará vrata do hradiště, jichž vstup chráněn oboustrannými náspy a širokým příkopem. Vstup jest dnes opuštěn; nová cesta Třísovská připojena však v druhé polovici k staré a vede dolními vraty východními uměle hlubokou strouhou tam, kde se křemežský potok Vltavě blíží a přístup z hradiště velmi zúžen jest. Přístup uzavřen oboustranně dvěmi 5 metrů vysokými terasami, které končí u strmých břehů obou řečišť, takže možným byl přístup jedině hlubokou strouhou uprostřed, která opanována jest s vyvýšených teras. Ostroh vybíhá za úžinou v malý pahorek, který mírně se sklání k Vltavě. Tam zvláštních opevnění nestává. Hráze pozůstávají z lomového kamene nahromaděného a jsou dnes zarostly lískovým křovím, čímž se také snadno zachovaly. Na pahorku v severozápadním rohu lze pozorovati nízké, kamenné hráze, které se podobají spíše nahromaděnému polnímu kamenu, tvoří však s terasou západně až 8 *m.* vysokou, dnes vjezdy do polí prorvanou, zvláštní pevnůstku, sloužící k poslední obraně, kdyby planina se byla dostala do rukou nepřítele.

O hradišti není ničehož blíže známo; sloužilo asi k ochraně okolního lidu při nepřátelských vpádech od jihu. Nalezeny zde pouze střepy hliněných nádob bez ozdob a podkovy. Starší lid je nazýval „Žižkovými šancemi", odkud prý obléhán husity hrad Menštein a klášter zlatokorunský. Hradiště jest starší; měří 300—560 metrů šířky a 650 metrů délky, objem hradeb 900 metrů.

Dobrkov. (Turkowitz.)

Th. Gallistl, Heimatskunde des polit. Bez. Krumau 71.

Sem patří Hamerský mlýn, postavený r. 1617 od krumlovského primátora Matyáše Hölderle ze Schadenbergu, který jej odkázal r. 1623 jezuitům. Nad vraty vymalovány znaky rodin Hölderle a Strachotinských ze Strachotína. Štít budovy obydelné označen však letopočtem 1614. Ještě starší jest budova protější, jejíž přízemek

slouží dnes za stáj. Tvary arkýře a malých okének poukazují na polovici 16. století, jemuž náleží také přízemek obydelné budovy s pozdně gotickým kamenným ostěním u vchodu. (Obr. 46, 47.)

Obr. 46. Dobrkov. Hölderův mlýn; celkový pohled.

R. 1763 dělán výklenek pro SOCHU SV. JANA NEP. u dobrkovského mostu podle sv. Anny u Kájova. Kaple i socha dřevěná jsou umělecky bez významu.

Obr. 47. Dobrkov. Partie z Hölderova mlýna.

Domoradice. (Dumrowitz.)

Na hranici ke Krumlovu stojí u cesty zděná KAPLE NEJSV. TROJICE prostého slohu barokového z konce XVIII. století. Uvnitř jest malý sloupový oltářík z konce XVII. stol. s novým, umělecky bezcenným obrazem a stejně bezvýznamnými soškami ss. Víta a Václava.

Drahoslavice. (Troschelhof.)

Dvůr krumlovského preláta, původně vesnička o dvou statcích, o níž se činí zmínka již roku 1347. Jeden daroval Petr z Rožmberka faráři krumlovskému Dru. Alexandrovi r. 1495 a druhý připojil k záduší farář Jiřík Cetl Netolický r. 1575, dosadiv držitele jejího na odúmrtím uprázdněný dvůr Janouchovský v Dolní Svínci.

Ve dvoře jest altare viaticum z r. 1491.

Na štítu stodoly alliančni znak Eggenbersko-Schwarzenberský z kamene tesaný a pod ním barokní kartuše s nápisem:

Obr. 48. Drahoslavice. Boží muka u Drahoslavic.

CELSISSIMVS PRINCEPS
IOANNES CHRISTIANVS AB EGGENBERG
HOREA ISTA
EX PRINCIPALI PLANE LIBERALITATE
EXSTRVI IVSSIT (1703)

pod kartuší na stěnu napsáno: Renov. 1900.

Nade dvorem u cesty stojí žulový osmistranný SLOUP S KAPLIČKOU, na níž vzadu vytesáno:

GEORG
BILEK A BILEN
BERK. ARCHIDIA
CON CRVMLOV
IENSIS : 1654

a na straně přední:

Rest.
Schräglich
1852 (Obr. 48.)

Ernstbrunn.

Sklárna r. 1805 založená a podle krumlovského ředitele Arnošta Mayera přezvaná; r. 1862 zřízena tu brusírna. Stává doposud v majetku rodiny ryt. Králíků z Mayerswaldu ve Vimperku.

Glöckelberg.

Aug. Sedláček, Místopisný slovník 199. Th. Gallistl, Heimatskunde d. pol. Bez. Krummau 1903, st. 67.

Farní ves kolem r. 1670 od dřevorubců založena. R. 1785 zřízena tu lokálie, která r. 1857 na faru byla povýšena. Již r. 1787 vystavěna dřevěná kaple, která v letech 1788—1794 zděnému kostelu ustoupila. R. 1794 scházela ještě věž. R. 1876 kostel shořel. R. 1878—80 vystavěn nový v slohu pseudogotickém dle návrhu knížecího stavebního ředitele *D. Deworeckého* (obr. 49); 3. července 1880 biskupem budějovickým Valerianem Jirsíkem k poctě sv. Jana Nep. vysvěcen. K jihu orientován, sestává z presbytáře s vítězným obloukem 5·10 *m* dlouhého, 7·60 *m* širokého, rovně uzavřeného a lodi délky 19·35 *m* a šířky 10·15 *m*; v čele stojí věž mírné výšky se střechou jehlancovou, po stranách její schody na kruchtu a půdu a kaple křestní; k presbytáři na sever přistavěna malá sakristie. Hlavní zdi sesíleny vnitř i zevně opěrnými pilíři; věží vede ozdobný portál. V presbytáři i lodi, jakož i pod kruchtou na dvou kamenných sloupech spočívající jsou rovné dřevěné stropy kasetované; vše jest dlážděno žulovými plotnami a kryto břidlou.

V stejném slohu — střízlivém — upraveny 3 oltáře, kazatelna, křtitelnice, zpovědnice, lavice i kůr s varhany. Obraz sv. Jana Nep. na hlavním oltáři signován: Carolus Javůrek Pinxsit Pragae 1879, jemu po boku stojí méně zdařilé sochy ss. Barbory a Josefa. Obrazy pobočních oltářů

signovány: Panny Marie: Weidlich Adolphus pinxit Pragae a. D. 1879; sv. Linharta: L. J. Bernard 18 $\frac{15.}{9.}$ 79.

Ze starého kostela zachráněn pouze obraz olejový P. Marie Immaculata, signovaný *Jos. Plank* 1867.

Křížová cesta jest nová, provedení nevalného.

V presbytáři visí velký krucifix, práce slabší z 2. pol. XVIII. stol., v sakristii obraz sv. Jana Ev., taktéž méně zdařilý.

Obr. 49. Glöckelberg. Kostel z r. 1878—1880.

Na faře velmi zdařilý olej. obraz sv. Jana Nep., 45 × 62 *cm*, z 1. pol. XVIII. stol. v rámu z 1. pol. XIX. stol.

Z inventáře uvádíme:

Monstrance měděná a mosazná, postříbřená a zlacená, hrubé práce rokokové s jménem JOSEPH KEIM co dárcem na noze, vysoká 57 *cm*, koupena r. 1795 od krumlovského pasíře za 55 zl.; za ciborium měděné, pozlacené zaplaceno témuž 24 zl.; oba předměty jsou bez ceny umělecké; r. 1914 monstrance dána do dioeces. musea budějovického.

Kalich stříbrný zlacený, na trojdílné noze andělíčci a v třech medaillonech utrpení Kristovo, na koši jméno Ježíš a nástroje umučení Páně, vše tepané; na noze nápis: DEO OPTIMO MAXIMO VE EIVS MATRI ET STO NORBERTO Ão MDCXXVIII a značky [marks], na kupě [mark].

Relikviář sv. kříže, mosazný, monstrancový, úhledného tvaru empirového z doby 1800; 27 *cm* vys.

Starší kaditelnice odvedena dioeces. museu do Budějovic.

Matriky z r. 1787; pamětní kniha z roku 1807.

Na hřbitově stojí jednoduchý kovaný kříž s jménem Mathias Poferl, na jehož barokním postamentu z předu vytesána umrlčí hlava, 2 růžice a 2 srdce, na straně zadní:

I G
1808
H. L. T. M.
B T G U
T. K U T
V A T A
M S 9

U zdi stojí druhý bohatě ornamentovaný barokní kříž, jehož konce v době novější pozměněny; na podstavci jeho vytesáno po pravé straně: IHS MRIA, na zadní: ❀ECW❀ a po straně levé 1709. (Obr. 50, 51).

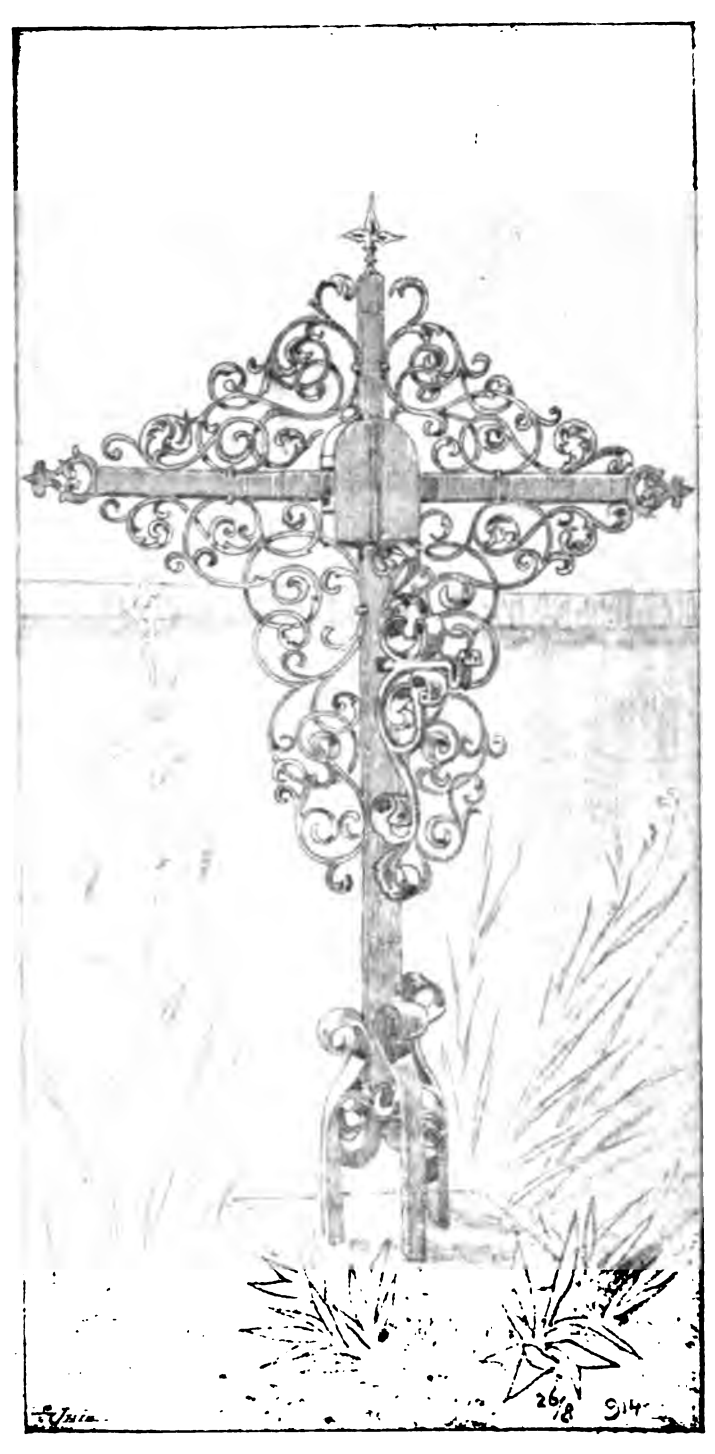

Obr. 50. Glöckelberg. Kovaný kříž z r. 1709.

Na věži visí 4 zvony, všechny XIX. století náležející:

Velký průměru 82 *cm*, šikmé výšky 60 *cm*, kolmé 63 *cm*, pod korunou uprostřed dvou pásků pseudogotické kružbové dekorace nápis: GEGOSSEN VON J. M. PETELER IN STEYER 1879; na plášti reliefy Krista na kříži, Neposkvrněného početí P. Marie, Jana Křt. a apoštola s knihou; na věnci got. proužek kolem. Odveden státu r. 1916; vážil 310 *kg*.

Prostřední průměru 58 *cm*, šikmé výšky 50 *cm*, kolmé 52 *cm*, stejné dekorace i nápisu jak u předešlého; na plášti reliefy Krista na kříži, Marie v záři a sv. Michala.

Obr. 51. Glöckelberg. Kříž z r. 1709.

M a l ý průměru 50 *cm*, šikmé výšky 37 *cm*, kolmé 41 *cm*, pod korunou pseudogotický pásek, na plášti nápis:

GEWIDMET
IM JAHRE DES HERRN
1909
VON FRANZ XAV. MÜLLER
AUS VORDER GLÖCKELBERG
GEGOSSEN
VON RUDOLF PERNER
IN BUDWEIS

Na straně protější relief sv. Františka Xav., na věnci pseudogotický proužek. Odveden státu r. 1916; vážil 78 *kg*.

N e j m e n š í průměru 30 *cm*, šikmé i kolmé výšky 24 *cm*, pod korunou rokokové festony květinové, na plášti relief korunované P. Marie s Ježíškem nad očistcem, na straně protější zvonařský znak s firmou: IOHANN ADAL : PERNER IN BUDWEIS 1827.

Ve vsi nad kanálem z části zachované s r u b o v é d o m k y č. 62 Ondřeje Hable a čís. 67 Františka Lembachera.

Hausberg.

Aug. S e d l á č e k, Hrady III., 96; Th. G a l l i s t l, Heimatskunde d. polit. Bez. Krummau 1903, S. 117 (pod Pernek); M. P a n g e r l, Urkundenbuch d. ehem. Cist. Goldenkron 1782, 294.

Na h o ř e H a u s b e r g u Želnavy vede stará c e s t a S c h l o ß- w e g zvaná až k místu, kdež jest úzký strmý, přírodou opevněný h ř e b e n skalnatý překopán; od toho příkopu šly z d i bývalého h r a d u. Na temeni byly základy staré v ě ž e, 1393—5 sporné mezi klášterem korunským a kapitolou vyšehradskou. R. 1412 propůjčil klášter 6 vesnic králi Václavovi k doživotnímu užívání. 1460—76 patřily rodině z Rábštejna, r. 1541 ke Krumlovu.

Dnes po zdivu není znatelné stopy.

Jména poněkud (1·5 kilometru) vzdálené obce „P a r g f r i e d“ (B e r g f r i d) a obce zaniklé „B u r g s t a l l“ odvozují se od někdejšího h r a d u.

Havalda u Chvalšin.

R. 1906 nalezeno u Havaldy pod kamenem 25 b r o n z o v ý c h ◡ oválních p o l o k r u h ů, z nichž 5 má chvalšinský řídicí učitel Jaroslav Fromm; ostatní rozprodány a dnes nezvěstny.

Na návsi stojí KAPLIČKA zděná z doby novější provedení prostého s barokní, nově přemalovanou sochou P. Marie, práce slabší.

Hodňov.

Trajer, Diöcese Budweis 331; Th. Gallistl, Heimatskunde d. pol. Bez. Krummau str. 73.

Ves na statcích kláštera korunského již r. 1445 připomínaná. R. 1787 dostala lokálii, která r. 1857 na faru byla povýšena. Dřevěná kaple, r. 1787 postavěná, vyměněna jest r. 1788 zděným kostelem, jemuž vzorem byl sousední Ondřejovský. Jest k východu orientován a sestává z presbytáře 6·30 × 1·30 *m* dlouhého, 6·90 *m* šir., uvnitř ellipticky, zevně do tří stran osmiúhelníku uzavřeného. Na straně severní přistavěna stará, na straně jižní nová sakristie, tato z polovice XIX. stol., obě klenuté. Na západ sousedící loď, v rozích zaokrouhlá, měří ve světlosti 15·20 *m* délky a 10·45 *m* šířky a se zahrnutím věže, s Božím hrobem a okrouhlými schody na kůr a věž v čelo přistavené 18·40 *m* vnitřní délky. Triumfální oblouk elliptický sklenutý členěn jest pilastry s attickými hlavicemi a římsovím, které se na pilastrech v presbytáři i lodi opakují a v pasech — v presbytáři zděných, v lodi bedněných a rákosovaných, slučují. Jest totiž presbytář ellipticky valeně s dvěmi lunetami a do elliptické polokoule sklenut, kdežto loď o třech příčních a dvou čelních polích klenbu jen maskuje, jsouc ve formě klenby vybedněna a rákosována. Nad západní předsíní stojí věž mírné výše s osmibokou střechou formy hruškovité s lucernou, pocházející z kostela zlatokorunského sv. Markety. Před málo léty obnovena. Zevní fasáda jest hladká, střechy kryty taškami, celý kostel dlážděn žulovými plotnami.

O úpravu vnitřní postaraly se kláštery a kostely se založením kostela současně zrušené, zvláště klášter korunský; z té doby se však zachovalo poměrně málo. Hlavní oltář ke cti nejsvětější Trojice důkladně přestavěn v r. 1834, jak dosvědčuje nejen práce jeho, nýbrž i nápis na zadní straně znějící: Im Jahre 1834 wurde dieser Altar verfertigt vom Mahler, Bildhauer, Staffierer und Tischler Johann Schraml nebst seinem Sohn Johann im Markt Wallern. Oltář sloupový, jehož sochy ss. Petra a Pavla provedení slabého jsou od *Schramla*, sv. Františka a Antonína však jsou zbytky někdejšího oltáře z konce XVIII. století, rokokového, se známkami vlivu klassicistského. Obraz provedení lepšího signován: Joseph Plank 1862.

Oltář ciboriový jest zbytkem rokokového někdejšího oltáře pobočního; do zlacené řezby vsazené obrázky Piety, sv. Bar-

bory a sv. Františka jsou provedení prostředního; někdejší hlavní obraz jeho, sv. Linharta, téhož provedení, visí na stěně v lodi. Štítek s třemi liliemi poukazuje na původ ze Zlaté Koruny, náleží době Bylanského, 2. pol. století XVIII.

Na vítězném oblouku výtečná řezba Madonny s Ježíškem v záři z pol. XVIII. stol. Stejného původu a z téže doby jako oltářík ciboriový jest asi také kazatelna rokokovým ornamentem bohatě dekorovaná; na korpusu reliefy dobrého pastýře a sv. Jana Ev. slabšího provedení z 2. pol. XVIII. stol.

Oba oltáře vedlejší, sloupové, jsou dle nápisů z r. 1865 a nově renovovány r. 1887; jsou slohu barokového, provedení střízlivého. Obrazy jejich sv. Floriána a sv. Linharta signovány: M. Künzl in Budweis 1865.

Křtitelnice nová s cínovou mísou označenou letopočtem 1797. R. 1787 dodána sem stará křtitelnice z Plané.

Křížová cesta v rámech rokokových přemalována koncem XIX. stol.; témuž století náleží také obraz sv. Jana Nep. práce hrubé.

Zvláštního povšimnutí zasluhuje stroj varhan. Nápis ne úplně čitelný vypravuje, že sestává z 531 píšťal a stavěn r. 1699. Tři píšťaly cínové připomínají rhombovou dekorací svou tvary ještě gotické. Skříň z části jen době 1699 náleží; dekorována v 2. pol. XVIII. stol.; byla až do r. 1834, kdy současně s hlavním oltářem štafírována, v přirozené barvě dřeva. Koncem XIX. století stroj zmodernisován a skříň opravena. Varhany pocházejí od sv. Markety ze Zlaté Koruny.

Na vyzděné poprsní zdi kruchty vymalován dvouhlavý orel, na jehož pásce se čte: IMPERATOR JOSEPHVS II. BENIGNVS FVNDATOR FVIT HVIVS ECCLESIÆ.

Z inventáře uvádíme:

Monstrance stará stříbrná, zlácená, zářová. Noha šestidílná s tepaným ornamentem listovým a květovým z 2. pol. XVII. stol. se značkami [značky]; svršek tepaný práce slabší s falešnými kameny kolem, 53 *cm* vys.

Ciborium stříbrné, zlacené, noha šestidílná s třemi tepanými andělíčky, se značkami [značky] a nápisem: 1665 MATHIAS GEISER : : : : ER, značka mistrovská nejasná, koš ornamentovaný, prolamovaný, víko nové hladké, vys. bez víka 22 *cm*; bylo dříve kalichem a příslušné patény používá se u novějšího kalichu. Místo kříže vyryta Aaronova hůl s hadem a označena pinií co práce augsburská; mimo ni [značka] a značka mistrovská M (?).

Kalich stříbrný pozlacený, hezké formy hladké, k jehož noze přiletován kruhový pásek s nápisem: Me Fieri curavit Eugenius Tyttl S. O. Cisterc. Monast. Regii B. V. M. de Plafs Abbas S. M. Magdal. Lipæ Praep. Well, et S. Cor. Pater s med pro sua Majori Eccl. A. 1715. Orate pro eo. se značkami, na paténě W K a pražský úřední punc z r. 1815 (?); 24 *cm* vys.

Kalich mosazný s šesti lisovanými medaillonky z utrpení Kristova, formy rokokové na kupě pražský úřední punc z r. 1855 (?) a A M, z pol. XIX. stol., 27 *cm* vys.

Relikviář monstrancový, stříbrný, zlacený s ovální nohou, na níž jsou tepané hlavičky andělíčků; svršek formy obráceného srdce se stříbrným rámováním a falešnými kameny, práce dobré. 33 *cm* vys.

Pacifikále mosazné postříbřené, dobré tepané práce z doby 1810. 31 *cm* vys.

Svícny mosazné lité, ze zač. XVII. stol. 2 po 28 *cm* vys.,
2 po 42 *cm* vys.
2 po 44 *cm* vys. } se značkami IPH.

Svícny cínové barokní s trnožem 48 *cm* vys., s letopočtem a nápisem:

S.
1702 I O D O
C I (z Krumlova).

Věčné světlo u hlav. oltáře, mosazné barokní se sekanými prolamovanými květy, s anděly a jménem Ježíš, z pol. XVII. stol., na konci XIX stol. postříbřené.

Kasule červená s hedvábnými tkanými květinami ve zlatě a stříbře, střední pruh bílý, dle starého vzoru květinovaný z 2. poloviny XVIII. stol.

Kasule červená s tkanými květinami ve zlatě s pseudogotickým zlatým křížem na půdě červené; z pol. XIX. stol.

Kasule bílá nová s pruhem přeneseného barevného a zlatého květinovaného vyšívání z 2. pol. XVII. stol.

Kasule bílá květinovaná na stříbrem tkaném podkladu, se zlatými portami, z konce XVIII. stol.

Kasule zelená, hedvábná brokátová sé světlým zelenavým pruhem z pol. XIX. stol.

Ostatní nové.

Missale Romanum, Monachij ex officina Joannis Joecklini typographi electopolis & bibliopolæ M. D. CC I. s rytinami G. A. Wolfgang fecit signovanými; vázané v červeném sametu a okováno stříbrnými rohy, pruhy a reliefem P. Marie kájovské.

Matriky z roku 1787; pamětní kniha z r. 1836.

Na starém hřbitově kolem kostela za presbytářem tři kované železné kříže: Josefa Sturany † 1797, Antonína Sturany † 1807 a Pavla Riedla † 1817. Roku 1868 založen nový a 1911 nejnovější hřbitov mimo ves.

Na věži visí 4 zvony:

Velký průměru 89 *cm*, šikmé výšky 63 *cm*, kolmé 66 *cm*, pod korunou barokní ornament s nápisem: AERE SVM FVSA PAROCHIANORUM HONETSCHLAGCENSIUM ANNO 1842, pod ním květinové festony. Na plášti relief sv. Jana Ev. s nápisem: ST. JOANNES EVANGELISTA, na straně protější znak zvonařský s jménem IOHAN ADALBERT PERNER IN BUDWEIS. Odveden státu r. 1916.

Prostřední průměru 63 *cm*, šikmé výšky 48 *cm*, kolmé 51 *cm*; pod korunou tři kolem se opakující reliefní obrázky výjevů z bible staré i nové, pod nimi kolem list akantový, na plášti po jedné straně nápis:

ILLVST' PRIN : D'. D'. GVILHELMVS
VRSI' DE ROSEN : SVPRE' DOM' ROSE :
GVBER : AVREI VELLERIS EQVES : SAC.
CES : MA : A CONSILIIS INTIMVS COSI :
LIA : SVPRE'. REGI BOEM : BVGRRA' F. F.

pod ním pečet Viléma z Rožmberka, po každé straně vojín s mečem a lukem a níže na věnci gryf.

Na straně protější frakturový nápis:

Slowtuný Brykcy Zwonarz z Cynpergku w Nowem Miestie Parzské
tento zwon udielal na Kratochwili
Leta Panie 1 · 5 · 9 · 0.

pod nápisem reliefy čtyř evangelistů. Zvon jest od sv. Jošta v Krumlově.

Malý průměru 46 *cm*, šikmé výšky 34 *cm*, kolmé 36 *cm*; pod korunou rokokový ornament s nápisem: S. IACOBUS MINOR., na plášti týž znak zvonařský, jaký uveden u zvonu velkého, a na věnci mezi ornamentem nápis: AVCTA SUM PONTERE ANNO 1842. Odveden státu r. 1916.

Nejmenší průměru 40 *cm*, šikmé výšky 29 *cm*, kolmé 30 *cm*; pod korunou akantový list, na plášti reliefy: Neposkvrněného početí P. Marie, sv. Floriana a sv. Josefa a tabulka s firmou zvonařskou: A. Perner & Sohn in Budweis 1887 a dvěmi výstavními medailemi.

Hodiny, několikráte již opravované, pocházejí ze Zlaté Koruny.

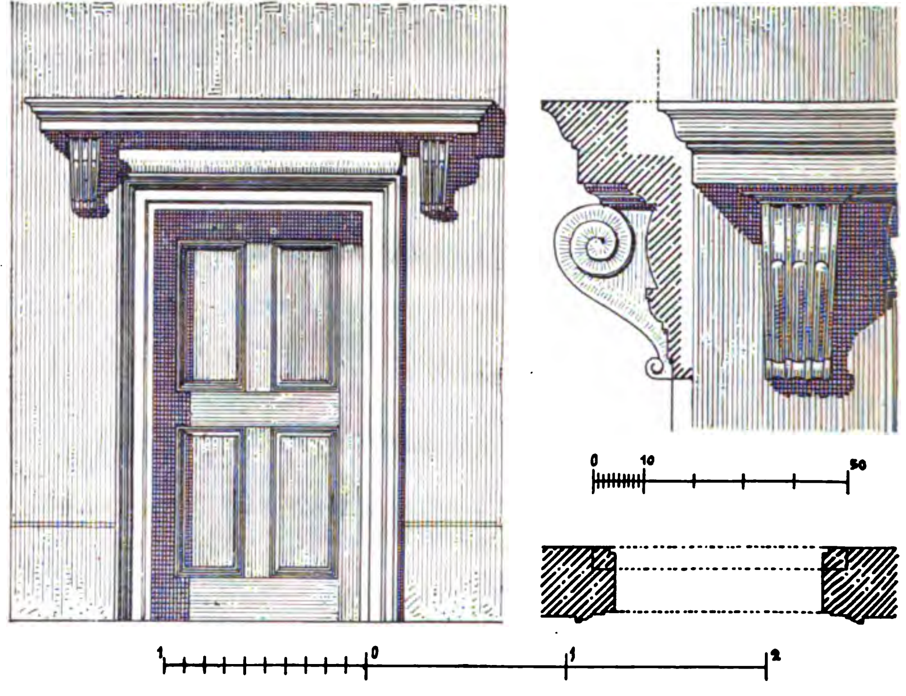
Na domě čís. 14 na návsi pamětní deska s nápisem:

Geburtshaus
des Geschichtsforschers u. k. k. Universitätsprofessors
Dr. Mathias Pangerl,
geb. 10. März 1834, gest. 14. Jänner 1879.
Gestiftet v. d. Böhmerwaldbunde am 22. August 1903.

Starších budov ve vsi nestává.

Holkov.

Aug. Sedláček, Hrady a zámky III., 95; týž, Slovník 231.

Obr. 52. Holkov. Kamenné ostění v panském dvoře s detailem.

Ves u Velešína někdy s tvrzí, původiště Holkovců z Holkova. V XVI. století seděli tu Kunášové z Machovic. R. 1640 prodán Holkov Marianě Kořenské z Něšova a r. 1643 M. Maximilianě Častolárové z Machovic. Po nich přišli Řepičtí. R. 1757 dostal se koupí od Marie Anny Kfellerové z Saxova klášteru korunskému a po jeho zrušení panství krumlovskému.

V pokoji 1. patra obydelné budovy knížecího dvora r. 1892 upravené zachovalo se renaissanční žulové ostění z druhé

polovice XVI. století. (Obr. 52.) Krom dalších dvou okenních mříží ze XVII. století není tam nic pamětihodného.

Před dvorem na nově upravené vyzděné mense žulová SOCHA SV. JANA NEP. typického tvaru a provedení z 1. pol. XVIII. stol.

Hořice.

Trajer, 329; Dr. Ilg, Mitteilungen aus Südböhmen 91; J. Braniš, Dějiny II., 119; Th. Gallistl, Heimatskunde 74; Pfarrgedenkbuch.

Hořice patřily ke konci XIII. století (1272, 1274 a 1281) Jindřichovi z Kosové Hory, potom Závišovi z Falkenštejna a jeho bratru Vítkovi z Krumlova; od tohoto koupil je klášter vyšebrodský za 500 marek, jemuž je potvrdil král Václav r. 1290. (Obr. 70.) Fara stávala již r. 1248 a roku 1307 jmenuje se Jakub farářem hořickým. R. 1400 19./XI. udělil papež Bonifác IX. kapli sv. Felixe a Adaukta odpustky. V husitských válkách rota 20členná vybíjela r. 1423 kostel a faráře v Hořicích; faráři vzali 3 kabáty, 2 kalichy, 3 ornáty a 6 knih a prodali vše soumarům. R. 1462 udělil arcibiskup Jeroným krétský odpustky na opatření parament a kostelního náčiní. Ke konci XV. stol. shledán kostel malým a přikročeno k stavbě nynějšího chrámu Páně.

R. 1481 stvrdil Wolfgang Rabenštein, zástupce převora dominikánů v Budějovicích, pravost ostatků, které Wolfgang Knoll, měšťan budějovický, v den sv. Felixe a Adaukta 30./VIII. téhož roku kostelu hořickému byl daroval. Dne 15. dubna 1483 udělil kardinál Jan na stavbu kostela odpustky. R. 1512 28./XII. krumlovský měšťan Pavel Hoch odkázal peníze k stavbě kostela v Hořicích. Od r. 1612 spravují faru cisterciáci.

Na konci XVI. století rozšířil se protestantismus na Hořicku, pročež roku 1644 17./V. kostel i hřbitov opatem Jiřím III. Wendschuhem nově vysvěceny byly. Krátce před tím r. 1633 25./VIII. byl týž světil zde zvony; z doby té byla asi stará věž. V XVII. století postaven oltář růženeckého bratrstva na místě oltáře ss. Felixe a Adaukta; stál zde až do roku 1900, kdy nahrazen dnešním. R. 1685 starý hlavní oltář od krumlovského malíře *Petra Aneise* štafirován, r. 1745 varhany od cáhlovského varhanáře *Antonína Preyßingera* postaveny, kdy asi kruchta rozšířena.

R. 1791 2./IX. vyhořel kostel, při čemž 5 zvonů se rozlilo, 3 stříbrné zlacené kalichy, 4 kasule a prádlo i oděv zničeny. Dne 31. května byly tam poslány z Vyššího Brodu 4 zvony,

2 menší bez nápisu a obrazu a 2 větší. Z těchto měl jeden n á p i s: Silvius Creuz goss mich in Linz anno 1747. Na jedné straně r e l i e f N a n e b e v z e t í P. M a r i e, na druhé s v. R o c h a. Druhý měl nápis: Melchior

Obr. 53. Hořice. Mapa vyšebrodských vesnic kolem Hořic z r. 1687.

Schurer in Linz goss mich 1683 s o b r a z e m s v. V a v ř i n c e. R. 1834 24./VIII. v y h o ř e l kostel podruhé, zase z v o n y r o z l i t y a celý vnitřek vypálen; kružby několika oken rozbity, pročež i z ostatních byly vylámány. R. 1835 opatřeny n o v é z v o n y, 1836 l a v i c e; r.

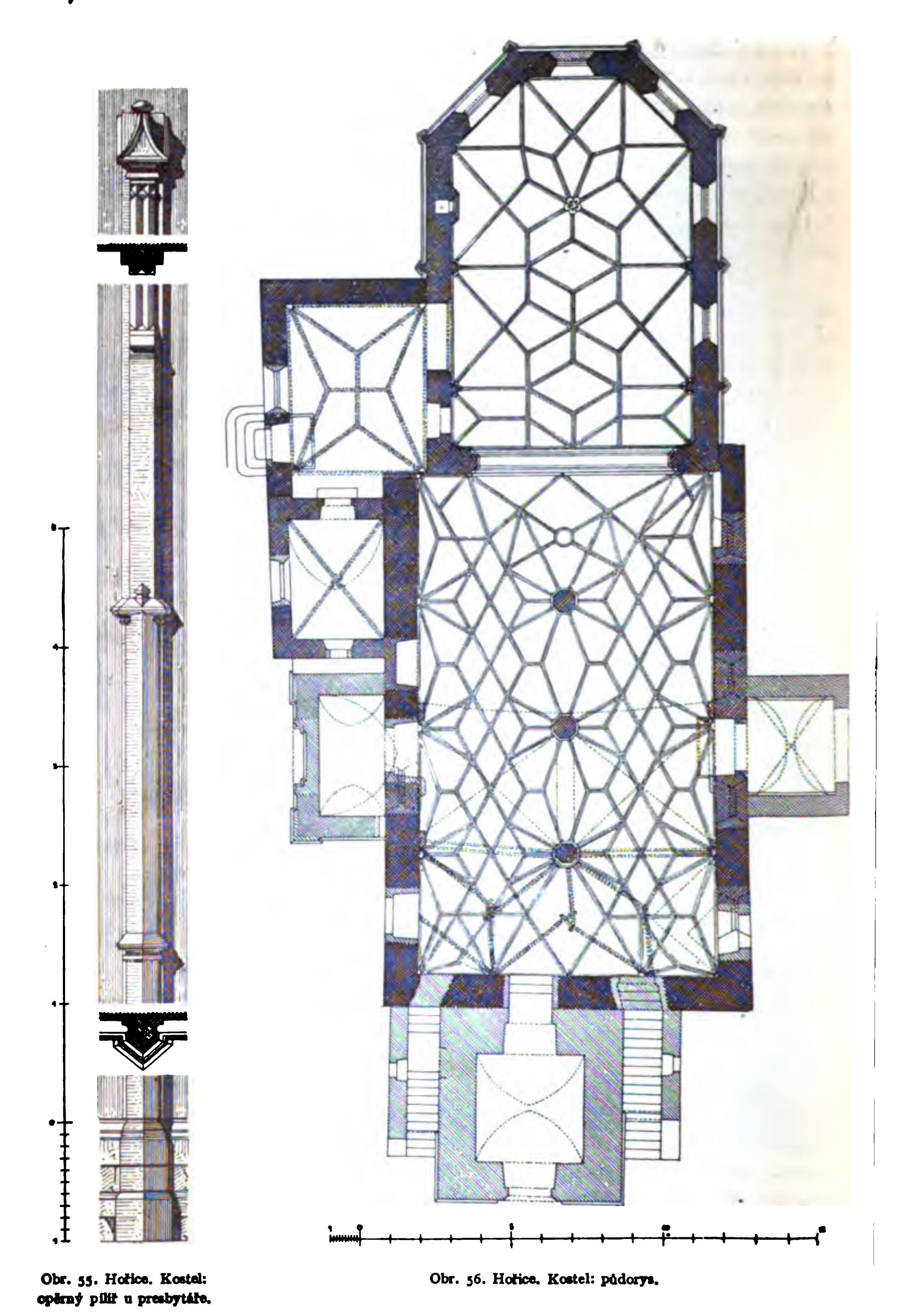
1856 zhotoven nový hlavní oltář od řezbáře Václava Kindermanna z Volar za 900 zl.; byl slohu gotického, jak jemu tehdejší svět rozuměl. Sochy sv. Petra a Pavla v životní velikosti, barokní, úplně zlacené, řezby dobré, které na něm stávaly, jsou na farní půdě. R. 1859 monstrance a ciborium nově zlaceny, 1861 sanktusová věžička postavena, r. 1860 postaven sanktus a r. 1866 přestavěny varhany. Tenkráte byly oltáře vyjma hlavního barokní a dobrého provedení. Zbytky z nich nalézají se na farní

Obr. 54. Hořice. Kostel dnešní od východu.

půdě, také vedle již uvedených soch řezby dobré ss. Kateřiny a Barbory v životní velikosti z polov. XVII. stol., menší sošky ss. Aloise a sv. Stanislava méně zdařilé a torso P. Marie s Ježíškem sedící na got. lavici polštářované, součást asi někdejšího oltáře Marianského z konce XV. stol. P. Marii scházejí hlava i ruce, Ježíšek má na hlavě vlas přirozený.

R. 1892 postaveny nově hlavní oltář, dva poboční oltáře a kazatelna za 4860 zl.; r. 1893 pořízena křížová cesta

Obr. 55. Hořice. Kostel: opěrný pilíř u presbytáře.

Obr. 56. Hořice. Kostel: půdorys.

a sochy Srdce Ježíšova a P. Marie. Dne 8. září 1900 uhodilo do věže, čímž se dřevo v plechové makovici vzňalo. R. 1900—1901 kostel obnoven, věž stará snesena a nová postavena (obr. 71); nový oltář ku poctě P. Marie Lourdské za 700 zl. postaven a nové hodiny pořízeny; r. 1902 okna nově zasklena, okno v sakristii zvětšeno a kostel vymalován. R. 1912 postaveny nové varhany za 3500 kor.; r. 1914 Boží hrob za 1200 kor. opatřen a některá okna malbami na skle za 900 kor. zasklena; u jiných stalo se tak již r. 1897.

Z původní stavby XIII. století není zde asi ničehož více; hrubé zdivo lodi, poboční kaple i sakristie náležejí již době gotické, za které vše mělo pouze stropy trámové a kostel byl bez věže. Ostatní budova pochází z doby pozdní gotiky z konce XV. stol. a jest předchůdcem kostela chvalšinského, jemuž se v klenbě i detailech blíží, jeho však v celkovém rozvrhu i provedení nedostihuje. S politováním jest, že kružby oken vůbec scházejí a že kamenické značky zabílením zakryty.

Kostel (obr. 54—56) jest orientován. Loď 16·65 *m* dlouhá, 9·75 *m* široká sklenuta s postavením tří osmibokých mělce vyžlábkovaných pilířů v prostřed ve dvě lodi každá o čtyřech polích; opěrných pilířů nestává. Žebra lodi jednoduše žlábkovaná vyrůstají prostě z pilířů, na stěnách opírají se však o konsoly jemně článkované. Žebra tvoří bohatou, avšak velmi nepravidelnou síť s jedním otevřeným svorníkem. Současně s klenbou vestavena na straně západní kruchta, jejíž žebra se, podobně jako v Zátoni, v trojhranu protínají; v jižním rohu, kde žebra scházejí, byl asi dříve vstup na kruchtu. V době barokní, asi v polovici XVIII. století — 1745 —, kruchta rozšířena, při čemž pás kruchty starší poněkud zakryt. Okna široká a vysoká, náležející původně době XIV. stol., jsou bez kružeb, železná; hlavní portál na straně jižní, podobně chvalšinskému u sakristie pruty a žlábky článkovaný, patří do doby klenby; předložena jest jemu kobka do kříže v polokruhu sklenutá z doby barokní. Naproti ní jest na straně severní druhý vchod s ostěním barokním a kobkou v polov. XIX. st. sklenutou a pseudogoticky upravenou, avšak uzavřenou; používá se jí dnes za Boží hrob. K západu nesymetricky přistavěná věž jest, jak již v předběžné historii poznamenáno, z doby nejnovější (1901); při stavbě shledáno, že na téže straně vedl také vchod do lodi.

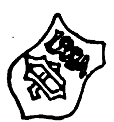
K východu přistavěn na místě dřívějšího úplně nový presbytář, 13·10 *m* dlouhý, 8 *m* široký, který dle letopočtu na sanktuáři dokončen asi r. 1487. Jest dvou nestejných polí, pěti stranami osmiúhelníku uzavřen a bohatší síťovou klenbou, stejnou s chvalšinskou sklenut. Také přípory připomínají přípor tamních v lodi; žebra jsou žlábkovaná a jen nad hlavním oltářem růžicí, bez svorníku zdobeny. Venkovní opěrné pilíře pětiboké slabých rozměrů jsou jemně profilované a štítkem zakončené.

K r u ž b y o k e n jsou vytlučeny a nahrazeny železným rámem zaskleným novou malbou na skle. V í t ě z n ý o b l o u k hrotitý jest

Obr. 57. Hořice. Kostel, kasule zelená.

bohatěji členěn. Na straně evangelia přistavěn ke zdi s a n k t u á ř zdobený růžicí a zakončený postamentem, na němž dnes stojí nová ř e z b a S r d c e J e ž í š o v a; v tympanonu š t í t e k

s monogramem opata Tomáše Hohenfurtera a letopočtem (1487). Uzavřen jest jednodušší kovanou mříží.

Na sever přiléhá k presbytáři kaple staršího zdiva, klenby však pozdně gotické, hvězdovité; žebra stejná s ostatními vybíhají z konsol bohatě členěných. Do polokruhu sklenutý žlábkovaný otvor vede z presbytáře do kaple, vedle něho portálek na kazatelnu. Přistavěná sakristie starého zdiva jest do kříže sklenuta, současně s ostatními; žebra vybíhají přímo ze zdí. Okna v kapli i sakristii jsou nově rozšířena. Veškerá budova jest žulovými plotnami dlážděna a kromě věže taškami kryta.

Vnitřní úprava, až na sakristii, jest nová, pseudogotická, hlavní i vedlejší oltáře s kazatelnou (z r. 1892) jsou zdařilé práce, zvláště vynikají řezbou soch.

Méně vzdušná a zdařilá práce jest oltář P. M. Lourdské v kapli.

Oltář hlavní zasvěcen jest sv. Kateřině, jíž po boku stojí sv. Benedikt a sv. Bernard; vedlejší oltáře zdobí sochy sv. Linharta a Umučení Páně; na kazatelně jsou poprsí čtyř evangelistů. Mimo to postaveny v presbytáři nové sochy P. Marie s Ježíškem a sv. Josefa, méně dovedné práce než sochy předešlé. Nová křtitelnice z r. 1862 i nové varhany nevynikají. Křížová cesta plastická jest litá, štuková.

Na prvním sloupu v lodi stojí barokní soška sv. Jana Nep. z 1. pol. XVIII. stol., práce prosté. V předsíni jižní visí starší barokní obraz, zbytek as někdejšího oltáře, provedení hrubšího, neuměleckého. Ještě r. 1889 visel nade dveřmi sakristie obraz Krista víno lisujícího s nápisem pod ním: Valentin Praun*) 1640; není zde více. Na faře barokní živě modelovaná soška P. Marie, poněkud krátká, 77 *cm* vys., umělecky bez významu.

V sakristii 3 skřínky a nástěnný věšák z pol. XVII. stol. s dvěma barokními obrázky Krista před Pilátem a Kajfášem.

Na faře skřínka s trojhranným štítem a barokní řezbou ze zač. XVIII. stol.

V jižní kobce před lodí upozorňuje větší žulová plotna v dlažbě nápisem: GRABSTÄTTE DER HŒRITZER SEELSORGS GEISTLICHKEIT a další 4 malé plotny, že zde pochováni: P. SIGISMVND 1802, P. DESIDER 1810, P. AMAND 1848 a P. BRVNO 1849.

Z inventáře se uvádí:

Monstrance stříbrná pozlacená, nově barokní, lisovaná, dobré kresby, označená (puncovní značka) s vídeňským puncem z r. 1856.

Ciborium se stříbrnou korunou, kupou i košem rokokovým z 2. pol. XVIII. stol., noha měděná, hrubá práce po r. 1810. 25 *cm* vys.

---

*) Důchodní písař a majitel domu č. 20 v Latraně v Krumlově.

K a l i c h stříbrný zlacený, slušné formy novo-renaissanční z poslední čtvrti XIX. st. 27·5 *cm* vys., na paténě nápis: **Gewidmet von der Gemeinde Mugrau zur Ehre Gottes. Eigenthum.**

Obr. 58. Hořice. Kostel, kasule červená.

K a l i c h měděný pozlacený, hladký, formy z pol. XIX. stol., na noze roztroušeně prohloubené lístky a znak opata vyšebrodského Františka Wendschuha, na paténě letopočet 1690 s pražským puncem z r. 1806, 23 *cm* vys.

K a l i c h s předešlým úplně stejný, avšak bez znaku; na novější paténě A K a punc z r. 1866, 24 *cm* vys.

Kalich stříbrný zlacený moderně got. formy a práce vídeňské filigranové s 3 safíry, 3 emailovými obrázky a nápisy: FIDES SPES CARITAS; na noze nápis: Der Höritzer Pfarrkirche gewidmet von Josef und Maria Bürgstein in Mugrau Nr. 8. A. D. 1897, 25·5 *cm* vys.

Relikviář měděný postříbřený, ve formě kříže s rokokovou tepanou nohou a stříbrným velmi dovedně po starším způsobu vymodelovaným a sekaným tělem Kristovým z pol. XVIII. stol. 35 *cm* vys.

Trojdílná stříbrná nádobka na sv. oleje s letopočtem 1679, noha novější.

8 mosazných svícnů s trnožem ze zač. XVII. stol.: po 2 výšky 32, 35, 40 a 45 *cm*.

2 mosazné kroužené svícny z téže doby, formy těžké, vys. 15·5 *cm*.

2 mosazné svícny z téže doby formy slabé, vys. 12 *cm*.

Kasule zelená, aksamitová se zlatým křížem, na němž barevným hedvábím vyšity: P. Maria s Ježíškem, sv. Anežka s beránkem, sv. Kateřina s kopím, sv. Jan Ev. s knihou a Máří Majdalena s nádobkou; vyšívání XVI. věku v nové době ne příliš šťastně doplněno. (Obr. 57.)

Červená hedvábná kasule s plastickým stříbrným vyšíváním květovým ze zač. XVII. věku (obr. 58).

Kasule z lisovaného zeleno-černého aksamitu ze začátku XVII. stol., kříž červený, nový.

Kasule bílo-zlatá ornamentu listnatého z polovice XIX. st.

Pluvial ze zlatě-červeného brokatu harmonické barvy a dobré kresby z pol. XIX. stol.

Světločervené hedvábné velum a bursa na kalich se stříbrným ornamentálním vyšíváním z 1. pol. XVIII. století.

Matriky z roku 1742, pamětní kniha z r. 1896.

Na věži čtyřbokým vysokým jehlancem zakončené, břidlou kryté, visí 3 zvony:

velký jest průměru 93 *cm*, šikmé výšky 69 *cm*, kolmé 71 *cm* a má na plášti reliefy: krucifixu s P. Marií a sv. Janem, Neposkvrněné početí P. Marie, ss. Floriana a Jana Nepom. Odveden státu r. 1917, vážil 447 *kg*.

prostřední jest průměru 73 *cm*, šikmé výšky 55 *cm*, kolmé 58 *cm* a má na plášti reliefy: krucifixu s P. Marií a sv. Janem, P. Marie Kájovské, ss. Floriana a Jana Nep.;

malý jest průměru 58 *cm*, šikmé výšky 43 *cm*, kolmé 46 *cm* a má na plášti reliefy: krucifixu s Maří Majdalenou, Bolestné P. Marie a zase sv. Floriana a Jana Nep. Odveden státu r. 1917; vážil 120 *kg*.

Všechny zvony pak mají pod korunou nápis: IOHANN HOLLEDERER GOSS MICH IN LINZ 1835.

V barokním sanktusu jest nepřístupný malý zvonek stejného původu a stáří.

Hřbitov, který původně byl kolem kostela, r. 1787 přeložen, 1880 a 1906 zvětšen.

Městys s červenou růží v bílém poli ve znaku na konci 30leté války od Švédů plenĕn, také trpěl častými požáry r. 1704, 1791, 1834, 1863, 1879 a 1898, pozbyl proto rázu staršího a budovy ničím nevynikají. Nepatrné stopy starší lze sledovati jedině v dolejší části, kde na místě dnešních čísel 53, 54, 55 a 56 asi stávala rozsáhlá budova, na jejíž základy se přišlo při kopání v zahradě čís. 56. Budova dnešní spadá svou klenutou komorou, na níž se spatřuje kvádrové sgraffito, do polovice XVI. stol. Jí na blízku stojí další dosti sešlé staré budovy, z nichž u vrat č. 89 zazděny 2 kusy skosených ostění. Více starších budov zachovalo se v „pekle", kde ze dvou chalup dřevěných č. 67 a 75, zvláště poslední zajímá svou malebností (obr. 80). Tam také poutají pozornost dva stavebně nepatrné domy; na rohu jednoho (čís. 100) zasazena bílá mramorová deska s nápisem: Geburtshaus des Paul Gröllhesel, Begründer des Passionsspieles in Höritz. Geboren am 20. Oktob. 1785. Gestorben am 26. Mai 1864. Gewidmet vom deutschen Böhmerwaldbunde; na druhém, patrně velmi starém (čís. 63) prostě napsáno: Geburtshaus des Thomas Pöschl. (Založil r. 1816 v Gallneukirchen v Horních Rakousích náboženskou sektu, zašlou.) Pašijové hry zavedeny r. 1893 a vystavěna pro ně zvláštní budova.

Obr. 59. Hořice. Pranýř na náměstí.

Probošt kláštera drkolenského, Mikuláš z Žestova, rodák Hořický (1490—1523), proslul co malíř a znamenitý písař.

Na náměstí stojí žulový osmiboký pranýř, na jehož horním knoflíku jest letopočet 1549?; pod pranýřem stojí dvě kamenné míry (obr. 59).

Na RADNICI uchováno několik místně důležitějších pergamenových a papírových listin s pečetmi, z nichž uvádíme pergam. listinu

vyšebrodského opata Pavla z.r. 1549, kterouž uděleno místu právo městyse, a pergam. listinu Viléma z Rožmberka právo stvrzovací z r. 1553. Více jiných listin P. Leopoldem Marquardem postoupeno archivu kláštera vyšebrodského.

Z cechů udělena pravidla r. 1568 opatem Janem a Vilémem z Rožmberka krejčům, ševcům a tkalcům, r. 1574 pekařům a mlynářům, podkovářům a kolářům. Dnes sloučena veškerá společenstva v jednotný celek. Spisy jejich uloženy do dvou truhlic: jedné, označené letopočtem 1792, avšak starší a druhé vykládané, z 1. pol. XIX. stol. Z pečetidel starších uchovávají

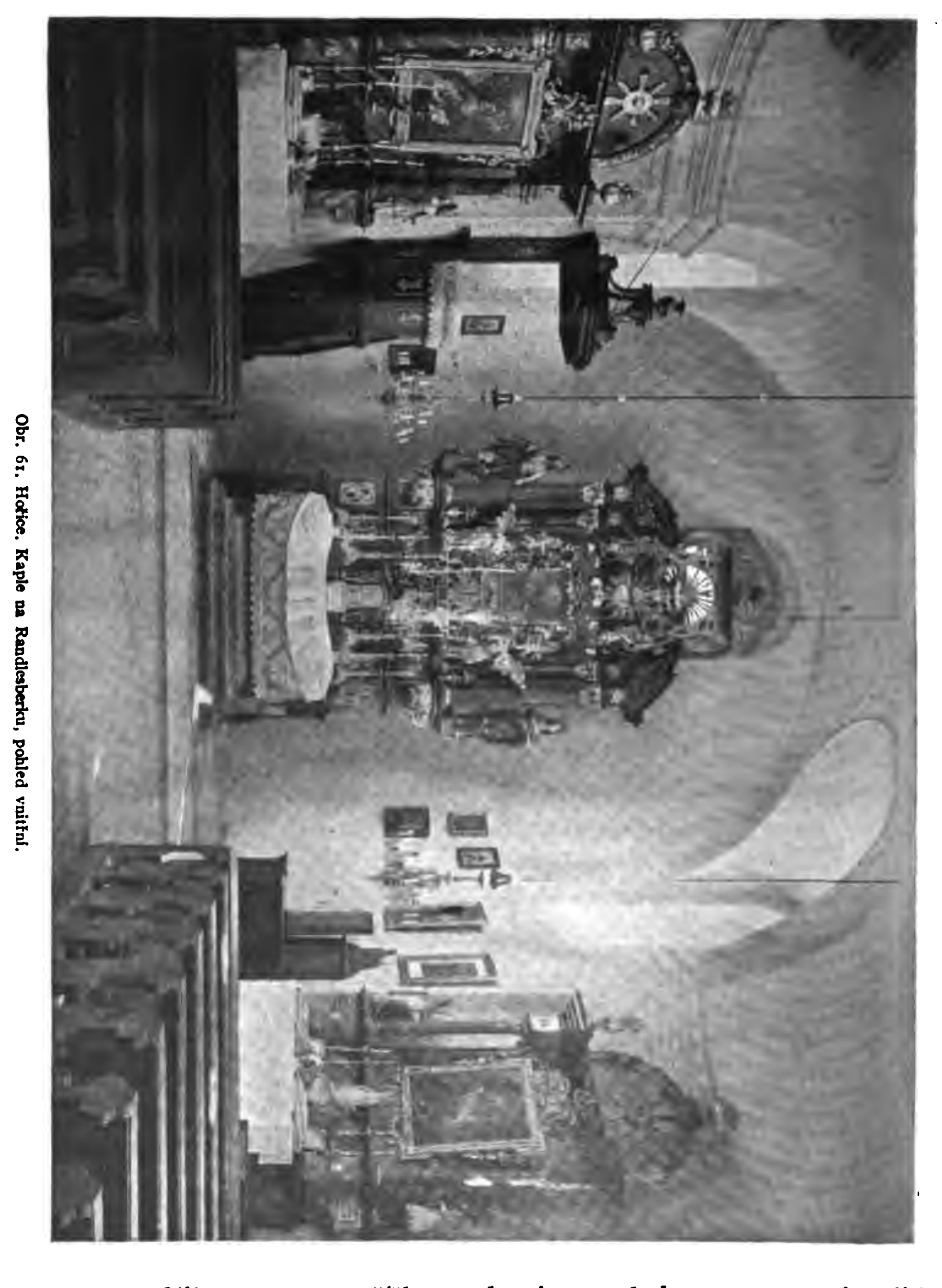
Obr. 60. Hořice: kaple na Randlesberku. Zevní pohled od jihovýchodu.

čtyry: jedno krejčů stříbrné, z r. 1610 a 3 pekařů a mlynářů, 2 z téže doby a 1 mladší. Až do nedávna uložen byl ve sklepení staré kostelní věže železný vůz bitevní, jehož prý používáno bylo také při jízdě odsouzenců na vrch šibeniční u Teutschmansdorfu; byl 1835 rozbit a z železa nadělány věžní hodiny, háky požární a okovány požární řebříky. Drátěná košile, meč, 2 burgundské přílby a části rukávů odevzdány r. 1886 prostřednictvím Messnera prachatického městskému museu do Budějovic.

Čtvrt hodiny od městečka na Randlesbergu KAPLE BOLESTNÉ P. MARIE r. 1781/2 vystavěná a vysvěcená; před tím stávala zde od r. 1733 kaple dřevěná.

Na počátku přišel sem černý oltář z jezovitské koleje krumlovské, ostatní následovalo později. R. 1882 kaple renovována; r. 1904 uhodilo do budovy, škoda roku následujícího nahrazena. (Obr. 60.)

Kaple k jiho-východu orientovaná jest kopií kostela sverazského v menších rozměrech a slabším provedení. Loď měří

Obr. 61. Hořice. Kaple na Randlesberku, pohled vnitřní.

11·35 *m* délky a 9·45 *m* šířky; rohy jsou zakulaceny a použito jich na straně západní k umístění schodů na kruchtu a půdu. Stěny

jsou velmi mělkými lesenami a méně výrazným kládím děleny a strop ve způsobu elliptické klenby bedněn a rákosován.

Na západ vestavena kruchta nesená čtyřmi konsolami, brzy však dvěmi dřevěnými sloupy podepřena. Z venku přistavěna v pol. XIX. stol. krytá otevřená předsíň slohu pseudogotického; zakrývá v čele kaple umístěnou sochu P. Marie s Ježíškem, práce lepší; vše ostatní jest z pol. XVIII. stol. Presbytář ellipticky uzavřený jest cihlami sklenut; měří 6·90 *m* šířky a 6·55 *m* hloubky; k jihu připojena malá sakristie. Kaple jest šindelem kryta a nad štítem západním zvedá se barokní věžička, původně asi šindelová, dnes zcela poplechovaná.

Vnitřní úprava (obr. 61), oltáře a kazatelna odpovídá době stavby; jest rokoková se značným vlivem klassicismu; provedení není valné, neumělecké. Hlavní oltář sloupový s obrazem Bolestné P. Marie na mědi v Praze prý malovaným jest i s řezbami sv. Jana Křtitele a Evangelisty hrubšího provedení, více barokového. Vedlejší oltáře s obrazy bezcennými sv. Anny a sv. Josefa a se sochami sv. Alžběty a Jáchyma, ss. Linharta a Jana Nep. zhotoveny později za vlivu více klassicistského; kazatelna jest jednoduchá. Zadní strana hlavního oltáře bedněna prkny, na nichž pod baldachýnem vymalována monstrance; jsou to asi zbytky malovaného oltáře z původní dřevěné kaple. Varhany věnovány r. 1881 od Václava Erharta z Mokré. Ze zvonů odveden větší ve váze 64·5 *kg* státu r. 1917.

Ke kapli vede nahoru křížová cesta zřízená 1850—51, umělecky bezvýznamná.

U Janovského pod vrchem žulový SLOUP skosených rohů z konce XVI. století; kaplička na něm jest novější. V okolí stojí prý další 2 podobné sloupy. Severně od Hořic na potoce mlýnském jest mlýn („Schottermühle" zvaný), z něhož pocházel primátor krumlovský Matěj Hölderle. Rod vymřel r. 1869 Antonínem Hölderlem. Nynější majitel chová stříbrné pečetítko tohoto posledního z rodu a pergamenový diplom doktorátu filosofie, uděleného Matěji Hölderlovi od jesuitské akademie pražské dne 3. června 1598.

Naproti mlýnu, jednoduché budově s vybledlým znakem Hölderlovským, stojí nepatrná kamenná KAPLIČKA s nápisem dnes jen z části rozluštitelným z r. 1814:

Eing(eweiht)
v. Hoch(würdigen)
H(errn) E(dmund) W(ella) Pf(arrer)
18 T : T : St. V. III. T. S. G. P. G. J: 14;

uvnitř jest malovaný železný kříž.

Hradčín. (Radschin.)

Malá vesnička na osamoceném vrchu skalnatém přírodou dostatečně chráněném. Jméno vesnice Radschin, jak se dříve psávalo a doposud také na staré prkenné tabulce na konci vsi uvedeno, a jméno německé vrchu „Hütberg" vzbuzují domněnku, že zde stávala v středověku nějaká věž, chránící blízkou zemskou hranici a cestu z Rakous do Čech vedoucí; po umělém opevnění není stopy.

Hůrka. (Stuben.)

Th. Gallistl, Heimatskunde d. polit. Bez. Krummau 125.

Kaple na návsi i s vnitřní úpravou novější, bezvýznamná. Roku 1810 byly zde ještě tři hrazděné budovy kryté plochou prkennou, kameny zatíženou střechou.

Hüttenhof.

Pod někdejším panským dvorem roku 1792 patnácti drvoštěpům rozprodaným stojí okrouhlá BOŽÍ MUKA: žulový sloupek s hrubou hlavicí a kapličkou, na jejíž pravé straně vysekáno

EIR / PW na levé MAR / F. S. W. a na zadní ✠ IHS / 1·6·4·9;

v přední stranu vsazen nový obrázek sv. Trojice.

Ve vsi z části zachované srubové domky č. 48 Ruprechta Kollera, č. 53 Josefa Jungbauera, čís. 55 Františka Springera a čís. 61 Vavřince Neubauera.

Chlum.

Jan Elias, Farní osada Křemže v Čechách 1896, 36; A. Sedláček, Místopisný slovník 313; Týž, Hrady a zámky III., 87.

Ves $^1/_4$ hodiny směrem západním od Křemže vzdálená. Kde nyní dvůr s hospodářskými staveními se vypíná, stávala tvrz a sídlo rodiny Dubenské z Chlumu. Již r. 1279 jmenuje se Beneš z Chlumu. Rod ten vládl zde do roku 1544, kdy poslední z toho rodu, Přibík mladší, bezdětek zemřel. Vdova po něm prodala 1547 statek Janu Častolárovi z Dlouhé vsi. Oldřich Častolár prodal statek ten r. 1668 knížeti Janu Kristiánu z Eggenberga, načež připojen k panství krumlov-

skému a s tímto přešel na rod knížat ze Schwarzenbergu. Registra taxová blíže u Chlumečku uvedená z r. 1624 uvádějí: „Chlum druhá tvrz v svém zavření též náležitě od kamene vápnem vystavená, všeckna pod šindelem a cihlou po vrchu přikrytá, pustá, v níž se nachází světnice 4, kanceláře dvě, kuchyně velká klenutá jedna, v níž pec samotná na chleby pečení, při též kuchyni spižírna klenutá, dosti prostranná, druhá spižírna v parkáni veliká. Za tou spižírnou sklep dosti velký k chování zvěřiny i jiných všelijakých potřeb. Sklepy suché nahoře 4, vdole v parkáně sklepův velkých i malých 5. Komor vdole i nahoře, velkých i malých 6, obzvláštně pod krovy komor na přediva, vaření i jiných suchých potřeb k chování 6. Sýpka pod krovy velká, cihlou přikrytá na chování všelijakého obilí. V témž zavření pivovar pustý všecek i spilka s hvozdem, sladovna, 2 lochy velké a 2 malé. Druhá sladovňa v parkáně. V témž zavření jest koňská marštale s komůrkou na chování sedel a kšírův. Tvrz i s pivovarem pokládá se v sumě 800 kop.

Při též tvrzi dvůr s dvěma ratajnami s kuchyněmi, stájemi, s dvěma chlívy na telata, dvěma kurníky, stodolou s mlatem jedním a se dvěma pernami a s chlívy svinskými, dvěma marštalemi, kolnou a sejpkou."

Z někdejší tvrze a jejích budov zachovalo se podnes v knížecím dvoře jižní křídlo obilních sýpek s místnostmi v obou patrech do kříže sklenutými.

Klenby i poškozené kamenné ostění dveří profilu okoseného poukazují na konec XVI. věku. Na nynější Stropkově usedlosti č. 8, také u „Mikšů" a „na Hrádku" zvané, stavebně nepatrné, pozoruje se na venkovní stěně kvádrování z téže doby; náležela asi taktéž k tvrzi.

Chlumeček.

Jan Elias, Farní osada Křemže v Čechách 1896, 35; A. Sedláček, Hrady a zámky III., 87.

Vesnice se dvorem byla dříve samostatným statkem a patřila pánům Křemžeckým. R. 1447 zabrána od Oldřicha z Rožmberka, ale již r. 1451 prodána pánům Dubenským na Chlumě. R. 1547 postoupena Janu Častolárovi z Dlouhé vsi a r. 1665 prodána Karlu Maxmiliánu Kořenskému z Terešova; r. 1673 stala se majetkem Jana Augustina Miličovského z Braunberka, který ji r. 1678 prodal Matěji Ungarovi, opatu zlatokorunskému. Po zrušení kláštera prodán statek s ostatními klášterními pozemky knížeti ze Schwarzenbergu, jemuž dosud náleží.

Oldřich Častolár z Dlouhé Vsi postavil tu tvrz okolo 1600. Registra taxová, sepsaná ku prodeji statků Chlumečka a Chlumu, náleže-

jících Alexandrovi Častolárovi z Dlouhé Vsi, dne 5. ledna r. 1624 popisují tvrz: Chlumeček, tvrz v svém složení náležitě spravená, od kamene vystavená, vápnem obmrštěná s svými pokoji jako světnice čtyry, komor devět, sklep suchý k chování šatův, kuchyně velká klenutá s pecí na chléb a za ní spižírna, lochy klenuté tři, obilnice se dvěma půdami na chování těžkého obilí i ječného s kurníkem na slepice, uprostřed tvrze studnice okolo ohrazená, povrchu šindelem přikrytá, kteréž se pokládá v summě 500 kop." K tvrzi přiléhal pivovar, sladovna s spilkami dvěma, hvozd klenutý a dvůr v též tvrzi zavřitý s ratajnou, dvěma maršta- lemi, třema stájemi, chlívy na telata a svinský dobytek, řezárnou a sto- dolou se čtyřmi mlaty a čtyřmi pernami.

Krom sklepů nezachovalo se z této starší doby tvrze ničehož. Dnešní jednopatrová budova obytná s lomenou hlavní frontou a v 1. patře řadou světnic po jedné straně k dlouhé chodbě přilehlých, má v těchto prohloubené stropy rákosované a na chodbě rokokovou okenní mříž z polovice XVIII. stol., doby opata Bylanského. Podobný strop nalézá se v někdejší velké síni v přízemním levém křídle ve dvoře.

Chvalšiny. (Kalsching.)

Trajer 310; M. Pangerl, Urkundenbuch d. ehem. Cistercienserstiftes Goldenkron i. B., str. 200, 469; A. Sedláček, Slovník 342; Dr. Ilg 76; Dr. Neuwirth v díle korunního prince Böhmen II., 269; Braniš, Dějiny umění II., 121.

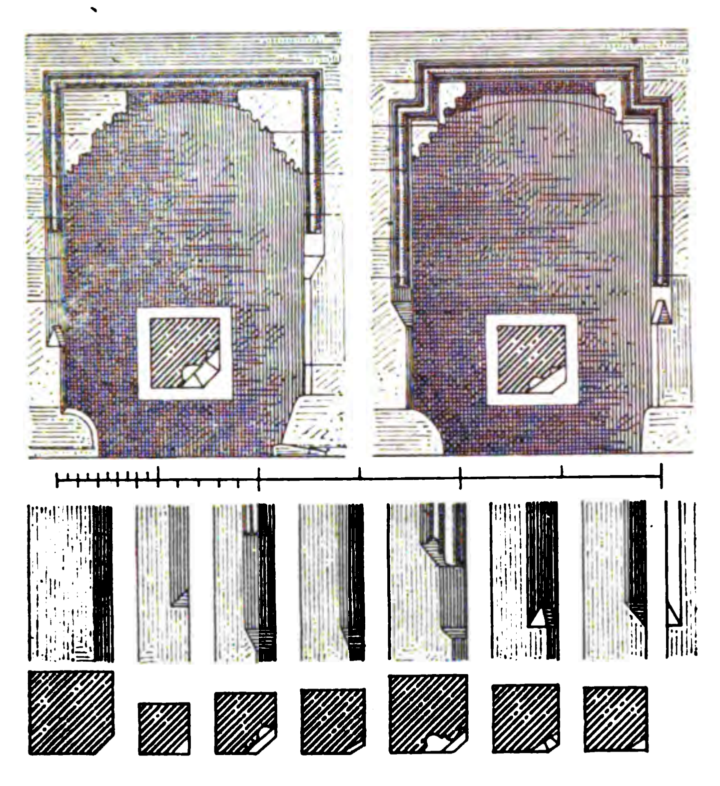
R. 1908 při kladení vodních rour po náměstí vykopány střepy velkých hliněných nádob ručně pracovaných, pouze proužky zdobených.

R. 1887 19. února koupilo linecké museum meč asi z XIII. stol. u Chvalšin nalezený, 1·17 *m* dlouhý.

Král Přemysl II. daroval klášteru zlatokorunskému při jeho založení Chvalšiny a markrabě Brandenburský potvrdil r. 1281 toto darování. Osada ta jmenuje se již r. 1293 městečkem, kdež klášter záhy faru zřídil. Bullou svou připojil roku 1400 papež Bonifác IX. faru chvalšinskou k Zlaté Koruně, dada klášteru právo faru tu svými řeholníky obsazovati. Opat Arnold zlatokorunský prodal r. 1390 louku Janem darovanou na zakoupení antifonáře za 9 kop grošů. Kostel sv. Maří Majdaleny byl v létech 1487—1507 nově postaven: nad klenbou presbytáře stojí Aedificatum 1894. Nad vedlejšími dveřmi choru do sakristie vidíme rožmberskou růži, 2 podkovy a rok 1889, nad postranními hlavními dveřmi k lodi 1499 a zvenku na arkýři v průčelí 1507. V seznamu opatů zlatokorunských stojí: Anno 1487 perfectus fuit fornix ille artificiosus in ecclesia Chvalschinensi.

R. 1512, 28./XII. odkazuje krumlovský měšťan Pavel Hoch peníze k stavbě kostela ve Chvalšinách a r. 1526 Marketa panna chromá odtud 10 kop.

Roku 1725 nabízelo město dříví a 250 zl. na nový plechový kryt věže, který nebyl proveden. Věž opravena r. 1773, 1810 a 1855; až do r. 1825 byla kryta kůrkami. Poslední rozsáhlá oprava kostelní budovy

Obr. 62. Chvalšiny. Ostění domovních vrat.

i jejího krytu provedena 1887; nové schody na kruchtu, na místě dřívějších okrouhlých, postaveny r. 1913.

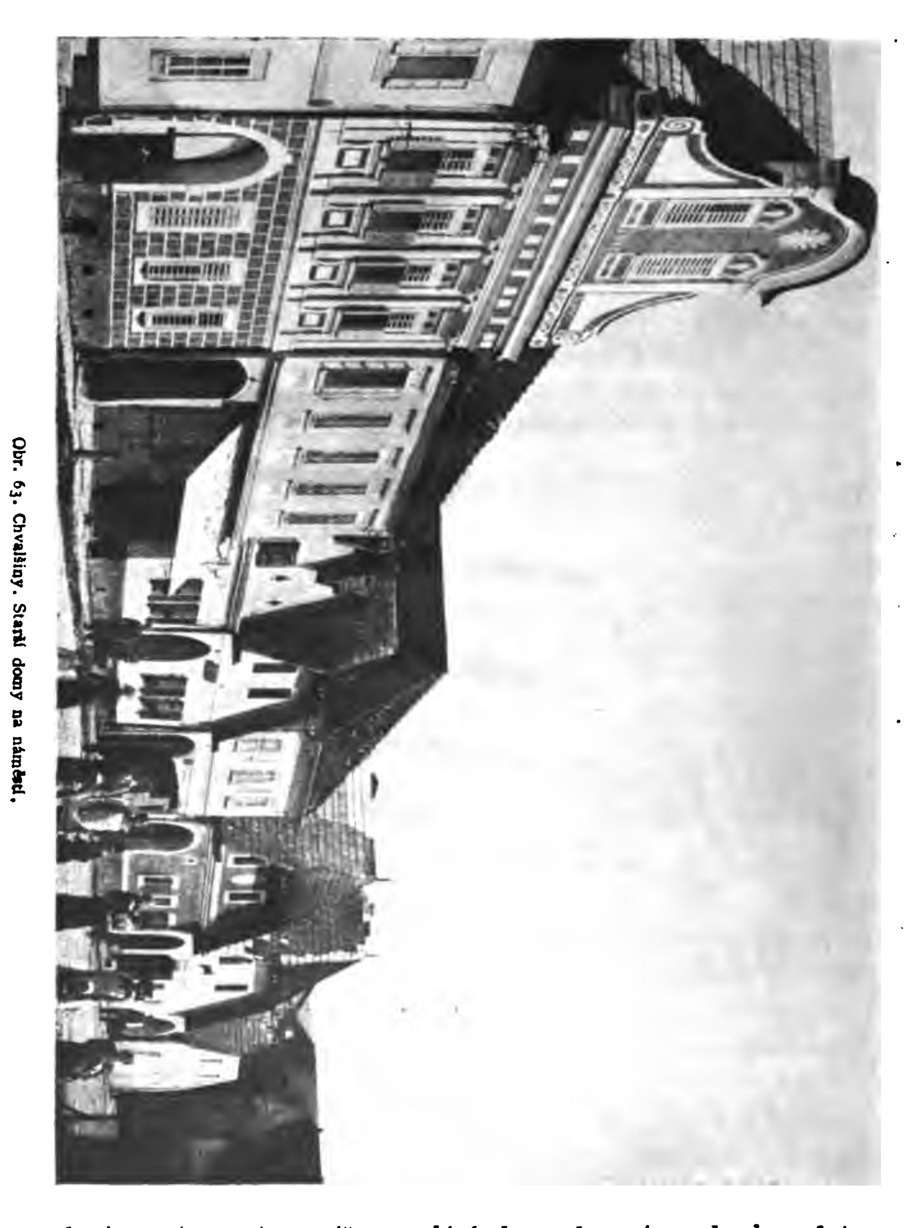
Na levé straně lodi přistavělo růžencové bratrstvo roku 1760 pěknou kapli Mariánskou, která až do r. 1853 byla kryta šindelem, na to až podnes plechem. R. 1762 pořízeny 2 větší zvony.

R. 1778 dělána do kostela nová okna; tenkráte as zrušeny kružby tří oken na severní straně.

Roku 1812 musilo býti kostelní stříbro státu odvedeno a sice: stříbrná, zcela pozlacená a kameny posázená monstrance, 7 liber těžká; stříbrné, kameny posázené ciborium s korunou na víku; 2 stříbrné kalichy, nohy dvou kalichů, 2 stříbrné konvičky s mísou, stříbrná přezka, dohromady 17 liber stříbra.

V létech 1886—1887 kostel renovován a r. 1897 fara na děkanství povýšena.

Město pro četné ohně (r. 1516, 1607, 1620, 1741, 1782, 1808, 1890, 1895, 1899 a 1906) pozbylo úplně starý ráz. R. 1667 vystavena

Obr. 63. Chvalšiny. Staré domy na náměstí.

radnice (č. 124), v níž se nalézá dnes okresní soud; loubí uvnitř dosud znatelné zastaveno v novější době.

Velká část domů dolního náměstí má gotická kamenná ostění z doby kostela, oblouku nepravidelného, půlkruhového neb

lomeného, profilu okoseného hladkého, někde bez odsazení až k patníku vedoucího, jinde článkovaného. (Čís. 1, 36, 41, 43, 44, 108, 114, 118, 120, 121, 123, 126.) U vjezdů do domu čís. 2 a 48 zachovala se vrata s nadpražím rovným, v rozích konsolami se opakujícími

Obr. 64a. Chvalšiny.
Pečeť faráře Petra z listiny r. 1390.

Obr. 64b. Chvalšiny.
Pečeť městská z listiny r. 1390.

podepřeným. Ostění jsou vesměs přebílena a přestavbami z části porouchána. (Obr. 62.)

Různé kusy (6) starých got. ostění a pilířů slouží za patníky v ulici ke Krumlovu. Vysoké štíty kdysi prkenné, od let

Obr. 64c. Chvalšiny.
Městská pečeť z listiny r. 1633.

Obr. 64d. Chvalšiny.
Pečeť spojených řemesel z konce XIX. stol.

1856 a 1857 vyzděné, zachovaly se u málo domů horního náměstí a v části „Froschau" zvané. (Obr. 63.)

R. 1690 postaven pranýř proti radnici; byl v novější době zrušen a části jeho s letopočtem 1690 použito za postament k soše sv. Jana Nep. nedaleko mostu přes potok chvalšinský. Druhá socha téhož svatého obvyklé práce prostřední z pol. XVIII. století, nevkusně pomalovaná, stojí ve výklenku někdejší školy, nyní radnice.

Obec, která neví, kdy stala se městysem a dostalo se jí znaku, nechová žádných ani písemních ani uměleckých p a m á t e k, žádných starších razítek ni odznaků práva tržního: r á m ě s m e č e m, který se v poslední době ztratil. Připojené obrázky p e č e t í vzaty jsou z listin. (Obr. 64.)

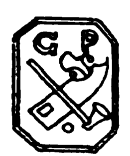
N a p ů d ě s p o ř i t e l n y nalézají se 3 staré zašlé a z části roztrhané p o d o b i z n y nějakého pána v kostýmu 17. stol. se znakem bílé orlice (Zd. Kolovrata?), tímtéž odznakem na korunované přílbě

Obr. 64. Chvalšiny.
Pečetí městské: c) z listiny z r. 1748, d) z r. 1752, e) obuvníků, f) kovářů, g) kameníků.

a podpisem: HOMINIS VIA FIUS, neznámého pána s allonžovou parukou (cís. Josefa I.?) a knížete Josefa Adama ze Schwarzenbergu (?) (1722—1782).

T r u h l y a c í n o v é k o n v e zachovala si společenstva. Tak společenstvo p e k a ř ů původem svým až do roku 1463 sahající má v majetku svém truhlici letopočty 1657 a 1863 označenou, starou však od roku 1657 bez veškerých okras. Konev čárkovaným ornamentem jednoduše zdobená, jinak hladká, má na víku štít, v němž vyryty odznaky mlynářů a pekařů. Uvnitř na dně jest relief Krista na kříži s Marií a Janem, na víku jednohlavý orel, zvenčí na víku značka:

a na uchu (Obr. 65*a*):

K o n e v p e k a ř s k ý c h p o m o c n í k ů, 41 *cm* vysoká, úplně hladká, na víku se štítkem, na němž vyrýsovány odznaky mlynářů a pekařů a letopočet 1716, jest bez veškeré značky výrobní. (Obr. 65*d*.)

Lidově ornamentovaná, odznaky t k a l c ů a allegorií

spravedlnosti zdobená k o n e v náležela cechu tkalcovskému. 42·5 *cm* vysoká, stojí jak všechny ostatní na třech lvíčcích; stejný lvíček sedí na víku, na němž napsáno: HONDT WERCKHS KONDL 1676. Uvnitř na dně jest relief Krista na kříži s Marií a Janem (Obr. 65*b*.), na uchu značky:

Obr. 64*f*. Chvalšiny. Pečeť kovářů, kolářů a p. z r. 1650.

Obr. 64*g*. Chvalšiny. Pečeť kovářů a p. z r. 1712.

Obr. 64*e*. Chvalšiny. Pečeť obuvníků

Konev 45 *cm* vysoká se znakem růže, ornamenty a letopočtem 1609, uvnitř na dně s reliefem Krista na kříži, Marii a Janem, označená na uchu značkami náleží témuž společenstvu. (Obr. 65*c*.)

V majetku společenstva š e v c ů a k o ž e l u h ů nalézá se o r i g i n á l l i s t i n y, kteroužto opat Dětřich a konvent zlatokorunský

Obr. 65*a* *b*. Chvalšiny. Cinové konve: a) mlynářů, b) tkalců.

Obr. 65*c*, *d*. Chvalšiny. Cinové konve: c) tkalců, d) mlynářů.

Obr. 65*e*, *f*. Chvalšiny. Cínové konve kovářů.

stvrzují pořádek cechovní dne 21. prosince r. 1447, avšak bez pečetí; krom toho opis stvrzení Viléma z Rožmberka z r. 1583, ověřený 1677.

T r u h l i c e jednoduchého tvaru, vykládaná, má na víku letopočet 1621.

S p o l e č e n s t v o s t a v e b n í, které ve své jednoduché dubové truhlici z první pol. XVIII. st. chová cechovní pravidla z r. 1739, vázaná v pergamenu, odprodalo své konve do městského musea budějovického.

Za to se u **s p o l e č e n s t v a k o v á ř ů, k o l á ř ů, h o d i n á ř ů, b e d n á ř ů a s o u s t r u ž n í k ů** zachovaly dvě **c í n o v é k o n v e** a sice jedna: 41 *cm* vysoká, hladká, na víku se štítkem, na němž vyryty odznaky kolářů, kovářů, bednářů a nožířů, letopočet 1715 a písmena I. W. Uvnitř na dně vytisknuta šestilistá růže a krom toho na různých místech značky:

 třikráte, dvakráte,

jedenkráte. (Obr. 65*f*.)

Druhá konev, 45·5 *cm* vysoká, hladká, méně vkusné formy, má v oválním štítku na víku vyryty odznaky kovářů, kolářů, zámečníků, bednářů a soustružníků s letopočtem 1832 a na uchu nápis Joseph Ott. (Obr. 65*e*.)

S t a r š í p e č e t i cechů mohly býti podány ve fotografii neb výkresu; pečetítka jsou jenom nová. (Obr. 64*e*—*k*.)

Do městského musea budějovického odprodány čtyři cínové konve a sice: konev stavebních živností s třemi dekorativními pruhy na objemu, postavená jako další tři na třech lvíčcích a s jedním na víku; na uchu neznatelné značky, vespod víka vyryt letopočet 1771. 46·5 *cm* vysoká.

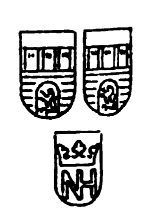
Druhá konev téhož cechu podobně předešlé s třemi dekorativními pruhy na objemu, bez značek; pod pyskem vyryto:

Obr. 66. Chvalšiny. Kostel: pohled sev.-východní.

V R B \/ R
M A I \/ ALLER
PAVL STL

Konev cechu zámečnického a puškařského s ornamentovaným rytým pásem na objemu, na víku vyryt také cechovní odznak: zámek, přes kříž položené dva klíče, 2 pistole a ostruha. Pod horní obrubou z předu vyryt visutý zámek a písmena M. M. A a letopočet 1592, vysoký 35·5 *cm*; na uchu značky:

Konev cechu tesařského s dvěma pruhy rytými na objemu, na víku zpředu vyryt co odznak pořiz a z hřebíky vedle písmen M Σ A označena letopočtem 1590, na uchu značky:

Obr. 67. Chvalšiny. Kostel, pohled od jihozápadu.

Všechny čtyry konve uvedeny co německá práce z konce XVI. století.

Krom toho jest zde pečet společenstva spojených řemesel z konce XIX. stol.

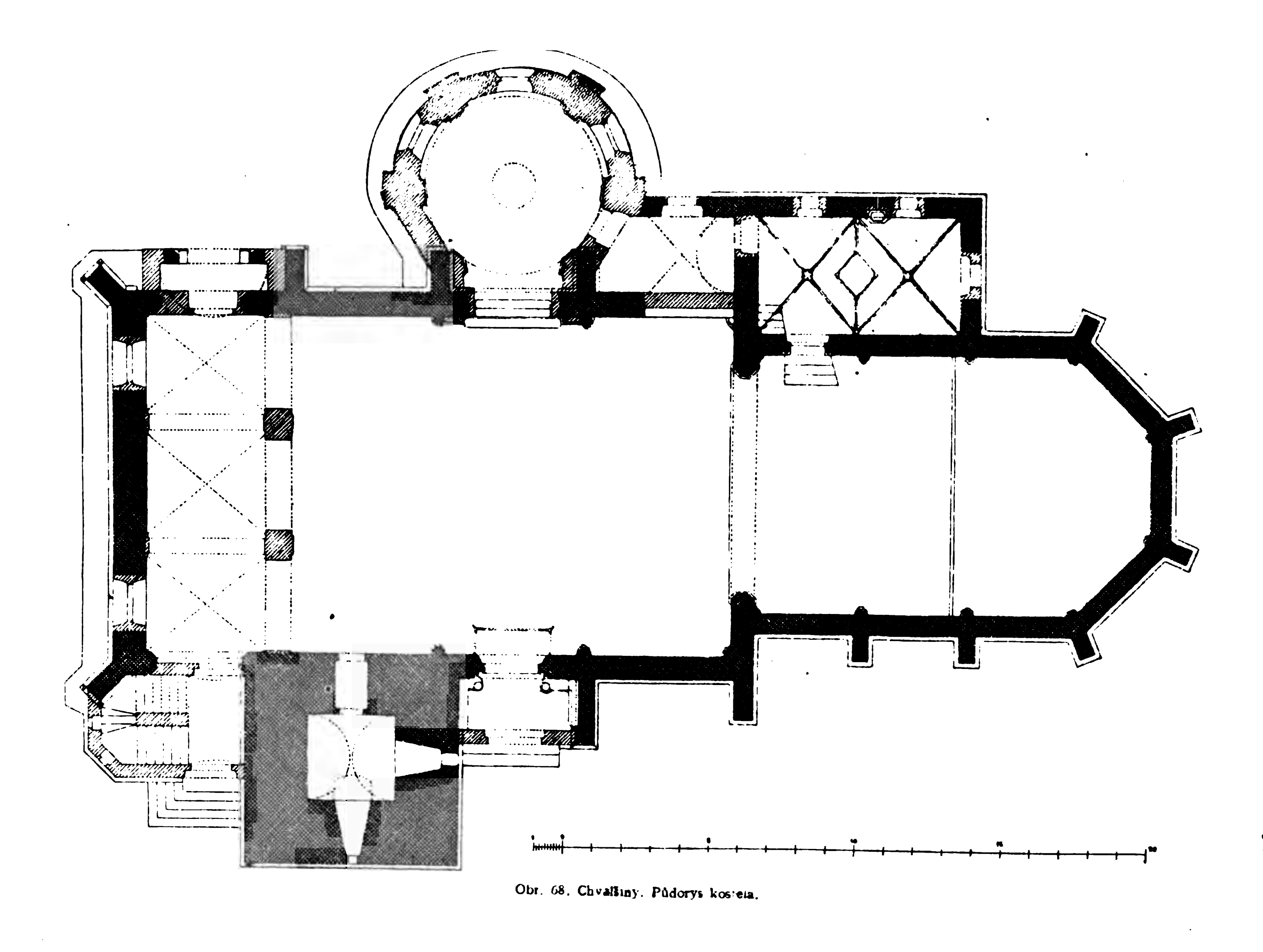
O k o s t e l e původním před r. 1487 stávajícím nezachovalo se žádných zpráv ni památek. Do dvou křížů sklenutou síň g o t i c k o u, nynější k u c h y n i f a r s k o u, nelze za něj považovati, spíše za domácí k a p l i f a r á ř o v u. Měřil 6·56 *m* délky a 5·06 *m* šířky, oblouk jest ostrý, převýšený, p á s mezi kříži opírá se o 2 konsoly hrotitého tvaru staršího, ž e b r a a s v o r n í k y as dříve již zuráženy. Také o oknech starších není známky. Vztahují se snad k ní o d p u s t k y udělené od kardinála Rafaela na udržování a opravu kaple Mariánské r. 1508, obnovené r. 1709? Či stávala před r. 1760 m e n š í k a p l e v místech, kde nyní se nalézá předsíňka, s a k r i s t i e, na níž by poukazoval výklenek v lodi vedle pobočního oltáře?

S t a v b a n o v é h o k o s t e l a (obr. 66—74) k východu orientovaná, provedená v létech 1487—1507, vykazuje formy a známky delší doby stavební, nežli do dnes zachovalé letopočty: 1489, 1499 a 1507 uvádějí. Pravidelný tvar k r u ž b y v o k n ě na severovýchodní straně osmihranu presbytáře, jednodušší s í ť tamních ž e b e r oproti klenbě v lodi svědčí pro časnější započetí a mnohem pozdější ukončení stavby, zvláště kleneb v lodi a předsíňce. K l e n b a p r e s b y t á ř e (obr. 69) připomíná ve svém rozdělení kájovské kněžiště, detaily přípor však již kostel prachatický v stejné době přestavovaný a sklenutý. R o ž m b e r s k ý z n a k na klenbě někdy otevřené předsíňky u jižního portálu stal se obvyklým teprve r. 1556. Zdá se tedy, že klenba tato teprve v této době provedena byla.

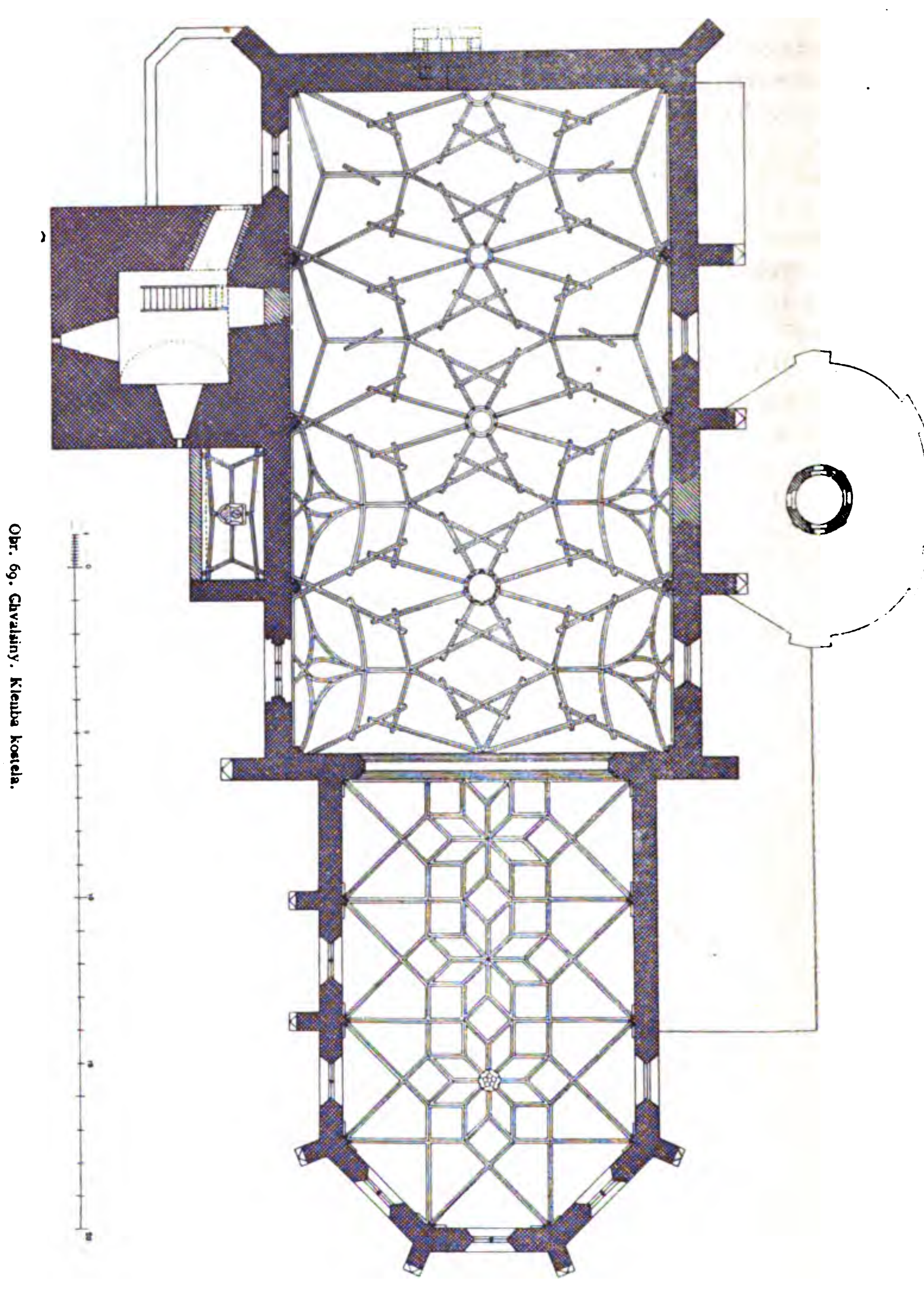
P r e s b y t á ř o dvou polích pěti stranami osmihranu uzavřený, 13·50 + 0·80 *m* dl., 8·80 *m* široký, původně šesti vysokými o k n y osvětlený, z nichž jen jedno pozbylo své k r u ž b y a druhé — za hlavním oltářem — zazděno, při čemž však kružba zachována, jest valenou klenbou s lunetami sklenut. Ž e b r a ž l á b k o v a n á opírají se o hluboce profilované, římsou okapní v polovici výše přehražené přípory až k dlažbě sahající a sbíhají do jednoho s v o r n í k u, r ů ž i c í zdobeného.

K r u ž b y pěti dvojdílných o k e n jeví z části pravidelné, z části již barokní formy. Sanktuáře i sedilií nestává; onen zrušen při stavbě velkého oltáře r. 1688; nepatrná část jeho zastavena na severní předsíni lodi. Malovaná okna pořízena r. 1897 na památku 400letého trvání kostela. Hlavní zdi stuženy o p ě r n ý m i p i l í ř i třikráte okapní římsou přehrazenými a sedlovitě krytými; v třetí výši část přes roh postavena. Bohatě profilované o s t ě n í s r o v n ý m n a d p r a ž í m, nad nímž vedle uvedeného letopočtu 1489 dvě podkovy a růžice ve štítku věští, že portálek zbudován od dotyčného řemeslného cechu, vede k sakristii o 5 stupňů vyšší. Jedna podkova jest také nad jižním oknem presbytáře zevně umístěna.

S a k r i s t i e o dvou polích rovně zakončená jeví na klenbě stejně dekorativní žebra žlábkovaná, vybíhající kolmo neb šikmo bez zvláštních konsol ze stěn; zakončují se ve dvou s v o r n í c í c h, r ů ž i c í deko-

Obr. 68. Chvalšiny. Půdorys kostela.

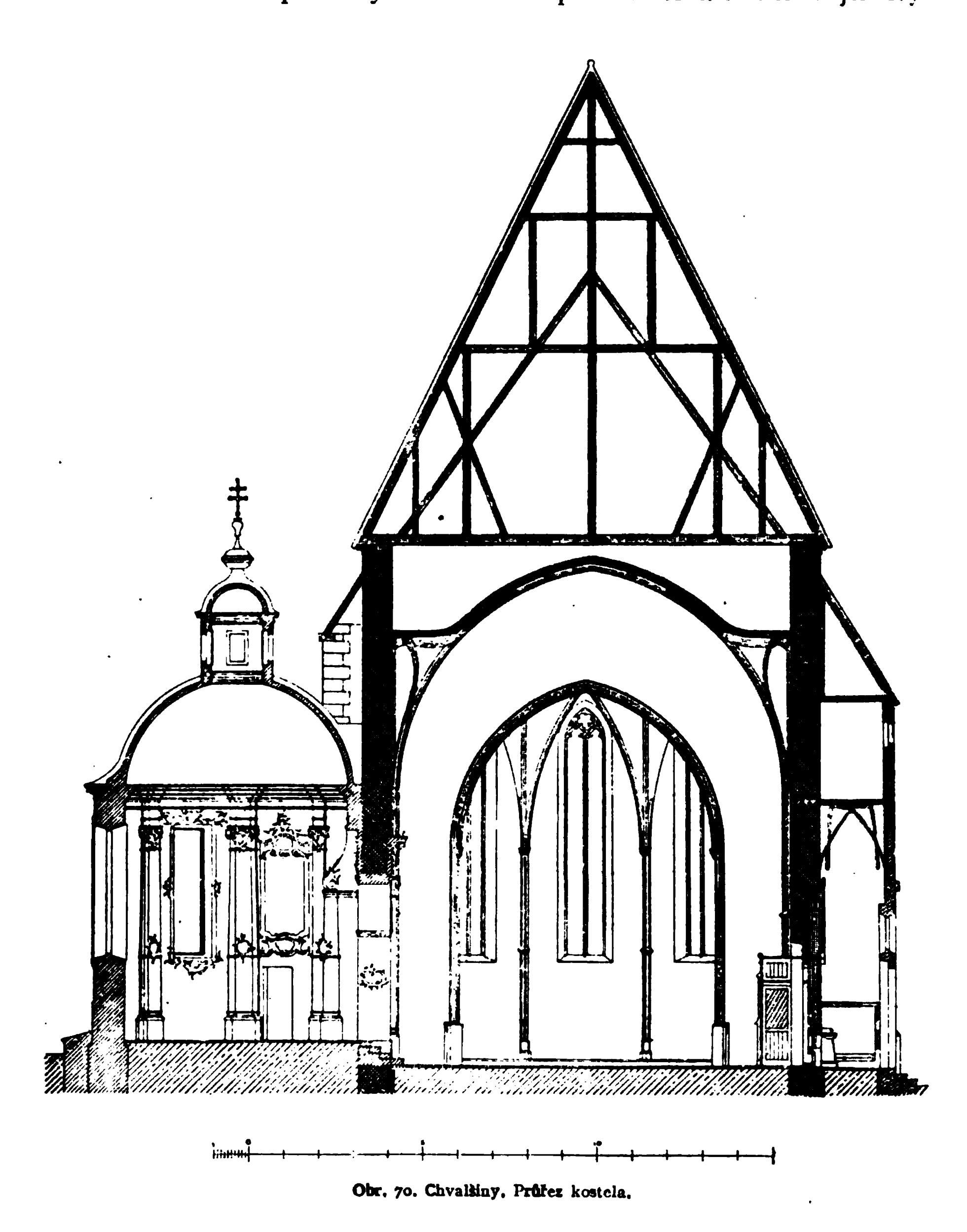
Obr. 69. Chvalšiny. Klenba kostela.

rovaných. Okna na straně podélné jsou kulatá; okno na straně čelní v novější době na čtyřstranné zvětšeno. Triumfální got. oblouk jest oboustranně hluboce členěn; nad ním poznamenáno: Aedificatum 1494 a Renovatum 1887. Loď 20 *m* dlouhá, 11·50 *m* široká, činí svým rozpnutím a bohatostí sítí žeber se křižujících mohutný dojem. (Obr. 76.) Zachovala se v hlavních svých rysech nedotknuta až na kůr a portál vedoucí ke kapli Mariánské, postavených roku 1760. Dvojnásob žlábkovaná žebra opírají se o přípory bohatě členěné a podobně jako v presbytáři v polovici výše okapní římsou přehrazené a sbíhají do tří otevřených svorníků, z nichž dva roubeny jsou stylisovanou trnovou korunou. Jsou pouze dekorativní; předstihají však celkovým dojmem příbuzný kostel prachatický. V svorníku nad kůrem jsou jména JANI a J. HARSCH, která se vztahují k polírům posledních oprav.

Klenby v síle 25 *m* jsou cihelné, nahoře maltou zalité. Pouze přípory u hudebního kůru končí ve výši tohoto a zakončují růžicí; ostatní vedou až k dlažbě. (Obr. 77.) Při přístavbě schodiště ke kůru r. 1913 objeveny pod kůrem na obou stranách velké, do půlkruhu sklenuté otvory, kvádry okosených rohů roubené, bez veškeré známky jakéhos uzavření; jesti to v Čechách ojedinělý případ širokého volného průjezdu pod kůrem, který se nám bohužel v prvotním stavu nezachoval. Prostor pod kůrem osvětlen pouze dvěma kulatými okny, jinak loď osvětlena na severní straně dvěma vysokými okny, kdys dvoudílnými, bez kružby a na straně jižní dvěma okny trojdílnými s barokní kružbou. Roku 1778 okna nově zasklena; tenkráte as zrušeny kružby u tří severních oken. Téhož roku kostel kamennými plotnami dlážděn. Opěrné pilíře jsou podobné oněm u presbytáře. Římsoví jejich ve výši jakož u soklu lodi se na rozích kříží. Na mnoha místech setkáváme se s kamenickými značkami, které se na blízkých současných kostelních budovách opakují aneb od nich jen nepatrně se liší. Příbuzny jsou také značky kostela sv. Maří Majdaleny a sv. Jana ve Freslitzi v Dolních Rakousích, jejichž lodi stejně pozdně-goticky jsou sklenuty. Krovy nad presbytářem a lodí jsou staré, strmé, kůrkami kryté, stolice stojaté; z východního štítu vystupuje arkýř s dvěma otvory na třech krákorcích, označený, jak výše již poznamenáno, letopočtem 1507. Sloužil as nejen obraně, nýbrž i potřebám při stavbě. Kůr spočívá na dvou zděných sloupech lesenami členěných a jest do tří křížů podklenut. Vyšší dřevěný kůr původně na sloupech kamenných postaven 1846; r. 1864 vyměněny sloupy za lité, železné.

Do lodi vede na straně jižní hluboce profilovaný, v hrotitém oblouku sklenutý vysoký portál s rovným nadpražím; v kružbě tympanonu jest štítek s odznakem pekařským (preclíkem)

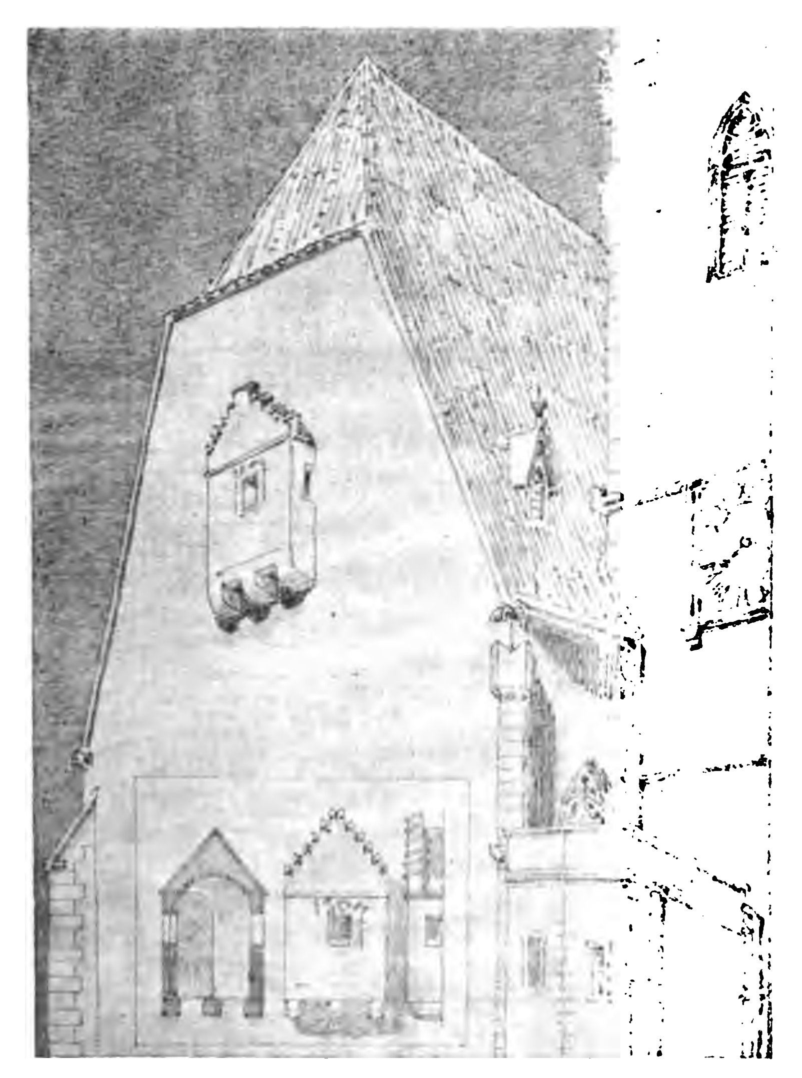
a nad ním páskou s jménem: Jacob Krzechl, druhý důkaz občanské součinnosti na stavbě; po stranách kamenné lavice a barokní kamenné kropenky na starších podezdívkách. Portál jest kryt

Obr. 70. Chvalšiny. Průřez kostela.

někdy volnou, nyní uzavřenou, do žeber sklenutou předsíní, nad níž nalézá se dnes nepřístupná komůrka, někdy as klenotnice. Nad malým okénkem jejím letopočet 1499; na klenbě předsíňky uvedený již znak Rožmberský z r. 1556.

Druhý vstup do lodi na straně jižní vede schodištěm na kůr, upraveným r. 1913; dříve vedly schody točité nahoru, nebyly však také původní. Třetí vchod vede od severu. Brána jeho předsíně hluboce členěná, žabkami a růžicí zakončená, s postranními fiálami, tvořila dříve

Obr. 71. Chvalšiny. Kostel: západní štít s arkýřem.

vchod ke hřbitovu, jenž se byl kolem kostela rozprostíral. R. 1838 ohradní zeď hřbitova zrušena, brána vedle školy však ponechána a teprve roku 1847 na dnešní své místo přenesena. Po pravé její straně zazděn také nepatrný zbytek někdejšího sanktuáře.

Na sever přistavěna r. 1760 růžencovým bratrstvem kaple Ma-

riánská. Jest kruhového půdorysu, průměru 6·40 *m* a sklenuta do nízké kopule s lucernou.

Stěny, členěné pilastry, dělí kládí od hladké, malbou krášlené klenby. V štukových kartuších na pilastrech vymalováno 15 tajemství růžencových, původně umělecky provedených, z nichž některá obnovou utrpěla. V kopuli jest fresko představující Marii co ochranitelku světských i duchovních stavů a výjevy z života sv. Dominika. Maloval jej frater Lukáš Plank ze Zlaté Koruny. Nápis: **Renov. 1871 unter Sr. Hochw. P. Franz Fuker Dechant**, svědčí, kdy obnova, ne ku prospěchu, provedena. Na plných dvou stěnách obrazy sv. tří králů a útěku sv. Rodiny do Egypta, dle letopočtu 1888 na posledňějším obraze taktéž ne šťastně obnovené. Barevná dvě okna pořízena r. 1894 nákladem bratrstva růžencového a tehdejšího faráře Václava Wolfa.

Ke kapli vede z lodi brána roubená dvěma pilastry a kládím, nad nímž v bohatě štukem zdobeném tympanonu jest nástěnná malba Zvěstování P. Marie s nápisem:

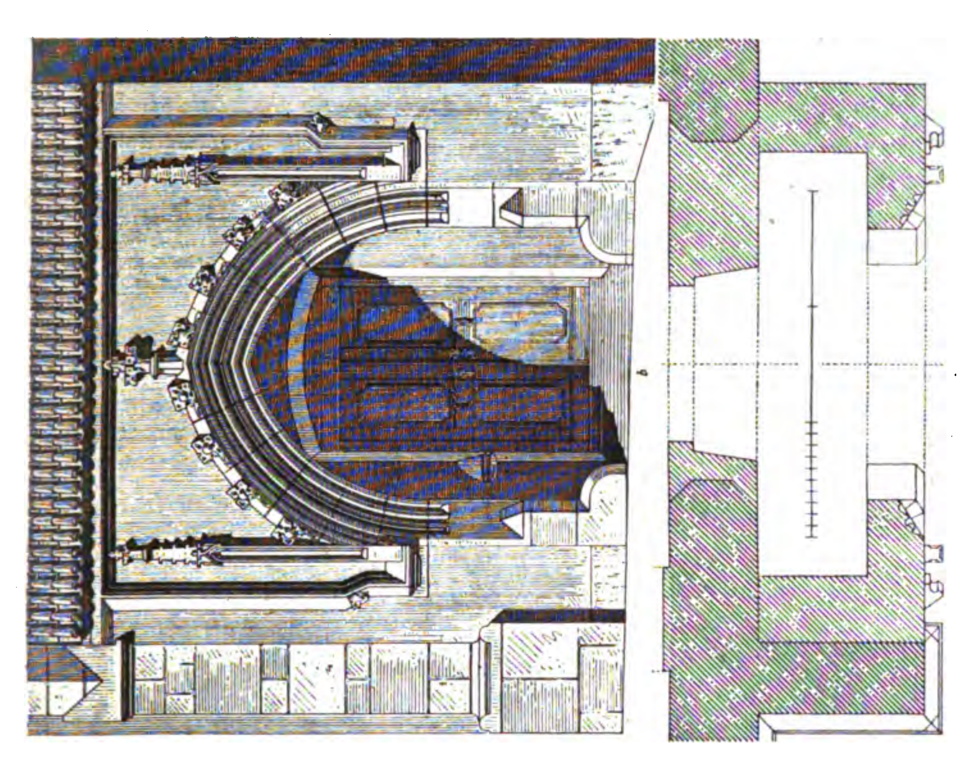
FLORETE
FLORES
ROSARII QVA
SI LILIA OLETE
A FRONDET

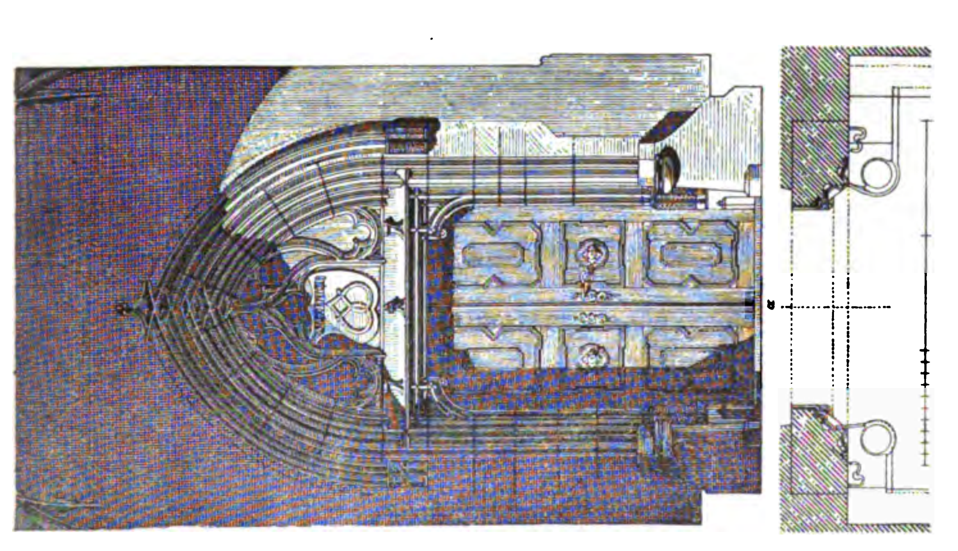
FLORES
MEI
FRVCTVS
DECENTES

obnovena r. 1835.

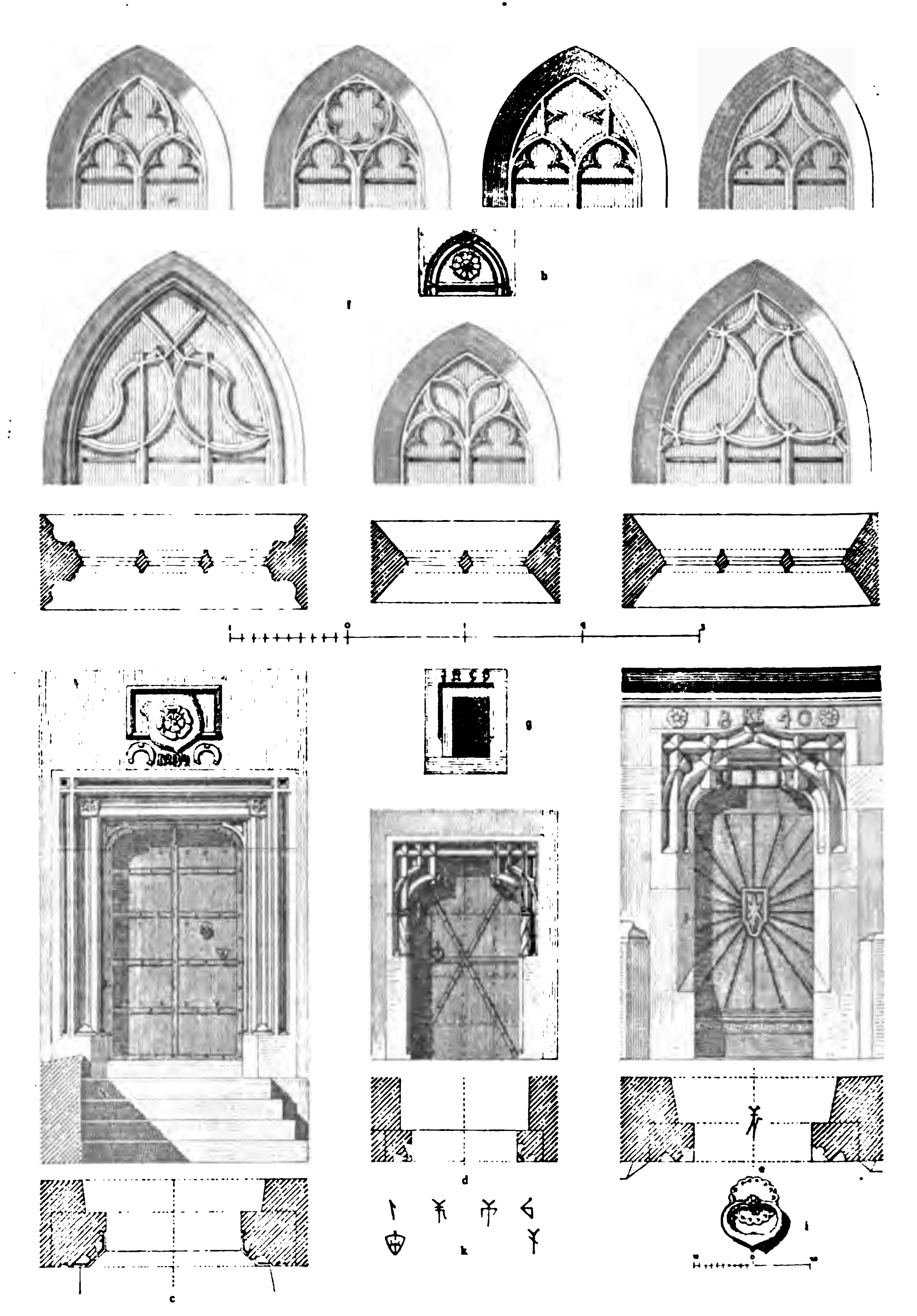
Mezi kaplí a sakristií přistavěna současně s prvnější předsíň do kříže sklenutá, k níž — asi od sakristie — přenesen portálek hluboce členěný, identický s kugelwaitským. Letopočet 1840 nad ním naznačuje písmenami RE obnovu. Dveře sakristie dostaly jednoduché, jen páskem ohraničené ostění. Věž na jižní straně lodi přistavěná, mohutných dimensí půdorysních, mírné však výšky, jest ve dvou dolních patrech valeně sklenuta. K přízemní komoře vede malý, avšak bohatě členěný portálek křižujících se prutů se starými, plechem pobitými dveřmi. Nad římsou třetího patra vystupují na rozích různé obludy; u okenních otvorů patra posledního cachovaly se z části kružby.

Věž opravována posledně 1887; před tímto rokem byl krov kuželovitý. Z téhož roku pochází osmistranný sanktus se štíhlou jehlancovou střechou nad presbytářem, postavený v náhradu za barokovou vížku nad krovem lodi a nová nízká hodinová vížka čtyřstranná na straně severní lodi s novými hodinami.

Obr. 72. Chvalšiny. Kostel: a) jižní portál k lodi; b) severní portál k lodi.

Obr. 73. Chvalšiny. Kostel: c) kamenné ostění u sakristie, d) u věže, e) u předsíně k sakristii, f) kružby oken v presbytáři a v lodi, g) okénko s letopočtem nad jižním portálem, h) štítek z někdejšího sanktuáře, i) klepadlo z dveří sakristie, k) kamenické značky

Kostel čítá celkem 6 oltářů.

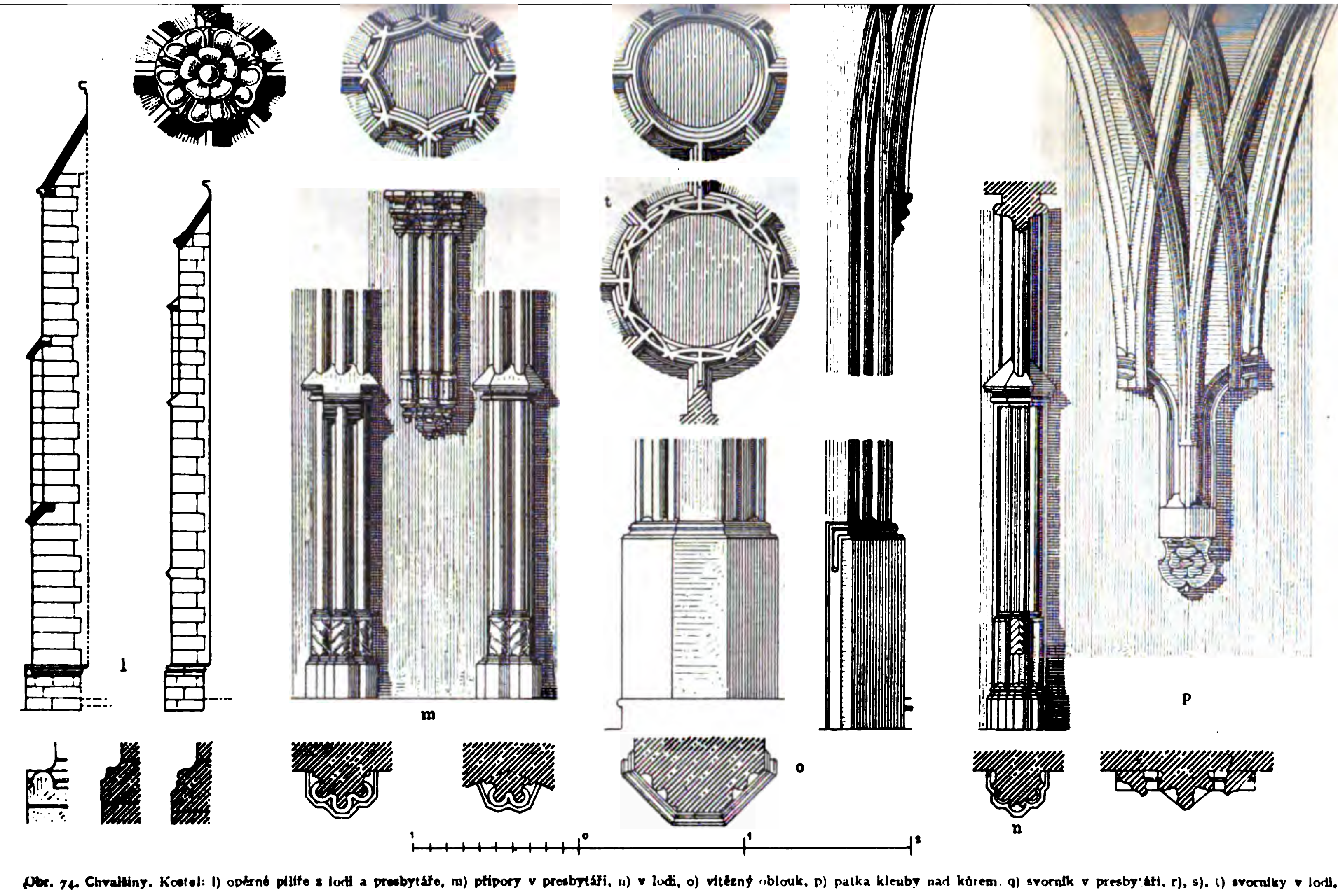
Hlavní oltář sloupový o třech patrech jest velkých rozměrů, sahá až do klenby presbytáře. Přišel roku 1688 z Krumlova a dostal řezbář *Martin Lindenmayer z Krumlova* za postavení jeho a dodání tabernáklu 400 zl.; starý tabernákl — asi kamenný při zdi — byl zrušen. Oltář ten se v původním svém bohatém a skvělém provedení i s šesti dřevěnými svícny až na naše doby zachoval, byl r. 1846 a 1862 nákladem 1610 zl. nově upraven, při čemž starý obraz sv. Maří Magdaleny nahrazen byl novým, signovaným A. Lhota 1867. Taktéž vyměněny sochy sv. Petra a Pavla za nové, z nichž Petr znamenán E. WESSELY SC.

V hořejších patrech jsou obrazy: Korunování P. Marie a sv. Anna s Marií, u nichž po stranách a nahoře stojí sochy sv. Josefa a sv. Pavla, sv. Barbory a sv. Kateřiny a sv. Michala. Mensa kamenná jest z doby kostela; staré sochy sv. Petra a Pavla umístěny na stěně. Starý obraz Maří Magdaleny visí pod hudební kruchtou; krom něho jest zde obrazů určených k výměně v různých dobách kostelních a sice: Zvěstování P. Marie, Narození Páně, Svatí tři králové, Kristus na kříži a Vzkříšení Páně. Veškeré obrazy jsou prostřední práce 2. pol. XVIII. století.

Vedlejší oltář Přátelství Kristova na straně evangelia postaven 1670. Oltář i obrazy Přátelství Kristova a sv. Víta nad ním jsou práce všední; lepší jsou současné obrázečky na tabernáklu: Kristus na kříži s M. Magdalenou, sv. Antonín a sv. Barbora na dřevě malované. Mensa původní, kamenná, jest barokním antipendiem obložena. Skřínky s relikviemi jsou od krumlovských Klarisek z r. 1690.

Naproti stojí vedlejší oltář sv. Jana Nep. s dobrým obrazem světcovým z první polovice XVIII. stol. Pod ním nalézá se v zlatém rámci velmi jemně provedený obraz sv. Bernarda s nápisem: Vera Effigies S. Patris Bernardi z 2. pol. XVIII. stol. Po stranách stojící sochy sv. Josefa a jiného svatého s knihou, jakož i hořejší socha sv. Floriána jsou provedení slabšího. Mensa jest stará, oamenná, barokním antipendiem z předu — špatně přemalovaným — obložená.

V lodi na straně epištoly nalézá se vedlejší oltář s obrazem Nanebevstoupení P. Marie. Jest staršího původu, avšak špatně přemalován jako obraz sv. Trojice nad ním a obrázek sv. Rosalie pod ním. Po stranách stojí sv. Šebestián a sv. Roch; odznaky tkalců umístěné pod nimi značí oltář co cechovní; nad nimi stojí sochy sv. M. Magdaleny a sv. Barbory a nad oltáłem sv. Michala; skřínky s ostatky jsou od krum-

Obr. 74. Chvaliny. Kostel: l) opěrné pilíře z lodi a presbytáře, m) přípory v presbytáři, n) v lodi, o) vítězný oblouk, p) patka klenby nad kůrem, q) svorník v presbytáři, r), s), t) svorníky v lodi.

lovských Klarisek. Oltář i sochy jsou dobré práce z 1. pol. XVII. století; mensa původní kamenná jest na levé volné straně bohatěji článkovaná.

Vedlejší oltář na straně evangelia Srdce Ježíšova jest nová pseudogotická práce z r. 1896, z kteréž doby pochází také socha

Obr. 75. Chvalšiny. Kostel: pohled do presbytáře.

sv. Josefa na triumfálním oblouku umístěná. Mensa jest stará, deska z červeného mramoru, šikmo okosená.

Kazatelna se sochami P. Marie s Ježíšem a sv. Dominika a biblickými reliefy na korpusu a sochami víry, naděje

a lásky na klobouku jest dobrá práce zlatokorunská, z 2. pol. XVIII. stol. Až do roku 1827, kdy byly štafírována, zůstala v přirozeném dřevě. (Obr. 78.)

Obr. 76. Chvalšiny. Kostel, pohled do lodi.

Křtitelnice dřevěná, baroková s měděnou hladkou mísou a víkem, na němž stojí dobré sousoší Křtu Kristova sv. Janem.

Křížová cesta pořízena roku 1748 nákladem Tomáše Planského, knížecího mlynáře z mlýna Schömerlova, dnešního

„červeného“ mlýna a jeho manželky Anežky Planské. Práce prostřední.

R. 1672 postaveny nové varhany a opatřeny hodiny; r. 1846 postaveno hořejší patro hud. kůru, varhany — až dosud zůstavené v přirozené barvě dřeva — štafírovány a opraveny.

Na oltáři v kapli Mariánské, který v původním bohatém provedení štukovém se zachoval, nalézá se mezi pilastry kládím

Obr. 77. Chvalšiny. Kostel: patky klenby v lodi nad kůrem.

přeloženými velmi dobrý olejový obraz P. Marie s Ježíškem, jemuž se sv. Dominik a sv. Kateřina Sienská klanějí; umělec není znám.

Malý dobře řezaný oltářík sv Linharta s otrokem z polovice XVIII. stol. z kostela přenesen do předsíně sakristie.

V předsíni u hlavního jižního portálu stojí kříž s Kristem, P. Marií a Janem (1·55); řezba výrazná, hrubší nově přemalovaná z doby stavby kostela. Šat klikatě lomený. (Obr. 74.) Naproti visí na stěně socha sv. Josefa 1·70 *m* vys. s Ježíškem, baroková, leskle zlacená, šat jemnými mělkými záhyby neklidný, z pol. XVIII. stol.

Antipendium s květy mákovými na plátně malovanými, z doby

rokoka, 1·96 *cm* dl., 0·71 *cm* šir., na věži; tam také stará měkká truhla got. štítkem kovaná.

R. 1690 dodaly krumlovské Klarisky do kostela 2 skřínky s ostatky. V kamenné dlažbě 1778 pořízené nalézá se několik náhrobních ka-

Obr. 78. Chvalšiny. Kazatelna.

menů vesměs kněžím chvalšinským náležejících; jsou sešlapány, tedy jen z části čitelny.

1. Náhrobek před hlavním oltářem ze žuly, 1·50×0·64, na němž znatelný jest pouze kalich.

2. Náhrobek mezi pobočními oltáři, v presbytáři, ze žuly, 1·98×0·88, s kalichem; z legendy gotického písma kolkolem vedené zachovalo se málo čitelných písmen.

3. **Náhrobek v lodi** před hlavním portálem, ze žuly, 0·66×0·54, s nápisem:

A 1775
23 · MAI O · R · P ·

Obr. 79. Chvalšiny. Kostel: sochy P. Marie a sv. Jana pod křížem.

LEONARD
SCHWINGENSTEIN
S · C · P ·
CooPERaTOR LOCI
R · I · P ·

4. **Náhrobek v lodi** na blízku předešlého, ze žuly, 0·51×0·51, dnes nečitelný, obsahoval dle pamětní knihy nápis:

ANNO 1775
3 · APriL O · ARP ·
DESIDERIVS
WEINMANN
S · COR · PROF ·
PAR · LOCI · R · I · P ·

5. Náhrobek v lodi před hudebním kůrem, z vápence 0·63 × 0·56 *m*, nečitelný.

6. Náhrobek v lodi před hudebním kůrem, z vápence, na blízku předešlého; 0·57 × 0·58 *m*, zní:

DIE IX. FEB.
Ao · MDCCLXX
OBIIT
R · P · PHILIPPVS
PROTIWA
S · C · P · HIC LOCI
COOPERATOR
R · I · P ·

7. Náhrobek uprostřed lodi, ze žuly, 0·55 × 1·77 *m*, s nápisem:

HIER RUHET
DER ARME SU
NDER ANTON
MERZINGER E
NTSCHLIEF ER IN
DEM HERRN IM 6
9 IAHR SEINES ALT
ERS DEN 9. DECEM
BER AO 1780
HERR GIEB IH
M IHM DIE EWI
GE RUHE A-
MEN

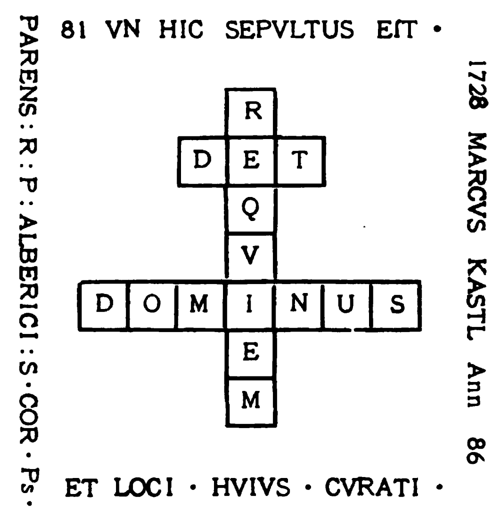
8. Náhrobek ze žuly, před Mariánskou kaplí, 1·66 × 0·76 *m*, jen z části čitelný zní dle pamětní knihy:,

....
MOKV......
CISTERCIENSIS
DE
CORONA

Kalschingae
Coperator
obiit
festo beatae
Catharinae
Orate pro eo

V předsíni sakristie:

9. Náhrobek ze žuly 0·90×0·58 *m* s křížem uprostřed a nápisem kolem:

Z inventáře uvádíme:

Kalich stříbrný zlacený, 0·27 *m* vys., pseudogotický, od Grünfelda z Prahy s nápisem na noze: **Ad Jubilaeum CCCC annorum Ecclesiae in Kalsching dedicavit Franciscus Xav. Dichtl, olim capellanus et parochus loci, canonicus capitularis senior Budvicii 1894.**

Kalich stříbrný předešlému podobný, stejného stáří, s týmiž značkami a nohou měděnou.

Kalich stříbrný s prolamovaným košem s třemi pozlacenými obrázky umučení Páně, z konce XVII. stol., 0·25 *cm* vys., se značkou E S na kupě a novým úředním puncem z r. 1866 a Stegmann na nové (kolem 1850) mosazné noze.

Kalich stříbrný, 24 *cm* vys., rokokový, koš obyčejné práce z 2. pol. XVIII. stol., na kupě s pražskou úřední značkou z r. 18?3 a G A; noha mosazná z polovice XIX. stol.

Novější kalich stříbrný, rokokový, 29 *cm* vys., dobré práce s vídeňskou úřední značkou z r. 1855 a LW podle pamětní knihy od Jana Wastla z Vídně.

Stříbrná nádobka na sv. oleje s nápisem: Gotts Haus S. Maria Magdalena zu Kalschin 1693.

Čtyři bronzové svícny 33 *cm* vys., ze zač. XVII. stol.

Mosazná křestní mísa s vypuklou prací: Josue a Kaleb přinášejí rožen z Kanaan, z konce XVI. stol., nalézá se v dioec. museum v Č. Budějovicích; práce norimberská; prům. 38·5 *cm*.

Čtyři svícny z mosazného plechu z doby kolem 1800, 38 *cm* vys., práce slabší.

Cínový barokní talíř označený Joseph Mittler.

Ostatní nádobí jest novějšího původu, taktéž i paramenta používaná. Ze starších nepoužívaných buďtež uvedeny 3 kasule: pestře květovaná hedvábná, bílá taktéž pestře květovaná a modrá s květy stříbrnými; patří do XVIII. a zač. XIX. stol.

Matriky od r. 1720 a 1784; pamětní kniha z r. 1836.

Zvony:

Velký prům. 1·16 *m*, šikmé výšky 83 *cm*, kolmé 87 *cm*, s rokokovými ornamenty u koruny a nápisem SANCTA MAGDALENA ORA PRO NOBIS, reliefem Krista na kříži a Marií Magdalenou a sv. Trojicí na plášti a na věnci s nápisem: P · A · IACOMINY FUDIT Aº 1762. Odveden státu r. 1917.

Prostřední: prům. 1·01 *m*, šikmé výšky 73 *cm*. kolmé 72 *cm*, u koruny s nápisem: SS IOANES ET PAVLI ORATE PRO NOBIS, na plášti s reliefy sv. Jana a Pavla a na věnci s nápisem: P · A · IACOMINY FVDIT Aº 1763. Odveden státu r. 1917.

Za tyto dva v Pasově lité zvony zaplaceno zl. 1788 kr. 8. Nynější třetí (menší) zvon byl původně největším a v téže době obrácen. Ze starých menších zvonů přišel jeden do Něm. Rychnova, druhý do Boletic.

Menší zvon 90 *cm* prům., šik. výš. 70 *cm*, kolmé 77 *cm* jest hladký a má u koruny nápis: PA WACZLAW z Wodnian die(l)al gsem tento zwon s otcem swym Augustinem anno dni . millesimo quadrigentesimo septuagesimo secundo. Na plášti po jedné straně relief Krista na kříži s Marií a Janem, s okrasou po způsobu miniatur a s korunovaným W na straně protější zase Kristus na kříži, nad nímž v medaillonu hlava Kristova a ptáček.

Nejmenší zvon prům. 30 *cm*, šik. výš. 25 *cm*, kol. 27 *cm* s barokní obrubou u koruny a hladkým pláštěm, pochází z XIX. stol.

Malý zvonek ve věži sanktusové jest z r. 1545.

Na cestě z Chvalšin do Havaldy stojí asi ½ hodiny od Chvalšin u rozcestí polního žulový sloup s okosenými hranami, nahoře taber-

nákl s dvěma výklenky ze XVII. stol. Jiný mladší sloup žulový stojí asi $^1/_4$ hodiny za novou školou na silnici k Brlohu; na čtyřstranné kapličce vytesán v zadu preclík a písmena M. P. a na straně levé (východní)

A. P.
1822.

Další různé zděné kapličky s malbami neb sochami svatých z doby XVIII. a XIX. stol. jsou umělecky bezvýznamné.

Jablonec. (Ogfolderhaid.)

J. Trajer, Diöcese Budweis 334; Th. Gallistl, Heimatskunde des polit. Bezirkes Krummau 112.

Když se kolem r. 1860 rozdělené pastviny v pole proměňovaly, přišlo se ½ m hluboko na mince, podkovy a rozličné zbraně.

Ves Jablonec jest stará osada, která se již r. 1387 připomíná. Nově osazena po 30leté válce od Eggenbergů Němci ze Štýrska. R. 1785 zřízena tu lokalie, která r. 1857 na faru byla povýšena. Již roku 1787 vystavěna dřevěná kaple, zároveň však položen základ kzděnému kostelu, jenž dne 25. října 1789 byl vysvěcen k poctě Nalezení svatého kříže.

Budova jednoduchá, k jihu orientovaná, sestává z presbytáře 7·60 *m* širokého, s triumfálním obloukem 0·90 *m* × 6·85 *m* hlubokého, třemi stranami osmiúhelníku uzavřeného a valeně do lunet sklenutého, k němuž k východu přistavěna malá klenutá sakristie a k severu přiléhá loď délky 15·05 *m* a šířky 10·45 *m*. Uvnitř k presbytáři zakulacená, hraničí k severu s věží, Božím hrobem a schodištěm a zastavena jest kůrem s rovným stropem, na dvou zděných pilířích spočívajícím. Strop lodi jest bedněný, rákosovaný jenž ve způsobu klenby s lunetami splývá se stěnami zde i v presbytáři mělkými lesenami, jež zakončeny jsou římsou, členěnými. Také stropy jsou na obou místech barokními pásy a výplněmi ne příliš hezky děleny; okna velká, podlouhlá segmentem sklenutá, dlažba žulová, věž barokní s lucernou jest plechem kryta. Také zevnější fasáda jest jen mělkými lesenami přerušena.

Jak budova tak i vnitřní úprava a kostelní nářadí nevykazuje ničehož historicky nebo umělecky vynikajícího, kromě starého kalicha gotického a o málo než kostelní budova sama staršího zvonu.

Oltáře z doby novějšího slohu pseudorománského postaveny v posledním čtvrtletí XIX. století na místě starších, jejichž obrazy dosud na faře a kostele se chovají; dřevěné části i se sochami velmi zbědovanými jsou na kostelní půdě. Ukazatelny ponechána kostra stará, dekorace a podpěrný sloup jsou však přídavkem novým z téže doby a téhož

slohu, jako jsou oltáře. Starý hlavní oltář a kazatelna prý sem přišly ze zrušené kaple sepekovské u Milevska.

Nové, t. j. z roku 1901 jsou také varhany a křížová cesta. Varhany staré, r. 1857, od *krumlovského varhanáře Františka Jüstla* obnovené, a stará křížová cesta leží v troskách jako oltáře na půdě kostelní.

Obraz dřívějšího hlavního oltáře, Kristus na kříži s Marií a Janem jest na faře, obrazy vedlejších oltářů: Neposkvrněné Panny Marie a Sv. Josefa visí v dobře řezaných zlacených rámech empirových v lodi. Byly r. 1858 ne ku prospěchu renovovány; na faře uložen ještě olejový obraz P. Marie, 47×62 *cm*, poněkud naturalistický.

Ve věži visí čtyři zvony:

velký prům. 82 *cm*, šikmé výšky 59 *cm*, kolmé 61 *cm*, u koruny s empirovým ornament. páskem a květinovými festony; na plášti relief sv. archandělů Michala a naproti nápis: GREX OGFOLDERHAIDENSIS SUB PASTORE MICHAEL BAYER ME FIERI FECIT 1798. Odveden státu r. 1917.

prostřední: 58 *cm*, šikmé výšky 42·5 *cm*, kolmé 47 *cm*, s nápisem u koruny FRANZ SER: HOLLEDERER IN LINZ, pod tím barokní ornament a na plášti reliefy: Neposkvrněné P. Marie, sv. Vavřince, Josefa, Jiřího, Václava a Donata;

menší: prům. 44 *cm*, šikmé i kolmé výšky 36 *cm*, úplně hladký z lité oceli.

nejmenší: prům. 42 *cm*, šikmé výšky 32 *cm*, kolmé 37 *cm* s reliefy ss. Jana a Pavla a Anděla Strážce na plášti, mraky s Božím okem u koruny a empirovým ornamentem u věnce, na jehož kraji stojí I · G · K · 1773; pod korunou vysekány číslice 97. Odveden státu r. 1917.

Z inventáře uvádíme:

Ciborium 31 *cm*, vys. měděné, vkusné formy empirové, práce všední, lisované, z konce XVIII. stol.

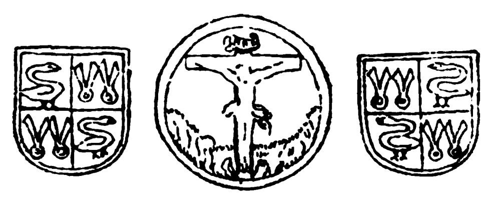
Kalich 21 *cm* vys., mosazný, stejné formy, provedení a stáří jako ciborium, na kupě pražské úřední značky:

Kalich 20 *cm* vys., noha osmilaloková mosazná s velmi hrubou tepanou prací barokní; koš stříbrný, práce lepší, na kupě s vídeňskou úřední značkou XIX. století, na paténě český úřední punc z r. 1795, z 2. poloviny XVIII. století.

Kalich 21 *cm* vys., měděný, zlacený, na šestilalokové noze Kristus na kříži a jemu po obou stranách dva znaky (obr. 80); na

Obr. 80. Jablonec: kalich.

Jablonec, značky kalicha.

stonku později prodlouženém růžice a jméno **ihsus** na routech ořechu **maria.**, kupa novější formy barokní.

Kalich 28 *cm* vys. stříbrný, moderně barokní s nepravými drahokamy, lepší práce z 2. pol. XIX. století s úředním puncem z r. 1866, značkou Ⓘ a nápisem na noze: Don. Philipp Obermüller, Barnabiten-Ordens Priester, Propst und Pfarrer zu Mariahilf in Wien der Pfarrkirche seines Geburtsortes Ogfolderhaid. Gestorben den 21. Februar 1874.

Relikviář 35 *cm* vys., mosazný, monstrancový s empírovou nohou, nepravými kameny, hrubší práce z doby okolo 1800.

2 cínové svícny barokní 43 *cm* vys. z konce XVIII. stol., porouchané.

6 svícnů cínových empírových 61 *cm* vys. z 2. pol. XIX. století.

Mosazná taktovka (?) s rokok. ornamentem a zlatým třapcem z konce XVIII. stol.

Cingulum s 2 třapci zlatými z téže doby.

Červená kasule hebvábná s barevnými a zlatými květinami a ornamenty, kříž bílý z podobné látky, slabší práce z konce XVIII. století.

Červená kasule z podobné látky květinované, na červeném kříži roztroušeny květy zlatem vyšívané, z téže doby jako kasule předešlá.

Červená kasule podobná předešlým stejného stáří, jen výšivka květin na kříži z polovice XIX. století.

Matriky a pamětní kniha z r. 1787.

V MLADOŇOVĚ (Plattetschlag) u Jablonce zachovalo se několik statků se zděnými lomenicemi a šindelovým krytem staršího rázu; dřevěných budov i zde není více.

Jaronín.

Klíč železný velký, starý, silně rezavý, nalezen v lese Vehleda (Vejhleda) při dělání příkopu r. 1856. (Nyní v rom. komoře zámku krumlovského pod č. 537.)

Mešní KAPLE NAROZENÍ PANNY MARIE 1845 vystavěna; umělecky bezvýznamná.

Jelenní hora. (Hirschbergen.)

E. Meier, Beschreibung der großen Schwemm-Anstalt auf der Herrschaft Krummau in Böhmen, Wien 1831; A. Saitz, Popsání velkostatku Krumlova 1898; Th. Gallistl, Heimatskunde d. pol. Bez. Krummau 1903, str. 14.

Ač ne uměleckým dílem v užším slova smyslu, přece jen důležitým dílem kulturním a pro svou dobu vynikajícím jest tak zvaný Vídeňský kanál plavební, jehož účelem bylo zužitkování pralesa šumavského plavbou po říčce Mühlu k Dunaji a odtud do Vídně.

Obr. 81. Jelenní hora: pomník Stifterův.

Myšlenku tuto vyslovil a také provedl kníž. schwarzenberský lesní *inženýr Josef Rosenauer* naroz. 1735 v Chvalšinách.

Dle plánu jeho měl býti kanál veden od Velkého Mühlu u Lichtenavy blíže Hazel v Horních Rakousích přes průsmyk na „Rosenhüglu"

790 *m* nad mořem do Čech a po severním svahu šumavského hřebene v mírném stoupání přes Glöckelberg, Hüttenhof, Neuofen, Jelenní horu až k Světlému potoku nad Neuthalem. Protínati měl takto veškeré šumavské potoky a vody jejich přijímati. První 20.373⁰ = 39.328 *m* dlouhá část od Velkého Mühlu až po Hirschbach provedena v letech 1789—1793 nákladem 120.000 zl. konv. m. a plavbě odevzdána. Po delší přestávce v stavbě pokračováno r. 1821: hřbet „Flösselberg" podzemním 420 *m* dlouhým kanálem proražen, 305 *m* dlouhým smykem s kanálem u Hirschbachu spojen a na druhé straně až k Světlému potoku veden. Práce ukončeny r. 1823. Celý kanál měří 27.069⁰ = 51.336 *m* délky, jest na dně 5 stop = 1·60 *m* široký a 3 stopy = 0·95 *m* hluboký, tunel 9 stop = 2·85 *m* široký, 8 stop = 2·53 *m* vysoký. Spád celého kanálu obnáší 255 *m*.

Stavbu prováděl kníž. *inženýr Josef Falta.*

Z vděčnosti postavil Rosenauer při ústí jezerního potoka do kanálu žulovou kapličku s obrázkem Korunování P. Marie; na soklu vysekáno

K M ·
1818
I B

V novější době postavena nad ní dřevěná bouda.

Kanál od doby postavení z ohledů obchodních pozměněn a doplněn.

Nad jezerem Plekenštejnským postaven r. 1877 jednoduchý vysoký jehlanec žulový ku poctě básníka Vojtěcha Stiftera. Návrh podal vídeňský *architekt Jindřich Ferstel* (obr 81).

Jeníšov. (Hossenreith.)

Vesnička. Na statku čís. 12 pamětní deska r. 1882 vsazená, 40×35 *cm* s nápisem:

In diesem Hause
wurde der verdienstvolle
Chemiker und Universitätsprofessor
Dr. Adolf Martin Pleischl
am 10. Oktober 1787 geboren.

Pleischl zemřel r. 1867.

Na cestě do Horní Plané BOŽÍ MUKA: osmiboký sloup s kaplicí segmentovitě zakončenou; ve výklenku obrázek s nápisem: Hier verun-

glückte Josef Holzinger, Bürger aus Oberplan. Betet für ihn ein Vater Unser. Na podstavci vyryto jméno Ježíš a letopočet 1806; na kaplici s jedné strany

I H S
M A R
H

s druhé

M R A
1653

Josefstal.

Th. Gallistl, Heimatskunde d. pol. Bez. Krummau 1903, str. 69.

Sklárna r. 1823 vystavěná a podle knížete Josefa ze Schwarzenberga přezvaná.

Kajový.

Trajer, Diöcese Budweis 301; Bernhard Grueber, Die Kunst des Mittelalters in Böhmen IV., 73; Joh. Sedláček, Mittlg. der Z.-Kommission 1889, p. 201; Jos. Braniš, Dějiny středověkého umění v Čechách II., 118; Dr. Ilg, Kunsttop. Mittlg. 71; Dr. V. Schmidt, Gojauer Pfarrinventar aus dem Ende des XV. Jahrhunderts, Mittlg. des Vereins f. d. Geschichte der Deutschen in Böhmen; P. Joh. Michálek, Der Wallfahrtsort Maria Kojau. Winterberg 1888; A. Mörath, Zur Geschichte der Marienverehrung in der Pfarrkirche zu Gojau, Krumau 1907; Mitteilungen der Z. Kommission 3. Folge (1912) 222; 2 pamětní knihy (na faře); Jos. Braniš, Obrazy z dějin jihočeského umění, 8, 18, 58, 59; Vyobrazení sošky milostné P. Marie od P. Ch. Smiška 1660, měd., Das uhralte Gnadenbild zu Gojau im Königreich Böhmen. F. L. Schmitner sc. Viennae.

Král Přemysl II. daroval r. 1263 celý statek (praedium) Kajový nově založenému klášteru korunskému (obr. 82). R. 1346 byl tu již kostel, protože Buzek z Rovné udělal k němu nadání na věčné světlo. Odpustky uděleny kostelu arcibiskupem pražským Janem z Jenštejna a jeho nástupcem Volframem ze Škvorce r. 1397. Roku 1400 inkorporován ke klášteru korunskému. R. 1423 spálili Boletičtí Kajový, protože prý se tu mnoho zlého dělo. Nově uděleny odpustky kostelu r. 1448. Velké zásluhy o kostel získal si farář Michal Pils (obr. 83—86). Hned při svém nastoupení mohl r. 1461 dne 28. srpna mariánský oltář vedle sakristie v levo od presbytáře od biskupa Jošta z Rožmberka dáti vysvětiti, který též odpustky poutníkům udělil. Roku 1466 připomíná se též oltář sv. Volfganga, jímž patrně pouti ke kamenu téhož světce u Rovné v kajovské faře od faráře doudlebského zničenému měly býti paralysovány. Při přepadení vsi

dne 16. října 1469 vojskem pod obojí spálena fara a škola. Ježto však kostel ten četným poutníkům nestačil a snad i ohněm z r. 1469 byl poškozen, vystavěl vedle románského kostela, v letech 1471—1485 farář Pils nynější kostel, jak dříve (1685) nad klenbou severní brány nápis v červeném mramoru Incepta MCCCCLXXI a naproti: Finita MCCCCLXXXV dosvědčoval. A v kapli Smrti P. Marie vsazený mramorový kámen vedle pětilisté růže vypravuje: a . d . m . cccc . lxxxxiii perfecta est eccia in toto. (Obr. 82, 87, 88.) Dne 10. dubna r. 1484 obdržel kostel k svému budování od římských

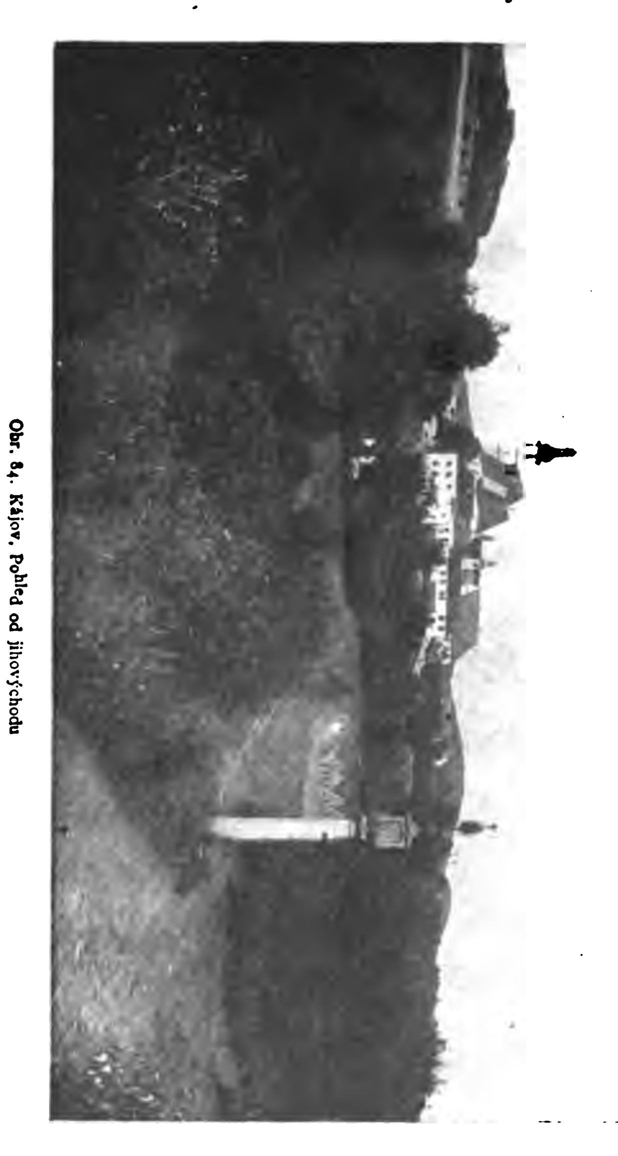
Obr. 82. Kájov. Mapa okolí ze XVII. století.

kardinálů odpustky; Pils prodal k témuž účelu více kalichů, stříbrných křížů, stříbrnou monstranci, ornátů a kněh. A ježto budějovický měšťan Jiří se zavázal ze svého pořídití kostelní okna a to neplnil, vyžádal si Pils r. 1492 přímluvu Petra z Rožmberka. I oltář sv. Petra a Pavla, k němuž patřil tabulový obraz P. Marie, malovaný od *Jindry*, založil farář Pils. Jeho pěkný náhrobek s nápisem: Hic jacet honorandus vir dnus Michael, plebanus, qui aedificavit hanc ecclesiam cum sancta elemosyna, filius Petri Pils judicis, natione de Chvalsching. Anno Domini MCCCCCIII die 16. Mensis Aprilis ležel před hlavním oltářem Rodičky boží. Byl později zasazen do zdi u oltáře sv. Apoštolů, ale dnes jest

ztracen. Vytesán byl na něm Pils v šatu, jak ho tehdejší faráři užívali, se značkou dvou se křižujících gotických m =
R. 1663 obnovována věž, z 1665 rozšířena sakristie a spojena s malým kostelem. R. 1670 dal lékař Dr. Ondřej Volkshofer z Krumlova postaviti oltář (sv. Josefa) u 2. sloupu uprostřed kostela, následkem čehož křtitelnice tu stojící k zadnímu sloupu t. j. k tehdejším schodům na kůr přenesena. Krom toho věnoval kostelu 2 ornáty, stříbrný a pozlacený kalich, posázený rozličnými kameny a takové ciborium, a r. 1673 zlatý kříž s nohou stříbrnou, 5 liber těžký. Téhož roku zakoupen kalich stříbrný pozlacený, váhy 63 lotů, s obrazy P. Marie, sv. Bernarda, sv. Šimona na noze. Pak dostal kostel kamennou dlažbu. Roku 1673 postaven sanktus a přišel do něho zvon s nápisem: Goss mich Hans Rohrer in Lintz 1672; prasknuv r. 1686 nahrazen novým. Vížka na menším kostele vystavěna a dány do ní hodiny *od Jana Delavosa z Mirovic* za 408 zl. Roku 1703 dostal *Jiří Delavos* z Mirovic za postavení hodin 16 zl. Nejvyšší purkrabí hrabě Ignác Martinic daroval 2 stříbrné svícny k soše P. Marie; jiné, dřevěné svícny koupeny v Pasově a pozlaceny. R. 1675 prolomeny dvéře za hlavním oltářem a pořízen za 60 zl. pěkný tabernákl pro hlavní oltář a stříbrná kaditelna s loďkou. R. 1677 dodal vynikající umělec zlatník z Krumlova *Krištof Knitla*, rodem z Budějovic, novou monstranci ozdobenou českými kameny, z nichž jeden byl zvláště veliký; nahoře jest Duch svatý, v oblacích Bůh

Obr. 83. Kájov. Pohled od severovýchodu.

otec, u nohy P. Maria, v pravo sv. Jáchym a sv. Bernard, v levo sv. Anna a sv. Juliána. Dne 18. dubna t. r. postaveni 2 andělé od krumlovského sochaře *Martina Lindmayera*. Dne 1. července obnoven kříž s 2 sochami ve vítězném oblouku a nákladem knížecího rady Godefrida Jaydta zhotovena socha sv. Maří Magdaleny. Roku 1678 vymalovány jsou nákladem knížecího důchodního Valent. Ziefreunda na zdi hřbitova tajnosti umučení Páně. Nad velkými dveřmi, kde stávaly varhany, udělal truhlář *Vavřinec Khienmüller* oratoř. Zámecký malíř *Jindřich Verle* pozlatil rám antipendia hlavního oltáře. (Tehdy byl oltář sv. Bernarda na straně evangelia; krom toho se připomínají oltáře sv. Linharta a sv. Michala, socha sv. Apollonie.)

Obr. 84. Kájov. Pohled od jihovýchodu

Dne 18. května 1690 udeřil blesk do kostela a věže. Věž dostala, byvši zvýšena a mědí kryta, v letech 1691—1692 dnešní svou úpravu: pod vybouraným rohem osadil krumlovský kameník *Ludvík Ferari* 10 kvádrů, jež spojil 14 kleštěmi, pak udělal kordony, římsy okenní, římsy hořejších 4 okrouhlých oken, velkých oken a žlab za 204 zl. 30 kr. Stavbu vedl stavitel *Jan Canevale*. *Jan Herman*, zámečník z Krumlova, dělal makovici; dáno do ní chronostikon: Anno a partV genetrICIs VnIgenItI DeI pVrae ppetVaeqVe VIrgInIs MarIae

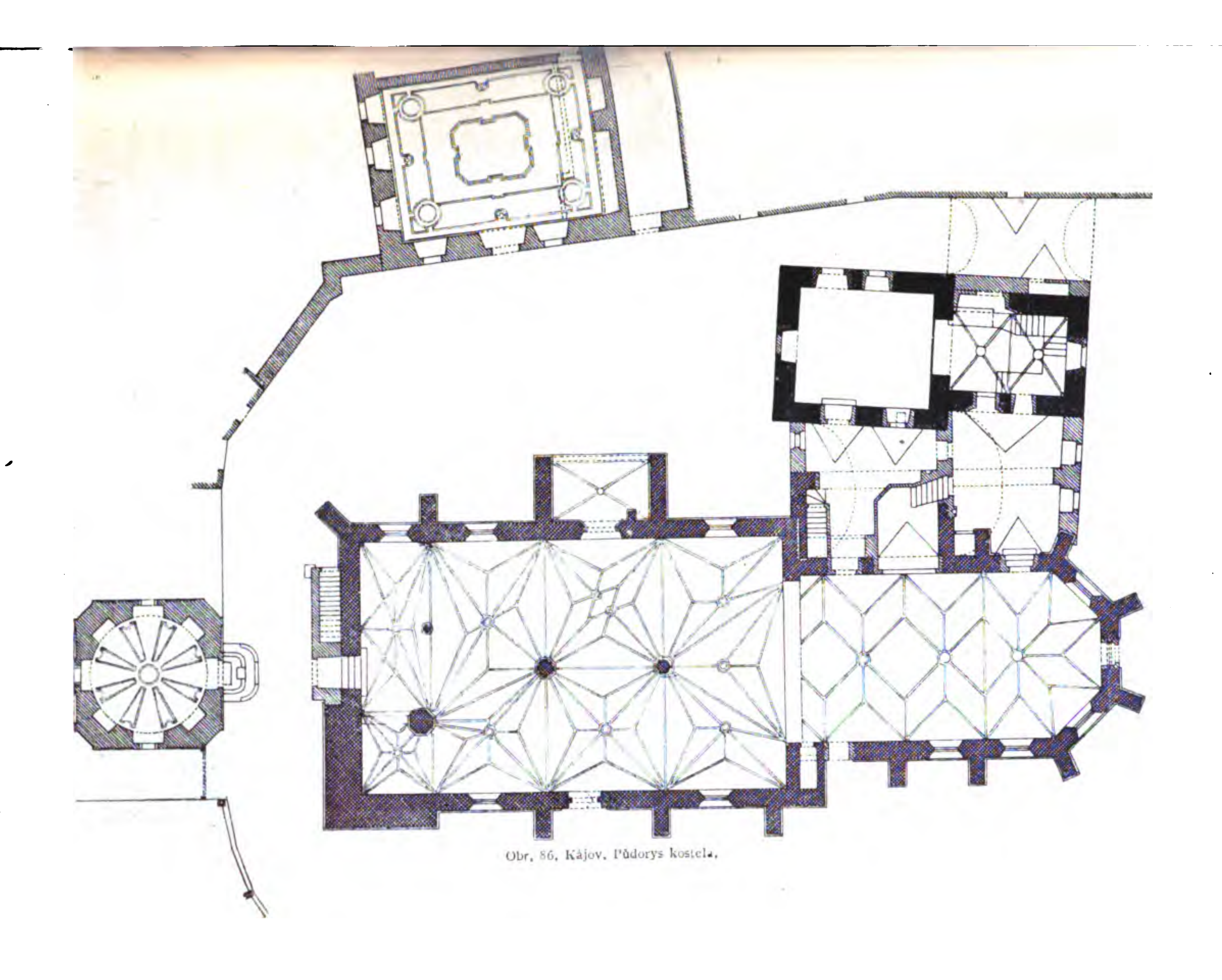
abs Labe ortae (1685). Spotřebováno 25 centů mědi za 1195 zl. 20 kr.; krytí dokončeno 22./8. 1692. Stavba stála 3026 zl.

R. 1692 postaven oltář sv. Mučedníků nákladem Arnošta Aug. Millera; starý oltář sv. Mauricia byl prý hrubý, neozdobný. Zůstala z něho jenom socha. Nákladem neznámého dobrodince byly r. 1693 květy (flores) na klenutí presbytáře asi za 11 zl. obnoveny. Knížecí účetní Řehoř Ass přinesl z Říma ostatky sv. Desideria a sv. Placidy a uloživ je v krásném kříži ze slonové kosti, daroval vše kostelu. Dne 25. dubna 1694 věnoval malíř krumlovský *Frant. Höfler* 2 malované obrazy Spasitele a P. Marie

Obr. 85. Kájov. Pohled od jihozápadu

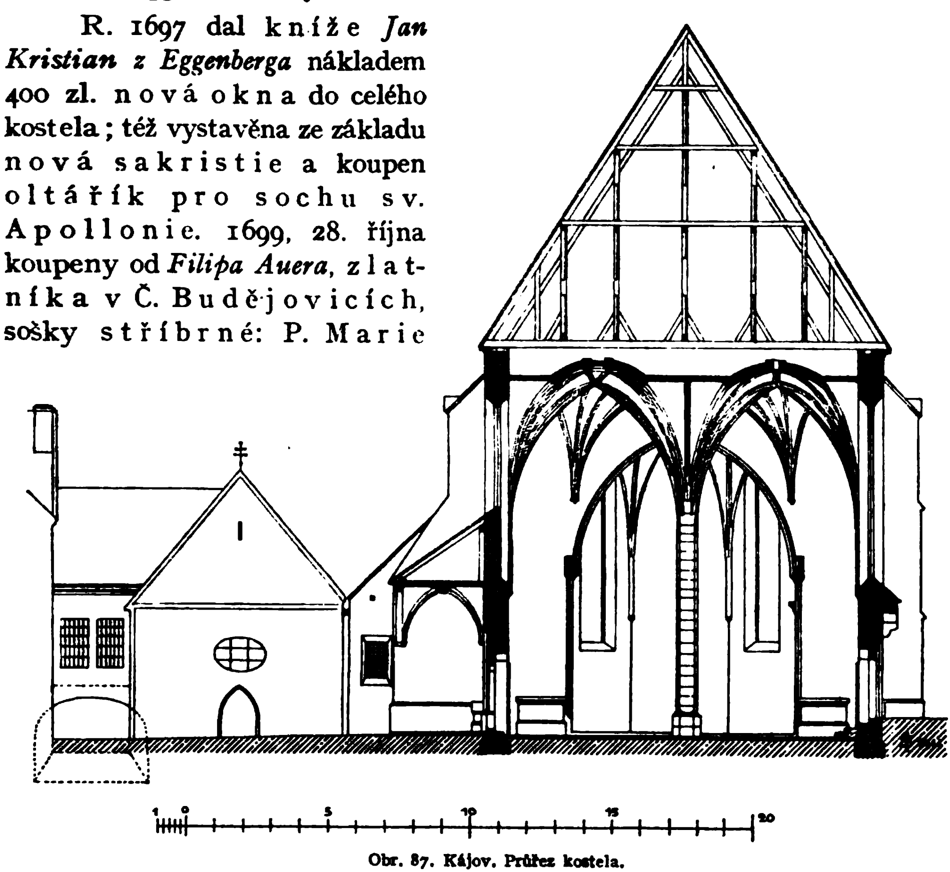
do Kájova. Dne 23. října t. r. postaven jest nový hlavní oltář od sochaře *Filipa Ramlera z Cáhlova*, jenž zhotovil sochy, a od truhláře *Adama Hoffmana z Krumlova*. Dřívější, 192 let (tedy od r. 1502) starý oltář, sestávající z dvou malovaných křídel a tří ozdob v podobě věžiček dán do kostelního depositáře. Sochu P. Marie, která bývala nad zázračnou soškou, vyprosila si lesmistrová Pelzlová; ostatní sošky téhož oltáře, jako sv. Václava, sv. Víta a sv. Zikmunda po kostele rozestaveny. Na oltář přišel knížecí znak eggenberský; za to dal kníže Jan Kristian celý oltář nákladem 803 zl. 30 kr. od malíře Petra Anneisa pozlatiti a baldachýn za hlavním oltářem od téhož malíře obnoviti. Dne 26. října dal knížecí trubač Daniel Brejcha u 1. sloupu většího kostela sochu

Obr. 86. Kájov. Půdorys kostela.

sv. Jana Nep. postaviti. (Oltáře tehdy byly v menším kostele sv. Michala a sv. Linharta [v choru], ve velkém sv. Josefa na straně epištolní a sv. Anny.) Roku 1696 Jan Pelzel zřídil v malém kostele obraz sv. Wildefortis (Kümmernussy). Téhož nákladem upraven r. 1704 z obrazu toho a sv. Barbory oltář. R. 1706 vrátil Pelzel sošku P. Marie od jeho paní vypůjčenou a dána na oltář. R. 1697 daroval Šimon Praxl, hejtman netolický, stříbrný kalich 33 lotů těžký.

R. 1697 dal kníže *Jan Kristian z Eggenberga* nákladem 400 zl. nová okna do celého kostela; též vystavěna ze základu nová sakristie a koupen oltářík pro sochu sv. Apollonie. 1699, 28. října koupeny od *Filipa Auera*, zlatníka v Č. Budějovicích, sošky stříbrné: P. Marie

Obr. 87. Kájov. Průřez kostela.

63 lotů a sv. Jana Ev. 76 lotů za 41 zl. 38 kr.; dále stříbrný pozlacený kalich s malovanymi obrázky a kameny, 50 lotů těžký, za 107 zl. 30 kr. Roku 1702 dány sochy sv. Bernarda a Benedikta, darované kostelu od neznámého dobrodince, na oltář sv. Josefa.

R. 1705 dal kníže *Jan Kristian z Eggenberga* od kameníka *Jana Planskera* zábradlí ku presbytáři v blánském lese lámati a postaviti. Nový oltář sv. apoštolů (nyní Smrti P. Marie) postavil r. 1708 krumlovský truhlář *Adam Hoffman* za 75 zl.; sochy

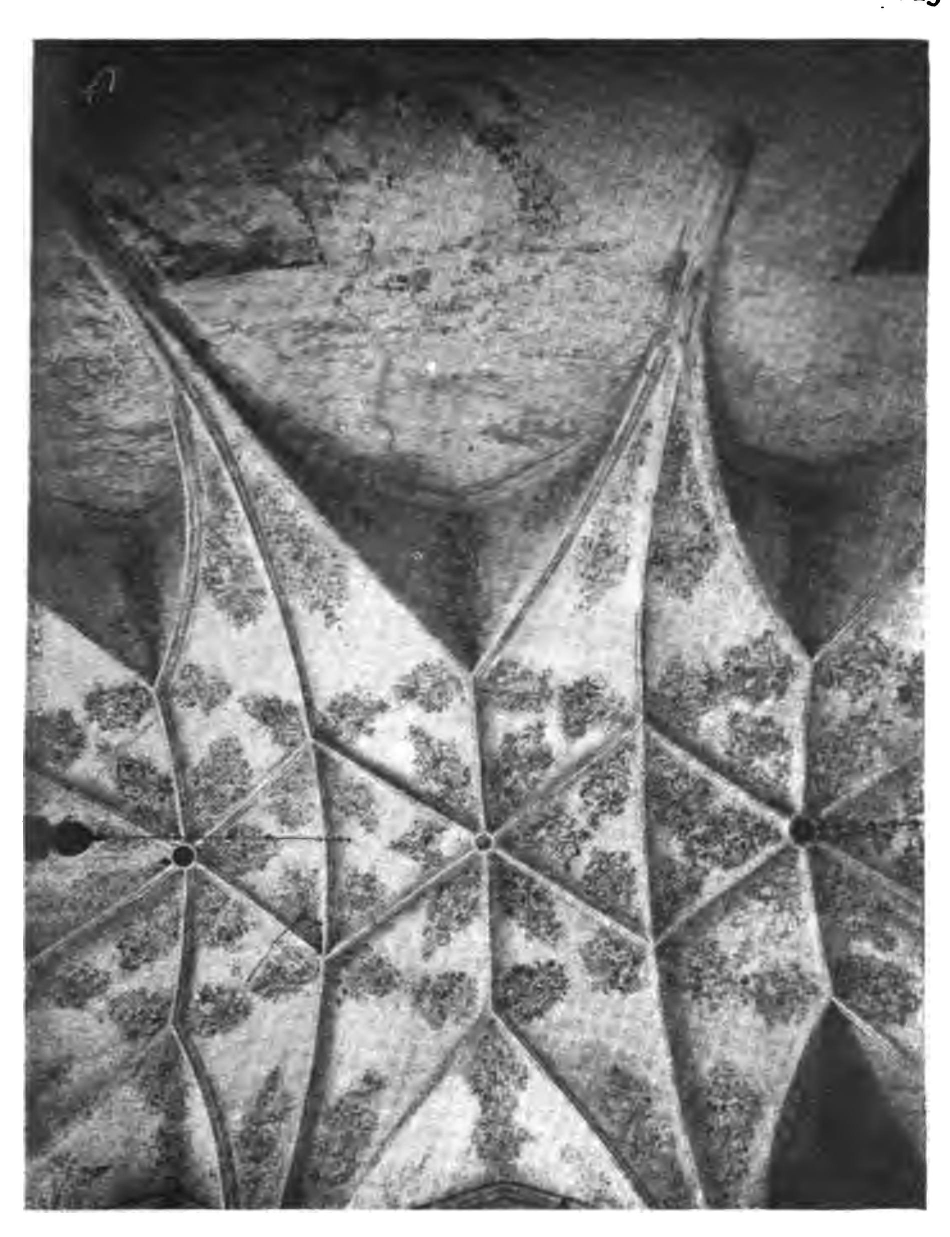
jsou od *Josefa Pabla*. Oltář sv. Bernarda postavil opat Ungar r. 1664, neznaje starého stavu; r. 1708 změněn na oltář sv. Volfganga tím, že obraz sv. Bernarda pověšen na zeď a na jeho místo na oltáři postavena socha sv. Volfganga, jak tomu bylo až do roku 1469. Zvonař *Sylvius Kreuz* v Linci přelil r. 1708 zvon 30½lib. těžký, jímž se zvonilo na mši. Nápis a letopočet 1720 na vítězném oblouku vztahoval se na klášter korunský. R. 1729 dlážděn kostel kamennými plotnami z Rovného nákladem 221 zl. R. 1732 přenesen

Obr. 88. Kájov. Závěreční kámen v staré kapli

oltář sv. Michala, který byl u klenotnice, ke zdi na jih a socha sv. Michala stářím sešlá nahrazena jest malovaným obrazem téhož světce. R. 1742 postavil opat korunský Kristian Guschl kazatelnu.

R. 1749 pořízena křížová cesta od *Antonína Streera*, znamenitého malíře z Cáhlova; za obraz i s rámem zaplaceno 13. zl. a malíř po dobu malby v Zlaté Koruně byl stravován. R. 1752 zbudováno ossarium. Roku 1762 postaven nový oltář z mramoru a dostaven r. 1764, jak ukazoval chronostikon na vítězném oblouku: DeIpara Instanter tVeatUr fILIos CVM patre Coronae. Nápis ten obnoven byl r. 1862, roku 1909 však při malování lodi seškrabán. Tenkráte spojen také kostel s farou. Kníže Josef Adam ze Schwarzenberga chtěl k milostnému obrazu Bohorodičky věnovati stříbrný rám, ale upustil od toho, když se musil celý oltář předělati, a dal na nový oltář 600 zl. a k němu jakož i k druhému právě zřizovanému oltáři lípy

Obr. 89. Kájov. Kostel: odkryté malby klenbové v presbytáři.

z Hluboké, aby z nich byly zhotoveny sochy a ozdoby. R. 1768 odeslal Antonín Aigner z Prahy dvoj- i čtyrspřežní vozy s čistě pracovanými kvádry (Werkstücke) do Kájova a r. 1772 měl krumlovský zlatník *Karel Skřemenec* stříbrný šat sošky milostné P. Marie a Ježíška čistě přeleštiti, bordury v ohni vyzlatiti a dva věnce kuté práce z 95½ lotu stříbra zhotoviti. R. 1782 z cís. nařízení sneseny 4 oltáře a na 6 centů stříbra odvedeno.

Za naší doby došlo na restauraci celého kostela. R. 1861 restaurován hlavní otlář, r. 1879 kaple umírající P. Marie, r. 1880 kazatelna a roku 1881 obnovena sakristie, zpovědnice a kostelní portál, při čemž

Obr. 90. Kájov. Klenba kostela.

odkryt v tympanonu obraz ochranitelky P. Marie. Na místě starého oltáře sv. Josefa zjednán nový, r. 1883 pořízen nový oltář sv. Anny. Také obnoven oltář v kapli sv. Linharta, 1884 opravena křížová cesta a objeveno 12 obrazů apoštolů na dřevě v poprsí kůru

Obr. 91. Kájov. Malby klenbové v presbytáři.

kaple sv. Jana Nep. černou barvou natřených; pocházejí z Pilsova oltáře těchto světců. R. 1892 vymalována kaple sv. Linharta, v letech 1886—1896 zasklena okna celého kostela barevným sklem a r. 1910 vymalována loď.

Z odkrytých maleb v presbytáři, pocházejících z 2. pol. XV. stol., ponechána pouze Madonna v záři na severní stěně; malovaný gotický oltář, další Madonna a ostatní malby

zabíleny. Zachovány též květinové výplně na klenbě presbytáře as ze začátku 17. stol., r. 1693 obnovené. Vynikají bohatostí motivů vzdušných a lehkých, méně provedením a barvitostí. (obr. 89, 91—98.) Za opata Bylanského, kdy r. 1762—1764 byl nový hlavní oltář postaven, přemalovány žlutým rokokovým ornamentem, který při opravě roku 1909 byl seškrabán. Na opěrných pilířích lodi a pres-

Obr. 92. Kájov. Klenbové malby v presbytáři.

bytáře, kůru, sloupů a vítězného oblouku vyskytují se kamenické značky:

Jestliže tradice považuje nynější kapli Smrti P. Marie s kaplí sv. Linharta za nejstarší část, nevzdaluje se příliš skutečnosti; obě místnosti tvořily kostelík, jehož presbytář o dvou polích sklenut; jest tvarů vyšší staří prozrazujících. Hmotná, ploše okosená žebra, tvar konsol i svorníků svědčí pro druhou polovici

Obr. 93. Kájov. Klenbové malby v presbytáři.

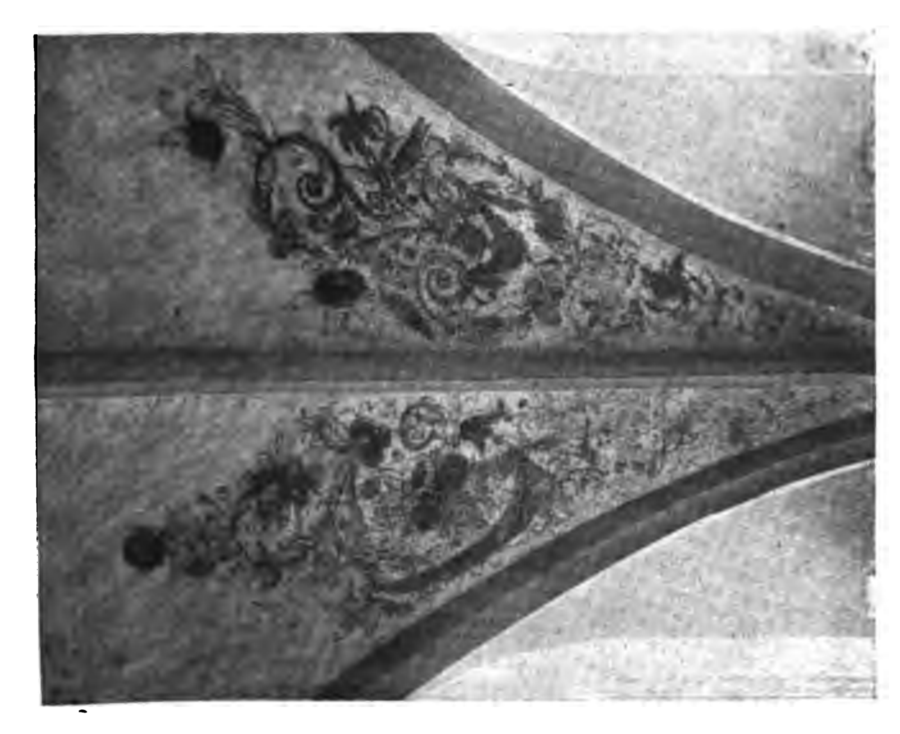
XIII. století; do téže doby padá také těžký triumfální oblouk hrotitý, po straně k lodi skosený a zazděný někdejší portálek v čele lodi. Kostelík doznal při pozdějších pří- a přestavbách velkého kostela značnějších pozměn, zvláště v druhé polovici XV. století, kdy nový vstup do lodi otevřen na straně severní, okno v přesbytáři pozměněno a zde umístěna mramorová deska zvěstující dokončení přestavby velkého i malého kostela r. 1488.

V té době přestavoval farář *Michal Pils* kostel hlavní r. 1422 od Boletických vypálený, o jehož rozloze a starším založení zachovaly se nám svědek v spodní části věže s typickou situací svou v rohu lodi, jakou vykazuje značnější počet jihočeských kostelíků z doby druhé polovice XIII. století. Musíme proto považovati tuto část velkého kostela za starší stavby Pilsovy. V létech 1471—1485 nastala

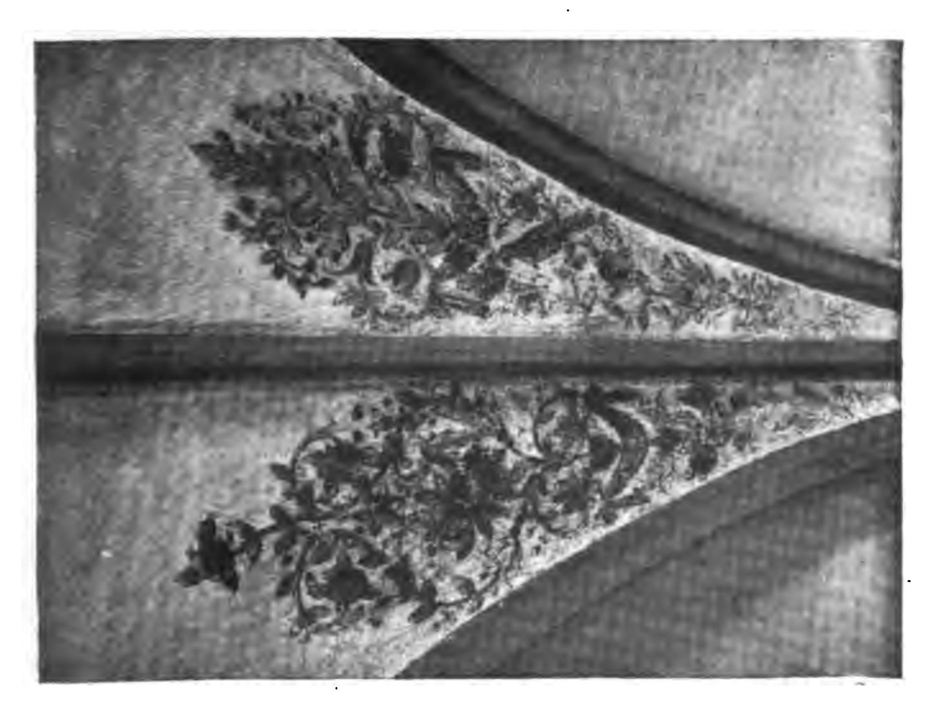

Obr. 94. Kajov. Klenbové malby v presbytáři.

velká přestavba Pilsova, která budově dala ráz pozdější gotiky, a v druhé polovici XVII. století sloučeny oba kostely zbouráním staré sakriste a postavením nové v malebný celek. Odpustky udělené v letech 1397 a 1461 vztahují še asi k stavbě a úpravě velkého kostela před Pilsem. Zdali popis z r. 1660 spávně klade založení kostela do roku 1255 a zvětšení jeho do let 1400—1443, nelze dnes zjistiti; udání neodporují však skutečnosti. Litovati jest, že pa-

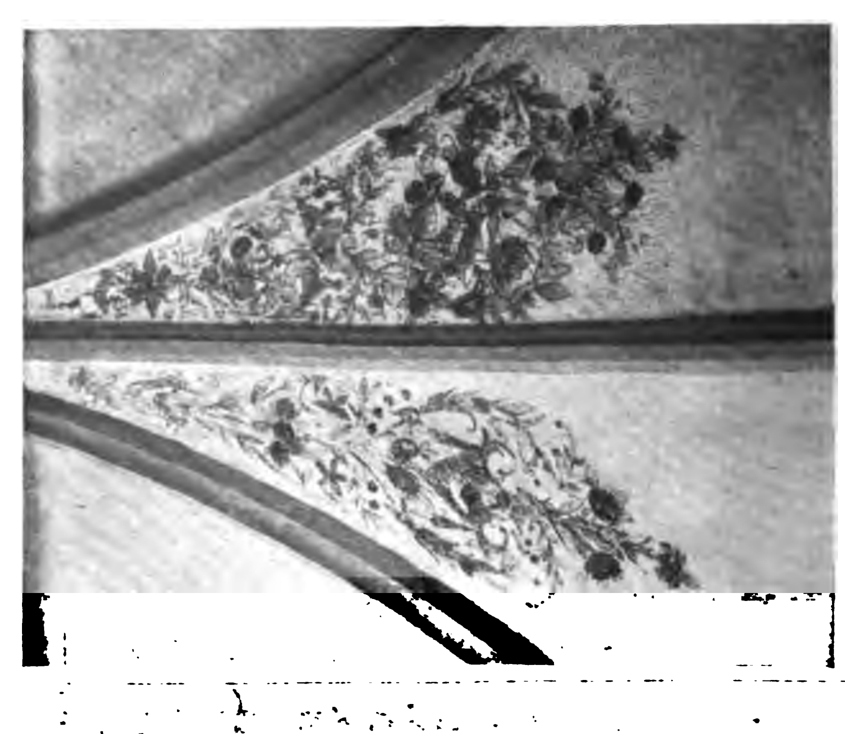
Obr. 96. Kájov. Klenbové malby v presbytáři.

Obr. 95. Kájov. Klenbové malby v presbytáři.

Obr. 97. Kájov. Klenbové malby v presbytáři.

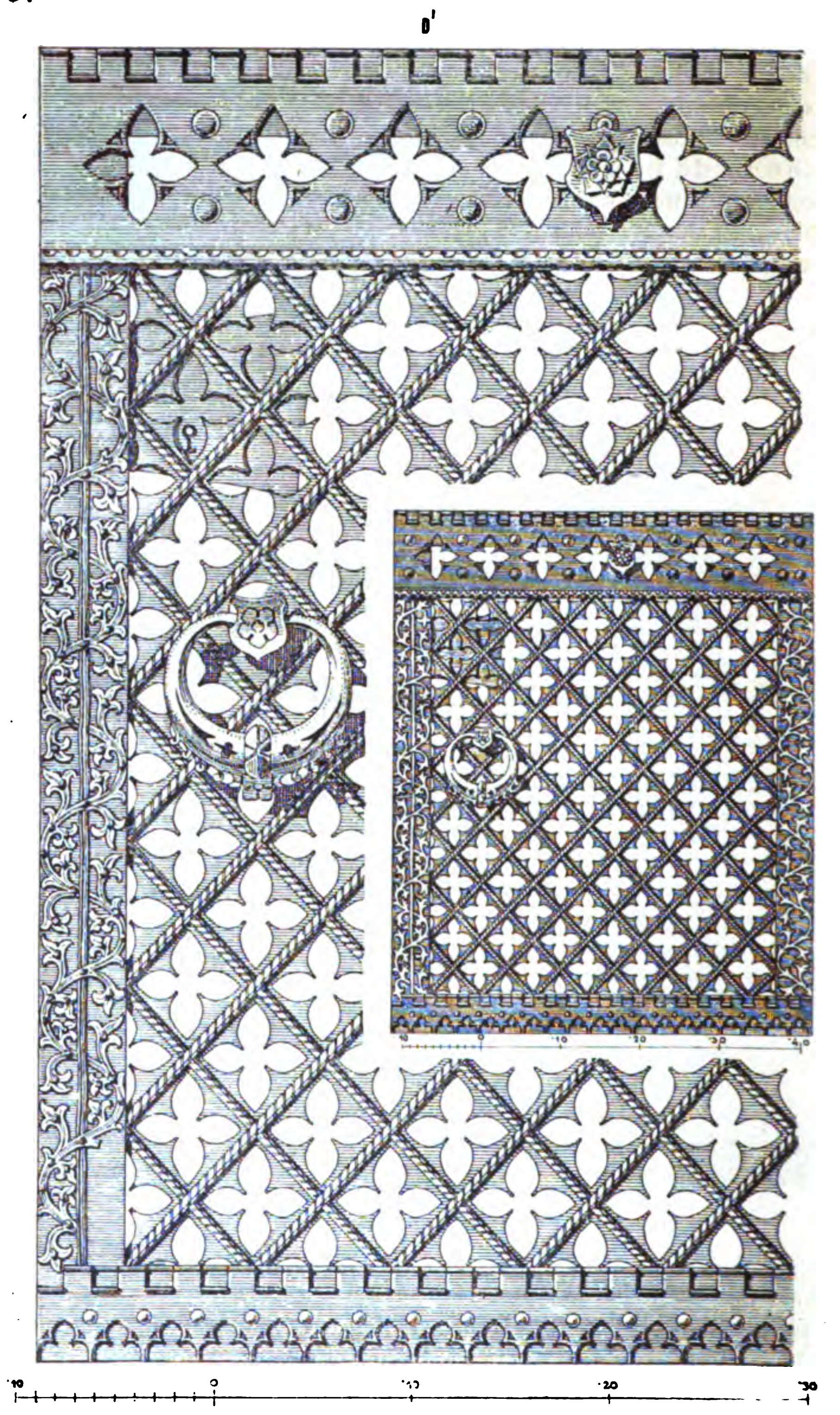

Obr. 98. Kájov. Klenbové malby v presbytáři.

Obr. 99. Kájov. Kostel: presbytář před opravou.

mětní mramorové desky nad severním portálem, které hlásaly dílo Pilsovo: Jncepta MCCCCLXXI a Finita MCCCCLXXXV již nestávají; podobně při vymalování lodi v roce 1909 seškrabán a zabílen nápis nad triumfálním obloukem, který poukazoval na obnovy r. 1769 a 1862 provedené.

Obr. 100. Kájov. Kostel: dvířka sanktuáře.

Starý kostelík r. 1769 přepažen dřevěnou stěnou ve dvě kaple; z lodi stala se kaple sv. Linharta, presbytář podržel původní název kaple Smrti P. Marie; tato utrpěla značnějších změn přístavbou chodby z fary do kostela (r. 1769). Vestaveny schody do kaple a na půdu a zurážena žebra u vchodu z fary. Kostelík jest mírných rozměrů: presbytář, jehož klenba jest částečně cihlová a kamenná, měří 5·70 *m* délky, 3·80 *m* šířky, loď s rovným rákosovaným stropem 6·65 *m* délky a 5·70 *m* šířky. Pod oknem zazděna

Obr. 101. Kájov. Kostel: lavabo.

pamětní deska zvěstující dokončení stavby r. 1488. Obě kaple vymalovány r. 1879 a 1892.

V letech 1665 a 1697 zbourána a zvětšena sakristie a tak prostor mezi malým a velkým kostelem jí plně zastaven; jest v obou částech valeně sklenuta. V té době zřízena oratoř, zvětšena klenotnice, založeny schody k ní a ku kazatelně. V „staré sakristii" upraven sanktuář s spoužitím skvostně provedené železné mříže pozdně gotické, někdy pozlacené s ornamentální obrubou, stejné práce jako na severním portálu (obr. 100). V „nové" sakristii zřízeno

k a m e n n é l a v a b o (obr. 101) a opatřena v e l k á s k ř í n ě. V c h o d ke schodům na k a z a t e l n u dostal 1665 renais. p o r t á l e k, nad nímž stojí soška kazatele — jesuity — řezby dobré. D v e ř e v s a k r i s t i i, p o k l a d n i c i a p r e s b y t á ř i vynikají silnými, ozdobnými z á m k y v slohu 2. pol. XVII. století (obr. 102, 103). Rámoví železných dveří zdobeno vysekávaným listem, u dveří tresoru v pokladnici důmyslný zámek se šesti závorami.

Obr. 102. Kájov. Kostel: zámek

K l e n o t n i c e nad „starou" sakristií valeně klenutá v hrotitém oblouku, pochází z doby Pilsovy; přístupna byla původně z presbytáře, odkud vede staré kamenné ostění, dříve asi větším obrazem kryté. R. 1697 prodloužena nad „novou" sakristií a do půlkruhu valeně sklenuta.

P i l s ů v v e l k ý k o s t e l prodělal málo změn a zachoval se v dobrém stavu až po naši dobu; jest stejně jako kostelík Smrti P. Marie k východu orientován. P r e s b y t á ř (obr. 104), o dvou a půli travé pěti stranami osmistěnu zakončený, rozměry svými připomíná na poněkud pozdější presbytář chvalšinský. Celá délka vnitřní obnáší i s vítězným obloukem 15·55 *m*, šířka 7·20 *m*. Ž e b r a ž l á b k o v á vybíhají z přípor

osmihranných, zakončených v polovici výše k o n s o l k a m i, jemně členěnými a sbíhají do tří s v o r n í k ů, z nichž dva jsou hladké, třetí prolomen. D v e ř e s kamenným got. ostěním u vítězného oblouku vedou do úzkého prostoru, jenž sloužil za vstup na půdu nad presbytářem. O p ě r n é p i l í ř e nepatrně ustupují a jsou sedlovitě zakončeny. K r u ž b y o k e n jsou vylámány; okno za hlavním oltářem jest zazděno. V í t ě z n ý o b l o u k v rovné části, kolmé jednostranně, v oblouku dvoustranně profilovaný

Obr. 103. Kájov. Kostel: zámek

lícuje s jižní zdí. L o ď 20·70 *m* dlouhá, 12·30 *m* široká rozdělena dvěma v prostřed postavenými s l o u p y, jichž k u l a t ý d ř í k se křižuje s trojhranem neb čtyřhranem — a osmistranným pilířem, na němž spočívá v ě ž, v 9 polí hvězdovitě sklenutých o 9ti svornících: jedním plným a 8 otevřenými; ž e b r a vybíhají p ř í m o z e s l o u p ů, na stěně končí v p ř í p o r y osmihranné, v poloviční výši hrotitými, jemně článkovanými, k o n s o l a m i zakončené. (Obr. 105, 106.) O p ě r n é p i l í ř e jsou stejného tvaru jako u presbytáře, kružby v oknech scházejí. Z vchodů jest jižní do půlkruhu sklenut, severní, jemuž představěna otevřená, do kříže sklenutá p ř e d s í ň, jest gotický, hluboce žlábkován a v plném

Obr. 104. Kájov. Kostel: pohled do presbytáře.

tympanonu olejovou malbou P. Marie co ochranitelky všech stavů zdoben; třetí v hlavní ose v čele se nacházející vstup byl při přístavbě schodů na kůr svého got. ostění zbaven. Vytesaný nápis v nadpraží nového ostění 17 P : I : H : 66 zjevuje, kdy se tak stalo. Svorník u patky

Obr. 105. Kájov. Kostel: Pohled do lodi.

pásu u předsíně a některé svorníky pod kůrem a jeden v lodi mají pětilistou růži. Staré dveře z předsíně do lodi zdobeny velmi bohatými okrasnými závěsy pozdně gotickými, klepadlem, znakem města Budějovic a renaisančním štítkem. (obr. 107—112). Skvostného provedení jest hudební kůr, spočívající na kulatém členěném sloupu volném a dvou příporách, jest bohatou

Obr. 106. Kájov. Kostel: klenba lodi.

s í t í k l e n b o v o u podklenut. Z původní klenby pod věží zůstavena jen nepatrná část. Vedly tam před r. 1766 schody na kůr. P a r a p e t kamenný s kružbou zvýšen řezbou z druhé pol. XVIII. století. (Obr. 113, 114.) V ě ž v základech a spodních zdech svých z původní stavby starší zvýšena a sklenuta za faráře Pilse, nejvyšší patro, kde umístěny zvony,

postaveno i s hruškovitou baní a lucernou, původně mědí, nyní pocinkovaným plechem krytou r. 1691—2. Oba kostely i sakristie jsou žulovými plotnami dlážděny a taškami kryty; klenba velkého kostela provedena z cihel; krov velkého kostela připomíná

Obr. 107. Kájov. Kostel: jižní portálek.

krumlovský a chvalšinský. Stavba velkého kostela upomíná na chrám sv. Víta v Krumlově, některý detail na Trhové Sviny. Hlavní oltář v kostele velkém, barokový z části mramorový a stukový barvy hnědočervené a černé, sloupový s nástavcem a volným tabernáklem,

nad nímž postaven pozlacený trůn s dřevěnou zlacenou sochou P. Marie s Ježíškem (obr. 115) skvostné řezby z konce XV. stol. velmi dobře zachovalé, s korunkami barokními, zlacenými a po boku se sochami sv. Josefa a sv. Jáchyma. Ve spojení s oltářním pozadím po straně epištolní mramorové sedátko s obrazem srdce Kristova, po straně evangelia mramorový stoleček

Obr. 108. Kájov. Kostel: severní portál.

s obrazem srdce P. Marie. Nad sochou P. Marie erb schwarzenberský, na štukové mense znak posledního zlatokorunského opata Bylanského, od něhož r. 1764 oltář postaven jest. Oltář i sochy jsou velmi dobrou prací svého věku až na obrazy srdce Ježíše a P. Marie, práce slabé doby naší. Dva andělé nad tabernáklem se vznášející nesou v kartuších mosazné, skvěle ryté kanonické tabulky, třetí umístěna na tabernáklu. Dle památní knihy stál oltář 5800 zl. a trůn knížetem Janem ze Schwarzenberka věnovaný 3000 zl. Nad

dveřmi sakristie a jim naproti stejně upraveném portálku, v němž chronostikon:

Honori DeiparÆ
ALtare hoC SaeCLo
eLapso renoVatVM

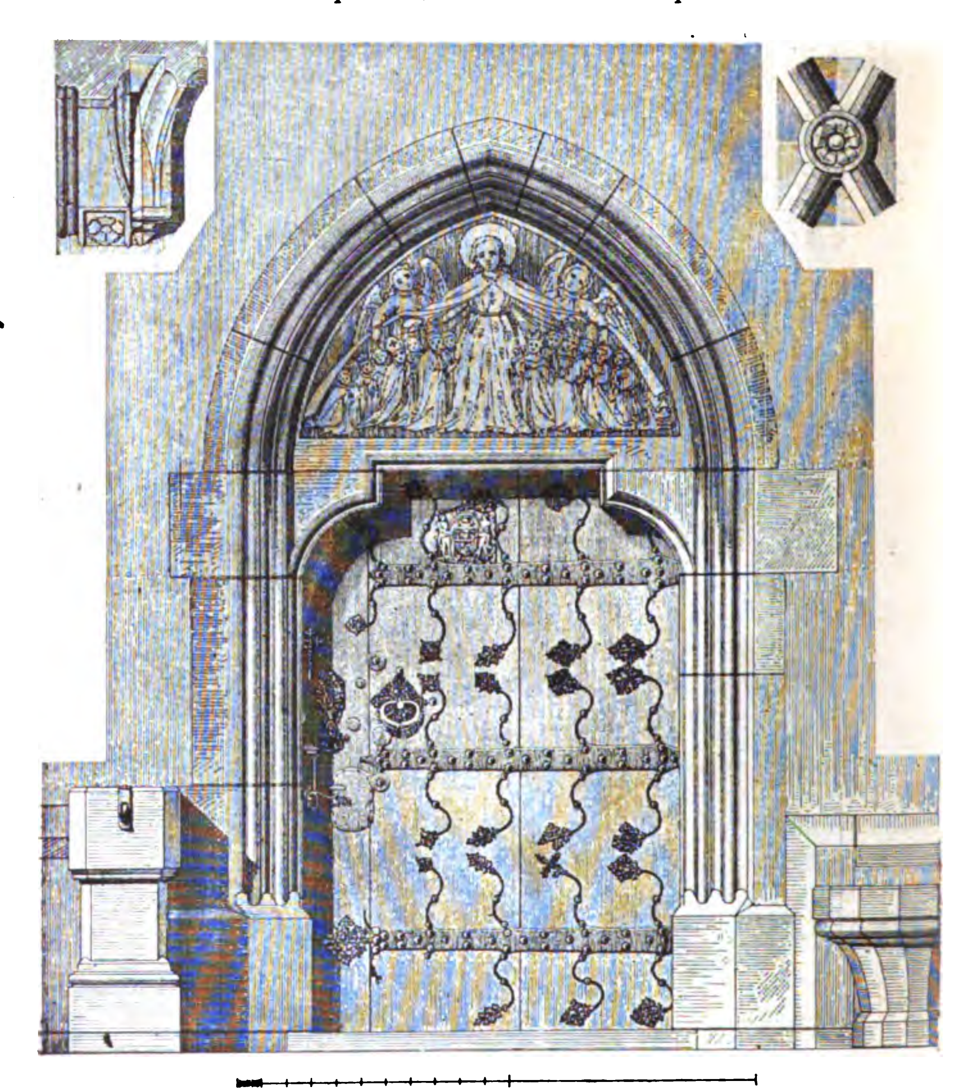

Obr. 109. Kájov. Kostel: sev. portál s tympanem.

uvádí, že oltář i ostatní vnitřní zařízení obnoveno r. 1862, stojí 2 dřevěné zlacené sochy sv. Benedikta a sv. Bernarda z téže doby jako oltář a stejně dobré práce. Oltář obklíčen zábradlím mramorovým, soudobým. Proti kněžskému oratoriu v téže době povstalému, nad jehož oknem zlatá rokoková řezba se stkví, visí olejový obraz krajiny jerusalémské (2·58×1·27 *m*), v níž Navštívení P. Marie podřízeně umístěno. Jest dobrá práce asi některého fratra —

malíře z kláštera zlatokorunského. Pod oknem oratoře a pod obrazem dvě delší stolice měkké, jednoduchého provedení z 2. polovice XVIII. stol.

Kazatelna s reliefy sv. Františka, čtyř evangelistů a dobrého pastýře a znakem opata Kristiana Guschla

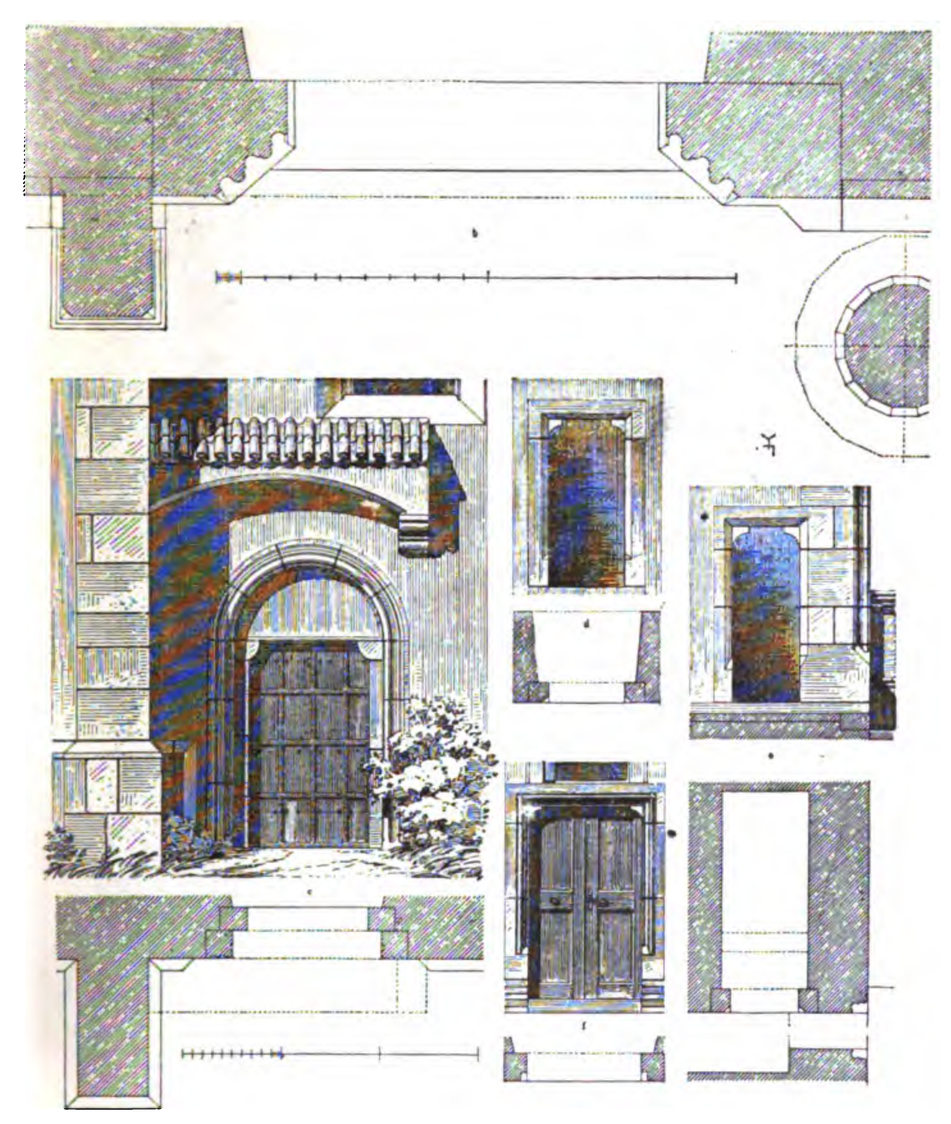

Obr. 110. Kájov. Kostel: severní portál s patkou a svorníkem u předsíně.

dobrá práce z druhé čtvrti XVIII. století (1742) obnovena roku 1880 (obr. 116).

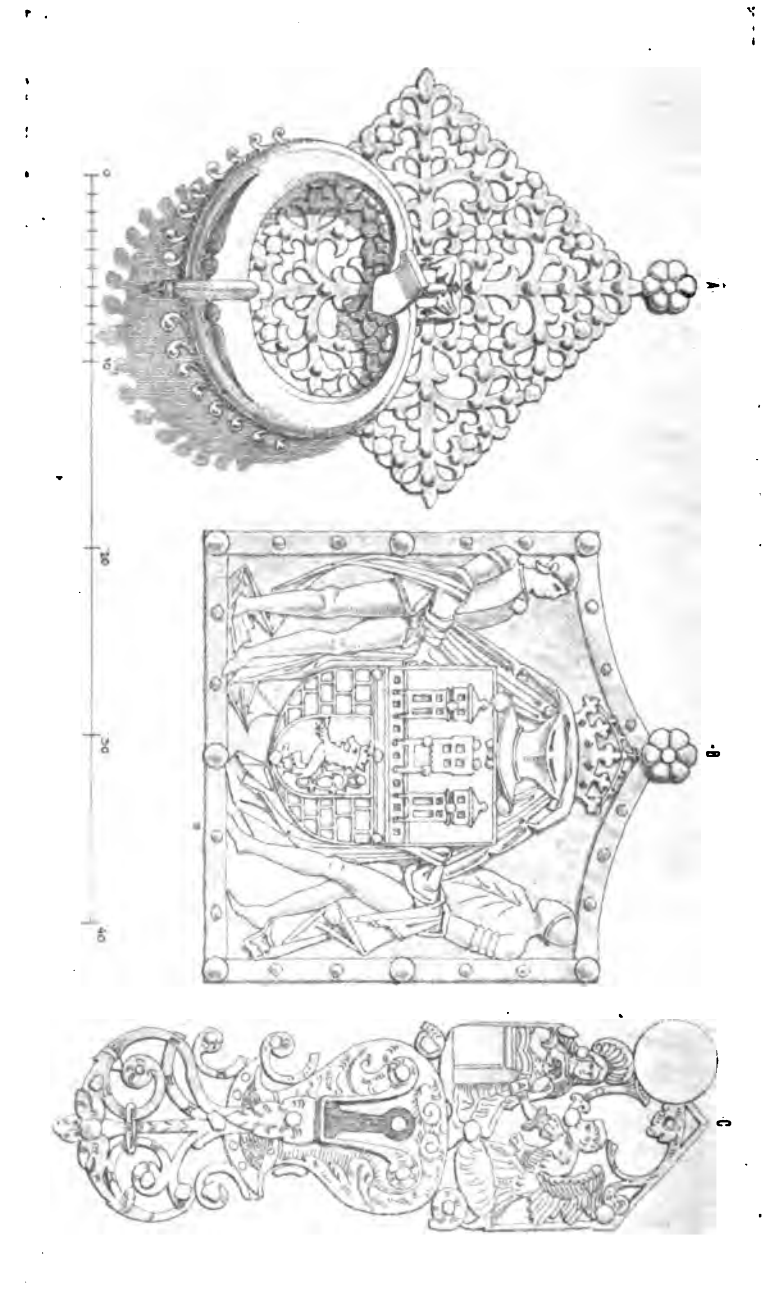
Poboční oltáře jsou venkovskou prací truhlářskou, pseudogot. slohu naší doby (1881, 1883). Oba oltáře mají staré got. mensy kamenné obložené antipendii s obrazy: Sv. Rodiny a sv. Anny v oleji na plátně malovanými prostřední jakosti.

Křtitelnice osmiboká z červeného mramoru, pozdně gotická, s jednoduchým plechovým víkem formy jehlancové z 1. polovice XIX. století. Z 12 stěn jest jedenáct ozdobeno kružbou, ve výplni dvanácté

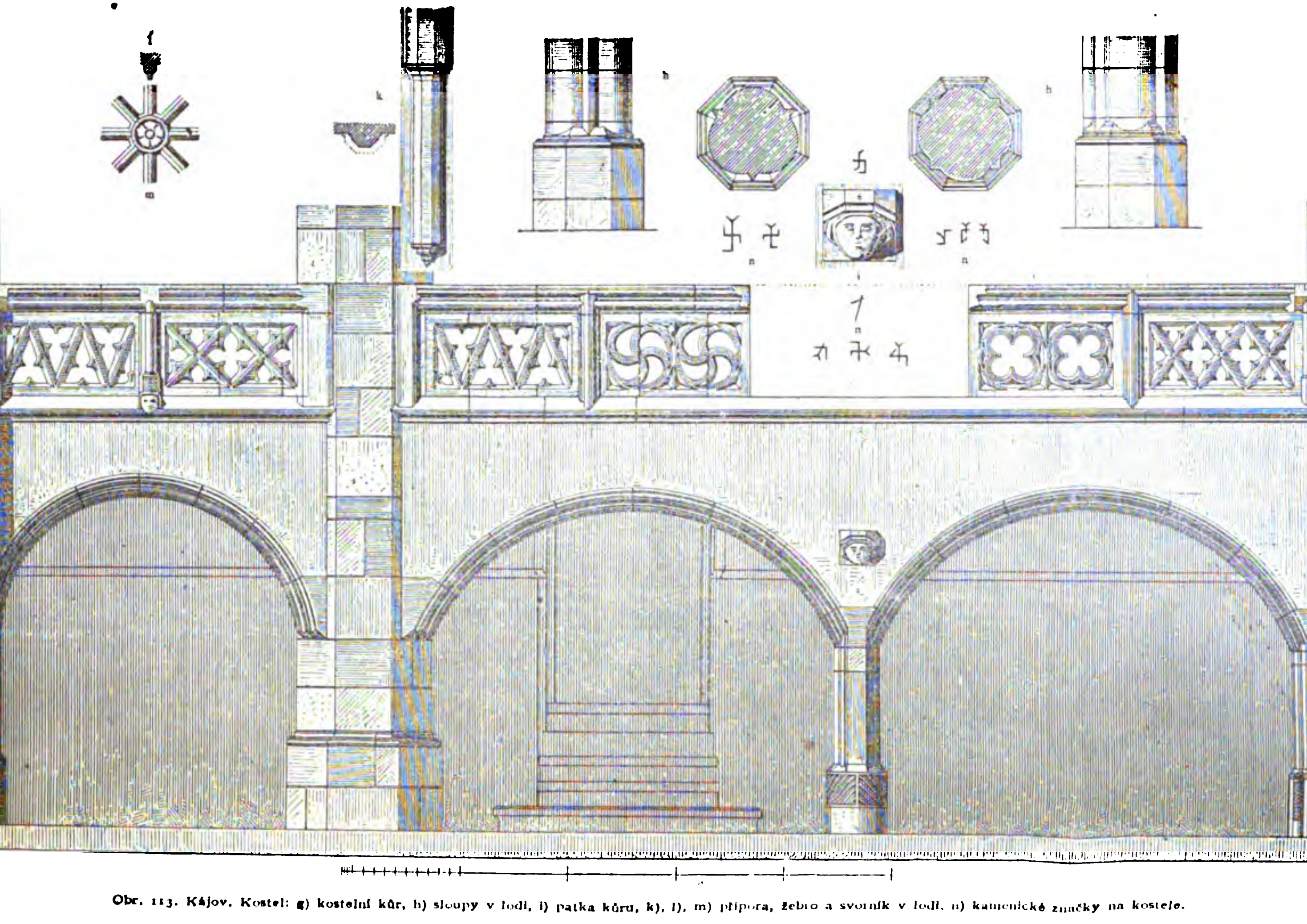

Obr. 111. Kájov. Kostel: b) půdorys sev. portálu, c) jižní portál, d) kamenné ostění u klenotnice, e) u sloupu na půdu, f) u kaple sv. Linharta.

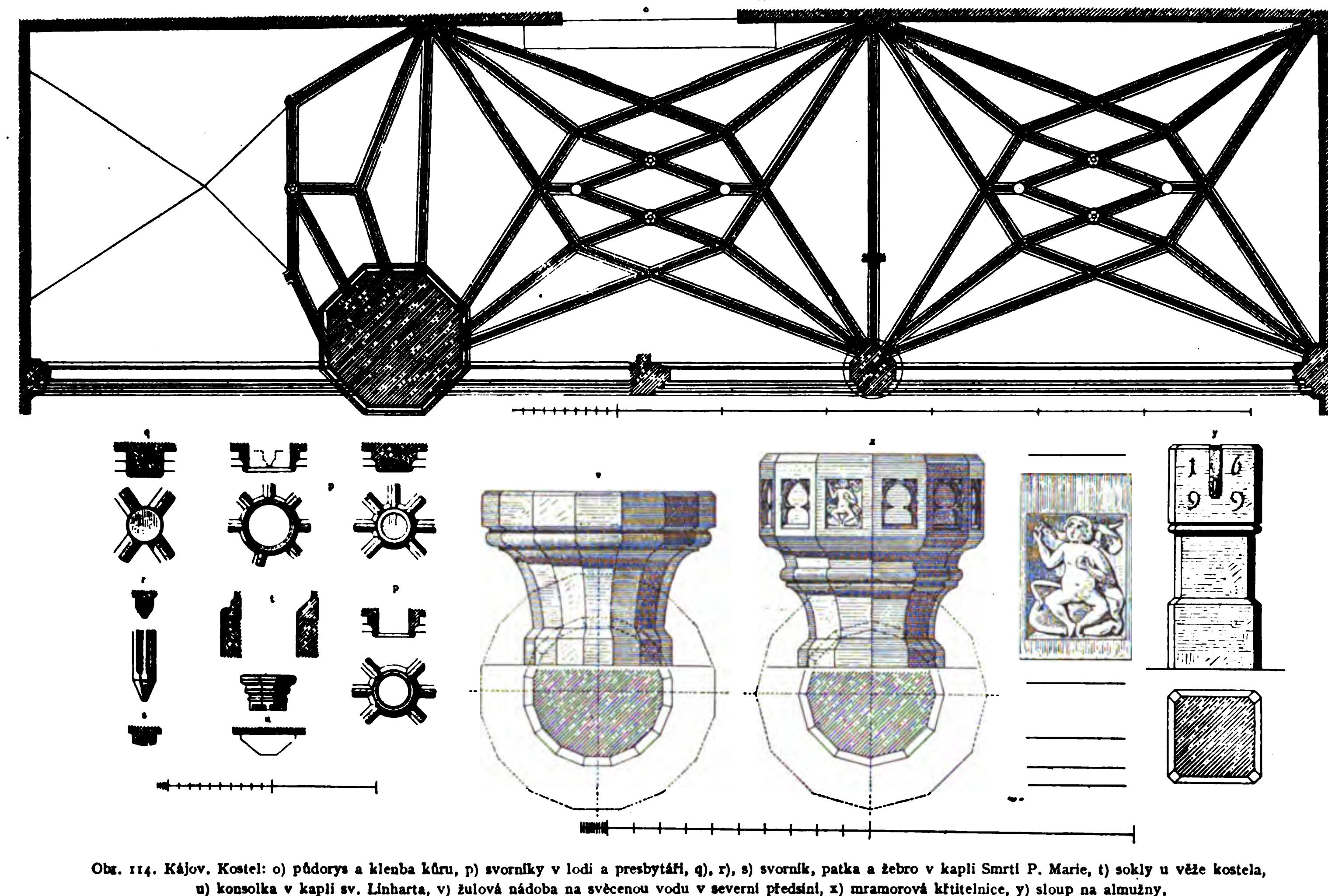
strany relief sedícího dítěte (Ježíška) v levé a s páskem v pravé ruce. Žulová, šestnáctistěnná nádoba na svěcenou vodu, podobná křtitelnici, avšak jednodušší, stojí v předsíňce u severního vchodu do lodi, kde jest také žulový sloupek na almužny stejného stáří.

Obr. 112. **Kájov. Kostel: A) klepadlo, B) znak města** Budějovic, **C) štítek na dveřích severních.**

Obr. 113. Kájov. Kostel: g) kostelní kůr, h) sloupy v lodi, i) patka kůru, k), l), m) přípora, žebro a svorník v lodi, n) kamenické značky na kostele.

Obr. 114. Kájov. Kostel: o) půdorys a klenba kůru, p) svorníky v lodi a presbytáři, q), r), s) svorník, patka a žebro v kapli Smrti P. Marie, t) sokly u věže kostela, u) konsolka v kapli sv. Linharta, v) žulová nádoba na svěcenou vodu v severní předsíni, x) mramorová křtitelnice, y) sloup na almužny.

Křížová cesta od *Antonína Streera* z Cáhlova z r. 1749 přemalována r. 1884.

Lavice (24) s řezbami hrubšími na čelech a předních stěnách z konce XVII. století.

Varhany s bohatě řezaným a zlaceným prospektem mají stejný znak (opata Kristiana Guschla) jako kazatelna. Zhotoveny r. 1740 od varhanáře *Niederle* z Nepomuk za 550 zl. rýn. (skříň dělal *Krištof Lachowitzer z Cáhlova*); za řezby zaplaceno r. 1741 zl. 125.

Obr. 115. Kájov. Kostel: soška P. Marie s hlavního oltáře.

Nad kamenným poprsím hudebního kůru bohatě řezané rokokové mřížení nezlacené z doby ostatního zařízení (2. polovice XVIII. stol.).

Socha Vzkříšení Páně 63 *cm* vys., práce jemně řezaná z XV. stol. s praporkem látkovým s rokokovými stříbrnými krajkami.

Kresba křídová, představující Krista pod křížem klesajícího, an potkává se se ženami zbožnými, 0·75×1·08 *m*, značena vzadu: Nach Rafael Binas Kreidezeichnung von Zückert aus Krumau. Gewidmet am 1. Apr. 1881.

Z někdejšího oltáře sv. Apoštolů zachovalo se 12 malovaných apoštolů i s podobiznou faráře M. Pilse tím, že se jich jako výplní do poprsí kůru v kapli sv. Jana Nep. užilo, při čemž stejně s oltářem a kůrem byly černou barvou natřeny. Scény mučednické — s. s. Petra, Pavla, Jana, Jakuba st. a ml., Bartoloměje, Judy, Filipa, Matyáše, Ondřeje, Šimona a Tomáše — kruté realistiky, práce méně zdařilé, tovaryšské, odehrávají se buď v uzavřených místnostech, buď ve volné krajině s vrchy, hrady, lesy i mořem v pozadí. Postavy krátké, bez anatomie, s velkými hlavami rysů hrubších, perspektiva místností i krajů zkreslena, barvy živé. Pils vyobrazen u sv. Šimona, kleče, v rouše bílém, u nohou štítek s dvěmi křížovanými got. m: Měří 56×82 *cm*. Nátěr odstraněn a obrazy prozatím v zámku krumlovském uloženy, určeny však k zavěšení v kostele (obr. 117—128).

Na barokovém oltáři práce slabší z r. 1708, v kapli Smrti P. Marie vzácná stará řezba umírající matky Boží obklopené 11ti apoštoly z doby Pilsovy. P. Maria, již sv. Jan Ev. pod páždí podpírá, nese svíčku a čte z modliteb, jež druhý apoštol drží. I v popředí stojící čtyři apoštolové mají svíce; od zadních viděti jen hlavy. Obličeje

Obr. 116. Kájov. Kostel: kazatelna.

výrazné, šat více klidný; dílo upomíná na práce v Kutné Hoře. Novým zlacením a nátěrem řezba nezískala.*) (Obr. 129.)

Obraz olejový sv. Josefa v zručně řezaném barokním rámu oválovém 1 × 1·35 *m*, přemalováním poškozen.

---

*) Podobná řezba, nefasovaná, jest v museu kláštera vyšebrodského. Liší se od kájovské jedině tím, že Marie i apoštolové v popředí mají ruce sepjaty k modlení.

Kájov. Kostel: tabulové obrazy sv. apoštolů z někdejšího oltáře Pilzova.

Obr. 117. Sv. Petr.

Obr. 118. Sv. Pavel.

Obr. 119. Sv. Jan.

Obr. 120. Sv. Jakub st.

Obr. 121. Sv. Jakub ml.

Obr. 122. Sv. Bartoloměj.

Obr. 123. Sv. Juda.

Obr. 124. Sv. Filip.

Obr. 125. Sv. Matěj.

Obr. 126. Sv. Ondřej.

17 Sv. Šimon s donátorem Michalem Pilsem.

Obr. 128. Sv. Tomáš.

Oltář sv. Linharta a Volfganga se sochou prvnějšího a obrazem světce druhého postaven r. 1664 od tehdejšího faráře, pak opata zlatokorunského M. A. Ungara. Sochy sv. Jana a Pavla, pohybu živého, jakož i malba sv. Volfganga jsou lepšího provedení; na oltáři dobře řezané a zlacené svícny rokokové. Oltáře a sochy obnoveny r. 1883.

Obr. 129. Kájov. Kostel: smrt P. Marie z konce XV. stol.

Na pozdně gotické kamenné konsole soška P. Marie s Ježíškem, práce prostřední, z XVI. stol., nově fasovaná, 1·10 *m* vys. Tělo P. Marie nepatrně prohnuté, obličeje klidné, šat volně splývající, v menších záhybech lomený, korunky i žezlo barokové. (Obr. 130.)

V sakristii „nové" velká skříň se sloupky z doby okolo 1700; v staré: 2 obrazy: Zvěstování P. Marie a sv. Josefa 1·15×2·45 *m*, na prkně malované z XVII. století, ceny prostřední.

V pokladnici Kristus na kříži šedě na prkně malovaný

a v silhuetě vyřezaný; na prsou kulatý otvor asi pro ostatky svatých. Podobný kříž a jiné skupiny byly také v Ondřejově, jsou však dnes v rom. komoře zámku krumlovského. Práce zručná, když i skizzovaná, není bezcenná a náleží 1. polovici XVIII. stol.

Dřevěný pozlacený kříž oltářní s Kristem a P. Marií, velmi dobře řezaný, z 2. polovice XVIII. století (doby Bylanského).

Měkká, dvoukřídlová vysoká skříň s nasazenými výplněmi a ornamentovaným pocínovaným kováním z konce XVII. stol.

Z inventáře uvádíme:

Monstrance stříbrná, pozlacená, paprsková 74 *cm* vys., jednoduché práce s dovedně však tepanou hruškou a nohou s čtyřmi andělíčky a se soškami z plechu stříbrného tepanými, Boha otce, holubičky, sv. Bernarda, sv. Juliany, sv. Jáchyma, sv. Anny a P. Marie kájovské, zdobená nepravými kameny, má vzadu nápis: S. Maria Caioviensis 1677 a na noze úřední značky osvobozovací z r. 1810, zhotovena od krumlovského zlatníka *Krištofa Knitty*.

Monstrance stříbrná, paprsková, 46 *cm* vysoká, s tepanými soškami Boha otce, svatého Ducha, dvěma andělíčky a bohatým stříbrným rámováním, jest dobrá práce z 1. polovice XVIII. století bez značky. Noha mosazná, empirová, práce dobré ze zač. XIX. stol.

Obr. 130. Kájov. Kostel: socha P. Marie z XVI. stol.

Monstrance mosazná, zlacená, paprsková z pol. XVIII. st., s Bohem otcem a holubicí nahoře; na noze stříbrné medaillonky tepaných čtyř evangelistů; práce slabší, bez značek, 61 *cm* vys.

Ciborium s křížem, 52 *cm* vys., stříbrné, zlacené s výtečně tepanými ovocnými pletenci na víku, poprsími sv. Benedikta a Bernarda a postavou P. Marie kájovské na koši, na obou značka nepochybně Krištofa Knitty.

Kalich stříbrný, zlacený, 28 *cm* vys. s bohatou filigranovou prací ve stříbře, drahokamy a emailovými obrázky na kupě: Korunování Krista trnovou korunou, „Ejhle člověk" a Kristus na kříži s P. Marií a Janem; na noze: Poslední večeře Páně, Kristus na hoře Olivetské a bičování Krista. Na obrázku „Ejhle člověk" dvouřádkový

Obr. 131. Kájov. Kostel: kalich z r. 1696.

nápis nečitelný, na noze úřední vídeňská značka z r. 1696, pražská vyvazovací (13 / 1 6 / 9 6) (CB) (R) (MK) (obr. 131.).

Na stříbrné plotýnce uvnitř víka vyryto: 1688 ist dis Ciborivm von Gotts Havfz geltt zv Goijaw gemacht worden. 1823. · Jo · Weber · Renefatorum.

Noha empirová z 1. pol. XIX. stol. s naturalistickými růžemi a barok. ornamenty též na víku.

Kalich 25 *cm* vys., koš stříbrný tepaný s třemi anděly s nástroji umučení Páně, práce dobré, bez značky, z r. 1699, noha barokně empirová, měděná, práce slabší ze zač. XIX. století.

Kalich 26 *cm* vys., koš s tepanými medaillony: Zvěstování P. Marie, duše v očistci a Zmrtvých vstání Páně, práce dobré z XVIII. stol., bez značky.

Noha mosazná barokně empirová ze začátku stol. XIX.

Relikviář 28 *cm* vys. měděný a mosazný, monstrancový, lepší práce barokní. Na něm relikvie fasovaná dobrou filigranovou prací stříbrnou.

22 mosazných svícnů renais. z konce XVI. a začátku XVII. stol. s trnožem: 2 po 41 *cm* a 34 *cm* vys., 2 po 59 *cm*, 55 a 49 *cm* vys., prsténkové 1·54, 2·40, 2·37, 1·34, 1·32, 1·30, 1·29, 2·28, a 1·27 *m* vys. Na svícnech 30 a 29 *cm* vysokých vyryt na noze nápis: DOROTHEA + VXOR + Aº 1625 · IOHAN + CARMENSKI; na noze jednoho z 40 *cm* vysokých vyryto: A. K. D. R

6 svícnů z mosazného postříbřeného plechu, 61 *cm* vys., práce prostřední., z 1. polovice XIX. stol.

6 menších 34 *cm* vys. téhož tvaru.

2 nástěnné mosazné svícny barokní, tepané, z konce XVII. stol.

2 barokní cínové lampičky visuté 17 *cm* vys., z 1. polovice XIX. stol.

Kaditelnice mosazná s prolamovaným víkem, z XVII. stol.

Kaditelnice mosazná, empirová, z doby okolo 1800.

3 relikviářky maličké, mosazné, z doby 1769.

Barokní cínový talíř ve formě mušle, z 2. polovice XVIII. stol.

Stříbrný tác 31·5 *cm* dl., 24 *cm* šir. s konvičkami, dobrá tepaná práce zdobená nástroji umučení Páně a jmény IHS a AMR. z 2. polovice XVII. stol.

Stříbrný hladký kříž s podstavcem na sv. olej a sanctissimum, 205 *mm* vys., bez značky.

Stříbrná krabička na sanctissimum, 3 *cm* v průměru, jemně rytá, z 1. pol XVIII. stol.

a druhá 5 *cm* v průměru hrubě rytá, ze začátku XIX. stol.

2 benátské vázičky 10 *cm* vys. ze skla šňůrkového bílého a průhledného.

Oltářní zvoneček 17 *cm* prům., 13 *cm* výšky ornamentovaný s dvěma andělíčky a dvěma dvouhlavými orly ve věnci z první pol. XIX. stol.

Starší železná kasa uzavřená, práce hrubší.

Roku 1793 odvedeno chrámového pokladu do mincovny: Zlatý Spasitel 6 lotů 1½ kv. těžký, 4 stříbrné lampy, kalich s gotickým nápisem, na jehož noze 6 andělů kutého díla, kalich na noze 3 hlavičky

andílků kulaté, kalich s 3 bílými štítky na noze, v nichž se spatřovaly Smrtelná úzkost Krista Pána, Nanebevstoupení a Poslední večeře. Dostalo se za ně 2064 zl. Po druhé odvedeny r. 1810: stříbrný šat P. Marie 47 lib., koruny P. Marie a Ježíška s žezlem 25 lib., stříbrná lampa 17 lib., 6 velkých a 4 malé stříbrné svícny 50 liber, 2 kaditelnice s lodičkami, 1 monstrance, 1 pacifikál, 1 aspergil, konvičky a spony pluviálů celkem 1 ct. 89 liber stříbra.

R. 1637 věnoval kníže *Jan Oldřich z Eggenbergu* bílý karmazínový a zlatem protkaný plášť na obraz blahoslavené P. Marie na velký oltář do Kájova a krejčí *Fridrich Neustetter* ušil z něho roucho na sošku za 13 zl. 40 kr. Též r. 1733 věnovala kněžna *Eleonora ze Schwarzenbergu* šat k tamnímu milostnému obrazu. Krom toho byly tu četné bohaté šperky, jako korunky, žezla, šaty, řetězy, růžence atd. ze zlata, stříbra, drahokamy ozdobené co oběti ctitelů Mariánských z rodu pánů z Rožmberka, z Hradce, Šternberka, Lobkovic, Martinic, Španovských z Lisova, Kořenských, Radkovců, Germersheimů, z Eggenberga a Schwarzenberga.

Ze starých bohatých rouch, o nichž nám staré inventáře podávají podrobných zpráv, zachovalo se poměrně málo. Jedině dvě dalmatiky z černého granátového aksamitu s žlutým hedvábným brokátovým křížem sahají do počátku XVII. stol., kdežto dalších 10 rouch, k nimž náležejí dva celé ornáty a osm kasulí ze zlatého a stříbrného brokátu hedvábných květovaných látek s vyšíváním a krajkami ze zlata a stříbra, jest z různých dob XVIII. století, z nichž zvláště vynikají bohatým vyšíváním kasule červená sametová a kasule bílá z stříbrného brokátu. Téže době náleží většina šatů P. Marie, z nichž vytknuto budiž: bohaté vyšívání ve zlatě přenesené na novou bílou látku, stříbrný, zlatem a zlatými krajkami a květinami z barevných perliček zdobený šat a dvoje šaty květinované zlatem protkané se zlatou krajkou. Do polovice XIX. stol. sahají konečně šaty věnované od členů kníž. rodiny: tak bílý stříbrný s vyšíváním P. Marie, hladký fialový hedvábný a tylový s krajkami bílými.

Alba se starší paličkovanou krajkou.

Límec ze stříbrných krajek a filigranského pletení s imitovanými skleněnými kameny a perlami na pozlátkový papír přišitý z 2. pol. XVIII. stol.

Paraván pestrými květinami a ornamenty různého způsobu práce ve stylu čínském na zlatem tkané látce vyšívaný v rámu zeleném, porouchaném, z polovice XVIII. stol.

Baldachýn z jemně pruhovaného hedvábí s drobnými květinkami z 2. pol. XVIII. století.

Matriky jsou z r. 1686, pamětní knihy počínají r. 1461.

Zvony ve velké věži:

velký prům. 1·05 *m*, šikmé výšky 0·78 *m*, kolmé 0·86 *m* má u koruny ve dvou řádcích nápis: HEC CAMPANA CONGESTA EST PER MAGI-

STRVM STEFFANVM CANTATOREM BVDWICIE AD HONOREM ET LAVDEM DEI — ET BEATE MARIE VIRGINIS IN GOIAV AD 1539 SANCTA DEI GENITRIX INTERCEDE PRO NOBIS VD DIGNI EFFICIAMVR PRO MISSI — ONE CSRITI (CRISTI). Na plášti Kristus na kříži a Neposkvrněné početí P. Marie;

Obr. 132. Kájov. Náhrobek z r. 1585.

prostřední: prům. 83 *cm*, šikmé výšky 66 *cm*, kolmé 69 *cm*, má u koruny jednořádkový nápis: ave . maria . gratia . plena . domynus . tecum . benedycta tu yn mulierybus xps a . d . m . ccccxxxvii. a pod ním: s lodvik mycas s, u věnce dva proužky, jinak hladký.

malý stejné práce a stáří, prům. 65 *cm*, šikmé výšky 54 *cm*, kolmé 57 *cm*, má u koruny jednořádkový nápis: b s en ysta . campana . nom eiam . pronu(n)cyat . vana aut f(e)stum . sāctus; u věnce dva proužky, jinak hladký;

menší: prům. 55 *cm*, šikmé výšky 40 *cm*, kolmé 43 *cm* u koruny a věnce břečtanový věnec, na plášti poprsní relief P. Marie s Je-

žíškem a a naproti znak zvonařský s jménem J. Perner in Budweis 1870. Odveden r. 1917 státu.

Menší zvonky nad presbytářem a kaplí sv. Jana Nep. těžce přístupny. Odvedeny r. 1917 státu.

V Kájově jsou pochováni:

Matěj Hölderle z Schattenberga, purkmistr krumlovský, † 17./IV. 1623; kde neznámo.

Eliáš Insel, nejvyšší nad dělostřelci, a jeho dcera Voršila Kateřina, manželka Dětřicha z Germersheimu, paní na Bzí, † 29. června 1672, v presbytáři před hlavním oltářem.

V předsíni u severního vchodu do lodi velkého kostela zazděny 2 náhrobní kameny:

1. na pravé stěně: 55½ *cm* široký, 73 *cm* vysoký, vápencový s nápisem:

Marta
Catharina
VIDVata
SChIrokYn
e terrIs
eLongata
(a Starech)?

2. na levé stěně: 86 *cm* široký, 1·60 *m* vys., ošlapaný, žulový s nápisem kolem a v hořejší polovici:

ANNO MDLXXXV : DEN XXIII. SEPTEMBRIS VORMITTAG STARB
DER EHRSAMV · · · L · · ACO · MAI · · · V · · GEN
VND DES RATSALH E WEILAND IHR · FVRST-
LICHEN GNADEN GEWESTER HOFSCHNEIDER
GOT WOLLE ḢM EIN FROELICHE AVFERSTE-
HVNG · · · (HO)DĖ MICHI CPAS TIBI. (Obr. 132.)

Pod tím neúplně jasný znak: ve štítu korunovaný (?) muž, jenž levicí se opírá o tělo, pravicí zvedá něco nejasného. Na přilbě mezi dvěma rohy téhož muže hořejší polovice vystupuje z koruny.

Oba náhrobky ležely dříve v dlažbě lodi, a sice první jižně, druhý severně druhého sloupu, odkud r. 1909 byly vyzvednuty a na nynějších místech vsazeny. Tenkráte se také přišlo na kosti pod dlažbou v středu presbytáře naproti kazatelně — snad Pilsovy.

KAPLE SV. JANA NEP. vystavěna r. 1699. Kníže *Jan Kristián z Eggenberga* daroval do ní varhany, které r. 1706 *Jiří Richter*, varhanář z Lince, postavil. Náčrtek pro oltář podal pražský malíř *Krištan Dittman*; proveden byl od krumlovského truhláře *Jana Hofmana* za 130 zl. Roku 1706 přepracoval *Jos. Pabl*, sochař

z Budějovic, sochy jeho od *Filipa Ramblera z Cáhlova*, špatně udělané krom soch sv. Prokopa a Edmunda.

R. 1724 postavena na kapli věžička a dán do ní zvonek z r. 1705 s nápisem: Jn Honorem S. Joannis Nep. Sylvius Cruce Lintzii me fecit MDCCV a s reliefem sv. Jana Nep. a Krista Pána na kříži. Lesmistr Pelzel daroval sem též antipendium z kůže zlatem a zelenými květy krášlené. 1883 postavena věžička nová na místě staré.

Kaple jest vestavena do budovy farní, přístupna však z hřbitova. Tvoří 4-strannou síň 10·25 *m* délky a 8·10 *m* hloubky se stropem rákosovým do polí děleným a osvětlena jest z jihu a západu pěti vysokými obdélními okny, provedení celkem střízlivého. Stojí v ní velký barokní sloupový oltář se sochou světce uprostřed a sochami sv. Benedikta a Bernarda, na kládí sv. Trojice, andělé s pletenci ovocnými, na rozích vázy s květinami; výše zmíněné sochy sv. Prokopa a Edmunda nestávají. Dva andělé nesou tabulky s nápisy, u levého:

A Deo
GLorIosIs
sIMo
SepVLChro
Honora
To (1708)

u pravého:

BoheMo
PrÆDICa
torI
PrÆCIpIo (1708)

nad sochou sv. Jana napsáno:

FAMA
PERICLITANTIV̄
PATRONO
D : D

Ve dvou dalších kartuších po straně světce nečitelné nápisy; na predelle v levé kartuši:

ConscCI
entIÆ
faMÆqVe
DefenSo
rI (1708)

a v pravé:

Certo
In
angVstIa
MeDICo

Kdo zavinil v anatomii i šatu nedokonalé ploché provedení soch, zdali Rambler neb Pabl, nelze zjistiti. Také řezby rostlinné jsou slabší, lepší jest část ornamentální. Architekura jest černě natřena, řezby zlaceny, novější polychromie méně zdařilá. K a n o n. t a b u l k y v empir. rámech. Oltář ohrazen barokním zábradlím.

Obr. 133. Kájov. Kostel: P. Maria, řezba ze začátku XV. stol.

K a z a t e l n a od opata Kristiana Guschla postavená jest poškozena, neúplná. Po dvou stranách ve výklencích 5 z p o v ě d n i c, po straně pravé vykroužený bedněný k ů r s positivem se staršími píšťalami, jinak vše hladká truhlářská práce. Tři l a v i c e s hrubou řezbou barokní.

Po levé straně oltáře stojí n a k o n s o l e M a d o n n a s J e ž í š k e m 1·20 *m* vysoká, výtečná řezba ze začátku XV. století. Tělo Madonny nahnuté, líbezné obličeje její i děťatka, šat hluboce prohloubený, klikatý, po straně rourovitě splývající s původním zlacením a modrou podšívkou

šatu, korunky, žezlo i jablko s křížem zlacené, barokní. Zdobila asi hlavní oltář velkého kostela před stavbou Pilsovou. (Obr. 133.)

Na stěně visí obraz olejový 1·00 *m* široký, 1·55 *m* vysoký s opatem cisterciáckým věnovavším sv. Benediktu (? v stejném bílém rouše) růže a lilie. U nohou opatových znak (berla s křížem do kříže složená nad nimi a na štítku mitra, vedle vévodská koruna). Malba lepší z doby baroku, snad některého mnicha z Koruny.

U vchodu do kaple žulový sloup na almužny s letopočtem 1699.

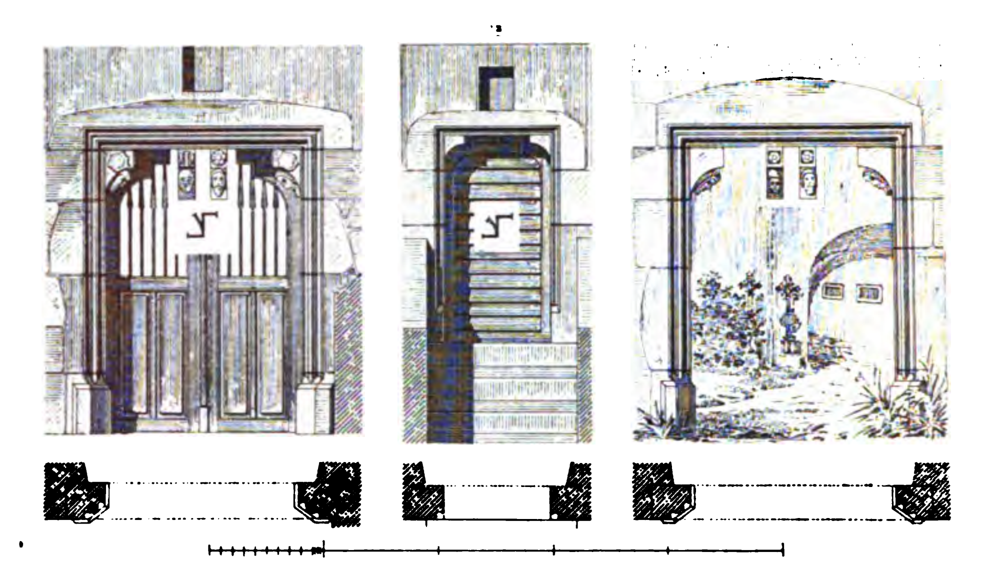

Obr. 134. Kájov. Hřbitovní kaple z r. 1752.

HŘBITOVNÍ KAPLE s kostnicí půdorysu kvadratického s okosenými rohy, uvnitř kulatá, kopulovitě sklenutá, s výklenky zvenčí i uvnitř lesenami členěná a mansardovou střechou krytá, stojí západně od kostela; postavena 1752. (Obr. 134.)

Hřbitov kolem kostela s třemi vstupy, kamenným ostěním roubenými, z doby Pilsovy, na nich kamenické značky podobné kostelním. (Obr. 135.) U hořejšího vchodu kovaný železný kříž z 2. pol. XVII. stol.

Na průčelí sklepa mezi kaplí sv. Jana Nep. a hřbitovní kaplí letopočet 1752.

Obr. 135. Kájov. Z ostění u hřbitovní zdi.

FARA r. 1661 proti škole vystavěná, r. 1680 rozšířená (?), r. 1723 kaplankou doplněná, od r. 1769 spojená s malým kostelem a sakristií, jest rozsáhlou budovou bez zvláštních architektonických ozdob. Na chodbě fary jemně řezaná, pozlacená a postříbřená soška korunované P. Marie s Ježíškem ve výklenku s barokním rámem kolem. Na soklu znak: ve štítu 2 bubny s paličkami na kříž položenými a nad korunou soška P. Marie s I C F P. Na téže chodbě přístěnek s dveřmi a kováním z 2. pol. XVII. století a obrazy farářů kájovských bez umělecké ceny. V letním refektáři nad dvěma přístěnky malovaná poprsí sv. Benedikta sv. Bernarda i s nápisy: po levé straně: PatrIarCha DVX & MagIſter LegIs saCræ (1763), po pravé: MeLLIfLVs & sanCtVs orDInIs propagator (1768); krom toho: obrazy sv. Prokopa a sv. Benedikta 64×88 *cm.**) Ve dvou pokojích: černá kamna hladká o dvou etážích z 2. pol. XVII. stol. a bílá kulatá kamna empirová ze zač. XVII. stol. Bohatá bibliotéka obsahuje jen theologická díla v kožených zlacených vazbách.

Na farním dvoře uloženy nepatrné kamenné zbytky okenních kružeb z malého a velkého kostela a části ostění dveří. Na pražci dlažby vedoucí ke kuchyni vytesáno: M H L 6 Z 6.

R. 1630 postaven hospic — nynější hospoda a 1650 schody vedle; letopočet sgraffitovaný prokmitá bílení.

Z četných kapliček, božích muk a sloupů buďtež uvedeny:

---

*) Dovedné práce XVIII. století, a sv. Josefa a sv. Michala 1·00×1·32 *m* provedení slabšího; dále kopie Tizianova obrazu „Peníz“ 0·70×0·55 *m*:

Na cestě z Kájova před Novosedly (Neusiedel) stojí mohutný KULATÝ SLOUP gotický s osmishrannou nohou a čtyřstrannou kapličkou ze žuly. Na hlavici čtyři štítky neznatelného obsahu, na zadním zdá se býti Pilsův odznak: dvě M se křížující. (Obr. 136.)

Obr. 136. Kájov. Boží muka na cestě k Novosedlům.

R. 1660 26. června zřízena mezi farními poli a vsí Křenovem od eggenberských úředníků KAPLE BOŽÍHO TĚLA (Fronleichnam- oder rote Kapelle); r. 1662 dán tam oltář; r. 1823 opravena nákladem kníž. Josefa ze Schwarzenbergu, nejnověji opravena r. 1881. Prostá budovka s vymalovanou monstrancí pod baldachýnem.

Roku 1667 dal lékař krumlovský *Dr. Ondřej Volkshofer* na cestě z Krumlova přes Eichberg do Kájova nákladem 500 zl. postaviti 15 ušlechtilých sloupů představujících 15 tajností lidského spasení.

Žulové krychlovou kapličkou s železným křížkem zakončené sloupy jemnější formy se zachovaly; první v Kájově naproti čís. 4., druhý u jezu na pěšince mezi Kájovým a Kladném, třetí v stejné vzdálenosti na téže cestě ke Kladnému, čtvrtý stával ve vsi Kladné, byl však povalen; poslední stojí za zámeckou zahradou krumlovskou.

Roku 1686 postaven jest DŘEVĚNÝ SLOUP na cestě od farní louky do vsi Kladného.

Obr. 137. Kájov. Tři svatí na rozcestí.

Roku 1725 posvěcen byl KAMENNÝ SLOUP ku poctě P. Marie, sv. Josefa, sv. Jana Nep., sv. Donáta, sv. Floriána a sv. Šebestiána proti vsi Přelštici a roku 1733 postavil opat Kristián Guschl na rozcestí z Kájova k Novosedlům a Přelšticím sochy „tří svatých" t. j. sv. Josefa uprostřed a sv. Thaddaea a Antonína Pad. na konsolách po stranách; postament ze žuly, sochy z pískovce jsou prostředního provedení.

Nápis:

TRIADI SACRATÆ
IN
PRÆTEREUNTIUM
HONORIS AC VENERATIONIS
MEMORIALE ET AUGMENTUM
S. IOSEPHO
VIRO MARIÆ
S. THADDÆO
CHRISTI AGNATO
MIRO
FIDEI CHRISTIANÆ
ILLUMINATORI
ET
S. ANTONIO PADU
ORBIS TERRARUM
MIRACULO
DEVOTO EX VOTO POSUIT
P. CHRISTIANUS GUSCHL
S. STÆ SPINÆ CORONÆ
FILIUS
IN MARIA CAIOW
CURATUS. (Obr. 137.)

Roku 1740 postavena knížecím nákladem dovedně řezaná, časem však poněkud sešlá a nevkusně pomalovaná SOCHA SV. JOSEFA u Kájovského mostu. Obnovena a nově postavena r. 1915.

Ve výklenku blízké kaple stojí dosud SOCHA SV. ANNY; připomíná se roku 1763. Kaple i socha jsou méně zdařilé práce.

R. 1782 dal P. Vincenc Schott opraviti KAPLI P. MARIE mezi poli farními a loukou Přelštickou

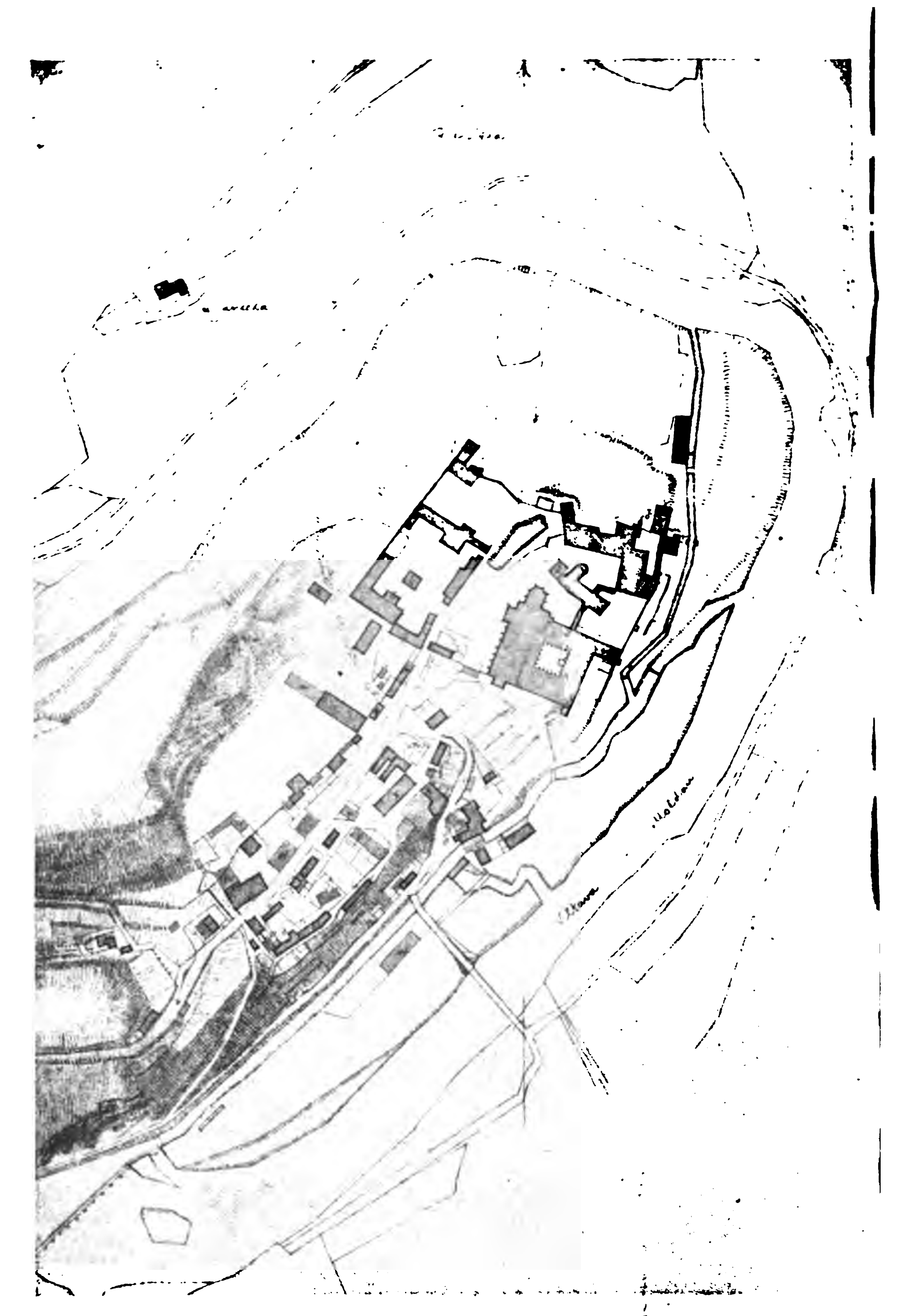
R. 1881 restaurována kaple u křížového pole.

Kladné.

Malá vesnička, kterou šla cesta z Krumlova do Kájového a kde stával jeden z kamenných sloupů od *Dra. Ondřeje Volkshofera* r. 1667 postavených. R. 1870 vyhořelo tu 5 selských chalup.

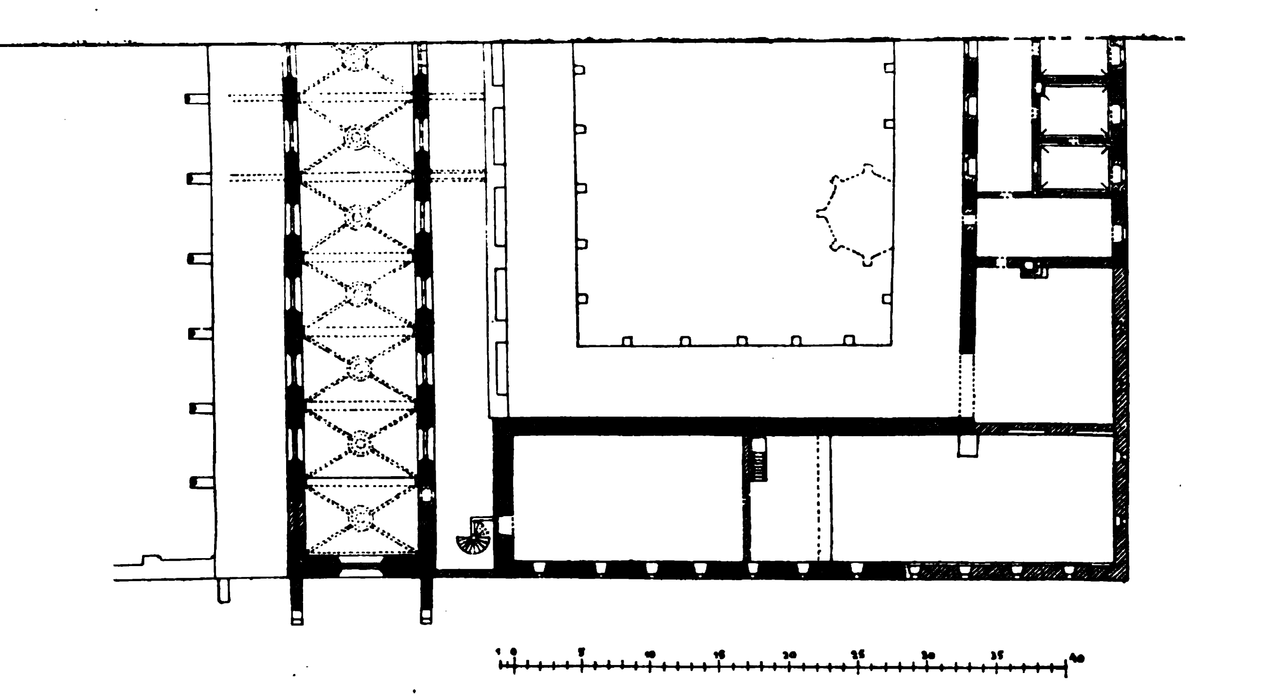
Zlatá Koruna.

Pavel Stohandl & Vilém Fiedler, Series abbatum; Bart. Sládek, Čáslavka farní; Joh. Trajer, Dioecese Budweis 303; Bernard Grueber,

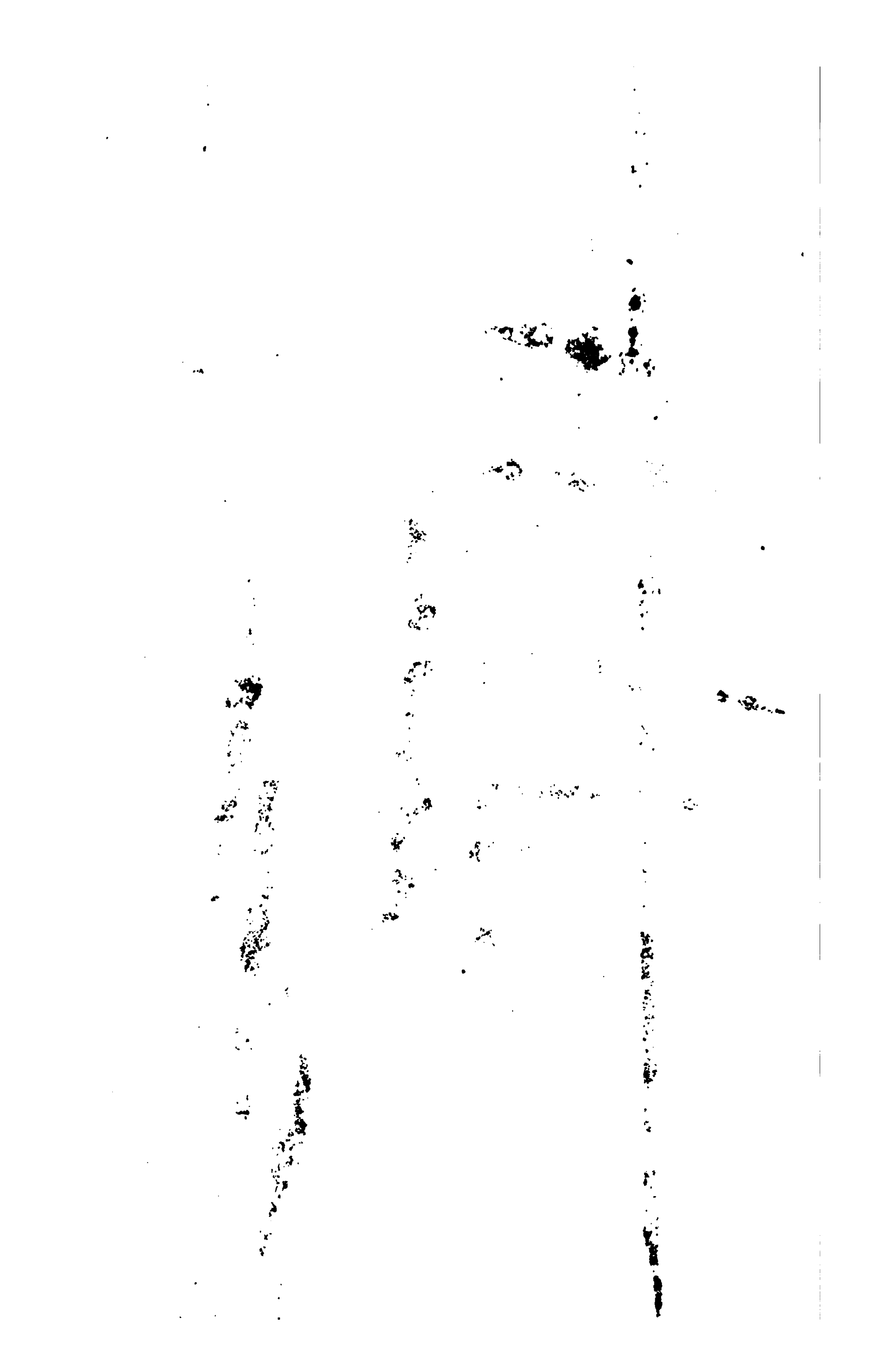

Obr. 138. Zlatá Koruna. Poloha z 1. čtvrti XIX. stol. s novějšími doplňky.

Zlatá Koruna. Situace klášterních budov v přízemí.

Zlatá Koruna. Situace klášterních budov v I. patře.

Die Kunst des Mittelalters in Böhmen II., 56; Dr. Math. Pangerl, Urkundenbuch des .... Goldenkron (Font. rer. Austr. II. Abthl. Diplom. et acta. XXXVII). Wien 1872; Hynek Groß, Doplňky k listáři Zlatokorunskému 1901; Dr. Al. Ilg, Kunsttopograph. Mitteilungen aus Südböhmen. Wien 1891, p. 62; Dr. J. Neuwirth, Geschichte der bildenden Kunst in Böhmen I., 244, II., 446; týž v díle korunního prince Böhmen II., 209; týž, Geschichte der historischen Kunst in Böhmen; Dr. Val. Schmidt, Das Nekrologium des Zisterzienserstiftes Goldenkron; Dr. Val. Schmidt, Bausteine zur böhm. Kunstgeschichte (Mittlg. d. Vereines f. d. Geschichte der Deutschen XXXVIII., 88); Jos. Braniš, Svatá Koruna, Praha 1907; týž, Dějiny středověkého umění v Čechách I., 94—96.,

Obr. 139. Zlatá Koruna. Celkový pohled od jihozápadu.

II., týž, Obrazy z dějin jihočeského umění 37—42; Dr. J. Neuwirth, Mittlg. der Zentr.-Kommission X., XI.; A. Mörath, Goldenkron. Aufstellung von Grabmälern der Aebte u. einzelnen Personen in dem Capitelhause. (Mitth. d. C. C. XII., N. F. 1896, S. 19, 100, Beil. IV.) und über Schutzengelkirche in Goldenkron (XXIII., N. F. 1902, S. 54.); Dr. J. M. Klimesch, Geschichtsschreiber des ehemaligen Cisterciensenstiftes Goldenkron (Mitth. d. V. f. G. d. D. XXXII., 1894, S. 158); Fr. Wildmann, Zlatá Koruna (Sborník historického kroužku 1899/1900, str. 31); A. Brandeis, Kostel sv. Markéty a Starý ambit Zlatokorunský (Budivoj 1904, č. 53, 54, 92—95); L. M. Zeithammer, Zlatá Koruna 1905; P. Raphael Pavel, Der letzte Abt von Goldenkron (Cistercienser Chronik 1897, Nr. 100); Frant. Schullerbauer, Opatové kláštera cisterciáckého ve Zlaté Koruně 1911 (též německy); Paul Bergner, Deutsch-böhmische Künstler des XVIII. Jahrhunderts (Jak. Eberl.) (Deutsche Arbeit 1909, p. 170); Joh. Böhm, Lehrmittel der ehemaligen deutschen Schule des Zisterzienserstiftes Goldenkron 1774—1785. (2. Jahresbericht des deutschen Mädchenlyzeums in Budweis 1907).; Aug. Sedláček, Místopisný slovník 1018; Frz. Schmid, Das Todtenbuch von Goldenkron (Studien aus dem Benediktiner- und Cistercienser-Orden VI. Jahrg., 4. Heft); Hynek Gross, Zlomek náhrobního kamene opata zlatokorunského

Dětřicha Bentia († 1661) (Pam. arch. XIII., 450); F. J. Lehner, Dějiny umění národa českého II., 45; Richard Ernst, Beiträge zur Kenntnis der Tafelmalerei Böhmens im XIV. und am Anfang des XV. Jahrh. Prag 1912.; X. Chytil, Über einige Madonnenbilder Böhmens aus dem XIV. u. XV. Jahrh. Mittl. d. Zentr. Kom. XIII. Jahrg. N. F. 1887, XIX.—XXV.

Vyobrazení: Historische Landkarte von Böhmen mit dem Kloster Goldenkron von Thadd. Schuechegger, 2·06 *m* dl., 1·62 *m* šir.; Přepadení kláštera zlatokorunského. Mal. týž. Ovál 55 *cm* dl., 34 *cm* šir., oba v zámku krumlovském; A. Sedláček, Hrady a zámky X., 34. Em. Kubíček S. J., Správa klášterního velkostatku „Zlaté koruny" do válek husitských (1263—1420).

Obr. 140. Zlatá Koruna. Celkový pohled od jihu.

Na louce u Starého dvora nalezeny železná ostruha a hrot kopí; ona jest uložena v románské komoře zámku krumlovského, tento na Ohradě u Hluboké. Hroty šípů u Koruny nalezené má řídící učitel Frant. Stufka v Domaníně. R. 1556 našel šafář kněze Matěje Vaněk z Chabičovic v kostele sv. Markety nahoře mezi cihlami asi 460 kop peněz, jež musil vydati p. Vilémovi z Rožmberka.

Slavný KLÁŠTER ZLATOKORUNSKÝ (obr. 138—142) založil a nadal král Přemysl II. r. 1261 (1263); nadání to rozmnožil purkrabě zvíkovský *Hirzo* statkem Černou r. 1268. Třetí donator byl *Bavor III. z Bavorova*, jenž mu dal statek černický r. 1315. Dne 6. dubna 1263 vypraveni mniši z kláštera Sv. Kříže do Koruny. Při smrti Otakarově 1278 byl klášter, jenž proveden byl pouze ke 4. páru pilířů, od nepřátel zničen, tak že prý nemožno bylo nalézti ani stopy, kde dům klášterní stával.*) Za 4. opata *Bartoloměje* (1281—1291) opatství

[1]) Na jiném místě Series abbatum se uvádí, že po zpustošení Kumány zůstaly zdi chrámové až k 4. sloupu a část konventu a kapituly. Stopy požáru jsou znatelny až do 4. páru sloupů.

nádherně z n o v a v y s t a v ě n o. Na jeho přímluvu totiž král *Václav II.* klášter a kostel obnovil a č t v r t o u l o ď přistavěl; zřízení kláštera za Václava II. r. 1290 možno tedy nazvati novostavbou. V tom se statně pokračovalo za Bavora III.; ale z á p a d n í č á s t l o d i a portální p ř e d s í ň s čtyřdílným oknem, snad i p r i v á t n í k a p l e o p a t o v a povstaly teprve za panování krále Jana. B a v o r byl pohřben asi 1317

Obr. 141. Zlatá Koruna. Celkový pohled od východu.

v a m b i t ě ještě mezi kapitulní síní a kostelem, kde stál ještě v XVIII. stol. jeho n á h r o b e k se znakem. R. 1354 klášter neopatrností shořel. *Jindřich z Velešína* pochován roku 1355 již blíž v e l k é h o o l t á ř e ve velkém chrámu. Ale že ani tenkrát ještě nebyly hotovy všechny budovy, soudíme z toho, že roku 1359 sem povolán byl k a m e n í k *Michal,* b r a t r s l a v n é h o *Petra Parléře.* R. 1396 okrášlil opat Arnold o l t á ř s v. K v i r i n a. R. 1402 (?) Zikmuntovi U h ř i p l e n i l i s t a t k y klášterní. Za opata Adama (1406—1419) vyzdobil p ř e v o r *Albert* († 1414) o k n a a m b i t u s k l e n n ý m m a l o v á n í m a p í s a ř konvrš *Wigand z Grevensteina* napsal pro klášter mnoho znamenitých k n i h. R. 1420 v y p á l i l i H u s i t é K o r u n u klášter, spálili také p o k o j a d o m e k k n ě z e l a z a r ů v u v r a t, zabili 2 mnichy a vzali v klášteře 4 koně; ostatní kněží v čas uprchli. S h o ř e l k o s t e l konventní (krov), k o n v e n t

o p a t r o v n a, s ý p k a u Houfníka (v starém dvoře nad vesnicí), dílny lajků za klášterem a stoky vodní vystavěné a sklenuté. R. 1425 zbořil *Bzdinka* na svém tažení do Rakous b r á n u s v. M a r k e t y. Nejasno jest ze zpráv, kdy byl kostel sv. Markety Husity porouchán, když byl v pozdější době — snad 1491 — kdy uděleny jemu biskupem Kaminským o d p u s t k y, přestavován. Za opata Jiřího Taxera (1568—1579) k o n s e k r o v á n arcibiskupem pražským Antonínem.

Při r. 1553 zmiňuje se Sládek o stříbrných d o l e c h blíže kláštera.

Obr. 142. Zlatá Koruna. Celkový pohled od severozápadu.

P o k l a d y k l á š t e r n í uschovány s jinými na hradu krumlovském. Prachatičtí zmocnili se Chvalšinska, Smil z Kremže Netolicka a ostatního Oldřich z Rožmberka. R. 1425 odvezl klenoty opat na novo d o K r u m l o v a. Teprve roku 1437 vrátili se mniši do spustošeného k l á š t e r a, kdež nejprve k r o v e m o p a t ř e n a k bohoslužbě upraven byl m a l ý k o s t e l í k s v. A n d ě l ů. Za opata Gerharta II. (1452 až 1461) stály tam 3 o l t á ř e. Mezi pobočními oltáři pochován opat Jiří († 1525). Ještě roku 1456 žádal opat Oldřicha z Rožmberka o vrácení některého zboží klášterního, aby mohl z a s e o p r a v i t i k l á š t e r a p ř i k r ý t i k o s t e l o d H u s i t ů v y p á l e n ý, než se zdi rozvalí, a r. 1465 odkázal Víšně z Větřné 150 kop grošů n a s k l e n u t í v e l k é h o k o s t e l a. A ještě roku 1509, když král Vladislav daroval Petru z Rožmberka některé vsi klášterní, slíbil tento dáti opatu 600 k o p g r o š ů

českých na stavení a opravu kláštera. R. 1572 odstěhoval se opat *Jiří Taxer* do pozdně gotické bašty (nynější fary), sklenul ji a ozdobil ji sgraffitovou rustikou a nápisem GEORGIVS TAXERVS MDLXXVI nad vchodem.

Melchior Hölderle (1579—1608) počal r. 1585 opravovati zbořený dům opatský a spatřoval se za doby P. Stohandlovy († 1681) jeho obyčejný znak nad dveřmi velkého stavení opatského, z něhož jdou okna proti kostelu Andělů strážných, s přidanými písmeny M. H. a letopočtem 1588 a opět na zevnější zdi opatovny proti kuchyni u kaple opatské se strany levé pod samou střechou 1590. Neboť sutiny celé opatovny i s kaplí a onou částí, která nyní (za Stohandla) jest pravidelným refektářem klenutým v malém konventu — ačkoliv opravitelné byly — vyhlížely jako zbylá ona neopravená část za opatovnou proti řece. Starou pak opatovnu zevně barvami pod střechou malovanou, druhou pak, v níž se kaple opatská nalézá, zevně proti řece a uvnitř pouze trochu opravil, domeček pak vrátného s věží u brány kláštera zevně opravil, ostatní nástupcům ponechávaje. On soustředil své opravy pouze na opatství a stavění malého konventu s novým refektářem; nedokončil však kuchyni, správcovství a jiné budovy, které pak Valentin dokončil. Za něho bydlili 2 kaplani mimo konvent u opatské kaple ve věži, která nachází se nad vchodem do dolejšího sklepa. R. 1597 dal se malovati a r. 1599 obnovil malbu na štítu malého kostela: král Přemysl II. kleče obětuje kostel P. Marii a anděl drží nad ním trnovou korunu; pod obrazem stály verše: Post M et bis CC junctis LX et tribus III. Ottogarus Sanctam coepit fundare Coronam.

R. 1610 zemřel *Šebestián Poch*, kameník z Waffenburgu v Bavořích, který při vyšebrodském kostele a zlatokorunském klášteře přes 20 let sloužil.

Ze dne 2. dubna 1609 máme smlouvu opata Valentina Schönbeka (1608—1616) se zedníkem *Adamem Mizelem* na obnovení střechy velkého kostela. Hned při svém nastoupení prosil Petra Voka z Rožmberka, oznamuje mu, že počal již taškový kryt velkého kostela, jejž jeho předchůdce nechal zajíti, vyzdvihovati, aby do 7 oken presbytáře dal svým nákladem skla. Týž opat vystavěl malý konvent „ze základů" (?) mimo refektář, postavený předchůdcem jeho Hölderlem a spojil jej chodbou s opatstvím a malým kostelem, malý kostel opravil, podklenutý chor zřídil, sakristii a kapli P. Marie přistavěl, aby kostelíček měl podobu kříže. Také zde postavil 2 boční oltáře a varhany s positivem, které zde od požáru kostela nebyly. Varhany postaveny od *Tomáše Grovische* r. 1611 a na zadní straně jich napsáno: Rmus in Chro. Pr. Nobilis atq Generosus dn. dnus. Valentinus Augustus de Schönbeck dantiscanus, hujus Sae. Coronae Mnrij. Abbas, anno praelationis ejusdem decimo tertio, Re-

giminis vero hujus Loci anno Secundo, aetatis suae 45 anno dni. MDCX hoc Organum ad majorem DEI omnipotentis gloriam suis sumptibus fieri fecit. orate pro eo. Ještě roku 1615 byl hejtmanem krumlovským o zaplacení upomínán.

V tumbě oltáře sv. Kříže našel poklad od opata Rudgera, jehož použil k opravám kostela a kláštera. R. 1610 dostavěl rotundu u kaple Andělů strážných, v níž byl portrait jeho s odznaky a nápisem.*) Téhož roku dokončil také obnovu kostelíka; neboť na klenutí nad presbytářem toto chronostikon se nalézalo: TEMPLA VALENTINVS PRAESVL COLLAPSA NOVAVIT SVPPLICIBVS VOTIS VT SVPER ASTRA VOLES. Dal ulíti tři zvony a r. 1612 pořídil hodiny, které ještě za Ungara šly dobře. Druhý poklad našel pod schody, po nichž se chodilo z velkého kostela do dormitáře. R. 1611 dokončil malý konvent, v jehož hovorně vsazena pamětní deska. R. 1613 dokončena oprava opatství; neboť nad dveřmi, kterými se chodilo ze dvora, označen černě letopočet: MDCXIII a nad nadpražím kamenném vysekán a vyzlacen nápis:

R · I · C · P · A · D · D · V · A · D · S · H · A · H · L · H · O · F · P ·
A · M · D · C · X° III.

t. j. Reverendissimus in Christo pater ac dominus Valentinus de Schönbeck hic abbas huius loci hoc opus feliciter perfecit anno Domini MDCXIII.

Jestliže nově nepostavil, jistě opravil pokojíky pro hosty nad pivovarem a r. 1614 dostavěl trakt ložnic pro hosty, které jmenovány Kapucínskými, jak letopočet dokazuje.

Roku 1618 ozdobil Jiří Huber (1618—1623) kapli opatskou 4—5 obrazy ze života sv. Jiří, dal ji vymalovati a u sv. Markety malý oltář s Kristem na hoře Olivetské postaviti. Stavení od Valentina „ze základů" obnovená — pivovar — opatřil okny a dveřmi; ostatních stavení si nevšímal. Ale obnovy tu zastaveny následkem vydrancování chrámu, konventu a opatství Uhry r. 1620. Sťatý pekař v zahradě konventní v blízkosti ossaria pochován. Teprve opat Jan Dětřich Bentius (1637—1661) pokračoval v přerušeném díle. R. 1656 dal střechu nad starým klenutím s obou stran, vyjma stříšku nad ambitem, od pokrývače *R. Pečenky* vypraviti. Za opata Bernarda Pachmanna (1616—1668) budována r. 1662 zeď 22½ sáhu dlouhá, za niž zaplaceno zedn. mistru *Matyáši***) *z Velešína* 9 zl. vedle naturalií; r. 1663 dělán krov nad kapitulou; téhož roku dal opat udělati rozpočet na obnovu kostela, při čemž se ukázalo, že bude k tomu třeba 128.194 kusů cihel; krumlovský stavitel *Petr Spineta* žádal za vystavění starého kostela a zřízení sakristie 2100 zl. a deputát, jako dával kníže Eggenberg. Prozatím dělal Spineta

*) Obraz se nalézal za faráře Sládka ve Vyšším Brodě.
**) Matyáš Vodňanský.

1663 tyto práce: novou hlavní zeď proti kostelu i se základy 24½ sáhu dlouhou a 5 sáhů 1 loket vysokou, 7 pilířů z venku do zahrady (tedy na straně západní) vedle uvedené zdi z tesaného kamene 4½ sáhů vysokých a 1 sáh širokých; při tom byla stará zeď 88 sáhů dlouhá zbořena a na obou stranách hlavního oltáře, kde stávaly staré kaple, na třech místech nová zeď udělána; krom toho vylámáno 10 ložisk, na nichž se nová klenba měla postaviti, a 19 sáhů římsy tesným kamenem vyloženo. Za to dostal stavitel 392 zl. Stavby ty prováděly se nákladem knížete Eggenberga na srážku zadržalého deputátu.

Rušivě zasáhl do práce účelně započaté řádový visitátor Hilgerus Burghof, opat sedlecký, poručiv opatovi Pachmannovi, aby knížete k zapravení všech útrat i nad zadržaný deputát smlouvou zavázal, načež regent knížecí Germersheim stavbu dal zastaviti. Proto si stěžoval opat roku 1664, že všechno stavební dříví venku ležíc hnije a v konventě, v ambitu z strany, hořejší pokoj a střecha zcela jest shnilá. S další stavbou započalo se teprve roku 1665, při čemž opat s prosbou o peněžitou pomoc na opravu 86 loket dlouhého a 300 let pustého kostela na kláštery a dobrodince se obrátil. Hned dne 20. července t. r. učiněna smlouva se stavitelem *Petrem Spinetou* a jeho synem *Janem*. 2./5. 1666 smluvena s Petrem Spinetou práce při budově neznámé proti týdennímu platu 1 zl. a stravy; započata 3. května a skončena 13. listop. a zaplaceno za ní na penězích 576 zl. 36 kr. vedle naturalií. 12/12. téhož roku smluvena s tesařským mistrem *Krištofem Marzeczkem* práce na 16 neděl až do 3. dubna 1667. 24./4. 1667 učiněna smlouva s Petrem Spinetou a synem jeho Janem, dle níž měli ono rameno křížové chodby vedle kapitulní síně a schodů opraviti, omítnouti a vybíliti, okna dle potřeby zazdíti, 5 spon klenbových níže prolomiti a zazdíti, „koter" omítnouti a nová ostění k dveřím zazdíti, schody z křížové chodby do kostela a schody z kostela do starého dormitáře, sakristii za základu znova postaviti, dlažbu kamennou a cihlovou v celém kostele položiti, oltář s kamenem vyzdíti; celkem všechno, co v uvedeném rameně křížové chodby u kostela a sakristii k dělání jest. Za tuto práci od dnešního dne až do sv. Jiří 1668 měl dostati 840 zl. vedle naturalií. Skutečně vyplaceno od 22./5. 1667 až 26./2. 1669 750 zl. vedle 1 str. žita a ječmene a 1 sudu piva. Dne 5. srpna 1668 jednáno s ním o opatření nového choru pro varhany novým klenutím a potřebnými ozdobami a o ovržení a vybílení kollokutoria jakož i zatažení klešti nad klenbou. V prosinci 1668 dával ještě násyp na klenutí. R. 1666 dělal *Martin Schratzmayer*, truhlář v Č. Budějovicích, relikviáře pro klášter a roku 1667 truhlář *Vavřinec Khienmüller* oltář 14ti pomocníků 19½ střevíců vysoký a 12½ střevíce široký z černě mořeného dřeva za 75 zl. Krumlovský kameník *Jiří Plansker* dláždil r. 1667 chor plotnami a r. 1668 dodal 2 kameny na poboční oltáře za 24 zl. Cáhlovský sklenář *Ferdinand Clement* zasklil roku 1666 okna v choru, r. 1667 10—12 oken

ve výši; okno nade dveřmi proti sladovně a rûžici nad sakristií. R. 1666 maloval hluchoněmý syn *Eliáš* budějovického malíře *Alberta Andreáse* symboly v trnových korunách na klenbě presbytáře; roku 1667 obnoven velký chrám až na 8 oken bokové lodi, oltáře a dlažba, opraveny střechy starého konventu a koupeny obrazy. Opat Bernard *Pachmann* († r. 1668), za něhož žil zde konventuál Pavel Stohandl, historik klášterský († 1681 v Brně), pochován zase první v presbytáři velkého kostela. Nástupce jeho Matěj Ungar (1668—1701) dal r. 1670 nový kůr (sedilie) s 28 místy a obloukem vzadu a pěknými ozdobami z venku od truhláře *Vavřince Khienmüllera* postaviti, 2 okna ve výši, 8 oken dole proti konventní zahradě a okna v sakristii od krumlovského sklenáře *Karla Prämhoffera* zasklíti a pořídil r. 1698 dvoje varhany, jež dělal jistý *Abraham*.

R. 1672 zhotovil krumlovský truhlář *Vavřinec Khienmüller* postranní oltář sv. Bernarda 12 střevíců vysoký z černě mořeného dřeva za 50 zl., při němž sloupy vyřezávaným vinným listím ozdobeny býti měly. Zároveň dáno mu dříví i na protější oltář sv. Benedikta. R. 1675 postavil Ungar nad krovem kostelním věž a dal do ní 2 zvony. Menší byl hladký a bez nápisu; větší měl relief P. Marie Kájovské a nápis:

Haec tibi magna Parens Christi Campana dicatur
Sis ut huic semper fida Patrona domo.

Sumptibus fratrum S: Spineae Coronae
sub Mathia Abbate fusa.

Paul Georg Hage hat mich gegossen
in Budweiss bin ich aus dem Feuer geflossen,
1675.

Martin Lindemayr, dovedný řezbář z Bavor rodilý a v Krumlově usedlý, zhotovil roku 1677 pro klášter několik soch protože se líbily, nabídl se r. 1678, že dodá náčrtek na hlavní oltář a s 2 truhlářskými tovaryši sám vše provede; ale protože nebylo hned tolik peněz na tak velký podnik, zadány mu dne 13. srpna 1678 toliko sochy sv. Petra a Pavla, Benedikta a Bernarda, každá 9 stop vysoká, sochy sv. Jana Křtitele, sv. Jana Ev., každá 7 stop vysoká, sochy sv. Humbeliny a Juliány každá 5 stop vysoká, 3 anděly, sv. Michala s drakem, 2 nad krovem též 6 stop vysoké za 168 zl. a přídavek v naturaliích; do října 1679 byl s tou prací hotov. Hlavní oltář sám provedl r. 1700 *Adam Hoffmann*, truhlář z Krumlova, za 340 zl. Roku 1679 zhotovil *M. Lindemayr* novou kazatelnu s 21 obrazy za 170 zl. a roku 1690 2 černě mořené oltáře (sv. ostatků a blah. P. Marie) za 70 zl. Tyto zlatil a štafíro-

val *Karel Frant. Bonanelli* v Č. Budějovicích. Od dobrodinců pořízena socha sv. Jana Nep. 5./8. 1672 smluveno s kameníkem *Jiřím Planským* dodání 8 okenních ostění (4 do kalofaktoria, 2 do bibliothéky a 2 na schody do dormitáře) za 36 zl. a nějaké naturalie.

26./6. 1764 smluveno s *Petrem Spinetou,* aby další tři strany křížové chodby stejně jako první omítl a vybílil, celou křížovou chodbu s kapitulí a colocutorium cihlami vydláždil, studnu proti refektáři i s příslušnými stupni osadil, klenbu tamní podobně jako v křížové chodbě omítl, vyčistil a tesnými kameny vydláždil, všechna okna v křížové chodbě jako u prvního ramene upravil, prostřední dubové sloupky zazdil, venkovní sešlé pilíře vyklínoval a vypadlé kameny zase usadil, v refektáři, kuchyni a špýcharu 3 kam. ostění zazdil a dvě malá sedátka, kde „Complet" se koná, nově vyzdil, jakož do zahrádky křížové chodby malá dvířka vyboural a k nim kam. ostění zazdil, v zadní části křížové chodby spony dle potřeby zatáhnul, ony v refektáři vytrhal a dle potřeby v jiných místech zasadil.

Za vše vyplaceno do března 1676 116 zl. 40 kr. vedle naturalií. (1675 provedena Spinetou stoka a oprava rybních sádek a 13/10. 1678 vydáno jemu za postavení vinného sklepa 125 zl. a některé naturalie.)

20./1. 1682 uzavřena smlouva s *Krištofem Wohlgemutem,* hornickým lezcem z Krumlova, na zhotovení 6° hluboké studny ve skále v zahrádce křížové chodby za 20 zl., které také vyplaceny.

7./3. 1684 uzavřena smlouva se zednickým mistrem *Matyášem Vodňanským* z Velešína na zbudování sklepa pod refektářem 10 sáhů dlouhého a 5 sáhů širokého tím způsobem, že přizdí k stávající zdi venkovní novou $1^1/_2$ střevíce silnou, kterou se zdí starou sváže. O přezdívku opře klenbu, starou zeď všestranně vyklímuje a vyzpraví, potřebná okna vyláme, za kterouž práci dostane 100 zl. vedle naturalií. Poněvadž práce rozmnožena o vylámání a vyzdění nových oken v „Offenhause" (asi kalofaktorium), také jednoho v refektáři, kterým se jídlo podává, o usazení umývadla, provedení dlažby a omítky, zvýšena mzda na 130 zl., kteréž jemu 24./7. vyplaceny. 26./6. 1685 poukázáno témuž 277 zl. za zhotovení dvou kleneb, totiž jedné pod velkým refektářem z kamene a druhé nad refektářem z cihel, za vylámání oken a usazení ostění v „Offenhause" a dlažbu, z kteréžto sumy částka 14 zl. přisouzena za vyhotovené okrasy a 7 zl. za odstranění velkého pilíře z kuchyně starého konventu; dále jemu dle smlouvy ze dne 7./7. 1685 vyplaceno 210 zl. a některé naturalie za sklenutí nové kuchyně blíže refektáře, vybourání dveří z křížové chodby do ní a dvou venkovních oken, tak velkých jako v kollocutoriu, usazení ostění k dveřím i oknům, vyzdění nového ohniště a komína nad ním až přes střechu, vydláždění kuchyně, osazení kamenného žlabu, vyklenutí malých kamen na paštiky a upravení všeho, čeho v kuchyni bude zapotřebí, za vyzdění od základů zdi mezi kuchyní a sekretem, za vedení roury záchodové až do dormitáře

nahoru, kde šest, dole však jen dvě sedátka k zhotovení jsou, za vedení kanálu od studny v křížové chodbě k uvedené rouře a odtud až k mlýnské stoce, za omítnutí dolejší části zdiva, vylámání okna stejně velkého jako v kuchyni a usazení ostění, vydláždění a všech příslušných prací.

1688 19./1. slíbil opat plaský, že jednu část dormitáře ve starém konventu s celami vystaví, ale tak, že hlavní zdi o 2 lokte budou zvýšeny. Proto dal týž den všechno změřiti.

25./1. t. r. k narozeninám dal konvent Ungarovi obraz sv. Bernarda v lese rozjímajícího a sv. Bernarda za opata zvoleného.

25./3. t. r. do kaple kláštera skalického, již opat sedlecký zřídil z někdejší sakristie, darovali Korunští hodiny, které byly někdy nad malým konventem.

9/7. t. r. zřízena z cihel z síňky při vchodu do malého konventu z opatské area (měštiště) nová klausura.

2./6. 1689 smluveny s *Vodňanským* další práce: úplné zbourání bytu u klášterní brány, a staré zdi, pokud toho zapotřebí, a snesení komůrky v zahradě stojící; vyzdění a sklenutí velkého pokoje v dolním patře, za pokojem komory a mezi nimi kuchyně a schodiště k vrchnímu patru, kteréž lomené, nemá býti srázné. V prvním patře buďtež 2 pokoje proti sobě s dvěma novými komíny, taktéž záchod upraveny; 6 oken hořejších a 5 dolejších musí míti vyhlídku do horní zahrady. Vedle drobnějších ustanovení a prací žádáno vydláždění cihlami všech hořejších i dolejších pokojů, komory, kuchyně a předsíně. Za veškerou práci obdržel 115 zl. 30 kr.

Roku 1694 vypravil pokrývač střechu nad velkým kostelem, konventem a sladovnou, kostelíkem sv. Andělů i se sakristií a celou Konstantinovou (asi mnicha Konstantina v malém konventu?), střechu nad sv. Marketou proti zahradě prejzy a kůrkami; střechu nad starou sakristií zcela snesl a opět prejzy a kůrkami přikryl, vše za 96 zl. 38 kr.

23./1. 1695 uzavřena smlouva mezi Ondřejem Trogerem, opatem plasským, visitátorem řádu a generálním vikářem, s *Matyášem Vodňanským*, aby mistr k vystavení jedné strany v starém konventu šest tovaryšů a jednoho učedníka postavil, vše jim vyměřil a vykázal a k práci jejich nejméně jednou v týhodni přihlížel. Téhož dne uzavřena také smlouva s *Františkem Petrem Štěpánem*, kameníkem krumlovským, a ujednáno dodání 8 i ostění ke dveřím po 5 zl. 30 kr., 8 ostění okenních k celám po 5 zl. 15 kr., několik menších do chodby po 3 zl. a dvou ke komínům po 2 zl. 30 kr. Kameník dodal ještě 2 okenní ostění ke schodům a dostal za vše 132 zl. 15 kr.

9./7 1697 smluveno s pokrývačem *Matějem Pečenkou* z Krumlova krytí střechy taškami a prejzy v délce 16 sáhů a výšce 5 sáhů s dvěma kolíbkami.

Opravy provedeny pomocí salcburského kanovníka Benona z Martinic a opatů plaského, vyšebrodského a žďárského, při čemž malý konvent proměněn v noviciát. Kapitolu, ambit a hořejší klenutí jeho dal zhotoviti Martinic, dolejší klenutí opat vyšebrodský a nad ambitem 12 cel opat plaský. Postaven též v Rájově nový most.

Roku 1691 pochován *Jan Miličovský* z Braunsberga († 25./5.) ve velkém kostele před oltářem sv. kříže. Tou dobou byl převorem historik korunský Vilém Fiedler, který zemřel 5. srpna 1692.

Za opata Gerharta Pauera (1711—1712) zhotoveny pro 10 cel dveře a okna; dotyčný účet není jasný; neboť, kdežto v sestavení výloh za ně se uvádí, že pořízeny jsou pro nové vysoké cely v starém konventu, poznamenáno na rubrum, že se tak stalo pro cely v novém konventu. Zdá se však, že se to vztahuje přece jen k novému konventu. Za téhož opata zhotovil roku 1715 sochař z Aigen *Jan Borath* (Waräth) 2 velké a 9 malých andělů, sochy sv. Benedikta a Bernarda a sv. Ducha pro hlavní oltář za 105 zl. 52½ kr. a za opata Filipa Bayera (1720—1733) udělal r. 1729 *Vavřinec Jecho*, tesařský mistr z Třeboně, novou kostelní věž a opravil křížovou sponu u věže za 200 zl.

R. 1729 měl zámečník *Jan Procházka* v kostele korunském slušnou mříži v práci. U *Silvia Croce*, zvonaře v Linci, objednáno r. 1729 pět nových zvonů:

1. největší 25 centů těžký s reliefem P. Marie a sv. Jana Nep.
2. 12 centů, sv. Donáta a Frant. Xav.
3. 4 centy sv. Anny a sv. Jáchyma.
3. 3 „ sv. Bernarda a sv. Benedikta a
4. 1½ centu sv. Barbory a sv. Markety.

Všechny měly míti znak a jméno opatovo. *Jan Ondřej Meltzer*, hodinář z Jindř. Hradce, opravil, kyvadlem opatřil a na jiné místo postavil hodiny r. 1689. Za opata Kristiána Guschla (1733—1754) shořel r. 1736 pivovar a opatství; z opatství zůstaly pouze zdi. Stavba stála 13.009 zl. 14 kr. Panství dodalo klášteru veškerý potřebný materiál.

Roku 1736 spozoroval stavitel *Frant. Fortin*, že zeď, na níž nové klenutí kostela leží, slabá a tenká jest a tudíž klenutí že povolilo, a dal proto nebezpečné klenutí zavěsiti kleštěmi. Týž Fortin podal návrh na nový krov nad opatstvím, v němž upozorňuje na špatný stav staré zdi třemi pilíři podepřené u skleníku, kde postaveno nové patro.

R. 1742 vtrhli Bavoráci a r. 1748 Prušáci a klášter vydrancovali.

Poslední opat *Bohumír Bylanský* dovršil velkolepým způsobem výzdobu kláštera: vystavěl po stranách presbytáře kaple P. Marie a sv. Josefa, postavil krásný velký oltář, po obou stranách presbytáře mausolea krále Přemysla II. a Bavora od sochaře *Jabuba Eberla* (nar. 19./7 1718 v Mašťově), v příčné lodi oltáře sv. Benedikta a sv. Bernarda, upravil vkusnou sakristii, dal krýti všechny střechy kůrkami, dal vymalovati presbytář, kapitulní síň, ambit a refektář a ozdobil je krásnými obrazy. Zřídil saniternu (asi salaterénu), flusárnu, přádelnu, sušárnu, také hvězdárnu. R. 1774 založil v Koruně školu, pro niž pořídil Komenia, obrazy vynikajících Čechů, mezi nimi Přemysla Otakara, Hirzu ze Zvíkova, opata Ondřeje Pachmanna, Ferdinanda ze Schwarzenbergu a Bernarda Resche, professora v Koruně (portrét Hirzův jest asi fantasie), katechismus v obrazích a 2 mapy s klášterem korunským a mnoha podobiznami k názornému vyučování, nyní v zámku krumlovském. Maloval je konvrš klášterní *Tadeáš Schuechegger*, malíř a pozlacovač 1775. Na mapě Čech vyobrazen klášter s tamějšími průmyslovými závody a na obraze portrétů přepadení Koruny Husity.

Za něho udělal r. 1770 *Antonín Gaube*, pasíř v Budějovicích, ozdobná dvířka tabernáklu za 140 zl. a roku 1780 vymaloval *Ignác Raab*, jesuita na Velehradě, obrazy sv. Bernarda s P. Marií a sv. Benedikta pro oltáře v příční lodi. Krom toho byli dva znamenití malíři konvrši *Fr. Lukáš Plank*, narozen v Budějovicích 14. dubna 1734, prof. 1762, zemřel 7. září 1794 v Krumlově

a *Tadeáš Schuechegger*, štafír, malíř a pozlacovač (nar. v Solnohradě 11./11. 1731, prof. 1762, † 22./3. 1800 v Č. Budějovicích); *Fr. Tomáš Feiler*, *sochař* (nar. v Římě 30./6. 1738, prof. 1764, † 15./3. 1808 v Č. Budějovicích) a *Fr. Matěj Prosil*, architekt, ředitel norm. školy (nar. 26./1. 1739 [dle zápisů faráře J. Dvořáka „truhlář"] v Litomyšli, prof. 1764, † 19./2. 1815 v Praze), v klášteře a pracujíce nejen v klášteře samém nýbrž i na jeho statcích měli po léta plné ruce práce. I lokaj opata Bylanského *Michal* byl malířem. *Jakub Eberl* zhotovil za 5 měsíců 35 velkých soch a 9 basreliefů dle vzoru Brokoffova.

R. 1768 dodal *Antonín Bögl*, zvonař v Č. Budějovicích, dva cimbály, 3 a 1½ centu těžké k hodinám.

Bylanský postavil na blízkém vrchu věncovém (Kranzberg) nádherný „lusthaus" s konírnami, z něhož zůstala jen spousta kamení.

Roku 1785 klášter zrušen a 1788 jeho statek prodán panství krumlovskému, s nímž spojen; jest od té doby majetkem knížet ze Schwarzenbergu. Při zrušení bylo zde 30 kněží, kteří se rozešli po farách, a 4 bratři, výše jmenovaní umělci. Po zrušení kláštera stal se velký kostel

konventní farním,*) kaple Andělů strážných a kostel sv. Markety zavřeny a spolu s klášterem, křížovou chodbou, novým konventem a opatstvím věnovány průmyslu až do r. 1909, kdy veškerá hlučná a zhoubná činnost zastavena a budovy jen z části obydleny zůstaly.

Klášter zaujímal značnou plochu ostrohu Vltavou obklíčeného a takto přirozeně chráněného. Pozůstával hned při založení z velkého konventního kostela, poctě P. Marie zasvěceného, jehož hlavní osa směřuje ne k východu, nýbrž k severu, při čemž presbytář uhýbá se poněkud v pravo, upomínajíc takto na naklonění hlavy Kristovy na kříži. Původně založen dle pravidel klášterů cisterciáckých co trojlodní basilika klenutá, s příčním ramenem, k němuž přiléhalo po dvou kaplích po boku presbytáře. Po smrti zakladatelově, kdy byl dospěl až k čtvrtému páru pilířů v lodi, zpustošen, byl za krále Václava II. dokončen a po straně západní o další (4.) loď rozšířen. Stejně pravidelně připojuje se východně starý konvent s kapitulní síní, křížovou chodbou, refektářem, dormitářem a špýchárem. Rovná se tu prvnímu půdorysu kláštera mateřského Sv. Kříže jakož sousedního kláštera vyšebrodského, založeného krátce před Korunou r. 1259. Úplně odloučeně od něho směrem severovýchodním postavena kaple Andělů strážných, nejstarší zachovalá část kláštera, vedle níž stojí tak zvaný nový konvent, původem svým však starší, nežli se posud za to mělo. Naproti oběma rozkládá se rozsáhlá budova někdejšího opatství s připojeným pivovarem, jež v XIX. století, kdy kláštera použito k průmyslovým podnikům, bylo rozšířeno. Klášter byl zdí ohrazen a vedla k němu brána, chráněná baštou, nynější farou; další dvě brány vedly k opatství. Druhá zeď obklopovala prostor dnešní vesnice, k němuž vedly dvě brány, jedna u mlýna, druhá k jihu vedle kostela sv. Markéty, určeného pro laiky, jemuž na blízku stával špitál. Ohradní zeď dá se dnes přibližně stopovati v silnějších zdích nověji povstalých nebo přestavěných budov, sloužících kdysi z části účelům klášterským. Uprostřed ohraničeného territoria zevního stál hospic; starý hospodářský dvůr stával jihozápadně mimo ohradu na výšině, z něhož zůstal někdejší ovčín; v posledních letech za opata Bylanského rozmnoženy hospodářské budovy klášteru přilehlé a daly již tehdy podnět k založení dnešního uzavřeného dvora. Klášteru již při prvním založení dostalo se rozsahu i provedení, jež se příčilo zásadnímu pravidlu chudoby. Chrám imponuje svými velkými rozměry, zvláště délkou i solidností výstavby, ač dekorativní část — obmezena již materiálem, žulou — uskrovněna na nejnutnější. Pilíře mohutné jsou beze všeho jemnějšího článkování, rostlinná ozdoba obmezena na přechodní portálek kaple

*) Prvním farářem až do r. 1808 byl Josef Dvořák; Bartoloměj Sládek, pisatel „Čáslavky" (nar. 27./7. 1792 v Husinci) od r. 1837—† 1870; pochován na zrušeném hřbitově u Sv. Markety.

Andělů strážných a některé konsolky a svorníky. Oproti tomu byly kružby oken, jak lze souditi ze zachovaných dvou a jak i historie vypráví, velmi bohaté, při tom ladného tvaru a přesného provedení. Kamenné ozdoby figurální až na dvě konsolky v kapitulní síni scházely. O malbách nástěnných a na skle činí se zmínka teprve na počátku XV. století, kdy psány také nádherné knihy. Z maleb tabulových máme jen zprávy o Madonně s Ježíškem, která doposud se zde zachovala. Kostel byl uvnitř prost veškerých maleb až do doby Bylanského. Mohutnějších věží nebylo. Teprve ze XVII. století víme, že postavena nad křížem chrámovým dřevěná vížka a pořízeny zvony. Kruchta vystavena také později. Také náhrobky z doby starší obmezují se pouze na vryté odznaky a nápisy olovem vyplněné. Křížová chodba se studnou stavěna současně, do kapitulní síně a refektáře otevřena z ní velká okna. Terakottové dekorace vyloženy z XV. století. Dormitář byl jednotnou velkou nízkou síní.

O rozloze a budovách kláštera dostává se nám krom již z předu uvedených zpráv historických dosti obšírných vysvětlení ze zmíněného již manuskriptu Series abbatum Sanctae Coronae, v němž P. *Stohandl* popisuje budovy klášterní z roku 1663 a nástupce jeho *Vilém Fiedler* popis doplňuje. Z dob pozdějších krátce po zrušení kláštera jsou nám po ruce z knížecího archivu 2 zachovalé plány, jeden situační, druhý více stavební, oba s vysvětlivkami.

Popis z r. 1663 podáváme ve výtahu věcném. Píšeť Stohandl: Klášter Svaté koruny leží v údolí, ku kterému přichozí přes kopec, vyjma stranu východní, stoupati musí. Vystavěn jest na místě suchém, zdravém podle pravidel řádu cisterciátského, dle něhož se na prvním místě doporučuje vystavěti kostel v podobě kříže. Má podivuhodnou délku 40 sáhů, stop přes 240, šířku 75 stop. Má dvě řady sloupů a dvojí (tři) lodi, ačkoliv Václav, syn Otakarův, třetí (čtvrtou) loď a řadu sloupů ke straně západní přidal, které za opravy byly zrušeny. Oken čítá mimo zazděná 31. Měla všecka výzdoby (kružby) kamenné, dle starodávného způsobu velmi krásné, z nichž ta, která byla v presbyteři a ostatní až ku čtvrtému sloupu — tak daleko totiž král zakladatel kostel uskutečnil — olovem byla spojena místo vápna. Ale poněvadž větší část jich byla polámána a pobořena vytažením železných příčních tyčí, z nedostatku hmotných prostředků a snad i z rozkazu starších prelátů, okna sešla a r. 1665 okrasy odstraněny. Jediné staré okno zůstalo nad hlavním vchodem, které nevybraný železný prut zachránil a jiné okno okrouhlé velké jemnosti a výtečného umění nad vchodem do sakristie. V kříži lodí pozůstává věž, zřízena pro tři zvony, ve které, že byla dříve kladiva hodin, stopy ukazují. Před restaurováním kostela byly na každém boku dvě zvláštní kaple, které docela sneseny byly, když scházelo nákladu k opravení klenby a oken, a, kde na pravé straně stály, zřízena nová sakristie. Oltářů

bylo v kostele 14, totiž hlavní v presbytáři, v kaplích zmíněných, u zdi naproti zahradě konventuální, v třetí (čtvrté) lodi, jež nyní zbořena jest, u každého okna jeden a konečně v dolejším traktu kostela takřka uprostřed oltář sv. Kříže. Z těchto byl hlavní zasvěcen sv. Trojici, Panně Marii a Všem svatým, druhý Panně Marii, třetí sv. Anně, čtvrtý sv. Janu, pátý sv. Kvirínu, šestý sv. mučedníkům, poslední sv. Kříži, ostatní jemu nebyly známy. Že v nich byly mnohé znamenité sv. ostatky, poučovaly staré missály. Kostel sám byl velmi starou klenbou opatřen, která dílem sama spadla, dílem pro nebezpečí sesutí sňata byla v letech 1640 a 1665. Že dřívější klenba byla nádherná a skvělá, prozrazují stopy. Kostel měl k polední straně hlavního vchodu varhany, ke straně východní sakristii trojnásobnou s klenbami a s každé strany presbytáře dvě kaple. Byly po roce 1300 snad od biskupa Hermanna, který v prostřed presbytáře pochován odpočívá, posvěceny. Poučovaly o tom ještě r. 1665 nápisy na stěně kostela u dveří zahrady zároveň s letopočty kolem napsané, ačkoliv v pozdějších letech se více čísti nemohly. Konečně vedle sakristie schody jsou, po kterých bratří z ložnice sestupovali do kostela. Jedna strana ložnice obsahovala délku 120 stop.

Ambit má 24 oken šest stop širokých a nese dosud úplnou klenbu. Se strany levé, když se od kostela přichází, jest kapitula vystavěna, dílo výtečné, která od Žižky nedotknuta zůstala; má ve čtverci 75 stop a jest vícestrannými cihlami dlážděna, čelnější strana však náhrobními kameny kryta. Klenba její jest dvěma sloupy podepřena. Není v ní žádných maleb vyjma jeden kříž dřevěný jednoduše řezaný. V téže části ambitu, kde nyní knihovna jest, byly dvoje dveře, z nichž jedny vedly do cely noviců a druhé k dormitáři. Na straně východní rozprostírá se refektář šířky okolo 36, délky více než 70 stop. V něm je místo pro předčítatele z tesaného kamene někdy umělecky zhotovené, ještě za našich časů vynikající, které pro nové stupně z ambitu od dormitáře 1672 se vynésti musilo. Refektář někdy vypálený až do r. 1684 spustošený stál; ale téhož roku (1685) velkým nákladem, jejž poskytl kanovník solnohradský Benno z Martinic, opat vyšebrodský Jan Clavey, opat žďárský Benedikt a nový opat, byl opraven. Před jeho dveřmi v ambitu nachází se stará studně, která podobně zmíněného r. 1674 (1685) opravera byla. Stará kuchyně v této straně roku 1685 zase upravena a vykopáním jámy zřízena lednice. Na straně západní jest brána, kterou se do kláštera vchází, a na téže straně sedátka bratří, na kterých každodenně se scházejí. Tam spatřuje se sedadlo předčítatele z tesaného kamene vynikající nad ostatní sedadla. Ale i to r. 1674 odstraněno. Jsou tu také kamenné žlábky, kterými voda po umytí noh bratří a hostí odtékala. Některé obrazy dosud r. 1673 se spatřovaly v čtyřech rozích ambitu, které však pro stáří sotva se mohly rozpoznati; první obraz představoval kříž,

druhý Pannu Marii, třetí modlícího se Krista v zahradě, dále bičování a kříže nesení. Objem ambitu činí skoro 400 stop, šířka 13 stop. Avšak vše to tak nákladně zřízené Husité požárem zničili, takže mimo klenbu ambitu, kapitulní síň a hovornu — v které se ještě před málo lety dvě podlouhlá velmi starodávná sedátka prostě udělaná proti sobě pro hovor bratří nacházela — nic jiného nedotknuto nezůstalo. Konečně chrám a 2 strany ambitu — kde došlo k nižšímu krovu velkým nákladem kláštera, ambitus sám štědrostí zmíněného pana Benona — restaurovány, ostatní však všecko, nejvíce pak to, co nad ambitem se nachází, již 271 let stojí opuštěno a pohřbeno. Jen střechy vyžadovaly by velkého nákladu a dalo by se vše znova postaviti, kdyby příjmy kláštera nebyly tak malé. Poznamenáno již, že ambitus měl okna ozdobená uměleckými okrasami z tesaného kamene, v nichž skla různých barev složená do rozličných obrazů okolo roku 1414 *P. Albertem* professem a priorem usazena byla. Ale za spustošení kláštera skla všecka a kamenné části z většiny polámány a z nedostatku příjmů spraviti se nemohly. Před málo léty, když ambitus restaurován byl, zbylé okrasy vyňaty a okna jednodušeji upravena.

Blízký nový příbytek bratří, jichž počet pro nedostatek důchodů na dvanáct spolu s opatem se vyšinouti nemůže, postavil opat Valentin příjmím Schönbeck r. 1611 ze základu; jest slušný, ale pro 16 nábožných těsný. Pro bohoslužbu jejich určil a k nové budově přizpůsobil kapli asi 15 kroků od velkého kostela vzdálenou. Nad prostředkem dormitoria stávala vížka na zvonek, ale asi před šesti lety byla pro sešlost šindele i hřebíků snesena. Z veršů uvedených na pamětní desce v hovorně malého konventu dá se vyvoditi rok 1611, kteréhož větší část budovy za téhož opata byla zřízena.

Opatství, po spustošení na počátku tohoto věku restaurované, bylo podobně malé a úzké, nicméně obsahovalo několik čistých komůrek pro hosty dostatečně prostorných. Příbytek opatův byl slušný a různými malbami zdobený. Zpředu jest prostorná předsíň a po straně její k východu kaple ozdobná, snad sv. Jiří zasvěcená, kterou opat Jiří Huber okolo r. 1620 obnovil. Budova jest výhodná a má v opatství i ložnicích hostí tolik skrytých chodeb — také jednu ke konventu, že snadno zde obeznalému v nebezpečí se tu zachrániti. Pod opatstvím na straně východní jest kuchyně starého původu jako většina zdí opatství. Z ní směrem k řece za opata Valentina altán vyčníval, dvěma oporami zpevněný, na jehož kraji domeček k osvěžení stával, který pak později byl stržen. Od kuchyně k polední jsou zbytky dílen bratří konvršů, pod nimiž rameno řeky překlenuté podcházelo. I v ostatní části jest klášter předpisům řádu přizpůsoben, zahradami, ovocnými sady, vodami a jinými dílnami opatřen; mezi tím zahrad pět, tolikéž nádvoří, dvůr hospodářský, kovárnu, sladovnu, chmelnici a mlýn má.

Při vchodu do kláštera jest mezi stranou polední a západní po straně

brány záp. KOSTEL KU CTI SV. MARKETY založený, ke kterému bývá velký nával; jest zachovalý a neporušený, celý klenbou opatřený, dva sloupy a tři oltáře mající. Jest nyní vzdálen příbytků lidských; bývaly však dříve blízko samého dílny bratří konvršů, jichž zbořeniny viděti jsou ve velké zahradě; byly od kostela ke bráně dolejší vzdáleny asi 400 kroků či od nové brány 420 kroků. V tom kostele před restaurováním velkého kostela pochovávala se těla bratří. Papež i někteří biskupové obdarovali jej zbožnými privilegiemi, přízní a odpustky. Na straně protější, východně od zmíněné brány stával za starodávna chorobinec, také leprosorium zvaný, který od *Žižky* zároveň s branou zničen a spálen byl, tak že jen stopy ohně pod trávníkem viditelny jsou.

Klášter se trojí branou zavíral; první u samého právě uvedeného kostela sv. Markety, druhá mezi dílnou, která jest nyní v hostinec proměněna, a budovou, kde vozy se uschovávají; třetí na místě nejvnitřnějším, kde dosud v užívaní jest. Mezi kostelem sv. Markety a novou klášterní branou stojí podivuhodná lípa a blízko ní zazděna, asi od opata P. Valentina Schönbecka kolem r. 1610, mramorová deska s nápisem při popisu kostela uvedeným. Strom jest v ohradě kláštera a od nové brány více než 300 kroků vzdálen. 1670 sotva třetina v dílnách bratrů konvršů obývala, kdežto dříve dle tvrzení 300 mnichů zde žilo, v okruhu nemálo spustošeno a mezi kostelem sv. Markety a branou klášterní jiné četné se zemí srovnány.

Až dotud text P. Pavla, v němž něco přidáno a změněno. Připomíná pokračovatel ještě, že spustošením kláštera nebyl dvůr hospodářský v ohradě kostela ale na kopci nad klášterem mezi polednem a západem, kudy z kláštera do Krumlova cesta vede. Byl do kola vystaven a zdí ohrazen, ale Žižkou se zemí srovnán. Ze dvorců venkovských uvádí se dvůr v Mokré, jenž již za doby Žižkovy stával, a dvůr Křenovský nyní knížecí, kde stávala kaple ozdobná s podlouhlými okny bez střechy, již úředníci krumlovského zámku poručili rozbořiti a na místě jejím ovčinec zříditi. Další dvůr byl ve Zbitinách jinak Oberhaid, z něhož před r. 1411 výborná kaple od opatů kláštera vyzdvižena byla. Z dvorů Netolických znám jen v Chvalovicích, o němž se činí zmínka v klášterním archivu r. 1395. Památka na panství klášterní jest však v privilejích klášterem udělených a v starých pečetích. Tak mají Chvalšiny korunu královskou, nad níž se spatřuje kříž, obec netolická obraz P. Marie s Ježíškem s měsícem pod nohami. U té obce jest rybník, jenž Mnich se jmenuje; také Horní Planá r. 1349 přičiněním kláštera ze vsi městečkem se stala. Z četného nadání na počátku zbyla toliko ves Olšina Rožmberskými vrácená se čtyřmi rybníky a kouskem lesa u samého kláštera.

Z plánů první situační osady zlatokorunské měřený inženýrem *Janem Krausem*, kreslený *F. Českým* obsahuje ještě kapli studniční v rajské zahradě, presbytář u Andělů strážných, spojovací chodbu mezi opatstvím, malým a starým konventem. U opatství

stává ještě východně k řece vystupující trakt s chodbou a starou kuchyní, trakt severní oproti kapli Andělů strážných nerozšířen, u kostela sv. Markety k západu u lodi ouzká přístavba. V popisu uvádí se v starém konventu „Kartonka", pochází tedy plán z prvních let XIX. stol. (1801—1814). (Obr. 143.)

Obr. 143. Zlatá Koruna. Poloha z počátku XIX. stol.

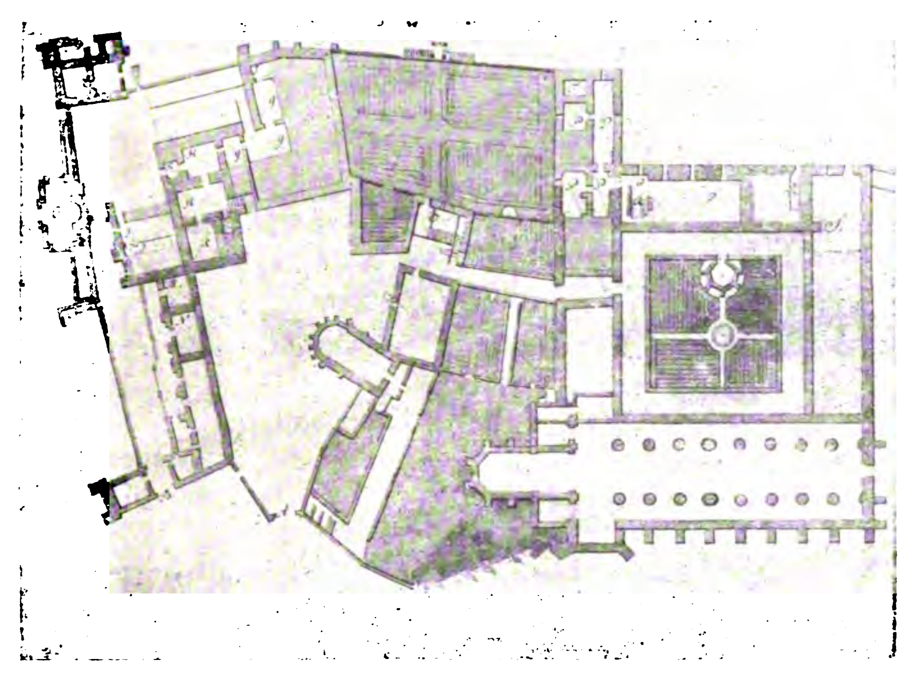
Ještě cennější jsou plány kreslené od lesního inženýra *Josefa Matze.**) (Obr. 144.—146.) Podává klášter ve všech třech patrech

*) Za jeho vedení založena v Zlaté Koruně r. 1796 lesní škola, která později sloučena s hospodářským ústavem krumlovským, r. 1801 zřízeným.

ve větším měřítku. V popisu všech místností uvádí ještě Sala terrénu v opatské zahradě severní, nyní zbouranou, starou kuchyni, avšak co flusárnu („Fluß-Siederei"), v I. patře opatovny, špalíry s obrazy dějepisnými a portréty a jiné malované pokoje.

V malém konventu jest z refektáře škola, z dormitáře opuštěná kuchyně a v I. patře bydlí na odpočinku frater Thadeaš, farář a pensovaná služebná.

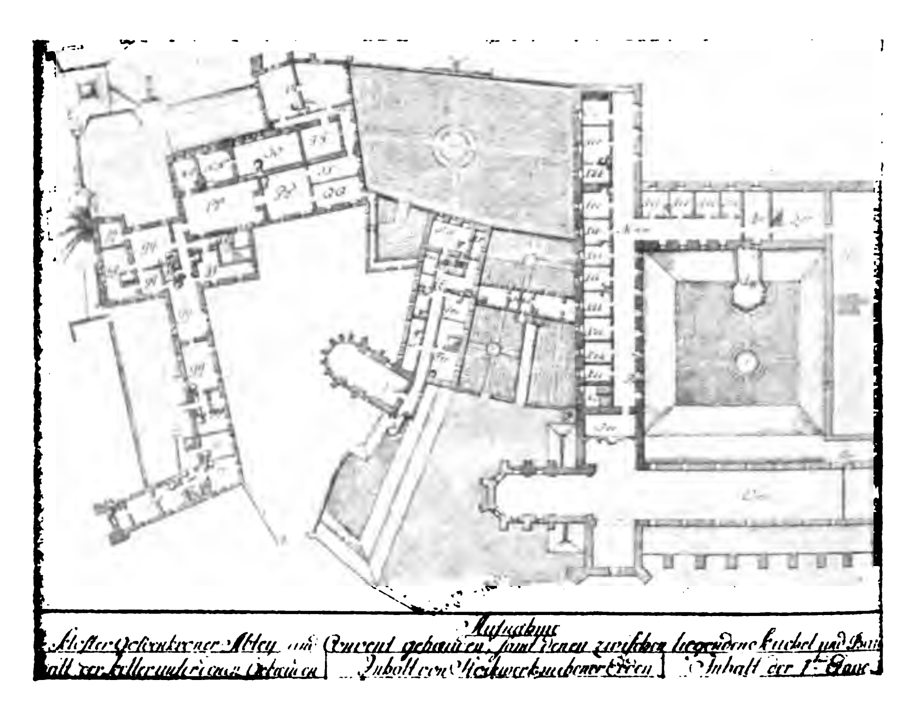
Kapli Andělů strážných uvádí co sv. Michala, zavřenou a v presbytáři sedmi stranami dvanáctiúhelníku zakončenou.

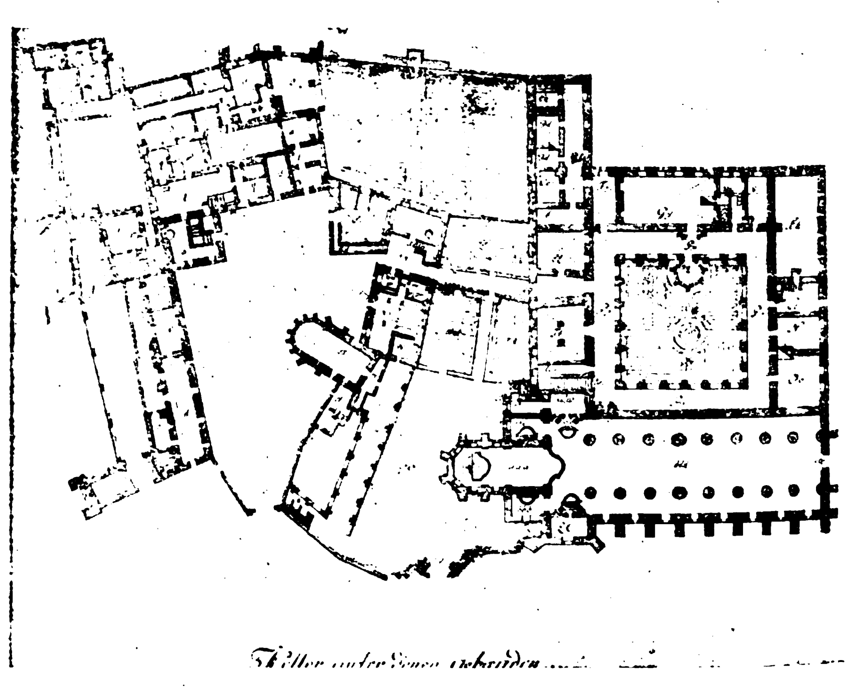
Obr. 144. Zlatá Koruna. Situace klášterních budov z konce XVIII. století od inž. Jos. Matze.

V novější době odkrytá tamní Sala terrena jest ptáčnicí. Chodby spojují ještě opatovnu s malým i velkým konventem, pokojíčky její uvedeny však co prázdné tak jako cely dormitáře v I. patře starého konventu. Zde poznamenána místnost nad studnou 6 stranami 8mistěnu uzavřenou jako noviciát, studnu samu jmenuje jeskyní a do jižního křídla klade v přízemí starou truhlářskou a starou sochařskou dílnu; první patro bylo prázdnou sýpkou. Před vchody z křížové chodby do kostela a refektáře znamenány sloupové portály. O nějakém průmyslovém užívání není zmínky i lze z toho souditi, že plán zhotoven krátce po zrušení kláštera.

Klášterní KOSTEL NANEBEVZETÍ P. MARIE V ZLATÉ KORUNĚ (tab. II.—V., obr. 147.) hlásá ještě i dnes ve svých ozdobných

Obr. 145. Zlatá Koruna. Situace klášterních budov z XVIII. stol. od inž. Jos. Matze: sklepy.

Obr. 146. Zlatá Koruna. Situace klášterních budov z konce XVIII. stol. od Jos. Matze: I. patro.

Výklad značek na plánech Zlaté Koruny z XVIII. stol. od inž. Jos. Matze. (Obr. 144, 145 a 146.)

Příloha ke str. 188.

Sklepy pod budovami:

A. Vjezd k opatství a konventu.
B. Vjezd ku pivovaru a flusárně.
C. Jeskyně.
D. Prázdné sklepy } pod flusárnou a bytem hospod. písaře.
E. Sklepy hospod. písaře } pod flusárnou a bytem hospod. písaře.
F. Lednice } pod opatstvím
G. Sklepy pivní } pod opatstvím
H. Sklepy správcovy } pod opatstvím
I. Prázdný mokrý sklípek } pod opatstvím
K. Prázdný sklep pivní. } pod opatstvím
L. Špíže } pod opatstvím
M. Sklep pivní } pod opatstvím
N. Spilka } pod opatstvím
O. Sklípek upravený za ptačinec } pod konventem
P. Sklepy prázdné } pod konventem
Q. Zazděné schody } pod konventem
R. Prázdný sklípek } pod konventem
S. Stará stáj dřevem přeložená } pod konventem
T. Žumpa záchodová } pod konventem

V přízemí:

a. Hospodářská komora.
b. Schody do 1. patra.
c. Topení pro pivní kotel.
d. Pivovar.
e. Spilka.
f. Pivní sklep.
g. Průjezd.
h. Dolejší pokoje správcovy.
i. Schody do 1. patra.
k. Komora.
l. Předsíň.
m. Schody na dvůr.
n. Hlavní schody do 1. patra.

o. Pokoj.
p. Kuchyně } správcovy.
q. Špíže }
r. Dřevník.
s. Topení pro kanceláře.
t. Kanceláře.
u. Archiv.
v. Starý skleník.
w. Kuchyně písařova.
x. Schůdky k pivnímu sklepu.
y. Dřevníky.
z. Komory flusárny.

aa. Flusárna a písařova kuchyně.
bb. Byt písařův.
cc. Schody k dolejší zahradě.
dd. Správcova zahrada.
ee. Besídka se schody k dolní zahradě.
ff. Opuštěná zahrada.
gg. Komora pod chodbou do konventu malého.
hh. Předsíň malého konventu.
ii. Dětská škola.
kk. Schody do 1. patra.
ll. Vchod k ptáčnici pod školou.
mm. Pokoj.
nn. Chodba od kuchyně, jíž vydávána jídla.
oo. Cukrárna.
pp. Opuštěná kuchyně.
qq. Komora.
rr. Chodba.
ss. Zrušená sv. Michalská kaple.
tt. Nemocnice.
uu. Kulečník. * Záchody.
vv. Ovocná zahrada.
ww. Zahrádka pensionovaného fratra Tadeáše.
xx. Zahrádka opuštěná.
yy. Průchod do konventu velkého.
zz. Sklepení na přízi hospodářskou.

Aa. Archiv.
Bb. Chodba.
Cc. Sklepení rouch kostelních.
Dd. Sklepení na přízi hospodářskou.
Ee. Záchody.
Ff. Průchod.
Gg. Refektář, nyní za obilní sýpku vrchnostenskou sloužící.
Hh. Kuchyně.
Ii. Sklepení na přízi hospodářskou.
Kk. Stará dílna řezbářská.
Ll. Průchod ze zahrady do křížové chodby.
Mm. Schody k sýpkám.
Nn. Místnost na přízi hospodářskou.
Oo. Stará dílna truhlářská.

Pp. Křížová chodba.
Qq. Jeskyně (studna).
Rr. Opuštěná zahrada (rajská).
Ss. Studna.
Tt. Bývalá kapitula.
Uu. Komora hudebnin.
Vv. Schody do 1. patra.
Ww. Sakristie.
Xx. Schodiště věžní
Yy. Topení sakristie.
Zz. Komora na svícny dřevěné.

aaa. Presbytář.
bbb. Poboční kaple.
ccc. Vyzděné oltáře.
ddd. Železné zábradlí, jímž kostel veřejný oddělen od kúru mnišského.
eee. Vchod do kostela.
** Vchod do skleníku.
*** Žumpa hořejšího záchodu.

V prvním patře:

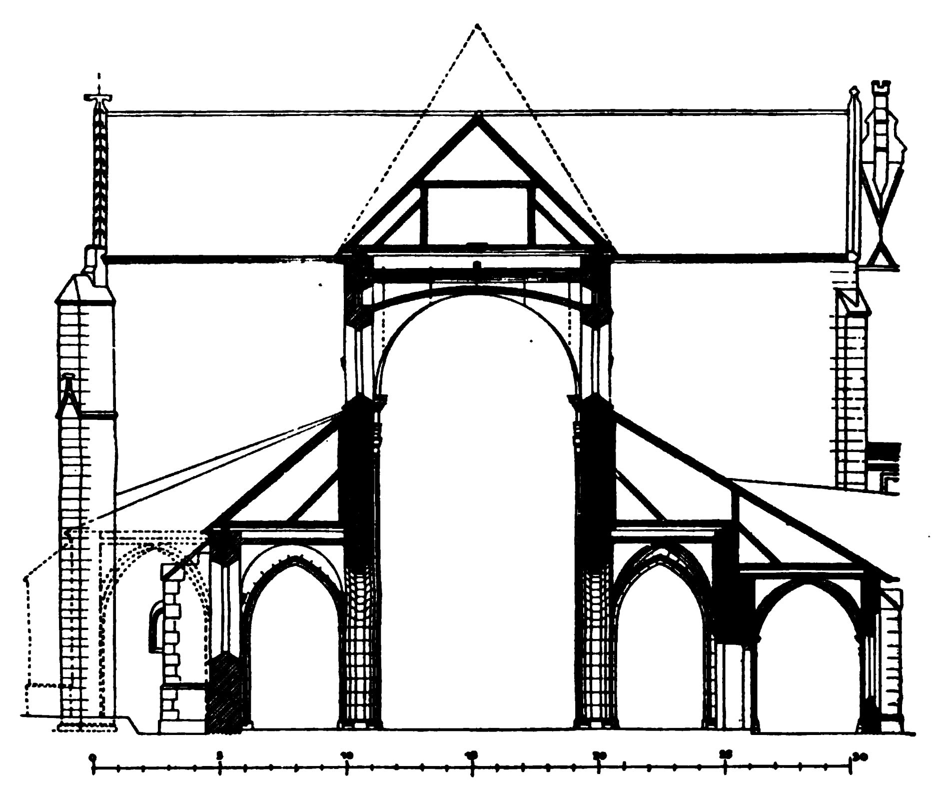
AA. Byt pensionovaného patera Zikmunda.
BB. Dveře k zahradě, u nichž však schody již scházejí.
CC. Předsíň a kuchyně.
DD. Chodba.
EE. Pokoje.
FF. Pokoj kancelářského písaře.
GG. Byt správcův.
HH. Schody vedoucí ze spodu až na půdu.
II. Čeledník.
KK. Hlavní schody ze dvora.
LL. Kamenem dlážděný sál.
MM. Pokoj prázdný.
NN. Někdejší kaple.
OO. Pokoj prázdný.
PP. Pokoj s historickými špalíry.
QQ. Malovaný pokoj.
RR. Chodba do mal. konventu.
SS. Pokoj se špalíry portretními.
TT. Komora.
UU. Chodba.
VV. Malované pokoje pohostinské.
WW. Pokoj prázdný.
XX. Komora.
YY. Schody z přízemí až na půdu.
ZZ. Chodba.

Aaa. Komora obročního.
Bbb. Pokoj farářův.
Ccc. Pokoj obročního.
Ddd. Kruchta v zrušené kapli Michalské.
Eee. Schody do zabrady.
Fff. Pokoj pensionovaného fratra Tadeáše.

Ggg. Pokoj pensionovaných služek.
Hhh. Prázdné pokoje nad chodbou do velkého konventu.
Iii. Schody ze zahrady.
Kkk. Prázdné cely.
Lll. Záchody.
Mmm. Chodba.
Nnn. Schody z přízemí u křížové chodby.
Ooo. Oratoř.
Ppp. Vstup pod střechou na kruchtu.
Qqq. Noviciát.
Rrr. Prázdné komory
Sss. Prázdné sýpky.
Ttt. Schody z přízemí až na půdu.
Uuu. Vstup na kruchtu.
Vvv. Kostel.

---

zbytcích a svou mohutností královský původ. Jesti uvnitř 70·40 *m* dlouhý a 27·55 *m* široký. K basilikálnímu trojlodí pojí se presbytář 16·35 *m* dlouhý, 8·55 *m* široký a 17·30 *m* vysoký o dvou polích pěti stranami osmiúhelníku zakončený. Výzdoba jeho jest zcela barokní; barokní jest také klenba valená s lunetami, malbami okrášlená a stěny rozčleněny po každé straně pilastry se štukovými korintickými hlavicemi, na nichž spočívá kládí s římsou. Šest někdy troj- a čtyřdílných gotických oken jest bez prutů i kružeb a pro nižší klenbu v polokruhu sklenuto. Sedmé čelní okno zazděno.

Obr. 147. Zlatá Koruna. Průřez chrámový.

Opěrné pilíře kvádrové přerušené štítky, zakončeny fiálami, na nichž ve výši staré kamenné římsy hluboce členěné zachovaly se zbytky chrličů. Kamenické značky na kvádrech pilířů a na hladce skoseném soklu presbytáře jsou příbuzny oněm na věži hlízové hradu Zvíkova (tab. IV.). Zachoval si svůj původní stav alespoň zevně, když i okrasné části jako fiály porušeny, kružby oken vylámány jsou. Stalo se tak v polovici XVII. století, kdy také klenba jak zde tak i v střední a západní vedlejší lodi snesena a novou nahrazena. Dlažba jest mosaiková černošedá kamenná. Krov z r. 1609, vyšší, byl v letech

Obr. 148. Zlatá Koruna. Presbytář s hlavním oltářem.

1839—1841 snesen a nový nižší taškami kryt, při čemž štíty sebou sníženy a věž nad křížem snesena. Tenkráte vystaveny také schody na kruchtu a půdu a zvýšena tamní přední zeď. Za m e n s o u oltářní zeď prolomena a otvor zvenčí ozdoben m a l b o u z doby Bylanského. Představuje a d o r a c i s v. B e r-n a r d a a s e s t r y H u m b e l i n y nejsvětějšímu.

Hlavní oltář sloupový (obr. 148) plní 3 strany osmiúhelníku až po klenbu, má bohatou a vkusnou výzdobu, dobře řezané sochy sv. Benedikta, Bernarda a sv. otců církevních: Ambrože, Augustína, Silvestra a Řehoře v nadživotní velikosti, na jejichž podstavcích polovypuklé výjevy ze života P. Marie, ss. Benedikta a Bernarda. Na zadní straně mramorového o sobě stojícího stolu oltářního (obr. 149.) hlásá nápis:

Obr. 149. Zlatá Koruna. Stůl hlavního oltáře.

GODEFRIDVS
DE LOCI PROFESSIS ANTISTES
POSVIT ORNAVIT
PERFECIT

zbudovatele a rok zbudování 1772. Model hlavního oltáře nachází se v zasklené skříni mariánského oltáře v Chýnově, kde poslední opat B. Bylanský 21./7. 1788 zemřel.

Obr. 150. Zlatá Koruna. Malba na klenbě presbytáře.

Slabší oltářní obraz Nanebevzetí P. Marie, obklopené apoštoly a anděly pocházel původně nejspíše od *Lukáše Planka*. R. 1848 velkou bouří okna západní vytlučena a obraz zkažen; vymalován nově od *C. Philippota* 1854. Nad ním jméno Marie s korunou a andělé. Malba na stropě (obr. 150.) jest pokračováním malby oltářní. Na balkonu před velkou sloupovou slávobranou nebeskou vítají světci a proroci, v bráně samé sv. Jan Křtitel matku Boží. Bůh syn provázen

anděly s velkým křížem sestoupil s trůnu a kráčí na oblacích Marii vstříc, aby ji uvedl na připravený trůn druhý, pouze pláštěm pokrytý. Nad ním vznáší se Bůh otec v oblacích obklopen symboly evangelistů a nejvýše stkví se v záři Duch svatý. Kolem vzlétají andělé sypajíce kvítí. Štukovou nohu anděla, jenž nese kříž, lze považovati zde za pouhou hračku v tehdejší době dosti obvyklou.

Obr. 151. Zlatá Koruna. Pomník krále Přemysla Otakara II.

Obě stěny kněžiště dal opat Gottfried Bylanský skvostnými epitafii zakladatelů kláštera krále *Přemysla Otakara II. a Bavora z Bavorova* vyzdobiti; provedl je r. 1773 sochař *Jakub Eberl* s pomocníkem *T. Fejlerem*, klášterním konvršem, dle vzoru Brokoffova, z umělého mramoru. Na straně evangelia jest pomník Přemyslův. (Obr. 151.) Na mohutném soklu s nápisem:

D · D
GODEFRIDVS ABBAS
MDCCLXXIII

leží lev pod velkou černou rakví zdobenou reliefem bitvy u Kressenbrunu. Athena s kopím a štítem truchlí u rakve, jejíž víko Saturn pootevřené drží na znamení, že zakladatel tu neleží. Za rakví vypíná se pyramida, na niž fama píše:

Obr. 152. Zlatá Koruna. Pomník Bavora z Bavorova.

PIIS
MANIBVS
D. OTAKARI II.
REGIS BOHEM : DVCIS
AVSTR.

Obraz doplňují válečné trofeje po stranách a rokokový stan v pozadí. V levo odnáší Merkur královskou korunu. Naproti na straně protější epištolní stojí epitaf Bavorův. (Obr. 152.)

Na podobné, avšak uzavřené černé rakvi leží umírající Bavor podepřen ženskou ušlechtilé postavy povznášející hvězdnatou korunu nebeskou. Po boku rakve podává Štědrost pacholíkovi peníz, druhý zahaluje hlavu svou na znamení noci — smrti; pod rakví zbroj. V pozadí pyramida se

znakem Bavorovým (střelou), v architektonickém výklenku zakončeném umrlčí hlavou a sypacími hodinami. Štukové sochy mausoleí a andělů v kaplích opraveny roku 1841 řezbářem *Ant. Lindnerem*. Nástěnné malby pod pomníky představující založení

Obr. 153. Zlatá Koruna. Kredenční stůl.

kláštera Přemyslem Otakarem a obdarování jeho Bavorem jsou hrubší práce některého fratera malíře z doby Bylanského. Též kredenční stůl a opatský trůn (obr. 153.—153*a*.) jsou skvostné práce z umělého mramoru. Výklenky s baldachýny obklopeny a ve výši zakončeny allegorickými postavami a anděly stejné práce jako u mausoleí. V kredenci zapuštěn znamenitý relief v hlíně modelovaný a pozlacený, 84 *cm* dlouhý a 60 *cm* vysoký. Představuje Kladení Krista Pána do hrobu a jest dílem téhož umělce, od něhož pochází Snímání Krista s kříže v zámecké kapli krumlovské, nejspíše *J. A. Zinnera* (obr. 154.).

Nad opatským trůnem umístěn štukový znak posledního opata Bohumíra Bylanského.

Též vítězný oblouk jest ještě gotický; přepažen hlavicemi a římsovím z doby Ungarovy jest v hořejší části do polokruhu převeden; původní ostrý oblouk viděti jest dosud v podkroví.

Příční loď 27·55 *m* dlouhá a s přesbytářem stejně (8·55 *m*) široká sklenuta do tří křížů; jest nižší než byla stará gotická. Hrany křížů zdo-

Obr. 155a. Zlatá Koruna. Opatský trůn.

beny listovým pletencem tvořícím uprostřed věnec; jednotlivá pole kleneb jsou plasticky zarámována. Ve východním křídle jest empora osvětlená velkým, šestidílnou bohatou kružbou výplněným kulatým oknem (obr. 155*b*.). Na terči v dolejší části okna zasazeném znak opata *Bernarda Pachmanna* s písmeny: B. A. S. C. (Bernardus Abbas S. Coronae.) Z tvaru okna a úzkého okénka vedoucího na půdu nad boční lodí lze souditi, že zde již dříve — snad v menších rozměrech — stávala empora, přístupná z dormitáře. Dnešní empora povstala, když poslední opat Bylanský byl založil v kříži oltáře sv. Benedikta a Bernarda a nedokončené pozadí jejich; dnešní dveře z dormitáře jsou z r. 1715. Původně sloužil přístupu úzký

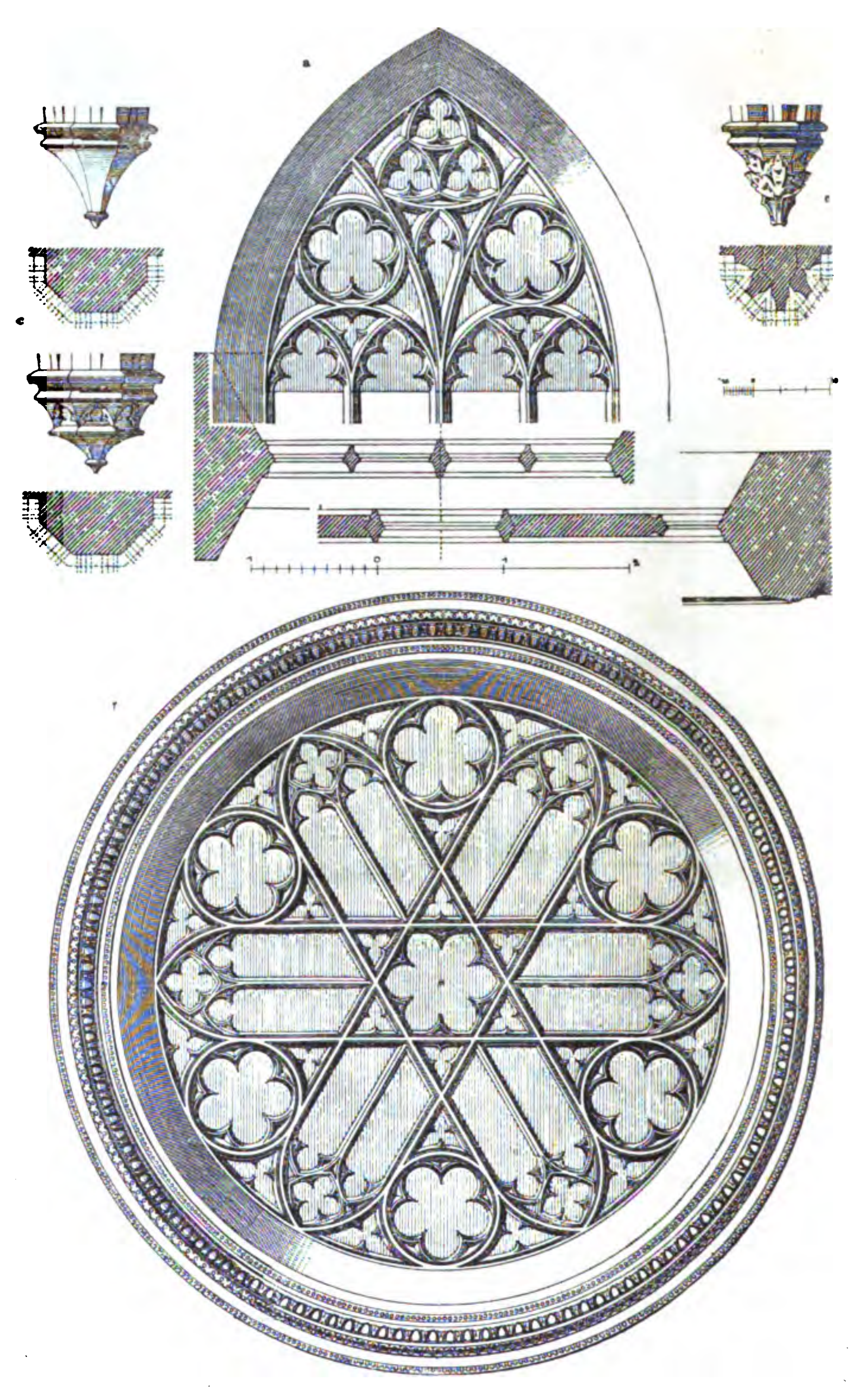
šnek k sakristii přistavěný, znamenitý pro své kosím přesazováním čtverce malebně zakončený (obr. 156). Za Pachmanna nahrazen jiným většího průměru a za Ungara postaveny dnešní dvouramenné schody.

V západním poli kříže stávalo široké a vysoké okno, při přestavbě v pol. XVI. století snížené, kružby zbavené a rovně přeložené; zasluhuje povšimnutí pro svou listnatou dekoraci v omítce provedenou, vinoucí se kolem okna. Pod oknem stával portál při přestavbě zazděný. Odkryt roku 1914 (obr. 157). Ze skrovných zbytků lze jen souditi, že, přeložen rovným nadpražím, tvořil vysoký trojhranný plastikou zdobený

Obr. 154. Zlatá Koruna. Relief z hlíny: kladení Krista Pána do hrobu.

tympanon, jehož profilovaná obruba vybíhala v růžici. Postavením nedokončeného oltáře utvořena tu místnost sloužící za depositář a nově pořízený Boží hrob, kdežto v místnosti protější stala se sakristie. Mensy nedokončených oltářů dal r. 1882 farář Tischler odkliditi, tabernáklů výtečně řezaných použito k dalším oltářům v bočních lodích; zůstaly tu jen zděné hrubé kostry zamýšlených oltářních pozadí s obrazy sv. Benedikta a v oválu nad ním sv. Scholastiky a naproti sv. Bernarda a nad ním sv. Humbeliny. Benedikt i Bernard jsou dobré práce neznámého umělce. Neznámého původu jsou také tam pověšené 2 menší obrazy: Zasnoubení sv. Roberta s nápisy: AÑVLO SVO SVBARHAVIT ME a S. ROBERTV FVNDATOR ORD. CISTERCIENSIS F. P. A. S. S. C. P. A 1679 a novější sv. Jana Křtitele.

Obr. 155. Zlatá Koruna. Detaily
a) kružba okna čelního, b) okna v křížové lodi, c) konsoly v boční lodi chrámové.

Příční loď zakončena jest štíty dnes nižšími. Na krycí desce západního ramene jsou žabky raně-gotické, růžice však jest pozdní tak jako žabky štítu jižního, kde růžice schází.

Mohutné opěrné pilíře tamní jsou sedlovitě zakončeny; fiály jim scházejí. Rameno východní opírá se jednak o šnek, druhý roh o vyšší dormitář a slabší pilíř. Mohutné kvádrové pasy gotické

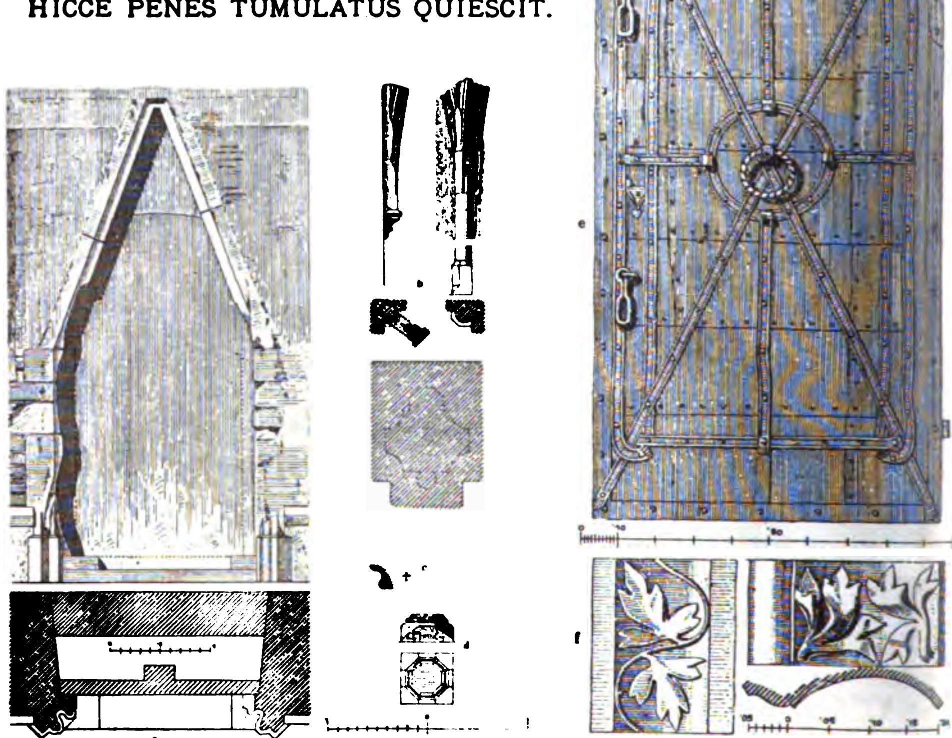
Obr. 156. Zlatá Koruna. Schodiště u sakristie.

vedou jednak do pobočních lodí a v prodloužení jejím do dvou kaplí: Svatojanské a Mariánské, další dva jsou v depositáři a v sakristii znatelny.

Kaple původně čtyři, pěti stranami osmihranu zakončené a valbovými střechami kryté, po spustošení kostela za Schönbecka (1608—1610) prozatímně pultovou střechou chráněné, odklizeny za Pachmanna (1661—1668); za Ungara a za Bylanského v jednoduchém tvaru z části znovu postaveny. Z jedné původní zůstaly zbytky okna u opěrného pilíře severozápadního rohu křížové lodi. Dnešní kaple čtyř-

stranné mají v polokruhu klenuté okno a hrany křížové klenby ozdobeny jsou štukem, pasy gotické zakončeny jsou ve vrcholu rokokovými kartušemi. V západní kapli jest obraz opata Bernarda *Pachmanna*, ve východní epitafium opata Matěje Alše Ungara v bohatém štukovém rámování: pod posledním nápis:

R. R. D. D. MATHIAS ALEXIUS UNGAR
XXXIX HUIUS LOCI ABBAS
EXIMIUS DEIPARAE CULTOR
VITAE SANCTIMONIA CONSPICUUS
HICCE PENES TUMULATUS QUIESCIT.

Obr. 157. Zlatá Koruna. a) zazděný portál v křížové lodi, b) sloupky a pilíř někdejší lodi, c) profilovaný kvádr s kamenickou značkou, d) patka pilíře, e) gotické železné dveře, f) terrakotty špaletové.

Z oltářů pocházejících z 2. pol. XVIII. století jsou zde jen nedokončené kostry zděné a štukové; u výklenku západního stojí hrubá dřevěná socha sv. Jana z pol. XIX. století.

Na východním visí tabulový obraz Madonny s Ježíškem, 50 *cm* šír., 70 *cm* vys. z XIV. století (obr. 158.). Jest práce ze školy mistra Třeboňského a náleží ke skupině jihočeských madon téhož věku. Ve výrazu obličejů i v šatu jest klidný; pozadí jest zlaceno, bez vzorku, kovový zlacený rám, hladký, se sporou okrasou barokovou.

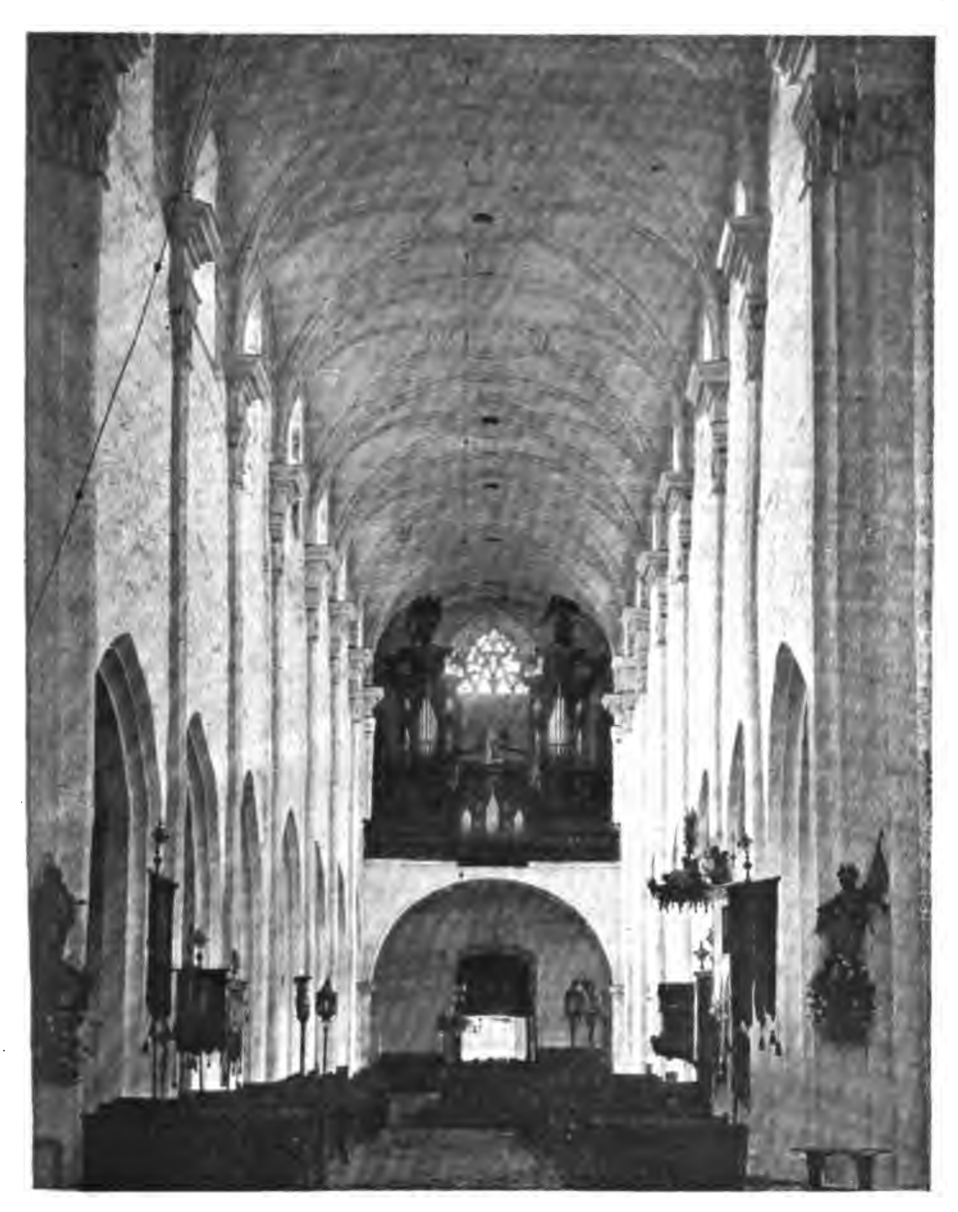
Obr. 158. Zlatá Koruna. Milostný obraz P. Marie mistra Třeboňského.

Loď sestává z hlavní prostřední lodi vyšší a z dvou lodí pobočních nižších, osmi páry pilířů od ní oddělených; původně měl kostel také jen 3 lodi, za Václava II. přistavěna však na straně západní čtvrtá loď, která r. 1663 byla stržena. Na tuto čtvrtou loď připomínají dosud kulaté přípory s patkami žeber a nástěnná žebra u venkovní zdi vedle prvního pole západní lodi, jakož i konsolka s patkou žeber v koutě venkovním u pole posledního vedle lodi křížové.

Obr. 158. Zlatá Koruna. Milostný obraz P. Marie mistra Třeboňského.

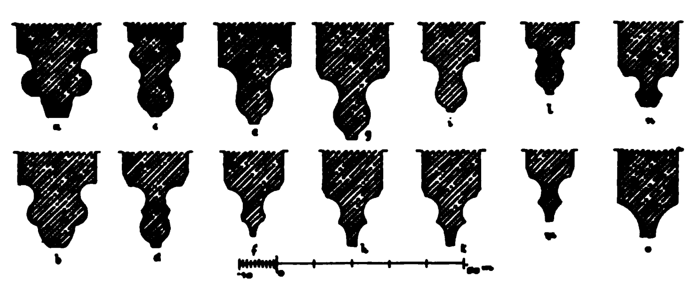
R. 1914 zkoumáno dále a tu nalezlo se, že v dnešní zdi lodi západní z a z d ě n y jsou někdejší p i l í ř e mezi 3. a 4. lodí i s p a s y a p ř í p o r a m i; mimo to odkryty a změřeny základy oné části 4. lodi, která přiléhala k lodi křížové (obr. 157*b*). K odkrytým přizdívkám hlavní lodi nedocíleno ovšem žádného jasného vysvětlení. P o d é l n é l o d i (obr. 159) zachovaly se dosud v plné původní délce 44·65 *m* a šířce 18·90 *m*, z níž připadá na hlavní loď ve světlosti 8·35 *m*, na pasy dvakrát 1·15 *m* a na boční lodi 4·10+4·15 *m*. V délce měří každé z osmi polí od osy k ose 9·50 *m*, výška hlavní lodi obnáší dnes 17·30 *m*, vedlejších lodí při staré klenbě 7·35 *m*, při klenbě nové 7·20 *m*; dlažba lodi směrem k presbytáři klesá o 30 *cm*. D o s m r t i O t a k a r o v y

Obr. 159. Zlatá Koruna. Hlavní loď.

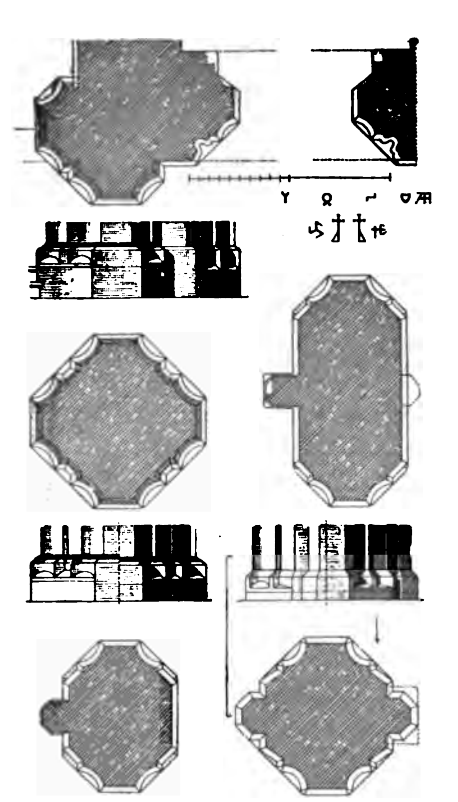
založen sice chrám v plné rozloze, proveden však pouze k čtvrtému v délce sesílenému pilíři, kam vedou také známky opěrné soustavy francouzské. Zdá se, že tenkráte lodi na příč přehrazeny a zeď teprve po ukončení chrámu za Václava II. odstraněna; nadezdívka nad východní boční lodí by k tomu poukazovala. Klenba původně vyšší byla křížová a vybíhala žebra z přípor skosených, které dnes končí v barokní hlavice s příslušnou římsou a v prodloužení spojeny pasy, do nichž ve-

pnuta jest polokruhová klenba křížová, která stejně jako v lodi příčné na hranách dekorována štukovým pletencem uprostřed spojeným do věnce. Výplně roubeny rámováním a pasy děleny v malé štukové výplně.

Obr. 160. Zlatá Koruna. Profily žeber: Kaple Andělů Strážných, v I. patře nad kaplí, z cihel. b) Kaple Andělů Strážných, v kapli přízemní, podle kamenného svorníku. c) Kapitulní síň. d) Opatská kaple. e) Z lapidaria, kamenné. f) 4. loď. g) Presbytář hlav. chrámu. h) Vysoká loď hl. chrámu. i) 4., 5., 6., 7. a 8. pravé boční lodi. k) 1., 2. a 3. pravé boční lodi. l) Křížová chodba, vedle kostela a hospodářského traktu (záp. a jih). m) Křížová chodba, vedle kapituly a refektáře (sev. a vých.). n) Kostel sv. Markety (presbytář)? o) Kostel sv. Markety (loď).

Dvojnásob mírně žlábkovaná žebra (obr. 160) nad původními okny, z jichž části pravidelné kružby nad dnešní klenbou viditelny jsou a jejichž profil i na jiných místech jako v ambitu se opakuje, dokazují, že klenba za Pachmanna (r. 1661—1668) snesená nebyla původní, nýbrž po r. 1420 obnovená, k čemuž poukazuje také odkaz *Petra Višně* z Větřní († 1465) půl druhého sta kop grošů českých na sklenutí kostela. Zdali byla hlavní loď již dříve sklenuta, nelze tvrditi; vybočení zdí hlavní lodi zvláště v prvních třech polích dosvědčovati by mohlo domněnce, že původně boční lodi sklenuty byly dříve nežli loď hlavní a že při požáru prvním krov se shroutil až do kostela, kde na pilířích zanechal až do dnes viditelné stopy na kvádrech r. 1914 očistěných. Význačné jest, že na prvních třech pilířích není žádných kamenických značek a že tyto počínají teprve u čtvrtého sesíleného pilíře na straně jižní a opakují se na všech dalších až k hudební kruchtě a v někdejší předsíni hlavního portálu (obr. 161). Goti-

Obr. 161. Zlatá Koruna. Pilíře u oblouku vítězného, v kříži a v podélné lodi s kamenickými značkami.

c k ý m tvarem svým liší se značně od oněch na presbytáři. R. 1736 n o v á k l e n b a železnými k l e š t ě m i na dřevěné rošty pověšena. O k n a s d r u ž e n á jsou obdélníková; kružbu zachovalo si pouze č t y ř d í l n é o k n o v průčelní zdi (obr. 155*a*.). P r u t y někdy kamenné nahrazeny asi za *Pachmanna* d u b o v ý m i. V XIX. stol. dolejší část okna zazděna.

Obr. 162. Zlatá Koruna. Čelní průčelí chrámu před r. 1912.

V špaletě vnitřní napsáno:

FVNDAT OTTOKARVS REX BOHEMIÆ 1263
RESTAVRATE BERN. ABBAS 1667

na zevní: PROTECTOR NOSTER ASPICE DEVS 1818

a v svorníku klenby nad varhanami:

VÆ I
QVI SPOLIA
STI
CORONAM.

Kruchta postavena současně s klenbou kostela. Varhany dvoje pořízeny za opata Ungara r. 1698; dnešní velké varhany s bohatou rokokovou řezbou nefasovanou pocházejí však od Bylanského. Nově napsaný letopočet 1609 není správný. Posledně opravovány r. 1852.

Mohutné kvádrové pilíře prostě členěné, s pasy dělí hlavní loď od vedlejších, z nichž východní zachovala starší klenbu

Obr. 163. Zlatá Koruna. Čelní průčelí chrámu po r. 1912.

gotickou; jest ve světlosti 4·15 *m* široká a 7·35 *m* vysoká (obr. 165.). Žebra dvojnásob žlábkovaná, opřená v prvních polích oboustranně o konsoly, prostě se křižují, v dalších čtvero polích — v patkách dvojnásob žlábkovaná, v prodloužení však tvaru hruškovitého — vyrůstají na straně vysoké lodi z přípor skosených a spojují se v hladkých svornících. Konsoly (obr. 155 *c*) jsou jednoduchého tvaru hrotitého a jen jedna dekorována listovím; v posledním poli přistavěny

r. 1839 okrouhlé schody na kůr; jimi zastaven starý got. vstup k lodi. Také vyzdívka I. patra jest z téže doby; dvéře křížové z chodby do 1. pole zazděny r. 1819.

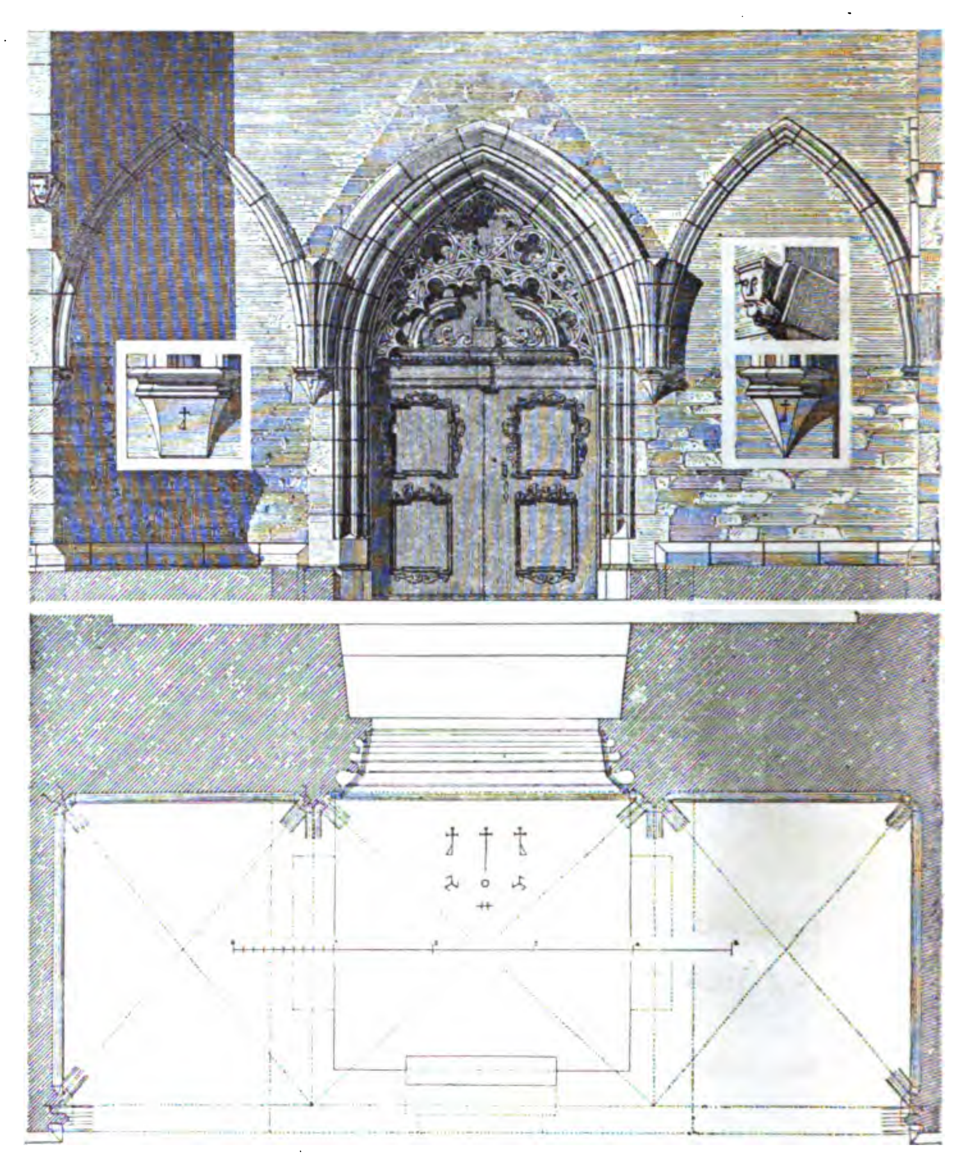
Loď západní měří ve světlosti 4·10 *m* šíře a 7·30 *m* výše, sklenuta r. 1664, kdy zastaveny arkády i s pilíři mezi lodí 3. a 4. a zeď novými opěrnými pilíři sesílena. Při tom použito starých kvádrů, zástřeší říms i soklů. Kružeb však nepoužito více a oknům dána jednoduchá

Obr. 164. Zlatá Koruna. Čelní portál chrámu.

forma obdélníková. Zástřeší opěrných pilířů v nejnovější době (1896—8) obnoveno, avšak ne přesně slohově.

Žebra vyrůstala podobně jako v lodi západní v prvních čtyřech polích z dosud zachovaných konsol, v dalších z přípor. Dnešní polokruhová, křížová klenba a její pasy jsou stejně štukem dekorovány jako ony v hlavní lodi; čtvrtá loď měřila 4·50 *m* šířky. Opěrné pilíře v čele lodi značně vystupující uzavíraly před hlavním živě profilovaným a volnou kružbou zdobeným portálem předsíňku o třech polích, zpředu na dvou sloupech spočívajících. Patky i žebra rovně jako v hlavní a pravé lodi dvojnásob žlábkovaná označeny kamenickými značkami kříže; zpředu vystupovaly štítky, z nichž na pilíři levém zachovala se ještě patka s mužskou hlavou. (Obr. 162—164*a*.) V hlavní lodi stojí jednoduchá skrovně rokokovými ornamenty dekorovaná kazatelna dřevěná a kamenná mušlovitá kropenka na trnoži, obě z 2. polovice XVIII. věku, doby Bylanského.

Obr. 164. Zlatá Koruna. Čelní portál chrámu.

Ve východní got. boční lodi stojí 3 oltáře: první sloupový s dobrým obrazem sv. 14 pomocníků a novějším sv. Trojice. Oltář sem přišel z kostela sv. Markety; r. 1822 postaven, byl v I. pol. XIX. věku opravován, při čemž mnohé části znovu zhotoveny. Obraz 14 pomocníků obnoven r. 1843 budějovickým malířem Janem Hájkem. Další 2 oltáře sv. Bernarda a Zvěstování P. Marie označeny na mense znakem Gušlovým (1733—54) a na predelle letopočtem 1749. V bohatě řezaných a zlacených rámech obrazy dobré

o d *Ignáce Raaba*. V poboční lodi západní postaveny jsou 3 oltáře z doby novějšího barokního slohu; na dvou umístěny rokokové skřínky z někdejších oltářů sv. Bernarda a Benedikta v křížové lodi (obr. 166., 167.), na třetím stojí dovedně řezaný velký

Obr. 165. Zlatá Koruna. Poboční loď gotická.

kříž s Kristem z konce XVII. stol. (obr. 168., 169.), jenž stával na oltáři sv. Kříže. Na konsolách rozestaveny zlacené sochy SS. Linharta, Josefa, Floriána a Anny, řezby hrubší z pol. XVIII. století. Křížová cesta pořízena r. 1902. Stará z r. 1811, bezcenná, jest v ambitu kaple Sv. Kříže nad Krumlovem.

Sakristie stávaly v polovici XVII. stol. tři: jedna asi tam, kde jest nynější, pod emporou ve východním rameně křížové lodi, druhá, na místě vedlejší kaple a třetí, kde dnes vedou Ungarem založené dvouramenné schody z křížové chodby do dormitáře. Část pod emporou přestavěna za Bylanského a připojena k ní další, kde stávala kaple. Má v první části rovný rákosovaný strop, v druhé sklenuta do kříže. Strop i stěny dekorovány štukem malovaným v slohu klassicistkém (obr. 170). Na plátně malované obrazy představující P. Marii se sv. Alberikem

Obr. 166. Zlatá Koruna. Rokoková skříňka na oltáři v poboční lodi.

a sv. Bernardem a sv. Tadeáše jsou lepší práce uvedených konvršů malířů klášterských. Slabší jsou úplně ztemnělé obrazy sv. Jana Nep., Krista na Kalvarii, sv. Štěpána před P. Marií, sv. Dominika, Bolestné P. Marie, sv. Františka Seraf. a smrti sv. Václava.

Povšimnutí zasluhují mramorové umyvadlo ve výklenku štukem zdobené s skládací sedátko rokokové s gobelínovým polštářem. Dále v depositáři dřevěná soška sv. Barbory 68 *cm* vys. z konce XV. stol. a dřevěná soška sv. Markety 89 *cm*

vysoká z 1. polovice XVI. století, obě práce lidové hrubší nehezky přemalované.

Malá soška sv. Jana Nep. 51 *cm*, vys. jest dobrou řezbou z I. pol. XVIII. století. V lodi: Lavice klíhovou barvou zeleno-šedě natřené, ovocnými festony, monogramem a znakem opata Valentina Schönbecka zdobené. Ve výplních: Sv. Magdalena, sv. Margareta, Sv. Alžběta a Kateřina, na druhé sv. František Xav. a sv. Štěpán.

Kostel neměl nikdy zvláštní věže. R. 1675 postavena vížka

Obr. 167. Nový oltář sv. Václava s rokokovou starou skříňkou.

dřevěná nad křížem hlavní lodi a 2 zvony v ní umístěny; r. 1729 nahrazena jinou o dvou báních, která tížíc, musila býti snesena a zvony dány do podkroví. Jsou zde 3 zvony: velký průměru 90 *cm*, šikmé výšky 68 *cm*, kolmé 73 *cm*., má pod korunou kolem nápis: FR : PHILIPPVS PAIER HVIVS LOCI DIGNISSIMVS ANTISTES SVMPTIBVS SVIS HOC OPVS FVNDI FECIT + pod ním barokní festony, na plášti relief sv. Rocha a znak korunský a na věnci nápis: + SILVIVS CREVZ GOSS MICH IN LINZ ANNO 1729; stál prý nový 520 zl.; odveden státu r. 1917; vážil 410 *kg*.

prostřední průměru 66 *cm*, šikmé výšky 50 *cm*, kolmé 53 *cm*, má stejné nápisy jako předešlý a na plášti reliefy Panny Marie s Ježíškem, sv. Donata a sv. Františka a znak korunský; stál prý nový 180 zl.; váží 165 *kg*;

malý průměru 53 *cm*, šikmé výšky 38 *cm*, kolmé 43 *cm*, dekorován pod korunou vinným věncem, na plášti relief P. Marie s Je-

Obr. 168. Zlatá Koruna. Oltář sv. Kříže.

žíškem nad očistcem a znak zvonařský s firmou Perner in Budweis 1869. Odveden státu r. 1917; vážil 95 *kg*.

Ze zvonů u opata Filipa Bayera uvedených zachovaly se tedy dva; nejmenší stál prý nový 110 zl., praskl r. 1832 a byl přelit od *Jana Pernera* v Budějovicích.

Věžička i s hodinami a cimbály z kaple Andělů strážných přišla 1787 do Červeného dvora. Cimbály od Bylanského z r. 1768 jsou tam doposud, hodiny uloženy v rom. komoře

zámku krumlovského. Koruna naproti tomu dostala hodiny červenodvorské, jichž tam však také není více.

K inventáři sluší poznamenati: Pátý opat Heřman dal sepsati r. 1293 misál konventní a s krásnými iniciálkami graduál; zařídil knihovnu. Taktéž za 15. opata Štěpána (1404—1406) pořízen misál pergamenový. Za 16. opata Adama (1406 až 1419) žil v klášteře historik frater *Wigand z Grevenstejna*, opisovatel knih, které zdobil krásnými iniciálkami a ornamenty.

Obr. 169. Zlatá Koruna. Krucifix na oltáři sv. Kříže.

O bohatosti a provedení relikvií, skvostů, církevních rouch, kněh, listin a jiných cenných věcí, jakých měly kláštery zlatokorunský, vyšebrodský, fara frimburská a páni z Rožmberka, Landštejna a Jindř. Hradce podává obraz seznam sdělaný v Krumlově 4. března 1418, když před Husity uschovány. Uvádějí se: hlavy sv. Prokopa, Jiljího, Markety, Kališta a Barbory, obrázek stříbrný pozlacený sv. Václava a ruka sv. Víta, 7 křížů zlatých a stříbrných s božím dřevem, perlami, slonovinou, křišťály a šmelcem zdobené; 34 stříbrných pozlacených monstrancí s relikviemi, křišťály, drahokamy a obrázky, 2 truhličky s křišťály, 5 tabul s křišťály

a šmelcem, koflík šmelcovaný, dvě pušky křišťálové, 2 svícny, 2 zvonce, 1 kaditelnice a rošt sv. Vavřince, vše stříbrné, 18 různých kalichů stříbrných a zlacených s rytými obrázky, kaménky, šmelcem, 4 infule s perlami, čtyřikrát 2 ampule, 29 pektorálů s relikviemi, křišťály, drahokamy a perlami, slonová skřínka, prsten s božím dřevem a křišťálem, obrázek sv. Markety, oltářík stříbrný, kotlík serpentinový, 2 čepice, lžíci, 7 koflíků stříbr-

Obr. 170. Zlatá Koruna. Sakristie.

ných, 57 kasulí a ornátů různobarevných, axamitových, atlasových a zlatohlavých s vyšíváním, 23 kápí, 20 dalmatyk, 18 antipendií, 16 humeralií, 42 alb, 33 humeralií neperlových a bez ruch, 30 štol, 6 ubrusů oltářních vyšívaných zlatem, 43 psaných kněh, 13 misálů, větší množství různých stříbrných koflíků, mis a misek, konví a jiných různých nádob, lžic a nožů, konečně konví cínových a železných. Následují pak listiny, k nimž připojeny: koflík se 130 prsteny s kameny neb bez nich, 8 perlových květů se 14 prsteny zlatými s kameny, 8 perlových květů větších, perlový náhrdelník (?), skřínka s 29 zlatými zápony s kameny a perlami a skřínka s různými

skvosty, mezi nimi 7 korálových páteřů. Vzhledem k následujícímu inventáři, zdá se, že jen nepatrná část zde uvedených věcí náležela klášteru zlatokorunskému.

R. 1425 uloženy na novo skvosty korunské v krumlovském zámku, i uvádějí se z nich: 2 obrazy P. Marie pozlacené, 3 kříže pozlacené a křišťálové, 2 malé křížky, 2 korunky, 2 zlaté picarie, 12 kalichů pozlacených a 2 stříbrné a dalších 7 kalichů pozlacených, 2 obrazy pozlacené, 6 monstrancí pozlacených, 3 monstrancové relikviáře, trn Kristův v křišťálu, 4 poháry, 2 ampule, 1 pektoral a pozlacená hlava sv. Markety s korunou.

Po spustošení kláštera Husity r. 1420 opat Rutger po návratu svém r. 1437 prodal poklady klášterní. Dne 6. dubna 1503 za času Petra z Rožmberka byli upáleni v Krumlově 3 zloději, kteří ukradli hlavu sv. Markety v Koruně; hlavu tu dostal klášter později zase zpět, ale bez zlaté koruny. R. 1512 odkázal měšťan krumlovský Pavel Hoch knězi opatovi do Koruny 2 koflíky, jeden stříbrný a druhý měděný pozlacený, šubu kunní, 2 mísy veliké, 1 pintu a 6 lžic okovaných. Ve své závěti věnoval *Václav z Rovného* († 1531) klášteru stříbrný pozlacený kalich, tucet stříbrných lžic a peníze.

Po smrti opata Melichara Hölderle 1608 berla i infule odvezeny do Krumlova a dány tamnímu faráři u sv. Víta Jiřímu Bílkovi z Bilenberka; nástupce Valentin Schönbeck koupil berlu jinou. Opat 33. Valentin Schönbeck (1608—16) pořídil berlu, které se ještě na konci XVII. stol. užívalo. Po smrti jeho odnesli úředníci krumlovští mitru i berlu a nosil je až do r. 1656 farář krumlovský. Pedum je vytesáno na jeho náhrobním kameni. Pořídil též tři zvony: P. Marie, Valentina a sv. Tomáše; první ustanoven pro velký kostel, ostatní dva pro kostel malý. Týž opat pořídil pro klášter tiskárnu, papír bral z Krumlova. Vysvěcení jeho nástupce Jiřího Hubra ve Vyšším Brodě (1616) použil Schönbeck k odvezení veškerých krásných rouch, šatu i krásných a památných knih a spisů, což prodal Hokovi z Zweibrucku do Žumberka. Část dostal klášter r. 1618 zpět. Hubrovi daroval krásný r. 1606 v Paříži tištěný misál.

Při vypuknutí českého povstání opat Jiří Huber (1616—23) klenoty zazdil.

Seznam jejich opatem samotným sepsaný obsahoval:

3 kasule zlatem tkané, 1 kasuli z čistého zlata od opata Aderspašského klášteru darovanou, 3 kasule ze stříbra tkané, 2 kasule hedvábné, 2 dalmatiky ze zlata, 2 ze stříbra, 1 zlatý pluviál, 1 z černého hedvábí s 2 dalmatikami, 10 kalichů, 1 stříbrnou kaditelnici s loďkou, 2 malé stříbrné lžíce, 1 stříbrný pozlacený kříž, 1 pax s ostatky, 5 infulí s pedem, 2 tunicelli, 3 páry rukavic, 1 stříbrný obraz P. M., 1 dto Sv. Bernarda, 1 novou monstranci ze stříbra, 1 z Černice pozlacenou, rozličné ozdoby oltářní tkané zlatem a stříbrem, pozlacený řetízek stříbrný s křížkem 2 zlaté prsteny ozdobené kameny, 2 stříbrné prsteny, bursu, korporal s antipendiem a velem kalicha.

Roku 1620 přepaden klášter od stavovských. Mnich, který s pedem pod střechu ambitu byl utekl, zachoval takto sebe i pedum; ostatní se rozutekli. Stavovští vyplenili kostel, konvent a opatství, všecko posvátné i profanní nářadí sebrali, dveře, okna i truhlice vylámali a rozsekali, z opatství všecky šaty, přes 700 kop peněz a 10 koní odnesli. Potom oblečeni v infule a posvátné šaty jako vítězové po ukořistění pokladu odešli. Dle udání opatova Uhři odnesli: 2 úplné ornáty zlatý a stříbrný, 7 obyčejných, 9 kalichů, 2 stříbrné monstrance, stříbrnou kaditelnici s loďkou, 2 stříbrné pozlacené kříže, 3 stříbrné pacifikály, 3 ampule, ciborium, nádobku na sv. oleje, stříbrné obrazy P. Marie a Sv. Bernarda, 5 infulí, zlaté prsteny s drahokamy, 2 stříbrné, 2 pozlacené, 5 párů rukavic. Z odcizeného 2 černé, hedvábné dalmatiky, nalezené v lese, vráceny. Jeden z kalichů ve Vratislavi se nalézal, koupil jej opat z Lubna za 100 zl. Zloupené nahradil opat novým, koupil 2 infule a ornáty, také nádobu na sv. oleje, která dosud se zachovala, dal malovati 19 obrazů sv. apoštolů a andělů na mědi a zařídil bibliotéku. Také opat Jiří Huber snažil se mezery koupěmi v Pasově a Linci doplňovati a nástupce jeho Ondřej Pachmann (1623—1627), jemuž r. 1631 daroval budějovický senát krásný zelený misál stříbrem kovaný, koupil drahocennou monstranci, opat Dětřich Bentius (Penz 1637—1661) druhou monstranci, 2 infule, 4 stříbrné kalichy, paramenta a jiné potřeby bohoslužebné; opat Bernard Pachmann mnoho knih nakoupil. Také opat Ungar (1668 až 1701) klášter knihami, obrazy, stříbrným nářadím, 6ti stříbrnými svícny a rouchy bohatě obdařil:

Dle pamětní knihy farní prodáno po zrušení kláštera při licitaci:

cínu 8 centů 25 liber za	343	zl.	
zlacená báně s věže za	26	,,	
pivní kotel za	154	,,	
kované železné zábradlí 31 centů těžké do Červeného dvora, jehož tam však již není	178	zl.	46 kr.
věžička i s hodinami a cimbály tamtéž (z kaple Andělů Strážných)	110	,,	
velký zvon 24 centů 17 lib. těžký, stál nový 2500 zl.	696	,,	
menší zvon 12 centů těžký, stal nový 720 zl.; byly rozbity.	348	,,	
nový kulečník	45	,,	
starý ,,	7	,,	
hra kapucínská	2	,,	
Život sv. Bernarda, 22 obrazů po 7 loktech velkých; jsou ve Vyšším Brodě	45	,,	6
3 varhany, z nichž jedny koupil hejtman gardy a vrch. stav. rada Reisinger z Krumlova	300	,,	

V a r h a n y z kaple Anděla Strážného koupil (r. 1786) Jabub Charius, berní prelatury krumlovské, za 120 zl. a daroval je do Besednic, kdež je známý samouk *Jan Jechl* opravil.

M o n s t r a n c í bylo zde 6, stříbrných dobře pozlacených kalichů 64, 86 párů stříbrných nožů a lžic.

Paměti sepsané 1804 tehdejším korunským učitelem Antonínem Borovým uvádějí mezi svatými ostatky též: kousek dřeva ze svatého kříže v pacifikálu, vlasy Panny Marie a kousek jejího pláště, ostatky z 10.000 mučedníků a 11.000 panen, trn z koruny Kristovy, nyní (1804) ve Vyšším Brodě, krev. sv. Kateřiny, když byla sťata, několik kaménků z hrobu Krista Pána, kousek chleba od poslední večeře, drobet země, z které byl Adam stvořen, kousek tabule, za kterou Kristus Pán s 12 učedníky seděl, kousek pláště, v němž Kristus Pán posmíván byl.

Roku 1810 musil kostel vydati: hezkou stříbrnou pozlacenou monstranci, čtyry umělecky provedené stříbrné anděly, stříbrnou kaditelnici s loďkou, pacifikál a 5 stříbrných kalichů, za což obdržel pouze 508 zl., který obnos nestačil ani z polovice ke krytí náhrady z mědi a mosazu.

Dnes se uvádí:

m o n s t r a n c e mosazná pozlacená, tvaru klasicistského po r. 1810 a jednoduchého provedení se stříbrným B o h e m o t c e m, s v. D u c h e m a d v o u a n d ě l ů, 68 *cm* vys.

N á p i s na noze PROCURAVIT P. FRIEDERICUS TISCHLER SUMPTIBUS BENEFACTORUM RESTAURAVIT H. GROHMANN ARTIFEX MONILIUM AUL. C. R. PRAGENSIS MDCCCLXXVII vztahuje se k poslední restauraci;

c i b o r i u m měděné pozlacené 33 *cm* vys. rokokové, z pol. XVIII. stol. s naturalistickými vinnými ratolestmi na vykroužené noze a hrušce, kupa hladká bez značky;

k a l i c h s tepaným rokokovým košem a medaillony: Daniel v jámě lvové, anděl strážce a sv. František Xav. z 2. pol. XVIII. stol., má po r. 1810 vyměněnou nohu empírové formy, provedení hrubšího, vys. 28 *cm*;

k ř í ž stříbrný formy e m p i r o v é střízlivé (kolem 1800) s rokokovými email. medaillony sv. Františka Xav. a Bolestné P. Marie, 0·33 *m* vys.;

r e l i k v i á ř m o s a z n ý monstrancový s miniat. obrázkem sv. Jana Nep. z 1. polov. XVIII. století, hruška z XIX. stol., 0·30 *m* vys.;

2 stříbrné ploše tepané r o k o k o v é k o r u n k y k Madonně a Ježíšku, na menší poznamenáno A. D. 1759;

6 m o s a z n ý c h litých s v í c n ů renaissančních; na trnoži všech vyryto: F. P. A. S. C. P. 1675 (Fr. Pachmann abbas S. Coronae), vysoké po dvou 0·55 *m*, 0·51 *m*, 0·47 *m*;

2 m o s a z n é l i t é s v í c n y renais. s trnožem z 2. polov. XVII. stol., 0·43 *m* vys. a 2 0·37 *m* vys.;

2 m o s a z n é l i t é s v í c n y s kulatou nohou z téže doby, porouchané;

velká cínová lampa jednoduchého tvaru z 1. pol. XIX. stol.;

stříbrná nádobka na sv. oleje; nahoře vyryto jméno Ježíš a C. O. I., dole F G H A S C 1629 (Frater Georgius Huber abbas sancte Coronae).

Hedvábný červený ornát (celý) se stříbrnými vyšívanými květinami jemných forem rokokových s dracounovým pletením na třapcích a růžicích, z polov. XVIII. stol.

Stříbrohlavový ornát světle-zelenavý s červenými hedvábnými pruhy z téže doby.

Kasule bílá s červeným pruhem, barevně květovaným, zlatem prošívaná, z doby okolo 1800.

Kasule žlutavá zlatem tkaná s pruhem brokátovým zlatých a modrých květin z 2. polov. XVIII. stol.

Kasule z téže látky brokátové zlatých a modrých květin s pruhem stříbrného brokátu v modrém poli z polov. XVIII. stol.

Kasule bílá s tkanými jemnými barevnými květinkami z konce XVIII. stol. vedle dalších jednodušších z doby Bylanského; většina nových.

Matriky jsou z r. 1737, pamětní kniha z r. 1786; vedle této druhá novější (Historia parochialis ecclesiae Sctae Margarethae et Sctae Mariae Virginis assumptae in loco Sctae Spineae Coronae) z r. 1867. Opisy mešních fundací, po nichž následují v části druhé krátké dějiny kláštera, posloupnost opatů a popis klášterních budov. Na konci vykresleny znaky a posloupnost opatů až k Valent. Schönbeckovi, tedy do počátku 17. století. Origo et Eversio auro spineae Coronae od Pavla Stohandla z r. 1663.

Náhrobky péčí a nákladem knížete Adolfa Josefa ze Schwarzenberga do zdi levé (západní) boční lodi zasazené:

Hirza, purkrabí zvíkovského, příznivce kláštera; zemřel r. 1275 a slavně pochován v kapitule po straně velkého kříže, který stál před prostředním oknem. Náhrobek byl původně u vchodu do kapitulní síně; rozbit býval kus pod lavicemi v dlažbě kostelní, kus v kašně pivovaru plavnického; jest ze žuly a měří 0·77 *m* šířky a 2·00 *m* výšky; nad a pod znakem nápis:

ANNO
HIRZ
O DE C
HLINGB
ERCH. (Obr. 171.)

Podle Březana zněl prý nápis:

Anno ab incarnatione Domini
MCCLXXV tertio idus Martii obiit Hirzo de Chlimbergch.

Deska žulová 1·80 *m* vys. 0·75 *m* šir. s erbem Michaloviců (lev ve štítu, nad ním helmice se složenými křídly, na nichž jest kolmo dělený štítek, a nápisem v got. minuskuli:

Obr. 171. Zlatá Koruna.
Náhrobek Hirza purkrabí Zvíkovského.

+ anno + dom .
ini + millesimo + cccLV . pridie + No
nas . apr . o .
dns + Heinric (de) Weleschyn.

Ležela původně v presbytáři kostela na straně evangelia, později v ambitu. (Obr. 172.)

Deska žulová 0·75 *m* vys., 0·59 *m* šir. s nápisem:

R. P. AVGVSTIN
VS SENIOR PASSA
VIENSIS 1652
5 AVGVSTY.

Deska žulová 1·62 *m* vysoká, 0·76 *m* široká, nahoře v kruhu misál a kalich, pod tím nápis:

+ HIC SEPVLTVS
R. D. IOANES ALEXI
VS DVRBON CVRA
TVS IN OBERPLAN
S. CORONAE CRAT'
TITVLARIS MNRI
VM HOC IN HÆRE
DEM SVORVM ET
HVNC TITVLI LOCVM
SIBI ELIGENS
Q 1684 31 OCTOB.
R. I. P. +

Obr. 172. Zlatá Koruna.
Náhrobek Jindřicha z Velešína († 1355).

Deska žulová 1·54 *m* vysoká, 0·75 *m* široká se znakem Jana Miličovského z Braunberga, který 20. pros. 1678 statek Chlumeček klášteru byl prodal, 25. května 1691 zemřel a pohřbení v Koruně si byl vymínil. Pod znakem nápis:

Obr. 173. Zlatá Koruna. Náhrobek rytíře Jana Miličovského z Braunbergu († 1691).

SISTE
VIATOR
AT
NON STVPEAS
IN ISTA FFOSSA
SVNT OSSA
IOANNIS MILICZOVSKI
EQVITIS DE BRAVNBERG
ORA PRO EO. OBIJT XXV. MAY

Ležela před oltářem sv. Kříže v choru před vítězným obloukem. (Obr. 173.)

Deska žulová 1·35 *m* vys., 0·73 *m* široká s nápisem:

+
R. P.: PLA-
CIDVS HA-
BERTS : · C : P :
A 1715 DIE 15.
7BRIS
R. I. P.

Deska žulová bez nápisu, ve znaku kříž Ondřejovský pánů z Chřínova.

Hroby posledních opatů korunských pochovaných v křížové lodi před schody do presbytáře jsou tam dosud v následujícím pořádku:

presbyterium
1. 3. 5. 6. 4. 2.
loď.

1. Bernard Pachmann. 2. Matěj Ungar. 3. Gerhard Pauer. 4. Matěj Kurz. 5. Filip Bayer. 6. Kristian Guschl.

R. 1914 vyzvednuty náhrobní desky mnichů a ostatních světských osob v kostele pochovaných z dlažby a do 5 skupin sestaveny na stěně jižní boční lodi; jsou ze žuly velikosti přibližní 0·60 : 0·56 *m* a veškerých okras prosty. První skupina obsahuje 15 desek z let 1684—1706, mezi nimi pátá 1. řady jest kronisty klášterního Viléma Fidlera s nápisem:

1692
Q. R. P.
GUILIELMUS
FIDLER.

Druhá čítá také 15 desek z let 1711—1735. Třetí 17 desek z let 1737—1765. Čtvrtá 16 desek z let 1676, 1681, 1709, 1766—1779. Pátá

skupina náleží osobám světským a sice: správci kláštera Jiřímu Stinimu † 1757, jeho manželce Marii Stinové † 1750, Kristianu Popelovi, otci P. Daniela, † 1760, Marii Majdaleně Hromadové, matce P. Augustina, a neznámému.

Na východní straně přiléhá ke kostelu t r a k t, v němž je dole k a p i t u l a s ambitem a nahoře d o r m i t á ř; ambit přiléhá k bokové

Obr 174. Zlatá Koruna. Přípora s dekorovanou nohou v křížové chodbě kláštera.

lodi maje s ní společnou střechu. Uzavírá r a j s k o u z a h r a d u o šesti polích na každé z čtyř stran, takže obsahuje 28 křížových travé; jest přibližně kvadratický, neboť měří v západní a východní části 33·25 *m* a 33·35 *m*, v severním a jižním křídle 33·20 *m* a 32·50 *m* délky, 4·50 *m* šířky a 6·20 *m* výšky; zdi poměrně slabé sesíleny opěrnými pilíři sedlovitě krytými. Ž e b r a hruškovitá (obr. 160) vyrůstají na straně jižní a západní z jednoduchých k o n s o l, v ostatních dvouramenech dvojnásob žlábkovaná z kulatých p ř í p o r; p a t k y jsou kamenné, ve výši cihlové a v kříži kryty hladkými s v o r n í k y.

Na straně východní přiléhala k ambitu šestiboká kaple se studní 1674 opravená, na počátku XIX. století však zbouraná. Místo označeno hluboce členěným pasem, nad nímž znáti ještě po stranách kružbu; žebra hruškovitá vybíhala od dlažby. V téže ose ležící okno ramena protějšího — vedle kostela — zdobeno ve vnitřní špaletě plastickým listem javorovým z hlíny páleným; podobnou dekoraci

Obr. 175. Zlatá Koruna. Dekorovaná noha přípory v křížové chodbě kláštera.

zdoben proti studni vchod do refektáře. Sokly přípor v chodbě jsou hladké, sokl přípory vedle jmenovaného vchodu zdoben jemnou kružbou. (Obr. 174, 175.)

Do rajské zahrady vedlo 23 nádherných kružbami a malbami na skle zdobených oken; při obnově r. 1667 a 1674 zbytky kružeb vytlučeny a vyházeny; okna sklenuta do půlkruhu; po zrušení kláštera zazděna a čtystrannými menšími okny opatřena, která v nejnovější době (1910—14) nově do polkruhu zpět převedena. Za Ungara byl ambit jen zhruba obnoven. (Obr. 176—178.)

Dvě křídla ambitu byla štědrostí Benona z Martinic, kanov-

níka solnohradského, roku 1684 obnovena; dotyčný nápis v západním křídle objevený zní: Renovatus est hic ambitus hussiana devastatione hucusqus desolatus munificentia Rm. et Illmi. Domini Domini Ferdinandi Leopoldi Bennonis S. R. Imp. comitis a Martinic, dmi. in Suttenicz et hereditarii dmi. in Cerequicz, praepositi . . . . ecclesiae Vyssehradensis, Sac. Caes. Reg . . . consiliarii, canonici Salisburgensis an. 1667.

Sedadla, která v tomto křídle stávala, jakož i obrazy v rozích ambitu: obraz Ukřižovaného, Panna Maria, Kristus na hoře Olivetské,

Obr. 176. Zlatá Koruna. Z rajské zahrady před opravou.

bičování a nesení kříže, které zde ještě 1673 byly, neexistují více. Bylanský dal ambit dle vkusu své doby bohatě štukem a malbami vyzdobiti (1755—1785). (Obr. 179.) Gotické přípory, patky, žebra i svorníky, špalety okenní a dveřní jsou štukovými pilastry a ornamenty úplně přikryty, stěny krylo 22 obrazů ze života sv. Bernarda, jež jsou nyní ve Vyšším Brodě. Nad okny byly v oválních štukových rámech podobizny opatů, jichž jména a letopočty vepsána jsou v ozdobných kartuších. Všechna pole klenby byla omalována; značná část maleb se — když i ve velmi porušeném stavu — zachovala; mnoho jich za doby tovární zabíleno, jiné prachem a kouřem zničeny. Představují nejpřednější příznivce řádové z kruhů kněžských i světských, tak: Eužena IV., Alexandra III., Urbana IV.,

Kalista II., Benedikta XII. a Lucia III.; kardinály: Jindřicha, Martina de Cybo, Konráda Synského, Quidona Praenestského, Jana Bonu, Štěpána, Odona; arcibiskupy: Malachiáše ardinského, Fulka Toloského a Edmunda Kanterburského. V jižním křídle jsou namalováni králövští princové, členové řádu:. Šimon Geldersky; konvrš Arnulf, kralevič Škotský Alexander, Jan Barrerio, Raimund, opat Fitersky, Vilém Vercellský, Martin de Vargas, Vilém Aquitánský, Benedikt, syn sv. Brigity a Daniel Molini. V západním křídle jsou obrazy

Obr. 177. Zlatá Koruna. Jihozápadní část křížové chodby z rajské zahrady po opravě.

zbožných panovnických dcer: Berengardy, dcery Ferdinanda Kastilského, Alegdy, dcery Kazimíra II., Adély, dcery Přemysla I., a Terezie, dcery Alfonsa Aragonského. Též jsou tu vypodobněni: Ferdinand aragonský, Valter škotský, Jindřich francouzský, Gumar, král sardinský a Vladislav, král polský. V předsíni mezi síní kapitulní a noviciátem vymalováni jsou učenci řádoví: Bartoloměj, proslulý lékař kastilského krále Alfonsa, učený arcibiskup kanterburský Balduin, historik biskup frisinský Otto, Heliand a Chrysostom Henriquez, mathematik Onufrius, právník Bernard de Escobar, čtyři disputující gramatikové, filosof Alanus ab insulis, básník Konrád Fossor a slavný

kazatel Buyesius. Bylo tu tedy celkem na klenbách 120 obrazů. Stěny předsíně byly stejně štukovým rámováním a v rozích poprsími dekorovány. (Obr. 180, 181.)

Na zdi kaple, kde bývala kašna, namalovány jsou dva kláštery; pod jedním čteme vysvětlení: Congregatio HISPANICA a pod druhým: Reformata FVLGEN.

V oblouku jest nápis: IMMACVLATÆ CONCEPTIONI B. VIRGINIS. (Obr. 182, 183.) Dveře, které za Bylanského vedly z křížové chodby do ko-

Obr. 178. Zlatá Koruna. Severozápadní část křížové chodby z rajské zahrady po opravě.

stela, v prvním čtvrtletí XIX. stol. zazděny. Ke křížové lodi přiléhala původně sakristie, která již za Bernarda Pachmanna (1661—8) a za nástupce jeho Matěje Ungara (1668—1701) přestavěna na schodiště k dormitáři. Vedle těchto schodů — někdejší sakristie — pozůstává kapitulní síň na dvou sloupech do šesti křížů sklenutá. Vede k ní z ambitu hluboce profilovaný gotický portál (obr. 184, 185); místo hlavic jest tu révové lupení. Vchod ten, za doby továrnické zazděný, byl v nejnovější době otevřen; také obě velká okna do ambitu otevřena; pozdější dveře z vedlejšího průchodu současně zazděny. Portál

jest nahoře štukem zdoben; o k n a jsou z b a v e n a k r u ž e b, z nichž jen stopy se udržely. Kapitulní síň jest 11·8 *m* dlouhá, 8·80 *m* široká a 6·30 *m* vysoká. 2 štíhlé pilíře z kvadratického půdorysu do osmi třistěnných p ř í p o r převedené mají vykroužené h l a d k é h l a v i c e rokokovým štukem zdobené. Ž e b r a hruškovitá protínají se v hladkém s v o r n í k u a spočívají u zdi na konsolách po většině hladce vykrou-

Obr. 179. Zlatá Koruna. Štuková výplň nad vchodem do refektáře.

žených, hrotitých; jen po jedné zdobí h l a v y m u ž s k á a ž e n s k á, třetí porouchaná, r ů ž i č k y. K severní straně jsou 3 vysoká ostře hrotitá g o t i c k á okna, dříve čtyrhranně zazděná, v nejnovější době však otevřená a jednoduše zasklená. V hluboce členěných vnitřních špaletách jejich zachovala se pozdně gotická t e r r a k o t t o v á d e k o r a c e, sestávající z lupenů révových a břečtanových; kružeb nestává. Nad vchodem jest e r b k l á š t e r n í v štuku provedený. Na k l e n b ě vymalovány v zelenavém tonu uprostřed rokokového ornamentu a l l e g o r i e. (Obr. 186—190.)

Do s t ě n k a p i t u l n í s í n ě, jejíž někdejší porouchaná zděná

sedátka kolkolem ukryta jsou pod prkenným bedněním, vsazeny v poslední době náhrobky opatů a sice:

Hořejší polovice plotny vápencové 0·73 *m* šir., 0·94 *m* vys., s vytesanou berlou starého tvaru, bez nápisu, má se za část náhrobku druhého opata Jana I., jenž pochován byl v levé části kapituly, což by se shodovalo také s udáním mnichovým. (Obr. 191.)

Obr. 180. Zlatá Koruna. Křížová chodba vedle síně kapitulní.

Plotna 1·27 *m* vys., 0·66 *m* široká, uprostřed s pedum, kolem s nápisem, do polovice osekaným, jenž dle zápisů archivních prý zněl: + ANNO DÑI. MCCCXXXV. VII. KAL. AVGS. Q. PIAE. MEMORIÆ THEODORICVS ABBAS (HVIVS) LOCI. HIC DEFVNCTVS. Čitelná jsou pouze písmena význačná. Slova byla vylita olovem, při jehož vylámání legenda poškozena. (Obr. 192.)

Plotna žulová 1·27 *m* vys., 0·73 *m* široká, jako předešlá porouchaná, měla nápis: + ANNO DOMINI M CCCLXIX. XIII. KAL.

AVGS. Q. DNS. HEYDENRICVS AB DMS HVIVS LOCI. Opat pochován v kapitule do hrobu opata 3. Štěpána. (Obr. 193.)

Tyto dva kameny nalezeny v kašně pivovaru Plavinckého.

Dolejší část kamene 0·86 *m* šir., 0·50 *m* vys. žulového s tyčí berly a se zbytky legendy: N MART(I) Q DNS LV

Obr. 181. Zlatá Koruna Křížová chodba vedle síně kapitulní.

DOL . . . Celá zněla: ANNO DOMINI MCCCLIX. VI. NON. MARTIJ Q. DNS. LVDOLFVS ABBAS HVIVS LOCI. Ludolf byl pochován v kapitule vedle Theodorika. Olovo z písmen schází. (Obr. 191.)

Kámen vápencový 1·83 *m* vysoký, 0·78 *m* široký uprostřed s berlou a kolem s nápisem: ANNO · DÑI · M^oCC^oC · XCVII · XVII · KL · AVG³ · Q · DÑS · ARNOLD · ABBAS H · DO · (Obr. 194.)

Náhrokek vápencový 1·75 *m* vys., 0·73 *m* šir., uprostřed s berlou a kolem s legendou: ANNO · DÑI · MCCCC · IIII · NÕS · MARCII · O · DÑS · ARNESTVS · ABBAS · H? D?. Opat pochován původně již v kapitule. (Obr. 195.)

Deska žulová 1·66 *m* vys., 0·72 *m* šir. má berlu uprostřed a

Obr. 182. Zlatá Koruna. Portál u někdejší studny.

kolem nápis: anno · domi · Millesimo ccccLI X II · KAL ·deceb · Q · dñs · theodoric⁾ abbas h⁾ loci. (Obr. 196.)

Fragment 0·69 *m* šir., 0·77 *m* vysoký z rudého solnohradského mramoru s hořejší částí infulovaného opata a legendy: ANNO RESTITUTÆ SALVTIS HVMANÆ . . . CONSORTIO AMEN. (Obr. 197.) Náhrobek pořízen opatem Valentinem Schönbeckem a ležel dříve v kostele sv. Markety. Úplná legenda kolem zněla kdysi:

ANNO RESTITVTÆ SALVTIS HVMANÆ
1608 DIE 17. MAIJ REVERENDVS AC

VENERABILIS DOMINVS MELCHIOR
HÖLDERLE DE HÖRITZ HVIVS MONASTERII
ABBAS DIEM SVVM OBIIT ANNO ÆTATIS
SVÆ 63, CUIVSQVE ANIMA ÆTERNA IN
COELIS PACE PERFRVATUR CVM FELICI
OMNIUM BEATORUM CONSORTIO AMEN.

Obr. 183. Zlatá Koruna. Dekorativní výplň nad portálem někdejší studny.

Pod podobou opatovou stály verše:

ET LITUO ET MITRA FVLGEBAT MELCHIOR ABBAS
MARMORE MORS TEXIT QUANTUM INIMICA DECUS
PRÆSULIS OFFICIO TER DENAS VIDIT ARISTAS
ORNABAT VIRTUS CUM PIETATE VIRUM.
INVIDIT LACHESIS DECUS HOC DUM STAMINATERRIS
RVMPIT APUD SUPEROS SÆCULA PLURA DEDIT
UTTAMEN INTERRIS FLORERET MELCHIOR ABBAS
SUCCESSOR POSUIT QUÆ MONUMENTA VIDES
SACRA VALENTINUM SCHÖNBECK DEDIT INFULA MVSTEM
ABBATEM AUGUSTUM, QUI HÆC MONUMENTA LOCAT.

Byl vyzdvižen r. 1840, rozbit na malé kousky a použit k mosaice.
Kámen žulový 1·56 *m* vys., 0·80 *m* šir. s nápisem:

BERNARDVS ABBAS RE
STAVRATOR HVIVS TEM
PLI VLTRA NON AGIT
INTER VIVOS VIVAT IN
TER BEATOS SPIRITVS
EIVS ET PII PRO IPSO
ORATE. 3. APR.

Obr. 184. Zlatá Koruna. Křížová chodba s portálem síně kapitulní.

V dolejší polovici mitra s berlou. Opat Bernard Pachmann byl prvním nově ve velkém kostele pochovaným opatem.

1·80 *cm* vys. a 0·90 *m* široký náhrobek žulový s mitrou nahoře má nyní téměř nečitelný nápis: HIC IACET, QUI NUNQUAM CECIDIT RM D. D. MATTHIAS ALEXIꝰ UNGAR HUMILIS HUIUS LOCI XXXIII ANNIS XXXV IN CHRISTO GENERANS FILIOS ABBAS. PRO ARIS ENIM ET FOCIS STETIT SEMPER VICTOR PRI-

VILE & LEGIS IUSTAE ARMIS IUXTA ILLUD E SUO NO . . . ANAG . . . : A LEX IUSTE MI . . . HASTA. VIRGINEAM CARNEM MOLLIA FLEXI BILIA MEMBRA INCORRUPTIONIS SYMBOLA AC PRIMAM INNOCENTIAM A CASU PRAESERVATĀ ET UNA EXIMIARUM VIRTUTUM CUMULUM DETULIT. AD TUMULUM CORPORE ET MENTE VIRGO, DUM HIC EXIMI VIRGINIS CULTOR IN

Obr. 184. Zlatá Koruna. Křížová chodba s portálem síně kapitulní.

EIUS IMMACULA TAE CONCEPTIONIS FESTO PRAEDICTA MORTIS HORA SUAVITER EXSPIRANS IMMACULATUM DEO REDDIDIT SPIRITUM ANNUM AETATIS SUAE 80 AGENS, OCTENA DECEMBRIS. Opat Ungar pochován ve velkém chrámě před presbytářem. Hrob jeho před léty otevřen a náhrobek přenesen do síně kapitulní.

1·77 *m* vys. a 0·90 *m* široky náhrobek žulový s mitrou nahoře, má nápis:

+
HIC
REQIESCIT
REVERENDISSIMUS D. D. GERARD? PAVER
HUIUSS LOCI XV ANNIS DIGNISSIMUS ABBAS
Q. A. MDCCXVI. OCTOBRIS XX. ÆTATIS SUÆ LIX.

Obr. 186. Zlatá Koruna. Kapitulní síň.

Opat Gerard Pauer pohřben ve velkém chrámě před presbytářem u oltáře sv. Bernarda.

1·78 *m* vys. a 0·87 *m* široký žulový náhrobek má nahoře mitru s berlou a pod nimi nápis:

A° 1720. FEBR. 2.
DIEM CLAUSIT

EXTREMUM RDSSM'
AMPLISS' D. D. MATHIAS
KURTZ LOCI HUIUS
PER TRIENNIUM
ABBAS

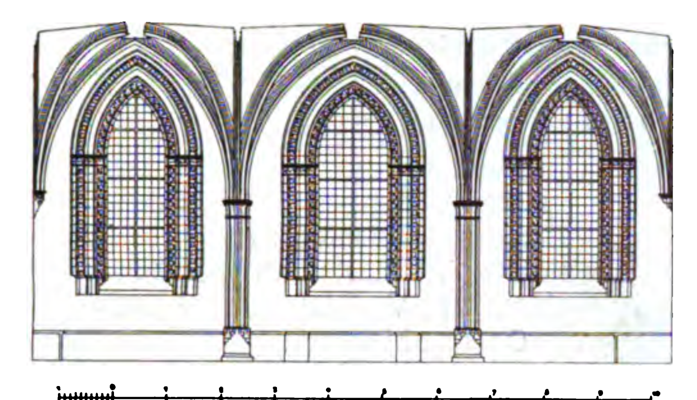

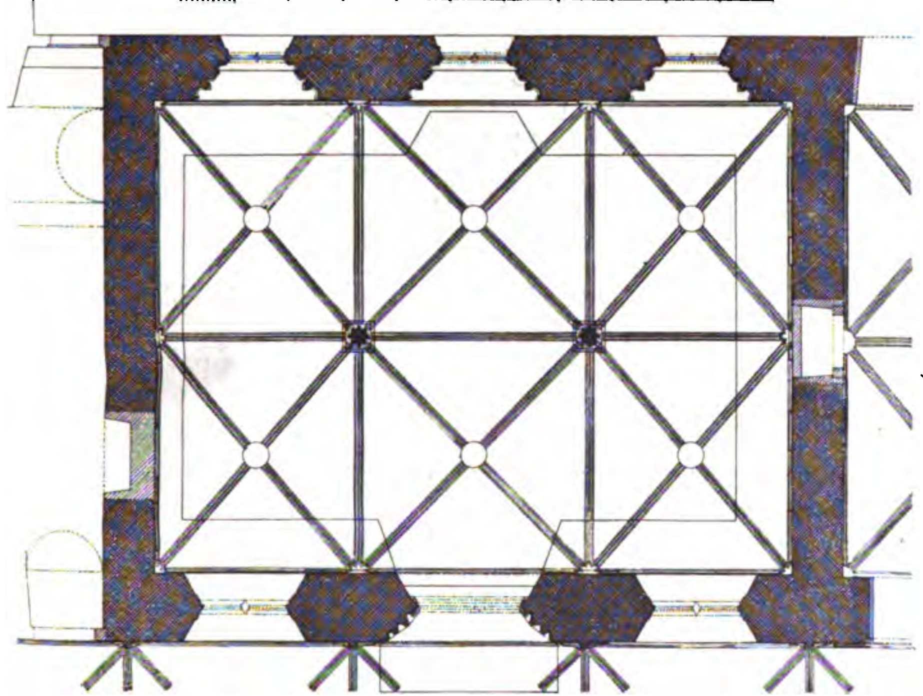
Obr. 187. Zlatá Koruna. Kapitulní síň.

CUI SUCCESSOR LAPIDEUM
HOC GRATITUDINIS
AC AMORIS ERGO POSUIT
MONUMENTUM.

Opat Matěj Kurz pohřben před presbytářem vedle opata Ungara blíže kaple Mariánské. Tam pochováni také opat následující Filip Bayer a Kristian Guschl blíže oltáře sv. Benedikta.

1·76 *m* vys. a 0·87 *m* široký náhrobek žulový má nahoře mitru a pod ní nápis:

Obr. 188. Zlatá Koruna. Půdorys a profil kapitulní síně.

Q. 14. MARTII
RDMUS DNUS:
PHILIPPVS PAYER
ANTE HAC
TREDECIM ANNIS
ABBAS
ET A RESIGNATIONE
CESSIS PEDO ET TIARA
MARIOPHILVS
ANACHORETA
R. I. P.

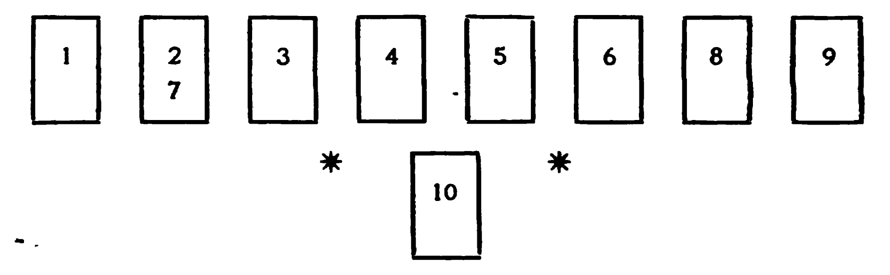
V rozích díry pro kruhy k zvedání.

1·74 *m* vys. a 0·87 *m* široký náhrobek žulový má nahoře mitru a berlu a pod nimi nápis:

RDMVS AC AMPLM. DN. DN. CH
RISTIANUS GUSCHL SAC EXEM
ORD CISER QVATVOR LVSTRIS ET
BIS QVINQVE MENSIBVS IND(E)FESSA
GVBERNII VIGILANTIA PRÆSEN
TIS COENOBII ABBAS ET ANTISTES
REGNI BOHEMIÆ PRÆLATUS
ANIMA SVPERNAS AD AVRAS EVOCATA
EXVVIAS SVAS
IN HOC BVSTO POSVIT
IN DIE FESTO SANCTI
MALACHIÆ
ITA PETRAM NOTARAT
GRATA FILIATIO
DE SANCTA CORONA.

U náhrobků od Bernarda Pachmanna až do Guschla jest patrný úpadek v řemesle kamenickém po stránce umělecké.

Z opatů, jichž tuto uvedeny náhrobky, byli v kapitulní síni a sice na straně severní (před okny venkovními) pochováni v následujícím pořádku:

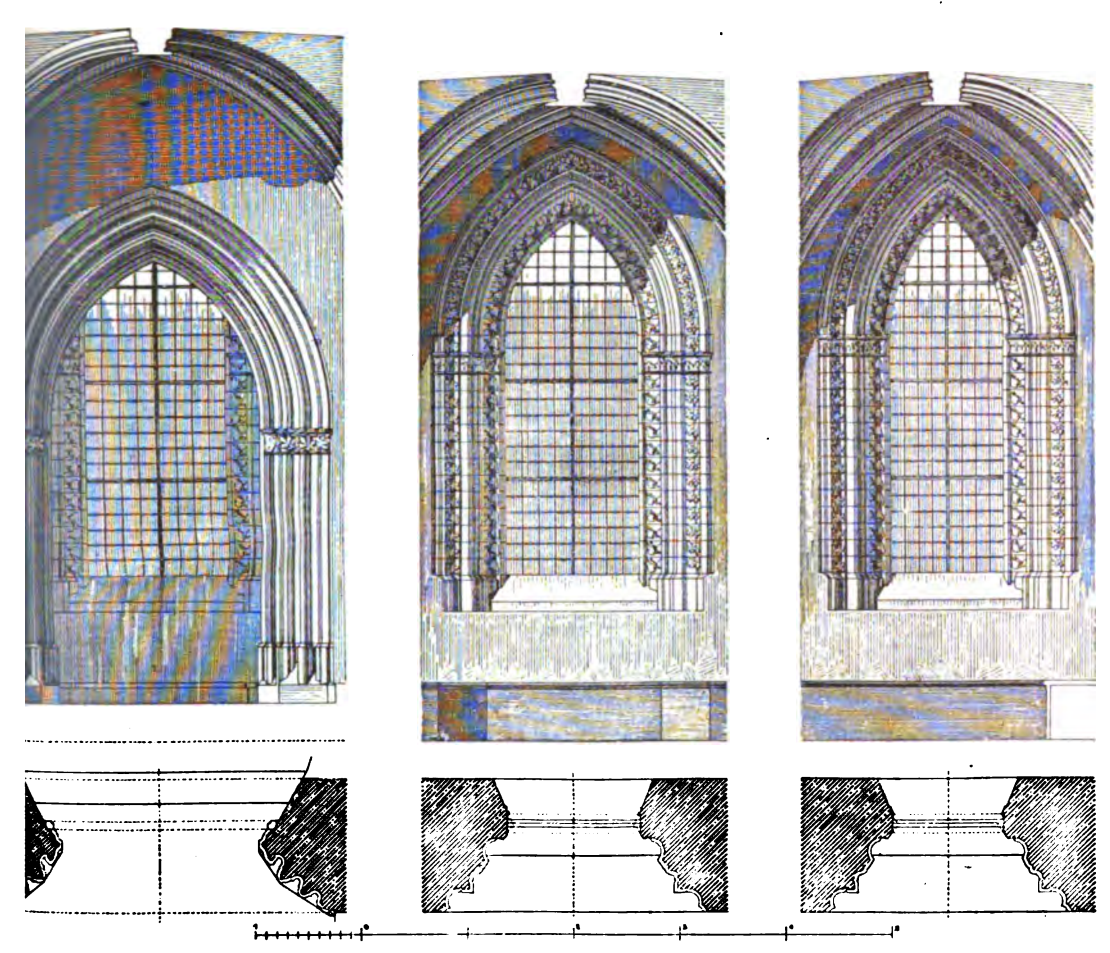
1. Jan I. 2. Štěpán I. 3. Heřman. 4. Theodor. 5. Ludolf. 6. Erhardt. 7. Jindřich II. 8. Gerhart. 9. Arnold. 10. Hirzo.

Vedle z části zachovalých v kostele a kapitulní síni umístěných náhrobků opatských i jiných poznamenávají Series abbatum, pak Březan a nějaký mnich korunský z XVII. století následující:

Opata třetího, Štěpána I., který pochován byl na druhém místě vedle Jana. Náhrobní kámen byl bez nápisu pouze s berlou.

Vedle něho pochován opat pátý Heřman (1292—1300), jehož kámen mnich ještě uvádí. Při opravách r. 1912 přišlo se na řadu pochovaných opatů, z nichž rakev opata — dubová, dole 0·31 *m*, nahoře 0·43 *m* široká, 0·35 *m* vysoká s kostrou oblečenou v hrubé černé plátěné roucho

vykopána. Rakev s kostrou zase uložena a zasypána. R. 1318 zemřel Bavor III., druhý velký příznivec kláštera, a pochován v ambitu mezi dveřmi kapituly a kostela. Kámen byl označen znakem šípu, ale bez nápisu. Jemu na blízku byl náhrobek se šípem v pravo obráceným s nápisem: + Nonas Augusti obiit Zmilo de Zmilno (?) · · · · · · piae memoriae Amen.

Obr. 189. Zlatá Koruna. Kapitulní síň: a) portál, b) prostřední okno, c) poboční okno.

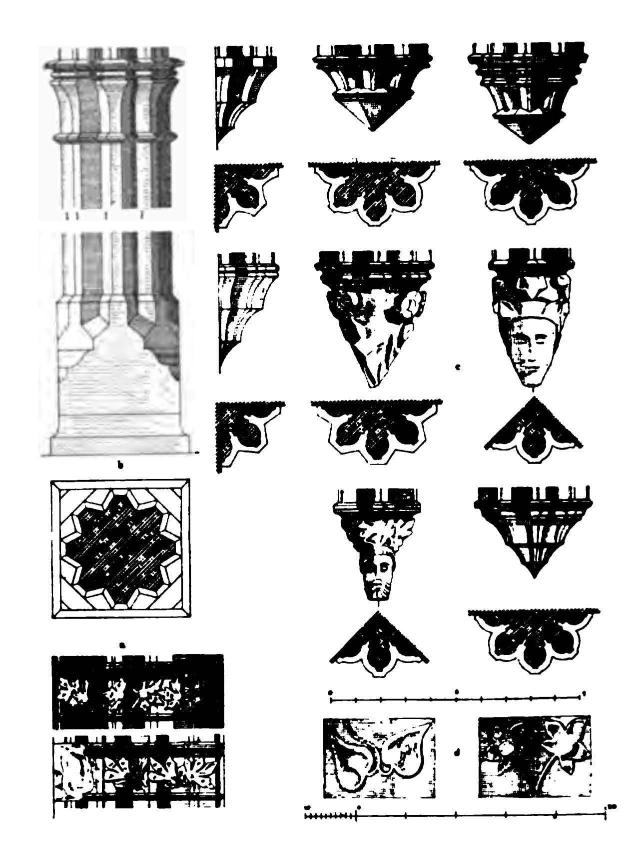
Březan nemohl nápisu více čísti. V témže traktu ambitu byl náhrobek se štítem vodorovným břevnem přepažený bez nápisu. (Podobný náhrobek jinak neznámý viz v Černici.) Březan četl nad štítem vytesáno: Remarus.

R. 1322 dne 6. listopadu zemřel zde Heřman biskup prisiriensky a byl uprostřed velkého kostela pochován. Má odznak biskupský a kolem nápis: Anno Domini MCCCXXII. VI. Kal. Novembris obiit dominus Hermannus episcopus Prisiriensis +. Za opata Pachmanna

r. 1669 rozpůlen a dán za první schod u hlavního portálu. Doposud nenalezen.

11. opat Gerhard (1369—1383 ?) pochován v kapitule vedle Erhardta; náhrokbu nestává; rovněž pochován zde opat 18. Jan II. (1444), po němž náhrobek se nezachoval.

Jiří Steinhäufel, opat 25. (1501—1525), pochován v kostele Andělů strážných. Vytesán v červeném mramoru co

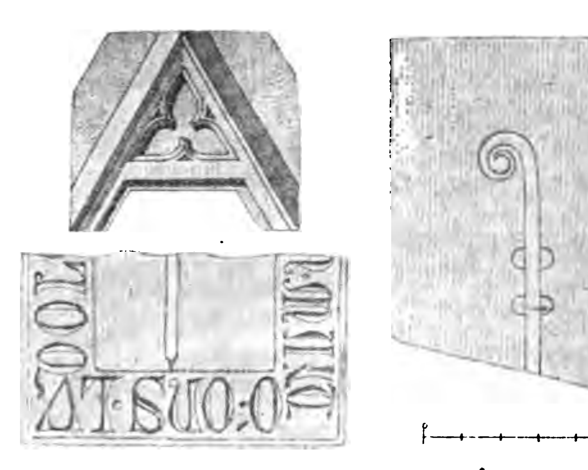

Obr. 190. Zlatá Koruna. Detaily kapitulní síně:
a) hlavice z portálu, b) pilíř, c) konsoly, d) terrakotty okenních špalet.

mnich s odznaky opatskými, pod ním štít obsahující ruku s kladivem zednickým. Nápis zněl: Anno domini MCCCCCXXV nono die Novembris obiit venerabilis in Christo Pater et Dominus dominus Georgius dictus Steinhäuffel de Crumlova, Abbas hujus domus, cujus anima requiescat in pace, orate pr · · · · amen.

Kde pochován následující opat 26. Blažej (1525—1535), neznámo, asi v kostele Andělů strážných, podobně jako jeho nástupce a první infulovaný opat (27.) Jakub Peitler (1535—1544), jejichž náhrobky nám nejsou známy. Známe jen znění nápisu tohoto: Anno domini

MDXXXXIV obiit Reverendus in Christo Pater ac Dominus Jacobus dictus Paitler de Budvicio, Abbas hujus Monasterii ad S. Coronam, cujus anima re-

Obr. 191. Zlatá Koruna. Náhrobky v kapitulní síni: opata Jana I. a opata Ludolfa † 1359.

Obr. 192. Zlatá Koruna. Náhrobek opata Dětřicha † 1335.

Obr. 193. Zlatá Koruna. Náhrobek opata Jindřicha † 1369.

quiescat in pace, který se vinul kolem postavy infulovaného opata, u jehcž nohou byl štítek s křižujícími se rukavicemi (?) poukazujícími na jméno opatovo.

Jiří Huber opat 34. (1616—23), taktéž tam pochován u stupňů k presbytáři; náhrobku nestává. Nástupce jeho opat 35. Ondřej Pachmann (1623—37) pochován v kostele sv. Markety, kde hrob jeho označen byl náhrobkem s nápisem: ANDREAS PACHMAN ANTISTES FATA PEREGIT VT SVPERIS VIVAT SPIRITVS ASTRA SVBIT. Kámen neexistuje více.

Opat 36. Dětřich Bentius (Penz, 1637—1661) pochován také u Andělů strážných, kde na náhrokku spatřovalo se pedum

Obr. 194. Zlatá Koruna.
Náhrobek opata Arnolda † 1397.

Obr. 195. Zlatá Koruna.
Náhrobek opata Arnošta † 1404.

s infulí a nápisem: QVIS HIC ? JOANNES BENTIVS DISCIPLINAE FERVENS PROMOTOR, VLTOR VITIORVM, ORDINIS DECVS, ABBAS SANCTAE CORONAE OBIIT IV. JULII MDCLXI. Z náhrobku zachovaly se 2 kusy, uložené v lapidarium s nápisem:

· · · · · FERVENS
· · · · · OTOR
· · · · · TIORVM
· · · · · DECVS
· · · · · ORONÆ
· · · · · IVLIY
· · · · · LXI

Měří dohromady 0·66 *m* výšky, 0·46 *m* šířky.

Po východní a jižní straně obklopen jest ambit dvoupatrovými budovami, k původnímu založení náležejícími, kde umístěny byly hovorna, noviciát a knihovna a vedle nich velký refektář s kuchyní a lednicí, k nimž se pojila budova hospodářská, osvětlená úzkými okénky, zabezpečující k jihu lepší obranu; v prvním patře nad severním a z části i východním traktem byl dormitář.

Z doby gotické se tu vedle hrubého zdiva zmíněných okének a jednoho

Obr. 196. Zlatá Koruna.
Náhrobek opata Theodoricha † 1451.

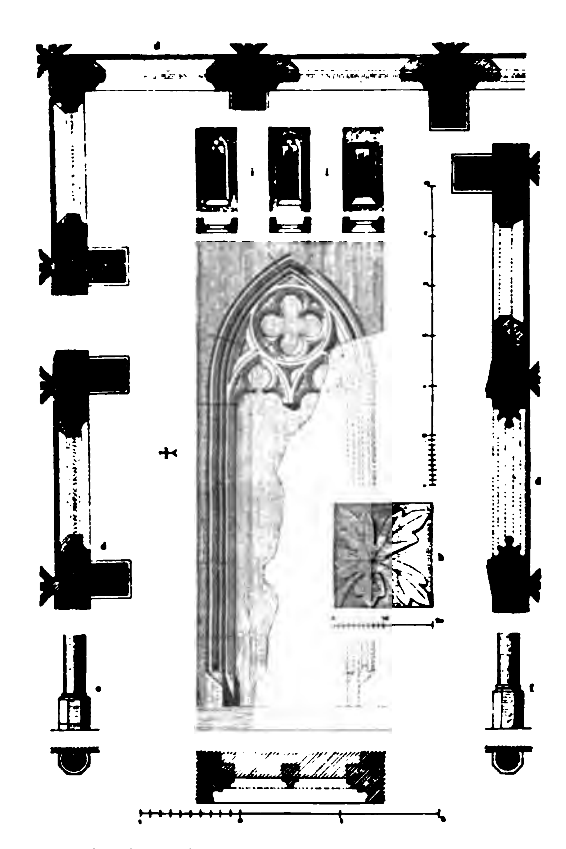

Obr. 197. Zlatá Koruna.
Náhrobek opata Melchiora Hölderle † 1608.

porouchaného ostění pod refektářem zachoval také r. 1904 odkrytý portál z ambitu do refektáře, zdobený pozdním listem javorovým z terrakotty a kamenné ostění v tympanonu s kružbou vedoucí do cely noviců odkryté r. 1914; patří k nejskvělejším pracím doby vyspělé gotiky XIV. věku. (Obr. 198.)

Refektář 17·25 *m* dl., 8·75 *m* šir. původně o 5 oknech zůstal od r. 1420 až do 1685 opuštěn; v tomto roce sklenut i se sklepem pod ním za pomoci solnohradského kanovníka Benona z Martinic a opatů vyšebrodského a žďárského. (Obr. 199.) Krátce před tím — r. 1672 — založeno z části jeho schodiště do dormitáře, při čemž umělecky z kamene vytesané sedadlo předčítatele odstraněno bylo. Po druhé

straně refektáře, kde již dříve stávala kuchyně, tato r. 1685 nově upravena i s lednicí. R. 1695 vystavěny cely v dormitáři, zbudován tedy tenkráte onen z čtverce vystouplý trakt východní ze základu a sklenuty i přízemní místnosti pod nimi ležící, až na průchod vedle kapitulní síně, který sloužil za hovornu a opatřen býval obyčejnými zděnými sedátky; zachoval si také doposud křížovou chodbu gotickou s žebry hruš-

Obr. 198. Zlatá Koruna. Detaily: d) křížové chodby, e), f) přípory a g) portál z křížové chodby, h) terrakottový lupen z portálu k refektáři, i) okénka traktu jižního.

kovitými. Většina těchto za opata Ungara znovu zřízených místností, zvláště však klenby, byly za posledního opata Bylanského v 2. pol. XVIII. století štukem a malbami zdobeny; nalézají se dnes ve velmi zbědovaném stavu. Z maleb jest jen nepatrná část znatelna. V bývalé knihovně, kde ve vykroužené klenbě klášterní vyobrazeni v medaillonech generální vikářové klášterní od r. 1492—1764, lze ještě většinu jmen jejich čísti: D. D. Joannes Abbas ossecensis Vic. Gener. 1492. — D. D. Martinus Abbas Vic. Gener. — D. D. Nicolaus Hofbauer Abbas Neo-Cellae Vic. Gen. — D. D. Andreas (Wideman) Abbas Aulae Regiae et Neo Cellae 1584. — D. D. Antonius Flammayer Abbas

Aulae Regiae Vic. Gener. 1585. — D. D. Georgius Urrat Abbas Aulae Regiae Vic. Gener. 1613. — D. D. Joannes Greyfenfels Abbas Velehrad-Sedlec-Osseg-Zara Vic. gener. 1634. — D. D. Hilgerus Burghoff Abbas Sedlecii-Skalitz-Zarensis Vic. gener. 1635. — D. D. Laurentius Scipio Abbas Ossegcae Vic. gener. 1666. — D. D. Benedictus Zaunmüller Abbas Vic. Gener. 1687. — D. D. Andreas Trayer Abbas Plassensis Vic. Gener. 1688. — D. D. Benedictus

Obr. 199. Zlatá Koruna. Refektář.

Ei Abbas Ossecae Vic. Gener. —. D. D. Eugenius Tittel Abbas Plassensis Vic. Gener. 1722. — D. D. Joannes Reichknecht Abbas Sedlec Vic. Gener. 1738. — D. D. Bernardus Hennet Abbas Zarensis Vic. Gener. 1753. — D. D. Fortunatus Hartmann Abbas Plassensis Vic. Gener. 1764. Uprostřed nich na stranách podélních vyobrazení: Maria Theresia Imperatrix Regina nostra clementissima a Josephus II. Romanus Imperator serenissimus Austriae. Z čtyř štukových poprsí označeny dvě: Ludovicus XVI Borbonus

Rex Franciae a Fridericus II. Rex Borrussorum, nápisy u dvou ženských poprsí, která představují asi císařovny rakouskou Marii Terezii a ruskou Kateřinu, nejsou čitelny. Ve prostřed klenby vymalován globus s jmény klášterů cisterciáckých, kolem něho několik starců, nad jejichž hlavami římské číslice vztahují se k trvání řádu. Nad nimi sedí čtyři svatí opatové s nápisem: Sacerrimo ordini cisterciensi Mariae auspici per divum Robertum plantato per S. S. Albericum et Stephanum per melifluum Bernardum propagato. V oblacích Matka Boží s nápisem: Ego ordinem ipsum usque in finem saeculi protegam atque defendam. V postranních polích: soustava planet a ozdobná zahrada. Vedle rokokových rámů a poprsí jsou zde již klassicistské festony k pozorování.

Obr. 200. Zlatá Koruna. Kus tympanonu s dveří k šneku kaple Andělů Strážných.

V sousedních místnostech kvadratických jest jedna klenba podobným způsobem dekorována. Zde jsou však podobizny nerozluštěných dosud svatých a opatů malovány přímo na stěnu, kdežto v knihovně byly do štukových rámů vsazeny. Obraz v prostředním poli není dosti znatelný. Druhá vedlejší klenba jest hladká a zabílena. Zabíleny jsou také stěny a klenby dvou místností mezi knihovnou a hovornou ležících; jen v první z nich lze na klenbě začazený nástěnný obraz značných rozměrů, obsahující sv. Bernarda před křížem v lese s ozářenou biblí v oblacích pozorovati. Z těchto dvou místností jest dnes lapidarium. Obsahuje velký počet částí

Obr. 201. Zlatá Koruna. Svršek sedilií z hlavního chrámu.

kružeb a ostění, žeber kamenných a pálených všelikých profilů, svorníků, také kus tympanonu s žehnající rukou z dveří k šneku kaple Andělů

strážných (obr. 200), okrasné terrakotty (obr. 194b), svršek sedilií z hlavního chrámu a sanktuáře od sv. Markety (obr. 201), barokní kropenku, patku sloupu (obr. 157d), zbytky starých kamen a podobné. Na klenbu refektáře vymalována uprostřed sv. Trojice, po stranách sv. Daniel ve lví jámě a Hagar s Ismaelem na poušti, v předsíni sv. Bernard vznáší se k nebi.

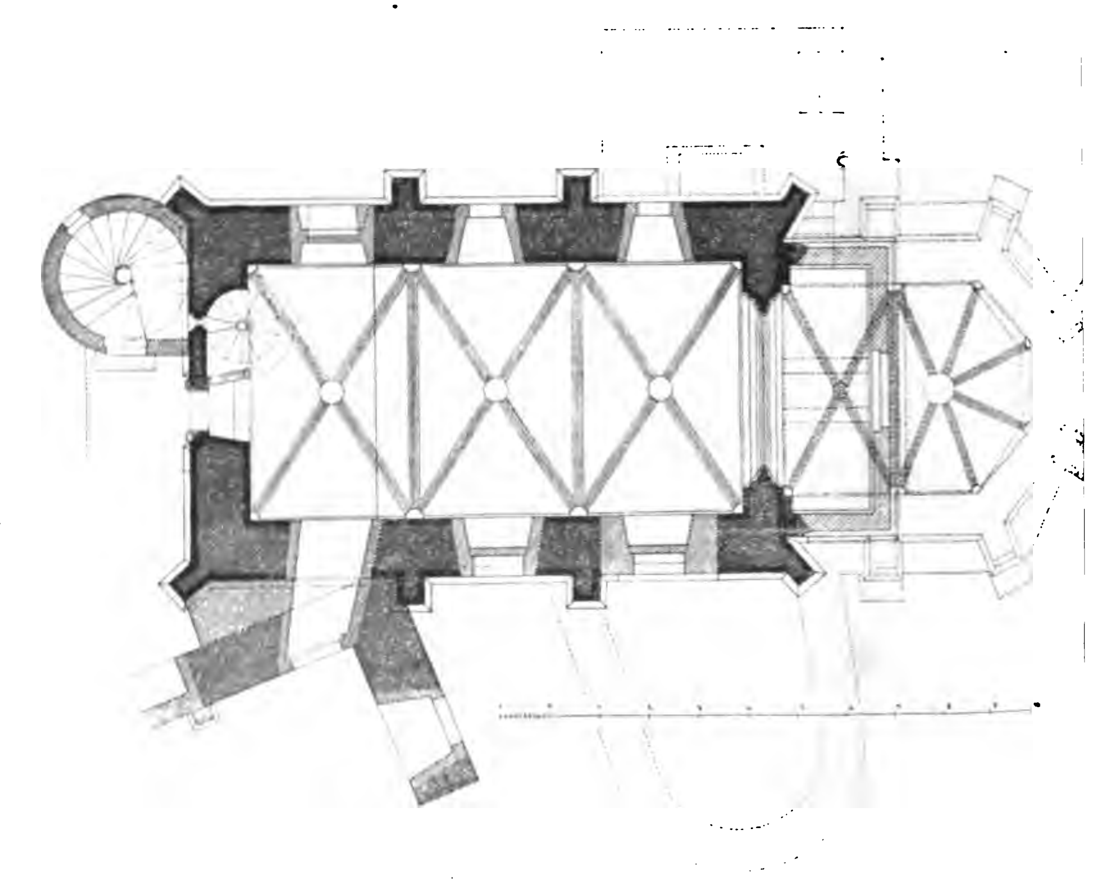

Obr. 202. Zlatá Koruna. Kaple Andělů Strážných.

Dormitář v prvním patře dříve značně nižší, jak lze na hlavních zdích pozorovati, tvořil asi jedinou velkou síň, která při přestavbě r. 1695 zvýšena a přistavěním traktu východního na 10 cel, každá z široké chodby přístupná, rozdělena byla; na konci byly záchody. Nové dvouramenné schody vedly sem z ambitu, druhé ze síně u refektáře do kratšího křídla, kde byl priorát s 3 příslušnými pokoji. Z priorátu za Bylanského bohatě štukem a obrazy zdobeného, dnes však v troskách se nalezajícího, vedla dle Matzova plánu chodba do místnosti nad studní; známky po ní však nejsou nikde znatelny; dnešní stropy v celách i chodbách jsou ze velké části nové. Z chodby dormitáře přístupna empora v příční lodi

kostela. Na empoře stojí prostý truhlářský oltář as z polovice XIX. stol., na němž visí obraz sv. Benedikta s otevřenou knihou, v níž napsáno: AUSCVLTA O FILI PRÆCEPTA MAGISTRI, práce hrubší kostelu vrácená.

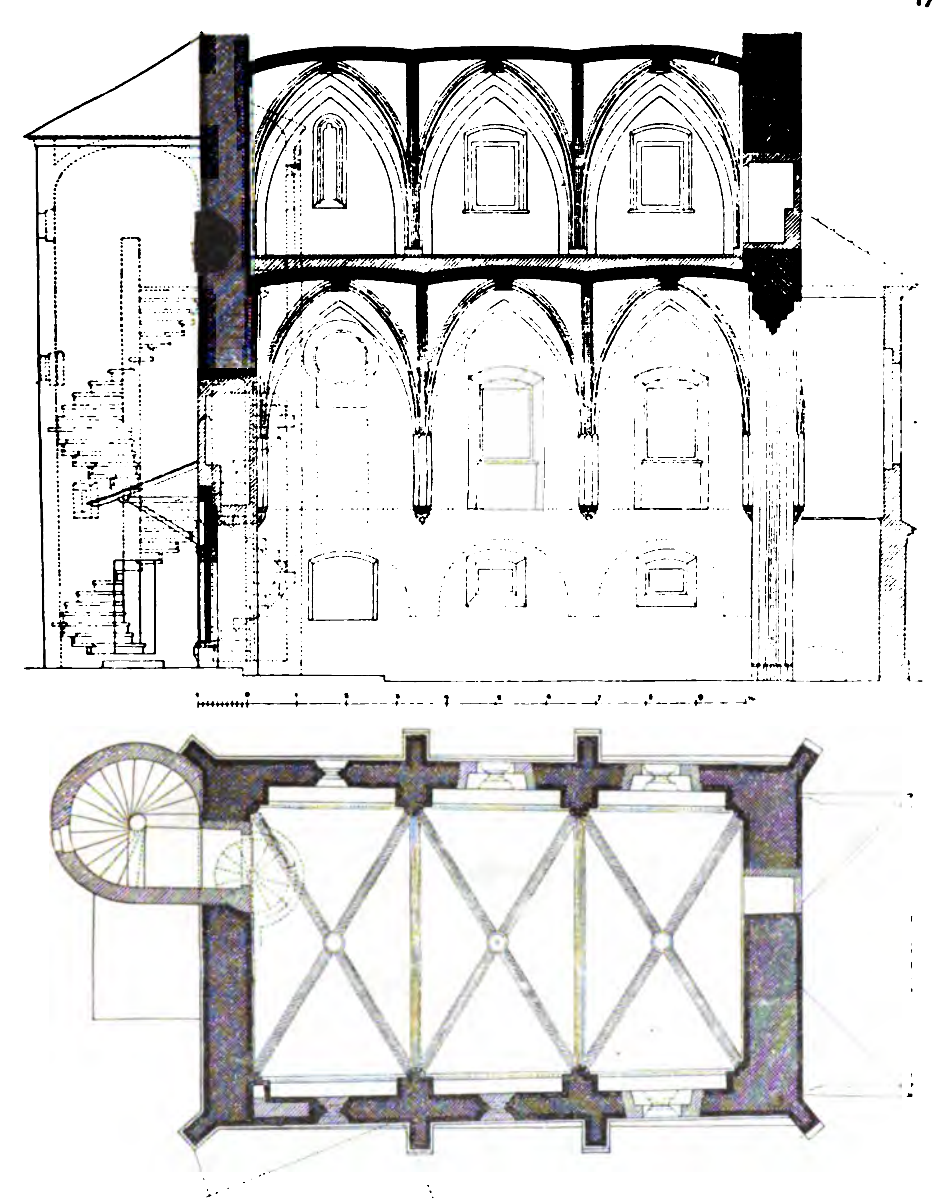
Na stěně visí úplně sešlý obraz Korunování P. Marie. Nad dveřmi jest nápis:

Obr. 203. Zlatá Koruna. Půdorys kaple Andělů Strážných.

RELIGIOSE STVDE VT BON⁾ CLERICvs
ORAVIT DEVOT⁾ MONACH⁾ LABORA(V)ŸT FIDELIS DEI SERVVS
1715

Vchod do hospodářského křídla jižního zřízen asi teprve v XVII. století. Příčky i klenba pocházejí z doby továrny, železné dvéře v I. patře jsou však práce starší, sahající až do polovice XVI. stol. Jihovýchodní roh začal se v novější době povážlivě rozstupovati; r. 1889 velká část zdiva snesena až k refektáři a dormitáři, do menší výše znova postavena

Obr 204. Zlatá Koruna. Půdorys horního patra a průřez kaple Andělů Strážných.

a nižším krovem kryta. Tenkráte také malá úzká okénka tam zvětšena. Menší úpravy staly se také r. 1881. Z profilů žeber u budov ještě gotických lze souditi, že kapitulní síň i s klenbou náleží první době Otakarově; po ní následovaly sousední hovorna — průchod — a křížová chodba se studní, z nichž pouze ramena západní a jižní si zachovala původní klenbu, kdežto východní a severní této pozbyla a teprve v 2. pol. XV. století novou nahradila.

Ještě smutnější osud stihl kostelík Andělů strážných,

sloužící za konventní kostel od návratu mnichů r. 1437 až do XVII. století. Za opata Gerharta II. (1452—1461) měl 3 oltáře a mezi pobočními pochován opat Jiří Steinhäufel († 1525). Jen 23·5 *m* od presbytáře hlavního kostela vzdálen, neleží v stejném směru s tímto, nýbrž odchyluje se osa jeho více k východu. (Obr. 202—204.)

Po zrušení kláštera přišelť roku 1787 o presbytář a kapli

Obr. 205. Zlatá Koruna. Odkryté původní schodiště do 2. patra kaple Andělů Strážných.

Mariánskou, o sakristii a věžičku, jenom za skladiště slouže. Z budov dnešních jest nejstarší; zpráv o něm velmi málo. Presbytář dle Matzova plánu sedmi stranami dvanáctiúhelníku sestrojený, byl původně dle základů r. 1912 odkrytých do jednoho, pěti stranami osmiúhelníku uzavřeného travé sklenut, měřil 4·30 *m* šířky a 5·30 *m* délky a měl 6 opěráků. Loď průměrně 10·00 *m* dlouhá, 5·15 *m* široká a 8·00 *m* vysoká jest dvoupatrová, do tří křížů sklenuta a zevně čtyřmi pilíři nástěnnými a čtyřmi rohovými sesílena. Ustupují na všech třech stranách zároveň

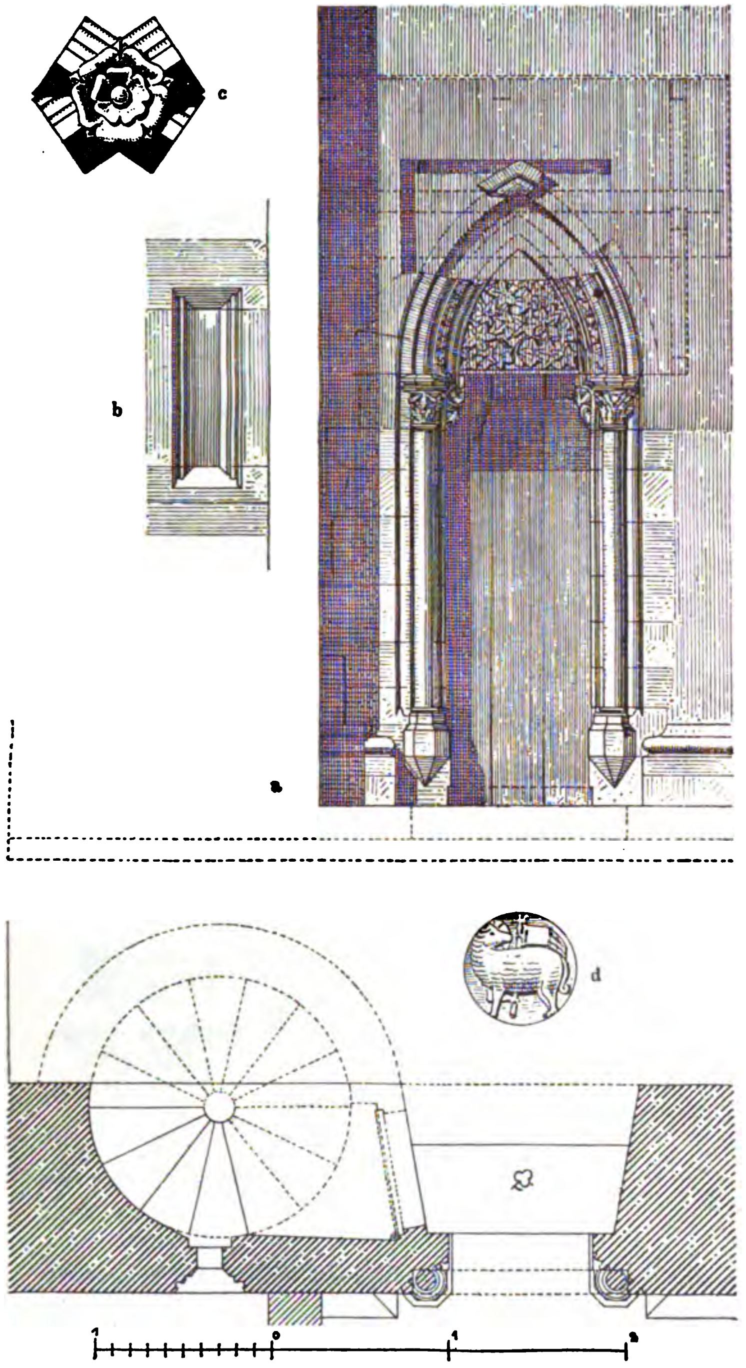
Obr. 206. Zlatá Koruna. Portál kaple Andělů Strážných.

se zdí v patře třetím, kde jest stejně sklenutá, 9·90 *m* dlouhá. 6·20 *m* široká, avšak pouze 3·95 *m* vysoká místnost, přístupná úzkým kamenným šnekem, r. 1912 odkrytým. (Obr. 205.) Žebra hrubého profilu hruškovitého vyrůstají z pětistranných přípor ze štítků a sbíhají v kříži do svor-

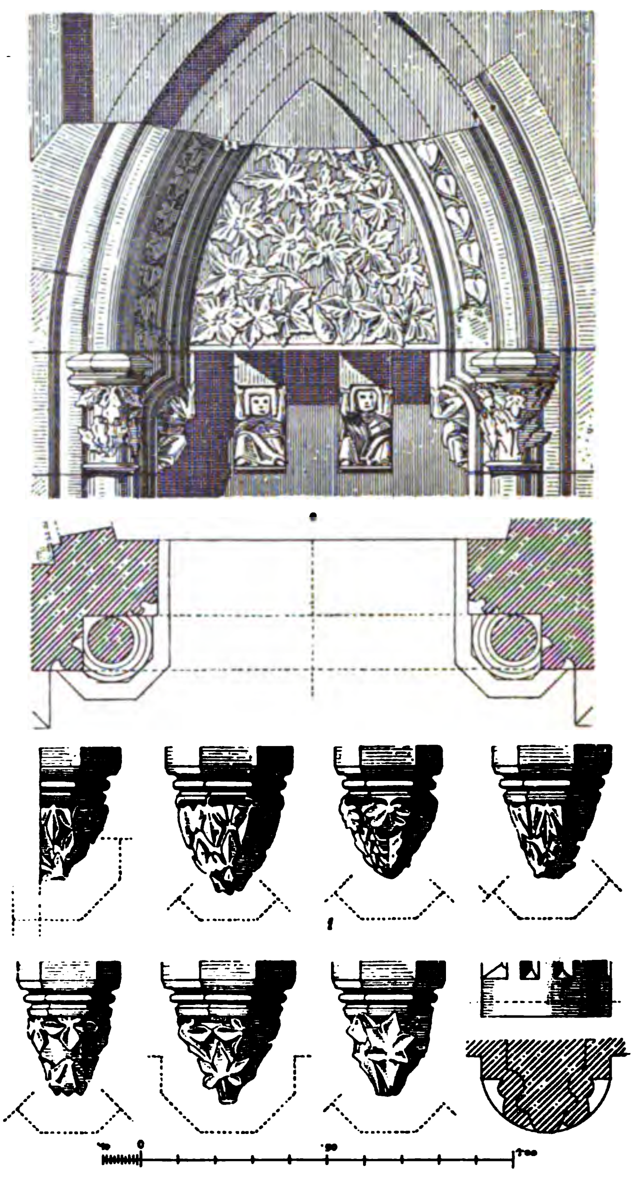

Obr. 207. Zlatá Koruna. Portál kaple Andělů Strážných.

n í k ů v horním patře prohloubených, hladkých, v kapli dolní těžce znatelným lupenem zdobených, a kdežto p ř í p o r y v kapli prodloužené podepřeny jsou hrotitými konsolami lupením zdobenými, končí ve vyšším patře u podlahy bez podezdívky. Také profil v í t ě z n é h o hrotitého

Obr. 208. Zlatá Koruna. Detaily z kaple Andělů Strážných a z malého konventu: a) portál, b) okénka starého schodiště, c), d) svorníky zbouraného presbytáře

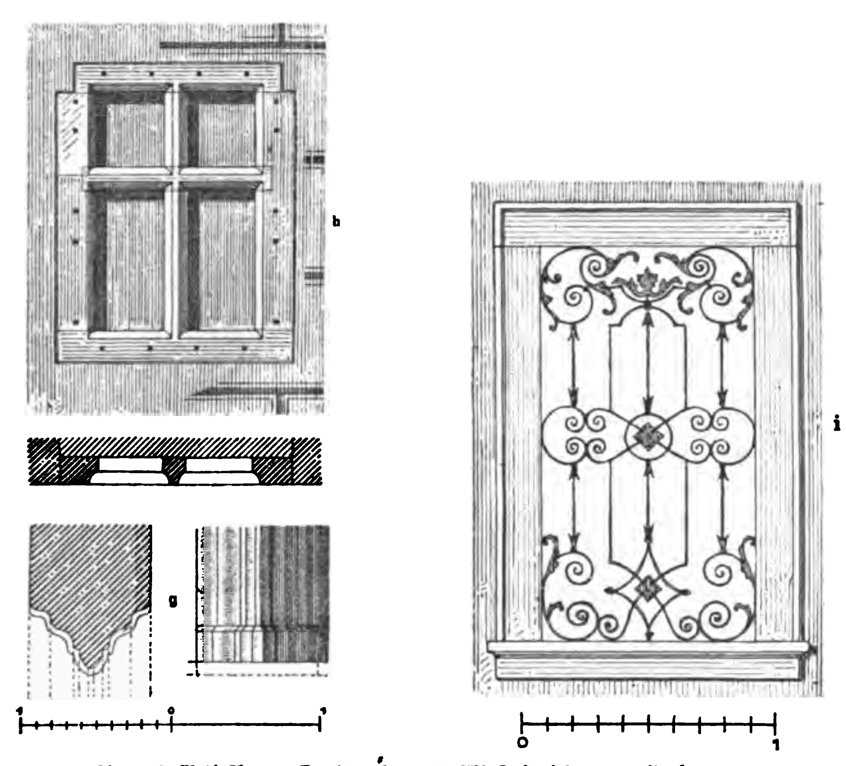

Obr. 208. Zlatá Koruna. Detaily z kaple Andělů Strážných a z malého konventu: e) tympanon portálu, f) konsoly.

oblouku jest hrubší a málo členěný. Přilehlé k němu přípory a konsoly na straně presbyteria jsou stejného tvaru a ve stejné výši jako v lodi. Ze strany jižní vede do kaple úzký, dvěma sloupky členěný portálek, jehož nadpraží podepřeno lidskými postavami; v tympanonu — necelém — rozprostřen břečtanový list. (Obr. 206—208.) Z levé špalety vedl vstup k šneku, po němž vystupovalo se do sklenuté síně nad

kaplí; kus tympanonu s žehnající rukou, nalezený r. 1914, tvořil portálek při výstupu šneku v hořejším patře. (Obr. 200.) Portály a jejich plastický dekor náležejí přechodní době a upomínají na portálek vyšebrodský. Z původních uzounkých oken hořejší místnosti zachovala se dvě na stranách prvního travé; ostatní po zrušení kaple přestaveny.

Sousední — malý konvent — dvoupatrové stavení jest staršího původu, než se za to má a pamětní tabulka v průchodu praví. Skosené dveřní ostění u salaterreny jakož r. 1910 odkryté okno čtyřstranné

Obr. 208. Zlatá Koruna. Detaily z kaple Andělů Strážných a z malého konventu: g) vítězný oblouk, h) odkryté ostění v I. patře, i) okenní mříž v přízemí.

s křížem a hrubá omítka pod sgraffitovým kvádrováním jsou toho důkazem, že v celé dnešní rozloze stávalo již okolo r. 1500, a že zprávy z XVI. a XVII. století, kdy opatem Melchiorem Hölderlem (1579—1608) zřízen refektář a Valentinem Schönbeckem sklenut nový dormitář (obr. 209), vztahovati se mohou jedině na přestavbu a nikoliv na založení ze základu, jak nápis na mramorové desce 0·81×0·56 *m* renaissančně orámované zvěstuje:

SACRA VALENTINUS PRÆSVL MONUMENTA PARAVIT
QUÆ FRATRVM COLERET RELILGIOSA COHORS.

HIC SVPERIS CANTVS PHOEBO REDEVNTE SACRATOS
CONCINERETQVE PIVM SOLE CADENTE MELOS
VNDENOS ANN(O)S BIS POST OCTENA SALVTIS
CVM MVNDVS NVMERAT SECVLA FINIT OPVS
NON PARVI SCHOENBECK ABBAS VT DONA LABORIS
ACCIPIAT FRATRVM VOTA PRECESQVE CVPIT
ET MEMINISSE SVI POST VLTIMA FATA PRECATVR
VT MENS COELESTI VIVAT IN AXE DEO.

Obr. 209. Zlatá Koruna. Z dormitáře malého konventu za doby opravy.

Tenkráte spojen malý konvent s kaplí, podklenuta kruchta, zrušen malý a zřízen nový šnek, který do dnes pod střechou označen letopočtem 1609. Na nadpraží dvojitého okna refektáře vysekáno: M D C X I V. A. D. S. A. S.

Schönbeck přistavěl také ke kapli sakristie a kapli Mariánskou. Mimo to spojil malý konvent jednak s opatovnou a také se starým konventem. Sakristie i kaple Mariánská zbourány po zrušení kláštera r. 1787, při čemž vížka i s hodinami přišla do Červeného dvora; chodby, které se nacházejí ještě na plánech Matzových, sneseny až na malou část r. 1815.

Svému předchůdci opatu Hölderlovi postavil Schönbeck v kapli nádherný pomník z červeného mramoru.

Za opata Ungara (1668—1701) proměněn malý konvent v no-

v i c i á t a hořejší patro rozděleno po stranách chodby do křížů sklenuté v malé c e l y.

Za Bylanského k a p l e, r e f e k t á ř a h o v o r n a štukem dekorovány a vymalovány; nad v í t ě z n ý m o b l o u k e m, kde dosud n á p i s v kartuši vítězného oblouku hlásá dobu znovuzřízení:

Obr. 210. Zlatá Koruna. Z posledních oprav kaple Andělů Strážných.

SANCTI
ANGELI CVSTODES NOSTRI
DEFENDITE NOS IN PVGNA (1763)

podepsán m a l í ř *Prokyš.*

Po z r u š e n í kláštera byla k a p l e ve výši kruchty ve dvě patra přepažena a spolu s konventem v malé b y t y a s k l a d i š t ě upravena, při čemž štukové dekorace a malby zničeny, přípory z části zuráženy. Nejlépe se zachoval r e f e k t á ř, který dlouhá léta sloužil za š k o l u a konečně za k a n c e l á ř.

Obr. 212. Zlatá Koruna. Z posledních oprav kaple Andělů Strážných.

Obr. 211. Zlatá Koruna. Z posledních oprav kaple Andělů Strážných.

V nejnovější době (1910—14) veškeré přístavby z doby továrnické odstraněny, také kruchta Schönbeckova odbourána, při čemž různé zajímavé nálezy učiněny, zvláště krásného portálu, původního šneku, gotického okna a salaterreny pod refektářem. (Obr. 210—216.) Odkryty také základy sakristie, kaple Mariánské a někdejšího presbytáře a na místě jejím přistavěna k vítěznému oblouku místnost v šíři někdejších zde pozůstávavších opatských hrobů.

Obr. 213. Zlatá Koruna. Z posledních oprav kaple Andělů Strážných.

O opatství máme málo starších zpráv. První budova po smrti Otakarově úplně zničená, za opata Bartoloměje (1281—1291) nádherně znovu postavena. Zdali roku 1354 opatství spolu s klášterem shořelo, neznámo: r. 1387 připomíná se kaple opatská, která dosud se zachovala. R. 1420 vypáleno opatství s ostatními budovami a zůstalo asi v sutinách až do doby opata Schönbecka (1608—1616); neboť opat Taxer r. 1572 odstěhoval se do bašty. Dějiny třeba tedy více vyčísti z budovy samotné nežli ze zpráv písemních. (Obr. 217.)

Obr. 214. Zlatá Koruna. Z posledních oprav kaple Andělů Strážných.

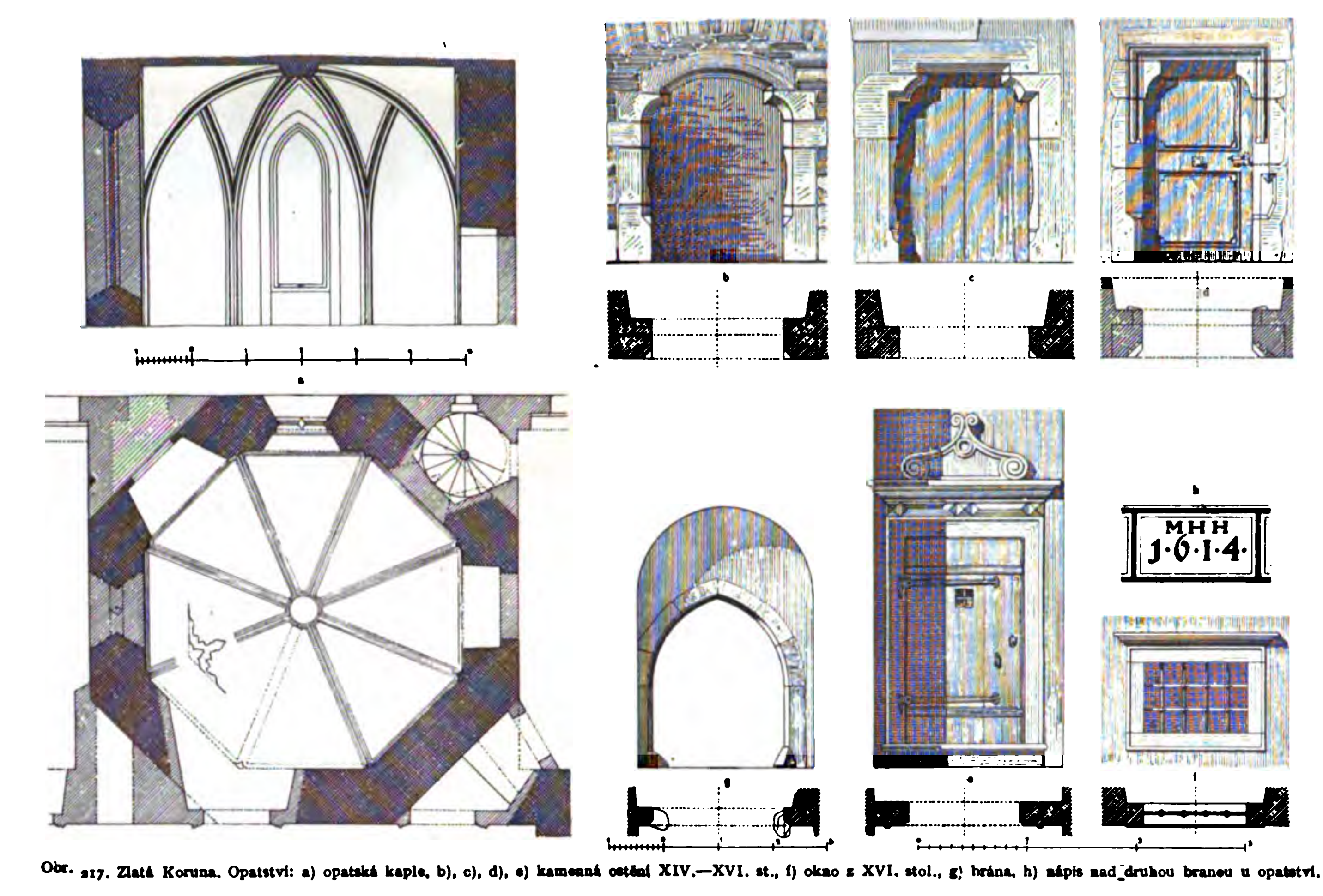
Obr. 215. Zlatá Koruna. Z posledních oprav kaple Andělů Strážných.

Z doby gotické a sice předhusitské pochází východní trakt sestávající v I. patře z velké předsíně, kaple, nynějšího schodiště a dvou velkých místností nyní příčkami dělených. Poukazují na ni nejen zmíněná kaple, nýbrž i dvoje kamenná ostění do sklepů vedoucí, z nichž jedno dostalo později dubové nadpraží. Kaple půdorysu osmistěnného jest do hruškovitých žeber sklenuta, svorník jest hladký. V přízemí čtyřstranná avšak také do osmistěnu bez žeber sklenutá, stála

Obr. 216. Zlatá Koruna. Ze salaterreny malého konventu.

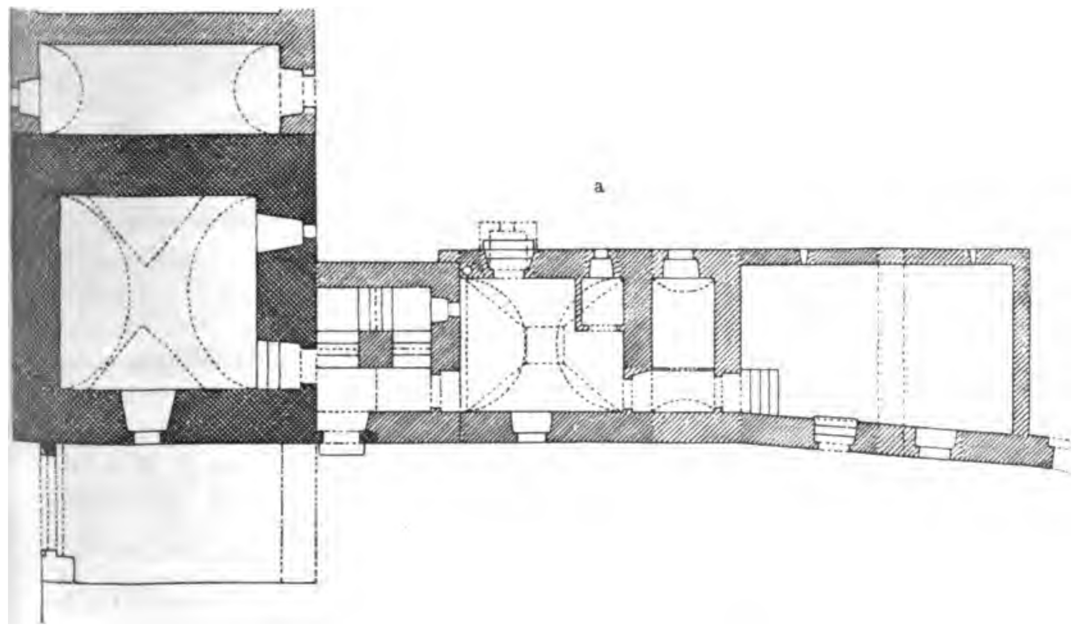
původně ze dvou stran volna; z tří oken jen východní se udrželo v prvotní velikosti ale bez žeber, další 2 jsou zazděna. Ve vyzděném jihovýchodním rohu jejím vestaven šnek, který vede z přízemí až na půdu; starý vstup byl asi na straně jižní; nynější pochází as z dob Bylanského. Vstup do opatovny, která nebyla původně tak hluboce zasypána jako dnes, vedl do přízemní síně se strany severní. Poukazují na něj dosavadní 2 bašty, ač architektura jejich náleží již době pozdně gotické, ne-li již renaissanční, které by svědčilo u bašty západní pouhé prohloubení nízkého got. oblouku a u bašty východní kvádrování fasády s ostěním renaissančním u oken a dveří i klenby, vedle jemně profilovaného ostění dveří formy pozdně gotické. Tím dosvědčena činnost M. Hölderlova (1579—1608), o níž v dějinné části předběžné bližší udáno. I v této části stává šnek z přízemí na půdu; druhý vede do sklepů

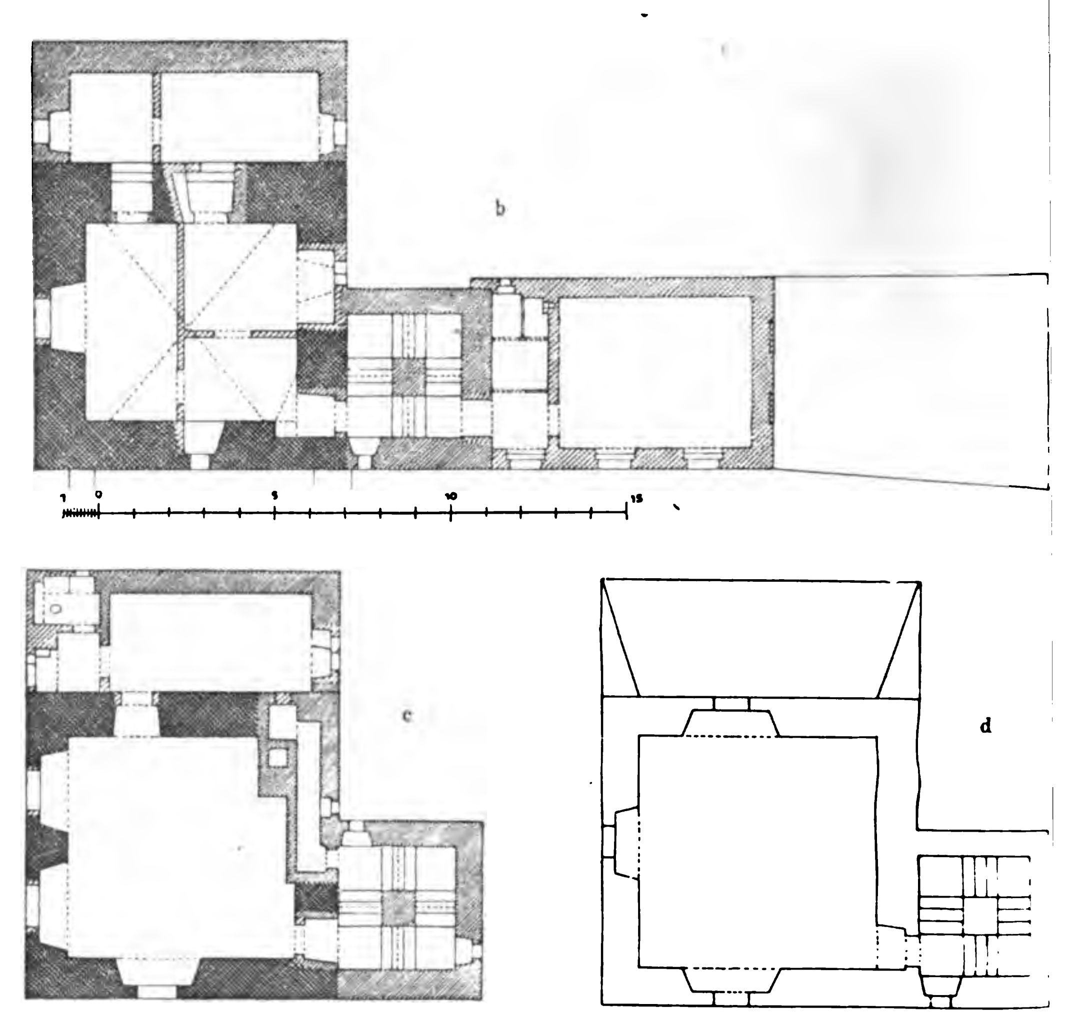
Obr. 217. Zlatá Koruna. Opatství: a) opatská kaple, b), c), d), e) kamenná ostění XIV.—XVI. st., f) okno z XVI. stol., g) brána, h) nápis nad druhou branou u opatství.

Obr. 218. Zlatá Koruna. Malba v předsíni opatovny: Otakarův tábor.

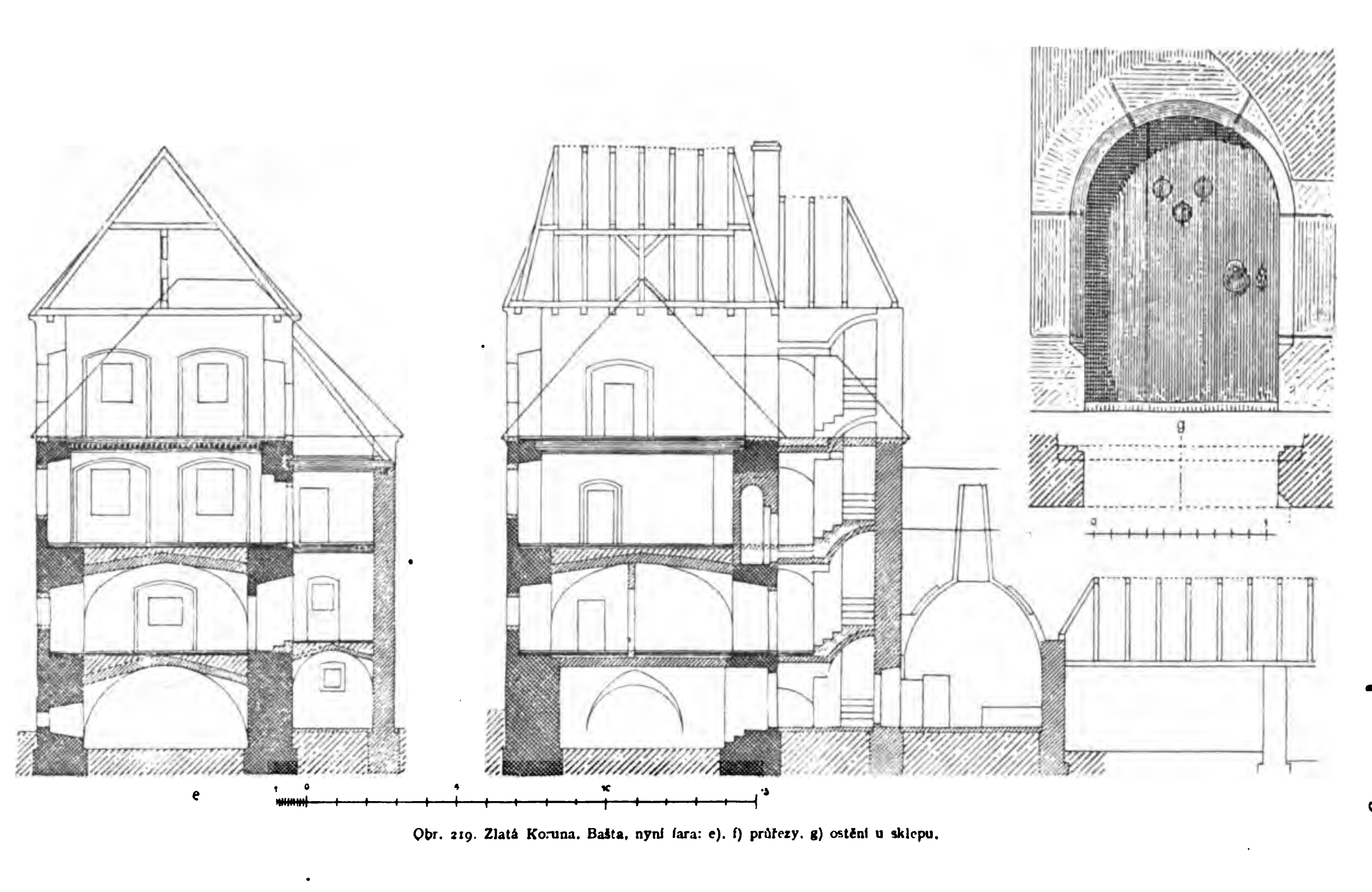
Obr. 219. Zlatá Koruna. Bašta, nyní fara: a) půdorys přízemí.

Obr. 219. Zlatá Koruna. Bašta, nyní fara: b), c), d) půdorysy přízemí 1., 2. a 3. sneseného patra.

starších. Této době třeba přisouditi také k l e n b u m í s t n o s t i v I. patře vedle kaple.

Opravy dokončil a další stavby v opatství provedl nástupce opat Schönbeck r. 1613; nápis a letopočet, jež to dosvědčovaly, při pozdějších přestavbách zničeny neb zastavěny. Nově postavil neb opravil h o s t i n s k é p o k o j í k y nad pivovarem, tedy po obou stranách západní brány, zvané „kapucínskými“. Letopočty tam nad branou zachovalé H I 1614 a M H H 1614 svědčily by jemu, nápisy však předchůdci Hölderlovi; postavil také pivovar, který opat Jiří Huber (1618—1623) dokončil. Týž r. 1618 ozdobil kapli čtyřmi neb p ě t i o b r a z y ze života s v. J i ř í a postavil v ní nový o l t á ř.

Obr. 219. Zlatá Koruna. Bašta, nyní fara: e). f) průřezy. g) ostění u sklepu.

Opatství bylo na počátku XVII. věku malé a úzké, pokoje opatské slušné a malbami zdobené. Založením pivovaru nastala asi nutnost přeložiti hlavní vstup k opatství do dvora naproti malému konventu a uzavříti také dvůr; z té doby pocházejí také přístavby po obou stranách hlavního traktu východního a sklenutí jeho velkých předsíní.

Vydrancováním kláštera r. 1620 oprava opatství přerušena. R. 1689 vystavěl Spineta 2 pokoje s kuchyní a schodištěm v obou

Obr. 220. Zlatá Koruna. Bašta, nyní fara s branou.

patrech a jiné menší práce provedl. R. 1736 shořel pivovar i opatství. Zůstaly pouze zdi, načež opat Guschl za pomoci panství krumlovského budovy zase postavil. Za Bylanského upraveno opatství uvnitř. Postaveny nové schody, velká síň v I. patře vymalována a trakt u východní bašty a nad pivovarem štukem, malbou a tapetami hedvábnými vyzdoben. Malba v předsíni představuje založení kláštera za bitvy pod ochranou P. Marie, sv. Václava a Vojtěcha a budování kláštera; jest velmi porouchána. (Obr. 218.)

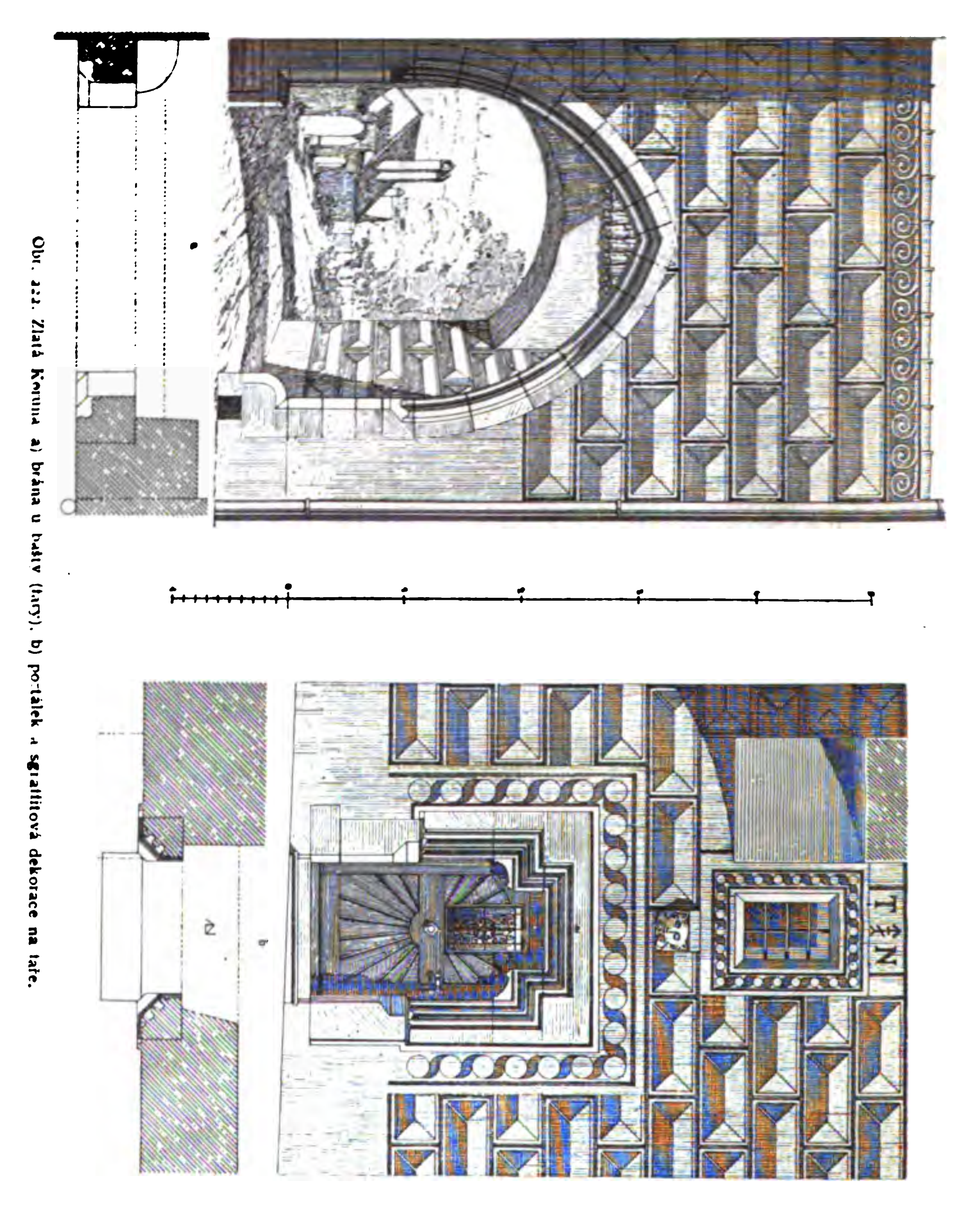
Klášter byl obklopen kolem zahradami, poli, hospodářskými bu-

Obr. 221. Zlatá Koruna. Bašta, nyní fara s branou.

dovami a dílnami bratří konvršů. Od d í l e n pod opatstvím vedl klenutý m o s t přes mlýnskou stoku na ostrov, z něhož mohutné p i l í ř e dosud stojí.

Velkých změn utrpěl klášter i s opatstvím po z r u š e n í kláštera.

Obr. 222. Zlatá Koruna a) brána u bašty ([illegible]), b) portálek a sgraffitová dekorace na faře.

Zřízeno zde napřed (1787—1791) vojenské bělidlo, pak továrna na hedvábí (1798—1801), po zakoupení knížetem Schwanzenbergem zřízena tu továrna na tužky a tuhové kelímky; r. 1801—1815 měli tu bratří Jossové továrnu na výrobu tištěných kartonů, r. 1815—49 za bratří Jung-

bauerů provozováno zde soukenictví. R. 1838 a 1840 povoláni sem Steffensové (Petr a Gerhard) z Cách, kteří r. 1850—1907, posledně pak Fr. Schullerbauer prováděli strojnictví. V této době (r. 1844 ?) rozšířen trakt někdejšího pivovaru po celé délce až k bráně, následkem čehož dvůr zúžen a proto presbytář kostela Andělů Strážných zbourán. R. 1888 odklizena „stará" kuchyně, která již r. 1663 co stará se uvádí, a r. 1850 altán jihovýchodně k opatství přistavěný; 1851 obnoven krov nad opatstvím a 1887 knihovna a lékárna vedle bašty severo-

Obr. 223. Zlatá Koruna. Klášterní hospic, nyní hospoda.

východní sneseny. R. 1853 shořela horní dílna. Také uvnitř mnoho přestavováno a větší místnosti na menší děleny až do doby nejnovější (1894).

Od roku 1909 zastavena všechna tovární práce a z nařízení knížecího majitele odstraňují se veškeré přístavby, jimiž byl klášter za doby průmyslu znešvařen. Schátralé zdivo se opravuje, základy odbouraných starých částí se odkrývají, někdejší dveře a okna otvírají. Tak zjištěny gotické arkády mezi třetí a čtvrtou lodí, odkryty základy čtvrté lodi a kaplí a západní portál příční lodi, jakož očištěn s velkým nákladem tesaný kámen uvnitř hlavního chrámu a vsazeny do zdí bočních

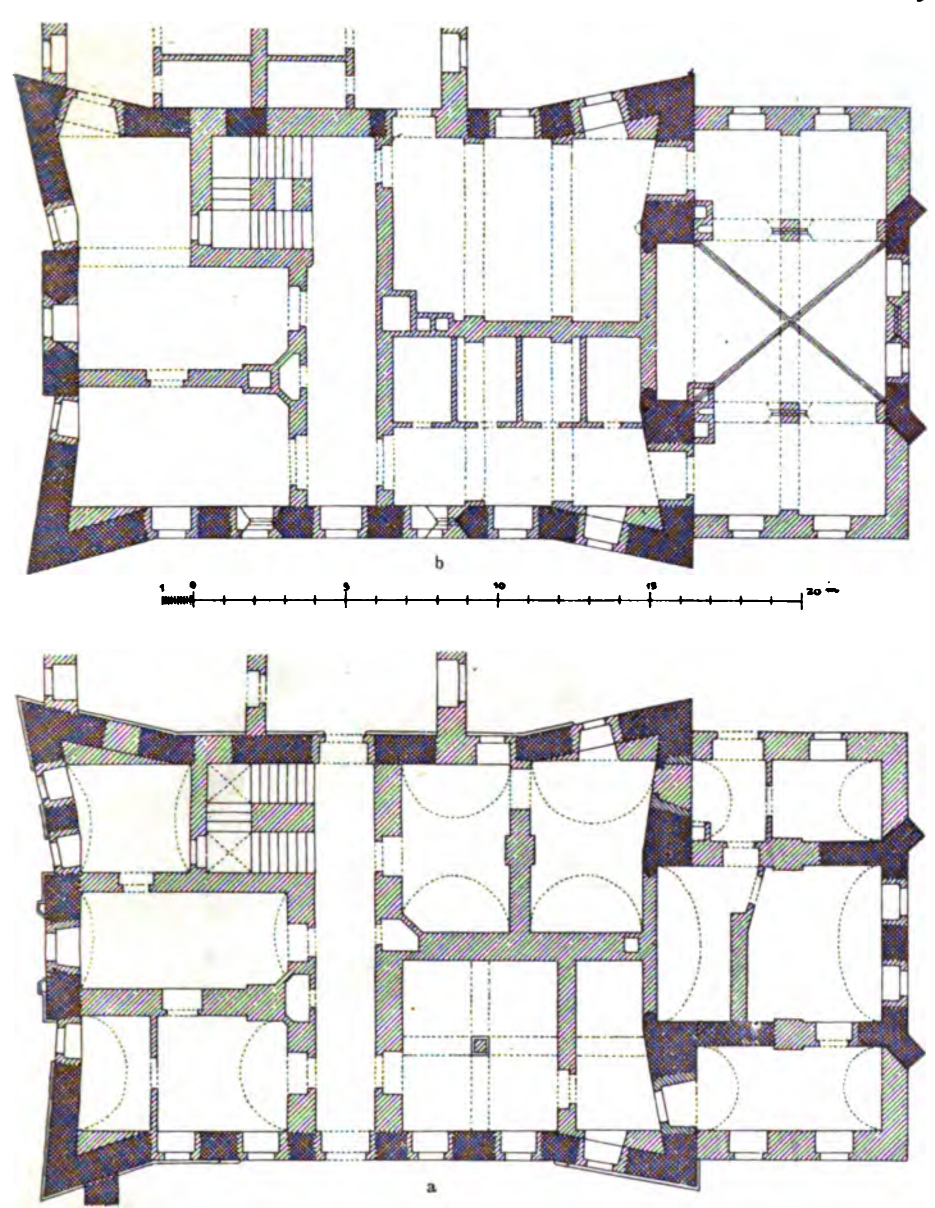
lodí náhrobky dobrodinců a desky mnichů. Terrain rajské zahrady snížen, křížová chodba vyklizena, okna navrácena v stav doby Ungarovské a nový portál k někdejšímu noviciátu a knihovně odkryt. Zazděný portál do kapitulní síně otevřen, okna otevřena a zasklena, síň vyčištěna, sedadly opatřena a nalezené náhrobky opatů do zdí vsazeny. Z dvou místností zřízeno lapidarium, kde všechny nálezy z vykopávek, terasů a mlýnské stoky uloženy.

Obr. 224. Zlatá Koruna. Někdejší kostel sv. Markety.

U kaple Andělů Strážných zazděný triumfální oblouk otevřen a prostou přístavbou uzavřeny a kryty hroby opatů zde pochovaných, odkryty základy starého presbytáře, sakristie a kaple Mariánské, odkryt starý portál a šnek. V dormitáři malého konventu a v refektáři vybourány příčky a odklizeny přístavby starý portál skrývající, jakož i klenba kruchty a pozdějšího přepažení. Odkryto okno gotické a nalezena a vyklizena salaterrena.

Bašta (obr. 219—221) r. 1836 o jedno patro snížená slouží od r. 1789 za faru; před tím byla bytem klášterního správce. Vede k ní pozdně gotický portál v nadpraží s kamenickou značkou, která se vyskytuje také na jižním portálu u sv. Víta v Krumlově, na ostění

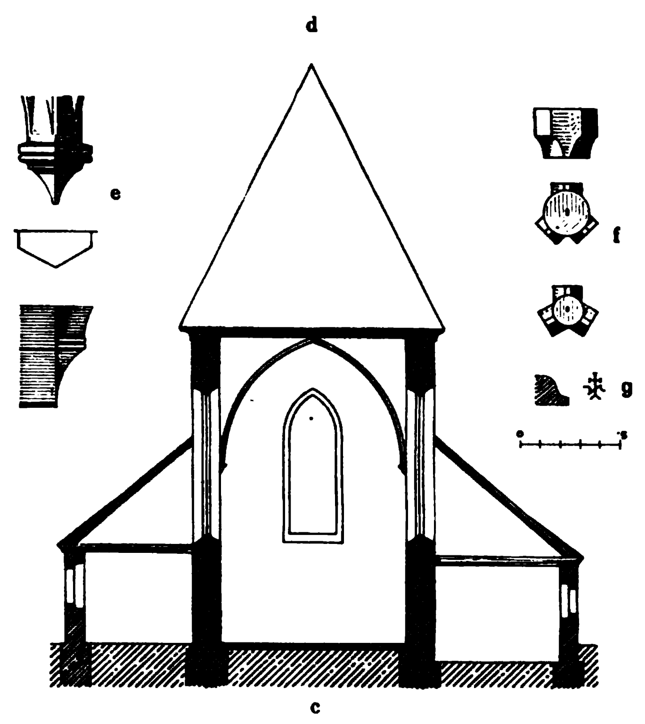

Obr. 225. Zlatá Koruna. Kostel sv. Markety: a), b) půdorys přízemí a I. patra.

sakristie boletické a na bráně vedle kostela sv. Markety. Nad portálem g o t. m a s k a. Budova sloužila za úpadku kláštera i opatům za obydlí, tak také Jiřímu Taxerovi (1568—1577), od něhož pochází sgraffitování budovy. Dle Stohandla nalézal se nad vchodem nápis GEORGIUS TAXERVS 1576. Ve skutečnosti jest tam však pouze v omítce vyškrabáno: T ‡ N ; totéž a stejný letopočet vyskytuje se také na krumlovské pre-

latuře, značka na kvádru studny černické; souvislost doposud nevyjasněna. Připojená brána náleží téže době jako portál; druhý pás jest mladší. Stará kuchyně v traktu vedlejším r. 1841 zbourána a nově vystavěna, 1859 fara se školou přestavěna, 1897 kaplankou zvýšena. Škola přestavována po druhé 1889.

Nynější hostinec (obr. 223) hlásí se svými opěráky a ozubenými štíty do středověku, kdy byl klášterním hospicem. V severním čele jest opěrný pilíř sedlovitě zakončený; klenutých místností

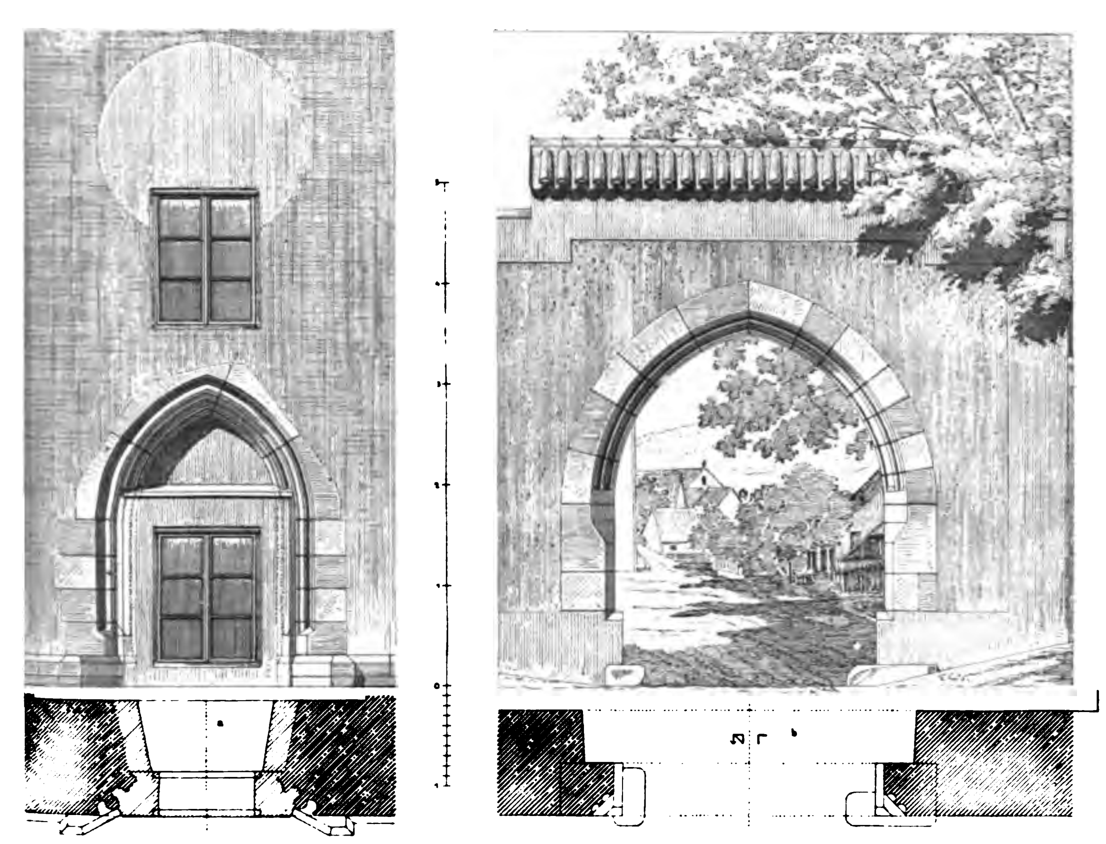
Obr. 225. Zlatá Koruna. Kostel sv. Markety.
c) průřez, d) čelní pohled, e) konsoly, f) svorníky, g) profil kvádru se značkou.

po této straně však dnes nestává. Úprava vnitřní náleží novější době (1851), z venčí viděti stopy menších oken nyní zazděných. Názvy domů, u řezbáře, u rybáků a p. označují domy někdejších klášterních řemeslníků.

Téměř k nepoznání jest změněn KOSTEL SV. MARKETY (obr. 224—226) ležící u zdi klášterní a určený pro laiky; měl závěr přímočárový; místo obvyklých opěrných pilířů vybíhají rohy lodi v ostré hroty, s nimiž se zřídka v podobném tvaru setkáváme, jako k. p. při kostele sv. Otmara v Mödlingu u Vídně, vystavěném 1454—1499, u něhož opačně u lodi použito opěrných pilířů obvyklého jemnějšího tvaru, u presbytáře mohutného sesílení rohů. Loď měla rovný dřevěný

s t r o p. Dne 19. září 1491 udělil biskup kaminský Beneš z Waldšteina o d p u s t k y, aby stavení bylo náležitě opraveno. Tehda snad povstaly nejen ony fortifikační rohy, nýbrž dostala loď k l e n b u, spočívající na 2 s l o n p e c h a postavena také, soudě dle mělkého profilu a kamenické značky, v e d l e j š í b r á n a.

Na t r i u m f á l n í m o b l o u k u skosených rohů a k němu připojeném pasu stávala zděná osmistranná v í ž k a, z níž se dosud část pod střechou zachovala. Takto označeno stáří kostela; neboť veškeré

Obr. 226. Zlatá Koruna. Kostel sv. Markety: a) portál kostela, b) brána vedle sv. Markéty.

svatyně tohoto druhu, z nichž se na českém jihu vyskytuje značný počet, náležejí počátkem svým do 2. pol. XIII. věku. Na někdejší klenby poukazuje jedna p a t k a v lodi a druhá v presbytáři.

Opěrné p i l í ř e p r e s b y t á ř e o jednom ústupku končí sedlem. Mimo to zachovalo se také na straně mimoklášterní ostění někdejšího p o r t á l u. Za Bylanského postaven tam mohutný b a r o k o v ý š t í t s volutami.

V XVII. století měl kostelík 3 o l t á ř e; roku 1676 dělal *Vavřinec Khünmühlner*, truhlář krumlovský, h l a v n í o l t á ř a *Josef Putz* šta-

fíroval postranní oltář. R. 1735 dostal barokní úpravu. Téhož roku založeno zde bratrstvo sv. 14 Pomocníků a ku poctě jejich roku 1746 postaven nový oltář; sestával z 14 pozlacených dřevěných soch sv. Pomocníků, uprostřed nichž stála socha sv. Markety. R. 1765 dostal kostel nové zasklení okena byl také vymalován. Ale když r. 1785 klášter zlatokorunský byl zrušen, zavřen byl r. 1787 a prodán knížeti Schwarzenbergu za 110 zl. kostelík sv. Markety. Věžička a varhany jsou v Hodnově, 3 zvony prodány za 240 zl. do Lišova. Křtitel-

Obr. 227. Zlatá Koruna. Svorník klenby z presbytáře kaple Andělů Strážných.

nice přišla do hlavního chrámu, kazatelna prý do Chvalšin, oltář sv. Markety a kazatelna přišly do Besednic, kdež však oltář shořel, ostatní oltáře koupil kníže. Z kostela stalo se 1787 vojenské bělidlo (tiskárna); náhrobní kameny vyzvednuty a r. 1789 dány do Křemže k vydláždění tamního kostela. R. 1791 strženo klenutí v lodi; roku 1815 zřízena v budově tužkárna, již r. 1843 sirkárna vystřídala. R. 1840 vytrženy kamenné schránky v presbytáři a uloženy do umrlčí kaple hlavního kostela, odkud přeneseny do lapidaria v klášteře. Ale dílo pohromy dovršil oheň r. 1854; jím zničen starý vysoký krov, klenba presbytáře odstraněna a kostel a sakristie přestavěny a přístavbou zvětšeny; r. 1861 střecha nově shořela. Z presbytáře zbyly oba nárožní šikmé opěráky. V závěru presbytáře jest na stěně venkovní vsazena mramorová deska 100 × 55 *cm* s nápisem:

SISTE VIAM CERNENS TILIAM DEVOTE VIATOR
QVAE VIGET ET NVLLO STAT MORITVRA DIE.
SYMBOLA MARTYRY CAPPAS MIRABERE NATAS
CVM RAMVS VIRIDES INDVET VDVS OPES.
TALIA SED NOLENS PATRAS MIRACVLA ZISSKA
DVM PERIMIS SACROS RESTE FVRENTE VIROS.

R. 1556 našel Vaněk z Chabišovic, šafář kněze Matěje, v kostele sv. Markety nahoře mezi cihlami peníze, okolo 460 kop míš; musil se vyznati a nález vydati p. Vilémovi z Rožmberka.

U kostela stával hřbitov. Za doby, kdy kostel klášterní byl v sutinách, pochováváni v kostele bratři klášterní; zde pochován i opat Ondřej Pachmann (1623—1637). Hrob označen deskou s nápisem: ANDREAS PACHMANN ANTISTES FATA PERGIT VT SVPERIS VIVAT SPIRITVS ASTRA SVBIT. Náhrobek se nezachoval.

Pokoj a domek kněze lazarův r. 1420 ležel prý u sv. Markety.

V terase před domem továrním bylo několik tesaných kvádrů profilovaných s kamenickými značkami, z nichž jeden r. 1914 uložen v klášterním lapidariu; ostatní zmizely. (Obr. 225g.)

Ve štítu čís. 44 zazděn kamenný svorník s beránkem pocházející z klenby kaple Andělů Strážných neb hlavního chrámu. (Obr. 227.)

Z prvopočátku užívali opati v pečeti postavy sv. Benedikta s knihou a berlou pod baldachýnem s nápisem kolem, z vosku obyčejného neb červeného, někdy i zeleného; od r. 1553 počínaje přichází trnová koruna a různé odznaky, které se podle osoby měnily. Tak také opat Melchior Hölderle (1579—1608) používal trnové koruny a nad štítem písmena M H A C, infuli a berlu. Od opata Valentina ze Schönbecka (1608—1616) známe jen neúplně jasný znak — v němž mezi jiným vyskytuje se ve dvou polích mořská panna — na kostelních stolicích. Znak opata Bayera (1720—1733) jest na zvonech a na pobočních oltářích; jest do pěti polí rozdělen a obsahuje v prvním kříž s trnovou korunou, v druhém Pannu Marii, v třetím a pátém korunu, ve čtvrtém tři stylisované lilie. Nejčastěji se vyskytuje na budovách znak posledního opata Bylanského (1755—85): štít dělený křížem, na jehož koncích se čtou písmena M. O. R. S. a ve středu oko Boží nad rukami s váhou. V prvním ze čtyř polí: drak s křížem a trnovou korunou na hřbetě, v druhém: P. Marie, v třetím: pelikán, ve čtvrtém: čáp; nad štítem mitra a berla.

Na listinách kníž. archivu krumlovského zachoval se značný počet starších i pozdějších pečetí, z nichž vyjímáme: Obr. 228 opatů: *a*) Hermana z r. 1293, *b*) Arnolda z r. 1390 (viz také obr. 230a), *c*) Rutgera z r. 1436 (viz také obr. 230a), *d*) Gerharta z r. 1458 (viz také obr. 230a), *e*) Mikuláše Frühaufa z r. 1479 (z městského archivu krum-

Obr. 228*c*.
Pečeť opata Ruthgera z r. 1436.

Obr. 228*a*.
Pečeť opata Hermanna z r. 1293.

Obr. 228*b*.
Pečeť opata Arnolda z r. 1390.

Obr. 228*g*.
Pečeť opata Bartoloměje z r. 1553.

Obr. 228*e*.
Pečeť opata Mikuláše Frühaufa z r. 1479.

Obr. 228*d*.
Pečeť opata Gerharta z r. 1458.

Obr. 228*e*.
Pečeť opata Mikuláše Frühaufa z r. 1

Obr. 228*f*. Pečeť opata Wolfganga z r. 1547.

Obr. 228*h*. Pečeť opata Jana z r. 1564.

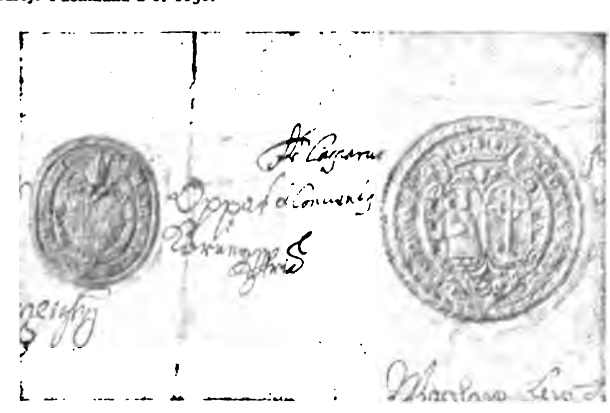
Obr. 228*i*. Pečeť opata Ondřeje Pachmana z r. 1636.

Obr. 228*k*. Pečeť opata Jana Dětřicha Bentia z r. 1650.

Obr. 228*l*. Pečeť opata Bernarda Pachmana z r. 1663.

Obr. 228*m*. Pečeť opata Mat. Ungara a převora Kašpara z r. 1678.

Obr. 228*n*. Pečeť opata Matěje Kurze z r. 1717—1720.

Obr. 228*o*. Pečeť opata Christiana Guschla z r. 1734.

Obr. 229*p*. Pečeť konventu z listiny z r. 1559.

Obr. 229*q*. Pečet konventu a priora Benedikta z r. 1650.

Obr. 229*r*. Pečeť konventu z r. 1673.

lovského) viz také nákres obr. 230a), *f*) Wolfganga z r. 1547, *g*) Bartoloměje z r. 1553, *h*) Jana z r. 1564, *i*) Ondřeje Pachmanna z r. 1636 (viz také obr. 230d), *k*) Jana Dětřicha z r. 1650, *l*) Bernarda Pachmanna z r. 1663, *m*) Matěje Ungara z r. 1678 (viz také obr. 231d), *n*) Matěje Kurze z doby 1717—1720, *o*) Kristiana Guschla z r. 1734; obr. 229 konventu: *p*) z r. 1559, která byla od počátku až dosud užívána, *q*) z r. 1650, *r*) z r. 1678 (viz také obr. 231 f).

Knížecí archiv chová ve svých sbírkách také v ý k r e s y p e č e t í

Obr. 230a. Pečeti opatů: Ludolfa z r. 1355, Arnolda z r. 1390, Adama z r. 1408 Rutgera z r. 1441, Gerharta z r. 1456. Mikuláše z r. 1476.

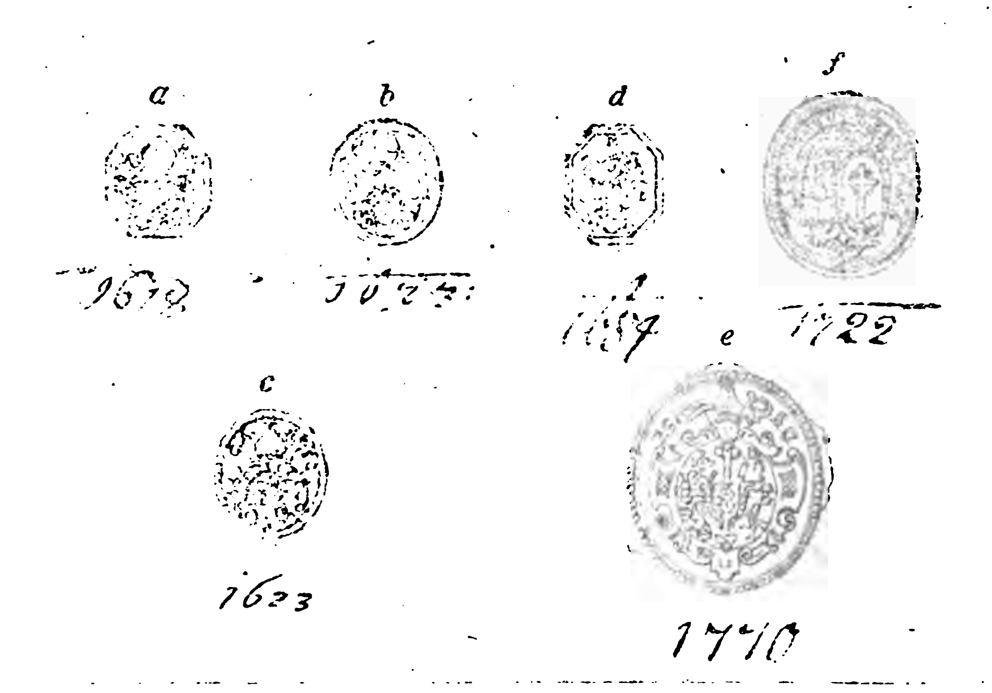
Obr. 230b. Pečeť opata Ondřeje z r. 1483.

Obr. 230c. Pečeť opata Jiřího Hubra.

Obr. 230d. Pečeť opata Ondřeje Pachmanna.

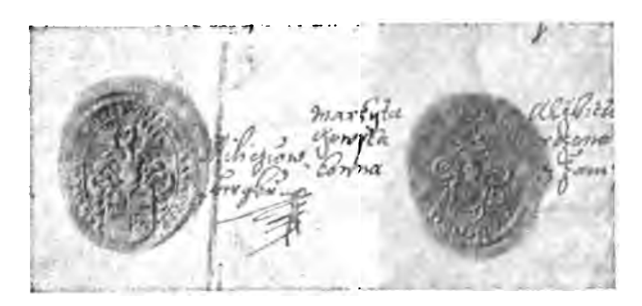
Obr. 231. Pečeti opatů: a), b), c) Jiřího Hubra, d) Matěje Ungara, e) Gottfrieda Bylanského, f) konventu.

korunských opatů od neznámého kresliče a to: obr. 230*a* Ludolfa z r. 1355, Arnolda z r. 1390, Adama z r. 1408, Rutgera z r. 1441, Gerharta z r. 1456, Mikuláše z r. 1476, obr. 230*b* Ondřeje z r. 1483, obr. 230*c*

Obr. 232. Pečeť Václava z Krumlova.

Jiřího Hubra (1616—1623) (viz také obr. 231*a*, *b*, *c*), obr. 229*d* Ondřeje Pachmanna (1623—1637, a vlastními kresbami obr. 231 doplněny pečeti

Obr. 233. Pečeť rytíře Jana Augustina Miličovského a jeho manželky Markety Alžběty.

opatů *a*), *b*), *c*) Jiřího Hubra z r. 1618 a 1623, *d*) Matěje Ungara z r. 1684, *e*) Bohumíra Bylanského z r. 1770 a *f*) konventu z r. 1678.

Připojujeme se zajímavou pečeť Václava z Krumlova,

adminstrátora arcibiskupství, děkana kostela Pražského, co svědka na listině z r. 1460, kterou Prokop z Rabšteina koupil korunské vesnice: Želnavu, Pergfrid, Saldenew, Purgstall, Sonberg a Hintring (obr. 232), a pečeti rytíře Jana Augustina Miličovského z Braunbergu na Chlumečku atd. a manželky jeho Markety Alžběty roz. Hložkové z Žampachu z prodejní listiny r. 1678 (obr. 233).

V budějovickém museum jest velká renaissanční truhla s bohatě vykládanou architekturou na přední straně, jinak hladká, z velké části doplňovaná. Pochází prý z kláštera a byla Lannou museu darována. Označena jest co jihoněmecká práce XVI. stol. (12 A). Také tamní tabulový obraz Madonny se sv. Kateřinou a sv. Marketou jest dle pověsti z Koruny. (Viz Soupis Č. Budějovický VIII. tab. a str. 47.)

Veřejný hřbitov byl po zrušení kláštera a zřízení fary 1787 umístěn nedaleko kostela sv. Markety, r. 1841 zvětšen, 1886 přeložen na pravý břeh Vltavy vedle cesty k Rájovu.

Na rozcestí ke Křemži a Koruně blíže nádraží stojí ŽULOVÝ SLOUP skosených rohů s čtyřstrannou kapličkou a novými obrázky na plechu. Na soklu letopočet 1680.

Křemže.

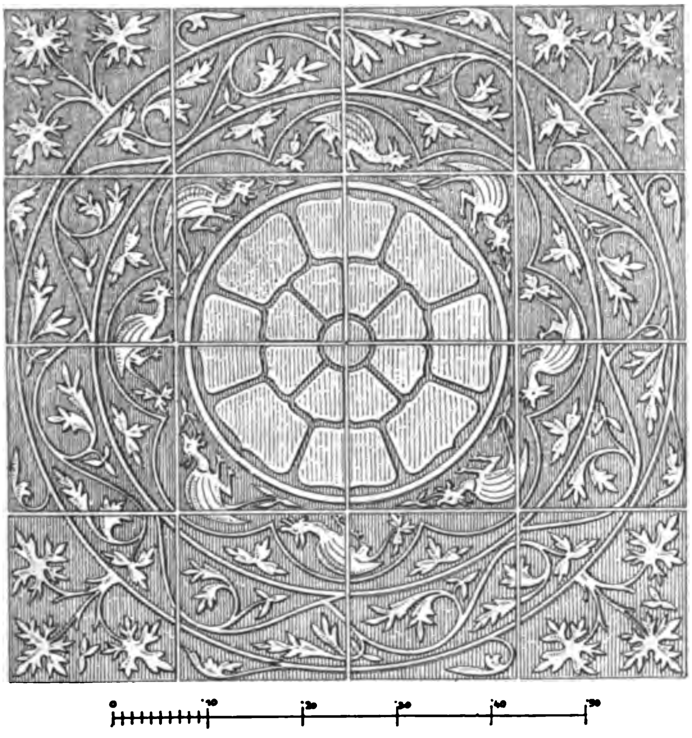
Trajer, 312; A. Sedláček, Místopisný slovník 465; týž, Hrady III., 87; Thom. Gallistl, Heimatskunde 138; Mitteil. der Z.-Komm. 1911, 177 & 289; Jan Elias, Farní osada Křemže 1896; Th. Wagner, Jan Smil z Křemže. (Čas. česk. musea 1888, 169.) Fr. Lego, Železná obětní zvířátka z Dolní Vltavice (Č. Lid X., 1901, 143); Č. Zíbrt, Obětní železná zvířátka (Č. Lid XIV., 1905, 228); Heinrich Richlý, Eiserne Opferthiere. (Zeitschr. f. öster. Volkskunde VII., 1901, 57); Jos. Blau, Die alten Ewiglasten d. eisernen Kühe u. ihre angeblichen Rechtssymbole (Zeitschr. f. österr. Volkskunde XVIII., 1912, Heft IV. und V.).

Na místě někdejší tvrze nalezeny 2 kusy hliněné nádoby písmem ve 2 řadách (střep s dvouřádkovým nápisem got. má černický řídící učitel Paclík), druhý jest v zámku krumlovském (obr. 234), gotický meč (meč má prý lékárník budějovický Frant. Latzel), hrot šípu a kachlíky, z nichž 16 tvoří čtverec s 5tilistou růží. (Obr. 235 *a, b, c.*) V březnu 1911 nalezen hrnec s osmilinkovou ozdobou, korunkou a růží 67 *cm* vysoký, 46 *cm* nahoře a 28 *cm* dole v průměru měřící, má taktéž lékárník Latzel. (Obr. 236, 237.) Pečetítko Alexandra Častolára z Dlouhé Vsi nalezeno mezi Chlumem a Lhotkou r. 1837. (Obr. 238). Věci ty jsou dílem v Krumlově, dílem v Č. Budějovicích, dílem v Praze, pečetítko v krumlovské sbírce zámecké.

Křemže jest starého původu, stávala již při založení kláštera zlatokorunského r. 1263. Náležela pánům Dubenským z Chlumu, z nichž první r. 1274—1279 se připomíná; r. 1318 uvádí se Smil z Křemže, který na „Hradišti" založil tvrz. R. 1447 zabral Oldřich z Rožmberka zboží Křemžecké a hrad zbořil. Roku 1451 prodána

Obr. 234. Křemže. Střep staré nádoby s nápisem z „Hradiště".

Obr. 235a. Křemže. Dlaždice z „Hradiště".

Obr. 235b. Křemže. Dlaždice z „Hradiště".

Obr. 235c. Křemže. Dlaždice z „Hradiště".

bratřím Přibíkovi a Benešovi z Chlumu vyjma louky „v Hracích" a roku 1547 Janu Častolárovi z Dlouhé vsi i s pustým hrádkem nazvaným Hradiště v Křemži. Spojena na novo s Chlumem. Když Chlum odprodán r. 1668 knížeti Janu Kryštofanu z Eggenberga, Křemže zůstala u panství Chlumeckého, které r. 1678 postoupeno bylo Janem Augustinem Miličovským z Braunberga klášteru zlatokorunskému, po jehož zrušení přešla na knížete ze Schwarzenberga.

Místo, kde stávala tvrz, uvádí se roku 1544 co pusté „Hradiště"; zdivo tvrze rozneseno ponenáhlu k stavbě domků městských. Dvůr byl rozprodán, dnes na někdejším hradišti stojí několik menších domků (čís. 51, 53, 54, 55, 104, 108, 111), jejichž stavba dala podnět k uvedeným nálezům.

R. 1863 stala se Křemže znova městečkem; užívá znaku Dubenských z Chlumu: střely; dne 4. března 1840 vyhořelo z velké částky.

KOSTEL ARCHANDĚLA MICHALA připomíná se poprvé roku 1369, r. 1351 plebán Dětřich. V létech 1470 opravován kostel. R. 1557 rozbil se tu zvon. R. 1560 pochován pod kamenným epitafem ve prostřed kostela majitel statku chlumského Jan Častolár z Dlouhé vsi, jenž byl r. 1557 loď kostelní rozšířil. V létech 1609—1614 pořídil Alexander Častolár pro zdejší kostel oltáře, kazatelnu a

malovaný táflovaný strop. Registra taxová z roku 1624, uvedená u Chlumečku, popisují: „Kostel sv. Michala archangela Páně s stropem pěkně a nákladně vymalovanej, oltáře tři, kazatedlnice v nově udělané a draze zlatem illuminované, v němž se ceremonie katolické zachovávají, povrchu cihlou, dvě věže kamenné, na níž tři pěkné a veliké zvony zavěšeny jsou... Zmínka se činí též o „kostelíku druhým menším tu nad

Obr. 236. Křemže. Hrnec z „Hradiště".

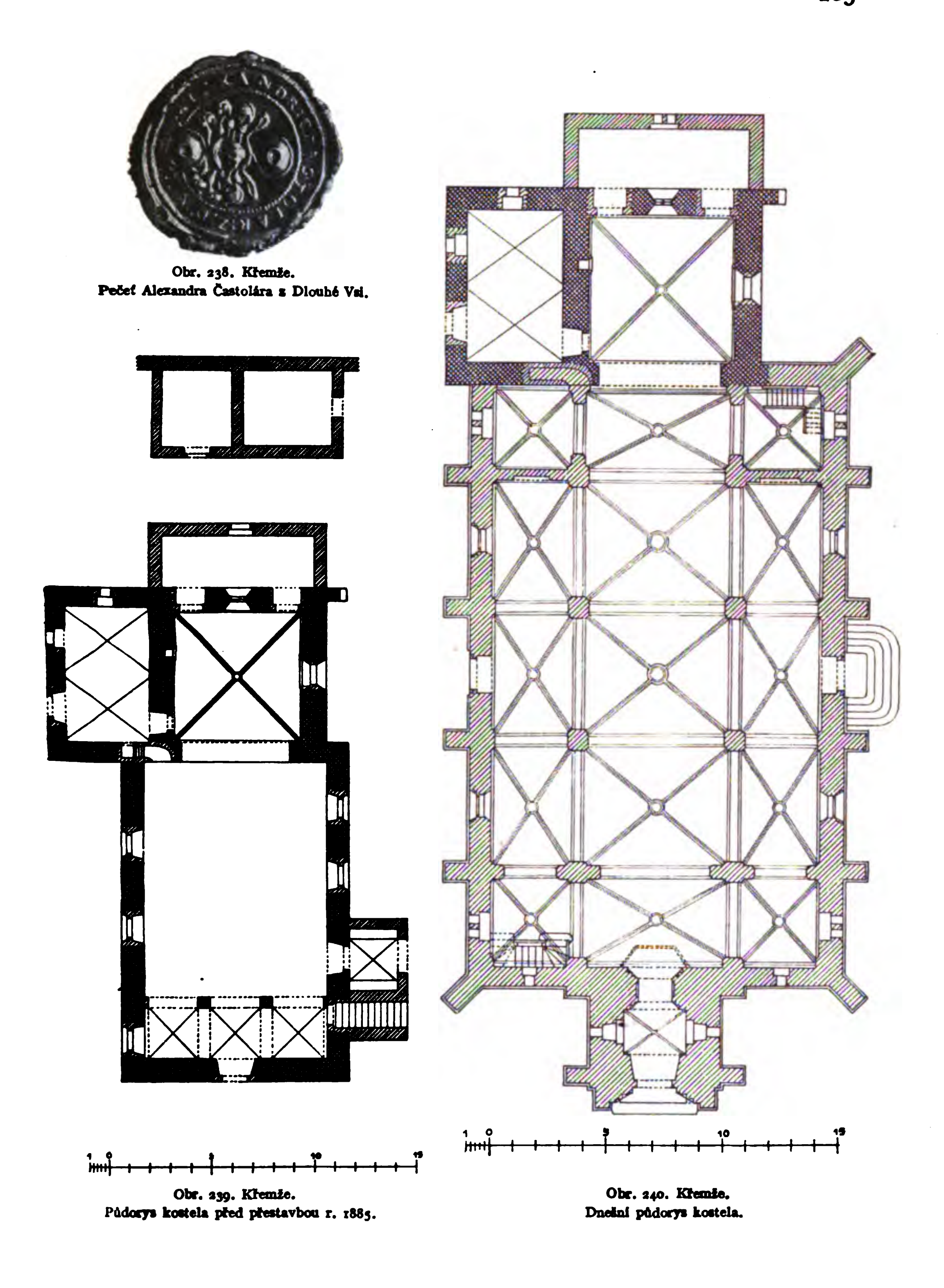
městečkem Křemží ležícím založení sv. Panny Voršily." „Pohřeb tu v témž kostele sv. Michala archangela Páně v městečku Křemži od starodávna rodu toho pánův Častolárův Dlouhoveských z Dlouhé vsi jakožto fundátorův jest a zůstává. Ten sobě, svým bratřím a všem z rodu toho Alexander Častolar si vymiňuje." Podle popisu z roku 1678 byl chrám Páně v Křemži náležitě vystavěný, kůrkami červenými pokrytý a měl uvnitř pěkné 3 oltáře a okolo hřbitov vysokou zdí ohrazený; jenom fara nebyla ještě dostavěná.

K posvěcení chrámu božího darovala r. 1678 Marketa Milčovská z Braunberga na kalich hedvábnou roušku se zlatými kraj čky a ornát harasový bílý s červenými květy a prostředkem zeleným. R. 1682 věnovala tehdejší rektorová Zuzana Weixlerová červenou plenu z kvadrátů dykytových a mřížek sešívanou. Podle inventáře z r. 1682 měl kostel: staré mosazné ciborium s křížkem, stříbrné po-

Obr. 237. Křemže. Hrnec z „Hradiště".

zlacené ciborium s přikryvadlem, monstranci stříbrnou pozlacenou, maličkou monstranci stříbrnou, kříž stříbrný pozlacený, 2 kalichy pozlacené, 1 kalich samý stříbrný s paténou, pacem stříbrný s obrazem P. Barbory, ornát červený zlatohlavový, ornát bílý zlatohlavový, antipendium s mřížkami, kaditelnici a lampu mosaznou, 10 mosazných svícnů, 5 cínových svícnů, postavníků 11, 1 kříž velký, bibli latinskou starodávnou a 7 starých knih. R. 1678 prodal Jan Miličovský z Braunberga dvůr s podacím v Křemži klášteru zlatokorunskému, od něhož roku 1787 přešly na panství krumlovské. Roku 1789 byla krytba velmi chatrná, čímž i krov i klenutí trpěly; zvláště klenutí nad sakristií nedalo se více opraviti. Klenutí lodi se neodporučovalo, protože zdi byly slabé a ze špatného zdiva; měla se tudíž jen prkny pobíti a orákosovati. Místo prejzů, jichž chtěli užíti ke krytí zdi hřbitovní, měl se krov taš-

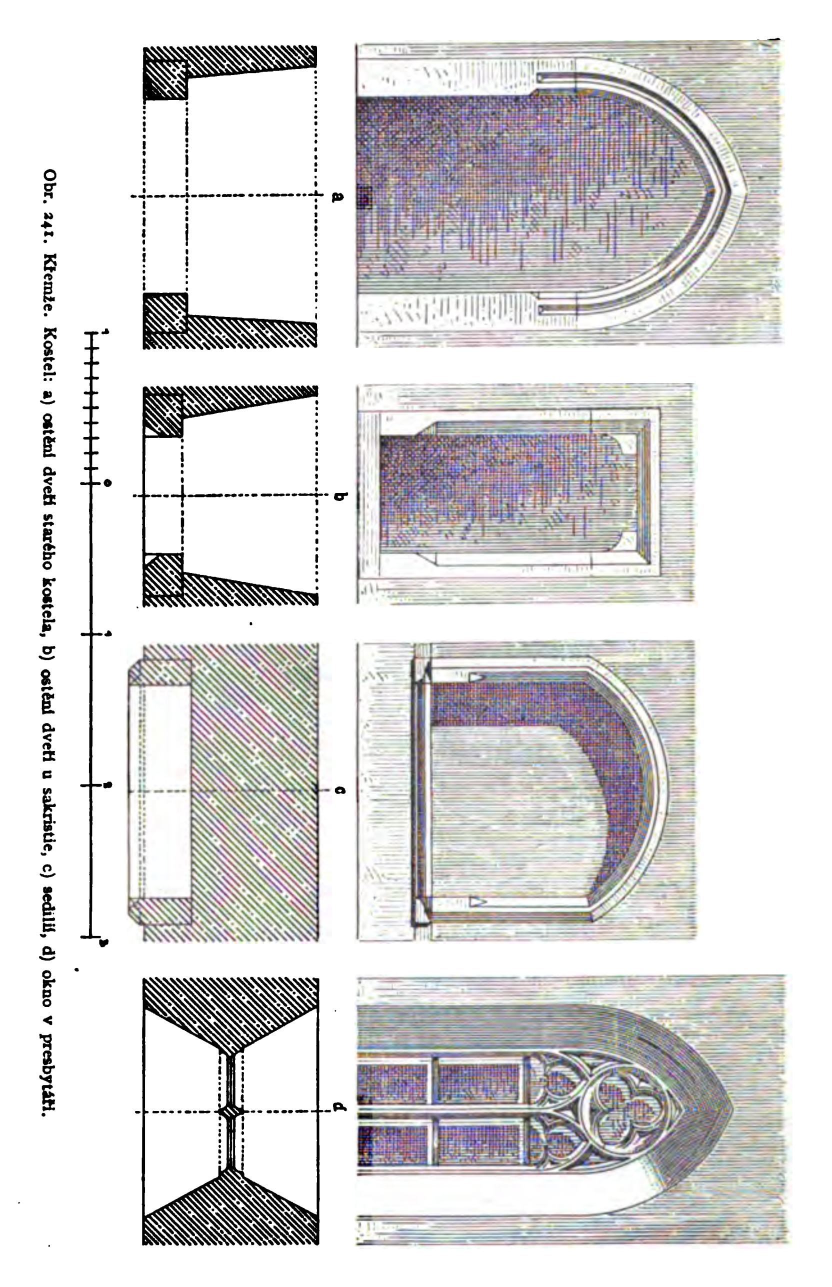

Obr. 238. Křemže.
Pečeť Alexandra Častolára z Dlouhé Vsi.

Obr. 239. Křemže.
Půdorys kostela před přestavbou r. 1885.

Obr. 240. Křemže.
Dnešní půdorys kostela.

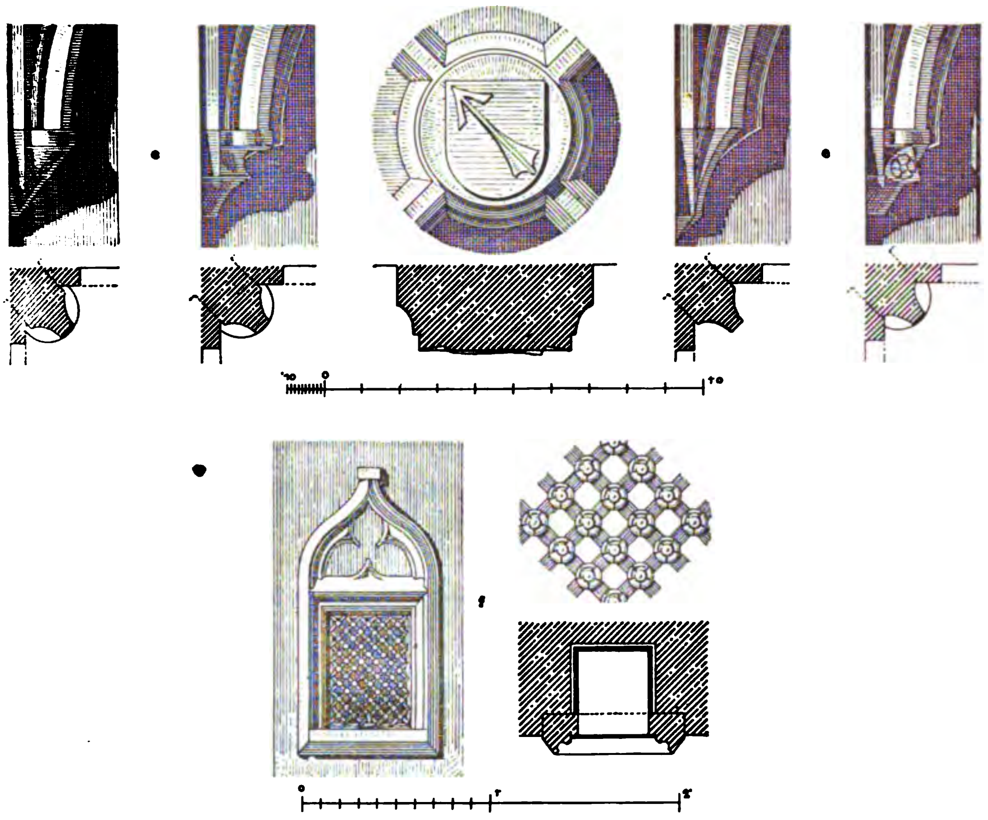
k a m i přikrýti. Kostel měl býti starými n á h r o b k y z k o s t e l a s v. M a r k e t y v K o r u n ě vydlážděn. Též š t í t shledán těžkým, měl proto s e b r á n a valbou nahražen býti. Konečně měla se 2 o k n a

Obr. 241. Křemže. Kostel: a) ostění dveří starého kostela, b) ostění dveří u sakristie, c) sedilií, d) okno v presbytáři.

v l o d i a v s a k r i s t i i v y l á m a t i, by kostel se stal světlejší. Již r. 1803 žalovali osadníci, že kostel jejich jest malý (loď 14·52 *m* dlouhá a 8·84 *m* široká, preskytář 7·57 *m* dlouhý a 6·45 *m* široký), žádajíce za jeho

rozšíření. A když to nic nepomohlo, přistavěli r. 1827 svým nákladem síň nad hlavním oltářem a dali tento opraviti. Konečně roku 1885 zbořena loď a vystavěna ve větších rozměrech pseudogotickým slohem; vysvěcena 1887 dne 23. října. Z dřívějšího kostela zbylo jen staré gotické kněžiště se zadní (obr. 239—242) komorou. Nad hlavním vchodem jest vysoká věž se 3 zvony, krytá břidlicí; ostatní budova

Obr. 242. Křemže. e) Patky a svorník v presbytáři, f) sanktuář a detail mříže.

má taškový, sakristie plechový kryt. Kněžiště kvadratické 6·50 *m* dlouhé, 6·25 *m* široké jest do kříže sklenuto; žebra žlábkovaná opírají se o zakulacené konsoly, z nichž jedna dekorována štítkem s růží; ve svorníku znak střela. Po straně evangelia jednoduchý sanktuář s oslím hřbetem a mělkou kružbou, v tympanonu uzavřen jednoduchou kovanou mřížkou. Naproti kamenné sedátko s kamennou obrubou v segmentu sklenutou. Okno goticky sklenuté jest bez kružby; za to zachovalo si okno za hlavním oltářem dosud kružbu čtverlistu i s prostředním prutem. Tam přistavěná ouzká komora jest novější přístavbou, asi z r. 1827; kněžiště však a sakristie, k níž odtud vedou dveře s got. ostěním rovného nadpraží, náleží konci

XV. století; klenba, dvoukřížová, byla kdys v patkách o 0·80 *m* nižší dnešní z r. 1789 (?), kdy as okna gotická byla rozšířena. Kněžiště zvýšeno r. 1827 o jedno patro, které však při přestavbě r. 1885 bylo sneseno. Zvony byly umístěny ve zvláštní severně od kněžiště postavené dřevěné věži na vyšší podezdívce. Loď stará byla mnohem menší nežli dnešní, měřila pouze 14·52 *m* délky a 8·84 *m* šířky a dělena byla od kněžiště got. triumfálním obloukem okosených hran, který při přestavbě zvýšen. Nynější loď trojdílná stejné výše spočívá na čtyrech párech zděných kvadratických pilířů okosených hran a měří 20·75 *m* délky a 14·25 *m* šířky. V postranních polích u kněžiště upraveny oratoře s dřevěnými schůdky; v třech polích v čele západním postaven podklenutý kůr, z něhož vedou schody na věž a půdy. Hlavní zdi sesíleny opěrnými pilíři. Dlažba jest vesměs žulová. Kostel jest orientován.

Ze starého vnitřního zařízení zachovalo se tu jen málo:

Dřevěná socha P. Marie s rozprostřeným pláštěm 1·90 *m* vys., práce z pol. XVI. století s obličejem klidného výrazu, na prsou kříženýma rukama a šatem volně splývajícím nepatrně méně hlubokých a mírně lomených záhybů, v nejnovější době nevkusně fasovaná.

Malá dřevěná soška Bolestné P. Marie z pol. XVIII. stol., živá, s nadmutým vzletným pláštěm, velmi dovedné řezby, méně zdařilé však novější polychromie; vys. 0·60 *m*.

Nástěnný Kristus na kříži realisticky řezaný a nedobře natřený z polovice XVIII. věku; korpus 1·25 *m* vysoký.

Vše ostatní rozděleno do okolních kaplí.

Nynější veškeré vnitřní zařízení zbudováno současně s novou lodí v témže slohu pseudogotickém a jest po většině práce domácí; obraz hlavního oltáře maloval *Rudolf Vácha.*

Z inventáře uvádíme:

Kalich mosazný se stříbrnou pozlacenou kupou, vyrytým jménem MARIA na hrdle, hladkou hruškou a nohou, na níž se nalézá stříbrný štítek se znakem střely — někdejších pánů z Chlumu, formy přechodní z pol. XVI. stol. vys. 0·23 *m* nyní v dieces. museum v Budějovicích. (Obr. 243.)

Kalich s kupou označenou a puncem novodobým s tepaným košem stříbrným, na němž andělíčci s nástroji umučení Páně, z 2. pol. XVII. stol., noha hladká, kovová z doby po 1810, vys. 0·24 *m*.

Pacifikál kovový s dovedně tepanou nohou a hruškou z pol. XVIII. stol. (rokoko), stříbrným Kristem s skelnými kameny, 0·34 *m* vys.

Schránka na hostie k nemocným, stříbrná, pozlacená s nápisem kolem: ECCLESIÆ KREMSENSIS z konce XVII. stol., označená pražským puncem z r. 1806.

Stříbrná nádobka na sv. oleje, hladká s obrubou šupinovatou ze zač. XVIII. stol.

Trojdílná nádobka na sv. oleje hladká, s nápisem: Ecclesiae Cremsennsis z konce XVII. stol. s novější vykrouženou nohou.

Mosazný svícen renaissanční s nápisem:

WACZLAW MILNARSZY
ZVZANA MILNARSZKOWA
1602

a kolem odznakem stavovským; 2·65 *m* vys. (Obr. 244).

Kropenka měděná, visutá, tvaru mušlovitého z 2. pol. XVIII. stol.

Kasule modrá plátěná s pruhem květinové posamenterie z 1. pol. XVIII. stol.

Kasule modrá z rokokové, pestře květinované látky hedvábné z pol. XVIII. stol.

Pluviál černý s bělavými naturalistickými růžemi, šatu smutečního, z pol. XIX. stol.

Misály č. 2131 a 2132 v universitní knihovně pražské patřily r. 1482 faráři Martinovi v Křemži; první má drobné genealogické a nekrologické poznámky o rodině z Chlumu.

Matriky z r. 1658, dvě pamětní knihy z r. 1568.

Cínová křtitelnice o třech nohách s dvěmi okřídlenými hlavičkami, železnými kruhy a nápisem: LETA PANIE 1637 DEN W PAMATNI SWATEHO JANA KRZTITELE VROZENI A STATECZNI RITIRZ PAN IAN ALBRECHT CZASTOLAR DLAVHE WSI A NA CHLVMECZKV IAKOZTO KOLATOR FARI KRZEMCZKE DAL GEST TVTO KRZTITDLNICZI KE CZTI A CHWALE PANA BOHA WSSEMOHAVCIHO A SWATEHO MICHALA ARCHANDIELA PANIE NA SWVI WLASNI NAKLAD A WIECZNAV PAMATKV VDIE(LATI) BVH RACZ GEMV ZDE CZASNIE A POTOM WIECZNIE W NEBESKIM KRALOWSTWI HOINA ODPLATA BEITI.

Uprostřed písma znak jeho. Na víku nová soška sv. Jana Křtitele. (Obr. 245.)

V kněžišti hrobka Častolárů z Dlouhé vsi, v níž r. 1885 shledány dvě dřevěné rakve s kostmi, které se rozpadly.

Náhrobky:

Uprostřed kostela pochován Jan Častolár († 28. května 1560). Nápis na jeho náhrobku zněl: Leta Panie 1560 w autery przed sv. Duchem vmrzel gest Vrozeny Pan Jan Czastolar z Dlauhe Wsy a na Chlumu a tuto gest pochowan. Na geho dussi Pan Buh racz se smilovati.

Jest ze žuly a měří 0·89 *m* šířky a 1·88 *m* výšky. Zesnulý představen jest v celé postavě, obrněn, pravicí se opíraje o štít se znakem, levicí o meč; u nohou železné rukavice s helmicí. Náhrobek zasazen nyní v komoře za hlavním oltářem; jest bez legendy — snad sešlapané. (Obr. 246.)

Obr. 243. Křemže. Kalich z XVI. stol. se znakem střely.

Před oltářem blíže kazatelny pohřbena pod ozdobným epitafem Maruše z Brloha, manželka Oldřicha Častolára († 25. dubna r. 1596) s nápisem: Leta Panie 1596 ten Czwrtek po Prowodni Nedieli Vrozena Pany Marusse Czastolarowa z Brloha Pani manzelka Vrozeneho a stateczneho Rytyrze Pana Woldrzicha Czastolara Dlauhoweskyho z Dlauhe

Wsy a na Chlumu z tohoto placztiweho audoly prostrzedkem smrti gest wykroczila. Pan Buh racz gi milostiw byti a w poczet wolenych Bozich przigiti.

Bývalý regent rožmberský Častolár Dlouhoveský měl tu náhrobek s nápisem: Leta (1604) ziwot swug dokonal Vrozeny a

Obr. 244. Křemže. Mosazný svícen z r. 1602.

Stateczny Rytirz Pan Czastolar Dlauhowesky z Dlauhe Wsy a na Chlumu niekdy Regent dobre a Slawne pamieti G. Mti. Pana Pana Wylyma z Rozemberka a na Czeskem Krumlowie etc. y take potom Regent Pana Pana Joachyma Woldrzicha z Hradcze a na Hradczych a tuto tielo geho v przitomnosti mnohych wzactnych Panuw a dobrych lydi podle rzadu Krzestian-

skeho v mnohe pocztiwosti pochowane gsaucz w Panu odpocziwa . . . Gehozto dussi y nam wssem hrzissnym Pan Buh Milostiw byti radostne z mrtwych wstani poprziti a potom w poczet wolenych swych przigiti racz. Amen.

Obr. 245. Křemže. Cínová křtitelnice z r. 1637.

Oldřich Častolár † 21. července r. 1609 dostal nápis: Leta Panie 1609 w Autery przed sv. Annau vrozeny a Stateczny Rytirz Pan Woldrzich Czastolar Dlauhowesky z Dlauhe Wsy a na Chlumu po zdegssiho ziwota tohoto tiezke praczy w Panu ziwot swug dokonal a w tomto mistie odpocziwa. Pan Buh racz dussi geho w pocztu S. wolenych przigiti.

Dne 10. září 1631 pochován Rudolf Častolár, syn Jindřichův.

Nedlouho před r. 1643 zemřelý Leopold Častolár, syn Oldřichův, pochován v hrobce; starší bratr jeho Jinřich, též r. 1643 zemřelý, pohřben uprostřed mezi kazatelnou a prvními lavicemi.

Na levé straně oltáře byla zasazena deska Mariany Johanny Kořenské, manželky rytíře Lukáše Kořenského na Újezdě, majitelky Holkova; nyní zazděna v komoře za hlavním oltářem. Z nápisu v hořejší polovici dá se jen čísti:

Obr. 246. Křemže. Náhrobek Jana Častolára z r. 1560.

LETA PANIE 1657 20 DNE MI
ESICE DVBNA VMRZELA VR
(OZENA PANY MARI)ANA IO(HANNA)

Jest ze žuly, 0·82 *m* široký a 1·52 *m* vysoký, sešlapaný. V dolejší polovici kolmo rozštípený štít hladce sešlapaný s přilbou a fafrnochy.

Zvony: jsou čtyři, 3 ve věži a 1 v sanktusu:

Velký průměru 1·01 *m*, šikmé výšky 0·82 *m*, kolmé 0·84 *m* (?), má pod korunou nápis: GEORG WENTZESLAVS KOHLER GOS MICH IN

BVDWEIS ANNO 1729. Na plášti reliefy: sv. Michala, P. Marie a Krista na kříži; pod nápisem šalvějové listy, nad věncem olšové ratolesti. Odveden státu r. 1917; vážil 620 *kg*.

Prostřední průměru 0·83 *m*, šikmé výšky 0·69 *m*, kolmé 0·70 *m* má pod korunou třířádkový nápis: LETHA OD NAROZENI SINA BOZIHO TISICZIHO PIETISTEHO PADESATEHO SEDMEHO TENTO ZWON GEST VDIELAN ZA DRZENI A SPRAWOWANI FARI KRZEMECZKI VROZENEHO PANA IANA CZASTOLORA Z DLVHE WSI A NA CHLVMV. Na plášti Kristus na kříži, po levé straně ve štítku pečet s růží, po pravé znak Častolárů; jinak hladký.

Malý průměru 0·53 *m*, šikmé výšky 0·38 *m*, kolmé 0·40 *m*, pod korunou s nápisem:

DA PACEM DOMINE IN DIEBVS NOSTRIS QVIA NON EST IVXXXXXII.

Na plášti Kristus na kříži, jinak hladký. Odveden státu při 2. rekvisici r. 1917; vážil 95 *kg*.

Nejmenší průměru 0·41 *m*, šikmé výšky 0·32 *m*, kolmé 0·34 *m* má pod korunou jednořádkový nečitelný nápis přehozených got. písmen, jinak hladký. Váží 36 *kg*.

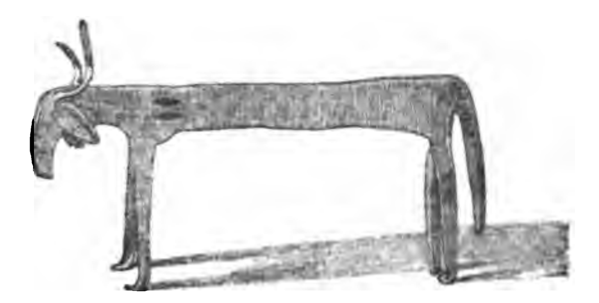
[illegible]

Několik minut od městečka stával HŘBITOVNÍ KOSTELÍK SV. VORŠILY, vystavěný od Jana Častolára z Dlouhé vsi, pána na Chlumu; dne 19. června 1550 se stavbou započalo a téhož roku dokonána. Největší zvon z Kuglveitu 2 centy těžký vyžádal si r. 1555 Jan Častolár Dlouhoveský do kostelíka sv. Voršily v Křemži. Když hřbitov kolem kostela nepostačoval, přeložen sem. R. 1837 opraven kostel a ozdoben vížkou plechem pobitou. Potom byv bleskem spálen, nebyl více vystavěn. Na místě jeho zbudována r. 1905 nákladem Mons. Václava Cáby, probošta Jindřicho-Hradeckého, zdejšího rodáka, nová kaple v slohu pseudorománském. Loď podlouhlá rákosovaná zakončená sklenutou půlkruhovou absidou, v níž stojí malý kamenný oltářík s Kristem na kříži od kamenické školy hořické z tamního materiálu zbudovaný. Nad oltářem barokní olejový obraz sv. Voršily, nevalné ceny umělecké.

U vchodu hřbitovního stojí ŽULOVÝ SLOUP s hlavicí toskánskou asi z XVIII. stol. pocházející a nově letopočtem 1850 označený.

Na faře se uchovávají 2 dřevěné štočky k obrázkům Bolestné P. Marie na členské lístky bratrstva P. Marie, z nichž jeden lístek z r. 1779 se zachoval. Jeden štoček 13·5 *cm* šířky a 0·17 *m* výšky vykazuje jemnou, druhý štoček 14·5 *cm* šířky, 0·17 *m* výšky 4 hrubší řezby.

Mimo to má kaplan P. Jakub Jílek starší obraz olejový P. Marie 0·43 *m* šir., 0·55 *m* vys. Kopii dle Perugina, práce slabší v pozlac. rámu 1. pol. XIX. stol. a obraz Srdce Páně, 0·46 *m* šir., 0·58 *m* vys. lepšího provedení z pol. XVIII. stol.

Obr. 247. Křemže. Železná kráva.

V románské komoře krumlovského zámku uchována z fary křemžecké železná kráva, druhá nalézá se dieces. museu Budějovickém. (Obr. 247.) Bylo jich 123 a tvořily značný příjem záduší.

Křenov.

Th. Gallistl, Heimatskunde d. pol. Bez. Krummau 71; P. Stohandl a V. Fiedler, Series abbatum Sanctae Coronae.

Německý i Český Křenov uvádějí se roku 1445 mezi zbožím zlatokorunským, avšak v odvislosti od pánů z Rožmberka.

V Německém Křenově měl klášter DVŮR, v němž byla KAPLE ozdobná s podlouhlými okny beze střechy, kterou úředníci krumlovského zámku poručili rozbořiti a na místě ovčinec postaviti.

Regent Jakub Krčín z Jelčan sděluje v přehledu své činnosti na panstvích rožmberských k r. 1579, že založil a dědinami rozšířil dvůr Křenovský. Velkého rozšíření došel dvůr Křenovský r. 1609, když komorou král. všecky usedlosti (9) v Německém Křenově byly skoupeny a ke dvoru obráceny. Tím byla celá ta vesnice svedena. R. 1681 dvůr Křenovský vyhořel a znova vystavěn.

R. 1823 vystavěna rozhledna JOSEFOVA VĚŽ na Kleti.

R. 1912 nalezen ve dvoře svorník brány rustikové se znakem rožmberským z 2. pol. XVI. st.; uložen v romanské komoře zámku krumlovského. Ze starších budov nezachovalo se ničehož.

Křištanov. (Christianberg.)

J. Trajer, Dioecese Budweis 897; Th. Gallistl, Heimatskunde des polit. Bez. Krummau 64.

Krátce před r. 1694 od knížete Jana Křišťana z Eggenberga ves založená a podle něho pojmenovaná. R. 1787 založena lokálie. Kaple v knížecí myslivně mízavské byla prozatím k bohoslužbě připravena a lokalistovi dány 2 pokoje k obývání. Roku 1798 položen základ k novému 12° dlouhému a 6 sáhů širokému KOSTELU JMÉNA JEŽÍŠE na pastvině Bart. Rubenzra; 17. listopadu 1799 byl vysvěcen.

Jest to prostičká k východu orientovaná budova, sestávající z presbytáře pěti stranami nepravidelného osmistranu sestrojeného, k němuž na sever připojena malá současná sakristie, roku 1846 o poschodí zvýšená. Loď podlouhlá uvnitř s oblými rohy má v čele hudební kůr na čtyrech dřevěných sloupech spočívající s kulatým schodištěm vedoucím dále na půdu a malou dřevěnou vížku v čele lodi postavenou. Presbytář měří i s vítězným obloukem 7·15 *m* + 0·95 *m* délky, 6·50 *m* šířky, loď 14·90 *m* délky, 9·40 *m* šířky. Obě místnosti mají rákosovaný strop a jsou dlážděny kehlheimskými a žulovými plotnami; jedině sakristie jest valeně sklenuta. Celá budova i s věžičkou kryta šindelem. Okna zasklena v novější době malbami na skle.

R. 1843 vymalován kostel.

Stejně jednoduchá jest vnitřní úprava. Hlavní oltář rokokový sloupový s novými soškami pochází z doby založení a byl r. 1843 doplněn ochozem se sochami sv. Anny a sv. Jáchyma. R. 1890 a 1908 oltář i s ostatním zařízením obnoven. Práce jest vesměs slabá; obrázek sv. Jana Nep. taktéž bez umělecké ceny.

Poboční oltář s obrazem sv. Linharta — snad od *Kamaryta* — a novějšími sochami sv. Prokopa a sv. Floriána (z r. 1895), barokní, sloupový, přišel sem asi z některého zrušeného kláštera, neboť jest starším kostela a práce dosti dobré. Druhý poboční oltář s novějším obrazem neposkvrněné P. Marie a taktéž novějšími méně zdařilými sochami sv. Jana Nep. a sv. Václava jest prací z polovice XVIII. stol. Řezba dobrá, nezdařilou obnovou však znehodnocena.

Také barokní kazatelna z 2. pol. XVIII. stol. nezískala obnovou.

Varhany pocházejí od krumlovského varhanáře *Jenschke* z r. 1842 a byly r. 1890 obnoveny.

Stará křížová cesta zrušena.

Na věži visí 3 zvony, z nichž největší pochází odjinud. Měří 0·52 *m* průměru, 0·39 *m* šikmé a 0·42 *m* kolmé výšky a má mezi dvěmi okružními okrasami akantovými u koruny nápis: ANTONIUS SCHÖNFELDT ANNO 1699 VETERO PRAGÆ ME FVDIT; na plášti nápis:

S. DEVS. S. FORTIS
S. & IMMORTALIS
MISERERE NOBIS

dále korunovaný kolmo rozdvojený štít (jehož první pravé pole křižováno diagonálně, druhé levé damascenováno), po každé straně palmou zdobený, po levé straně s písmenami: I. D. D. G. B. W. L. B. D. M., po pravé: D. I. L. S. C. M. A. C. F. F., naproti relief sv. Jana Nep. s podpisem: S. JOANNES NEPOMVC. O. P. N. a na druhé straně u věnce nápis:

I. N. R. I.
TITVLVS · TRIVMPHALIS · DEFENDAT ·
NOS · AB · OMNIBVS · MALIS ·

prostřední průměru 0·45 *m*, šikmé i kolmé výšky 0·33 *m* má u koruny ornamentovaný pásek a pod ním festony; na plášti relief Krista oráče a naproti znak zvonařský s jménem IOHANN ADAL. PERNER IN BVDWEIS a letopočet 1815. Odveden státu r. 1917; vážil 53 *kg*.

Na místě třetího visel až do r. 1884 taktéž zvon z r. 1815, dnes se tam nachází jiný průměru 0·28 *m*, šikmé výšky 0·27 *m*, kolmé 0·28 *m* s festony u koruny, reliefy Krista na kříži, Panny Marie s Ježíškem a sv. Josefa a páskou s jménem: I. Perner in Budweis 1884 na plášti. Odveden státu r. 1917; vážil 29 *kg*.

Také inventář nevykazuje ničehož zvláště pamětihodného, uvádíme z něho:

2 bronzové renaissanční svícny 21·5 *cm* vys. ze začátku XVII. stol., poškozené.

8 cínových svícnů 0·53 *m* vys., z nichž 4 lepší z 2. pol. XVIII. stol., 2 slabší z 2. pol. XVIII. stol. a další 2 slabší z téže doby s nápisem S. IODOCI (snad z Krumlova).

3 cínové svícny 0·41 *m* vys. lepšího tvaru z 2. pol. XVIII. stol.

Cínový kotlík na svěcenou vodu, hladký, z konce XVIII. stol.

Z rouch po většině nových uvádíme pouze 2 starší: modrou kasuli se stříbrným ornamentovaným křížem tkaným rokokovým z 2. pol. XVIII. stol. a obyčejnou červenou zlatem tkanou kasuli z téže doby.

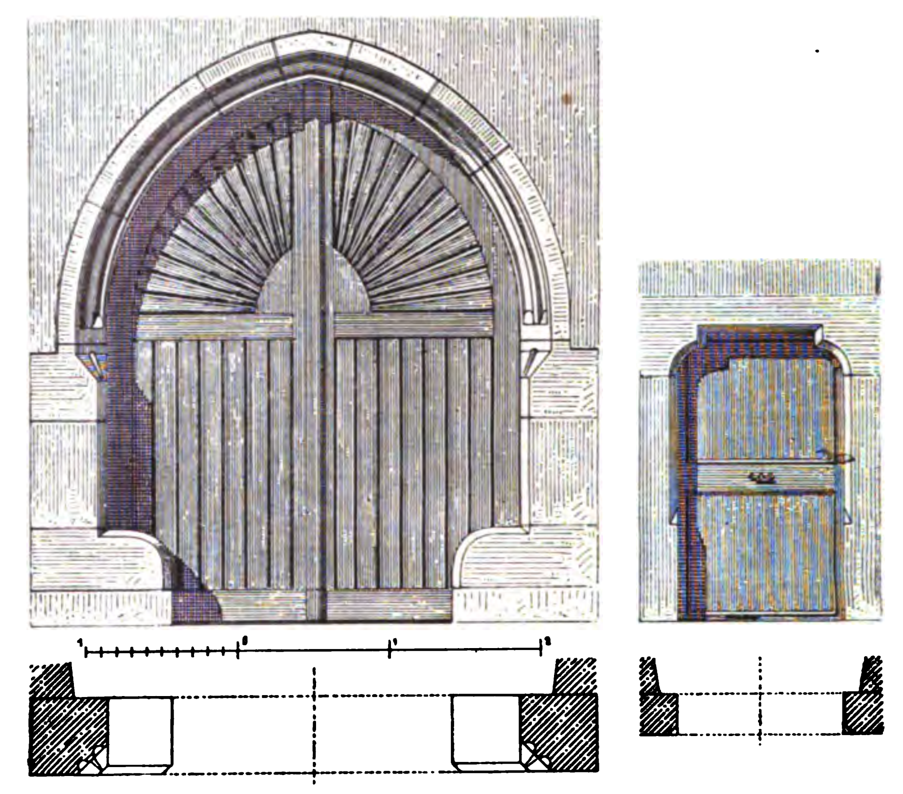
Matriky a kniha pamětní z r. 1787.

Nynější fara postavena r. 1882.

Krnín.

Stará vesnička. Do selského statku čís. 3 „Klímovec" zvaného (majitele Matěje Frány) vedou vrata got. sklenutá s kamenným ostěním z doby okolo 1500. Na zdi uvedené letopočty 1905 a 1290 (?)

znamenají rok obnovy a rok vysekaný prý na starém trámu, odkrytý po ohni r. 1905. K obytnému stavení přízemnímu vedou dveře s kamenným ostěním z téže doby 1500; sklepy sklenuty kamenem ve zvýšeném oblouku. (Obr. 248.) Vedle druhá vrata lomovým kamenem

Obr. 248. Krnín. Kamenná ostění ze statku „Klímovec" čís. 3.

v got. oblouku sklenuta. Sklep s komorou mají uzounká na obě strany rozevřená okénka a strmý krov kůrkami krytý asi ze začátku XVII. stol.

U statku „Krněnských" (majitele Víta Klímy) č. 1 nad přistavěným obytným stavením, prejzem krytým, štít z 1. pol. XVIII. století.

Ktiš. (Tisch.)

Fr. Trajer, Dioecese Budweis 320; Aug. Sedláček, Místopisný slovník 479; Th. Gallistl, Heimatskunde des polit. Bez. Krummau 126.

Farní ves u Chvalšin od kláštera zlatokorunského kolem 1310 založena a po roce 1420 příslušenství panství krumlovského.

FARNÍ KOSTEL SV. BARTOLOMĚJE v Ktiši připomíná se r. 1369. R. 1310 opatem korunským Lětřichem z a l o ž e n, byl Pražským světicím biskupem Hermanem Prisirinensis ke cti sv. Bartoloměje v y s v ě c e n. Dne 30. června 1493 však v y s v ě t i l z n o v a biskup Kaminský Beneš z Waldšteina kostel, hlavní oltář a ostatní oltáře v Ktiši a udělil mu obvyklé o d p u s t k y, jak hlásal někdejší n á p i s: Anno Dmi M°CCCC°XCIII vltima die meſ Junij Ego Benedictus Epus. Caminen. reconciliavi hanc ecclesiam et altare hoc consecravi in honorem Sancti Bartholomaei Apli et reliquias decem miliu hc iposui, donado idulgecias ſolitas, regnate Sereniſſimo pncipe Wladiſlao Vngaie et Bohemie rege et alia altaia h'ecce 9secravi. V sakristii chová se dosud l í s t e k p a p í r o v ý téhož

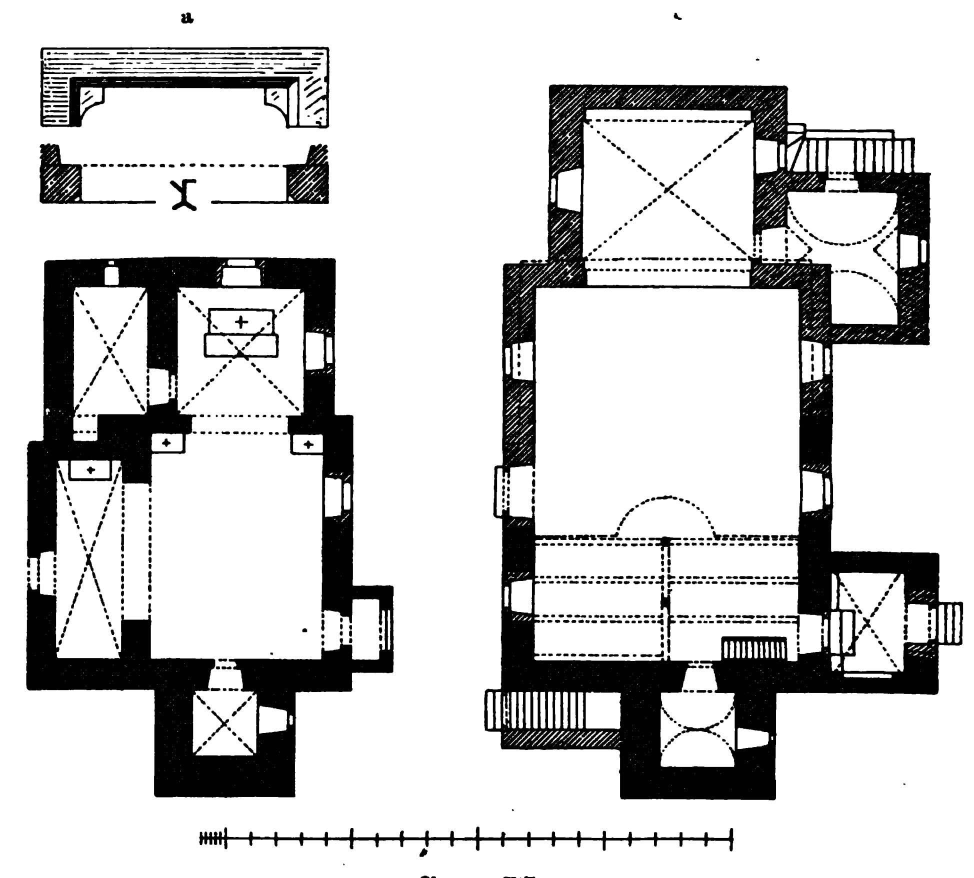

Obr. 249. Ktiš. Paměť o svěcení kostela r. 1493.

obsahu a z téže doby, který tuto v snímku přinášíme. (Obr. 249.) Podle připsané poznámky byly tyto ostatky v polovici XVIII. stol. do menšího pacifikálu pojaty.

Dne 27. srpna 1498 konsekroval v Ktiši biskup Jan Simbalenský o l t á ř s v. Š e b e s t i á n a (n e b s v. A n n y). Při provádění p r o t i r e f o r m a c e roku 1624 dán sem za faráře Baltazar Pichler, cisterciák, jenž byl před tím v Želnavě; ale m a t r i k y jsou teprve z roku 1640. Roku 1638 fasoval m a l í ř *Jiří Šporeigl* s t r o p s 30 v ý p l ň k y a s a k r á r i u m, jehož dvířka pozlatil a r. 1671 opraven o b r a z P. M a r i e. Ježto r. 1687 k r o v k o s t e l a byl sešlý a k l e n u t í p r e s b y t á ř e hrozilo sesutím, kostel též pro věřící nestačil, usneseno podle p l á n u *Jana Canevale* dosavadní p r e s b y t á ř s r o v n ý m z a k o n č e n í m strhnouti a v ě t š í v y s t a v ě t i a také v l o d i s pravou zdí o 3½ lokte

v e n j í t i, což provedeno r. 1688 s odchylkou v tom směru, že pravá zeď ponechána i s předsíní, za to však levá kaple zbourána a loď na tuto stranu rozšířena. 4 n o v é o l t á ř e dělal t r u h l á ř *Vavřinec Khuenmüllner*, které potom 1694 *Petr Anneis* štafíroval a zlatil. P r e s b y t á ř dostal k ř í ž o v o u b a r o k n í k l e n b u, kterou š t u k a t é r během 15 neděl svým uměním vyzdobil; l o ď k r y t a rovným rákosovým stropem. Též udělány 2 e m p o r y a vše kryto kůrkami.

Obr. 250. Ktiš.
Kostel: a) půdorys před r. 1688 a nadpraží dveří u sakristie s kamenickou značkou, b) půdorys dnešní.

Dne 24. srpna 1690 kostel opět vysvěcen od Václava Josefa Pressla z Schwarzburgu, vikáře Prachenského kraje a t. č. děkana prachatického. Tehdejší farář si liboval, že jeho kostel vypadá jako knížecí palác. Roku 1690 dostal vzácný a krásný o r n á t, r. 1701 od l i n e c k é h o v a r h a n á ř e *Jiříka Richtra* nové v a r h a n y za 168 zl. Inventář z roku 1701 vykazuje: 3 o l t á ř e v kostele a j e d e n n a z d i, o b r a z P. M a r i e po † P. Krištofovi, J e ž í š e k, s o c h y s v. B a r t o l o m ě j e a L i n h a r t a, k ř í ž s P. M a r i í a sv. J a n e m na trámu ve v í t ě z n é m o b l o u k u,

7 nových a 67 starých obrazů na plátně a papíře. Roku 1714 přibyl k tomu oltář sv. Jana Nep. Roku 1738 praskl největší, 10 centů těžký zvon a byl od zvonáře *Jiřího Václava Kohlera* v Budějovicích přelit. Dostal relief sv. Bartoloměje a pod ním nápis: **A fulgure et tempestate libera nos Domine Jesu Christe** a na hraně dole: **Georg Wenzel Koller goss mich in Budweis**; nestává více. Také prostřední, 7 centů těžký musil být obrácen. Roku 1745 dodal krumlovský zlatník *Josef Felix Leitner* nové ciborium. R. 1780 praskl prostřední zvon a přelit v Budějovicích, neméně i malý 2 centy těžký. Také přibyl nejmenší zvon ke cti sv. Jana Nep., jen 62 liber vážící.

Roku 1781 kostel i s věží úplně obnoven, vně i uvnitř vybílen a okna novými dubovými rámy a zasklením opatřena.

Z inventáře z roku 1784 seznáváme, že hlavní oltář sv. Bartoloměji zasvěcený má nahoře obraz Nejsvětější Trojice; levý poboční oltář Neposkvrněné početí P. Marie a sv. Linharta má ve skřínce sošku pražského Jezulátka; pravý poboční oltář sv. Floriána a Šebestiána se sochou bolestného spasitele ve skřínce a oltář sv. Jana Nep. s mariacelskou P. Marií.

Kostel měl mezi jiným měděnou trochu postříbřenou monstranci se svátostmi, která více nestává, a 10 mosazných svícnů.

Nynější kostel (obr. 250.) odpovídá jen z části starému plánu z r. 1687, podle něhož severní kaple vedle lodi odstraněna, loď v šířce i délce zvětšena, nový presbytář přistavěn a sakristie k jihu přeložena. Na původní gotickou dobu připomíná jedině nejdolejší patro věže, v čelo lodi postavené s malými okénky, jichž ostění jest okoseno, dále goticky bez žeber sklenutá předsíňka u lodi a nadpraží kamenného ostění u sakristie, na němž vytesána kamenická značka příbuzná chvalšinským, která by poukazovala na odbu okolo 1500, jíž náleží také ostatní zbytky starého kostela. Presbytář, přibližně kvadratický, 6·80 *m* široký a s triumfálním obloukem 7·05 *m* hluboký, jest mělkými lesenami členěn a do kříže hladce sklenut; po sanktuarium i štukové ozdobě klenby v presbytáři není stopy; přiléhající sakristie sklenuta valeně. Loď 15·00 *m* dlouhá, 10·50 *m* široká má rovný rákosovaný strop vkusně rámováním a andělíčky krášlený. Vestavený hudební kůr má dvě patra. Okna lodi za přestavby z konce XVII. století zvětšena na vysoký obdélník; stejného tvaru jsou okna presbytáře. Věž, která v době gotické v hořejší části byla dřevěná a při téže přestavbě v dalších dvou patrech jest vyzděna a sedlovou střechou kryta, zvýšena r. 1878 o další patro a opatřena novou jehlancovou střechou k umístění hodin. Štít mezi presbytářem a lodí u hřebene dříve již zvýšen pro umístění zvonku.

Presbytář jest dlážděn cementovými, loď lomovými hrubými plotnami.

R. 1903 kostel jednoduše vymalován.

Oltáře z r. 1694 již nestávají, roku 1784 připomenutý hlavní oltář sv. Bartoloměje však dosud se zachoval, ovšem ne v původních tvarech, neboť byla dle Sommera řezba opravena selským diletantem ze vsi Třebovic jménem *Leopold Salzer* (asi na začátku XIX. století). Práce skutečně ukazuje z velké části na diletanta, sochy dvou andělů, starší, barokní, jsou taktéž provedení slabšího. I olejový obraz sv. Bartoloměje a nad ním Korunování P. Marie nemají umělecké ceny. Z oltáře r. 1784 uvedeného zůstala asi pouze mensa s tabernáklem a relikviáři, volně postavená a znak knížecí schwarzenberský nad obrazem. Z té doby, neb málo starší, pocházejí uvedené poboční oltáře: levý s velmi dovedně řezanou sochou Neposkvrněného početí P. Marie, jí po boku z méně dovedné sochy římských mučedníků sv. Jana a Pavla, nad ní dobrou soškou sv. Linharta a malou soškou pražského Jezulátka v tabernáklu; pravý uprostřed se sochou sv. Floriána, jemuž po boku stojí sv. Jan Nep. a sv. Barbora, nahoře sv. Šebestián a bolestný Spasitel v tabernáklu jsou i s dvěma řezanými svícny vesměs provedení jen prostředního.

Také kazatelna s reliefem Krista na hoře Tabor jest ze stejné doby a téhož slabšího provedení.

Křtitelnice ze žuly s letopočtem 1702 na noze a sousoším Kristova křtu jest obvyklé mušlovité formy a provedení dobrého.

Na stěně umístěny: méně dovedně řezané zlacené barokní sochy sv. Jana Ev., sv. Petra a sv. Jana Nep. Někdejší, r. 1701 od lineckého varhanáře dodané varhany nahrazeny novými r. 1890.

V dlažbě lodi jsou 2 náhrobky, z nichž prostřední 0·80 *m* šir., 1·58 *m* dlouhý žulový jest úplně sešlapán, tedy nečitelný, kdežto na druhém 0·68 *m* šir., 0·95 *m* vys. z vápence vedle oltáře na straně evangelia zachovala se část nápisu:

HIC QVIESCIT VENE
RABILIS P. MATHIAS XAV.
FRANC(ISCVS SCHMIDT)
30 A(NNOS) H H C
L(N)Æ TATIS (SVE) AN
NORUM (59) (O.) (DI)E
11. SEPTEMBRIS
(A. DNI.) M D C C II.

Zvony: velký 1·03 *m* prům., 0·74 *m* šikmé, 0·80 *m* kolmé výšky u koruny s nápisem: GEGOSSEN VON JOH. HOLLEDERER IN

LINZ 1843, pod ním barokní ornament; na plášti reliefy Krista na kříži, P. Marie s Ježíškem, sv. Floriána a sv. Šebestiana; pod dalšími ornamenty na věnci nápis: A FULGURE TEMPESTATE LIBERA NOS DOMINE JESU CHRISTE. ST. BARTHOLOMEUS ORA PRO NOBIS. Odveden státu r. 1917; vážil 520 *kg*.

prostřední: 0·77 *m* prům., 0·57 *m* šikmé, 0·62 *m* kolmé výšky s ornamenty a festony na koruně, reliefy sv. Jana a Pavla, znakem zvonařským a nápisem kolem Jos. Perner in Budweis 1804 na plášti. Odveden při 2. rekvisici r. 1917; vážil 250 *kg*.

malý: 0·57 *m* prům., 0·42 *m* šikmé, 0·44 *m* kolmé výšky s ornamenty u koruny a věnce, na plášti relief Neposkvrněné Panny Marie a nápis: IOHANN ADAL. PERNER IN BUDWEIS ANNO 1830. Odveden státu r. 1917; vážil 115 *kg*;

menší: 0·37 *m* prům., 0·28 *m* šikmé, 0·30 *m* kolmé výšky, u koruny nápis: FUDIT ME IOSEPHUS PERNER BVDVIC. 1780 s festony na plášti;

nejmenší: sanktusový nepřístupný.

Z inventáře uvádíme:

Monstrance 0·57 *m* vys. stříbrná paprsková, barokní, práce slabší z 2. polovice XVIII. stol. s úředními značkami vyvazovacími z r. 1810, opravena r. 1886.

Ciborium 0·34 *m* vys., stříbrné, pozlacené, lepší ornamentované práce z 1. pol. XVIII. stol. s úředními značkami vyvazovacími z r. 1810; jest ono k r. 1745 uvedené od zlatníka krumlovského *Josefa Felixe Leitnera*.

Kalich 23·5 *cm* vys. stříbrný, pozlacený, na koši s andělíčky, noha šestidílná bohatě ornamentovaná, s úředními značkami, dobrá práce z první pol. XVIII. století.

Kalich stříbrný, pozlacený, na kupě méně zdařilé monogramy Ježíše, Marie, Josefa, na noze dobře tepané medaillony Beránka s písmenami PHFH (asi jmen dárců) sv. Václava a Bartoloměje, — pochází podle tradice ze Zlaté Koruny.

Bronzové svícny z části prstenkové z konce XVI. a začátku XVII. stol. a sice: 2 vys. 0·39 *m*, 2 vys. 0·35 *m*, 2 vys. 0·31 *m*, 2 vys. 0·30 *m*, a 2 vys. 0·25 a 1 vys. 0·175 *m*.

2 svícny tvaru empirového z doby okolo 1820, ze stříbra hrubšího provedení, 0·92 *m* vys.

Kaditelnice s lodičkou, mosazné, práce prostřední z 2. pol. XVIII. stol.

Dvě dalmatiky fialové, hedvábné s pestrými květy, stříbrem protkané na pruhované látce, ze začátku XIX. stol.

Ostatní paramenta, dosti bohatá. vesměs z doby nejnovější; r. 1690 uvedený ornát se nezachoval.

Rocheta pro kostelníka se starou paličkovou krajkou.

Matriky z r. 1640, pamětní kniha z roku 1754.

R. 1887 daroval tehdejší farář ktišský Bedřich Tischler českému museu následující rukopisy.

Annihilatio triplicis funiculi innominati haeretici atq. annihilatio funiculi tertii Rkp. 1498. Zlomek německé básně: Der ganze Rosengarten a Annihilatio triplicis funiculi innominati haeretici. Rukopis v kůži vázaný, psaný písmem drobným dle udání z r. 1498. (ČČM. r. 1886 str. 611.)

Kuglveit. (Kugelweit.)

Joh. Trajer 297; Jos. Braniš, Dějiny II., 122; Aug. Sedláček, Slovník 479 a Hrady III., 79; Archiv Český XXI., H. Gross, Na Kuglweitě (Budivoj 1906, č. 100); Jan Elias, Farní osada Brloh str. 34. P. Fr. Mardetschläger, Geschichte des Bistums Budweis, 196.

Vyobrazení: Zříceniny královského hradu u Kugelweitu, akvarel sign. R. 1822 (Ferd. Runk), č. 403, 35: 49; Pauline Schwarzenberg, Kugelwaid près Krumau, ryt. (1805), 12 : 17, obě v zámku třeboňském (č. 403 a 899). Kugelwaid u Krumlova, Heber del. 1842, kreslil pérem na kámen Schossig qu. 4°.

Někdy hrad z XIV. století, kdy tu byl také farní kostel. Roku 1378 náležel hrad králi, jenž byl zároveň patronem kostela. V rozmiškách krále Václava IV. s jednotou panskou zmocnil se ho Jindřich z Rožmberka r. 1395 a zbořil jej; roku 1405 postoupil mu ho král. Po dlouhá léta byl hrad opuštěn; i kostel sv. Ondřeje byl spustl. (Obr. 251.)

Dne 5. dubna 1495 dovolili Petr a Oldřich z Rožmberka eremitům kongregace sv. Františka de Paula, aby se usadili na „poušti v lesích nad Kugelwaidem" a darovali jim kromě dědin a lesa místo k založení kláštera a kostel od století pustý. Konvent sloul sv. Ondřeje; názvy Hora sv. Ondřeje (1518) neb Poušt sv. Ondřeje ke Kugelweitu se vztahují. Rožmberský porybní a měšťan krumlovský Mikuláš Slepička z Našic odkázal r. 1512 na mše 5 kop, r. 1517 krumlovský měšťan Mikuláš Petrlík ze Strádova poustevníkům u sv. Ondřeje 10 kop a nejmenovaná paní 2 kopy míšenské. R. 1518, 27./V. učinila Anna Sýkorova odkaz klášteru. Rožmberkové měli tu od r. 1528 pivovar s vidovským nejstarší. R. 1556 přestalo se vařiti. R. 1541 vystavěn mlýn dole na potoce.

Jistě víme jen, že největší zvon z Kuglweitu 2 centy těžký vyžádal si r 1555 Jan Častolar do kostelíka sv. Voršily v Křemži, od něho 1550 vystavěného; zbyly tam jen 2 malé zvonky, jeden u hodin a druhý svolávací ke stolu.

R. 1551 opravovány sklepy v hradu i klášteře; r. 1639 shořel dvůr a nově postaven.

Roku 1725 prodán dvůr dvěma sedlákům.

O mniších na Kuglveitě není již ve druhé polovici XVI. stol. žádné zmínky. Vytratili se. Ve stol. XVII. (1627—1676) zdvihali Paulani bez úspěchu znova nárok na Kuglveit. Tehdy se již lidé v okolí ani na klášterec nepamatovali.

P. Marcus Suppauer, informátor noviců v pavlánském klášteře u Nové Bystřice, jenž r. 1732 a 1739 Kuglveit navštívil, popisuje jej takto: Viděl jsem kostel dosud stojící, ale bez střechy a klenby. V levo

Obr. 251. Kugveit. Hrad od Ferd. Runka z r. 1822.

od kostela spatřil jsem s kostelem souvislou zeď spustošeného konventu dosud 18 oken mající. Před větší branou kostela stojí jiné čtyrhranné stavení, v hořejším patře kolem do kola okna mající, ale rovněž bez střechy a krytby. Nad sakristií byl repositář; nyní obývá to místo panský myslivec. Nedaleko od toho místa stojí hlavní brána ovální (?) z kvádrů, jíž šel vchod do konventu, na jejíž hořejší části vytesán rok 1514. Nedaleko odtud a více do zadu na pravé straně jest vystavěna ves z kamení spustošeného konventu (někdejší dvůr). V pravo od kostela ke kopci rovněž dosud spatřují se základy zdi.

Pokud lze z pozůstatků zdí na ne příliš vysoké skále souditi, byl **hrad** dosti **obmezený**. Od západu v skále vytesaným hlubokým **příkopem**, přes nějž kdysi vedl **zroditý most**, chráněn, stál na strmé, jinak nepřístupné skále, kde nebylo místa pro farní kostel. Snad nalézáme zbytky jeho v budově, která, stavši se na konci XV. stol. majetkem kongregace, sloužila jí nadále za **kostelík veřejný** neb

Obr. 252a. Kuglvelt. Celkový pohled podle rytiny kněžny Pavliny ze Schwarzenberga z r. 1805.

za sakristii, kdežto kostel klášterní vyhrazen byl pouze řádu. Jest to mohutný, nikdy nedostavěný **chrám** o 2 polích, zakončený pěti stranami osmiúhelníku. (Obr. 252, 253.) Tvořiti měl jedinou, **žádným triumfálním obloukem v presbytář a loď** nedělenou místnost značné výšky. **Patky** zůstaly nevyloženy, kostel nikdy **nesklenut**. Měří délky 19·20 *m* a šířky 8·60 *m* a měl býti 5 širokými a vysokými **okny** od východu, kam jest orientován, a jihu osvětlen; tam jsou také nepříliš silné zdi štíhlými **opěrnými pilíři** o třech odstavcích, jejichž okapní římsy podobně jako v blízkých Chvalšinách se na rozích protínají, sesíleny. **Sokl** jest hladce okosený; v druhém odstavci do ostrého rohu diagonálně zakončené **pilíře** kryty jsou **kamennými**

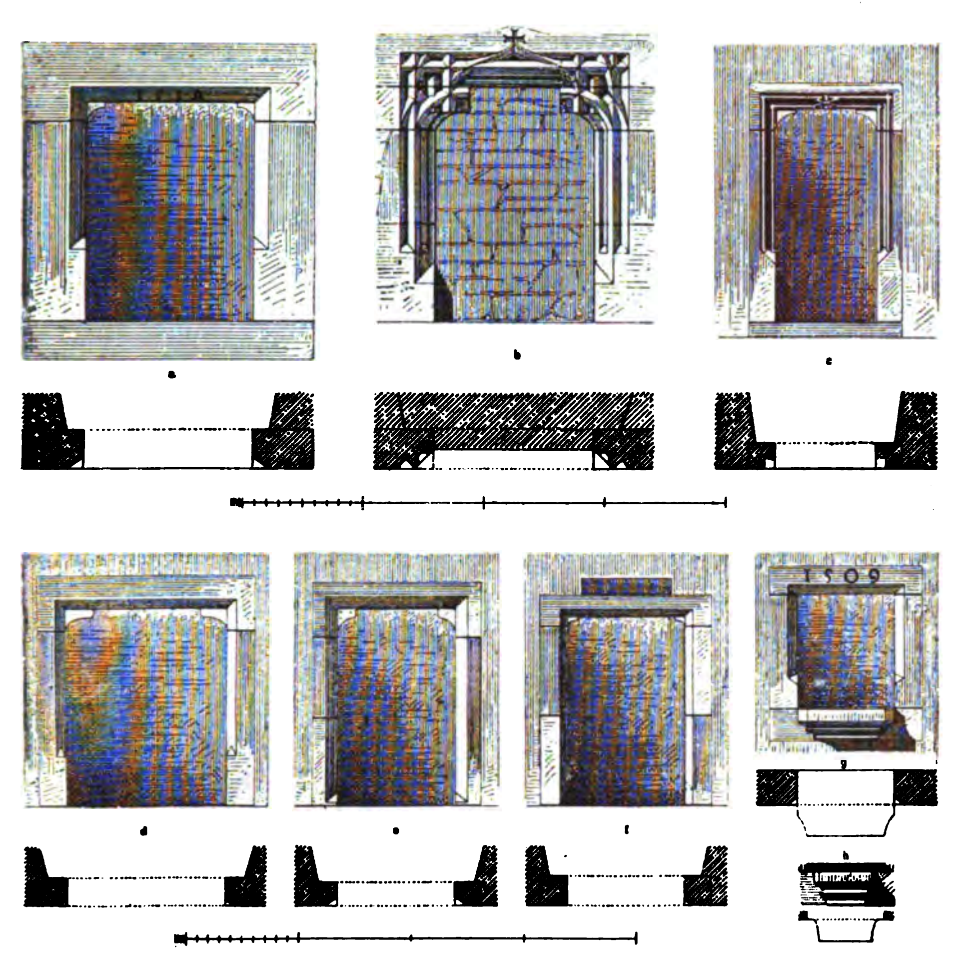
Obr. 252b. Dnešní Kuglvejt.

plotnami se dvěma štítky na okapu, mezi nimiž na pilíři osmihranu vyčnívá malý křížek. Hlavní vstup bohužel budovou novější zcela zastavený, ne-li snad v ostění i zničený, stával v západním čele, jemuž na blízku v pravo vedly menší dveře do sakristie a někdejšího snad farního kostelíka, v levo dveře s bohatě profilovaným ostěním, jež se rovná onomu u předsíně k sakristii

Obr. 253. Kuglveit. Někdejší kostel klášterní.

chvalšinské do křížové chodby; oba otvory jsou dnes z části zazděny, za to vylomen nový otvor u osmibokého zakončení presbytáře. Pěti stranami uzavřená a pilíři sesílená kaple, neb někdejší farní kostelík postrádá nejen klenby nýbrž i veškerých architektonických okras a profilů, z nichž by se na starobylost této k jihu připojené budovy souditi mohlo; i z opěrných pilířů většina ubourána a také o oknech starších a ostění dveří není žádných památek. Ze soklu a kvádrového rohu severozápadního těchto jižních budov dá se souditi, že zde stávala asi vrata, která vedla do kláštera, kdežto vstup pro pěší zachoval se dosud

Obr. 254. Kugelveit. Někdejší klášter: ostění dveří a oken a) do kláštera s letopočtem 1512, b) z kostela do křížové chodby, c) do předsíně hostince, d), e), f) do místností sklepmistra, g), h) u pivovaru s letopočtem 1508 a z I. patra nad hostincem.

u presbytáře, kde kamenné ostění s letopočtem 1512 v nadpraží vede přímo do chodby křížové, která, pokud se dá souditi z vyzděných a prázdných patek, jen z části a to po způsobu démantových kleneb hvězdových byla sklenuta. O kružbách oken ani zde ani v kostele není památky. Budovy klášterní, které obkličovaly křížovou chodbu, zachovaly se pouze v hrubém zdivu, dnes více neb méně novými dveřmi a okny porušeném; nové příčky a nová omítka uvnitř stěžuje značně prozkoumání někdejšího půdorysu, neboť charakteristických součástek kamenických, z nichž by se na původní stav souditi dalo, jest velmi málo. Upozorněno budiž pouze na kamenná ostění, z nichž tři jednodušší s okosenými rohy vedou do místností souterainích: sklepa a dvou chlévů, jedno bohatší jest u předsíně bytu hostinského, dvoje okenní ostění nad šenkovnou a jiné, letopočtem

1509 označené, v prvním patře východní přístavby, již tradice pro učazenou klenbu považuje snad mylně za p i v o v a r, o němž historie se zmiňuje teprve při r. 1528. Přístavba tato není nikterak vázána s hlavní budovou a obsahuje proto u porovnání se zmíněnými letopočty při nedostatečných zprávách historických dosud nerozluštěnou otázku. Konečně budiž upozorněno na 2 k r á k o r c e a zbytky zdiva z a r k ý ř e u východního okna šenkovny. (Obr. 254.)

M í s t n o s ť v t r a k t u s e v e r n í m, která dnes jest stodolou, bývala dle známek na stěnách kdysi s k l e n u t a; tvar klenby nedá se více zjistiti. Dále k severu bylo ještě před 25 lety pozorovati stopy zděné ohrady a nějaké menší v ě ž e neb b a š t y, které více a více mizí. Dle pověsti vyryl zde býk v XVII. stol. v e l k ý z v o n, jenž dnes visí v krumlovské kulaté věži zámecké; jest z roku 1406. Novější, k západu vystavěná jednopatrová obydelná budova založena prý na starých základech. P ů d o r y s (Tab. VI.) sestaven s použitím s t a v u p ř e d 25 l e t y, od kteréž doby mnohý detail pod novou omítkou zmizel. Týká se to hlavně opěrných p i l í ř ů j i ž n í k a p l e, zdiva a patek v křížové chodbě a dnešní stodole.

Stará gotická s o c h a s v. O n d ř e j e v k o s t e l e b r l o ž s k é m pochází dle tradice z Kuglveitu.

Na části budovy někdejšího d v o r a, jehož starobylost dosud dosvědčuje k a m e n n é o s t ě n í, podobné oněm v souterrainu kláštera, stojí BAROKNÍ VĚŽIČKA s nepřístupným z v o n k e m, zdobeným reliefy průměru as 0·40 *m*. V plechovém praporečku věžičky vystřižen znak schwarzenbersko-eggenberský, což svědčí, že zakončení věžičky s praporečkem pochází ze začátku XVIII. věku.

Asi čtvrt hodiny západně pod Kuglveitem směrem k B r l o h u nachází se na mírné výšině k Brložskému potoku ostře spadajícímu k a m e n n ý v a l nevelkého objemu a také menšího profilu; nálezů odtud není známo.

KAPLIČKA SV. ONDŘEJE, za brložského faráře Vojtěcha Jakše po r. 1840 zde postavená, jest i se s o c h o u s v. O n d ř e j e hrubší umělecky bezvýznamná práce vesnická.

Kvítkův neb Starý také Favoritní dvůr. (Favoritenhof.)

Podkova bez pochyby z XV. století ve dvoře r. 1904 vykopaná chová se v románské komoře zámku krumlovského pod č. 710.

D v ů r ten byl dříve s o u k r o m ý majetek; jako dvůr P i e d i k ů v dán r. 1347 Petrem z Rožmberka pod šos města Krumlova. Potom stal se p a n s k ý m. R. 1423 chtěl Borovec z Boletic vypáliti Kvítkův dvůr

Obr. 255. Kvítkův Dvůr. Pokoje malované od Frant. Jak. Prokyše r. 1757.

páně a Čtvero z Prachatic a Šimek odtud pobrali v páně dvoře v Kvítkově v noci dobytek. R. 1459 dal Jan z Rožmberka městu Krumlovu i za dvůr Kvítkův, který drží, náhradu. Potom dostal dvůr vzhledem k Novému dvoru právě založenému příjmí Starý. R. 1599 dáno Bartolomějovi Beránkovi od malování nového čihadla za Starým dvorem

Obr. 256. Kvítkův dvůr. Malované pokoje od Frant. Jak. Prokyše r. 1757.

19 kop 28 gr. Konečně byv darován kněžně Terezii Schwarzenberské z Lichtenšteina dostal r. 1750 jméno Favoritní. Tato dala jej stromořadím se zámeckou zahradou spojiti a r. 1751 nákladem 1311 zl. ve východním křídle o jedno poschodí vyvýšiti, jež r. 1757 třeboňský malíř *Frant. Jakub Prokyš* malbami ze života hospodářského vyzdobil. Nyní ukládá se v těch místnostech ob čas obilí. (Obr. 255, 256.)

Malotín. (Mollebauer.)

H. Gross, V. Březana regesta výsad daných městu Č. Krumlovu. (Věstník Uč. Společnosti, Hist. tř., 1902, str. 7.)

Dvůr, dle něhož před rokem 1336 psal se Václav z Malotína. Radosta (z Malotína) zemřelý před 1357 byl věžným zámku krumlovského. Patřil potom Buzkovi Harachéři z Rovného, klášteru vyšebrodskému, panství a špitálu krumlovskému. Ku konci XVI. století přestal býti dvorem panským a osazen sedlákem. Nyní náleží továrníku Spirovi, který jej přestavěl, tak že tu nic původního nezbylo.

Markvartice.

KAPLE v pseudorenais. slohu z r. 1873, dosti prostorná o čtyřech do pasů klenutých placků s polygonální apsidou a věží plechem krytou formy jehlancové v čele, bez umělecké ceny.

Také obydelné stavení někdejšího dvora, které poukazuje na konec XVIII. století, jest stavebně bezvýznamné.

Mezipotočí. (Nespoding.)

Th. Gallistl, Heimatskunde des pol. Bez. Krummau 71; Fr. S. Mardetschläger, Gesch. d. Rittergutes u. d. Pfarre Lagau (Mitth. d. V. f. G. d. D. i. B. XX., 1882, S. 319).

Ves byla od začátku XIV. století až do r. 1619 rytířským sídlem. Po prvé se uvádí Jan z Mezipotočí v testamentu Viléma z Loukova (Slavkova) † 1374. Jmenoval r. 1390 faráře do Slavkova.

Statky č. 1. u Klissenbauera a čís. 20 u Lexena, označené pěti růžicemi eggenberskými, náležely pánům Slavkovským. Čís. 1 r. 1863 a podruhé po ohni roku 1908 úplně přestavěné, nezná nižádných známek starších.

Při přestavbě r. 1863 nalezeny mince a prsten harrachovský. Na statku č. 20 vymalovány pod znakem: sv. Jan Nep. a nad okny 3 obrázky: cesta do Egypta, sv. Rodina na cestě do Jerusaléma a Kristus na cestě do Emaus. Budova označena letopočtem 1790, do kteréž doby spadají malby jinak nepatrné.

Na návsi stojí bezstylová KAPLE s věžičkou a nápisy: Gegründet 1802 a Renovirt 1864. Obsahuje 3 řezbářské práce povšimnutí hodné. Kristus na kříži těla dlouhého, hubeného jest starší práce vesnického samouka. Dobrého provedení jest 1·40 *m* vysoká socha nějakého svatého panovníka (sv. Jindřicha II. ?) s jablkem

v ruce levé a vévodskou korunku na hlavě; meč (?) v ruce pravé schází. Dlouhý kadeřavý vlas, kostym i hluboké záhyby šatu poukazují na XVI. století. (Obr. 257.) Druhá socha 1·10 *m* vysoká P. Marie s Ježíškem jest prací téhož umělce avšak méně zdařilou. Obě byly v době

Obr. 257. Mezipotočí. Socha nějakého sv. panovníka.

Obr. 258. Mezipotočí. Socha P. Marie.

novější nevkusně přemalovány. (Obr. 258.).Odkud pocházejí, nelze zjistiti. Olejové obrazy sv. Anny, sv. Josefa, kájovské P. Marie, sv. Trojice, sv. Floriána a Jana Nep. jsou bezcennými výrobky z konce XVIII. století. Kristus a obrazy se uvádějí v kájovském farním inventáři z r. 1835.

Mirkovice.

J. Braniš, Obrazy z dějin jihočeského umění.

Severně odtud na potoce Roženice naproti Žalticům nalezeny kolem r. 1885 popelnice. Rozsáhlé sejpy a jámy svědčí zde i jižně od Mirkovic, že zde

od nepaměti rýžováno na zlato. Jmenují se již r. 1315 v darovací listině Bavora III. z Bavorova klášteru zlatokorunskému.

Mízava. (Miesau.)

Na blízku Křišťanova leží malá osada Mízava, v XVII. století dvůr knížecí, později rozprodaný. V době pozdější založila zde vrchnost skelnou huť, r. 1602 poprvé uvedenou, která r. 1793 zrušena. Vynikala výrobou zrcadel, které do Němec byly vyváženy.

Mokrá. (Mugrau.)

Th. Gallistl, Heimatskunde d. polit. Bez. Krummau 1903, str. 105.

Ves patřící k statku boletickému; purkrabí Hirzo daroval ji s tím statkem klášteru zlatokorunskému (1268).

V době husitské stál tam klášterský dvůr a pozdější opat Theodorich († 1451) byl jeho správcem. R. 1846 přišli tu na tuhu.

Jest tu MODERNÍ KAPLE P. MARIE.

Novosedly. (Neusiedl.)

Víska, k níž náleží pod čís. pop. 33 mlýn (Rodlmühle) darovaný Buškem z Rovného r. 1346 kostelu v Kájově. Část budovy jest stará, ne však z roku řečeného; mladší část označena letopočtem 1784.

V úvozu severně ode vsi na cestě ke Kájovému stojí kulatý žulový sloup.

Olšina. (Langenbruck.)

Series abbatum S. Spineae Coronae (rukopis); Archiv Český díl XXIX., Praha 1913, str. 47—48; Jos. Braniš, Svatá Koruna, Praha 1907, str. 56.

Příslušenství statku Mokré (býv. újezd Hirzův), jež měl v těch stranách klášter zlatokorunský až do svého zrušení.

R. 1568 vrátil Vilém z Rožmberka ves Olšinu pagum Olssinam seu Langbruck) klášteru korunskému směnou za klášterskou ves Lhotu Hlubokou, svedenou k rozmnožení pozemků Nového dvora nad Krumlovem, Krčínem r. 1564 založeného. Klášter měl u vsi Olšiny velký rybník Olšinu.

Ve velké světnici bašty na hrázi rybníka olšinského sloužívala

se za přítomnosti vrchnosti neb když tam některý mnich ze Zlaté Koruny přišel, mše svatá. Budova přízemní, mansardovou střechou krytá, krom komory se stropem záklopním, u jehož trámů a prken rohy jsou skoseny a vykrouženy, ničehož nepoukazuje na dobu starší: Na půdě půl okna s troskami šestihranných tabulek v olově zasazených; dříve prý tam byla barevná skla, ne však malovaná. Ve vsi několik málo budov s lomenicemi ze začátku XIX. století; u mlýna stopy někdejšího sgraffitového kvádrování ze začátku XVII. století; jinak beze všech architektonických okras.

Blíže vesnice uvádí se od XVI. století také panský dvůr Olšina, dosud německy „Olschhof" nazývaný.

Ondřejov. (Andreasberg.)

Joh. Trajer, 342; Dr. Albert Ilg, Kunsttopographische Mitteilungen aus Südböhmen 77; Fr. Mareš, Die Martinellifrage, Mitteil. d. Z.-Kommission XXVII., p. 210—219.

KOSTEL NAVŠTÍVENÍ PANNY MARIE v Ondřejově založil teprve roku 1728 kníže Adam Frant. ze Schwarzenbergu a jeho choť kněžna Eleonora Amalie. Dne 27. července 1728 položen v přítomnosti kněžny základní kámen, při čemž pamětní zlatá medaille 12 dukátů těžká se znakem schwarzenberským a lobkovickým na jedné a chronostikem:

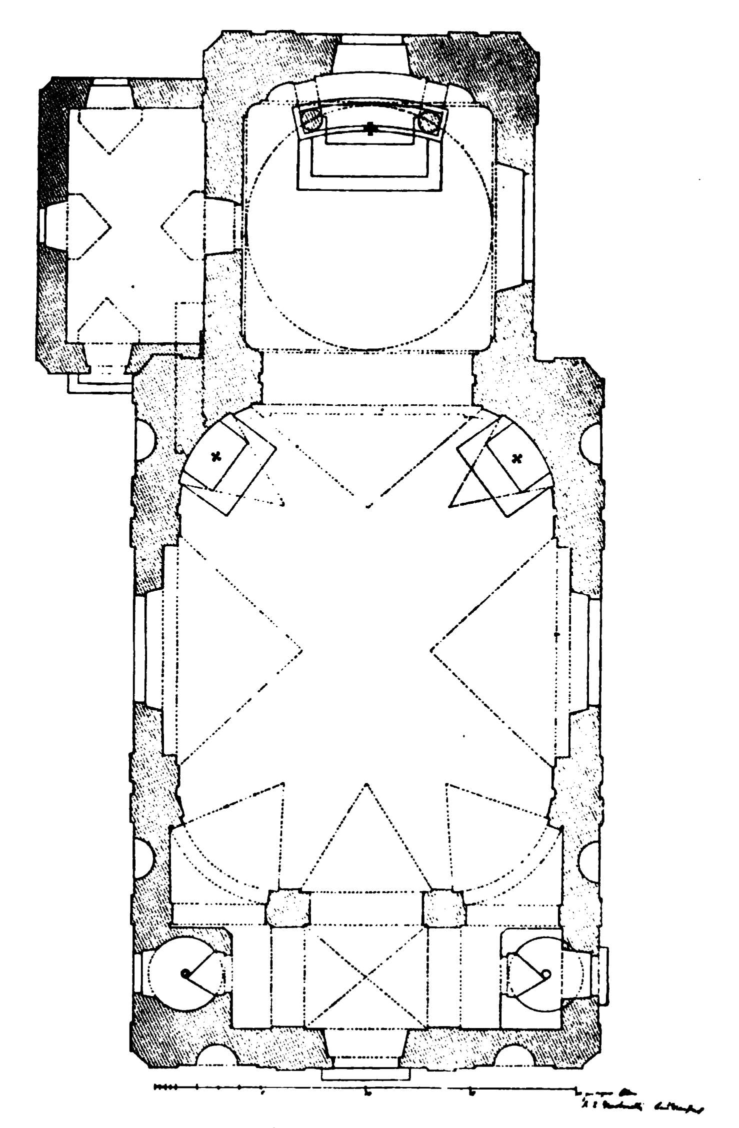
D·O·M·M·D·M·B·V·M.

Divique Ejusdem Sponsi, s. Josephi nec non
S. Andreae Apost. Honori etc.
Sereniss' Dnus. Adam Franc. Princ. regn. in
Schwarzenberg, Dux Crumlowiae etc. etc. et
Serenissa Dna. Conjux Ejus Eleonor. Amal.
nata Princ. Lobkowiziana etc. etc.
aeDIfICIVM hoC strVXerVnt
et A°
aeVI VICesIMo oCtaVo
fVnDarVnt.

na druhé, vložena do kamene.

Medailli tu dodala Anna Maria Schazmannová za 67 zl. Knížecí polír *Frant. Fortin* předložil plány ke stavbě, které byly schváleny. Ale když dne 23. března 1725 plán ten spatřil stavitel Ant. Erhart Martinelli, nelíbil se mu a nabídnul se knížeti, že dodá po svém navrácení ze Slezska sám plán na ozdobnější stavbu, jež nebude více státi. Ale, když Martinelli své plány předložil,

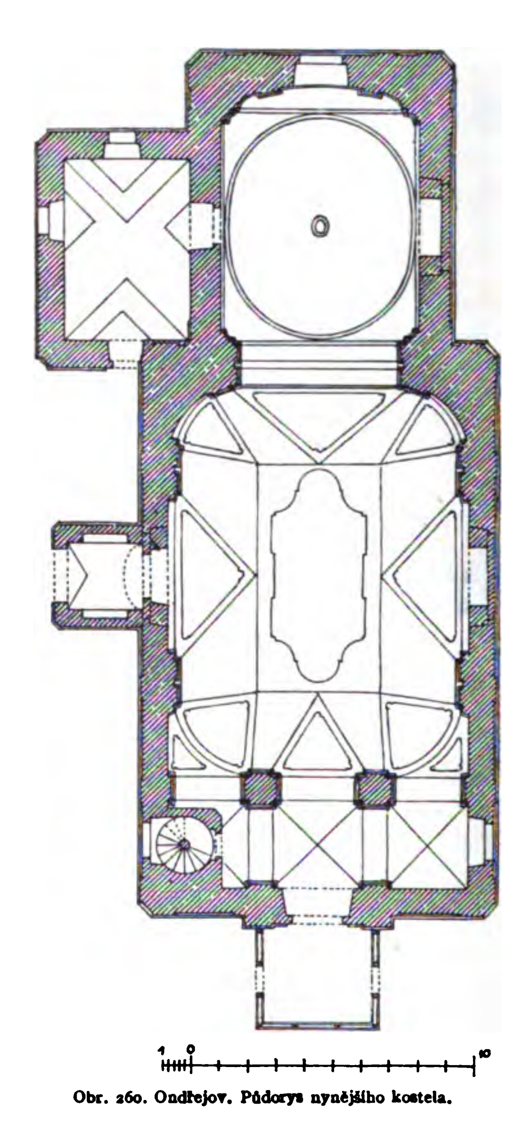
ukázalo se, že by náklad velice stoupl. Proto rozhodl kníže, že dle návrhu Fortinova má toliko presbytář dostati klenutí, loď však rákosový strop ve formě klenby; vše ostatní, zvláště fasáda a věž, mělo podle rysu Martinellova provedeno býti. (Obr. 259, 260.)

Obr. 259. Ondřejov. Půdorys kostela od Martinelliho.

V měsíci září r. 1728 byl presbytář s klenutím hotov a byl dne 30. listopadu vysvěcen. Dne 2. července 1729 vysvěcen celý kostel; na postranních oltářích scházely ještě obrazy a sochy. Kazatelna zhotovena teprve roku 1730. Oltáře a kazatelnu zhotovil ne-

tolický truhlář *Frant. Lakemayer*; sochy a ostatní sochařské práce pocházejí od sochaře *Jana Ferd. Rapotze z Omleničky*; pozlacení a štafírování provedl *Fridrich Ferd. Weisser*, štafír z Písku, za 1500 zl. Obrazy oltářní dodal knížecí malíř *Daniel Gran* r. 1729

Obr. 260. Ondřejov. Půdorys nynějšího kostela.

za 925 zl. Ale když v srpnu 1728 do Krumlova přišly, shledány sice krásnými a drahocennými, ale že pro hlavní oltář dodán obraz Zvěstování P. Marie (obr. 261) místo žádaného Navštívení P. Marie, proto slíbil kníže, že obstará jiný. Dne 21. ledna 1730 přišel konečně ten pravý obraz též od Grana, jenž za něj dostal 300 zl. Nad obrazem Navštívení P. Marie jest ovální obraz sv. Ondřeje a na postran-

Obr. 261. Ondřejov. Obraz zvěstování P. Marie od D. Grana.

ních oltářích jsou obrazy sv. Josefa a sv. Jana Nep. Skvostný, ale nehodící se obraz Granův Zvěstování P. Marie dán českému bratrstvu mariánskému pro nový oltář v kostele

sv. Víta v Krumlově; po zrušení bratrstva přišel 1793 do zámecké kaple na Hluboké, r. 1830 od Runka restaurován, 1854 do kostela prášilského a r. 1910, když byl restaurován od Ritschla, zpět do Krumlova. R. 1727 přelit umíráček a r. 1729 objednány pro nový kostel 3 zvony v Linci od zvonaře Silvia Croce za 563 zl. 24 kr.; největší vážil 508 lib., prostřední 260 lib. a sanktus 152 liber. Kostel dostal také potřebné paramenty a nádoby většinou skvostného provedení: tak zaplaceno zlatníkům Vilému Michalu Raunerovi a Mannlichovi v Augšpurku za koupenou lampu, monstranci, ciborium a kalichy po srážce dodaného stříbra 379 zl. 16 kr., Marie Kateřina Schwenková dostala za krajky a bílé prádlo 89 zl. 6 kr. Roku 1794 praskl prostřední zvon a byl v Budějovicích přelit. R. 1912 restaurovány Granovy obrazy: Sv. Josefa sv. Jan Nep. od *Ritschla.*

Dle tradice původní obraz Granův Navštívení P. Marie shořel při velkém ohni ve Volarech r. 1863; nynější obraz jest špatná kopie od volarského malíře *Schramla.* Také hořejší obraz sv. Ondřeje není již od Grana, nýbrž kopie od knížecího malíře C. *Philippota* ze dne 3. února 1849.

Kostel jest budova mírných rozměrů a jednoduchých architektonických tvarů k východu orientovaná. Presbytář, obdélník délky 10·45 *m*, šířky 7·00 *m*, jehož rohy lesenami jsou zakulaceny, jest nízkou ovální klenbou sklenut, kdežto loď 17·65 *m* dlouhá, 10·80 *m* široká, má bedněný strop ve formě klenby klášterské s lunetami. I zde jsou rohy zakulaceny a stěny lesenami a římsou dorickou, kolkolem běžící, členěny. Presbytář i loď, dlážděné žulovými plotnami, činí velmi souladný dojem. Věž, původně střechou formy hruškovité krytá, r. 1861 ve formu jehlancovou převedená, stojí na čelní zdi a dvou pilířích, které současně nesou kruchtu hudební, k níž vedou v rohu točité schody. Sakristie klenutá, přistavěna k severu. Fasáda zevní jest velmi střízlivě mělkými lesenami dělena; r. 1902 pobedněna čelní stěna lodě i věže šindelem; o čtyři roky dříve přistavěna bedněná předsíň před hlavní vchod; jinak si zachoval kostel jak zevně tak i uvnitř svůj původní ráz. Práce zámečnické jsou velmi zdařilé. Také vnitřní úprava, jak oltáře tak kazatelna náležejí době budovy. Hlavní oltář i vedlejší dva v lodi jsou sloupové s obrazy uprostřed, které se doposud v původní své kráse zachovaly; jsou invence i provedení velmi dobrého, zvláště bohaté zlacené řezby. Po stranách obrazu hlavního oltáře stojí zlacené sochy sv. Jáchyma a Anny, nad ním jest znak schwarzenbersko-lobkovický a menší ovální obraz sv. Ondřeje, jak výše již uvedeno, ne více od D. Grana nýbrž od C. Philippota. Nad obrazy pobočních oltářů nalézají se sochy a sice nad oltářem sv. Josefa Kristus co dobrý pastýř a nad oltářem sv. Jana Nep. Jan Křtitel. Na hlavním

oltáři zachovalo se také 6 soudobých, skvostně řezaných zlacených svícnů 80 *cm* vysokých a šest 0·44 *m* vys.; jest tam také staré řezané antipendium s reliefem Daniela v jámě lvové.

Po pravé straně triumfálního oblouku stojí ještě další poboční oltář rokokový s všedním obrazem P. Marie Kájovské, malým obrázkem hlavy Kristovy, dobrou sochou sv. Linharta a dvěma dovedně řezanými svícny výšky 0·57 *m*. Naproti nachází se kazatelna s polovypuklými řezbami svatých otců církve a znakem schwarzenbersko-lobkovickým; u schodů stojí socha sv. Pavla, vše provedení dobrého. Jednoduchá, vkusná křtitelnice z unterberského růžového mramoru, kryta novějším poklopem, na němž stojí původní sousoší křtu Kristova výtečně řezaného, přivezena r. 1740 z Lince. Na stěně postavena současná socha sv. Floriána dobrého provedení; slabší jest křížová cesta. Také varhany se v staré formě dosud zachovaly; r. 1733 dodal varhany *Jakub Krajíček* z Počátek, jež r. 1753 *Bedřich Semrád* svými nahradil.

Z inventáře uvádíme:

Monstrance paprsková, stříbrná a z části zlacená, z konce 18. stol. jednoduché práce dobré; vkusná jest též pozdější noha empirová jakož i soudobý věnec kolem hostie. Značky tu není. Měří 0·52 *m* výšky.

Monstrance paprsková, měděná, postříbřená, tepaná se soškami sv. Trojice, sv. Josefa, sv. Jana Nep., sv. Vavřince, sv. Ondřeje a Navštívení P. Marie, jest originelní práce provedení prostředního, zvláště zajímavá okrasou velkého množství zavěšených nepravých drahokamů. Uvnitř na noze nalézá se nápis: Sti. oMnI et pLeno honore DIgnUs pater LaUrentIUs HeIsLer paroChUs IoseHF (přehozeno) H CRUMAU. Häusler byl zde farářem r. 1768—88, na kterouž dobu práce také poukazuje. Chronostikon zní na r. 1775. Značek není. Výška 0·65 *m*.

Ciborium jemného tvaru s košem i nohou skvěle tepanými, stříbrné a z části zlacené, označeno pinií co práce *Rauncrova z Augsburku.* [značky] na noze CR na křížku, výška 0·32 *m*.

Kalich stříbrný a z části zlacený, s bohatě tepaným košem, nodem i nohou, práce zlatníka *Mannlicha v Augsburku* se značkami [značky] 0·23 *m* vys.

Kalich dobré práce z 2. pol. XVIII. stol. s mosaznou nohou, kupa jest nová; vys. 22·5 *cm*.

Kalich stříbrný a z části zlacený z konce 18. stol., s rožni

a klasy dekorovaný, práce dobré a rovné monstranci na prvním místě jmenované, se značkami na kupě i noze , vys. 0·25 *m*.

Pacifikál mosazný, zlacený se stříbrnými andělíčky, práce prostřední z 1. pol. XIX. stol., 0·29 *m* vys.

Relikviář monstrancový, dobrá práce z 2. pol. XVIII. stol., zlacený, 0·30 *m* vys.

Stříbrná nádobka na sv. oleje označena nahoře. Para-

G O
A 1728
I

menta nová, bez zvláštní umělecké ceny.

Skleněný lustr ze začátku XIX. století.

6 mosazných svícnů postříbřených, 0·68 *m* vys., práce hrubé, z 1. pol. XIX. stol.

Na faře, taktéž od Martinelliho navržené budově, prostorné však jednoduché, nalézá se Kristus ze dřeva řezaný na kříži prostřední práce barokní XVIII. stol. s postavami P. Marie a sv. Jana, z prkna vyřezanými a malovanými, z téže doby a olejomalba Nanebevzetí P. Marie barokní práce slabší 0·74 *m* × 0·98 *m*.

Zvony:

velký, prům. 0·78 *m*, šikmé výšky 0·58 *m*, kolmé v. 0·60 *m* s barokním ornamentem u koruny a nápisem: SILVIUS CREVZ GOSS MICH IN LINZ ANNO 1728, na plášti knížecí allianční znak schwarzenberg-lobkovický a relief sv. Ondřeje. Odveden státu r. 1917; vážil 283 *kg*.

Prostřední, prům. 0·67 *m*, šikmé výšky 0·485 *m*, kolmé výš. 0·54 *m*, s barokními ornamenty u koruny a na kraji a nápisem: FRANZ SER. HOLLEDERER IN LINZ 1869; na plášti reliefy sv. Jana Křtitele, sv. Pavla (?), sv. Volfganga, sv. Josefa P. Marie s Ježíškem a sv. Michala; váží 150 *kg*.

Malý: v prům. 0·525 *m*, šikmé vyš. 0·39 *m*, kolmé výš. 0·42 *m* s barokním ornamentem u koruny a na plášti reliefy sv. Floriána, sv. Josefa, sv. Anny, sv. Víta (?), Bolestné P. Marie a sv. Mikuláše (?) s nápisem: FRANZ HOLLEDERER IN LINZ 1860. Odveden státu 1917; vážil 70 *kg*.

Maličký: prům. 0·47 *m*, šikmé výš. 0·34 *m*, kolmé výšky 0·37 *m*, u koruny s ornamentem a nápisem: MICHAEL ZÖCHBAUR GOSS MICH IN LINZ ANNO 1796; na plášti Kristus na kříži a naproti relief sv. Ondřeje.

Matriky vedeny z r. 1729; kniha pamětní z r. 1759 a 1836.

11 obrázků 25·5 *cm* × 32·5 *cm* staré křížové cesty — bez rámů —, slabší práce, uloženo v rom. komoře zámku krumlovského, kde jest také kopie Scharmlova Navštívení Panny Marie.

Tam jsou také uloženy: Kristus na kříži, Korunování Krista trnovou korunou a Bolestná P. Marie, vesměs šedě na prkně malované a v silhuetě vyřezané. Domněnka, že by to byly zbytky Božího hrobu, není asi správná, spíše sloužily v době postní. Pozornosti zasluhuje kulatý otvor v prsou ukřižovaného Krista, kde asi relikvie neb světlo bylo umístěno.

V místě jest knížecí špitál, zřízený z legátu knížecího dvorního rady Adolfa Prangka z roku 1727; jednoduchá přízemní budova, jejíž obě dveře u kaple po vesnicku malované, označeny jsou:

INRI
C ✝ M ✝ B
1772

Odtud přišly 3 obrazy do románské komory do Krumlova: sv. Felixe Kantalského, 1 *m* vys., 75·5 *cm* šir., s nápisem:

S FOELIX CAPVCCNVS DE CANTALICIO
QVI OBIIT ROMÆ DIE XVIII MAII A° 1587
ÆTATIS SUÆ 74.,

sv. Bartoloměje, 0·98 *m* vys., 0·79 *m* šir., sv. Matouše, 0·98 *m* vys., 77·5 *cm* šir., vesměs slabého provedení.

Opalice.

Stará vesnička. Na poli statku „Kolouchů" (majitelek slč. Bürgerových) blíže potoka odkryty před 26 lety otcem jejich Vojtěchem Bürgerem mohyly a vykopány popelnice, jež zaslány do Českého musea. Střepy doposud se tam nalézají, ač pozemek jest již poněkud srovnán.

V statku samotném špýchar podobný krnínskému, střmou prejzovou střechou krytý, s rozevřenými okénky. R. 1365 zaměnil Venhéř ze Srdova s pány z Rožmberka svoje zboží ve vsi Opalicích za ves Kosmice pod hradem Choustníkem.

Za vsí směrem k Rančicům více set let starý, odumřelý, dutý dub, z něhož zůstala jen zevní šlupka s kůrou, na němž pověšen obraz dvou mnichů P. Marii kájovskou vzývajících, kteří prý r. 1420 před Husity se na stromě schovaní byli zachránili.

Hluboké příkopy a náspy v lese u můstku přes potok k Rančicům, jdoucí rovnoběžně s cestou, nejsou žádné umělé opevnění, nýbrž jen přirozené výmoly.

Pasovary. (Passern.)

Aug. Sedláček, Hrady III., 93; Slovník Místop. 684; Fr. S. Mardetschläger, Geschichte des Rittergutes u. d. Pfarre Lagau. (Mitth. d. V. f. G. d. D. i. B. XX.), S. 319. Urban v. Urbanstädt, Krumau (Ms.) 499.

Osada jest prastará. R. 1291 z části kláštera Vyšnobrodského z části Dominova. Bývala zde již v XV. věku tvrz se dvorem, jehož držitelé byli vládykové z Cipína, Višňové z Větřní, kteří r. 1624 jej městu Krumlovu prodali.

Z někdejší tvrze zachovala se věž nyní čís. 23 přináležející, o třech patrech, v patře prvním s dveřním ostěním got. oblouku, do jehož zevně prohlubené drážky zapadaly dveře svislé; klenba nejvyššího patra jest novější. V budovách přilehlých skrývá se tvrz, tak v čís. 2. velká síň s arkýřem. Kolem rozložené budovy dnes více majitelům náležející tvořily dvůr hospodářský; ohni r. 1836 a 1907 a přestavbami pozbyly veškerý ráz někdejší a jen jméno připomíná na původní jejich účel.

V kapli na návsi stojí Kristus bičovaný, o němž blíže pojednáno u Trojaně. Jest ze žuly, práce hrubší, nehezky přemalován.

Udrželo se zde také několik starších typických statků s lomenicemi, jednoduchého tvaru.

Planá Horní. (Oberplan.)

J. Trajer, Diöcese Budweis 332; A. Sedláček, Místopisný slovník 695; Dr. Math. Pangerl, Urkundenbuch von Goldenkron 117, 525; Körber, Království České I., 208; Thom. Gallistl, Heimatskunde . . . Krummau 107.

Ves Planá povstala na statcích kláštera zlatokorunského; připomíná se po prvé roku 1332, v listině r. 1384 Plana de monte Witkonis zvaná. KOSTEL SV. MARKETY přichází teprve roku 1374; ale ježto místo již roku 1349 nabylo práv trhových, můžeme míti za jisté, že již tenkráte tu byl kostel. R. 1384 nazývá se chudý. Při provádění protireformace dán sem roku 1624 farář Jan Hauser, jenž byl před tím v Rožmitále. R. 1682 přelil zvonař klatovský *Štěpán Pricquey* prasklý zvon 20 centů těžký čistě s figurami. V červenci 1693 udeřil hrom do věže. Dle inventáře z r. 1701 měl chrám Páně sv. Markety 3 oltáře, ornát ze starého damašku, z bílého brokátu, nový červený z stříbrného a zlatého květinového brokátu, 6 mosazných svícnů, velký vyřezávaný obraz P. Marie na hlavním oltáři, obraz P. Marie Poetschské, velký kříž se sochami P. Marie a sv. Jana patrně z trámu v starém vítězném oblouku, obraz P. Marie s Ježíškem darovaný od revidenta Jiřího Osena a 10 jiných obrazů. R. 1712

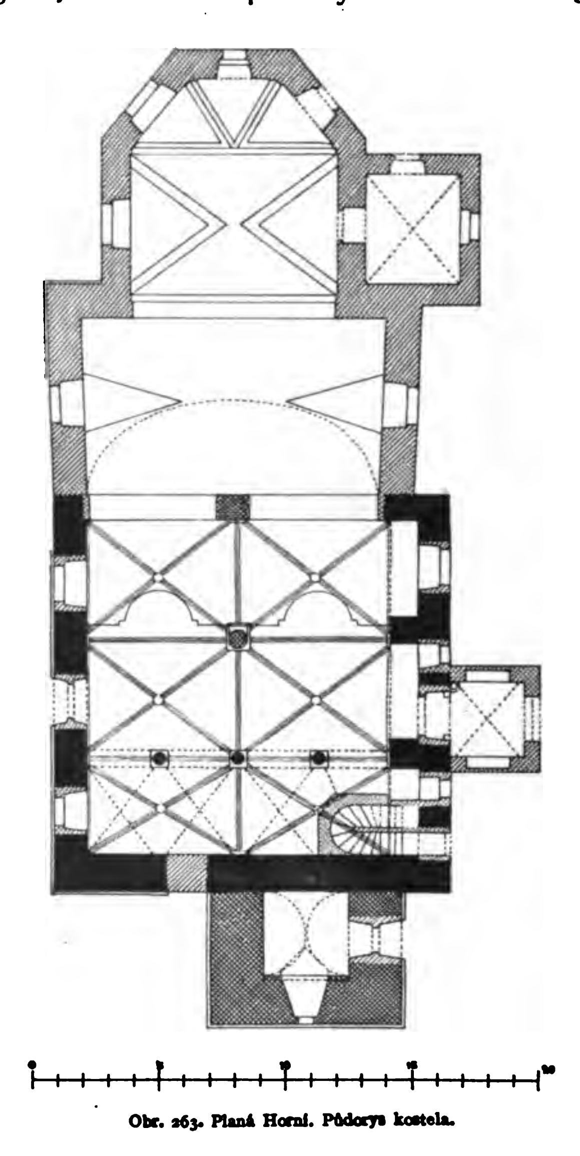
zřídil farář Gene poboční oltář sv. Linharta a roku 1718 pořízen nový hlavní oltář: ve prostřed přišel starý obraz sv. Markety, po stranách jejích přišly sochy sv. Petra a sv. Pavla 6 střevíců vysoké, nahoře měl býti obraz Nejsvětější Trojice a po stranách sochy sv. Rocha a sv. Šebestiána 4 střevíce vysoké. Nejvýše postaven byl anděl s váhami. Oltář byl 2 etáže vysoký, sloupový a zdola až k temeni anděla 25 střevíců vysoký a 15 střevíců široký. Ze jmění růžencového bratrstva mělo se naň vzíti 1600; ostatní chtěli dáti při-

Obr. 262. Planá Horní. Kostel od jihu.

ření. R. 1729 přelil budějovický zlatník *Ant. Friedtmiller* staré ciborium. R. 1733 postavilo si růžencové bratrstvo dle návrhu krumlovského truhláře Josefa Širokého nový poboční oltář; do prostřed přišel obraz P. Marie a kolem ní 15 štítků s tajnostmi P. Marie; druhý poboční oltář sv. Anny dali tamní cechové. Ježto dlažba kostela posavad byla cihlová a tím nové poboční oltáře prachem mnoho trpěly, položen kostel r. 1736 kamennými plotnami. Když r. 1736 největší zvon praskl, přelil jej zvonař budějovický *Václav Kohler*. Roku 1741 postaven nový positiv od varhanáře *Václava Pantočky* z Dačic. Jelikož kruchta byla tmavá, zvýšeno okno ve štítu a u schodů o půl sáhu. R. 1744 kruchta rozšířena. Dle popisu byl celý kostel i s věží a sakristií prejzy a kůrkami kryt. R. 1753 vyskytl se dobrodinec, jenž dal křížovou cestu od malíře *Matěje Špelde* malovati obraz, za 5 zl. R. 1759 pořízen nový tabernákl, nový ornát

a 1763 za 240 zl. nová kazatelna a ježto štafírování obou pobočních oltářů mnoho peněz stálo (za obnovu oltáře sv. Linharta vyplaceno r. 1762 zl. 160), ale vše v krátkém čase vybledlo, povolán k štafírování kazatelny malíř z Aigen; dostal za to 140 zl. Týž obnovil také za 34 zl. růženec,

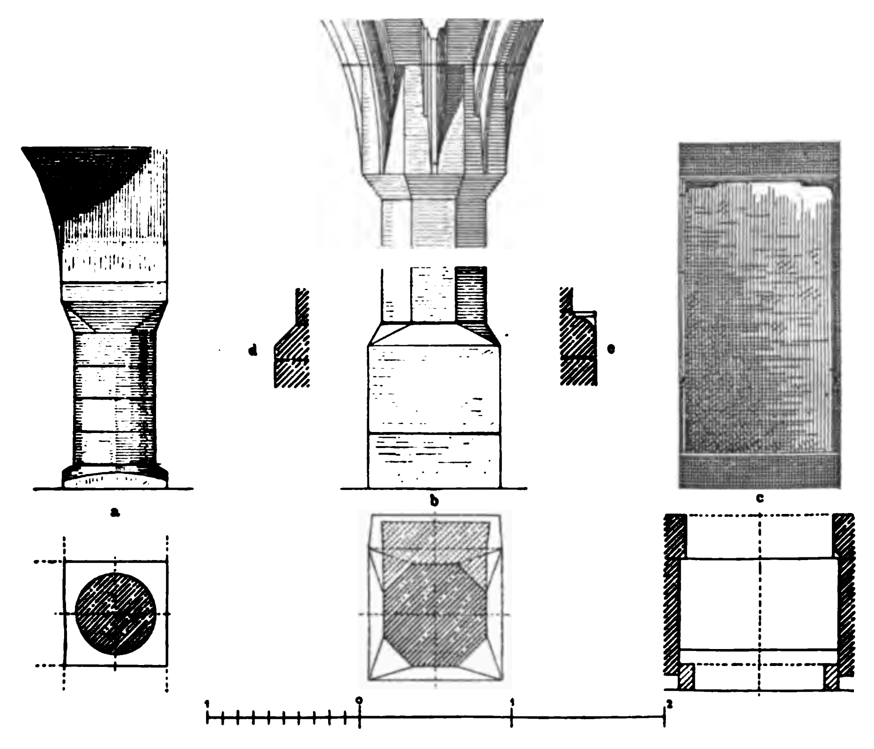

Obr. 263. Planá Horní. Půdorys kostela.

asi 1668 zřízený, kdy založeno bratrstvo. Téhož roku pořízena také křížová cesta. R. 1782 započato se stavbou nového hlavního oltáře.

Dle inventáře z r. 1784 měl kostel planský 6 oltářů: 1. hlavní, ještě neštafírovaný měl nahoře sochy sv. Václava a sv. Floriána (místo Rocha a Šebestiána); 2. sv. Volfganga se sochou téhož svatého

a sv. Erharda, vydržovaný od pořádku krejčovského a ševcovského. 3. Stětí sv. Jana Křtitele s jeho obrazem, vydržovaný od pekařů. 4. sv. Panny Marie se sochou sv. Dominika. 5. sv. Anny se sochou sv. Eligia, vydržovaný od pláteníků, kovářů a kolářů a 6. sv. Linharta a sv. Jana Nep., sochový, vydržovaný od mlynářů. Šest soch: 2 P. Marie, archanděla Michala, sv. Jana ev., Matouše a sv. Markety. Krom křížové cesty 4 obrazů sv. Rodiny, bičování Páně, sv. Jana Křtit., sv. Markety,

Obr 264. Planá Horní. Kostel: a) sloup pod kůrem, b) sloup v lodi, c) ostění dveří k věži, d), e) profily soklu u lodi a věže.

sv. Majdaleny, sv. Rozálie a Duše v očistci. Ze zrušených oltářů bylo tu ještě několik soch a obraz sv. Markety, jež by mohly býti prodány. R. 1787 pekařský oltář sv. Jana Křt. zrušen a cechu přiřčen oltář P. Marie. Téhož roku přenesena stará křtitelnice z r. 1639 do Hodňova. Stávala až do r. 1695 v kostele, když však téhož roku vrchní hejtman Jan Tobiáš Prix byl pořídil novou, přenesena na hřbitov. R. 1792 zakoupen ornát a dalmatiky a r. 1802 opraveny střechy prejzové a taškové, postaven nový sanktus, vypraveno zdivo kostela zevně i uvnitř a hřbitov ohrazen. Architekt C. Eduard Hnilička má nákres pro oltářní obraz sv. Markety s přetrhnutou signaturou malíře: Johann Hoffmann Invent.

Dnešní DĚKANSKÝ KOSTEL (obr. 264—266) na vyvýšené terase postavený, k východu orientovaný, náleží svou nejstarší částí druhé polovici XIII. století. Tři nízké mohutné sloupy s čtyřstrannými patkami a hlavicemi, sklenuté půlkruhovými pasy nesou kruchtu; z nadezdívky vyrůstá prostřední sloup o jedno patro výše a patří s druhým od dlažby volně založeným osmistěnným ke kvadratické lodi, troj-

Obr. 265. Planá Horní. Pohled do lodi kostela.

dílné, do šesti polí hrotitě sklenuté; i tento vysoký sloup vychází stejně z čtvercového podnože, hlavice však vzhledem ku klenbě zůstává, při stejném plochém přechodu, osmistěnnou; náleží tedy gotická loď do stejné doby s románskou kruchtou. (Obr. 267, 268.) Na prostředním sloupu znatelny nástavky někdejší kamenné předprsní zdi. Žebra cihlová jednoduché formy vybíhají z širokých patek a končí v malých svornících. Jakékoliv okrasy scházejí úplně. Loď tato měří 13·30 *m* délky a 13·00 *m* šířky; na straně jižní rozšířena o 1·13 *m* dvěma výklenky. Na stranu

západní přistavěna v 2. polovici XV. století široká a poměrně nízká věž o třech patrech přehrazených okapními římsami, které se v rozích křižují tak, jako oblounový sokl a hlavní žlábkovaná římsa. Malá okénka jsou na hranách skosena, okna nejvyššího patra jsou na venek vyžlábkována; dveře do 1. a 2. patra mají kamenná skosená pozdní ostění. Kdy kostel zvětšen, není známo; stalo se tak asi na začátku XVIII. stol., kdy také nový hlavní oltář postaven Po někdejším presbytáři ne-

Obr. 266. Planá Horní. Klenba pod kruchtou.

zůstalo památky. Lod prodloužena v šíři dosavadní na průměrně 20·10 *m* délky a k ní přistavěn nový presbytář o jednom poli třemi stranami osmihranu zakončený; i s triumfálním obloukem půlkruhovým měří 9·45 *m* délky, 8·10 *m* šířky. Prodloužená loď i presbytář sklenuty elipticky valeně s lunetami, sakristie současná dostala klenbu klášterní, kobka u hlavního vchodu, tenkráte pozměněného, klenbu křížovou; podobně podklenuta kruchta a věž. Při bílení pozorovány v klenbách gotických stopy ornamentální, na stěně kruchty figurální malby starší. V pozdní druhé pol. XIX. století kostel odvodněn, na straně severní vzdušným kanálem opatřen, kostnice u věže zrušena, od severu nový vchod a od jihu

nové schody na kruchtu upraveny; tenkráte vyměněno také barokní ostění na straně jižní za jednoduché gotické. Při rozšíření kruchty r. 1744 použito části ostění někdejšího přechodního portálu za krákorec. Kostel jest žulovými plotnami dlážděn a taškami kryt; nad novou lodí stojí čtyřstranný plechem pobitý sanktus barokního tvaru z XIX. stol.;

Obr. 267. Planá Horní. Socha P. Marie.

věž, pod jejíž jižní římsou vymalovány 3 červené růžice, kryta plechem; forma jest jehlancová s rohy seříznutými.

Oltáře a ostatní vnitřní úprava pocházejí z doby baroku a rokoka, z části i z XIX. stol. Starší době XVI. stol. náležejí pouze sochy sv. Volfganga a Panny Marie na dotyčných oltářích a sešlá socha sv. Jana Ev. z někdejšího sousoší připomínaného ještě r. 1701.

Hlavní oltář sloupový s obrazem novým sv. Markety a sv.

Trojice stejné kvality, se sochami sv. Petra a Pavla a nad bočními portály sv. Václava a Floriána jest dobrého provedení

Obr. 268. Planá Horní. Oltář sv. Volfanga.

z 2. polov. XVIII. stol. Sochy jsou velmi štíhlé, pohybu živého, šat poněkud neklidný. Dovedné řezby jsou také čtyři svícny rokokové; tabernákl jest novější z XIX. století.

Poboční oltář sv. Linharta, sloupový, s dobrou sochou světcovou a malou soškou sv. Jana Nep. pochází z r. 1712, poboční řezby a čtyři dřevěné svícny z 2. pol. XVIII. stol. Poboční oltáře sv. P. Marie a sv. Anny, sloupové, jsou z r. 1782; uprostřed prvního stojí socha P. Marie s Ježíškem, dobrá řezba z pol. XVI. stol. Marie jest malého ouzkého těla, klidnější postavy i roucha. (Obr. 269.) Socha sv. Anny s mladou Marií jest s oltářem soudobá a slabšího provedení,

Obr. 268a. Planá Horní. Socha sv. Volfganga.

zvláště v rouše. Nad sv. Annou malá soška sv. Elegia; na každém oltáři 4 dřevěné rokokové svícny dobré řezby.

Poboční oltář sv. Volfganga (obr. 268, 268a) — nejstarší — z polov. XVII. stol. má uprostřed výtečnou řezbu světce ze začátku XVI. stol.; socha vážného obličeje, postavy i šatu klidného; méně dovedné jsou sochy sv. Barbory a Kateřiny a sv. Erharta z doby oltáře. Kazatelna z r. 1763 formy vypouklé, méně hezké, bez spodního zakončení. Varhany postaveny 1865, 1902 opraveny. Křtitelnice z domácího vápence tvaru mušlovitého, označena letopočtem 1805 a písmeny C H. Stolice s vykrouženými hladkými hlavami, přední stěny o dvou loktovitých výplních s vlnitými sloupky.

Nástěnný k r u c i f i x zdá se býti realistickou prací z 2. pol. XIX. století. Na kruchtě uloženy: dřevěné s o c h y s v. J a n a E v. ideálního obličeje i postavy, 1·60 *m* vysoká, z pol. XVI. stol., sešlá (obr. 269), s v. P a v l a v životní velikosti a dvě menší: s v. V á c l a v a a sv. biskupa,

Obr. 269. Planá Horní.
Socha sv. Jana Ev.

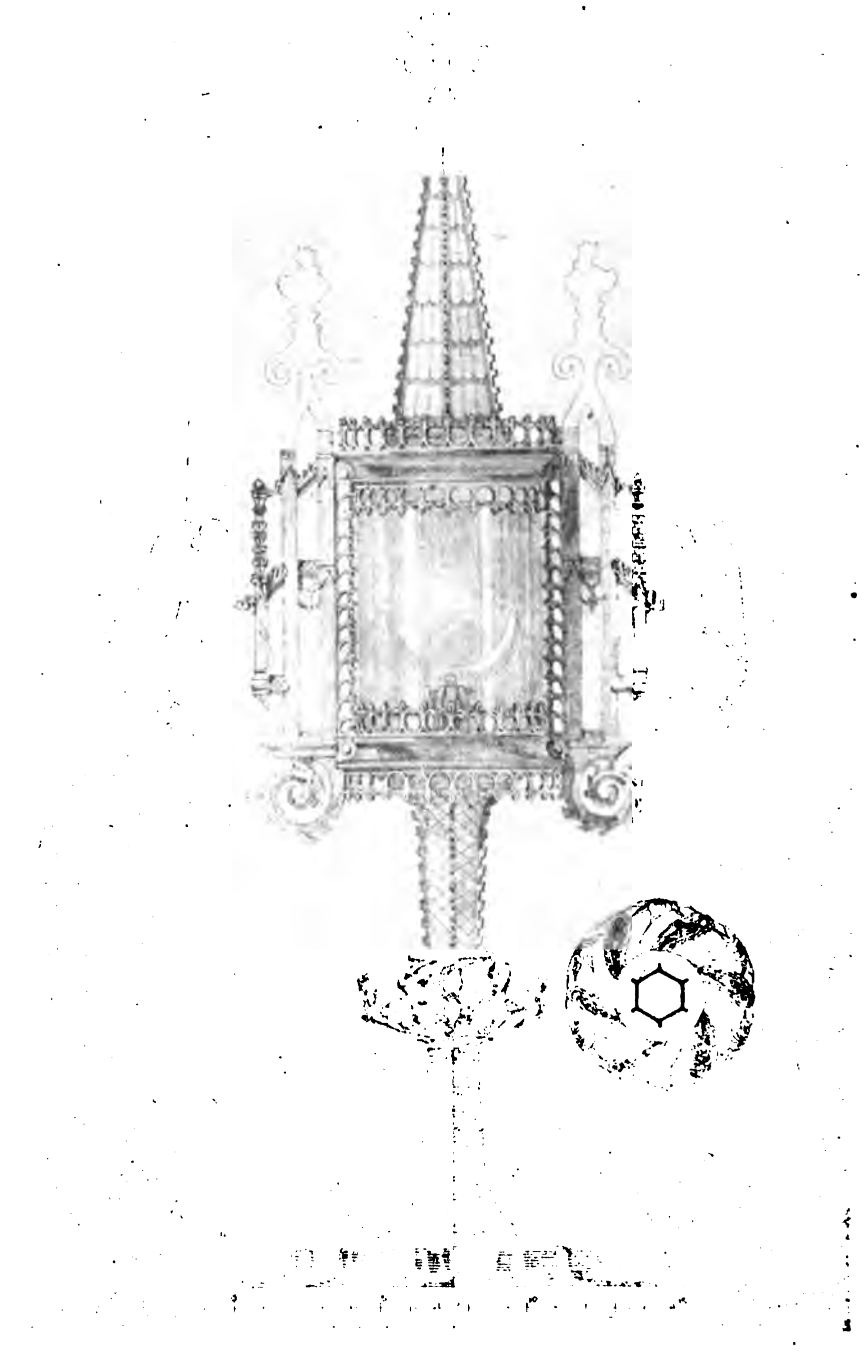

Obr. 270. Planá Horní.
Gotická monstrance z konce XV. stol.

všechny velmi sešlé, z konce XVII. stol., štíhlých postav v rouše rovně dolů splývajících, práce slabší.

K ř í ž o v á c e s t a jest nová. Za hlavním oltářem někdejší o b r a z j e h o s v. M a r k e t y práce hrubé; na faře o b r a z S t ě t í s v. J a n a z někdejšího roku 1787 zrušeného oltáře téhož jména, provedení realistického. Ve věži hladká t r u h l a s pozdně gotickým železným štítkem. V dlažbě presbytáře jsou 3 velké n á h r o b n í d e s k y někdejších farářů, úplně sešoupané.

Z inventáře uvádíme:

Obr. 271. Planá Horní. Gotická monstrance bez doplňků.

M o n s t r a n c e pozdně gotická z konce XV. stol., měděná a mosazná, pozlacená; noha šestidílná, svršek kulatý, věžičkou zakončený, po stranách štíhlé fiály, vys. 0·44 *m*. V době rokoka zakončeny 2 fiály ro-

Obr. 272. Planá Horní. Stříbrná monstrance.

kokovými vázičkami a připevněny 2 lisované reliefy andělů; křížek jest nový. (Obr. 270, 271.)

Monstrance stříbrná, zlacená, noha čtyřdílná s tepaným akantem a hlavičkami andělíčků, práce dobré, označena středními vy-

vazovacími punci pražskými a 1698, svršek s oblaky a hlavičkami, vinným ornamentem, reliefy Boha Otce, holubičky a Zvěstování P. Marie jest práce hrubší. Kamenné růžice později jsou přidělány. Práce augšpurská (obr. 272), 0·60 *m* vys.

Ciborium stříbrné, pozlacené; noha, nodus, koš i víko velmi

Obr. 273. Planá Horní. Ciborium a kalich

jemnou prací tepanou ornamentální a květovanou zdobeny; ze XVII. stol. na koruně úřední vyvazovací punce pražské, křížové pruhy na koruně z doby novější, 0·39 *m* vys. (Obr. 273*a*.)

Kalich stříbrný, zlacený, noha trojdílná, dekorace schází; kameny nové z konce XVII. století, 0·24 *m* vys., na hrušce hlavičky andělčků, na koši mučený Kristus a dva andělé s nástroji mučednickými;

na noze augšpurská pinie a [mark] [mark] a vyvazovací punce pražské (obr. 273*b*).

Kalich s mosaznou nohou zlacenou, zdobenou vínem a klasy, na mušlovém koši, jemná dekorace listová z doby 1810, vys. 0·24 *m*.

Relikviář monstrancový, mosazný s prolamovanou ozdobou ornamentovou, slabšího provední z pol. XVIII. stol., 0·21 *m*. vys.

Relikviář monstrancový, mosazný, jemné formy rokokové s vavřínovým věncem a hlavičkami andělíčků tvaru klasicistského z konce XVIII. stol., 0·28 vys.

Relikviář sv. Anny, jemné formy kříže, ve stříbře tepaný, rokokový z r. 1814, se značkou: [mark] [mark] [mark] a vyvazovacím puncem, 0·225 *m* vys.

Relikviář monstrancový, mosazný, s hladkou, jemně profilovanou nohou z 1. polov. XIX. stol., 0·27 *m* vys.

Nádobka stříbrná na sv. oleje, hezké jemné formy z konce XVII. stol., úřední punc pražský z r. 1806 na kříži.

Mosazné lité svícny renaissanční:

4 prsténkové 2 vys. 0·38 *m* a 2 vys. 0·27 *m*.
2 „ vys. 0·355 *m*, na noze M. G. B. } z konce XVI. stol.

2 jemně kroužené, vys. 0·30 *m* a 1 vys. 0·24 *m* ze začátku XVII. stol.

Kasule s příslušenstvím hedvábného barevného a zlatého vyšívání květinového na nové bílé látce z 2. pol. XVIII. věku.

Kasule a dvě dalmatiky bílé, velmi jemně květinované látky hedvábné z r. 1792.

Na novější bílé kasuli pruh z hedvábného květinovaného brokátu na půdě zlaté.

Matriky z r. 1670; kniha pamětní z r. 1759. Kniha údů bratrstva růžencového z r. 1668, vázaná v aksamitu se stříbrnými reliefy Matky Boží a sv. Dominika, rohy a spony páskovitě ornamentovány; figurální část hrubá.

Kniha bratrstva věčného zbožňování z r. 1773, vázaná v kůži lisovanými větvemi zdobené a mosaznými rohy rokokovými kovaná; spony z 1. pol. XIX. století.

Na věži jest 5 zvonů:

velký průměru 1·26 *m*, šikmé výšky 0·92 *m*, kolmé 0·96 *m*; pod korunou mezi barokními pásky třířádkový nápis: A FVLGVRE E TEMPESTATE LIBERA NOS DOMINE IESV CHRISTE | PER S. MARGARETHÆ VIRGINIS S. DONATI E. SS IOANNIS E PAVLI MARTIRVM INTERCESSIONEM | DVRCH DAS FEVER BIN ICH GEFLOSSEN GEORG WENCL KOHLER IN BVDWEIS HAT MICH GEGOSSEN 1736.

Na plášti jsou reliefy Krista na kříži s Marií a Janem, sv. Markety, Donáta a Pavla; na věnci střídá se list akantový s hroznem. Odveden státu r. 1917; vážil 205 *kg*.

P r o s t ř e d n í průměru 1·01 *m*, šikmé výšky 0·72 *m*, kolmé 0·82 *m*, pod korunou barokní pásek s květinovými festony, na plášti reliefy: sv. Markety, sv. Václava a sv. Jana Nep. a znak zvonařský s jménem: IOHAN ADALBERT PERNER IN BVDWEIS, ANNO 1835; váží 600 *kg*.

M a l ý průměru dolního 0·71 *m*, vrchního 0·32 *m*, výšky šikmé 0·54 *m*, kolmé 0·55 *m*, jest formou svou co starý označen. Pod korunou jest nápis (v got. minuskuli)

yhesus x s margaretha x yhs

na plášti Kristus na sukovitém kříži, tedy z doby stavby věže okolo 1500, na srdci letopočet 1767. Váží 130 *kg*.

M e n š í průměru 0·60 *m*, šikmé výšky 0·49 *m*, kolmé 0·51 *m*, pod korunou nápis: **MELCHIOR+CASPAR*BALTASAR*** jinak hladký, z pol. XIV. stol. 30 *kg* těžký.

N e j m e n š í průměru 0·31 *m*, šikmé výšky 0·22 *m*, kolmé 0·25 *m*, pod korunou s festony užívané Pernerem budějovickým; na věnci letopočet 1788. Odveden státu r. 1917; vážil 20 *kg*.

Na z r u š e n é m h ř b i t o v ě pod kostelem stojí 3 k o v a n é ž e l e z n é k ř í ž e stejného tvaru, z nichž jeden jest z r. 1840, druhý na kamenném soklu označen

F W
1841.

Na n á m ě s t í stojí hrubá žulová s o c h a s v. J a n a N e p. s nápisem:

O. H.
IOANN
NEPOMUCENE
DIER
ERGEBEN WIER
VNS ALLE
HIER

F a r n í b u d o v a byla r. 1685 tak sešlá, že musila býti znovu postavena. R. 1744 shořela a byla 1745—6 obnovena; podruhé shořela r. 1817 načež znovu upravena.

M ě s t o P l a n á, jež roku 1568 dostalo z n a k; medvěd drží pětilistou červenou růži, často vyhořelo; 15. října 1580, dne 18. září 1744 s farou, školou 60 domů sousedských až na zdi, 1817, 1829 a 1830. R. 1760

Obr. 274*a*. Planá Horní. Městská pečeť z r. 1568.

Obr. 274*b*. Planá Horní. Pečeť pláteníků.

Obr. 274*c*. Planá Horní. Pečeť pekařů.

Obr. 274*d*. Planá Horní. Pečeť řezníků XVII. st.

Obr. 274*e*. Planá Horní. Pečeť kovářů.

Obr. 274*f*. Planá Horní. Pečeť kovářů a kolářů z XVIII. st.

Obr. 274*g*. Planá Horní. Pečeť mlynářů.

opravena r a d n i c e a zřízeny v ní pokoje pro důstojníky; dnešní radnice postavena r. 1896. Krom p e č e t i d l a s t ř í b r n é h o z r. 1568 nezachovalo si město žádných památek. Jen společenstva mají tam uloženy zbytky svých výsad a některá m l a d š í p e č e t i d l a, ač potvrzení v ý s a d sahá do dob starších; tak o b u v n í k ů do r. 1563, k r e j č ů a t k a l c ů do r. 1566, p o d k o v á ř ů a k o l á ř ů do r. 1583 a p e k a ř ů

Obr. 275. Planá Horní. Pomník Vojtěcha Stiftra.

do r. 1678. Zachovali si potvrzení výsad p o d k o v á ř i a k o l á ř i z roku 1583 s pečetí Viléma z Rožmberka a potvrzení opisu z r. 1670 s pečetí; dále p e k a ř i potvrzení od Jana Kříšťana z Eggenbergu z r. 1678 na pergamenu a o b u v n í c i od Viléma z Rožmberka z r. 1563. (Obr. 274.)

Pro časté ohně nezachovalo se ze starších budov ničehož a má výstavnost města ráz střízlivosti z polovice XIX. stol.

Na domě č. 21 v ulici zvané „Ansbach“ p a m ě t n í d e s k a z bílého mramoru s nápisem:

Adalbert Stifters
Geburtshaus.

V sadech na vrchu pod kaplí dobrovodskou bronzová socha téhož pěvce Šumavy signovaná: K. Wilfert d. j. Prag MCMVI. (Obr. 275.)

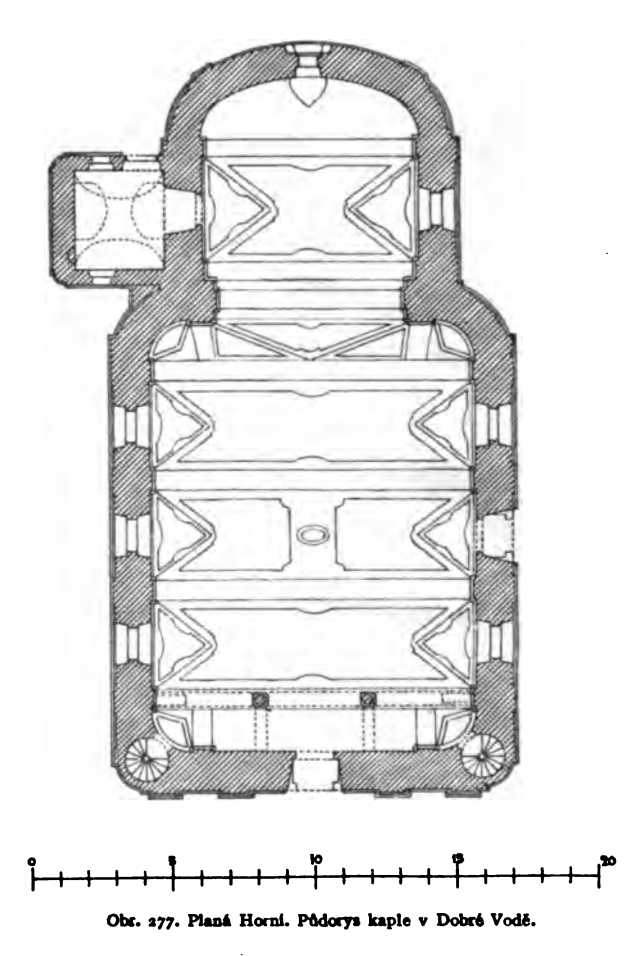
KAPLE BOLESTNÉ P. MARIE V DOBRÉ VODĚ (obr. 276, 277) na vrchu r. 1384 „mons Vitkonis" zvaném. Při studánce dobrá

Obr. 276. Planá Horní. Kaple bolestné P. Marie v Dobré Vodě.

voda, již r. 1667 chromý objevil svým uzdravením, postavena záhy dřevěná kaple se soškou Bolestné P. Marie; datované oběti počínají s rokem 1668, kdy se již sešlo 54 zl. Když časem kaple sešla a sběh lidu z Pasova a Horních Rakous neutuchal, byla s povolením arcibiskupské konsistoře ze dne 30. března 1707 opět znovu z dřeva vystavěna. Řečená soška přišla r. 1713 do kapličky na cestě z Dolní Vltavice do Sarau, kdež zůstala až do nové stavby roku 1760 asi na 150 osob počítané. R. 1762 postaven hlavní oltář s čtyřmi pozlacenými svícny za 150 zl. Když i to brzy nestačilo, započato r. 1777 se stavbou nového zděného kostela na 400 lidí, což vyžadovalo nákladu 8113 zl. Sochařskou práci provedl *Leopold Huber* z Budějovic za 520 zl. Dne 17. října 1779 byl kostel vy-

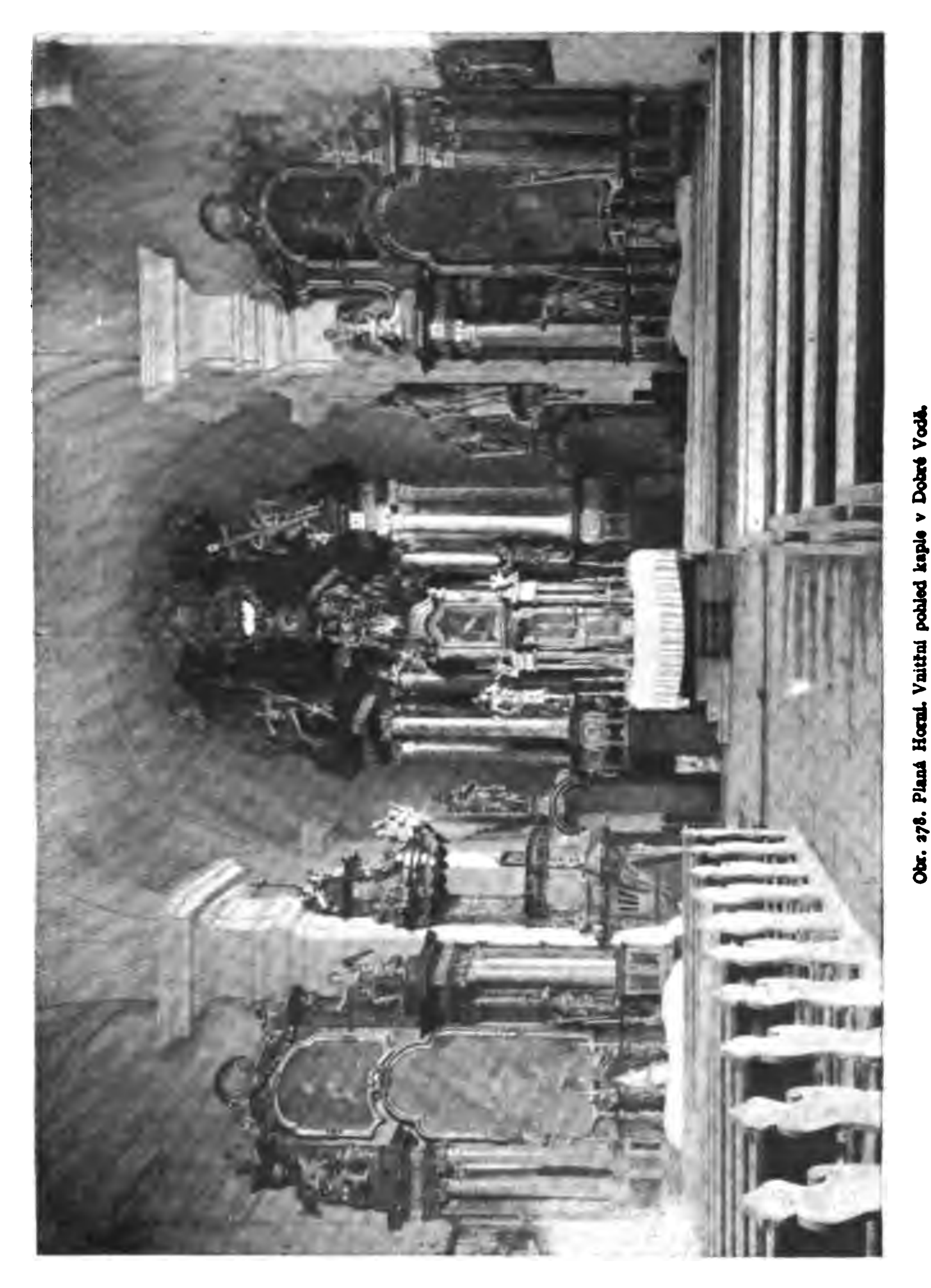
svěcen, na to r. 1780 kaple dřevěná snesena. R. 1760 dodal Potz, zvonař z Lince, zvonek 30—32 liber těžký sem a roku 1779 zhotovil zvonař *Josef Perner* v Č. Budějovicích sem 3 zvony za 220 zl. Roku 1763 pořízena mědirytina zdejší sošky k rozdávání mezi poutníky; r. 1885 obnoven sanktus a místo šindele kryta budova taškami.

Obr. 277. Planá Horní. Půdorys kaple v Dobré Vodě.

Stavitelem *Janem Jobstem* r. 1777 navrženého plánu nepoužito; vzorem stal se sousední kostel ondřejovský s nepatrnou odchylkou. Kostel sestává z presbytáře ellipticky zakončeného, 7·60 *m* širokého a s vítězným obloukem 8·40 *m* hlubokého, k němuž přistavěna na sever malá sakristie. Na západ přiléhá podlouhlá loď délky 15·30 *m* a šířky 11·40 *m*, v jejíž čelo vestavena kruchta spočívající na dvou kulatých kamenných sloupech a čtyřech konsolách. Rohy jsou zakrouhlené a použito obou v západním čele k šnekům na kruchtu a půdu. Samostatné věže kostel nemá; stojíť nad presbytářem pouze malá věžička hruškovitého tvaru plechem pobitá. Stěny presbytáře i lodi

členěny uvnitř pilastry s attickou patkou, hlavou a krátkou římsou. Presbytář jest valeně, závěr poloviční elliptickou kopulí sklenut; také sakristie sklenuta jest valeně, loď však ve způsobu klenby vybedněna

Obr. 278. Planá Horní. Vnitřní pohled kaple v Dobré Vodě.

a rákosována, při čemž v prodloužení pilastrů strop pasy v pět polí rozdělen. Venkovní fasáda jest jen v čele hlubšími pilastry stejného tvaru dělena, ostatní stěny jen velmi mělkým rámováním. Na nadpraží

západního vchodu jest letopočet 1779. Kostel jest žulovými plotnami dlážděn a taškami kryt. Vnitřní úprava jednolitá zachovala se od stavby nového kostela až podnes neporušeně. R. 1900 obnovena. (Obr. 278.) Mohutný hlavní oltář sloupový rokokový s velkým zlaceným tabernáklem, zázračnou soškou Bolestné P. Marie a sochami sv. Josefa a sv. Anny, zakončen Bohem otcem a Duchem svatým v zářích nástavce; na římse malý znak schwarzenberský, nad pobočními portály sochy sv. Jana a Pavla. Koncepce i provedení jak architektury ke klasicismu se hlásící tak i práce sochařské jest dobrá, šat soch poněkud neklidný. Bolestná P. Maria s Ježíšem na klíně jest však práce starší i možno ji klásti až do konce XVI. neb začátku XVII. století. Jest rozměrů malých, klidného držení těla i šatu; pochází prý ze Sv. Tomáše. Na oltáři 6 svícnů rokokových čistě řezaných a zlacených.

Podobny jsou poboční menší oltáře sloupové s obrazy sv. Jana Nep., nad nímž jest menší sv. Antonína Paduánského a Srdce Ježíšova, nad nímž jest menší sv. Aloisia; po stranách prvního jsou zlacené sochy sv. Vojtěcha a Prokopa, na druhém sv. Apollonie a Barbory. Oltáře i řezby jsou dobrého provedení, méně zdařilými jsou obrazy. Na každém z oltářů stojí 4 svícny rokokové práce slabší.

Kazatelna jest provedení jednoduššího. Výplně vypouleného korpusu, dnes barvou natřené, ustanoveny asi pro plastickou dekoraci, která neprovedena. Forma i práce jest slušná.

Za sochařskou práci, kterou provedl *Leopold Huber* z Budějovic, zaplaceno 520 zl.

Varhany s jednoduchou skříní a soškou Spasitelovou jsou z polovice XIX. stol.

Po stěnách rozvěšeny na konsolách sochy dřevěné zlacené: sv. Jana Nep. v životní velikosti, tuhý a hubený, jest slabá práce z 1. pol. XVIII. století; sv. Florián a Václav velmi živého pohybu ne lepší práce 2. polov. XVIII. stol; sv. Vojtěch, Antonín, Matouš a Agatha jsou práce téhož řezbáře jako předešlé. Novější Madonna umělecky bezcenná v dovedně řezaném zlaceném rámu rokokovém, do něhož vloženy jsou relikvie.

Z inventáře budiž uvedeno:

Kalich měděný, zlacený, slušné formy rokokové, dekorován vínem a klasy, z konce XVIII. stol., vys. 0·225 *m*.

Věčné světlo před hlavním oltářem, mosazné, postříbřené, formy rokokové, v kartuších Bolestná P. Maria, Srdce Ježíšovo a sv. Jan Nep., práce hrubší z konce XVIII. stol.

Železná konsolka kovaná k zvonku u sakristie jest dobrou řemeslnou prací z doby stavby kostela.

Misál mnichovský z r. 1661 s rytinami označenými G. A. Wolfgang fecit.

Ve věžičce visí tři menší zvonky:

první s reliefem Neposkvrněného početí P. Marie a nápisem: A Josefo Perner fusa Budovici 1778, váhy 70 liber; odveden státu r. 1917.

Obr. 279. Planá Horní. Podobizna faráře Ant. Kitzhofra.

druhý s krucifixem a stejným nápisem, váhy 50 liber; odveden státu r. 1917;

třetí s reliefy Bolestné P. Marie a sv. Jana Nep. a nápisem: Karl Poz gegossen in Linz anno 1760 váhy 30 lib.

Před jižními dveřmi k lodi pochován farář Antonín Kitzhofer (†16/10 1793), jenž dal podnět k stavbě kostela. (Obr. 279.) Náhrobek jeho 1·50 *m* dlouhý, 0·76 *m* široký, žulový, má v hořejší polovici velký kříž a v dolejší nápis:

HICCe qVIesCIt
ANTONIVS KItzhofer
LoCI CVratVs
CapeLLae hVIVs
pIVs proMotor.
ÆT : 77 (1793)

Hřbitov kolem kostela posvěcen 1787 Kitzhoferem, r. 1801 přestalo se však zde pohřbívati. Jest zde podstavec kříže Mariany Hartlové s letopočtem 1695.

Před domem č. 59 jest žulová deska 1·50 *m* dlouhá a 0·90 *m* široká s letopočtem 1639 a písmeny M. A. M. Byla stolem, jehož 4 polokválovité podstavce tam taktéž jsou.

Na cestě odtud k Plané **BOŽÍ MUKA**: nízký kvadratický sloup kamenný skosených rohů s kapličkou asi ze XVII. století.

Na cestě z Plané k Pihlovu (Pichlern) žulová, do země zapadlá **BOŽÍ MUKA** osmibokého sloupu s kaplicí na všech stranách strmými štíty zakončenou; na vršku železný křížek.

Další Boží muka čtyřbokého pilíře skosených rohů s těžkou barokní hlavicí a železným křížkem na cestě k Jelmu (Melm) na vrchu „Galgenhübel" zvaném.

Pláně Věžovatá. (Thurn-Planles.)

J. Trajer, Diöcese Budweis 293; Th. Gallistl, Heimatskunde 127; Aug. Sedláček, Místop. slovník 697.

Ves Pláně Věžovatá připomíná se již r. 1372.

V XV. století patřila Drochovcům z Omlenice. V letech 1597—1628 patřila část k Římovu, část k Hambru, celá ves pak ke Krumlovu. R. 1785 zřízena tu lokalie, pro niž klášter vyšebrodský tu dílem na knížecích pozemcích dřevěný kostelík r. 1786 postavil; jest to nynější obecní domek. R 1800 položen základní kámen k dnešnímu kostelu sv. Anny; 1870 postavena věž. Patronem tu byl 1786 až 1818 vyšebrodský klášter; od roku 1819—1824 byla fara bez kněze i patrona, odtud jest patronem náboženská matice. Farou se stala lokalie roku 1857.

Kostel stojí prý na místě někdejšího hrádku, na jehož základy se při stavbě věže přišlo; také se pamatují starší osadníci na zbytky hradní věže. Historie nepamatuje žádného hradu zde. Kostel jest prostičká budova k východu orientovaná o lodi 13·05 *m* dlouhé, 9·45 *m* široké, k níž přistavěn presbytář pěti stranami osmiúhelníku uzavřený délky 7·55 *m*, šířky 6·10 *m*; malá sakristie přiléhá k severu. Kostel měl původně nad západním štítem dřevěnou vížku, která zbourána a roku 1870 postavena nová zděná věž. Jest jehlancovou plechovou střechou kryta. Ostatní budova jest žulovými plotnami dlážděna, rákosovanými stropy a taškovou střechou kryta. První oltáře byly na stěně malovány. Teprve v prvních letech XIX. věku (1800—1804) postavili řezbáři *Václav a Linhart Mayerové z Dobré Vody* hlavní

oltář, jejž brzy následovaly 2 boční a kazatelna. R. 1865 však všechny obnoveny a 1913 znova přestavěny, při čemž u oltářů pobočních zůstaly jen obrazy. Jsou umělecky bezvýznamné. Obraz sv. Anny na hlavním oltáři pochází od neznámého pražského malíře, nevyniká však zvláštní uměleckou cenou. Obrazy vedlejších oltářů Bolestné P. Marie a sv. Linharta signovány: první Kl Philippot Hof-Maler, druhý: K. Philippot Hf MR Ao 1855; malován jest prý na starém obraze nějaké dámy. Varhany sem přišly z Vyššího Brodu; dekorace poukazuje na první čtvrtletí XIX. stol.

Skříň na noty. Předek s dvířkami pomalován vkusným květinvým ornamentem žlutým na půdě černé a bílým na půdě červené; uprostřed znak vyšebrodského opata Osvalda Neumanna (1795—1801).

Z inventáře znamenáme:

Monstrance mosazná pozlacená, paprsková, hrubší práce barokní pod vlivem empiru, vys. 0·61 *m*; na noze nápis: Anton Hofer Girtler Meister in Grumau. Johan Wohak. Anton Steffel 1824.

Ciborium mosazné, pozlacené, s andělíčky na noze, jinak hladké, *22 cm* vys., z téže doby.

Železný kovaný stojánek na svíčky z konce XVIII. století.

Kasule z lisovaného zeleného aksamitu s křížem na zlaté půdě s geometrickým ornamentem a písmeny vyšívanými z konce XVI. stol.

Kasule barevnými květinami vyšívaná z 2. pol. XVII. stol.

Kasule červená, hedvábná, zlatým květem řídce protkána, z 2. pol. XVIII. stol.

Matriky i pamětní kniha z r. 1786.

Na věži visí 3 zvony:

Velký prům. 0·79 *m*, šikmé výšky 0·60 *m*, kolmé 0·63 *m*, s nápisem pod korunou: FRANZ. SER: HOLLEDERER GUSSWERK AUS LINZ 1872; na plášti reliefy: Krista, Nanebevstoupení P. Marie sv. Jana Nep., Floriána, Linharta a Františka (?); váží 572 libry. Odveden státu r. 1917.

Prostřední prům. 0·63 *m*, šikmé výšky 0·47 *m*, kolmé 0·48 *m* s nápisem pod korunou: FRZ: HOLLEDERER GUSSWERK AUS LINZ 1872; na plášti reliefy: Neposkvrněného početí P. Marie, sv. Josefa, Matouše (?), Vavřince a Michala; váží 274 libry.

Malý prům. 0·45 *m*, šikmé výšky 0·35 *m*, kolmé 0·37 *m*; s korunou želznou; na plášti reliefy: Nejsvět. Trojice, sv. Václava a Jana Nep. a firma *Rudolf Perner v Budějovicích* 1823—1899. Odveden státu r. 1917.

Polná. (Stein.)

Math. Pangerl, Urkundenbuch des ehemal. Cistercienserstiftes Goldenkron i. B.; Fr. Trajer, Diöcese Budweis 340; Dr. A. Ilg, Kunsttopogr. Mitteilungen 79; Aug. Sedláček, Místopisný slovník 715; J. Braniš, Dějiny II. 124; Th. Gallistl, Heimatskunde 124.

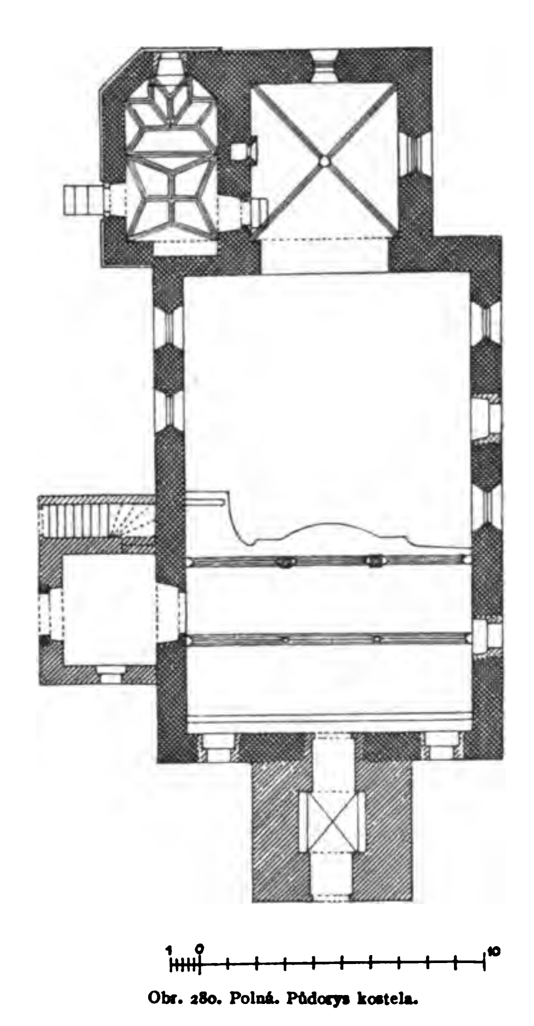
Polná patřila i s okolím původně k panství Boletickému, stala se však později majetkem rožmberským. Vok z Rožmberka měl zde r. 1259 své hospodářství. Dvůr stál na místě, kde jest dnes hospodářská budova čís. 2, na jejíž zevní stěně 2 rytíři vymalováni byli. Náležela k němu ještě budova č. 4, někdy asi mlýn, nad níž 3 rybníky (nyní louky) znatelny jsou. Ležela v kraji kláštera zlatokorunského, r. 1263 od krále Přemysla Otakara II. založeného. R. 1483—1495 byla v zástavě pánů z Rožmberka. V XV. století 1417 a 1479 patřil tamní kostel co filiální k Boleticům; r. 1483 udělil kardinál Jan mu co příslušenství chrámu boletického odpustky — patrně na stavbu, která byla 1488 dokončena. Kostel zůstal i na dále k boletickému přidělen. Teprve r. 1595 byla tu samostatná fara, v níž se jen pod jednou podávalo Při protireformaci r. 1624 ustanoven sem za administratora Fr. Augustin Feichtner z Koruny. R. 1653 kostel rozšiřován a věž postavena. Roku 1737 přelit umíráček. R. 1798 zvýšen štít nad sanktuářem; dána nad presbytářem a sakristií nová střecha a kryta taškami; nad lodí zůstaly prejzy.

Malý gotický KOSTELÍK SV. MARTINA v Polné (obr. 280, 281*a*) má presbytář rovně zakončený a jest v kříži sklenut. Jest mírných rozměrů: 5·00 *m* šířky a s vítězným obloukem 5·50 *m* + 1·20 *m* hluboký. Klenba jest kamenná, žebra přímo ze stěn vybíhající, z cihel a profilu hruškovitého. Svorník jest hladký, vítězný oblouk půlkruhový s hladce skosenými rohy. Na straně evangelia stojí prostý sanktuář s pětilistou růží, s čistě spracovanou železnou mříží a vedle na tabulce letopočet 1888. Do sakristie vedou gotické, plechem pobité dveře s okrasnými závěsy — práce domácího kováře — v soudobém kamenném, pruty ozdobeném ostění. (Obr. **281*b*, 282**.) Sakristie, jež se podobá boletické, zakončena jest osmistranem, v němž kamenná deska v okenní špaletě nejspíše určena byla pro oltář; nese krásné hvězdovité klenutí cihlové. Žebra z cihel jsou v čtvercovém poli formy hruškovité, v poli osmibokém formy žlábkovité; vystupují ze stěn kolmo neb v záhybu bez konsol; svorníků není. (Obr. **283**.) Pod sakristií nalézá se hrobka dosud neprozkoumaná. Zmodernisovaná loď 16·10 *m* dlouhá, 10·00 *m* široká, má rovný dřevěný strop rákosový, r. 1895 obnovený po způsobu dřívějším; kruhové výplně starého byly malovány. Kruchta spočívá na čtyřech dřevěných pilířích, z nichž dva a tři trámy zachovaly si zajímavou ozdobu ve způ-

sobu provazců a žlábkování na rozích. Vnitřní 2 sloupy a lištový strop pocházejí z doby nejnovější, rozšíření kruchty stalo se však již 1778.

Věž jest poměrně nízká a jehlancem, plechem pobitým, kryta; posledně renovována r. 1896.

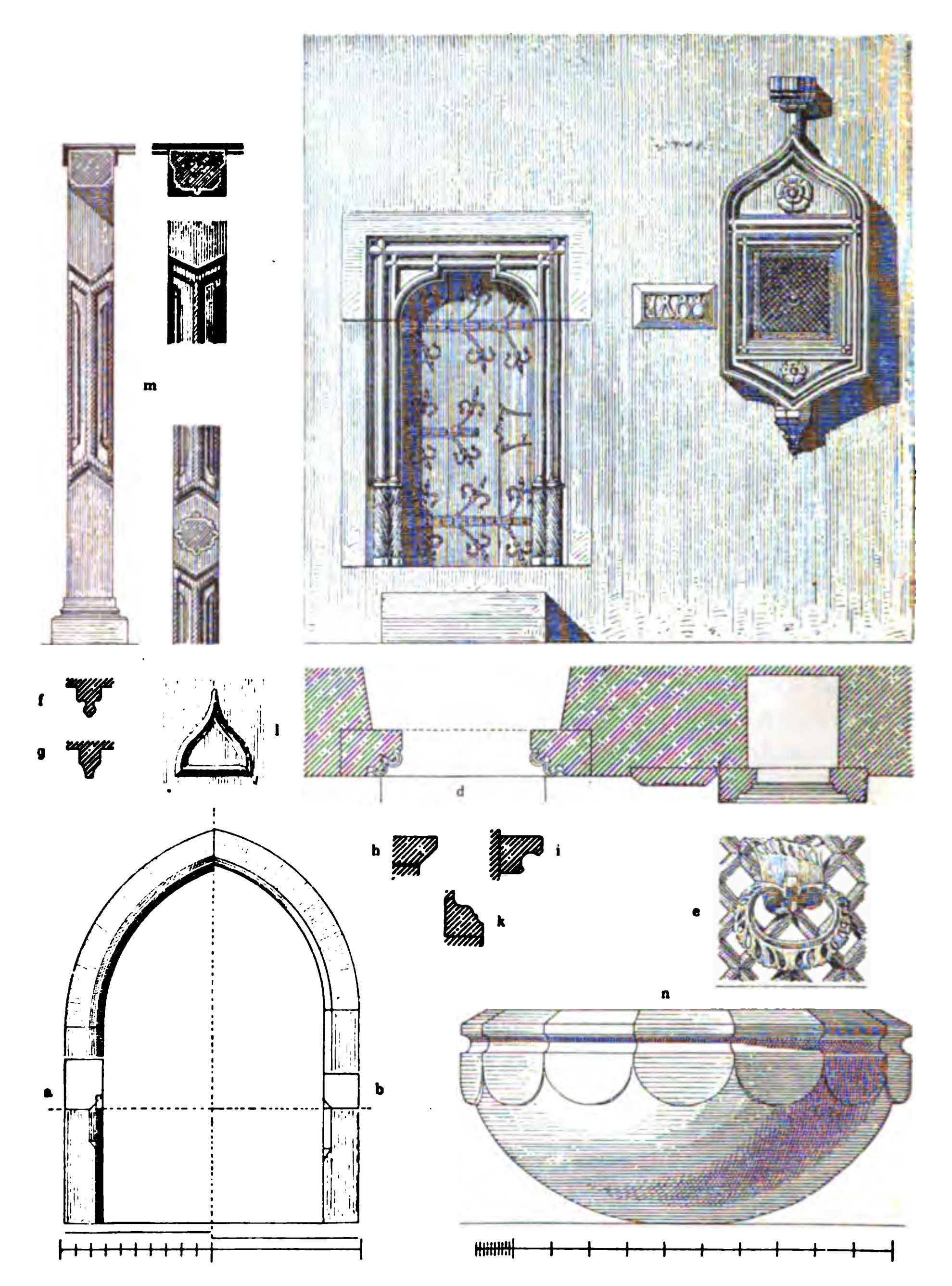
Kostel jest ve svém hrubém zdivu starší, byl však v konci XV. stol. úplně přestavěn. Tenkráte také okna zvětšena až na ono za hlavním

Obr. 280. Polná. Půdorys kostela.

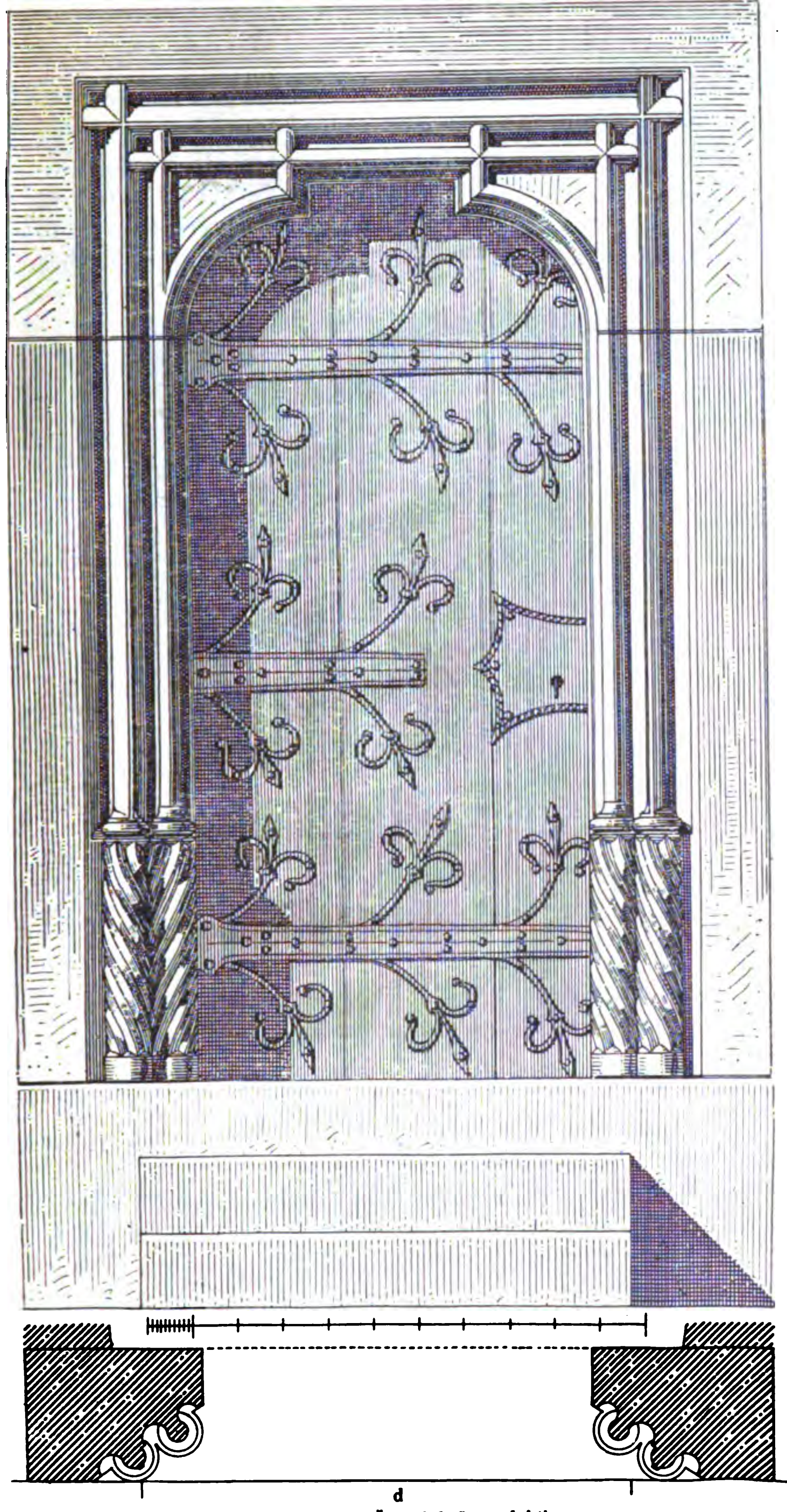
oltářem, které však v novější době, když pořizováno zasklení malované, také bylo rozšířeno; kružby scházejí. Ornamentální malby v oknech pocházejí z nejnovější doby. Menší okna v lodi pod kruchtou vedle věže prolomeny r. 1895. Všechny místnosti jsou dlážděny žulovými plotnami.

Starý hlavní oltář přišel 1692 z Krumlova, r. 1731 byl renovován a r. 1868 nepatrné zbytky jeho umístěny v umrlčí komoře osmi-

Obr. 281a. Polná. a), b) Ostění dveří u kobky a lodi. c), d) Dveře u sakristie, sanktuář a letopočtní tabulka. e) Detail z mříže u sanktuáře. f), g) Profil žeber v presbytáři a sakristii. h), i) Profil oltářní plotny v presbytáři a sakristii. k) Profil soklu u sakristie. l) Výklenek na sakristii. m) Sloup a trám od kruchty. n) Stará křtitelnice.

stranné, r. 1753 vystavěné. Nynější hlavní oltář sv. Martina se sochou téhož svatého, jakož i Petra a Pavla byl r. 1868 v pseudo-

Obr. 281b. Polná. Železné dveře u sakristie

románském slohu zhotoven; jest práce slabá. Tabernákl barokní z 2. pol. XVIII. stol., mensa gotická kamenná.

Poboční oltář na straně evangelia s dobře řezanou sochou Neposkvrněného početí P. Marie s Ježíškem a velmi slabým obrázkem sv. Michala nad ní, novými sochami sv. Jana Nep. a sv. Josefa s nápisem: Altare hoc B. V. Mariae Pa-

Obr. 282. Polná. Gotické dveře do sakristie.

rochianorum munificentia renov. anno 1746—1853—1873—1909. První letopočet značí asi znovuzřízení.

Poboční oltář na straně epištoly s velmi slabým olej. obrazem. Odevzdání klíčů Kristem sv. Petrovi, a nad ním malým obrázkem sv. Kateřiny, stejně nezdařilým, novými sochami sv. Floriána a Linharta a nápisem: Parochianorum Munificentia altare hoc ad honorem maiorem Sanctorum Apostolorum. Renovari curavit: P. G. S. C. C. 1746 et restaurari — fecit: P. E. R. C. L. 1853. renov. 1873 —1909, ze stejné doby předešlého (Obr 284.)

Kazatelna se soškami evangelistů a dobrého

pastýře a znakem zlatokorunským (opata Filipa Bayera 1720—1733), slabá práce z r. 1733.

Křtitelnice kamenná, práce lidová s letopočtem 1840.

Kristus na kříži s P. Marií a Janem nad triumfálním obloukem, práce prostřední, zač. XVIII. stol.

Sochy Boha otce, dvou sv. biskupů mnichů s berlou

Obr. 283. Polná. Klenba v sakristii.

a knihou a sv. Bernarda z Clairvaux jsou zlatokorunské práce prostřední jakosti z 2. polov. XVIII. stol. a další 2 sochy dvou sv. opatů velmi slabé práce z téže doby.

Varhany z r. 1779 renovovány 1874 a r. 1907 přestavěny s ponecháním staré skříně.

Obraz sv. Martina na někdejším hlavním oltáři, obraz sv. Jana Nep. a ostatní obrazy, uložené v umrlčí komoře jsou práce slabší a umělecky bezcenné.

Křížová cesta barokní, přemalována r. 1870 ne šťastně.

Na půdě uložen **b a l d a c h ý n z o l t á ř e M a r i á n s k é h o** a **s o š k a s v. J a n a N e p.**

N á h r o b k y: v lodi mezi pobočními oltáři jsou tři náhrobky, čtvrtý pod věží, vesměs ze žuly,

1. 0·64 *m* široký, 0·59 *m* vysoký, s nápisem:

Q. P. MICH.
TISCHEP
CIST. CUL.

2. 0·67 *m* široký, 0·63 *m* vysokň s nápisem:

(OBII) ELISABET
··· FFERT in
MATER. P. GREGORII
CURATI LOCI
(D)IE XXI·········

3. 0·59 *m* široký, 0·90 *m* vysoký s nápisem:

ANNO 1727
deN 23. JANV · I (st)
STORBEN VRbAN
SCHNELTZER GE
WESTER SCH(M)I
ETT MEISTER IN
STEIN SEINES
ALTERS 62 JAHR
✱

4. 0·59 *m* široký, 0·64 *m* vysoký (ve věži) s nápisem:

Q. P. P. PET
TER MILNER
CIST. CUL : T
1660

Z i n v e n t á ř e uvádíme:

R. 1795 ukradli zloději z kostela stříbrnou monstranci, stříbrné a měděné ciborium, z nichž poslednější r. 1810 v lese u Břevniště zase nalezeno, a jeden pacifikál. Dnes se zde nalézá:

M o n s t r a n c e m ě d ě n á, zlacená hladká, 0·495 *m* vys., slabší práce z 1. pol. XVIII. stol.

M o n s t r a n c e m o s a z n á, zlacená, paprsková s empírovou nohou, 0·72 *m* vys. slabší práce z 1. polov. XIX. století.

K a l i c h 0·25 *m* vys., stříbrný, zlacený, s prolamovaným tepaným košem s a n d ě l í č k y a p o l o d r a h o k a m y, s nápisem na noze:

ALTARE SCT. JOSEFI 1670, na pateně got. jméno Ježíš, pražský úřední punc z r. 1806. Pochází prý od oltáře sv. Josefa v Kájově. (Obr. 285.)

Kalich, 0·29 *m* vys., stříbrný a zlacený, na kupě rožně a klasy, na noze obrazy tepané sv. Jana Nep., sv. Martina a sv. Ignáce se značkou úředním puncem pražským

Obr. 284. Polná. Pohled do presbytáře s oltáři.

z r. 1840 a nápisem na paténě: Parochiani steinenses procurarunt hunc Calicem anno 1840 Sub animarum Curatore Joanne Steinko.

Kalich s měděnou nohou zlacenou, hladkou, asi z 2. pol. XIX. století. Na kupě značky a B S.

Kalich stříbrný, pozlacený, novobarokní, 0·305 *m* vys., práce dobré, s email. obrázky svatých: Petra Klaver., Josefa a Martina, Krista na kříži s P. Marií a Janem, Narození Páně a Neposkvrněného početí P. Marie; v noze nápis: Comparavit calicem hunc P. Franciscus Xav. Dichtl Ecclesice Cathedr. Budwic. Canonicus Capitularis 18 $^{16}_{12}$ 88; na kupě a paténě značka: IV

Pacifikál, 0·32 *m* vys., hladký, stříbrný kříž s měděnou rokokovou nohou z 2. pol. XVIII. stol.

Pacifikál 0·245 *m*, vys. mosazný kříž s nohou rokokovou z 2. pol. XVIII. století práce obyčejné.

Věčné světlo, mosazné, postříbřené, formy zdařilé, empirové z 2. pol. XIX. stol.

4 svícny z cínového plechu, 0·52 *m* vys., ze začátku XIX. stol.

Obr. 285. Polná. Kalich z r. 1670.

Lavábo měděné s lidovým tepaným ornamentem označeno

H. S.
1770

nádoba na vodu hladká.

Kasule červená květová, zlatem a stříbrem protkaná, ze zač. XIX. stol.

Kasule žlutá květová, zlatem protkaná z 1. polov. XIX. stol.

Skříň barokní dubová, z 2. pol. XVIII. století.

Matriky z roku 1647, pamětní kniha z r. 1836.

Zvony:

Dle pamětní knihy přelity: velký zvon, 8 centů těžký, *Václavem Kollerem v Budějovicích* r. 1734, třetí zvon, 2 centy těžký, jenž praskl 1740, přelit r. 1755 od *Jacomini* v Pasově a malý zvonek prasklý přelit *Holledererem* v Linci. Dnes zde jsou:

velký: prům. 0·94 *m*, šikmé výšky 0·64 *m*, kolmé výšky 0·73 *m*, s nápisem u koruny: OPVS SIGNI PRÆSENTIS SVRGEBAT AV-

Obr. 286. Polná. Boží muka.

THORITATE REVERENDISSIMI CHRISTIANI S. CORONÆ ABBATIS QVA IN STEIN PADRONI.

Na plášti reliefy: sv. Martina, sv. Bernarda a sv. Donáta a nápis: HONORI ET DEVOTIONI SANCTORVM CÆLI CIVIVM MATINI ECCLESIÆ PATRONI BERNARDI DOCTORIS MELLIFLVI ET DONATI MARTYRIS. Odveden státu r. 1917; vážil 500 *kg*.

Prostřední: prům. 0·71 *m*, šikmé výšky 0·53 *m*, kolmé 0·56 *m*, u koruny s věncem z růží a nápisem: FRANZ SER: HOLLEDERER IN LINZ 1865; na plášti reliefy sv. Martina, sv. Jana evangelisty, sv. Vavřince, sv. Michala, sv. Josefa a

N e p o s k v r n ě n é h o p o č e t í P. M a r i e a barokní ornamenty; váží 200 *kg*.

M e n š í: prům 0·63 *m*, šikmé výšky 0·48 *m*, kolmé 0·50 *m* u koruny mezi dvěma provazci nápis + **in § nomine § domini a nostri § ihesu a cristi § amen a dico a vobis ✠ amen** + Jinak jest zvon hladký; váží 140 *kg*.

N e j m e n š í: v s a n k t u s u jest nepřístupný. Váží 30 *kg*.

Asi čtvrt hodiny východně od Polné stojí na silnici ke Krumlovu u rozcestí k Brzoticům vysoká kamenná BOŽÍ MUKA, sloup čtyřhranný s okosenými rohy, ve výši klekátka s goticky sklenutým výklenkem a nahoře s kapličkou na dvě strany otevřenou; povstala asi na začátku XVI. století. (Obr. 286.)

Přídolí. (Priethal.)

T r a j e r 319; A u g. S e d l á č e k, Místopisný slovník 733; B. G r u e b e r, Die Kunst des Mittelalters in Böhmen II., 72; J. N e u w i r t h, Geschichte d. christl. Kunst in Böhmen 1888, I., 269; T h. G a l l i s t l, Heimatskunde d. pol. Bez. Krummau 1903, 120.

Ves Predal patřila již r. 1231 Vítkovi, nobili viro z Čech; téhož roku určeno od Pasovských za ležení. P ř í d o l í mělo již roku 1216 f a r u; r. 1259 darováno nově založenému k l á š t e r u V y š e b r o d s k é m u. R. 1336 povolilo město Krumlov Přídolským dělání sladu a vaření a prodej piva. V h u s i t s k ý c h v á l k á c h v květnu 1420 s p á l e n o město; neboť 12. července téhož roku píše purkrabě třeboňský, že kostel přídolský jest pust a lidé žádají, by jim dán byl kněz. V y h o ř e l o ještě dne 13. července 1573, 1819 a dne 19. května 1902. Za času protireformace r. 1624 přidělena fara v Přídolí děkanu krumlovskému Matěji Tomášovu, od r. 1666 spravována z Vyšebrodu.

Z původního k o s t e l a XIII. století k východu orientovaného, nezachovalo se ničehož nežli snad h r u b é z d i v o l o d i. Kostel byl r. 1870 tak důkladně restaurován, že krom uvedeného již hrubého zdiva nezbylo než p r e s b y t á ř s holou klenbou, severní p ř e d s í ň sklenutá a k l e n b a ve v ě ž i. (Obr. 287, 288.) Všechna o k n a, až na jediné v sakristii, nahrazena novými širšími, veškeré p o r t á l y zuniformovány na týž profil žlábkový, k čemuž použito betonu; s a k r i s t i e nově sklenuta, p ř í p o r y v presbytáři osekány, ž e b r a pozměněna, nad l o d í zhotoven nový dřevěný s t r o p hrotitého valeného tvaru o d f r a t e r a v y š e b r o d s k é h o P e r e g r i n a, do krovu zvýšený, kobka, k severu původně volná, zavřena a do čelní zdi lodi vylámány výklenky pro sochy.

Půdorysní disposice jest symetrická; k p r e s b y t á ř i 6·45 *m*

šir., 11·00 *m* dl. o jednom poli pěti stranami osmistěnu uzavřenému a opěrnými pilíři stuženému, jehož původ klademe do XIV. století, druží se od severu mohutná do hvězdy sklenutá věž téhož stáří, kde umístěn Boží hrob a schody na věž a půdu; žebra klenby z polovice XVI. století

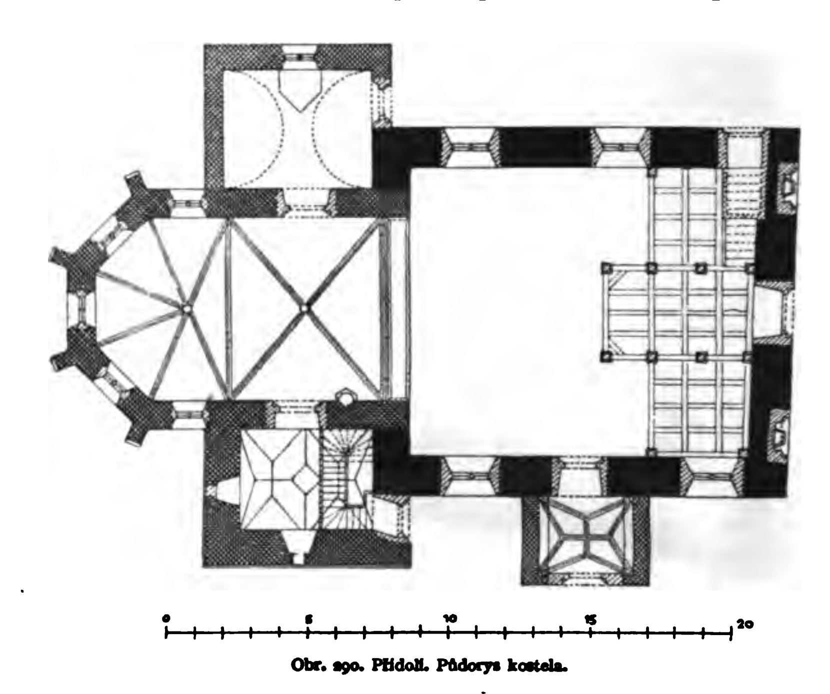

Obr. 287. Přídolí. Kostel od východu.

jsou jen dekorativní, z malty vytažená. Od jihu přiléhá kvadratická sakristie nově sklenutá. Kružba okna jest plaménkovitá; do téže doby patří také hvězdovitá klenba v severní kobce s žebry žlábkovanými; vítězný oblouk skrčený přestupuje v patce a jest s obou

stran skosen. Vše poukazuje na obnovu po r. 1420, provedenou kolem r. 1500. Na půdě nad vítězným obloukem znatelny stopy střechy někdejší nízké lodi. Že by byl měl kostel dvě věže a tři portály k lodi, jest omyl. V západním čele lodi 12·00 *m* dlouhé, 10·20 *m* široké postavena r. 1870 nová kruchta, spočívající na kamenných pilířích; při postavení nových varhan r. 1912 prodloužena a podepřena dvěma dřevěnými sloupy. Na venek postaveny do výklenků dvě sochy.

Věž mohutná o dvou ústupcích při restauraci o patro zvýšena

Obr. 290. Přídolí. Půdorys kostela.

a osmibokou jehlancovitou střechou kryta. Vše dlážděno cementovým betonem a kryto cementovými taškami, věž břidlou.

Vnitřní úprava jen z části odpovídá restaurované budově. Na hlavním dubovém oltáři střízlivého pseudogotického slohu jest uprostřed obraz neumělecký sv. Vavřince, po stranách sochy sv. Barbory a Kateřiny. Vzadu tabulka s nápisem: Aedificatum ex eleemosynis parochianorum 1904; mensa stará zděná. (Obr. 291.) V levém prostém oltáři pseudogotickém uprostřed dobrá moderní řezba P. Marie s Ježíškem. Po stranách méně zdařilé nové reliefy sv. Jana Nep. a sv. Bernarda. Pravý oltář sloupový z konce XVII. stol. s realistickou sochou Umučeného Krista u sloupu v zasklené skříni rokokové zakončen soškou svatého biskupa dobré řezby soudobé; oltář v 2. pol. XIX. století znovuzřízen; na oltáři 6 méně zdařilých řezaných rokokových svícnů. (Obr. 292.)

Kazatelna nové formy rokokové s použitím starých řezeb.

Křtitelnice žulová osmiboká do zdi zapuštěná, pozdně gotická z konce XV. stol. s rokokovým víkem z pol. XVIII. stol. práce dobré.

Na stěně presbytáře velmi živá soška sv. Vavřince dobré řezby z pol. XVIII. stol; ostatní 3 sošky nové.

Nad vítězným obloukem sousoší Krista na kříži, po

Obr. 291. Přídolí. Pohled do presbytáře.

stranách P. Maria a sv. Jan, řezby dobré z konce XVII. stol., nově fasované; kříž nový.

Varhany z roku 1912.

V severní kobce dobrá řezba P. Marie s Ježíškem z 1. pol. XVIII. století na konsole od sv. Jana Nep.

Z inventáře uvádíme:

Monstrance mosazná zlacená paprsková, nově upravená s empirovou jemnou nohou a barokním svrškem ze začátku XIX. stol. 0·62 *m* vys.

Obr. 292. Přídolí. Poboční oltář.

Druhá monstrance a kalichy jsou z 2. polovice XIX. století.

Relikviář monstrancový mosazný s kulatou skřínkou dekorovanou pozdně gotickým stříhaným listovým ornamentem stříbrným vpředu a uzavřen vzadu stříbrnou plotnou, na níž vyryt sv. Vavřinec před

Obr. 293. Přídolí. Relikviář sv. Vavřince.

P. Marií, a nápis: D · BLASIVS · PLEBANS ME FIERI FECIT, práce ze zač. XVI. stol., noha rokoková bez ceny, vys. 0·30 *m*. (Obr. 293.)

Relikviář představující rošt sv. Vavřince se soškou svatého a pěti kulatými knoflíky s ostatky svatých. Rošt, někdy stříbrný, nahrazen asi po r. 1810 mosazným úplně hladkým, dl. 0·32 *m*. (Obr. 294).

Mosazné prsténkové svícny: 2 0·41 *m* vys., 4 0·38 *m* vys. a 3 0·36 *m* vys. z konce XVI. století.

Paramenta nová bez umělecké ceny.

Matriky z r. 1648, pamětní kniha z r. 1770.

Obr. 294. Přídolí. Relikviář sv. Vavřince.

Na věži visí 4 zvony:

velký, průměru 1·22 *m*, šikmé výšky 0·92 *m*, kolmé 0·94 *m*, má pod korunou dvouřadkový nápis v got. minuskuli: Anno x domini x Millesimo x Quincentecimo x vicecimo x cecondo x Hoi x me a fecit x

Magister x Bartholomeus x nomen x habet x in x Civitate x prage ex x hoc x lavs x deo x patri x omnipotenti x beate x marie x cemper x virgini x et ◊ omnibvs x canctis ◊ ave § Maria x gracia x plena x dominus x tecum.

Na plášti: korunovaná P. M a r i a s J e ž í š k e m, naproti s v. V a v ř i n e c; na věnci točený akant; odveden státu při 2. rekvisici; vážil 1000 *kg*;

Obr. 295*a*. Přídolí. Pečeť fary r. 1800.

Obr. 295*b*. Přídolí. Pečeť faráře r. 1375.

Obr. 296*a*. Přídolí. Pranýř na náměstí.

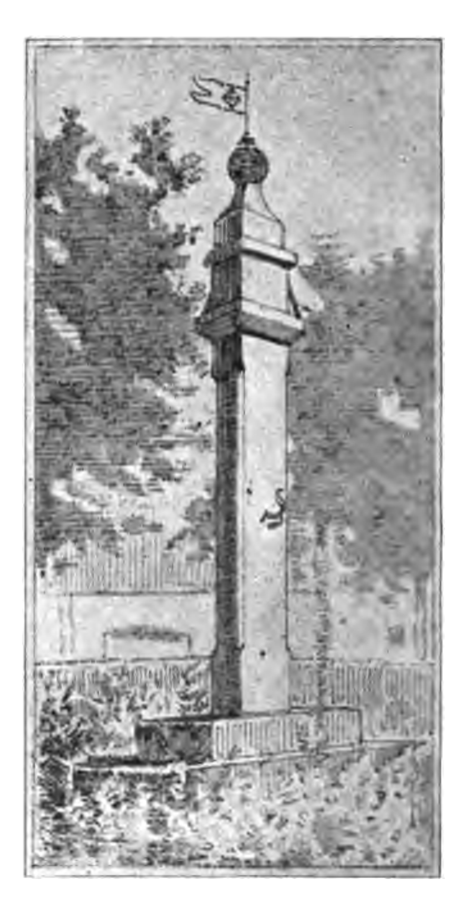
p r o s t ř e d n í, průměru 0·93 *m*, šikmé výšky 0·66 *m*, kolmé 0·74 *m*; pod korunou nápis: GESTIFTET IM IAHRE 1470 UIBERGOSSEN 1847 VON PERNER IN BUDWEIS; pod nápisem festony květinné, na plášti reliefy K r i s t a n a k ř í ž i a s v. V a v ř i n c e, na věnci barokní ornament; odveden státu r. 1917; vážil 450 *kg*.

m a l ý, průměru 0·70 *m*, šikmé výšky 0·52 *m*, kolmé 0·56 *m*; pod korunou nápis: HOLLEDERERS GUSSWERK AVS LINZ, pod ním a na věnci barokní ornament; na plášti reliefy korunované P. M a r i e s J e ž í š k e m, s v. J a k u b a vel., s v. J o s e f a a M i c h a l a; odveden státu r. 1917; vážil 200 *kg*.

nejmenší, průměru 0·37 *m*, kolmé výšky 0·30 *m*; pod korunou barokní ornament, na plášti relief sv. Barbory, na věnci letopočet 1795; dle dekorace od Pernera Budějovického.

Na starém hřbitově kolem kostela kovaný železný kříž z 2. pol. XVII. stol.

Na faře pečetidlo farské z doby okolo 1800 (obr. 295*a*), v kníž. archivu pečeť faráře Mikuláše na listině z r. 1375. (Obr. 295*b*).

Obr. 296*b*. Přídolí. Pranýř na náměstí.

Obr. 297. Přídolí. Pečeť Jana Kristiana z Eggenberga.

Obr. 298. Přídolí. Obecní pečeť z r. 1780.

Na náměstí pod školou jednoduchý čtyřboký ŽULOVÝ PRANÝŘ s letopočtem 1592. (Obr. 296*a*, *b*.)

U obce se nacházela městská privilegia Oldřicha z Rožmberka z r. 1418, Viléma z Rožmberka z r. 1555. Anny Marie ovdovělé kněžny z Eggenbergu z r. 1650 a císařovny Marie Teresie z r. 1747; také 3 cechovní od knížete Jana Kristiana z Eggenberka z r. 1688; připojujeme otisky pečetí Jana Kristiana z Eggenberka (obr. 297.) a obecní z r. 1780 (obr. 298).

Přísečná.

Selský statek čís. 1 (u „Filků"), Františka Brejška) s jednopatrovou, před nedávnem zvětšenou budovou obydelnou byl v XVIII. století zlatokorunským dvorem. Z přízemí — hospodářského — vedly schody otevřeným loubím do prvního patra, které napřed obsahovalo jeden větší a jeden menší pokoj. Ve větším vymalovány za Bylanského figurální scény hospodářské, v menším rámování v slohu rokokovém; malby jsou přepažením a používáním místností značně porouchány; ve dvou pokojích v křídle není maleb.

Radostice.

Stará malá víska r. 1395 připomínaná. V čísle 1 „Hlázek" zvaném (majitele Bartoloměje Klímy) starý sklep s komorou, jemuž před nedávným snesením vysoké střechy a nahrazením novou nižší starý ráz začátku XVI. století setřen; malá rozevřená okénka ve způsobu střílen dosud zachována. Majiteli náleží les u Záluží, jemuž se jinak neříká než „na Hradišti". (Viz Záluží.)

Rájov.

Stará ves na od starodávna důležité cestě a přechodu přes Vltavu. Po levém břehu na návrší vedle silnice baroková kaplička z polovice XVIII. věku s dřevěnými soškami hrubšího provedení sv. Jana Nep. novější a sv. Barbory ze začátku XVI. století, vlivem povětří sešlé.

Rojšín.

Ves příslušející ku panství Dívčí Kámen. Zdejší rodák a premonstrát v Teplé P. Filip Klimeš vystavěl tu KAPLI SV. KŘÍŽE A SV. PROKOPA, která r. 1850 prelátem tepelským Marianem Heindlem vysvěcena. Jest půdorysu okrouhlého do pasů křížem sklenutá, k západu přistavěna menší věž.

Hlavní oltář pseudogotický skládací s barokním obrazem Krista na kříži práce obvyklé uprostřed, nad ním s malým obrázkem sv. Prokopa a s osmi malovanými poprsími českých patronů na dvou křídlech, jest se staršími a novějšími ornamenty neslohově a neladně sestaven.

Kříž mosazný, pozlacený a polodrahokamy zdobený, 0·49 *m* vys.,

má velmi jemně provedenou nohu renaissanční z první polovice XIX. století; nemá žádných značek.

Kalich 28·5 *cm* vys. s měděnou kupou a mosaznou nohou formy ušlechtilé, moderně barokní, na koši odznaky evangelistů, na noze jméno Ježíš, víra, naděje a láska; r. 1851 od P. F. Klimeše z Teplé darován.

Rovné. (Ruben.)

Aug. Sedláček, Místop. Slovník 775; týž, Hrady III., 119; Th. Gallistl, Heimatskunde des pol. Bez. Krummau 71; Dr. Val. Schmidt, Wenzel v. Krummau, anders v. Ruben (Deutsche Böhmerwaldzeitung 1902, Nr. 48); Dr. V. Schmidt und Al. Pícha, Das wissenschaftliche Leben u. der Humanismus in Krummau im XV. Jahrh. (Mittheil. d. V. f. G. d. D. i. B.); Hynek Gross, Václav z Rovného (Sborník histor. kroužku roč. VII.—VIII.)

Ves mezi Hořicí a Kajovem, v níž se ještě na počátku našeho století zbytky tvrze věžovaté spatřovaly. Nejstarší držitel vsi byl Bušek z Rovného 1308—1312, který patřil k rodu nynějších hrabat Harrachův.

Obr. 299. Rovné. Pečeť Václava z Rovného z r. 1491.

Pozdějšímu držiteli Buzkovi Harrachéři z Rovného, purkrabí na Krumlově, vypálili r. 1422 husité tu jeho dvůr. Rovné patřilo od roku 1487 konečně rožmberskému kancléři Václavu z Rovného † 1531, velkému dobrodinci kostela krumlovského a kláštera vyšebrodského a korunského. R. 1488 povýšen do dědičného stavu vladyckého a propůjčen jemu znak (hlava mouřenínova v bílém poli, nad přílbou křídla barvy bílé a černé). Daroval statek roku 1506 klášteru vyšebrodskému, vymíniv si užívání do smrti. (Obr. 299.)

Myslivna č. p. 26 zachovala v levém rohu v obou poschodích pokojíček gotický valeně sklenutý, jehož 2·15 *m* silné zdi poukazují na někdejší věž tvrze.

Na mlýně čís. pop. 4 nalézají se na jedné okenici a na stěně slepých oken prvního patra znak Jakuba Pflegra, jenž r. 1746 koupil mlýn, s nápisem: **Pfleger's Geschlechts Wappen** a malby: Adama a Evy, sv. Františka Seraf., sv. Anny, Anděla strážce a sv. Floriána, v nejnovější době nevkusně obnovené. V zahradě k mlýnu náležející stojí blíže cesty sloup žulový osmistěnný s kapličkou, na jejíž přední straně vysekán letopočet 1508, na straně levé I G / 1718, na straně pravé ∴ IHS, na zadní IHS (s křížkem) 1633 a na podnoží IHS (s křížkem) B G (obr. 300).

Jihozápadní stranu návsi tvoří řada jednopatrových domů slo-

menicemi, z nichž poslední čís. pop. 8 a 9 ozdobeny jsou plochou vesnickou ornamentikou, č. 8 označeno letopočtem 1835, č. 9 renov. r. 1834; mimo to budova krášlena vesnickou malbou sv. Trojice a Korunování P. Marie, různými, jen s části čitelnými německými verši a barokní věžičkou.

Rostlá skála za potokem vykazuje stopy nohy, prý sv. Volfganga, které zavdaly příčinu k četným poutím k podnětu farářů kajovských v XV. stol. potlačeným.

Obr. 300. Rovné. Boží muka z r. 1508.

Sadlná. (Zodl.)

Na návsi proti č. 7 stojí malá otevřená KAPLIČKA s nástěnnými malbami P. Marie Kájovské, sv. Floriána a sv. Linharta. Na zadní stěně poznamenáno: E D 1743 a Renovatum Anno 1852. Budova i malby časem i opravami sešly zvláště od doby, kdy na hořejší části návsi postavena MEŠNÍ KAPLE MARIÁNSKÁ větších rozměrů. Nápis na nadpraží Zirlinger Franz 1881 a 1881 FZ na klenáku triumfálního oblouku svědčí, kdy a od koho povstala.

Budova i oltáříček jsou všedního provedení selského.

Sarau.

V obvodu vesničky nedaleko Vltavice Dolní, jejíž jméno upomíná na Žárov, zachovaly se v lese k jihu nepatrné již stopy příkopů z někdejších bašt, postavených na ochranu hranic v době 1742 proti Bavorům. Velmi dobře zachované příkopy s hrázemi objevují se na hranicích, avšak již na půdě horno-rakouské; tyto nazývají se doposud po majiteli svém Vltavickém „Greiplovými šancemi". Na mapě Krumlovska naznačeny podobné „šance neb bašty" i po další česko-rakouské hranici v dnešním obvodu pol. okresu kaplického: u „Reismasu,"

u „Schlagu," u Kaplice (Kapelln) a mezi Friedau a sv. Tomášem, kde doposud přichází „Schanzenwald".

Slavkov. (Lagau.)

Trajer, Diöcese Budweis 315; Urban v. Urbansstädt, Geschichte von Krumau 491 (Ms.); Aug. Sedláček, Místopisný slovník 811; týž, Hrady III., 91; Braniš, Obrazy z dějin jihočeského umění 43; Fr. Mardetschläger, Geschichte des Rittergutes u. d. Pfarre Lagau. (Mitth. d. V. f. G. d. D. i. B. XX., 1882, S. 319).

Obr. 301. Slavkov. Kostel od severovýchodu před poslední přestavbou.

Roku 1311 uvádí se Buzek z Lukova (Slavkova). Na začátku XV. století vymřela tato rodina; r. 1390 jmenuje Jan z Mezipotočí faráře pro Slavkov; následují Slavkovští ze Skalice a Šonova. Adam Slavkovský, který se r. 1589 uvádí, pochován na slavkovském hřbitově. Po zrušení hřbitova byl náhrobek z červeného mramoru v dlažbě kostela blízko vchodu uložen. Z nápisu bylo před 40 lety ještě jméno Adam čitelné, od doby té i toto zmizelo. R. 1584 koupil tvrz a ves Slavkov s právem patronátním nad tamním kostelem, ves Mezipotočí a jednoho poddaného ve Světlíku Vilém z Rožmberka za 6200 kop gr. m. Jeho nástupce Petr Vok z Rožmberka daroval statek ten na

pohledávku 10000 kop gr. m. svému osobnímu lékaři Ondřeji Scholiusovi z Elsauffu dne 17. srpna 1596 († 2./10. 1598). Po jeho bezdětné smrti připadl Slavkov cís. Rudolfovi II., jenž jej r. 1599 Václavu Berkovi staršímu z Dubé za věrné služby daroval. Po něm přešel r. 1600 Slavkov na Melichara z Kolkreitu, který jej r. 1607 prodal městu Krumlovu za 11.000 kop gr. míš. Statek pozůstával ze dvou vsí Slavkova a Mezipotočí. V Slavkově bylo sídlo, sestávající ze dvoupatrového domu, k němuž přiléhal dvůr, tak že celek tvořil čtverec. Na druhé straně stálo obydlí spojené zvoditým mostem s hláskou několik kroků vzdálenou, 12 sáhů vysokou

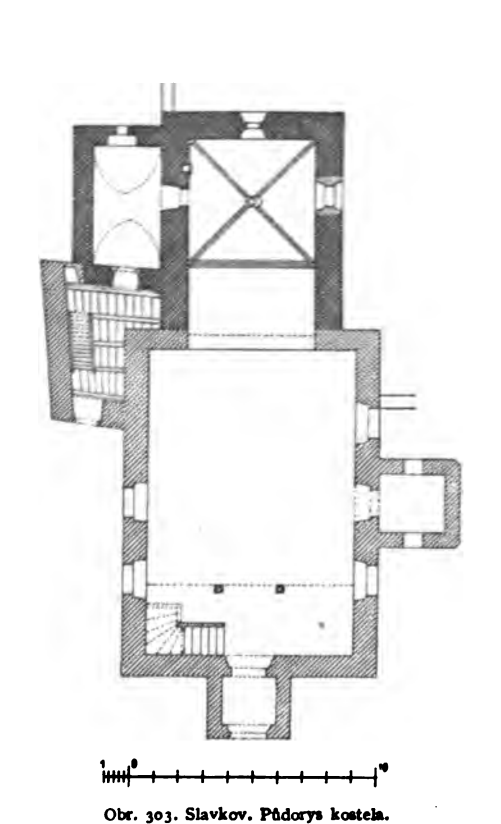
Obr. 302. Slavkov. Pohled kostela po poslední přestavbě.

a z tesaného kamene vystavěnou. K věži přiléhala tmavá sklepení se střílnami a loubí (galerie), které vedlo k oratoři kaple. Za domem byl zdí ohrazený parkán, jímž se šlo do zahrady. V části dvora, dnes čís. 19, byl pivovar. R. 1592 i 1595 uvádí se zde dvůr panství Krumlovského. R. 1793 prodalo město dvůr i pozemky 12 poddaným.

R. 1313 vystavěl Buzek ze Slavkova u své tvrze kapli sv. Bartoloměje (nynější presbytář), která 10./9. 1313 od pražského světícího biskupa Satorského Přibislava vysvěcena byla. Od r. 1362 byla farní. (Obr. 301—303.) Kaple měla okrouhle 15 sáhů v objemu a byla sklenuta v kříži se znakem růže ve svorníku. Měla napřed jen jeden oltář zasvěcený sv. Bartoloměji. V levo byl sanktuář. Teprve v pozdějších stoletích přišly dva další oltáře poboční sv.

Jiří a sv. Donáta. Nad kaplí stávala věžička se zvonkem, vedle byla klenutá sakristie s předsíňkou, z níž vedly schůdky k bytu kaplanovu a dále na půdu. Kolem kaple byl hřbitov.

R. 1615 kostelík znova vysvěcen; opat z Drkolen, který jej byl světil, daroval jemu stříbrný kalich se svým jménem a letopočtem 1616. Krumlovský truhlář *Jiří Leyrer* zhotovil a věnoval nový hlavní oltář; přišla naň socha sv. Bartoloměje v životní velikosti od jistého dobrodince. Ale po r. 1623 fara zanikla.

Obr. 303. Slavkov. Půdorys kostela.

Obr. 304. Slavkov. Socha sv. Kateřiny.

R. 1713 zřídila obec krumlovská oltář sv. Linharta a dala opraviti oltář sv. Řehoře.

Na začátku XVIII. stol. dostalo se kostelu od vdovy Apollonie Turkovitzerové darem dvou stříbrných konviček 8 lotů těžkých; r. 1762 pořízen z jmění kostelního zvonek s nápisem: Carl Poz goss mich in Linz 1762.

Až teprve roku 1787 zřízena tu lokálie, současně zrušen a přeložen hřbitov. Kostelní nářadí přišlo sem r. 1789 ze zámecké kaple poříčské. Oba poboční oltáře spuchřelé nahrazeny

novými, které bezplatně věnoval L e c h e r e r, t r u h l á ř krumlovský, i se sohcami B o l e s t n é P. M a r i e a s v. A n n y v zasklených skříních.

R. 1789 dodán sem z v o n ze zrušeného kostela s v. J o š t a z K r u m l o v a, který měl následující tři nápisy: Illustrissimus Princeps Dmnus Dmnus Wilhelmus Ursinus de Rosenberg, supremus domus rosenbergicæ gubernator, aurei velleris eques,, sac. cæs. Majestatis a consiliis intimis consiliarius, supremus regni Bohemiæ Burggravius fieri fecit. Sigillum Wilhelmi de Rosenberg 1590. KRYSTVS VMRZEL ZA HRZYHY NASSE, WSTAL Z MRTWYCH

Obr. 305. Slavkov. Socha sv. Barbory.

Obr. 306. Slavkov. Socha sv. Mikuláše.

PRO OSPRAWEDLNIENI NASSE. Třetí český nápis zněl: Vojtěch Steffen zhotovil tento zvon v Novém městě Pražském AO 1590.

R. 1791 přeneseny h o d i n y z d v o r a V ě t ř n í a postaveny v někdejší h l á s c e. T a b e r n á k l se září a anděly na hlavní oltář dodal vesnický umělec L e o p o l d S a l z e r z T ř e b o v i c r. 1803 za 40 zl. Štafírování provedl omlenický m a l í ř *Frant. Brod* za 50 zl. Roku 1800 až 1801 k o s t e l z v ě t š e n a 15./11. 1801 nově vysvěcen. Dřívější k a p l e i s o r a t o ř e m a s a k r i s t i í zůstaly v dosavadním objemu; jen l o ď s hudebním k ů r e m v délce 12 sáhů přistavěna.

Práci zednickou prováděl krumlovský zednický mistr *Martin Anderle*, tesařskou mistr *Matěj Kallistl*. R. 1803 pořízeny za 500 zl. nové varhany od *Nolliho* v Plzni.

R. 1817 23. ledna vyhořela část vsi, fara a věž, při čemž hodiny zničeny a jediný 5 centů těžký zvon se rozlil. Při přestavbě fary, někdejšího panského sídla, druhé patro sneseno a poslední parrátka, velká kachlová kamna odstraněna r. 1876. Teprve r. 1820 zakoupeny u budějovického zvonaře Antonína

RAPHAEL

Obr. 307. Slavkov. Odpustky z r. 1512.

Pernera tři nové zvony: velký váhy 2·5 centů, prostřední váhy 60 lib. a malý váhy $32\frac{1}{2}$ lib. R. 1860 doplněny novým velkým zvonem 5 centů těžkým, ulitým v Linci. Hodiny opraveny r. 1875. Roku 1858 lokalie na faru povýšena. Za prvního faráře F. Mardetschlägra (1844—1875) kostel okrášlen a novým Božím hrobem opatřen. R. 1893 nově uvnitř upraven a dva pseudogotické postranní oltáře postaveny. R. 1862 tabernákl nově pozlacen za 110 zl. Méně zdařilé sochy pobočních oltářů: sv. Josefa, Antonína, Mikuláše a Vojtěcha, které až do poslední restaurace se byly zachovaly. pocházely od domácího řezbáře *Frant. Salzera* z Klení. Sochy sv. Kateřiny a sv. Barbory na hlavním oltáři, zvonek u sakristie a obraz sv. Linharta pocházely z kostela sv. Tomáše

u Vítkova Kamene; 4 sochy na obou vedlejších oltářích sv. Vojtěcha, Mikuláše, Ondřeje a Josefa řezal, štafíroval a daroval *Frant. Šuster*, chalupník z Klení. Staré sochy sv. Kateřiny a Barbory i se zvonkem u sakristie z kostela Svato-Tomášského prodány Winkelbaurem, někdejším šlejfířem ze Slavkova. R. 1894 postoupeny knížeti ze Schwarzenbergu a jsou nyní uloženy v rom. komoře zámku krumlovského; k nim přidány ještě sochy sv. Mikuláše a Vojtěcha, tato od samouka Frant. Salzera z Klení. (Obr. 304—306.)

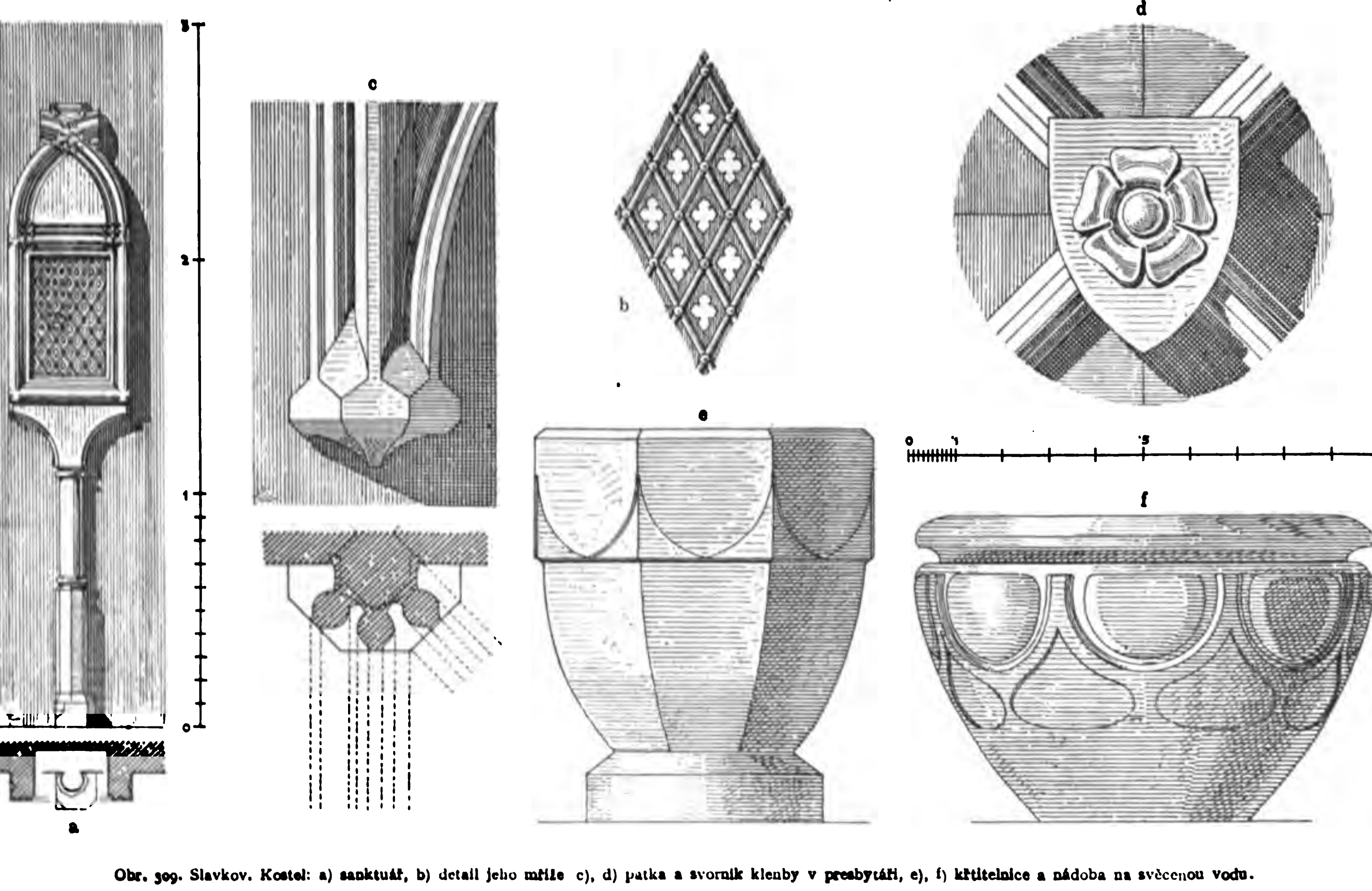

Obr. 308. Slavkov. Pohled do presbytáře.

R. 1810 měl kostel na zlatě a stříbře:
1 monstranci stříbrnou váhy 1 lib. 20 l.,
2 kalichy s paténami váhy 1 lib. 24 l.,
2 konvičky váhy 8 l.,
1 ciborium váhy 17 l.,
kteréžto předměty státu odvedeny byly a ponecháno bohoslužbě jen 1 ciborium a 1 kalich s paténou po odebrání noh.

Roku 1512 udělili kardinálové římští ku prosbě Ondřeje z Mezipotočí 100denní odpustky všem těm, kteří kostel sv. Bartoloměje ve Slavkově v určité dni kajícně navštíví a něčím přispějí k jeho opravě a k pořízení bohoslužebných knih, kalichů, lamp, ozdob a jiných věcí. Další odpustky uděleny r. 1691 a 1713. (Obr. 307.)

Presbytář kostela k východu orientovaného odpovídá době vystavení. Jest kvadratického půdorysu, šířky 5·20 *m* a délky 5·20 *m*, která valenou hladkou klenbou prodloužena na 8·50 *m*. Žebra hruš-

Obr. 309. Slavkov. Kostel: a) sanktuář, b) detail jeho mříže c), d) patka a svorník klenby v presbytáři, e), f) křtitelnice a nádoba na svěcenou vodu.

kovitá cihlová opírají se v štítcích o hrotité k o n s o l y a sbíhají v s v o r n í k červenou pětilistou růží zdobený; k l e n b a jest cihlová, někdejší got. o k n o jižní rozšířeno a do polokruhu sklenuto. S a n k t u á ř s železnou kovanou mřížkou náleží době pozdější, r. 1512, kdy uděleny odpustky. (Obr. 308, 309.) Do s a k r i s t i e v hrotitém oblouku valeně sklenuté vedou ouzké, plechem pobité s t a r é d v e ř e lomovým kamenem obezděné. Stejně sklenuta jest o r a t o ř nad sakristií, která za doby starší spojena byla chodbou s v ě ž í a odtud můstkem s t v r z í, nynější f a r o u. Chodba

Obr. 310. Slavkov. Kasule s národním vyšíváním.

i vrata zbourány r. 1902; dnes se jde předsíní na oratoř. Na západ k presbytáři r. 1800—1 přistavěna l o ď délky 12·40 *m*, šířky 8·30 *m* s k r u c h t o u na dvou dřevěných sloupích spočívající a malou k o b k o u; loď i kruchta mají rovný rákosovaný strop a jsou veškerých architektonických ozdob prosty. Triumfální oblouk stejné doby jest elliptický. Kostel kryt jest taškami, jedině s a n k t u s nad presbytářem z doby novější poplechován.

Vnitřní úprava jest nová slohu pseudogotického; o l t á ř e postaveny r. 1885. Oltářní o b r a z y s v. B a r t o l o m ě j e, s v. A n n y

a Maria Immakulata maloval *Frant. Sequens* z Prahy za 460 zl.; varhany postaveny r. 1900. Křtitelnice žulová jest z doby pozdní gotiky, žulová nádoba na svěcenou vodu v předsíni sakristie z XVI. století. (Obr. 309 e f.) Na konsolce zvonku u sakristie jest štítek, na němž vymalovány nůžky soukenické, písmena H E a letopočet 1674. Na faře uloženy dobře řezané sochy sv. Šimona a sv. Ondřeje z 1. polov. XVIII. stol., 0·85 *m* vysoké a soška P. Marie 0·58 *m* vys. z konce XVII. století. Starý obraz sv. Bartoloměje z někdejšího hlavního oltáře z konce XVIII. stol. jest umělecky bezcenný. Jesle ze Světlíku sem darované jsou prostou prací domácího samouka; pozornosti zasluhují pouze voskové sošky sv. Rodiny.

Z inventáře uvádíme:

Ciborium: noha mosazná zlacená, tepaná, formy rokokové úhledné, z konce XVIII. stol., kupa i víko hladké novější, 0·33 *m* vys.

Kalich: koš stříbrný s uměle vytepanými andělíčky, zbytek kalicha z r. 1616; noha mosazná, lisovaná, práce slabší z 1. polov. XIX. stol., 0·25 *m* vys.

2 cínové svícny 0·49 *m* vys. z XVIII. stol. s nohou hladkou z 1. pol. XIX. století.

2 cínové svícny 0·40 *m* vys., formy hrubší z 1. polov. XIX. stol.

Koruna P. Marie stříbrná a mosazná, práce hrubší rokoková z 2. pol. XVIII. stol.

Červená kasule, jejíž prostřední pruh stříbrem plasticky vyšíván velkými růžemi, liliemi, tulipány a mákem na půdě penízky prošívané ve slohu lidovém se starými stříbrnými krajkami z 2. pol. XVII. století. (Obr. 310.)

Ciboriový pláštík s vyšívanými pestrými květy rokokovými na modrém hedvábí, z 2. polov. XVIII. stol.

Bursa z látky zlaté brokátové z pol. XVIII. stol.

Kasule bílá s tkanými zlatými věnci vavřínovými a novorenais. arabeskami ze zač. XIX. stol.

Matriky i pamětní kniha z r. 1787.

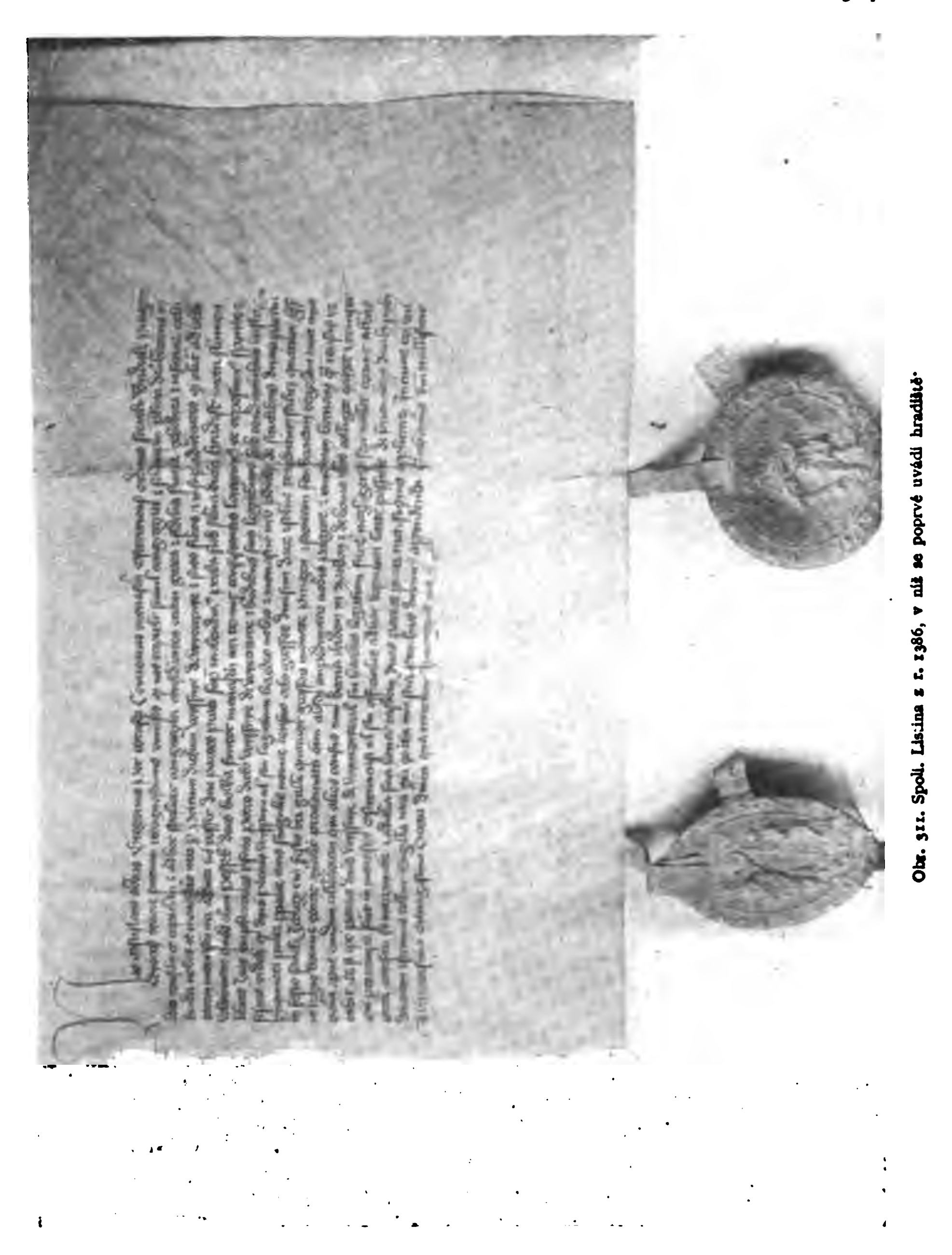
Na osamoceně stojící, někdy k hradu náležející mohutné kvadratické věži čtyřpatrové, která před r. 1817 rohovými věžičkami a cimbuřím byla zakončená, tenkráte o páté patro byla snížena a dnes jednoduchou nízkou střechou jehlancovou jest kryta, visí čtyři zvony:

Velký průměru 0·88 *m*, kolmé výšky 0·70 *m*, váhy 650 *kg*, má železnou korunu. Pod korunou a na věnci pseudogoticky dekorován; na plášti relief sv. Bartoloměje, a nápis:

SONUS TUUS SEMPER
SIT DULCIS IN AURE MEO!

a v oválu firma:

Peter Hilzer
k. k. Hofglockengießer
in Wr. Neustadt 1885. Odveden státu r. 1917;

Obr. 311. Spoll. Listina z r. 1386, v níž se poprvé uvádí hradiště.

p r o s t ř e d n í průměru 0·75 *m*, šikmé výšky 0·54 *m*, kolmé 0·58 *m* s nápisem pod korunou FRANZ SER. HOLLEDERER IN LINZ 1860, pod nímž jest barokní ornament; na plášti r e l i e f y k a j o v s k é P. Ma-

rie, Salvatora, Kateřiny, Barbory, Floriána a Linharta; na věnci nově barokní ornament s nápisem: AB OMNI MALO LIBERA NOS DOMINE JESU CHRISTE; odveden státu r. 1917; vážil 470 *kg*;

Obr. 312. Spoll. Pečeti opata a konventu kláštera Ostrovského z r. 1386.

malý průměru 0·58 *m*, šikmé výšky 0·42 *m*, kolmé 0·47 *m*; pod korunou rokokový ornament; na plášti relief nějákého vladaře s korunou a říšským jablkem a zvonařský znak s nápisem: IOHAN ADALBERT

PERNER IN BUDWEIS ANNO 1820; odveden při 2. rekvisici, vážil 106 *kg*;

nejmenší průměru 0·38 *m*, kolmé výšky 0·30 *m*, jest stejné dekorace, nápisu i letopočtu (1820) s malým; na plášti relief neznámého svatého.

Na věži zachovalo se v I. patře kamenné gotické ostění skosených rohů.

Nynější fara jest někdejší tvrz, původně dvoupatrová. R. 1817 shořela a druhé patro sneseno. Kromě trvalé přízemní chodby valeně do půlkruhu sklenuté nepřipomíná nic na stáří a někdejší účel budovy. V čele k věži obráceném znatelny ještě zazděné dveře, z nichž vedl můstek do věže a dále do kostela. Sousední přízemní budovy náležely dříve k dvoru, nyní rozprodanému.

Ve vsi několik starších selských budov s lomenicemi.

Spolí. (Pohlen.)

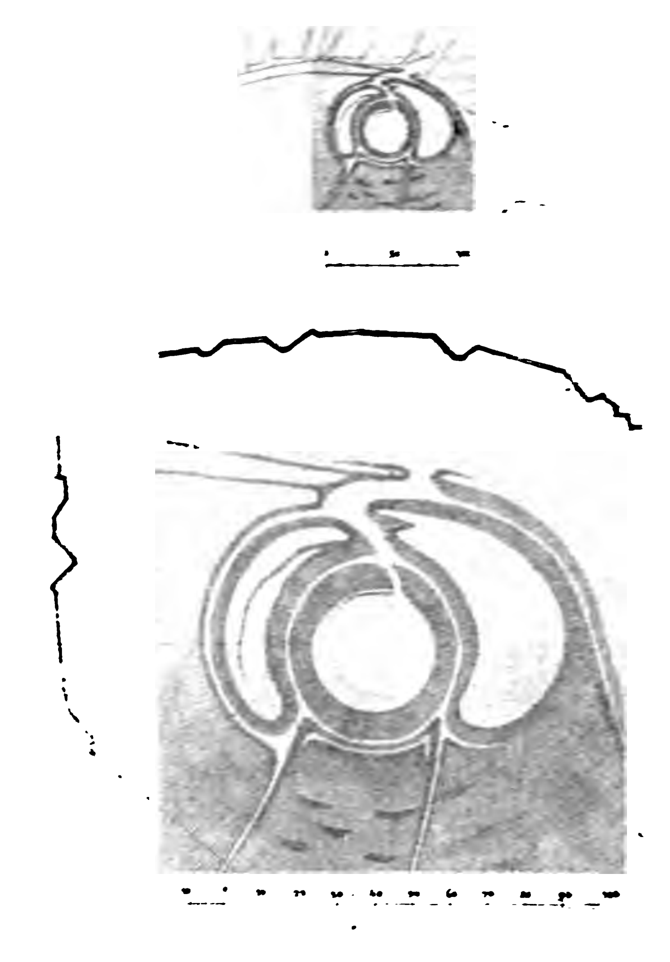
A. Sedláček, Hrady a zámky III., 92/93.

Jižně ode vsi Spolí v „Pfeifergraben" rozkládá se na hornatém ostrohu, obklíčeném dvěma potůčky a Vltavou, hradiště. Již r. 1386 a 1449 uvádějí se louky pod Hradištěm nad Pečkovským mlýnem co majetek pánů z Větřní. (Obr. 311, 312.)

Také starší plány znají a zaznamenávají je: tak hraniční plán lesního revíru Přídolského, kreslený Jos. Langweilem kolem r. 1820 a generální mapa panství krumlovského od Josefa Falty z r. 1820, také popis panských rybních vod z r. 1826 uvádí zde zříceniny v zámeckém lese.

Louka pod hradištěm nazývá se po dnes „Žižkawiese"; nezemřelť prý Žižka r. 1424 u Přibyslavě, nýbrž bydlel zde na hradišti, jak tvrdí dnešní majitel louky.

HRADIŠTĚ jest podobné zátoňskému, menšího rozsahu, jest kulaté o průměru 33 metrů a leží v mírném přirozeném svahu na kraji ostrého spádu k jižně vedoucímu potůčku. Jest obklíčeno příkopem 6·8 *m* hlubokým, kolem něhož vede po dvou stranách příkop druhý, od koruny 2·5—8·0 *m* hluboký, splývající k jihu s přirozeným ostrým spádem skalnatým, hradiště dostatečně chránícím. V době as novější příkopy překopány a za příčinou svedení vody k jihu prodlouženy. Vstup do hradiště byl asi v těchže místech jako podnes, jest klikatý a v hlavních vratech chráněn zvýšenými výběžky hrází. Hráze se zdají býti hlinité a i s hradištěm materiálem z vykopaných příkopů upravené. Kopáno zde dosud nebylo. Hradiště jest zarostlé vysokým lesem a částí panství krumlovského. (Obr. 313.)

Obr. 313. Spoll. Hradiště.

Stögenwald.

R. 1739 vystavěna nová BOŽÍ MUKA a nad ně dán klekáníček. Majitelem jest Jakub Müller („beim Geiger“), který je udržuje.

Stražen Malý - Strážný Malý. (Klein-Drossen.)

Ves připomínaná r. 1290.

Roku 1726 nalezeno v staré zdi Daniele Stepela, když dům přestavoval, 26 lotů starých peněz malých a velikých čtyrkrejcarů a grešlíků.

Stražen Velký - Strážný Velký. (Groß-Drossen.)

Vesnička, připomínána r. 1312 co sídl o rytířské; od r. 1555 náležela panenskému klášteru krumlovskému. Svými staršími budovami s lomenicemi krytými šindelem poskytuje malebný pohled.

Suš. (Tusch.)

Ve vsi starší selské statky s lomenicemi a šindelem. V nové kapli ve vsi 4 méně dovedné řezby sv. Jana Nep., Vavřince a dvou mnichů z konce XVIII. století a nové hrubě řezané lidové sochy Bolestné P. Marie a sv. Trojice, křiklavě pomalované.

U vsi při cestě k Sverazu kamenná BOŽÍ MUKA: sloup osmistranný, žulový, růží dekorovaný s kapličkou z 2. pol. XVI. st.

Sveraz. (Tweras.)

Trajer 322; A. Sedláček, Místopisný slovník 852. Dr. Val. Schmidt, Die ältesten Siedlungsgebiete im deutschen Südböhmen (Kalender des deutsch-böhmischen Bauernbundes für das J. 1910. Krummau).

Sveraz byla odedávna majetek kláštera strahovského, jemuž jej potvrdil roku 1273 papež Řehoř X. Král Sigmund zapsal 1421 Sveraz Jindřichovi a Buzkovi z Drahova a roku 1422 Maternovi z Ronova. Nástupce jeho Čeněk z Klinšteina prodal ji Janovi z Rožmberka r. 1460. (Obr. 314.) Jako část Krumlovska přešel roku 1602 na cís. Rudolfa, pak knížata z Eggenbergu a konečně knížata ze Schwarzenbergu.

KOSTEL SV. AP. PETRA A PAVLA přichází v konfirmačních knihách již roku 1358. V husitských nepokojích upálen r. 1423 tamní farář. R. 1595 patřila

Obr. 313. Sveraz. Pečeť vyšebrodského opata Pavla z listiny z r. 1460.

fara sverazská k těm málo místům v jižních Čechách, kde se jen pod jednou podávalo. Při provádění protireformace roku 1624 ustanoven Melchior Jiří Strobel za faráře; kostelní knihy však počínají teprve r. 1647.

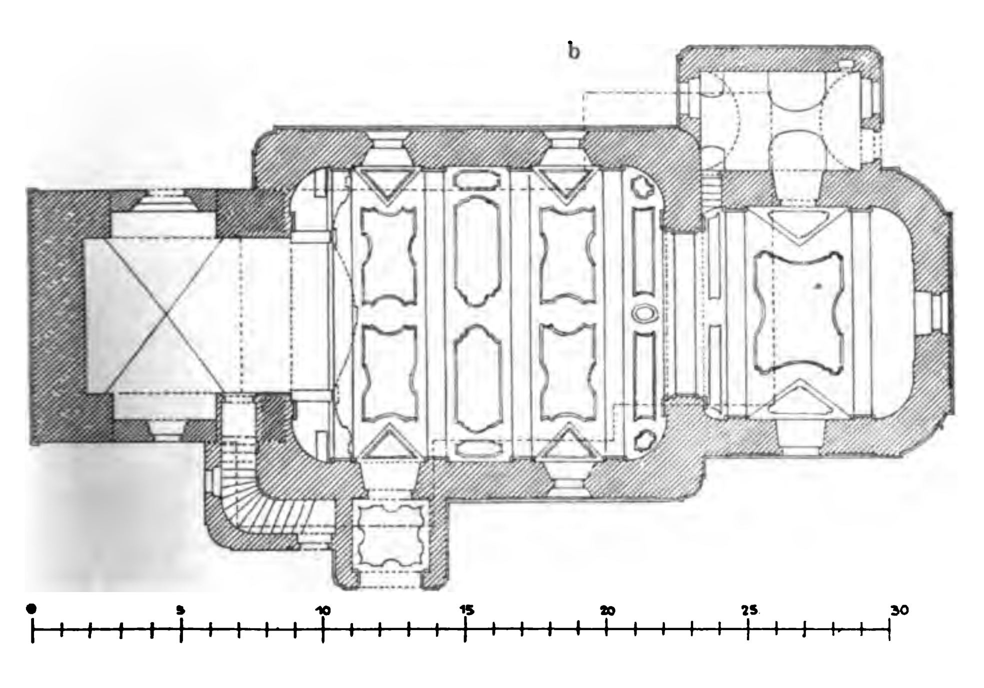
Starý kostel byl jenom 3 sáhy 5 střevíců široký a 8° 3′ 3″ dlouhý. Ve svém inventáři měl roku 1616 mosaznou monstranci s malým starým křížkem a růžičkami ze zlatých nití pletenými a 4 mosazné svícny. R. 1639 připomíná se velký zarámovaný obraz sv. Petra a Pavla. Zprávy z roku 1656 uvádějí, že nepřítel tu vzal pozlacený

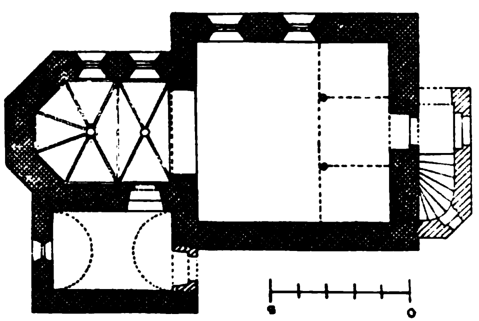

Obr. 315. Sveraz. Kostel od severozápadu.

kalich a takové ciborium. Krom již uvedených věcí měl kostel 3 oltáře, cínovou křtitelnici, mědĕnou lampu, nový obraz na oltář sv. Petra a Pavla a postříbřenou sochu P. Marie s Ježíškem. Ježto kostel pro osadu nestačil, přistavěna v létech 1661 věž 10 sáhů vysoká v ose kostela, mající dole klenutý průchod a nahoře kruchtu pro 60—70 osob. Stavbu vedl *Petr Spineta* a kameny k ostění oken a dveří dodal kameník *Jan Stäffany* z Krumlova. R. 1670 zlatil a šafíroval nový oltář s tabernáklem *Jan Troger*, štafír z Krumlova. V létech 1687—89 stalo se rozšíření kostela v tom smyslu, že pod věží zeď do kostela byla vybourána a oba postranní průchody dveřmi byly zavřeny. Též vybouráno kulaté okno nade dveřmi ze hřbitova do kostela. R. 1688 zhotovil zlatník *Krištof Knitta* novou monstranci; dostal k tomu 3 staré kalichy a 2 staré agnus dei. Inventář z roku 1701 zná 3 oltáře a jeden starý na zdi, obraz

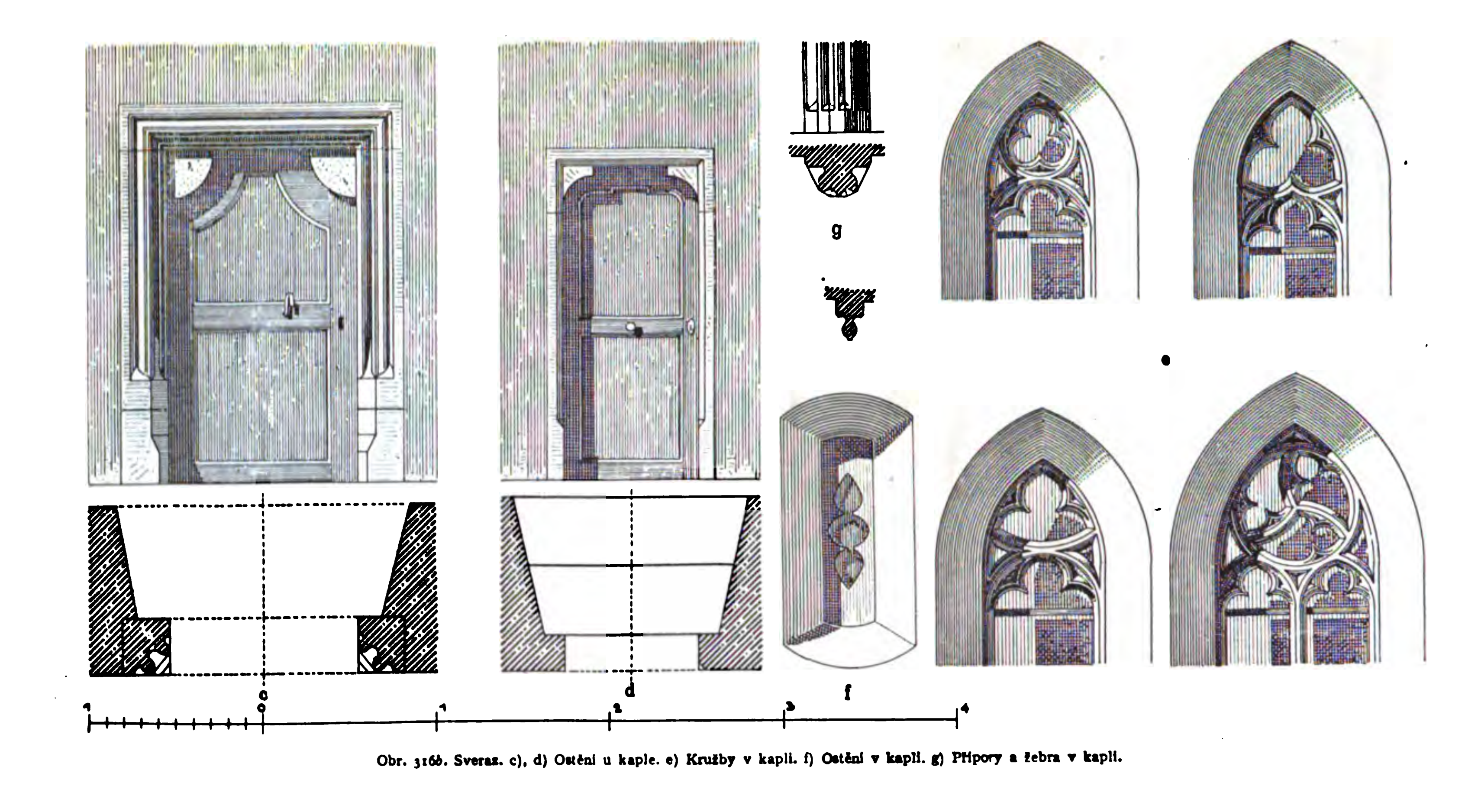
sv. Petra a Pavla na hlavním oltáři, Vzkříšení, sochu P. Marie s Ježíškem a rozličných obrazů 27. Roku 1723 přelil *Jiří Václav Kohler v Budějovicích* prostřední zvon; byly tedy tu tři. R. 1730 přibyl nový oltář se sochami sv. Jana Nep., sv. Františka a sv. Antonína; byly tedy 4: sv. Petra a Pavla,

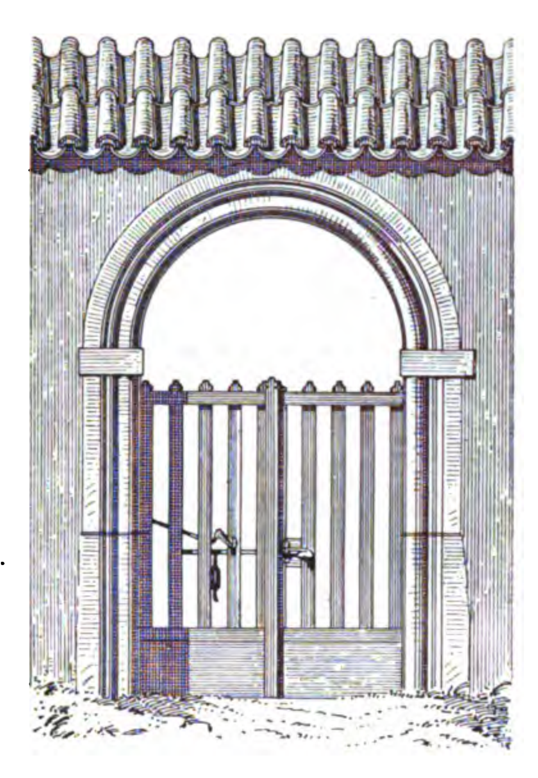
Obr. 316. Sveraz. b) Dnešní půdorys kostela a kaple.

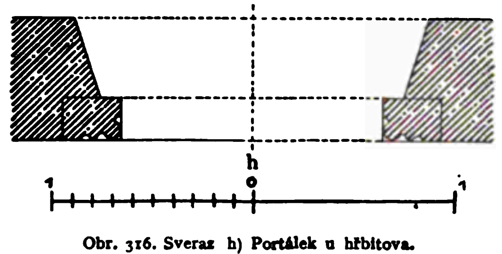
Nejsvětější Trojice a sv. Rodiny. V letech 1774—5 byl celý kostel i se sakristií vyjma věž stržen a dle plánu *Jana Jopsta* větší a vyšší vystavěn. Také hlavní oltář a 2 poboční znova pořízeny: truhlářskou práci dělal *Ant. Leyrer*, sochařskou *Josef Muck z Krumlova*. Dne 26. června 1775 prosil tehdejší farář Knapp, aby aspoň obraz do hlavního oltáře byl objednán; šlo by prý to lehce, kdyby korunský opat Bylanský svým dvěma konvršům a znamenitým malířům dovolil buď v klášteře

Obr. 316b. Sveraz. c), d) Ostění u kaple. e) Kružby v kapli. f) Ostění v kapli. g) Přípory a žebra v kapli.

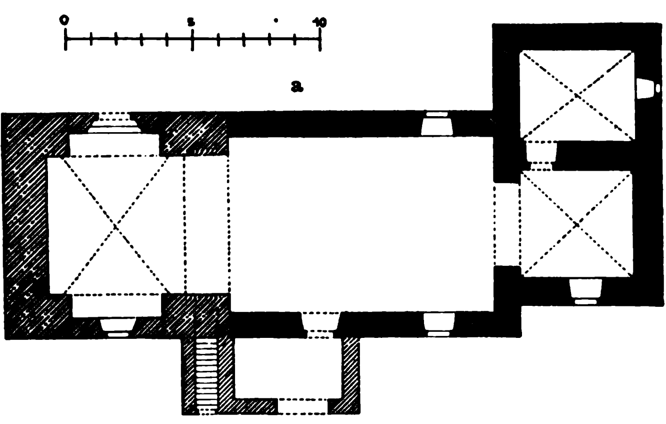
nebo u něho na faře to pěkné dílo dělati. Ale k tomu nedošlo, protože jeden z těchto malířů byl vzdálen na statcích klášterních a prelát sám měl tolik práce, že jsou celý rok zaměstnáni. Ježto malíř krumlovský byl drahý, myslilo se na malíře z Lince aneb ještě spíše na malíře opata vyšebrodského Martina Vávru.

Obr. 316. Sveraz h) Portálek u hřbitova.

Z paramentů v zrušených klášteřích a kostelích sebraných koupeny roku 1784 pro kostel sv. Petra a Pavla: kásule z bohaté látky se zlatými krajkovými borduran i za 70 zl., ornát z bohaté látky se stříbrnými bordurami za 38 zl. a plyšový ornát zelenočervený se žlutými hedvábnými bordurami i za 5 zl. 50 kr. Krom toho měl kostel t. r.: měděný postříbřený pacifikál s rozličnými svátostmi, stříbrnou monstranci s kameny, měděnou pozlacenou monstranci s kameny a malý positiv náležející kostelíku Nar. P. Marie, pročež se fundační pobožnosti místo malého kostelíka ve velkém

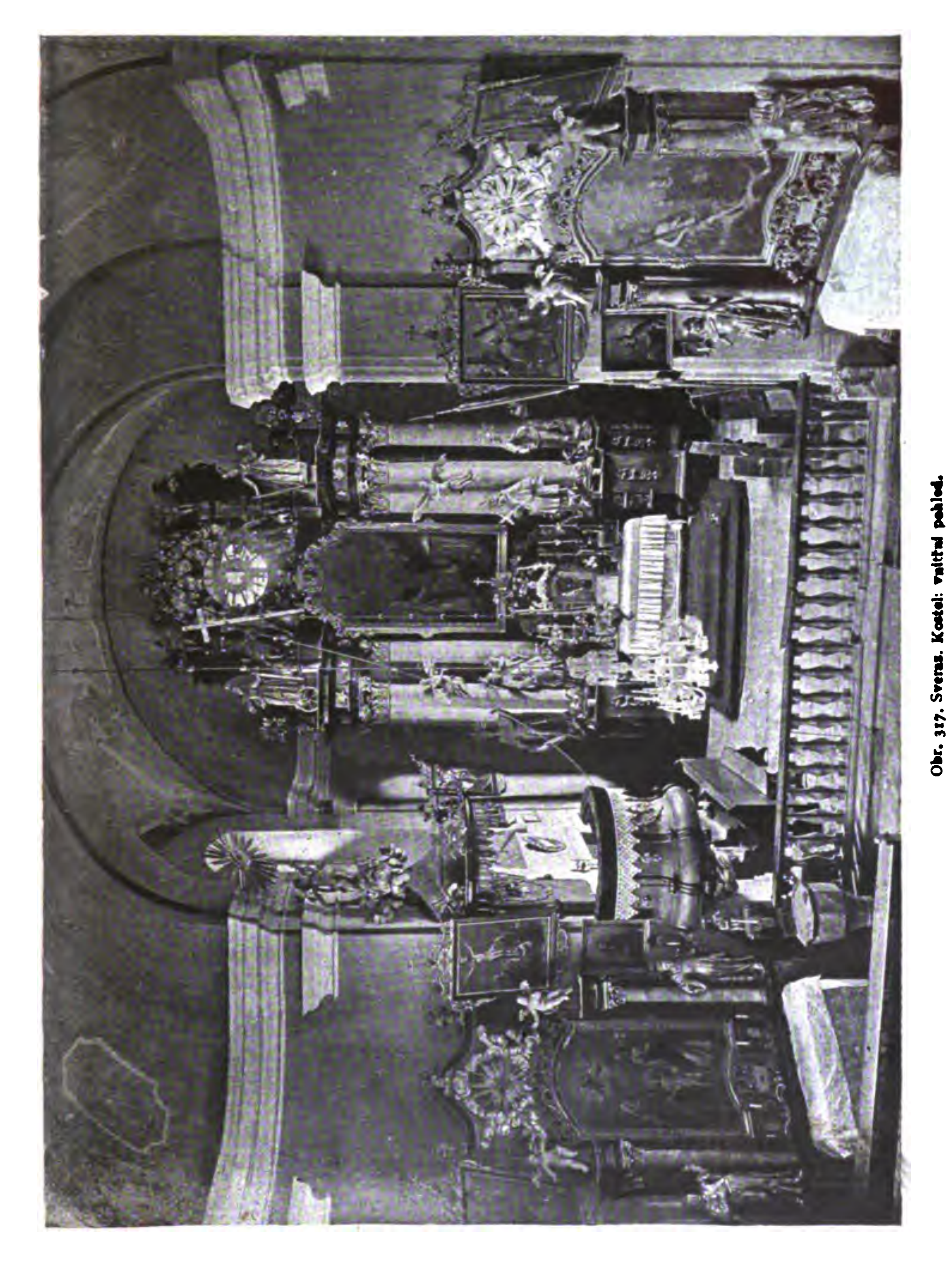

Obr. 316a. Sveraz. Půdorys kostela z r. 1687.

kostele odbývaly. Porovnáme-li zprávy archivu s plány jeho a se skutečností, stávaly již ve XIV. věku uprostřed hřbitova 2 kostelíky menších rozměrů, dnes pouze 3·00 *m* od sebe vzdálené a k východu orientované. (Obr. 315, 316.) Dle nákresu *Jana Canevale* z r. 1687 sestával západní kostelík z lodi 19 loket dlouhé, 12½ lokte široké, jen dvěma okny osvětlené, do níž od jihu kobkou se vcházelo; loď měla asi jen rovný strop. Presbytář kvadratický 8½, s vítězným obloukem 10½ lokte dlouhý, 7½ lokte široký jakož i sakristie k severu přistavěná byly do křížů sklenuty. Roku 1661 přistavěná věž kvadratická byla s šířkou lodi stejná. Zachovala se v původní své šířce a délce, pozměněna pouze roku 1687/8 v směru historií naznačeném, že zeď k lodi vybourána a průchod uzavřen, čímž získáno místa 13 loket dlouhého, 9½ lokte širokého. Roku 1774—1775 kostel vyjma věž stržen a postaven v střízlivém slohu tehdejší doby nové. Doposud lze na věži uvnitř a z půdy lodi pozorovati stopy někdejsího štítu chrámového, jenž s věží zvýšen; byl tudíž kostelík skutečně ouzký a nízký. Kostel Jopstův řadí se k oněm po vzoru Ondřejovském od Martinelliho až do konce XVIII. stol. opakovaném. Loď 13·30 *m* dlouhá, 10·50 *m* široká jest u stropu ve způsobu klenby v elliptickém oblouku s lunetami vybedněna, pásy a výplněmi členěna; triumfální oblouk a presbytář 7·50 *m* + 1·25 = 8·75 *m* hluboký a 7·55 *m* široký jsou v téže formě skutečně sklenuty, výplně ornamenty dekorovány. Oba prostory žulovými plotnami dlážděné a velkými okny osvětlené jsou uvnitř mělkými lesenami s toskánskými hlavicemi a kládím děleny, rohy zakulaceny; podobně skulacen roh u schodů do věže vedoucích jakož zevně u sakristie ellipticky sklenuté a u jižní kobky s hladkým prohlubeným strůpkem; na nadpraží u lodi vysekán letopočet 1775. Věž jest podklenuta do kříže a kruchta povytažená do lodi nesena čtyřmi vykrouženými konsolami. Poměry vnitřní jsou dosti příznivé, když i ne tak jako na př. v Ondřejově a u Máří Majdaleny blíže Zbitin. Zevní fasáda členěna jest velmi mělkými lesenami, střechy nad lodí a presbytářem jakož i věží kryty kůrkami; krov nad věží jehlancový o sříznutých rozích, západní stěna věže pokryta břidlou. Vnitřní úprava odpovídá z většiny době stavby z r. 1774—5. Ze starého kostela zůstala jen pozdně gotická kovaná mřížka z někdejšího sanktuaria. (Obr. 317.)

Hlavní oltář sloupový s obrazem apoštolů Petra a Pavla od neznámého umělce nevysoké ceny umělecké jest velmi slabého provedení, zvláště po stránce řezbářské a sochařské: andělů, Nejsv. Trojice, sv. Václava, Josefa, Jana Nep. a Víta, která i se znakem Schwarzenberským pochází asi z doby novější. Ne větší umělecké ceny jsou oba poboční oltáře sloupové s novými obrazy Nejsv. Trojice a Sv. Rodiny, oba signovány: C. Philippot invenit et pinxit 1840; po stranách stojí sochy nezdařilé sv. Floriána a Donáta, sv. Františka a Antonína.

Dovednější jak v koncepci tak i provedení jest oltář v lodi se zasklenou skříní, v níž stojí stkvělá stará, nově však zlacená řezba

Obr. 317. Sverns. Kostel: vnitřní pohled.

P. Marie s Ježíškem z XV. stol. Tělo Marie jest ještě nahnuté, záhyb šatu hluboký, více splývající, méně lomený. Oltář rokokový jeví

jak ve formě celkové tak hlavně v ornamentech skříně značný již vliv klassicismu. Dobré empirové formy jsou také 4 řezané zlacené svícny. Po stranách oltáře stojí samostatně na konsolách lepší zlacené řezby sv. Jana Nep. a sv. Floriána. (Obr. 318, 319.)

Kazatelna rokoková asi již z 1. pol. XIX. stol. jest bezcenná.

Křtitelnice osmistranná žulová novější hladké formy s dobře řezaným sousoším Křtu Kristova a starším kovaným svícníkem.

Pozdně gotický kamenný sloup čtyřboký na almužny z XVI. století.

Varhany nové z let devadesátých XIX. stol.

Na půdě zbytky barokních a rokokových řezeb s oltářů.

Pod věží zazděn náhrobek kněze z červeného mramoru solnohradského 2·14 *m* vys., 1·04 *m* šir. obsahující uprostřed v hluboké vypuklé práci sv. Petra s klíčem a knihou, s postranními stuhou ovinutými pruty s rozvilinami a nápisy v got. minuskuli na stuze, po straně levé: **utrum que — vincit** o **mors** o — **castus** o **pudor** o — **hunc vincit amor**; po straně pravé: **vincit** o **omnia** o — **deus famam** o — **dies fama — mortem**; u hlavy sv. Petra: **tu scis, dne, quia amo te**; nad poprsím sv. Petra sedmiřádkový nápis v minuskuli:

flecte · huc stupidos · bone · paulisper ·
ocellos · viator : en · tabida · morte · extinctus
mathias · voce · notatus · patria · tanczl : nomiē
que · vulgari · quem · tempus · deleuit : gelidis
delitescens · sub antris · vigilem · hinc · tuū ·
petre · cōmenda · pastorē · cristo · vt · cam̄pos
poterit · videre + eliseosque 1 · 5 · 8 · 5 ·

pod ním ve štítku levém monogram s nápisy ihs a maria, v pravém kalich nad umrlčí hlavou s otočeným hadem, závitkem papírovým a písmeny M a T; na dolní hraně kamene porouchaný, jen z části čitelný nápis:

cuncta hominum pereunt, quecūque sub orbe geruntur, . . .
hinc celica sola manent + (Obr. 320.)

Krom vyšebrodských nemá náhrobek na českém jihu sobě rovných. Připomíná náhrobek opata Kryštofa Knolla († 1542 4. února) pod velkým hudebním kůrem, který dle výroku mnichovského konservatora Hahna pochází z dílny pasovské Jiřího Gartnera.

Z inventáře budiž uvedeno: monstrance mosazná, paprsková, rokoková, s čtyřdílnou nohou, na níž vyryto: JOSEPH HK. 1770, s mnoha falešnými kameny, hrubé práce, 0·51 *m* vysoká.

Kalich mosazný s hrubší ornamentovanou nohou a prola-

Obr. 318. Sveraz. Oltář mariánský.

movaným stříbrným košem, 6 emailovými obrázky a nepravými kameny z pol. XVIII. století, 24·5 *cm* vysoký.

Kalich stříbrný zlacený, novější, práce lisované, rokokové s naturalistickou okrasou a nápisem: **Il donatore Giuseppe Peruzzi** na noze a **A P.** na kupě, z konce XIX. stol., 0·27 *m* vys.

Obr. 319. Sveraz. Socha P. Marie z XV. stol.

Pacifikál, kříž hladký s hrubší i **figurkami** sv. **Petra** a **Pavla** z 2. pol. XIX. stol., **noha** čtyřdílná mosazná zlacená rokoková, z konce XVIII. stol., 0·45 *m* vys.

Visutá mosazná prolamovaná **lampa** dobrého tvaru z konce XVI. stol., porouchaná.

4 mosazné renaiss. **svícny** kulaté 28—34 *cm* vys. a

2 „ „ „ s trnožemi 0·35 *m* vys., z téže doby.

Měděná **kropenka** mušlovité formy z konce XVIII. stol.

2 úplné **ornáty červené** s bílými pruhy, s barevnými a zla-

Obr. 320. Sveraz. Náhrobek P. Matěje Tanczla z r. 1545.

trými tkanými květy a listy z 2. pol. a konce XVIII. stol. Ostatní paramenta bez umělecké ceny.

Matriky z r. 1648, pamětní kniha z r. 1842.

Na věži visí 3 zvony:

1 velký průměru 1·04 *m*, šikmé výšky 0·75 *m*, kolmé 0·80 *m* má pod korunou tířádkový nápis v minuskuli:

lobet den Herrn alle Knechte des Herrn die yer stehet des nachtes ym hause des Herren — hebet eure Hende auff ym heiligthomb und lobet

den Herrn der Herr segene dich aus sion — der Himel und erden gemacht hat (okřídlený vůl) psalm CXXXIIII (netopýr) ym M CCCCC L X X yar durch yobst hin (okřídlený orel) — (štítek s poprsím) ferma(ye)r czu Khromau (medaillon). Na plášti medaillon s nápisem MATHIAS REX, na straně protější s rožmberským jezdcem.

2. prostřední průměru 0·67 *m*, šikmé výšky 0·49 *m*, kolmé 0·52 *m*, různými dekoracemi přeplněn, pod korunou nápis: GEGOSSEN

Obr 321. Sveraz. Pohled do presbytáře kaple Narození P. Marie.

V. JOH. HOLLEDERER IN LINZ 1848; na plášti reliefy Krista na kříži, sv. Josefa a sv. Floriána. Odveden státu r. 1917; vážil 165 *kg*.

3. malý průměru 0·47 *m*, šikmé výšky 0·32 *m*, kolmé 0·35 *m*, s železnou hlavou, naturalistickým pásem listovým pod korunou, na plášti reliefy Krista na kříži, P. Marie s Ježíškem a sv. Jana Nep. a nápis: GEGOSSEN IM IAHRE 1884 VON A. PERNER & SOHN IN BUDWEIS. Odveden státu r. 1917; vážil 48 *kg*.

3·1 metrů za kostelem sv. Petra a Pavla stojí MEŠNÍ KAPLE

NAROZENÍ P. MARIE; bylo při ní bratrstvo Ježíš, Maria, Josef, potvrzené od papeže Innocence XII. r. 1696, po němž zůstala členská kniha, v lisované kůži vázaná a hrubšími mosaznými rohy a sponami okovaná. Roku 1701 měla 3 oltáře: Narození P. Marie, P. Marie a sv. Josefa. R. 1774 byla její střecha a věž na ní stojící na spadnutí a tím rákosový strop kaple ohrožen. Obec převzala její udržování a zachovala takto vzácnou starou památku.

Kaple náleží založením i zdivem svým do konce XIII. století; sakristie k presbytáři na sever přistavěná jest do půlkruhu valeně sklenutá, taktéž jest okénko její ještě půlkruhově zakončené. Presbytář s vítězným obloukem 4·90 *m* + 0·90 *m* hluboký a 3·80 *m* široký

Obr. 322. Sveraz. Antipendium hlavního oltáře.

jest do jednoho travé a 5 stran osmiúhelníku křížově klenut. Žebra hruškovitá vyrůstají až z dlažby a setkávají se ve dvou hladkých svornících; kružby dvou oken jsou pravidelné, opěrných pilířů nestává. (Obr. 321.) Loď přibližně kvadratická, 6·85 *m* dlouhá, 6·45 *m* široká s rovným rákosovaným stropem, jehož barokní štuková dekorace pro chatrnost stropu při poslední obnově byla prý zničena, osvětlena na jižní straně dvěma okny, jejichž plaménkovitá kružba poukazuje na pozdnější gotiku, vítězný oblouk hrotitý jest po obou stranách skosen. Loď i presbytář vynikají svou harmonicky působící značnou výškou. Portál u vstupu jeví svým hruškovým profilem a kruhovými nosiči dobu gotiky ranější. Vestavená kruchta na dvou trámech a sloupech lidově vroubkovaných spočívající i s balustrádou z vlnitě vysoustružených sloupků sestavenou jest z XVII. neb začátku XVIII. století, z kteréž doby jest také bohatě tepaný zámek u hlavních dveří. Schodiště na kruchtu v čele lodi postaveno v době novější; jím zastaveno

čelní okénko got. tvaru a zkažena prý malba na štítu lodi. Kaple jest kůrkami kryta a bez věže.

Do stejné doby s kruchtou lze klásti také dnešní oltáře střízlivé jednoduché architektury bez okázalých řezeb a zlacení; jsou sloupové. Hlavní oltář, v jehož výklenku stojí moderní soška Marie Lourdské, jest řezanou Nejsv. Trojicí zakončena; tumba kryta lepší zlacenou řezbou svaté rodiny. (Obr. 322.) Obrazy na vedlejších oltářích sv. Josefa a Srdce Ježíšova jsou z nejnovější doby.

Obr. 323. Sveraz. Sochy sv. Petra a Pavla ze začátku XVI. stol. v kapli Narození P. Marie.

Tumby jsou staré zděné. Čtyři ovální obrazy z legendy P. Marie, na stěnách rozvěšené, mají bohaté řezané rámy z doby oltářů; pátý neobnovený obraz jest na půdě.

Zbytky někdejšího oltáře hlavního kostela, dnes zde na konsolách postavené sochy sv. Petra a Pavla, 0·95 *m* vysoké, náležejí začátku XVI. století. (Obr. 323.) Kostelíček byl v nejnovější době pestře a ne zrovna vkusně vymalován; oltáře i sochy natřeny a zlaceny.

V umrlčí komoře sestaven oltářík z různých zbytků barokních oltářů.

Hřbitovní zeď kolem obou kostelů obsahuje nejstarší stavební památku v románském v půlkruhu sklenutém portálku román-

s k é h o profilu, který sem přenesen byl asi ze starého zbouraného kostela; jest příbuzný kajovskému. Na hřbitově stojí 3 starší železné kříže, práce domácích kovářů z 1. a 2. polovice XVIII. století.

Také fara jest staršího původu, však bez jakýchkoliv architektonických okras. V pokoji I. patra stojí velká rokoková kamna hnědé glasury se znakem.

Ve vsi starší budovy s valbovými střechami a jedna s pozdním sgraffitováním ze začátku XVII. století.

R. 1765 zkoumal vídeňský řezáč kamene Krist. Haupt z rozkazu knížecího křišťálový lom u Sveraze. Ještě r. 1766 spracovával řezáč Jan Kraus z Prahy v Krumlově osedlý dotyčný zásobní materiál.

Světlík. (Kirchschlag.)

Fr. Trajer 261; Aug. Sedláček, Místopisný slovník 432; Th. Gallistl, Heimatskunde 86; L. Pröll, Catalogus canonicorum ... canoniae Plagensis. Lincii 1887.

Obr. 324. Světlík. Kostel s farou a školou.

Roku 1258 daroval Vok z Rožmberka patronátní právo ke kostelu ve Světlíku (Liecthenwort) klášteru drkolenskému. Světlík byl tehda vsí a stal se později městečkem. R. 1300 patřil Oldřichovi z Višního; r. 1331 byl rozdělen mezi Bolecha Předbora

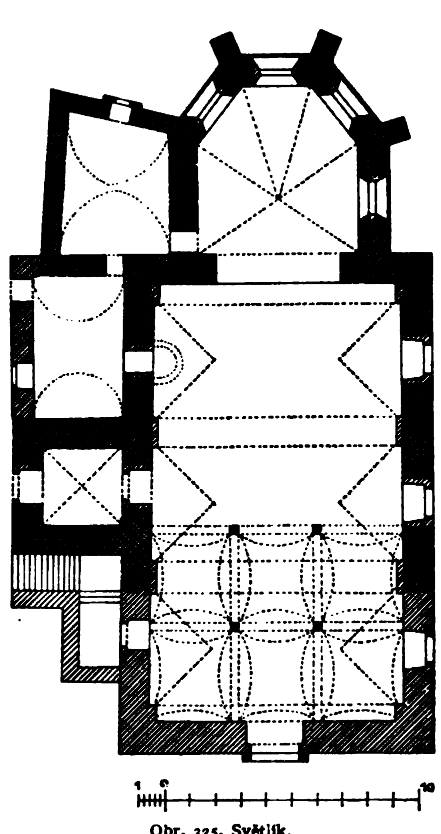
a Chvala. V létech 1624—1850 patřil městu Krumlovu. Kostel sv. Jakuba staršího ve Světlíku stál již v pol. XIII století. R. 1423 byl Světlík od Husitů vyloupen a vypálen. V polovici XV. stol. byl kostel zase opraven a od biskupa salonského Zikmunda vysvěcen. Při provádění protireformace roku 1624 jmenován tu administratorem Krištof Šteiner; kostelní knihy založeny teprve r. 1676. Kostel potom r. 1663 rozšiřován. Farář Václav Arnold (1644—67) koupil monstranci, kalich, mnoho parament, hodiny a zvonek, postavil oltáře a sochy

Obr. 325. Světlík. Náhrobky Anežky Popovické z Přestavlk a Višně z Větřní.

do kostela a k cestám nákladem 947 zl., opravil faru, kostel a školu. Farář Benedikt Marian Friebes (1698—1720) koupil varhany za 150 zl. Ignác Pavel Kneidinger (1725—34) pořídil novou kazatelnu a nový oltář. Ferdinand Kneidinger (1752—56) obstaral křížovou cestu a Siard Wögerbauer koupil r. 1792 nové varhany za 299 zl. Roku 1872 kostel za opata Dominika Lepšího ze základů znova vystavěn slohem pseudorománským a 17./8. 1874 vysvěcen. (Obr. 324, 325.) R. 1875 dány sem nové zvony. Z kostela před přestavbou zachovala se nám jedině dolní část věže; stopy někdejšího krytu přistavěné lodi, dosud viditelné z půdy dosvědčují pouze, že býval kostel dříve značně nižší. Půdorys, který tuto přinášíme, podává nám ne snad obraz kostela původního, nýbrž po více století přestavěného v stavu, v jakémž se před přestavbou r. 1872—1874 nalézal. Pozůstával z presbytáře o jednom travé třemi stranami

šestihranu uzavřeného, 6·30 *m* širokého, 6·65 + 1·20 *m* = 7·85 *m* dlouhého a lodi 9·80 *m* široké a 17·25 *m* dlouhé, původně zajisté kratší, v době as barokní prodloužené a valeně sklenuté; vestavená kruchta spočívala na čtyřech slabých sloupech a byla podklenuta. K severu přiléhala k lodi věž mírné výše, k presbytáři sakristie valeně goticky sklenutá, prostor mezi sakristií a věží vyplněn valeně v polokruhu sklenutou předsíní, západně od věže vedly schody na kruchtu. V západním čele lodi stával sloupový portálek.

Obr. 325. Světlík.
Půdorys kostela před přestavbou r. 1872.

Pro zachování orientace k východu a použití staré věže, u níž se však z dob starších pražádných architektonických detailů neb okras nezachovalo, při novostavbě dřívější uspořádání místností ponecháno, zvětšeny jen presbytář a loď, a věž o dvě patra zvýšena. Presbytář o jednom poli v kříži do pasů ellipticky sklenut, zevně třemi stranami osmihranu, uvnitř v elliptickém oblouku uzavřen; opěrných pilířů není. Měří 8·00 *m* šířky a s 1·30 *m* silným obloukem triumfálním — 10·40 *m* délky. Loď, dlouhá 23·10 *m*, 11·50 *m* široká širokými vnitřními pilíři a pasy do čtyř polí dělena a v křížech do pasů sklenuta. Kruchta spodní spočívá na čtyřech štíhlých kamenných sloupech a jest do šesti křížů sklenuta, na hořejší dřevěné kruchtě stojí varhany, nad vítězným obloukem vymalovány znaky kláštera a opata. Veškeré místnosti jsou cementovými plotnami dlážděny, střechy kryty cementovými taškami, věž, jejíž nová dvě patra na rozích jsou seříznuta, končí vysokou jehlancovou střechou skosených rohů; nad presbytářem šestiboký štíhlý sanktus břidlou pobitý. V západním čele lodi stojí sloupový portál. Úprava vnitřní jest stejného slohu a z téže doby jako poslední přestavba a neobsahuje ničehož umělecky hodného. Hlavní oltář sv. Jakuba st. má uprostřed plastický obraz Nanebevzetí P. Marie, po stranách sošky dvou svatých a na vrcholu sochu patronovu; levý poboční oltář sochu Srdce Ježíšova uprostřed, po stranách sv. Vavřince a Štěpána; pravý oltář uprostřed sochu P. Marie Lourdské, po stranách sv. Kateřiny a Bar-

bory. Kazatelna dřevěná jest dekorace střízlivé; křtitelnice jest mramorová. Také varhany, křížová cesta a lavice jsou nové; oltáře pocházejí z Lince.

V lodi na stěně visí Kristus se sv. Majdalenou, P. Marií a sv. Janem po stranách, dobré řezby XVIII. století, nově však fasované; také kříž jest nový. Pod věží stojí jednoduchý oltář s 5 soškami: sv. Floriána, sv. biskupa, Jana Nep., Vavřince a Šebestiána z téže doby.

Obr. 326. Světlík. Barokní kalich.

Na zadní straně mensy hlavního oltáře zazděny z žulové náhrobky, každý 0·90 *m* široký, 1·85 *m* vysoký se znakem ve spodní polovici a nápisem kolem. Nad oválním štítem levého jest přilba s rohy a kolem nápis frakturový) Letha Panie 1570 W autery po Swatem Waczlawie Vmrzela vrozena Pani . nyz . . popo . vwska z paserowa A z chlumczan A Napasowarzych Pan Buoh racz gegi dussi milostiw byti. (Snad Anežky z Přestavlk a Chlumčan?)

Pravý náhrobek jest sešlapaný; nad oválním štítkem hladkým jest přilba se soudkem. Z nápisu (gotického) znatelno pouze na pravé straně . . rzl gest vrozeny . . . (snad Jana Višně z Větrní † 1577?). (Obr. 325.)

Z inventáře znamenáme:

Kalich stříbrný zlacený, formy ušlechtilé barokní, na noze, hrušce i koši tepané hlavičky andělíčků a festony, práce výtečné z pol. XVII. stol., na noze úřední značky vyvazovací z r. 1810, 0·25 *m* vys. (Obr. 326.)

Kalich kovový s měděnou zlacenou nohou barokní hrubě tepanou z konce XVII. stol. Koš rokokový s řezaným i obrázky: Ježíš v Emauzích a odevzdání církve Ježíšem Petrovi z polovice XVIII. století.

2 mosazné svícny, lité prsténkové, z konce XVI. stol., 0·21 *m* vys.

4 mosazné svícny lité s trnožem ze zač. XVII. stol., 0·38 *m* a 0·41 *m* vysoké.

Mosazná postříbřená lampa visutá, rokokového tvaru, hrubě tepaná s pozlacenými medaillony, z 2. pol. XVIII. stol.

Měděná lampa postříbřená tvaru empirového práce hrubé, z prvního čtvrtletí XIX. stol.

Kasule hedvábná světlošedá, brokátová stříbrná, s květy z pol. XVIII. stol.

Kasule hedvábná bílá, nová s přeneseným barevným květovaným pásem ze stejné doby.

Tři kasule hedvábné z konce XVIII. století, méně cenné.

Matriky z r. 1674, pamětní kniha z r. 1838.

Na věži visí 3 zvony: velký průměru 0·99 *m*, šikmé výšky 0·72 *m*, kolmé 0·77 *m*, zdoben pod korunou andělíčky a renais. ornamenty; na plášti reliefy: Korunování P. Marie, sv. Norbert, Augustin, Florián, Šebestián, Pavel, Linhart, sňatek P. Marie se sv. Josefem, znak kláštera a opata a v oválním štítku firma: Gegossen von Joh. Grassmayr Jnnsbruck 1910; na věnci nápis: ABT NORBERT SCHACHINGER. Odveden státu r. 1917.

Prostřední průměru 0·82 *m*, šikmé výšky 0·63 *m*, kolmé 0·67 *m*; pod korunou dvouřádkový nápis (v got. minusk.): dyse gloken hat gegossen Magister steffen zom pehemischen bodvais zoe lob vnd ede (ehr) den almachtigen got vnd vnserm hern jesv christo mathevs marcvs johannes Anno domini MDXXXXIIII.

Malý průměru 0·63 *m*, šikmé výšky 0·46 *m*, kolmé 0·50 *m*; pod korunou nápis: ✠ A FVLGURE ET TEMPESTATE LIBERA NOS DOMINE IESV CHRISTE, pod ním barokní ornament; na plášti relief Krista na kříži s M. Majdalenou, Marií a Janem, sv. Jabubem st., potupení Krista Pána a P. Marie s Ježíškem; na věnci nápis: ✠ SILVIVS CREVZ GOSS MICH IN LINZ ANNO 1739. Odveden státu r. 1917.

Hodiny jsou nové z r. 1872.

Na hřbitově kolem kostela 3 železné kované kříže, práce jednoduché z XVIII. a první polovice XIX. století.

Fara jest jednoduchou budovou starší o jednom patře krytou strmou střechou šindelovou.

Pod farou stojí kaple hrubšího tvaru barokního s dřevěnou sochou sv. Jana Nep. práce lepší z 1. polov. XVIII. stol. Světec nese v rukou krucifix větších rozměrů; rozevřeným pláštěm nabývá socha nezvyklého tvaru a šíře.

Blíže kostela u cesty k Frimburku BOŽÍ MUKA: sloup osmistěnný žulový s kapličkou, na níž po jedné straně vytesáno Jméno Ježíš, po druhé

F
W A
1665

Stejný **sloup** stojí ve vsi směrem ke Krumlovu, na jehož soklu vytesáno KS a na kapličce

F
S K
1665

Vedle situovaný dvůr „Weigerhof" tvořil někdy samostatný stateček, jenž r. 1680 prodán knížeti z Eggenberga a vtělen do panství krumlovského. Jest to rozsáhlá budova dnes beze vší architektonické okrasy.

Městečko vyhořelo r. 1423, 1822, 1823, 1838 a 1899; budovy jsou prosty veškerého rázu. Leží na dosti ostrém svahu vrchu, na němž kostel s farou a školou vévodí krajině.

Šenava. (Schönau.)

J. Trajer, Diöcese Budweis 337; Th. Gallistl, Heimatskunde d. polit. Bez. Krummau 1903, S. 122.

O vsi Šenavě děje se co majetku kláštera zlatokorunského již roku 1395 zmínka. R. 1412 postoupil ji klášter králi Václavu IV. k doživotnímu užívání. R. 1785 zřízena tu lokálie, která r. 1857 byla na faru povýšena. Roku 1787 vysvěcena dřevěná kaple, která r. 1788 zděnému kostelu ustoupila. Dne 31. července 1791 na počest sv. Anny vysvěcen. Hlavní oltář přišel z kostela piaristského z Budějovic, varhany z Rudolfova, jeden zvon z Deštné, jiný zde již byl. R. 1804 obnoven hlavní oltář a r. 1863 obnoveny oba postranní oltáře. R. 1869 obnoveny kostel, oltář hlavní sv. Linharta, kazatelna, křtitelnice a krucifix.

R. 1889 a 1892 vyhořela ves; až na 3 stavení jest nová.

Kostel jest jednoduchá, zevně i uvnitř veškeré architektonické okrasy prostá budova, k jihovýchodu orientovaná, sestávající z presbytáře pěti stranami nepravidelného osmihranu zavřeného, 6·85 *m* širokého i s triumfálním obloukem 7·40 *m* hlubokého a lodi 15·25 *m* dlouhé a 9·50 *m* široké; vnitřní kouty její vedle presbytáře jsou zaokrouhleny. Nad čelem jejím zvedala se původně nepatrná dřevěná vížka, která nahrazena r. 1903 zděnou věží; k presbytáři přistavěna malá sakristie, před vchodem do lodi kobka. Veškeré místnosti i s kruchtou na dvou zděných sloupech spočívající mají rovné rákosované stropy, žulovou dlažbu a plechový kryt; také střecha věže formy jehlancové

se skosenými rohy kryta plechem. Nad elliptickým vítězným obloukem nápis: MUNIFICENTIA FUNDI RELIGIONIS ET PAROCHIANORUM RENOV. MCMVI.

Vnitřní zařízení náleží době stavby kostela, doznalo však obnovením některých změn. Poslední opravy staly se r. 1863, 1868/9 a 1906.

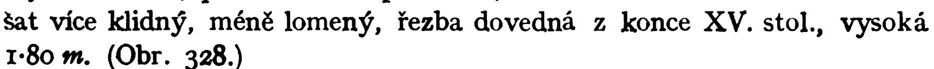
Hlavní oltář sloupový s novým hezkým obrazem sv. Anny, nad ním nejsv. Trojice jest slohu rokokového se známkami klasicistskými; velký tabernákl jest nový, dle nápisu na oltáři obnoven r. 1906. Sv. Annu maloval 1861 *Scheiwl*, sv. Trojici *Josel Grandauer z Lince* r. 1862; obraz podlepen a opraven r. 1907 *Th. Melicherem z Vídně*. Oltář ciboriový se sochami sv. Linharta, Oldřicha a Wolfganga jest méně zdařilá práce slohu pseudorokokového z XIX. stol.; sochy dobře řezány.

Kazatelna rokoková s přímě̌šky klasicistskými jest jednoduchá z konce XVIII. stol.

Ze stejné doby provedení velmi prostého za obnovy řezbou doplněného jsou oba poboční oltáře. Obrazy Neposkvrněného početí P. Marie a sv. Jana Nep. jsou od Scheiwla z r. 1863. Kamenná křtitelnice jednoduché mušlovité formy jest z konce XVIII. stol., varhany z roku 1827 od *Františka Jentschka Krumlova*.

Obr. 328. Šenava. Socha P. Marie.

Madonna s Ježíškem; obličeje usmívavé, postava málo prohnutá,
šat více klidný, méně lomený, řezba dovedná z konce XV. stol., vysoká 1·80 *m*. (Obr. 328.)

Z inventáře uvádíme:

Relikviář mosazný zlacený, monstrancový, slohu rokokového, hrubá práce z konce XVIII. stol., 0·35 *m* vys.

Paramenta jsou nová.

Matriky i pamětní kniha z r. 1787.

Zvony: velký průměrů 0·74 *m*, šikmé výšky 0·52 *m*, kolmé 0·58 *m*, pod korunou barokní pruh a květinové festony, na plášti relief

sv. Anny v rokokovém rámci, sv. Jana Nep. a znak zvonařský s jménem JOS. PERNER IN BUDWEIS; na věnci letopočet 1801; odveden státu r. 1917; vážil 240 *kg*;

prostřední průměru 0·47 *m*, šikmé výšky 0·33 *m*, kolmé 0·35 *m*; pod korunou nápis: FRANZ SER: HOLLEDERER IN LINZ 1871; pod ním barokní ornament; na plášti reliefy: Bolestné P. Marie, sv. Josefa, Ondřeje, Štěpána, sv. mučednice a klečícího svatého;

malý, průměru 0·37 *m*, šikmé výšky 0·28 *m*, kolmé 0·31 *m*; pod korunou mezi barokními pruhy nápis: FRANZ S. HOLLEDERER IN LINZ 1873; reliefy Korunování P. Marie a sv. Jana Nep., Jakuba st., Floriána, Josefa a Františka.

R. 1908 zvýšena fara o poschodí.

Mezi Šenavou a Konopnicí stojí KAPLE, ku které se vztahuje pověst z 30leté války. Jest to prostá zděná kaplička asi z XVIII. stol. bez veškeré architektonické okrasy v stavu nevalném. Obraz vybledlý, na němž vyobrazena sv. Trojice, P. Maria, sv. Josefa dole sv. Leonard, Genoveva, Vít a Florián, jest novějšího původu a úplně bezcenný.

Na Červeném vršku („Rothügel") jest MARIÁNSKÁ KAPLE, která r. 1794 byla obnovena a rozšířena; podruhé zvětšena r. 1832; od roku 1852 jest mešní. Jest malých rozměrů a pozůstává z ouzké předsíně a vlastní pěti stěnami osmihranu uzavřené kaple, dělené pasem a hrubou mříží; předsíň má rovný rákosovaný strop, kaple jest sklenuta. Zevně jest členěna lesenami a nad vchodem stojí těžký štít. Kryta jest šindelem, malá čtyřstranná věžička má nepoměrně malou hruškovitou stříšku. Uvnitř stojí na malém oltáři sloupovém zasklená skřínka s řezanou soškou P. Marie. R. 1904 renovován oltář. Vše poukazuje na konec XVIII. stol. a jest umělecky bezcenné.

R. 1904 renovován oltář.

Štěkře. (Stix.)

H. Gross, Václava Březana Paměti o vladykách Olbramích ze Štěkře (Věstník K. č. sp. nauk 1898); Pangerl, Urkundenbuch des Stiftes Goldenkron, str. 145, 147; A. Sedláček, Hrady a zámky III. a IV.

Víska u Zlaté Koruny, sídlo vládyk Olbramů ze Štěkře, o nichž již roku 1336 zmínka se činí. Konrád z Petrovic, Václav z Rovného, Matyáš Veveří a Jiří Podlipský z Krumlova darují 1489 dvůr ve Štěkři k oltáři sv. M. Majdaleny ve farním kostele Krumlovském.

Dle pamětní knihy fary černické náleží někdejší statek vládycký sedmi rolníkům, z nichž usedlost „Kaukušova" (majitele Fr. Kaukuše) čís. 1 platí za někdejší sídlo. (Obr. 329.) Z obytné budovy zdá se býti přízemí zcela podsklepené, ač na něm není žádných známek architektonických, nejstarší; přistavěná jednopatrová budova, jejíž kamenná ostění oken poukazují na konec XVI. neb začátek XVII. stol., má v I. patře záklopní strop bohatě profilovaný s vysekaným letopočtem 1642 na trámě. (Obr. 330.) Na tutéž dobu poukazuje kůlna s komorou, vysokou prejzovou střechou krytá, jejíž čelo zdobeno sgraffitem; tvořila kdysi průjezd. Na plechu nově malovaný znak tří zlámaných

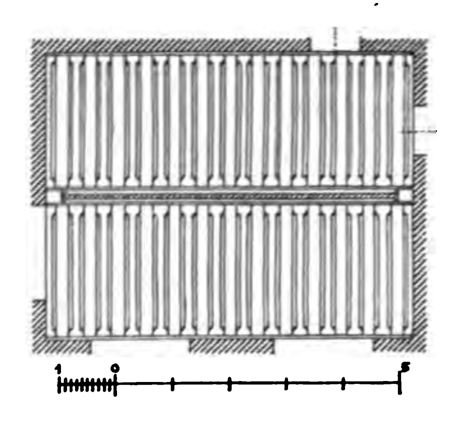

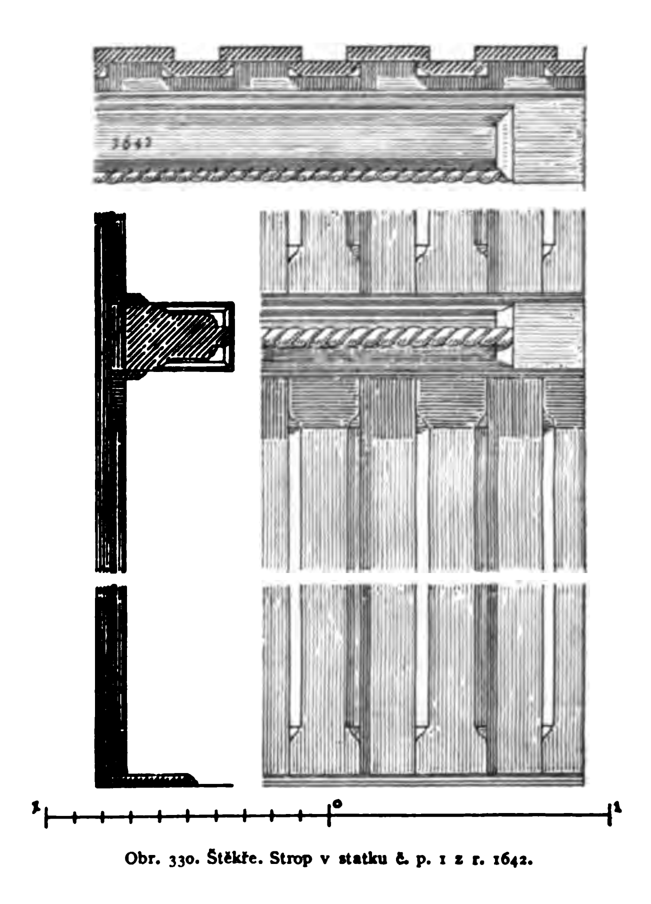
Obr. 329. Štěkře. Statek Olbramů z Štěkře č. p. 1.

oštěpů,[1]) který na této komoře od r. 1885 visel, jest dnes v klášteře korunském uložen. Majitel statku uchovává doposud smlouvu, kterou Mikuláš z Holkova prodává svůj dvůr v Štěkři r. 1459 robotnému Linhartovi.

Na konci vsi směrem k Zlaté Koruně stojí BOŽÍ MUKA: šroubový sloup žulový s třístrannou kapličkou jen něho pozdně gotického tvaru ze zač. XVI.stol. (Obr. 331.) Ve vzdálenosti as 80 metrů od něho na téže cestě ke Koruně stojí druhý menší sloup osmiboký s malou kapličkou ze žuly z konce XVI. neb začátku XVII. století.

[1]) Olbramové ze Štěkře měli 3 vidle ve znaku.

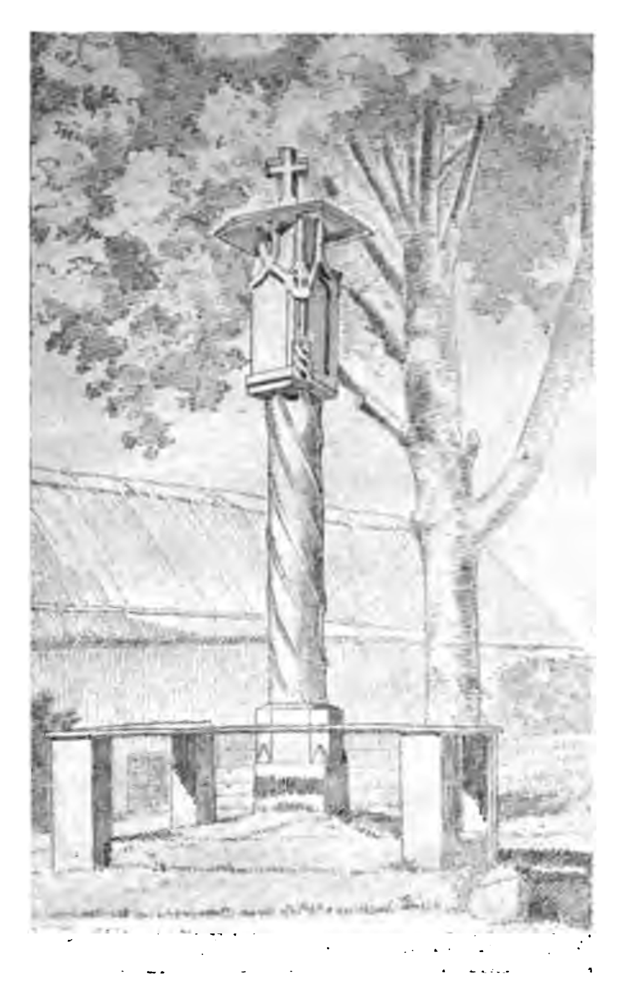
Obr. 330. Štěkře. Strop v statku č. p. 1 z r. 1642.

Teutschmannsdorf.

Math. Pangerl, Urkundenbuch d. Cist. Stift. B. Mariae V. zu Hohenfurt; Gallistl, Heimatskunde 79.

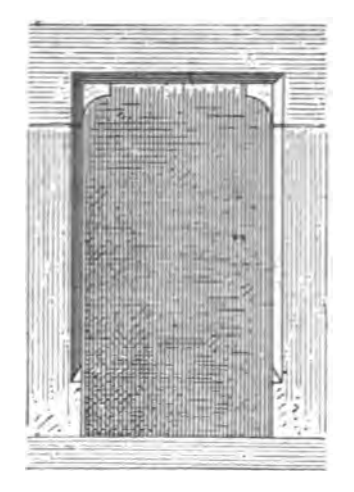
Vesnička s někdejším dvorem Glashof zvaným náležejícím klášteru vyšebrodskému. Původně tu stála asi sklárna, odtud vzešel starý název Glashof r. 1417, 1461 a 1481 již uváděný.

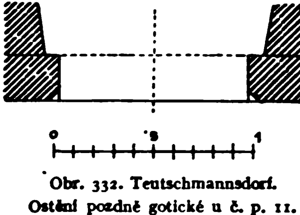
R. 1490 povolil Pavel, probošt na Zderaze v Praze, mši ve dvorní kapli a okolo r. 1570 stával zde pivovar, který opat Jiří Wendschuh r. 1651 nově upravil a dvůr postavil. R. 1777 dvůr i pivovar rozděleny a rozprodány a vesnice po opatu Teutschmannu (roku 1801—1827) nazvána Teutschmannsdorf.

Obr. 331. Štěkře. Boží muka.

Ze starého dvora a pivovaru silnou zdí obehnaných zůstalo několik budov starých dnes přestavěných a novými přístavbami a budovami prostouplých, v nichž mnoho kleneb poukazuje na někdejší pivovar. Z doby pozdně gotické jsou zde pouze jedno kamenné ostění uvchodu do čís. 11 (obr. 332) a dva kusy osmibokého pilíře v čís. 6 a 9. Na někdejším panském domě asi (čís. 6) pozorovati stopy malovaného znaku vyšebrodského a slunečních

Obr. 332. Teutschmannsdorf. Ostění pozdně gotické u č. p. 11.

hodin; v téže budově (č. 7) ztemnělý strop záklopní s trámy a prkénky skosenými asi z 1. pol. XVII. století.

Na rozcestí do Drošlovic a k Čertovu mlýnu stojí oblý SLOUP s antickou hlavou a novější kapličkou z doby 1600.

V Drošlovicích čís. 1 (Antonína Feirera) SOCHA NEPOSKVRNĚNÉ P. MARIE z polovice XVIII. stol., řezby méně zdařilé, v posledních letech obnovené; pochází z kostela hořického a jest 1·50 *m* vysoká.

Trojaň. (Trojas.)

Aug. Sedláček, Hrady III., 94; týž, Slovník 902; Leonard Thür, Geschichte der Kapelle von Trojas. Manuskr. 1910.

Nedaleko Dobřejova (Klein - Uretschlag) v lese strouha, poslední zbytek někdejší tvrze; 1363 statek Petra Pečníka a 1408 Petříka ze Světlíka. 1433—66 držel ji Jiří Großauer z Jedlice a Kunrát odtud. R. 1475 patřila k Pasovarům, 1624 k obci krumlovské. R. 1544 pusta.

1764 uvádějí se pastviny Trojas sedláka ze Světlíka, nedaleko starého zbořeného zámku.

V létech mezi 1770—1780 stály na cestě z Krumlova k vrchu Křížovému dvě kamenné sochy: Krista nesoucího kříž a Krista bičovaného, které pro podobu nazvány „Oběma bratřími". Sochy tenkráte odstraněny a ve dvoře pasovarském uloženy, odkud r. 1793 bičovaný Kristus na náves přenesen a tam postaven, kde dosud také stojí, kdežto Kristus s křížem postaven do dřevěné kapličky v lese trojanském. Za příčinou přerušení poutí k němu konaných byl z nařízení biskupské konsistoře r. 1794 do Slavkova a odtud do Budějovic odvezen, tu v nějaké hrobce uložen a při obnově dómu r. 1912 v kapličce za presbytářem nově postaven. V náhradu za odstraněného Krista postavili světelský občan Vojtěch Schaufler a jeho žena Marie ve vzdálenosti několika set kroků od zbořeného hradu r. 1844 kapli, která 1859 od budějovického biskupa J. V. Jirsíka vysvěcena jest. Později přistavěna také věž, do kteréž zakladatel dodal tři zvony lité od lineckého zvonaře *F. Hollederera*; týž věnoval také celé vnitřní zařízení, křížovou cestu, roucha, monstranci, kalichy a ostatní.

KAPLE k jihovýchodu orientovaná založena v osmihranu, k němuž

na dvou stranách protějších přistavěny presbytář a kruchta; k této připojena později věž. Průměr lodi měří po délce 9·45 *m*, po šířce 9·10 *m*; presbytář i kruchta každá 4·20 *m* šířky a 3·60 *m* délky; vše jest klenuto, žulovými plotnami dlážděno a plechem kryto, také věž jehlancovité střechy a sanktus hruškovitě zakončený.

Stavba jest bez slohu.

Tumba pseudobarokového oltáře s novým umělecky bezcenným obrazem Bolestné P. Marie, s křížem, na němž visí na plechu malovaný Kristus, a s dvěma dobře řezanými anděly z pol. XVIII. stol. označena A. S. 1844 K S.

Na zadní stěně presbyteria visí 1·10 *m* vysoká nově fasovaná vzácná řezba Madonny s Ježíškem v záři z konce XV. stol.; tělo Madonny jest prohnuté, obličeje klidné, šat méně klikatý; žezla i koruny jsou z doby rokoka.

Na boční straně visí tabule nově zarámovaná, uprostřed s reliefem Matky Boží s Ježíškem, které dva malovaní andělé nesou; pod obrazem poznamenáno: Errichtet 1764 — Maria hilf — Renovirt 1802 u. 1886. O původu obou řezeb není ničehož bližšího známo.

Zvony pseudogoticky dekorované a letopočtem 1877 označené měří:

1. 0·90 *m* průměru a 0·68 *m* výšky.
2. 0·65 *m* „ a 0·50 *m* „
3. 0·57 *m* „ a 0·45 *m* „ ; na pláštích vyobrazeny:

1. Kristus, P. Maria a sv. Josef,
2. Sv. Vojtěch, Florián a Jan Nep. a
3. Maria pomocná a sv. Barbora. Třetí a nejmenší zvon odvedeny r. 1917 státu.

Velešín.

Trajer, Diöcese Budweis; Aug. Sedláček, Místopisný slovník 943; Ant. Teichl, Geschichte der Herrschaft Gratzen 282; Th. Gallistl, Heimatskunde 142; J. Braniš, Obrazy z dějin jihočeského umění 53, 59, 83; týž Staročeské hrady 1909, str. 10; týž, Některé zvláštnosti staveb jihočeských (Památky arch. XVII., 42); Dr. Jan Zítek, Cechovní pořádek některých řemesel ve Velešíně z r. 1610 (Sborník histor. kroužku VI., 1905, str. 54, 90.); týž, Privilej městečka Velešína (Památky arch. XXII., 126); Leonard Thür, Das Rittergeschlecht der Kalckreuther von Kalckreuth im südlichen Böhmen (Dtsche Böhmerwaldzeitung, 36. Jahrg. 1914, Nr. 23, 24, 26).

Severovýchodně od Velešína tvoří Malše s potokem Strahovským dva ostrohy, které byly hradištěm. K západu uzavírá je dosud mírně vysoká, dříve as vyšší a na srovnání příkopu zužitkovaná hráz, tvořící při vstupu cesty postranními boky někdejší vrata. Vedla dříve k potoku, kde cestou úvozovou jest porušena. Ostroh jižní značných rozměrů jest po dvou stranách skalnatými břehy těžce pří-

[illegible]

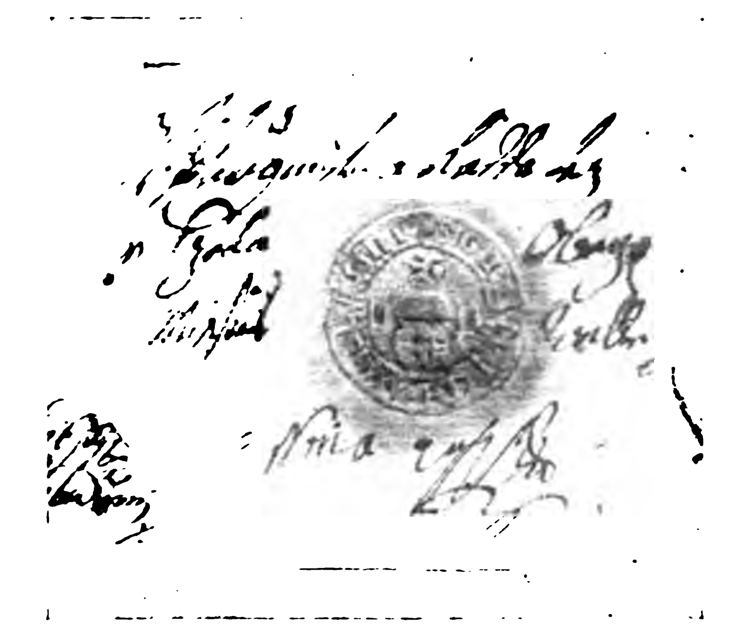

Obr. 333. Veletín. Strabovská hradiště.

stála kulatá zděná věž, dle zachovalých stop průměru zevního asi 12 metrů, z níž bylo možno stopovati zvláště jižní údolí Malše. Tři příkopy doposud znatelné chránily ji od širšího hradiště, trojí násep od přístupu ze strany řeky; na nejnižším stupni skalnatém

tvoří krychlový hrubý kámen sedátko. Dnes jest ostroh z části vysokým lesem, z části mladou kulturou porostlý. Velký ostroh pojmenován na katastrální mapě „Petrák", menší „Kamenná věž". (Obr. 333.)

Velešín dal král Přemysl I. Čečovi z Budějovic v náhradu za odejmuté Budějovice a Hlubokou; držel jej r. 1266. Od něho dostal jej Beneš Markvartic, jehož potomci se odtud psali. Jan z Velešína prodal jej r. 1387 Oldřichovi z Rožmberka; r. 1611 přešel na pány ze Švamberka a 1620 na hrabata z Buquoy. R. 1433

Obr. 334. Velešín. Pečeť městská z r. 1678.

obsadili husité za vedení Čapka ze San Velešín. V 2. polov. XVI. století, ba ještě r. 1823 dolováno tu na stříbro; 1828 zastaveno. R. 1391 povýšen Velešín na městečko. Ve znaku: městská brána bez věže s růží nad střechou. Po obou stranách brány prutový plot. Stříbrná pečeť, která dosud se chová na radnici, jest z 2. pol. XVI. století. Další pečeti stejného znaku, avšak menší známe z listin: jednu v místním archivu s nápisem: SIGILLVM OPIDI WELLESSIN na listině z r. 1678 a dvě v knížecím archivu třeboňském s nápisem: **Sigillvm opidi Welessin** z r. 1615 a z r. 1718. (Obr. 334.)

Na radnici jest také 6 listin pergamenových stvrzujících privileje: od Petra Voka z Rožmberka z r. 1596 s velkou pečetí (obr. 335), od téhož z r. 1606 s malou pečetí (obr. 336), od Jana Jiřího ze Švamberka na Vorlíce z r. 1612 s pečetí velmi porouchanou, od Marie Majdaleny hraběnky z Buquoy z r. 1623 (obr. 337), od města Budějovic z r. 1623

s pečetí a od císařovny Marie Terezie z r. 1747 s malou pečetí. Cechovní pořádky uděleny řemeslům: 1568 krejčím, 1606 kovářům a kolářům, 1610 tkalcům, 1652 obuvníkům, 1705 řezníkům a pekařům. Stvrzovací listina perg. Petra Voka z Rožmberka z r. 1610 řemeslům kovářskému, kolářskému a bednářskému zachovala se i s velkou pečetí doposud.

Obr. 335. Velešín. Velká pečeť Petra Voka z Rožmberka z r. 1596.

R. 1611 stávala již radnice. (Obr. 338.) Trámový strop a obruby dveří i skřínky poukazují na polovici XVII. století; též starý stůl s hrubě řezanými čely jest z té doby, zevní fasáda upravena však v 2. polovici XVIII. stol. Na štítech malovaný znak s letopočtem 1390 a nejsv. Trojice jsou z XIX. století. Krom uvedených již privilejí uloženy jsou tam listiny uspořádané, které počínají rokem 1410. Obrazy tam vyvěšené: Věrná podobizna krále Přemysla Otakara, zakladatele Zlaté Koruny, sv. Řehoře a Augustina v rámech řezaných rokokových a čtyř evangelistů, z pol. XVIII.

věku jsou umělecky bezcenné. Také jest tam uložen střep nádoby nalezené 1904 při odkrývání základů u čís. 61 a kožené právo.

Městečko vyhořelo v létech 1622, 1678, 1773, 1845, 1868 a 1896, pozbylo tedy úplně starého rázu. Jedině u domu č. 12 na náměstí zachovalo se u vrat pozdně gotické profilované ostění kamenné. Situační plán městečka z let 1735 podává tehdejší farář Hostounský v paměntí knize farní. (Obr. 339.)

Ob. 336. Velešín. Menší pečeť Petra Voka z Rožmberka z r. 1606.

Na domě čís. 65 mramorová deska s nápisem:

Zde narodil se r. $17\frac{20}{1}97$

básník

Josef Vlastimil Kamarýt.

Zasadil zpěvácký spolek „Vlastimil" ve Velešíně r. 1882.

Východní část městečka od farního kostela dolů k řece jmenuje se Latran.

Z někdejšího hradu pánů velešínských viděti skrovné zbytky na skále ostrohu, řekou Malší obklíčeného a přirozenými uměle prohlu-

benými průkopy chráněného. Beneš z Velešína založil v hradu kapli, v níž měl farář denně čísti mši. V rozbrojích krále Václava IV. s jednotou panskou a v husitských válkách hrál hrad velešínský dosti vynikající úlohu, slouže za pevnou oporu pánům z Rožmberka. Ke konci XV. století rozprodal Vok z Rožmberka polnosti a okolo r. 1480 dal hrad pobořiti; r. 1541 jmenuje se zámek již pustým. Náleží dnes do vsi Selce a tou do polit. okresu budějovického.

Obr. 337. Velešín. Pečeť Marie Magdaleny hraběnky z Buquoy z r. 1623.

Původní KOSTEL SV. VÁCLAVA vystavěn u pohanského sídliště, na něž se přišlo při rozšiřování hřbitova. Podnes přichází se při kopání hrobů na střepy tuhových nádob; nalezeny také při sesilování základů u domku Veselého č. 61 proti opuštěnému kostelu. Asi z polovice XIII. věku — dle Sommera a Trajera již 1285 postaven — pochází nynější chrám, z jehož někdejšího, pěti stranami osmiúhelníku zakončeného choru zůstala pouze rovná část i s gotickou křížovou klenbou; loď měla rovný strop. Západní její portál ukazuje podnes částečně přechodné tvary. Ke konci XV. století sklenuta loď na 3 pilíře v ose a sice podobného tvaru jako v Kájově a dne 21. srpna 1491 vysvětil kostel známý biskup Beneš z Waldštejna, který jemu k nápravě

stavení a opatření knihami, kalichy, světly a jinšími ozdobami 1./9. téhož roku udělil odpustky. Průčelná věž jest současná. Opět roku 1604 chrám restaurován. V čas protireformace r. 1624 ustanoven tu farářem Jakub Ludvíkovský; kostelní knihy počínají teprve s rokem 1640. Okolo 1700 kostel kamennými plotnami vydlážděn. V létech 1750 až 1754 dal podnikavý farář Theofil Hostounský klenbu v lodi strhnouti, presbytář zakončil přímo a celý kostel zbarokoval; jenom ponechal klenbu presbytáře a kusy bývalých loďových pilířů podepřel

Obr. 338. Velešín. Radnice.

novou kruchtu. Roku 1763 kostel opět vysvěcen od pražského světicího biskupa Jana Ondřeje Kaysera. Jak vypadal před přestavbou, vymaloval a vypsal farář Hostounský v pámětní knize. (Obr. 340, 341.)

S přistavěnými k lodi kaplemi měl půdorys formu kříže; obě kaple i se sousední jižní Anděla strážce (VI.), kde nyní jest nová sakristie, zbourány, ponechána jen kobka u lodi a stará sakristie severní (T); presbytář prodloužen, klenba dvoulodí snesena a nahražena ellipticky valenou, schody na kruchtu a půdu přeloženy z věže na venek. K východu na hřbitově stála kostnice (Z), které více není. Věž, na níž bydlel věžný do r. 1845, vyhořela dne 21. října 1773. Roku 1837 kryt kostel taškami a v létech 1887—88 uvnitř opět restaurován. Farář Aug. Th. Křenek (1853—1872) upravil výklenek

u věže v horu Olivetskou. Obraz Ukřižovaného s bolestnou matkou maloval bohoslovec *Bedřich Kamaryt.*

Kostel jest k východu orientován. (Obr. 342, 343.) Sestává z presbytáře 15·15 *m* dlouhého, 6·30 *m* širokého, do tří gotických a jednoho

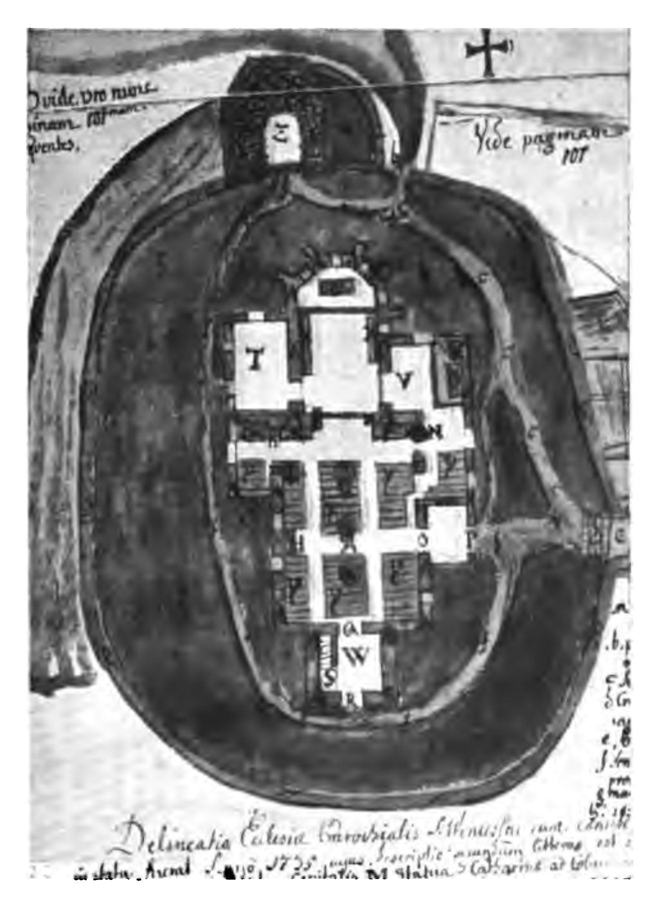

Obr. 339. Veleśín. Situace města z r. 1735

r. 1750—1754 přistavěného barokního travé sklenutého. Žebra žlábkovaná opírají se o hrotité konsoly a sbíhají do tří hladkých svorníků; opěrné pilíře na podélných stranách doposud stojí, také okna v staré šířce, avšak bez kružeb se zachovala. (Obr. 344.) K severu přiléhá stará sakristie s podobnou klenbou, nad ní jest nízká oratoř; jižní sakristie se stropem rákosovým přistavěna v době pozdější. Loď 16·00 *m* dlouhá, 9·00 *m* široká sklenuta ellipticky valeně s lunetami, opírajícími se o sesilující pilíře. U dvou polí hlavní zeď vybourána a při-

stavěny čtyři sklenuté výklenky pro poboční oltáře; valeně sklenuty jsou také předsíně ve věži a u lodi.

Kostel neměl původně v ě ž e; dnešní z doby 1491 přiléhá v přízemí k starému přechodnímu portálu, jejž takto zakrývá, a ve výši k starému čelnímu štítu. U obou štítů znatelny jsou nadezdívky svědčící někdejší nízké lodi; také stopy po g o t i c k é k l e n b ě l o d i jsou na půdě vi-

Obr. 340. Velešín. Půdorys kostela r. 1735.

ditelny. V ě ž, od r. 1491 čtyřpatrová, zvýšena asi 1773 o další pro hlásného a hodiny. Zakončena jest nízkou čtyřhrannou střechou jehlancovou. Na jihovýchodním rohu jejím jest z malty k ř í ž. P ř e s t a v b a XVIII. stol. byla důkladná, neboť kromě zmíněných tří polí klenbových v presbytáři a věže nezachoval si kostel mnoho pamětihodného z doby středověké. Na svých místech zůstaly pouze pozdně g o t i c k á o s t ě n í v c h o d ů k lodi a k severní sakristii; s a n k t u á ř s o u d o b ý rozebrán a nerozumně u nové sakristie ve spojení s b a r o k n í k r o p e n k o u zazděn; naproti němu umístěna k a m e n n á n á d o b a n a v o d u svěcenou;

části s l o u p ů kamenných použito k podporám kruchty. Jižní sakristie přistavěna 1890.

Ještě méně zachovala se z v n i t ř n í h o z a ř í z e n í; po oltářích, sochách i malbách není památky, jen 2 z v o n y, několik mosazných

Obr. 341. Velešín. Kostel sv. Václava před přestavbou r. 1750.

s v í c n ů, c i b o r i u m a n á d o b k a na s v. o l e j e připomínají dobu starší, ne však až gotickou.

Dle inventáře farářem Hostounským r. 1735 sestaveného bylo v kostele 6 o l t á ř ů: hlavní s v. V á c l a v a (C) a vedlejší: Sv. a n d ě l a S t r á ž c e (D), s v. M i k u l á š e (F), Blahoslavené P. M a r i e n a n e b e v z e t í (E), s v. B a r b o r y (G) a s v. R o s a l i e (H).

H l a v n í o l t á ř zřízený r. 1675, černý, r. 1700 nově pozlacený měl obraz s v. V á c l a v a, jak od bratra Boleslava jest proboden, a kolem

řezané sochy: Ježíše, Marii a sv. Josefa, nad nimi Boha otce se sv. Duchem, po stranách sv. Vojtěcha, sv. Víta, sv. Prokopa, sv. Zikmunda, sv. Norberta a Ivana.

O oltáři sv. Anděla Strážného nepoznamenáno ničehož bližšího.

Oltář Nanebevzetí P. Marie, černý, jednoduché řezby zlacené se sochou P. Marie budějovické, pozlacen byl r. 1684; náležel mlynářům a řezníkům.

Oltář sv. Mikuláše byl tvaru předešlého; vyzdvižen od rytířů z Kolichreiterů (Kalkreuter), jejichž znakem byl také zdoben, obnoven od krejčí a obuvníků r. 1684. Nahoře stála socha zmrtvých

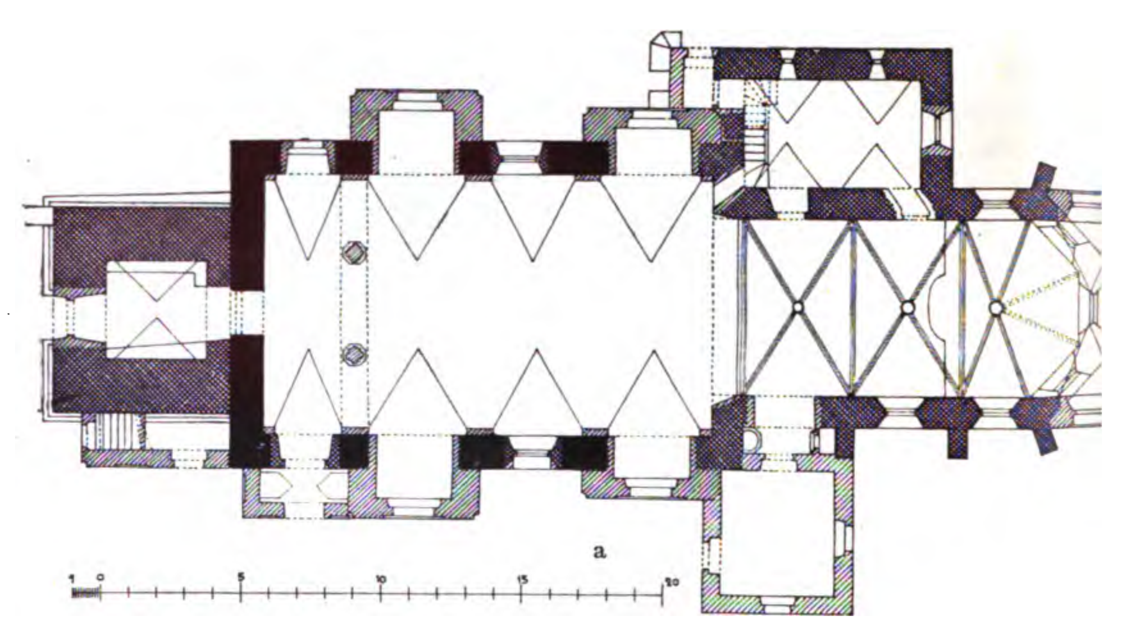
Obr. 342. Velešín. Kostel sv. Václava od severovýchodu.

vstání Páně a sv. Linharta, u něhož se konaly služby Boží za Kolchreitery a Breinery.

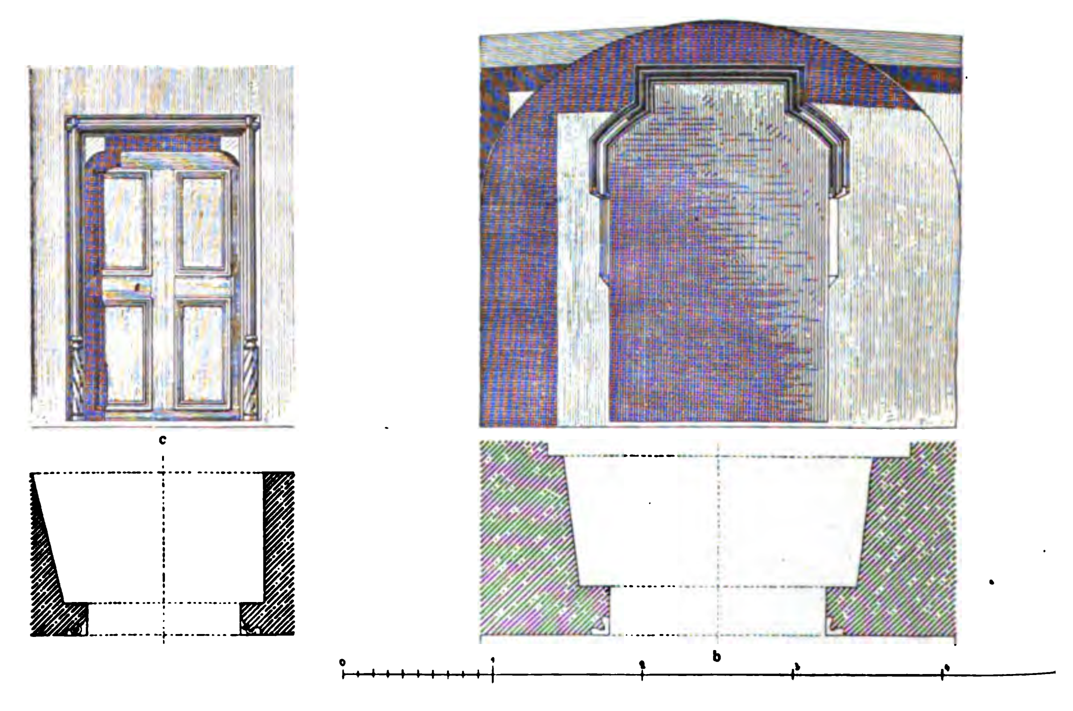
Oltář sv. Barbory a sv. Doroty, černý, zlacený, měl na plátně malované obrazy sv. Petra apoštola a sv. Barbory; náležel cechu tesařskému a opatřován od cechu kovářů a stolařů.

Oltář sv. Rosalie zřízen byl prý rodinou Řepických ze Sudoměře, pány na Holkově a Markvarticích; měl obraz malovaný sv. Rosalie Ježíškem korunované a nad ním sv. Karla Boromejského; po stranách stály sochy sv. Fabiána a Šebestiána, níželi stál obraz sv. Jana Křt. od tkalců pořízený, jimž náleželo také opatrování oltáře.

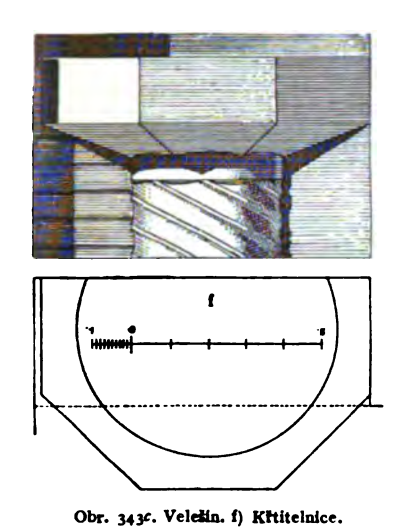
U I stála kazatelna černá zlacená, již dal udělati mlynář Cyprian Firmian r. 1660. U N stála křtitelnice, dřevěná, s měděnou, uvnitř cínovanou mísou od anděla drženou.

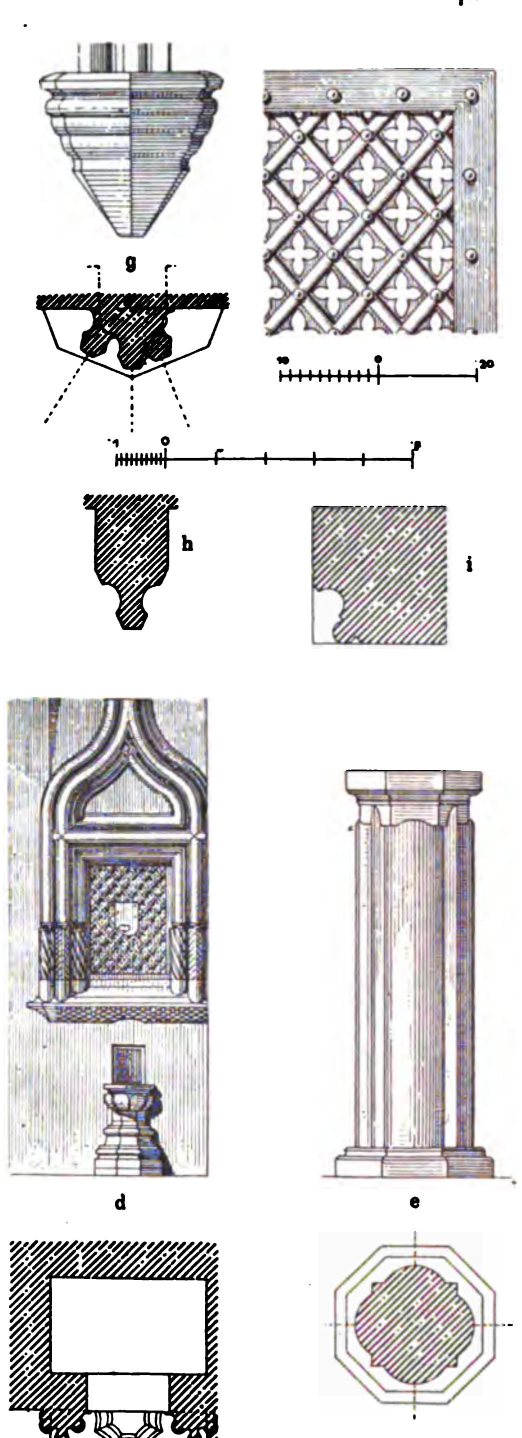
Obr. 343a. Velešín. a) Půdorys kostela sv. Václava.

Obr. 343b. Velešín. b) Ostění dveří u lodi, c) u sakristie

Obr. 343*c*. Velešín. f) Křtitelnice.

Obr. 343*d*. Velešín.
d) Sanktuář. e) Sloup u kruchty. f) Konsolka.
h) žebro z presbytáře.

S v a t é o l e j e se uschovávaly na straně evangelia velkého oltáře, tam, kde dříve Nejsvětější se uschovávalo (v s a n k t u á ř i).

S o c h řezaných mimo oltáře měl sedm: k r u c i f i x v i s í c í pod vítězným obloukem, k r u c i f i x k n o š e n í na zdi na rohu evangelia, P. Marie, menší k nošení, s v. A n n y (K), s v. J a n a N e p. (L), před níž stál k a n d e l á b r z m ě d i, opatřený od řed. školního Kašpara Papíra, s o c h a s v. B a r b o r y a menší s v. J a n a N e p. u oltáře Anděla Strážného. Dále tu bylo několik soch menších, po oltářích rozestavených neb na stěně připevněných, jako s o c h a s v. V á c l a v a, malá, půl lokte a špatné řezby, s v. P e t r a a P a v l a, k r u c i f i x k n o š e n í a maličká s o š k a s v. A n n y. V sakristii byly pěkně řezané a zlacené s o c h y P. M a r i e, J e ž í š k a a s v. J o s e f a a překrásná s o c h a z m r t v ý c h v s t á n í P á n ě.

Také mnoho obrazů mimooltářních zde bylo, totiž obrazy svatých apoštolů v kovových rámech výšky skoro tří loket a četné obrazy mariánské: P. Marie kutnohorské na epitafu ve voskové schránce, kájovské, klatovské, pasovské a jiné vesměs

Obr. 344. Velešín. Vnitřní pohled kostela sv. Václava.

v černých schránkách, pak starodávná socha Zvěstování a v sakristii malá pasovská. Obraz krucifixu u hlavního oltáře, sv. Doroty a sv. Rosalie v černých schránkách blíže sakristie, epitaf krucifixu od Šebastiána Remse ve voskové schránce, Poslední soud, malý epitaf Proměnění Kristova slušně

malovaný, věnovaný od Cypriana Firmiana a Elsy manželky, sv. Jan Nep. v černé schránce, modlící se Kristus na hoře Olivetské bez schránky, sv. Linhart ve voskové schránce, Ecce Homo a P. Maria plačící od Kašpara Papíra věnované. Byly kromě toho

Obr. 345. Velešín. Oltář sv. Kříže.

i jiné obrazy as 1½ lokte vysoké, totiž sv. Anděla Strážce, sv. Michala, Narození Páně, Ježíš v lázni, Zvěstování a jeden, kde stav (status) psaná pravidla bratrstva v českém a jiný v německém jazyce drží. Tyto obrazy počtem 7 patřily bratrstvu. A tak nacházelo se obrazů v kostele 39, z nichž náleželo 32 kostelu a 7 bratrstvu.

Kostel měl 2 korouhve, špatné, bratrstvo taktéž 2 malé, slušné z červeného damašku a jednu velkou, kterou tři nosívali; čtvrtá byla zkažena.

Popis půdorysu uvádí ještě sochu sv. Kateřiny (M), v presbytáři po obou stranách sedadla konšelů (X) a v lodi sedadla pro lid (Y). Mimo to měl kostel varhany a 2 špatné positivy.

Ke kostelu patřily 4 portatilia: jedno malé z jaspisu z r. 1763, druhé z bílého mramoru z r. 1655, obnovené 1730, třetí a čtvrté z červeného mramoru z r. 1720; dále 2 kamenná „koryta", jedno sloužící za křtitelnici, druhé na svěcenou vodu.

Oltář hlavní jest dosti jednoduchý. Mensa s rokokovým méně hezkým tabernáklem stojí volně; za ní visí na stěně obraz sv. Václava a ostatních patronů českých v zlatém řezaném rámu, na němž znatelny jsou vlivy klasicismu jakož i pozdější doplňky. Obraz maloval děkan deštenský rodák velešínský *Bedřich Kamaryt* l. 1886. V koutech na konsolách stojí dvě zlacené sochy: sv. Vít a Vojtěch velmi slabého provedení z konce XVIII. století.

Na malém pobočním oltáři Marie Lourdské, tvaru rokokového, stojí malé a krátké sošky, poněkud affektní sv. Jana Nep., Benedikta a Bernarda z polovice XVIII. století.

U vítězného oblouku stojí oltář sv. Kříže; pod řezbou baldachýnem krytou P. Maria a M. Majdalena, nad baldachýnem Adam a Eva v ráji, David, Abraham s Isákem a Mojžíš, vesměs řezby velmi neklidné z doby přestavby kostela. (Obr. 345.) Všechny další ve výklencích lodi umístěné oltáře jsou sloupové a stejného tvaru z doby 1754, liší se pouze obsahem obrazů a sochami svatých, které jsou nad míru štíhlé, hubené, méně zdařilé.

Na prvním strany epištoly jest obraz sv. Anny bezcenný se sochami sv. Šebestiána, dvou sv. biskupů a sv. Mikuláše, na druhém obraz sv. Barbory světské se sochami sv. Alžběty, Apollonie, Kateřiny a Agaty.

Na prvním strany evangelia socha P. Marie s Ježíškem pod baldachýnem, po stranách čtyři andělé strážní, na druhém obraz sv. Linharta se sochami čtyř sv. mnichů, nahoře sv. Florián.

Kazatelna lepší formy s baldachýnem; na korpusu čtyři svatí otcové, P. Maria v reliefech s odznaky čtyř evangelistů, na klobouku sv. Trojice a 5 hlavních proroků, na dveřích relief sv. Pavla, vedle nich sv. Václav a Anděl Strážný s chlapcem; řezby jako předešlé.

Křtitelnice mušlovité formy na volutových nohách s víkem, na němž sousoší křtu Kristova, dobré koncepce, řezaná současná s oltáři.

Řezba sv. Linharta méně zdařilá ze XVII. století, na točeném sloupu ovinutém ornamentem, práce slabší.

Obrazy Žehnajícího Krista a P. Marie práce slabší z z. pol. XVIII. stol. 0·65 *m* × 0·50 *m*.

Křížová cesta malovaná od *Bedřicha Kamarýta* 1882.

Lavice dubové v presbytáři, jednoduchou hvězdou vykládané z pol. XIX. stol.; v lodi s čely dubovými z pol. XVIII. století.

Varhany z r. 1911. Dřívější byly od *Ferd. Bedř. Semráda*, varhanáře ze Selce, z r. 1755.

K inventáři uvádí se: Farář Martin Leidnez (1680—1712) opatřil stříbrnou pozlacenou novou monstranci. Inventář faráře Hostounského r. 1735 čítá na paramentech: 5 kasulí prvního řádu, z nichž 2 zlatem protkané, 6 kasulí druhého řádu, 5 jednoduchých. Byly ještě další kasule, které náležely kapli sv. Filipa a Jakuba a bratrstvu sv. Andělů. Pluviály byly 4, jeden z nich se zlatými květy, velum na kalichy 25, burs 33, štol 21, maniplů 14, vel neb pallií na ciborium 3. Mimo to větší množství prádla, některá roucha vlněná a soukenná pro kostelníky, ministranty a bratrstva a sukna na pokrytí oltářních stupňů.

Roku 1773 měl kostel: velkou stříbrnou monstranci, malou měděnou, 2 stříbrná ciboria a jedno mosazné, 6 stříbrných kalichů, nádobku na sv. oleje, stříbrný pacifikál, 4 stříbrné lampy, jedny stříbrné konvičky s miskou, stříbrný litý šat a stříbrné koruny pro P. Marii a Ježíška, různé nádobí měděné, mosazné a cínové, 1 celý ornát, 10 kasulí, 2 obleky P. Marie z modrého hedvábí, 2 z látky zlatých a stříbrných květů a 5 různých šatů a 4 zvony váhy 50, 40, 30, 20 lib. (?)

Oproti tomu jest zde dnes:

Ciborium, kupa s rýsovaným stříbrným zlaceným košem, víko s tepanými andělíčky z 2. pol. XVII. století, práce augsburská bez značek; noha mosazná zlacená, hladká z doby po 1810, vys. 0·38 *m*.

Kalich, kupa se stříbrným prolamovaným košem listnatým, slušně tepaným s nástroji Umučení Páně z doby 1676, noha měděná zlacená ze zač. XIX. stol., 0·22 *m* vys.

Kalich, kupa rokoková s třemi tepanými obrázky: Kristus na hoře Olivetské, Anděl strážný a trnová koruna, práce dobré z pol. XVIII. stol., noha empirová, měděná zlacená z doby po 1810, forma originelní, těžká, 0·255 *m* vys.

Nádobka trojdílná na sv. oleje, stříbrná, velmi dobře tepaná se značkami a letopočtem 1676.

Mosazné svícny formy renaissanční:

4 prsténkové 0·43 *m* vys. a 2 0·26 *m* vys.
2 kulaté formy rom. 0·175 *m* vys. } z konce XVI. stol.

4 s trnoží 0·36 *m* vys.
po 2 kulatých 0·42 *m*, 0·36 *m*, 0·32 *m* a 0·31 *m* vys. } ze zač. XVII. st.

Paramenta starší i novější jsou umělecky bezvýznamná.

Matriky z r. 1644, pamětní kniha z r. 1735.

Náhrobky: do prvního stupně presbytáře vsazeny 2 kusy rozpůleného náhrobku dl. 1·85 *m*, šír. 2 × 0·45 *m* s got. nápisem kolkolem, z něhož lze jen vyčísti: .... Bartolo ... pleban ... (meleşsi ·)nensis .... obijtque ipso die sancto (3. dubna) MCCCC primo.

V kobce před portálem do lodi ve dlažbě žulová deska 1·28 *m* × 0·63 *m* s letopočtem 1819, nápis úplně sešlapán, vedle ní druhá 1·30×0·63 *m* s částečně jen čitelným nápisem: (LET)A PANIE · (VMRZ)ELA VROZENA ····· APOLENA (KOL)KREITEROWA, asi manželka Melicharova rozená z Klinsteina, která zemřela r. 1607. Dle nadace založené rytířem Leopoldem Václavem Kolchreuterem z Kolchreuthu z r. 1667 pochován v kostele otec jeho Lev Alexandr Kollichreitter z Kollichreittu.

Před jeskyní pod schody slouží za schod náhrobek žulový 1·10 *m* × 0·60 *m*, s nápisem:

1823
SIMON
SCHMIED;

další velký úplně ošlapaný náhrobek zadlážděn před dveřmi z farní budovy na dvůr. Náleží prý faráři Hostounskému a byl dříve v presbytáři. Leží tam také 2 sokle někdejších gotických pilířů.

Na věži visí 3 zvony:

velký průměru 1·29 *m*, šikmé výšky 0·92 *m*, kolmé 0·96 *m*; pod korunou třířádkový nápis: AD MAIOREM DEI GLORIAM B : V : MARIÆ : S. WENCESLAI ET PATRONORVM HVIVS REGNI S : MICHAELIS ET OMNIVM SANCTORVM SVB I᷈LLSS᷈MO ET EXCELL᷈MO ✠ — — D : D : FRANCISCO DE LONQVEVAL COMITE DE BVQVY PATRONO LOCI CVRAM AGENTE THEOPHILO HOSTANSKY REFVSA PER WENCES. KOHLER — — — A M D C C X X X X V I I I ✠; pod nápisem barokní ornament, na plášti reliefy P. Marie na zeměkouli s hadem, sv. Michala, sv. Václava a znaku Buquoyského. Odveden státu r. 1917;

prostřední průměru 0·85 *m*, šikmé výšky 0·64 *m*, kolmé 0·68 *m*; pod korunou nápis: GEORG MAXIMIL SSTIEDR(O)NEK PAROCHVS SIMON VRNDORFFER VON STEIR GOSS MICH 1650; pod ním akantový list, na plášti reliefy P. Marie s Ježíškem v záři a sv. Michala;

malý průměru 0·68 *m*, šikmé výšky 0·49 *m*, kolmé 0·50 *m*; pod korunou got. okrasa s naturalistickými festony, na plášti relief sv. Karla Borrom., naproti firma: Ignaz Hilzer k. k. Glockengiesser in Wr. Neustadt 1874; pod tím nápis: SUB PAROCHO A. R. D. CAROLO

KORTUS A. D. 1874; na věnci 2 ornamentální pásky; snad přelit z uvedeného Sommrem z r. 1803.

Na klečku hodin, farářem Václ. Blažkem (1827—1845) pořízených, vyryto: VERFERTIGT VOM BÜRGERLICHEN UHRMACHER JOSEPH SCHERZINGER IN BUDWEIS DEN 9. MAI 1833; před tím nebylo žádných.

Hřbitov kolem kostela zvětšen r. 1787 a 1886.

Šikmo proti faře, 1773 shořelé a nově přestavěné, stojí přízemní budova čís. 20, někdy altaristů, s arkýřem pozdně gotickým, kamenným ostěním u vchodu a dvěmi uvnitř; ve štítu okénko skosených rohů s vyklenutým práhem; sdružené okénko stejného tvaru bylo kdysi u arkýře, zbyly z něho prahy; uvnitř jest budova do půlkruhu, levá velká světnice do převýšeného oblouku sklenuta; pochází asi z doby přestavby kostela r. 1491. R. 1514 postupuje ji farář Gallus kaplanu oltáře sv. Doroty Linhartovi. (Obr. 346.)

Obr. 346. Velešín. Někdejší dům oltářníků čp. 20.

Na náměstí stával na blízku radnice pozdně gotický kostel sv. Filipa a Jakuba, při udělování odpustků kostelu sv. Václava r. 1491 již připomínaný a současně vysvěcený. (Obr. 347, 348.) R. 1631 přistavěna k němu věž se 3 zvony, r. 1673 sakristie. Za faráře Martina Leidneza (1680—1712) vyzlacen oltář sv. Martina. Když kostel r. 1785 byl zrušen a zavřen, koupila jej obec, jež loď chrámovou r. 1792 na byty rozprodala. Z dolní části presbyteria upravena nemocnice, ze sakristie šatlava. Před dvěma léty (1912) udeřil blesk do věže, loď shořela a úplně přestavěna pozbyla kromě zastaveného gotického okna na straně severní veškerých stavebních památek. Zachoval se však presbytář s klenbou o jednom poli pěti stranami osmihranu zakončený i s vítězným obloukem, zazděným. Žebra žlábkovaná opírají se o článkované hrotité konsoly a křižují se prostě bez svorníků. Tři okna zachovala si také kružbu. Opěrných pilířů o slabém ústupku jest pět, u lodi jsou zastavěny. Presbytář jest ve světlosti prům. 9·20 *m* dlouhý, 5·75 *m* široký; loď měří zvenčí 14·70 *m* délky a 9·60 *m* šířky; ve světlosti měřila 13·35 *m* délky při šířce 7·90 *m*. Věž novější,

osmistěnnou jehlancovou střechou krytá, jest bez veškerých známek architektonických; visí tam jen jeden zvonek „umíráček". Sakristie jest do lunet valeně do půlkruhu sklenuta.

Stavba kostela jest velmi hrubá, opěrné pilíře, sedlovitě zakončené a římsičkou přetržené, jsou z kvádrů, také žebra z kamene.

V kostele pochováni někteří členové rodu Kalkreuterů z Kalkreuthu, jak dosvědčuje zbytek nástěnné malby, dobou sešlé a pozdějším

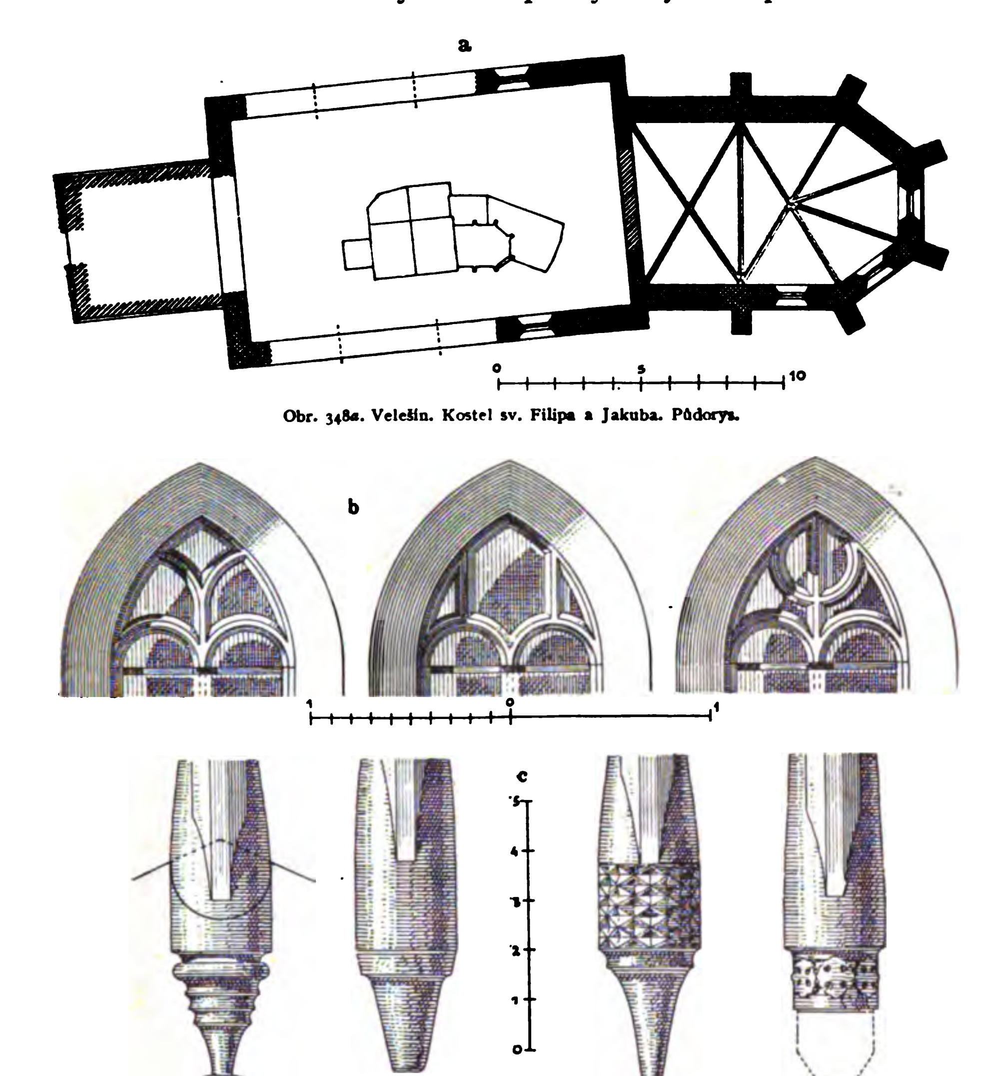

Obr. 347. Velešín. Někdejší kostel sv. Filipa a Jakuba.

přemalováním poškozené. Představuje sv. Trojici, pod níž po levé straně klečí otec se čtyřmi syny, z nichž 3. označen křížkem co zemřelý; po straně pravé klečí 2 ženy, první taktéž ✠ znamenaná. Nad nimi na stužce napsáno: Swata Trogicze Smilug se nad nami; pod nimi umístěny 3 znaky: rodu Kalkreuterů, z Machovic a třetího dosud nezjištěného (ve štítu a nad přílbou korunovaný zlatý lev). Nápis pod obrazem jest jen z části čitelný, dá se však doplniti na: (Lev Kolichraytar) z ······ Justina Kolichreyterowa Rozena K(una)sska (z) Machowicz. Mandalena Kolichreyterowa Rozena z ······· Osoby mužské zdají se býti věrně vy-

podobeny, umělecké ceny malba, zvláště po částečném přemalování nemá; Justina, která na malbě poznamenána co zemřelá, objevuje se ještě 1651, r. 1678 byla již delší dobu mrtvá.

Na zadní stěně věže pozorovati lze stopy někdejšího vysokého krovu nad lodí. Také v bytu vedle presbytáře jsou na půdě dvě okenní

Obr. 348a. Velešín. Kostel sv. Filipa a Jakuba. Půdorys.

Obr. 348b. Velešín. Kostel sv. Filipa a Jakuba. b) Kružby oken. c) Pásky přípor v presbytáři.

kružby viditelny a v přízemní předsíni použito u stropu zbytků někdejšího stropu nad lodí. Byl bedněný, plochými lištami ve čtverce dělen a černým ornamentem s růžicí uprostřed na půdě tmovočervené pomocí šablon prostě pomalován, někdy na začátku XVII. století.

Pod tímto kostelem stojí v parku čtyřhranný SLOUP s koru-

novanou P. Marií a Ježíškem, obklopen kolem sochami sv. Floriána, Jana Nep., sv. Antonína a sv. Jana Křtitele a barokním zábradlím. Na sloupu nápis:

SACRA
DE
MONTE
HVC
EX
PONTE
LATA;

pod sv. Floriánem letopočet 1765. Figurální práce vesměs hrubší a asi z pískovce provedená, což se pro nátěr a výši soch nedalo zjistiti; jest nestejná. Kdežto sv. Jan Křt. jest pohybu příliš živého, affektního, jest sv. Florián ztrnulý, nehybný. Sloup stál původně u mlýna.

Na rozcestí ke Krumlovu a Kaplici čtyřstranný ŽULOVÝ SLOUP skosených rohů s kapličkou z pol. XVII. století.

U podezdívky podnož podobného, avšak staršího sloupku s miskou na svěcenou vodu.

Dle pamětní knihy postaven za faráře Jana Rirenschopfa (1723 až 1732) na louce „Dolním trávníku" SLOUP SV. ANTONÍNA, kde se však nalézá bezvýznamná zděná kaplička s novou soškou.

Velislavice. (Weislowitz.)

Vesnička s kvadratickou kaplí barokní, v novější době opravenou sedlovitou střechou plechem krytou, nad níž vypíná se zvonička formy hruškovité. Uvnitř olejový obraz P. Marie Kájovské, všední, bez ceny umělecké. Umístěno zde několik starších řezeb z XVI. století: sv. Anny s Marií a Ježíškem, sv. Šebestiána, sv. Jana Ev., Bolestné P. Marie a Božího těla, vesměs práce dobré, nově však přemalované. (Obr. 349, 350.) Hrubá lidová práce ze XVII. století jest řezba Krista na kříži, méně dovedná práce nově přemalované sochy sv. Floriána, Václava a Vavřince z polovice XVIII. století. Odkud sochy přišly, neznámo.

Ve vsi několik starších budov s dřevěnými a zděnými lomenicemi.

Větřní. (Wettern.)

Aug. Sedláček, Hrady III., 92; týž, Místop. slovník 952; H. Gross, Václava Březana regesta výsad daných městu Č. Krumlovu za panství rožmberského. (Věstník kr. č. spol. nauk, tř. histor. 1902, VIII., str. 7.)

Ves u Krumlova někdy tvrzí; Petr z Rožmberka 1347 daroval ji služebníkovi Višni, jehož potomci Višně z Větřní se psali. Ke konci XV. věku dostalo se k strýčeným Pasovarům, 1603 obci krumlovské prodáno.

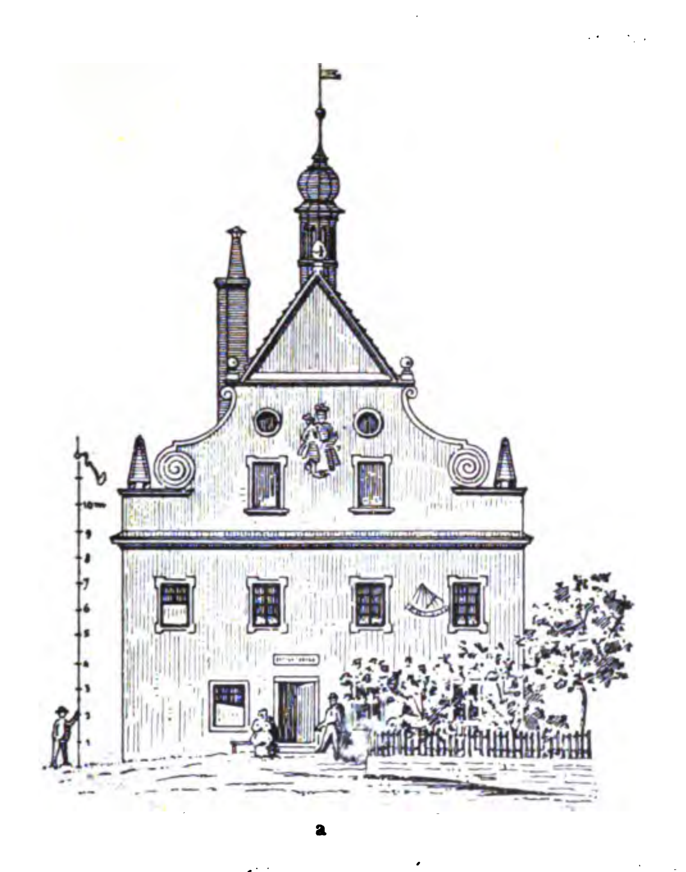
Obr. 349. Velislavice. Sochy sv. Anny s P. Marií a Ježíškem.

Měděné pečitítko Dětřicha z Višně, Pasařova a Větřní z 16. století daroval r. 1820 učitel světelský Josef Thür českému museum.

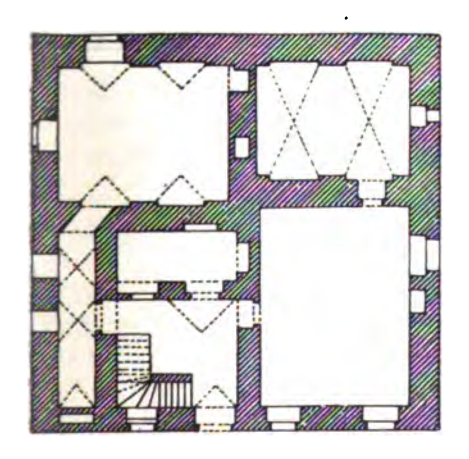
Ze staré tvrze se jen hrubé zdivo a strop štukový z konce XVII. století v učebně I. patra školní budovy zachovaly; přidaný obrázek jest z r. 1892 — před poslední přestavbou. (Obr. 351.)

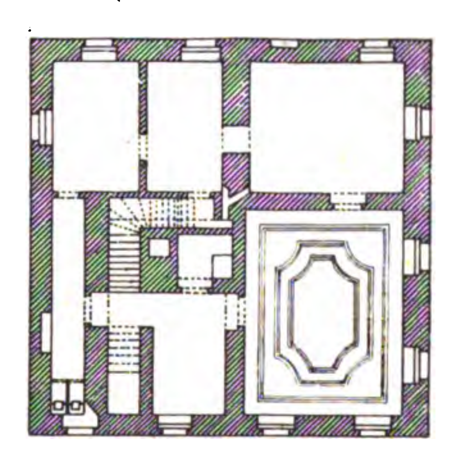

V kapli pod školou žulová socha sv. Jana Nep. v životní velikosti a menší soška téhož světce, dobré řezby z 1. polov. XVIII. stol. Krom toho soška sv. Šebestiána, řezba lidová z konce XVI. století. (Obr. 351.)

a

b

Obr. 351. Větřní. a) Někdejší hrádek, škola před přestavbou r. 1892. b) Půdorys z téže doby.

N a d d v o r e m Metlinem (Mödlingem) připomínaném r. 1372, jenž požárem r. 1912 svého starého rázu pozbyl, stojí u cesty směrem

k Světlíku žulová BOŽÍ MUKA s osmibokým starším sloupem ze XVII. století a novější čtyřstrannou kapličkou a páskou, na níž vysekáno:

K I L
I P
1803

K Větrní patří také jednota Malotín (viz „Malotín").

Obr. 352. Větrní. Zastavené nádvoří někdejšího hrádku.

Vitěšovice. (Kriebaum.)

J. Trajer, Diöcese Budweis 314; Th. Gallistl, Heimatskunde d. polit. Bez. Krummau, str. 88.

Farní ves, již r. 1483 připomínaná, náležela napřed Zlaté Koruně, později Rožmberkům. Roku 1787 zřízena tu lokalie, která r. 1857 za faru povýšena byla. Dřevěná kaple sv. Jana Nep. ustoupila r. 1793—95 kamennému kostelu. Dne 11. dubna 1845 vyhořel kostel i farou; nová budova vysvěcena dne 7. listopadu 1852. Budova, vystavěná ve střízlivém slohu renaissančním doby tehdejší, sestává z presbytáře pěti stranami nepravidelného osmiúhelníku uzavřeného, 6·85 *m* širokého, 7·55 *m* hlubokého, k němuž v hlavní ose k východu přistavěna sakristie a k západu loď šířky

10·20 a délky 16·80 *m*. Všechny 3 místnosti sklenuty do placek; loď i presbytář osvětleny jsou vysokými, do půlkruhu sklenutými okny a dlážděny kehlheimskými plotnami. Nad triumfálním obloukem stojí napsáno:

RE 1911 Va.
Ein Tausend Acht Hundert
fünfzig zwei.

V čele lodi stojí zděná věž krytá plechovým osmistranným jehlancem; po boku jejím umístěny schody na kůr, dvěma kulatýma sloupy podepřený a Boží hrob.

Uvnitř jest kostel zcela nově upraven, a jen málo barokních soch a obrazů upomíná na jeho dřívější zařízení, které dle tradice pocházelo ze Zlaté Koruny. K tomu třeba připočísti:

Obr. 353. Větřní. Socha sv. Šebestiána v kapli pod školou.

Obraz sv. Jana Nep. 1·10 *m* × 1·36 *m*, který zdobil dříve hlavní oltář z doby 1729 v rámu barokním, obrazy sv. Aloisia 0·70 *m* × 1·25 *m* a sv. Rodiny téže velikosti a obraz sv. Linharta 0·76 *m* × 0·94 *m* v rámech empirových z konce XVIII. století, jsou novějším přemalováním úplně znehodnoceny; také obrazy sv. Petra a Pavla v oválních barokních rámech 1·00 *m* × 0·75 *m* při obnově zničeny. Stará křížová cesta, bezcenná, jest na půdě. Z řezeb náležejí XVIII. stol. sochy dvou řeholníků (sv. Benedikta a sv. Bernarda) na hlavním oltáři, sochy sv. Barbory a sv. Kateřiny byly v poslední době ne důsledně a také ne vkusně upraveny a jen tři malinké sošky sv. řeholníků — bez atributu — zůstaly pozlaceny. Mimo tyto jsou na půdě 2 barokní andělé nově štafírovaní, práce prostřední. Hlavní a poboční oltáře zhotoveny v pseudogot. slohu roku 1905, kazatelna v slohu pseudorománském r. 1902, kamenná pseudogotická křtitelnice r. 1872, Boží hrob téhož slohu roku 1901 a varhany r. 1908. Obraz sv. Jana Nep. na hlavním oltáři jest z r. 1907, křížová cesta z r. 1911.

Z inventáře uvádíme:

Monstrance mosazná barokní, paprsková se vkusnou nohou empirovou, reliefy Boha otce, sv. Ducha a dvou andělíčků, jest prostřední práce z konce XVIII. stol.

Monstrance, vys. 0·59 *m*, bronzová, litá, slohu smíšeného,

z pol. XIX. stol. se soškami sv. Trojice, dvou andělů a P. Marie, na noze reliefy: Poslední večeře, Kristus potkává se na křížové cestě se zbožnými ženami, Kristus na kříži a Nanebevstoupení Páně jest sice litá ale pečlivě ciselovaná práce, zvláště u reliefů.

Kalich 0·24 *m* vys. s mosaznou hladkou nohou a novější kupou, koš stříbrný, prolamovaný s reliefy sv. Jana Nep., sv. Víta á sv. Václava jest velmi dobrá práce z doby 1729.

2 svícny bronz. ze začátku 17. stol. 0·39 *m* vys., hladké.

2 „ „ „ „ 0·40 *m* vys., s hlavičkami na noze.

2 „ cínové z konce XVIII. stol. 0·58 *m* vys.

2 „ „ „ „ 0·50 *m* vys., na jednom vyryto: CHARITAS.

2 konvičky cínové ze začátku XIX. stol.

Věčná lampa cínová ze začátku XIX. stol.

Mosazná kaditelnice z konce XVIII. stol.

Ostatní nářadí jest nové.

Z parament uloženy na půdě 2 kasule bílé: jedna jest pestrým kvítím hedvábím vkusně vyšívaná, druhá hrubým křížovým stehem z vlny; první náleží 2. polovici XVIII. stol., druhá polovici XIX. stol., obě ustanoveny pro dioeces. museum budějovické.

Matriky a pamětní kniha z roku 1787.

Zvony: velký prům. 0·80 *m*, šikmé výšky 0·56 *m*, kolmé 0·60 *m*, u koruny a věnce s vinnými věnci a na plášti s reliefem sv. Jana Nep. a nápisem:

Tempore reg. FRANZ. IOSEFI I.
epis. Bud. I. VAL. IIRSIK
arch. Cruml. I. SCHREGLICH
Vic. for. I. GERSTENKORN
paroch. Krieb. F. BLAŽEK
praepo. dist. Crum. W. FABER
et insp. circ. in offic. quoad
ordes A. KRATKY

pod tím zvon a nápis s letopočtem:

Perner
18 in Budweis 52.

Odveden státu r. 1916; vážil 260 *kg*.

Prostřední: prům. 0·62 *m*, šikmé výšky 0·45 *m*, kolmé 0·51 *m* u koruny a věnce se stejnou okrasou jako předešlý; na plášti relief Panny Marie s Ježíškem a znak zvonařský s nápisem:

Perner in Budweis 1852.

Odveden státu r. 1916; vážil 130 *kg*.

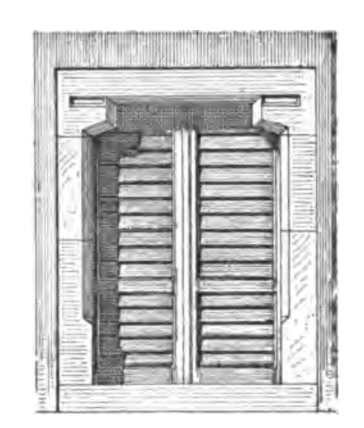
Menší: prům. 0·51 *m*, šikmé výšky 0·36 *m*, kolmé vyš. 0·40 *m*, u koruny a věnce s břečťanovými věnci a na plášti s reliefem sv. Františka a znakem zvonařským s nápisem: Perner in Budweis 1852.

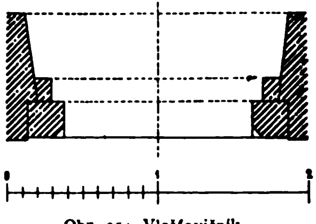
Nejmenší: prům. 0·45 *m*, šikmé výšky 0·34 *m*, kolmé 0·35 *m*, u koruny s věncem dubovým, u věnce s vinným věncem, na plášti reliefy sv. Jana Nep., Krista na kříži a znak zvonařský s nápisem: Perner in Budweis 1848. Odveden státu při 2. rekvisici.

Vlaštovičník dvůr. (Schwalbenhof.)

Nik. Urban von Urbanstädt, Geschichte der befreiten Berg- und Schutzstadt Böhmisch Krumau (Ms) 419; H. Gross, Václava Březana regesta výsad daných městu Č. Krumlovu za panství rožmberského; Věstník kr. č. spol. nauk, tř. hist., 1902 VIII., str. 8.

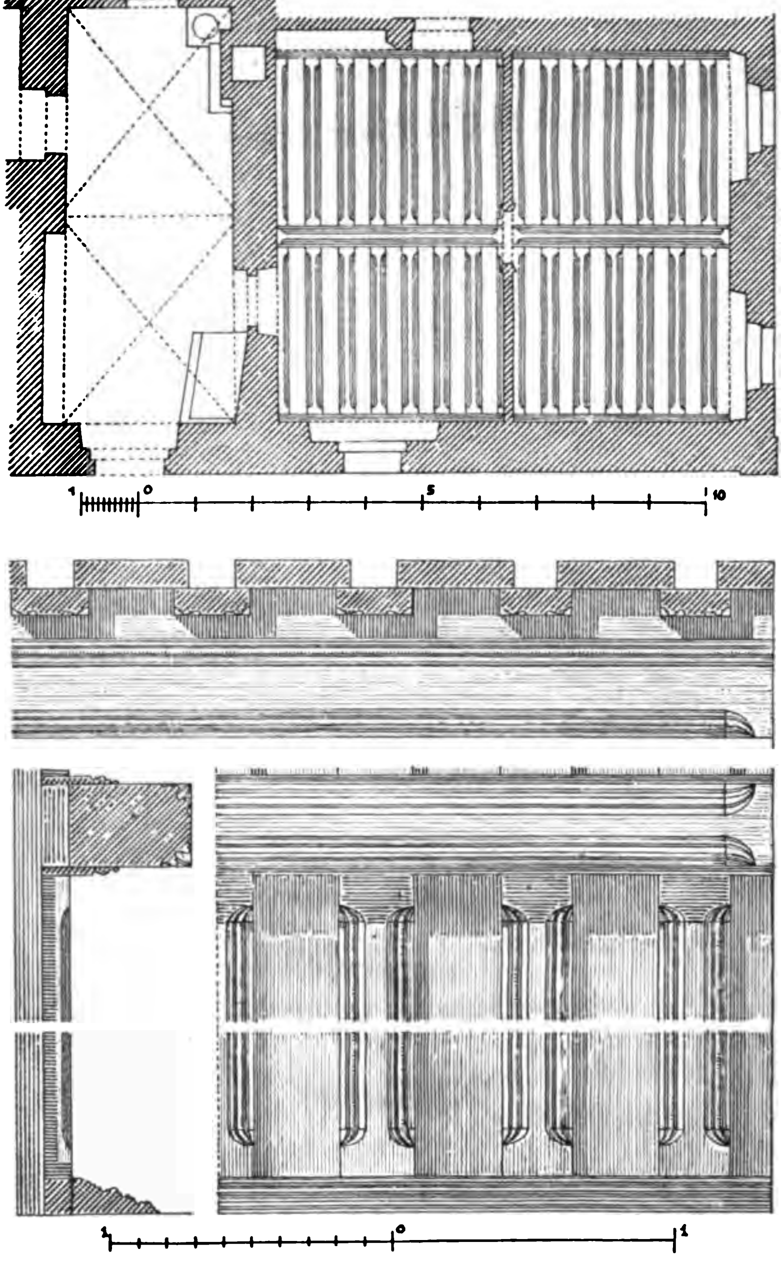
V privileji z r. 1347 dává se dvoru nad mlýnem Vlaštovíčníkem právo městské. „Curia Wlastowecznik" uvádí se v prvním privilegiu města Krumlova z r. 1247 a v urbáři zboží rožmberského z r. 1379. Roku 1448 jsou tu 2 dvory pod tím jménem. R. 1497 prodal je Petr z Rožmberka Bernardovi z Benešova, měšťanu krumlovskému, jehož vdova Marketa je roku 1513 Petrovi zpět prodává. Jan z Rožmberka prodal dvůr r. 1531 krumlovskému měšťanu Tomáši Turkovi, dle něhož ještě r. 1596 sloul Turkovský. Ten jej odprodal r. 1568 rožmberskému kancléři Václavu Albínovi z Helfenburku; po něm jmenován dvůr kancléřovským. R. 1602 koupila potajmu dvůr krumlovská jesuitská kolej za 500 tolarů. R. 1719 20./9. prodán od Jana Albína Podybníka z Pernsberga a jeho manželky Marie Terezie roz. Břeské z Birkenfelsu knížeti Adamu Františkovi ze Schwarzenberga, v jehož rodě dosud jest.

Obr. 354. Vlaštovičník. Kamenné ostění dveří.

Z doby Albínovy jest prostřední jednopatrová budova obytná, k níž vedou dveře s kamenným ostěním pozdně gotickým. Předsíň jest do dvou křížů sklenuta a dnešní 2 šafářovy pokoje, slabou zdí od sebe dělené, tvořily velkou síň, jejíž stropní trám podepřen

Obr. 355. Vlašťovičník. Dřevěný strop obytné budovy.

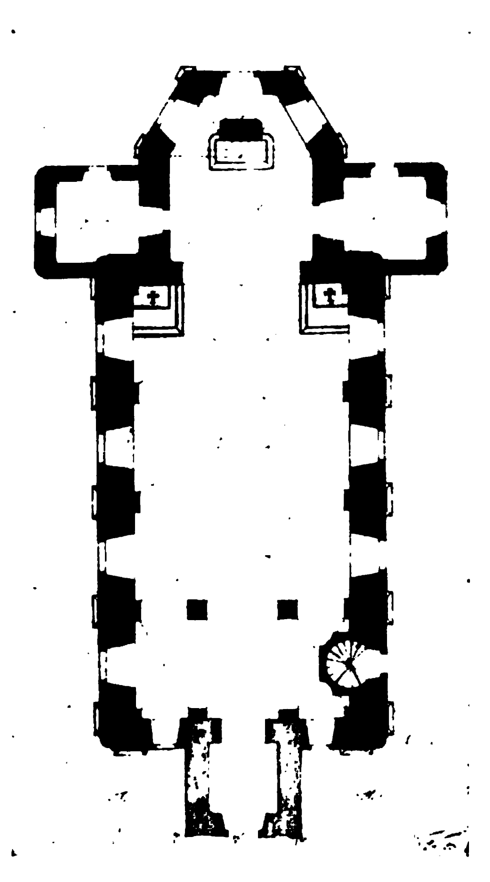
byl sloupem. Trám sosnový i záklopní prkna jsou ještě g o t i c k y profilovány. (Obr. 354, 355.)

Roku 1850 svěcena KAPLE SVATOJANSKÁ u Vlaštovičníku, renovovaná od *Jana Adolfa Schwarze.*

Vltavice Dolní. (Unter-Wuldau.)

Trajer 341; Sedláček, Místopisný slovník 969; Dr. Ilg, Kunsttopogr. Mitteilungen aus Südböhmen 90; Th. Gallistl, Heimatskunde 131; M. Pangerl, Urkundenbuch d. ehem. Cist. Goldenkron 1872, 115; Fr. Lego, Železná obětní zvířátka z Dolní Vltavice (Český Lid X., 1901, 143); Č. Zíbrt, Obětní železná zvířátka (Č. Lid XIV., 1905, 228); Heinrich Richlý, Eiserne Opferthiere (Zeitschr. f. öst. Volkskunde VII., 1901, 57); Jos. Blau, Die alten Ewiglasten d. eisernen Kühe u. ihre angeblichen Rechtssymbole (Zeitschr. f. österr. Volkskunde XVIII., 1912, Heft IV., V.).

Velký železný nůž bez střenky nalezený na cestě z Dolní Vltavice k sv. Tomáši chová se v rom. komoře zámku krumlovského pod č. 251.

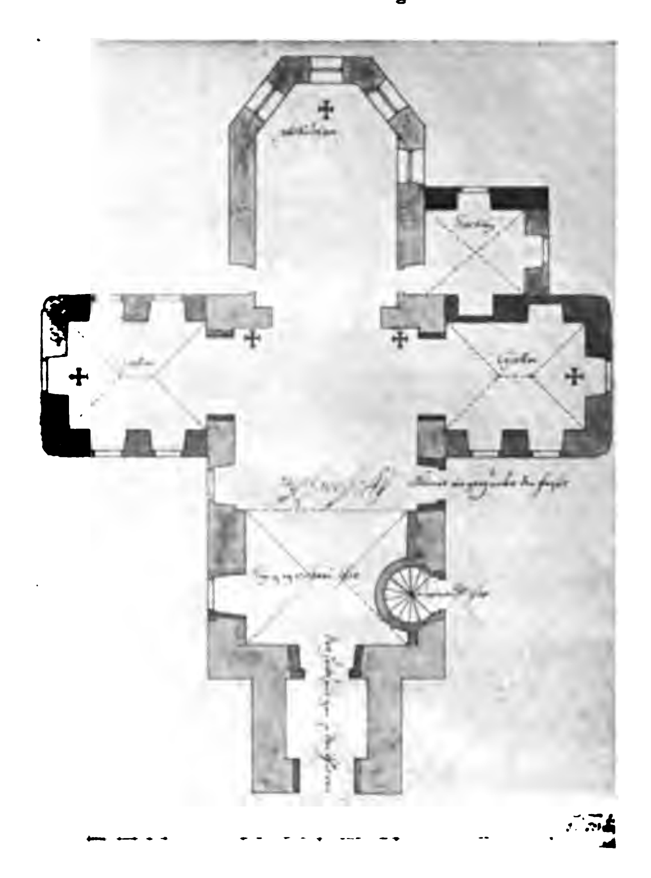

Obr. 356. Vltavice Dolní. Kostel před přestavbou roku 1725—1726.

Vltavice Dolní, původně Heršov zvané, osada, již založil purkrabě zvíkovský Hirzo (Hereš) a r. 1268 klášteru zlatokorunskému daroval. Roku 1355 byl tu již kostel, r. 1384 chudý nazvaný. Při provádění protireformace roku 1624 ustanoven Jakub Basileus Platea za faráře; kostelní knihy počínají rokem 1637. Roku 1666 koupena nová měděná postříbřená monstrance a roku 1670 udělána smlouva s malířem Vavřincem Aneisem z Krumlova, že nový oltář i s tabernáklem a třemi sochami, všechny vyvýšené ozdoby, podbradky a lištně vyzlatí, ostatní natře a do středu oltáře velký obraz za 197 zl. vymaluje. Dle inventáře z r. 1683 byly u kostela 2 špatné kalichy a capsula sacra byla jenom dřevěná. Matouš Preis, malíř budějovický, dodal roku 1708 2 malovaná antipendia (na jednom byl obraz sv. Jana Křtitele) a r. 1710 pořízeny nové varhany, jejichž ozdoby, obličeje a laubverky zlatil *Petr Ant. Aneis.*

KOSTEL SV. LINHARTA často zvětšován a přestavován, tak že starší část sotva lze vystihnouti. (Obr. 356.—358.) Již roku 1711 mluví se o stržené staré sakristii a o předsíni, jejíž zdivo omítáno. Proto že kostel byl malý, přistavěny 1725—26 dle plánu krumlovského

políra *Frant. Fortina* 2 kaple sv. Jana Nep. a P. Marie ve způsobu příčných ramen a do starého zdiva udělány 2 vchody a jedno okno. Pod věží vybourán a sklenut východ. Ke každé kapli prolámán a sklenut v hlavní zdi otvor 5 loket široký a 8 loket vysoký. Ježto staré gotické klenutí v celém kostele bylo dobré, ponecháno; ale ježto vyčnívalo o 4 lokte nad kostelní zdi, zvýšeny jsou tyto o 4 lokte a na hlavice dosavadních

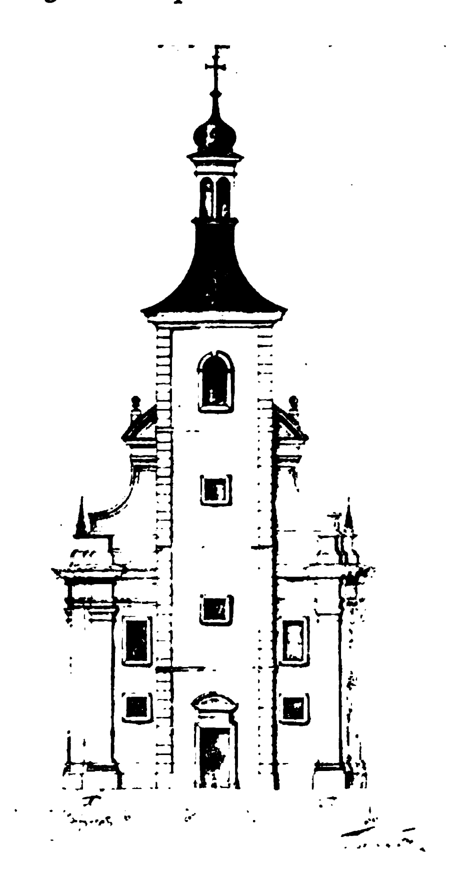

Obr. 357. Vltavice Dolní. Plán Fortinův na zvětšení kostela r. 1726.

pilastrů dány architrav, vlys a hlavní římsa. K vůli vlhku zvýšena podlaha kostela o střevíc a kostel vydlážděn. Též udělána nová podklenutá kruchta a na celý kostel dána nová střecha. Také věž zvýšena o 10 loket a její 2 báně úplně plechem pobity; též dány do ní větší hodiny od mirovického hodináře *Jiříka Delafosa*, dosavadní hodiny prodány do Černé.

Dva oltáře do bočních kaplí zhotovil krumlovský truhlář *Josef Široký* za 140 zl.; přišly do nich místo obrazů sochy, které již dříve na oltářích byly: P. Maria a sv. Jan Nep. Roku 1726 postavena i nová farní budova. R. 1736 štafíroval oba poboční oltáře *Friedrich Ferdinand Weisser* za 150 zl. Roku 1732 praskl menší,

160 liber těžký zvon a přelit lineckým zvonařem *Silviem Crocem*; to se opakovalo i roku 1749. R. 1740 postavil *Václav Pantoček*, varhanář dačický, nové varhany. R. 1741 přeložena kazatelna a vylámány za ní schody a dveře a ježto stará gotická klenba dostala trhlinu u věže a u kazatelny, pověšena. V létech 1766—68 kostel dle plánu *Jana Jobsta* nákladem 3000 zl. opraven a rozšířen tím, že celý starý

Obr. 358a. Vltavice Dolní. Čelní fasáda kostela r. 1726.

presbytář byl zbořen, o 2° 1′ prodloužen a celá levá strana kostela též o tolik ven posunuta byla. Místo klenutí dostal kostel rákosový strop a šindelem kryt. (Obr. 359, 360.) Roku 1769 pořízen nový hlavní oltář; truhlářskou práci dělal truhlář *Ant. Leyrer* za 220 zl., sochařskou *Josef Griessler* za 300 zl., při čemž prý architektura nebyla moderní. K tomu vyskytl se dobrodinec z městečka Lembachu v Horních Rakousích, jenž sem věnoval starý, ale dobře ještě zachovalý oltář 14 pomocníků. R. 1770, 22. května přestavěný kostel svěcen krumlovským prelátem. R. 1776 štafíroval a zlatil hlavní oltář, 2 postranní oltáře a kazatelnu *Antonín Wittmann*, znamenitý po-

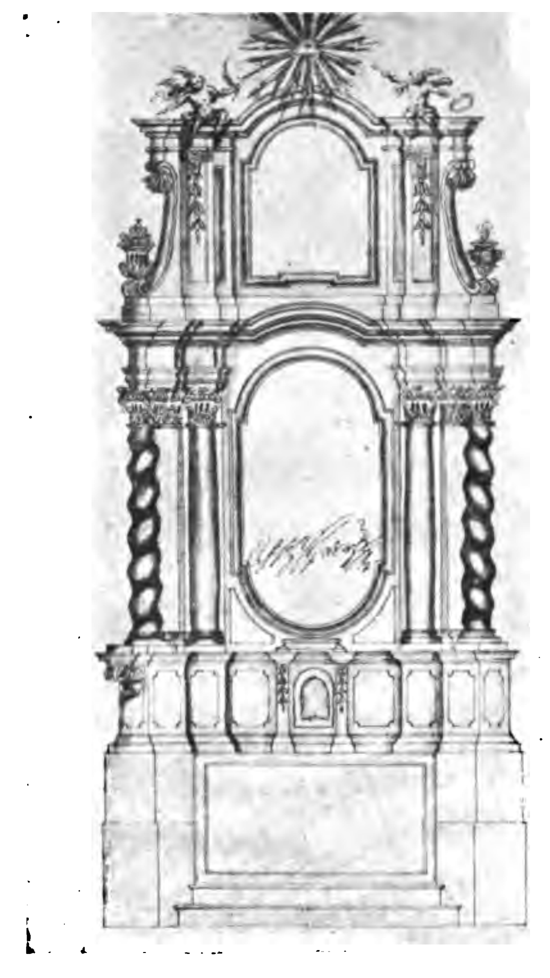
zlacovač z Rožmitálu, za 1250 zl. a ježto sochy Griesslerovy byly pochybené, přepracoval je. Roku 1783 pořízena nová kazatelna. Inventář z roku 1783 udává, že má kostel 3 zvony, 1 umíráček a 1 sanktus, 3 oltáře a 1 špatný, mosaznou a měděnou monstranci, 3 páry mosazných svícnů, cínové a dřevěné po páru, na pilíři kříž s bolestnou P. Marií, na straně epištolní oblečenou sochu P. Marie Celské, na straně evangelia sochu pražského Jezulátka, v presbytáři nové sochy sv. Petra a Pavla a v lodi 6 nových pozlacených soch. Když tehda sanktus praskl, přelil jej zvonař *Karel Poz.* R. 1836 obnovena střecha věže.

Obr. 358*b*. Vltavice Dolní. Podélná fasáda kostela z r. 1726.

Roku 1879 pověšen strop v lodi, r. 1892 obnovena střecha věže a postaveny hromosvody. Z původního kostela, který měl jen dřevěný strop, nezůstalo do dneška mnoho: dvě dolejší patra věže a část hrubého zdiva od věže ke kapli. Bohatě členěný portál kamenný ve zdi hřbitovní náleží přestavbě na začátku XVI. věku provedené. Jest příbuzný portálům v Chvalšinách, Kugelvejtu, Zátoni, Vejtoni a Rychnově na Malči a byl asi hlavním vchodem kostelním. (Obr. 406.) Oproti jmenovaným nemá žádných kamenických značek. Tenkráte asi kostel byl sklenut. Z další přestavby r. 1725—6 jest jen kaple na straně jižní; jinak pochází loď s presbytářem a zvýšení věže z r. 1766—1768. I zde stal se kostel ondřejovský vzorem. Jest dosti rozsáhlý, střízlivého provedení, dobrých však poměrů; orientován jest k východu. Presbytář o jednom poli třemi stranami

šestiúhelníku zakončený měří i s triumfálním obloukem 8·70 *m* délky a 7·70 *m* šířky, loď se zaokrouhlými rohy u presbytáře 19·80 *m* délky a 11.50 *m* šířky. Presbytář jest valeně do pěti lunet sklenut, nad lodí klenba jen maskována, pasy do pěti polí s lunetami dělena, bedněna a rákosována. Kruchta k západnímu čelu vestavena podepřena dvěma

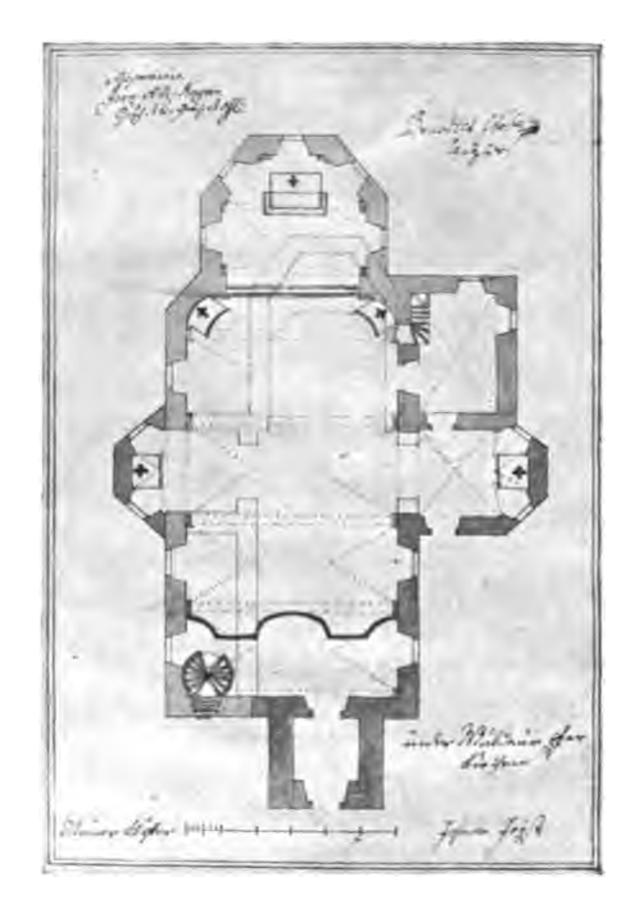

Obr. 358c. Vltavice Dolní. Návrh oltáře z r. 1726.

zděnýma pilíři; valeně do lunet sklenuty také kaple mariánská se sousedící sakristií. Stěny v presbytáři i lodi členěny mělkými lesenami s toskanskou hlavicí a římsou, na venek mělkým rámováním. Věž ve dvou nižších patrech s okénky skosených rohů zvýšena r. 1725/6 o další, roku 1766/8 o čtvrté patro; kryta jest osmistrannou baní formy hruškovité a lucernou. R. 1901 přistaveno k věži nové schodiště na kruchtu a půdu.

Vnitřní úprava odpovídá přestavbám. (Obr. 362.) H l a v n í o l t á ř sloupový, rokokový jest z r. 1769; jest dobré koncepce, ač sloupy jsou příliš štíhlé; s o c h y s v. L i n h a r t a, s v. A n e ž k y, s v a t é A g a t y a dvou svatých mnichů jsou řezby dobré, postav klidných; méně zdařilé jsou s o c h y s v. P e t r a a P a v l a. Na oltáři dovedně řezaných a zlacených 6 rokokových svícnů.

Stejné době náležejí poboční o l t á ř e P. M a r i e a s v. J a n a N e p.; sloupové v dekoraci střízlivé s dovedně řezanými soškami světice

Obr. 359*a*. Vltavice Dolní. Půdorys kostela J. Jopsta z r. 1769.

a světce, nad nimiž jsou s o š k a s v. W o l f g a n g a, u druhého o b r a z s v. J o s e f a.

O l t á ř v k a p l i o dvou patrech, jehož sloupy ovinuty vínem, jest r. 1670 připomínaný. Ve výklenku stojí dnes obvyklá s o c h a P. M a r i e L o u r d s k é, v I. patře o b r a z s v. T r o j i c e a nad ním s o š k a s v. J i ř í. Oltář jest bohaté řezby barokní, za vlivu německého. (Obr. 363.) Tam jest také s o c h a s v. L i n h a r t a, dobrá

Obr. 359*b*. Vltavice Dolní. Návrh hlavního oltáře z r. 1769.

řezba ze stejné doby. Oltář 14. sv. pomocníků s méně zdařilými obrazy světců, Nejsv. Trojice, výtečnou řezbou Bolestné P. Marie a sochou sv. Michala náleží 1. pol. XVIII. stol. Kazatelna

rokoková z r. 1783, zbavená řezby, jest velmi střízlivá; na klobouku alegorie: víra, naděje a láska. Antipendium malované asi pro Boží hrob, jehož fotografie jest v kníž. archivu v Krumlově, nebylo k nalezení; bylo snad z uvedených r. 1708 ?

Staré kamenné křtitelnici tvaru obráceného jehlance osmistranného, hladkého, schází původní noha. Dřevěné řezby SS. Josefa,

Obr. 360a. Vltavice Dolní. Kostel od západu.

Barbory, Šebestiána, Wolfganga, Augustina, Floriána a Apolonie jsou práce různé hodnoty z polovice XVIII. století. R. 1907—8 oltáře i vše ostatní nově štafírováno.

Varhany s jednoduchou skříní renaisanční věnovány od bratří a sester Festlových r. 1896.

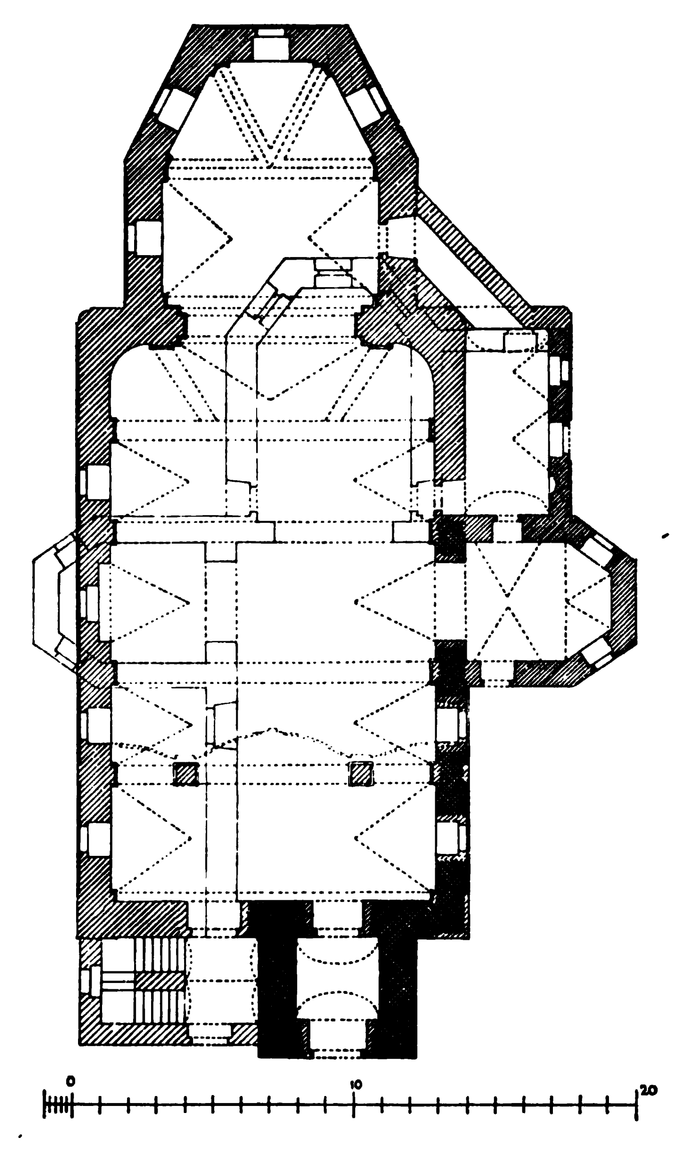
Na žulovém čtyřhranném sloupku pro almužny frakturového písma nápis:

Gott zu Lob und
Lienhardo zu Ehr
leg dein gab her.

Pod nápisem jméno Ježíš a po straně kříž jest ze XVII. století.

Z inventáře připomínáme:

M o n s t r a n c e stará měděná a mosazná, postříbřená, hrubé

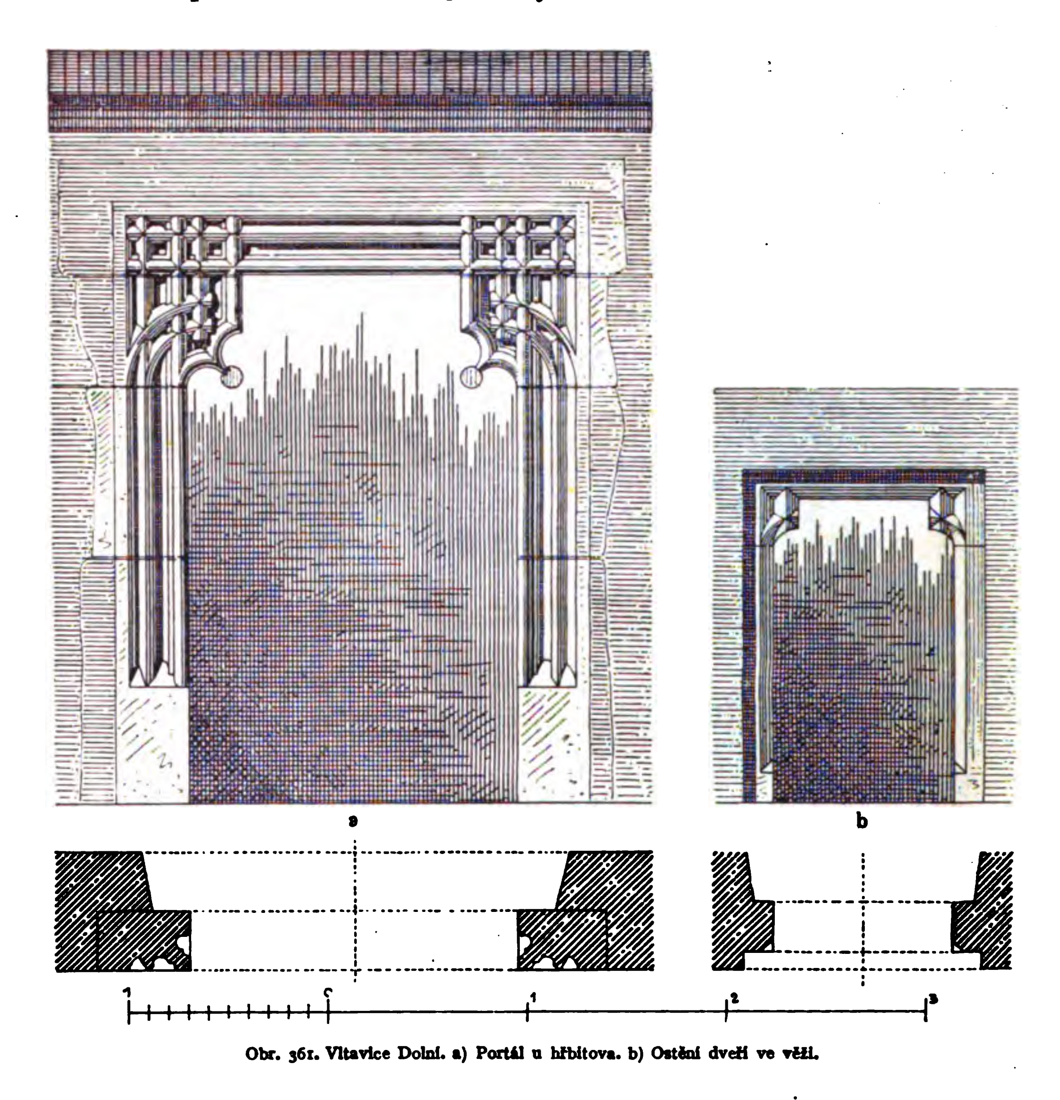
Obr. 360b. Vltavice Dolní. Dnešní půdorys kostela.

práce tepané; zvláště dobré práce jest pelikán a 2 andělé. Kameny falešné; z 2. pol. XVII. stol., 0·60 *m* vys.

C i b o r i u m stříbrné, zlacené, s hladkou šestidílnou kružbovou nohou, kulatým nodem renaissančním, kupou však ještě gotickou z polovice XVI. stol. bez značek 0·26 *m* vys. (Obr. 364.)

Kalich stříbrný zlacený v slohu rokokovém, velmi hezky tepaný z 2. polov. XVIII. stol. (1763) 0·23 *m* vys. s pražskými úředními punci vyvazovacími.

Pacifikál mosazný, postříbřený se skelnými kameny, práce hrubší z pol. XVIII. stol. 0·32 *m* vys.

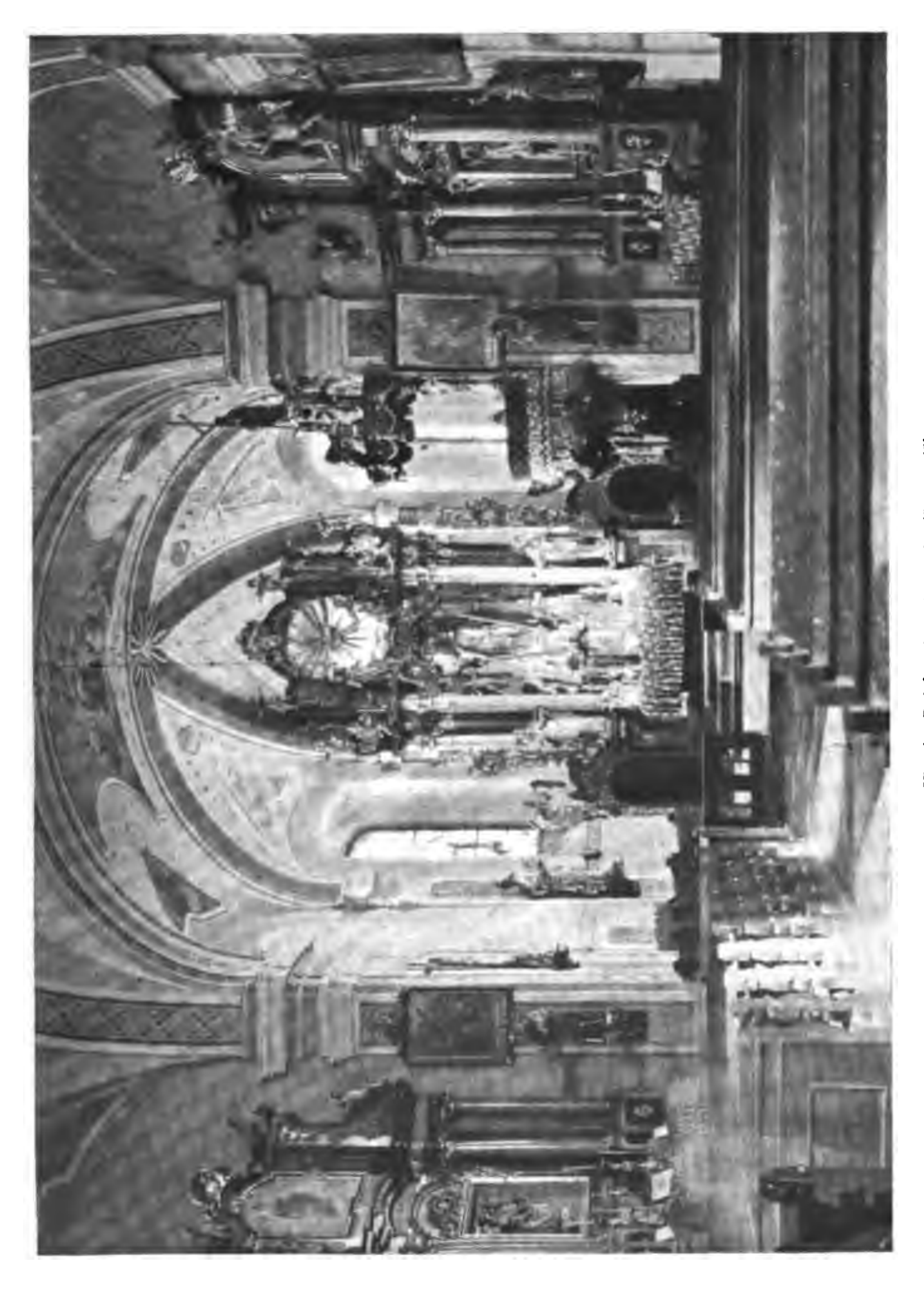
Obr. 361. Vltavice Dolní. a) Portál u hřbitova. b) Ostění dveří ve věži.

Relikviář mosazný, zlacený, monstrancový, práce hrubší z 2. pol. XVIII. stol., 0·28 *m* vys.

2 mosazné svícny, prsténkové 0·29 *m* vys. z konce XVI. stol. a
2 0·32 *m* vys. z konce XVI. stol.

2 mosazné svícny kroužené 0·37 *m* vys. a
2 0·13 *m* vys. ze začátku XVII. století.

4 svícny mosazné, hrubé, tvaru empirového z doby kolem roku 1800, vysoké 0·35 m.

Obr. 362. Vltavice Dolní. Pohled do presbytáře s oltáři.

2 cínové svícny s trnožem, rokokové z 2. pol. XVIII. stol., 0·24 *m* vys.

Obr. 363. Vltavice Dolní. Oltář v jižní kapli.

V mušlovitém kamenném výklenku cínové hladké lavabo, z jehož víka vyrůstají tři listy; pozadí tvoří řezba plamenů.

Nádobka stříbrná na sv. oleje s letopočtem 1683 a druhá velmi jemné formy z XVIII. stol.

Kulatý kámen bochníkový s 3 děrami neznámého účelu.

Z parament zachoval se jen jeden bílý pluviál květinovaně tkaný s červenou kápí a obrubou z konce XVIII. stol. a

nebesa živých barev z doby romantické — polovice XIX. stol.

Na věži visí 3 zvony:

velký průměru 0·91 *m*, šikmé výšky 0·70 *m*, kolmé 0·74 *m*, pod korunou s nápisem: DA PACEM ✕ DNI § IN DIEBVS NOSTRIS ✕ QVIA-NON ESTALIVS QVI PVGNAT PRO NOBIS NIS NISI 1537; na plášti P. Maria v záři, naproti krucifix; litina jest velmi hrubá; váží 460 *kg*;

prostřední prům. 0·71 *m*, šikmé výšky 0·53 *m*, kolmé 0·58 *m*; pod korunou mezi barokními proužky nápis: FRANZ SER: HOLLEDE-RER IN LINZ 1873. Na plášti reliefy Neposkvrněného početí P. Marie, sv. Vavřince, Jakuba, Michala, Jana Ev. a Jana Křt.; odveden státu r. 1917; vážil 240 *kg*;

malý průměru 0·57 *m*, šikmé výšky 0·43 *m*, kolmé 0·48 *m*; pod korunou mezi ornamentálním páskem a festony nápis: FVDIT ME IOSEPHVS PERNER BVDVICӰ; na plášti krucifix. Odveden státu roku 1917; vážil 100 *kg*.

Obr. 364. Vltavice Dolní. Kalich s got. kupou.

V dlažbě lodi žulový náhrobní kámen: 1·58 *m* dlouhý, 0·78 *m* široký s nápisem: ✝

HIER RUEHET IN
GOTT
JUDITA POSTLIN
VERSCHIDEN
DEN 15
FEBRUARY 1769
REQVIESCAT
IN PACE;

byla manželkou Matyáše Postla, kníž. správce pivovaru v Černé.

V dlažbě předsíně pod věží lze na **plotně** žulové 0·60 × 0·60 *m* velké pouze čísti: (JOHAN)NES IOSEPHVS · · (KO)LLER; byl celním berním ve Vltavici, kde † 21. ledna 1723. Dle zápisu ve farní pamětní knize byly r. 1856 v dlažbě ještě následující náhrobky: Správce fary P. Jiří Andraschku, premonstráta drkolenského, † 8. srpna 1697; deska z červeného mramoru s vysekaným kalichem, knihou a nápisem v lodi na straně evangelia u první lavice, a Marie Kláry Stegbaurové, dcery Jana Stegbaura, huťmistra volarského, † 1725; deska ležela u dolních dveří k sakristii; snad jsou dosud pod lavicemi.

Obr. 365. Vltavice Dolní. Pranýř na náměstí.

Na faře chováno až do nejnovější doby 18 železných zvířat domácích (koní, krav, vepřů, ovcí), předmětů obětných, které se nyní nalezají v museu jindřicho-hradeckém.

Roku 1725 stála kamenná SOCHA SV. JANA NEP. u vltavského mostu a osadníci pořídili nad ní zděnou mušli. R. 1763 obnovena. Když v době novější železný most přes Vltavu postaven, přenesena socha k němu. Jest z jemného (eggenberského) pískovce nezdařilých poměrů, široká a krátká, jemně detailovaná a hrubě přemalovaná.

Severně nad městečkem na cestě k Černé stojí dvě BOŽÍ MUKA: sloup okrouhlý, štíhlý, ze žuly s osmistranným soklem a hlavicí ze stol. XVII., na nějž postaven r. 1844 kamenný rám s obrázkem sv. Floriána na plechu, druhý nižší mohutnější sloup kvadratický s okosenými rohy, taktéž ze žuly, s kapličkou a obrázkem sv. Josefa. Stejný sloup s obrázkem téhož svatého stojí jižně od vsi Bližny na téže cestě (viz Bližna).

Na náměstí stojí okrouhlý, dvěmi římsami přehražený, makovicí zakončený PRANÝŘ, jehož přechodní formy poukazují na začátek XVI. stol. Stojí povýšeně na třech stupních a opatřen jest zvonkem. (Obr. 365.)

Obec si zachovala doposud pergamenovou listinu z r. 1505, kterouž

Obr. 366a. Vltavice Dolní. Městská pečeť.

Obr. 366b. Vltavice Dolní. Pečeť spojených řemesel.

Obr. 366c. Vltavice Dolní. Pečeť obuvníků.

Obr. 366d. Vltavice Dolní. Pečeť kovářů a kolářů.

Obr. 366e. Vltavice Dolní. Pečeť pekařů.

Obr. 366g. Vltavice Dolní. Pečeť řezníků.

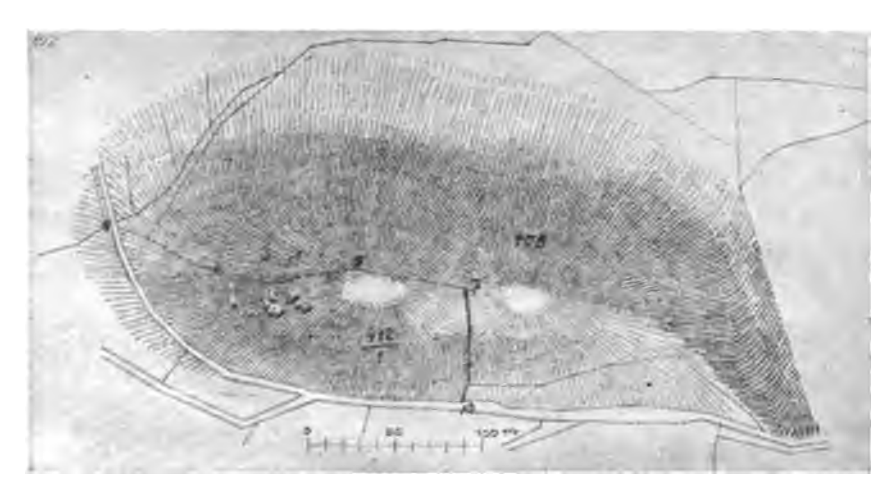

Obr. 366h. Vltavice Dolní. Pečeť pláteníků.

jí Petr z Rožmberka uděluje právo tržní a odúmrtní. R. 1684 na městečko povýšena a nadána erbem. Z té doby jest pečeť s nápisem: SI · DES FVRS · EGGENB · MARC WVLDAV; v kníž. archivu třeboňském, poněkud mladší pečetidlo s nápisem: MARKTGEMEINDE UNTERWULDAU u obce. U společenstev jest 7 pečetí, jedna z konce XVII., ostatní z XVIII. století. Prvnější náležela asi cechu plátenickému, který teprve r. 1669 oddělen od krumlovského stal se r. 1676 samostatným. Cech pro pekaře, řezníky, obuvníky, kováře a koláře ustanoven r. 1706. (Obr. 366.)

Záluží.

Stará malá víska. Severo-západně od vsi jest na Vltavě les, jemuž se říká „na hradišti". Tak jmenován také na staré mapě lesního revíru kameno-újezdského asi z let 1818 a v „Poznamenání lesův

Obr. 367. Záluží. Hradiště.

a vrchův na panství J. M. páně Krumlovském l. P. 1600" uvádí se v „hájenství Rančickém" vrch Hradiště. Malý ouzký ostroh chráněný k severu, západu a jihu strmými z části skalnatými stráněmi, k východu kamennou hrází, která dnes tvoří hranici mezi lesem knížecím č. $\frac{412}{1}$ a lesem Bartoloměje Klímy z Radostic čís 408. Hráz jest délky as 80 metrů a vede od cesty k srázné severní stráni; na další hranici hráze kamenné není. Za hradiště považovati třeba část západní, chráněnou hrazí před snadnějším přístupem od východu. (Obr. 367.)

Naproti ostrohu zvedá se na levém břehu Vltavy rozsáhlé hradiště Třísovské, viz „Dívčí kámen".

V čís. 1 „Žalabec" zvaném (majitele Frant. Vyžrálka) sklep

s komorou, krytý vysokou střechou prejzovou, z níž vedou malá rozevřená okna ve způsobu střílen; pochází asi ze začátku XVII. století.

Na vratech stodoly v čís. 17 renaiss. držadlo s někdejších dveří ze zač. XVII. stol.

U vsi směrem k Radosticům stojí BOŽÍ MUKA ze žuly, čtyřstranná, skosením hran v osmistranný sloup převedená, s kapličkou a patkou křížujícího se profilu pozdně gotického, ze začátku XVI. století.

Zátoň. (Ottau.)

Trajer, Diöcese Budweis 316; Dr. A. Ilg, Kunsttopographische Mitteilungen aus Südböhmen 79; A. Sedláček, Hrady III., 97; A. Sedláček, Slovník 1008; Th. Gallistl, Heimatskunde 114; Dr. Neuwirth, v Böhmen II., 269; F. J. Lehner, Dějiny umění národa českého I., 56, II., 304; Jos. Braniš, Obrazy z dějin jihočeského umění 55, 56, 60; Prof. Ed. Brechler, Eine Wallbung bei Ottau. (Mitteil. d. anthrop. Gesellsch. in Wien XXI., Bd. 1891, S. 62); Richard Ernst, Beiträge zur Kenntnis der Tafelmalerei Böhmens im XIV. und am Anfang des XV. Jahrhunderts, Prag 1912; Dr. P. Valentin Schmidt, Die Benediktinerpropstei Ottau in Südböhmen („Studien u. Mittheilungen zur Geschichte des Benediktinerordens und seiner Zweige", N. F. Jahrg. 5, 1915, Heft. 1); Franz Paffelsberger, Lexikon der österr. Monarchie IV., 1508 (1847); Dr. Wirth, Umělecké poklady Čech 1914, 35.

Zátoň jest název lesa, jejž „s kaplí sv. Jana Křtitele" dal kníže Břetislav (1037—1055) klášteru ostrovskému; tento postavil zde před rokem 1310 klášterec s proboštstvím. Král Sigmund zapsal jej r. 1421 Jindřichovi a Buškovi z Drahova a 1422 Maternovi z Ronova. Od Čeňka z Klinštejna, jeho dědice, dostal jej r. 1430 Jan z Rožmberka. R. 1491 klášterec zrušen, tak že tu zůstala jen fara. R. 1512, 28./XII. odkázal krumlovský měšťan Pavel Hoch k stavbě kostela v Zátoni 5 kop grošů. R. 1686 přelil puškař dělostřelecký z prasklého nový zvon za 30 zl., ale nebyl ku potřebě; 1697 sebrali na nový oltář 84 zl.; 1706 ulil *Ant. Schönfeldt* v Praze ze starého, 480 lib. těžkého nový zvon 615 liber těžký; 1718 pořízeny varhany za 150 zl.; 1721 udělil papež Klement XI. odpustky. Nové dveře ze hřbitova do sakristie. 1723 pořízeno nové stříbrné ciborium v Praze od Josefa Kokseela za 84 zl. místo ukradeného; 1745 odkázal Jak. Putz z Bohdalovic 21 zl. na obraz sv. Jana Křt. pro hlavní oltář; 1749 sebrány pro tíži prejzy a kůrky s hořejší části (věže) a dána kopule a kryta šindelem, jenž se natřel červeně; 1751 dostaly varhany a obraz sv. Jana Nep. z zámecké kaple krumlovské; 1758 zřízena kruchta; 1769 křížová cesta pořízena; 1770 ulil *Jan Felix Leitner*, zlatník v Krumlově, ze staré monstrance novou.

Před mřížemi ležel kámen z červeného mramoru s nápisem ještě r. 1810 čitelným: Anno salutis nostrae 1533 die 19 mensis Martij obiit Vene-

Obr. 368. Zátoň. Celkový pohled.

rabilis D. Ioannes Mrass ex Rosenberg, sacri huius templi plebanus, Cuius anima deo vivat.

V okně byla malba na skle: infulovaný svatý v pravé ruce drží knihu, v levé Ondřejův kříž, před ním klečící svatý. V druhém oddělení holomek s tasným mečem hotov svatého stíti. Pod tím nápis: Silvester Perger 1517.

Starému KOSTELU SV. JANA KŘTITELE — orientova-

nému — náleží pouze s a k r i s t i e valeně do půlkruhu sklenutá a hrubé z d i v o p r e s b y t á ř e a vítězného o b l o u k u. Pravidelný tvar k r u ž e b v presbytáři dosvědčuje, že tato část kostela dříve postavena; k l e n b a jeho a l o ď taktéž sklenutá postaveny však teprve r. 1510. Tak zní červený l e t o p o č e t MCCCCCX vedle růže na štítu mezi presbytářem a lodí; na půdě však podnes znatelný jest š t í t nad dříve mnohem

Obr. 369. Zátoň. Kostel se školou a farou od severozápadu.

nižší, dřevěným stropem krytou lodí a jeho zvýšení; také uvnitř znatelna jest stará z e ď s plnými zděnými p i l í ř i a pozdější sklenutí triumfálního oblouku s rohy skosenými. (Obr. 368—371.)

P r e s b y t á ř jest 10·20 *m* dl., 7·55 *m* široký o jednom poli, pěti stranami osmiúhelníku zakončený; oproti lodi jest velmi nízký. (Obr. 372.) Z uvedených k r u ž e b pravidelných odlišuje se nápadně kružba okna jižního, povstalého asi za některé opravy doby nejnovější. Pro nepravidelnost starého půdorysu musila býti k l e n b a po straně severní opřena o k r á k o r c e. Do doby přestavby spadá s a n k t u á ř s řemeslně provedenou m ř í ž k o u (obr. 374 *k*) a železné d v e ř e k s a k r i s t i i i s kamenným ostěním.

L o ď 13·30 *m* dlouhá, 9·15 *m* široká, značné výše, sklenuta do dvou polí. (Obr. 373.) Zde i v presbytáři jsou žlábkovaná ž e b r a, která se v trojúhelnících protínají a s jedním s v o r n í k e m jsou pouhou dekorací. Podobně se protínají žebra pod kruchtou a ve volné předsíni u portálu na straně jižní. V lodi vybíhají žebra z k o n s o l připomínajících stejným

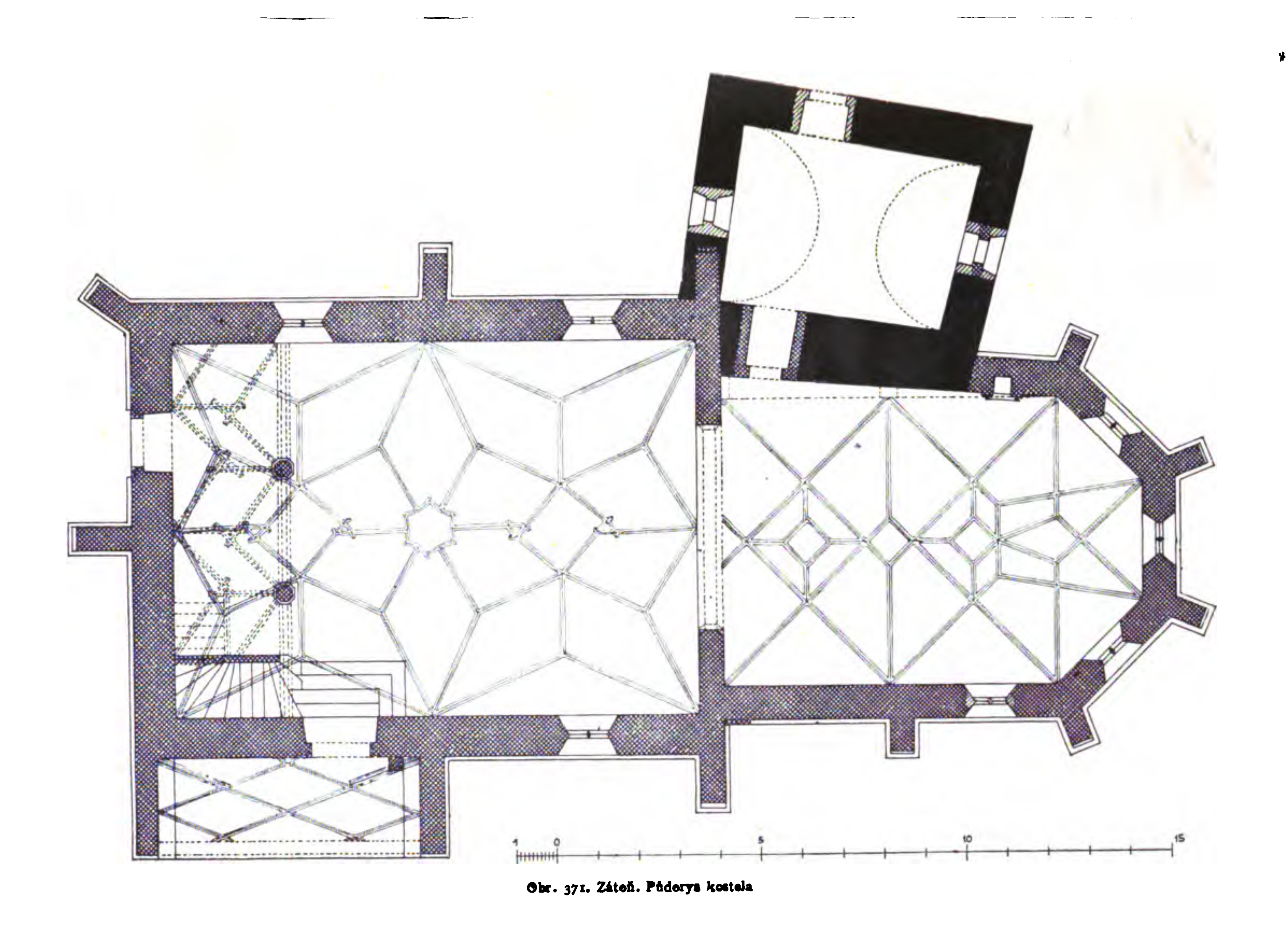
tvarem svým Záblatí; v presbytáři vyrůstají při krátkém zlomení přímo ze zdí, resp. krákorců. V předsíni jsou žebra na dvou místech uměle nýtována. Kružby oken jsou forem nepravidelných, pozdních; oba rovným nadpražím přeložené portály s protínajícími se pruty oblými i rohovými připomínají na stejné ve Chvalšinách a Kuglveitu. Opěrné pilíře o slabém ústupku, jimiž stuženo zdivo lodi i presbytáře,

Obr. 370. Zátoň. Kostel od jihovýchodu.

jsou sedlovitě zakončeny. Nad prostředním pilířem v čele růžice. (Obr. 374.)

Značně vystupují dva pilíře na jižní straně lodi, kde slouží k utváření předsíně; na vnitřní straně připojena kamenná sedátka. Hlavním římsem kolkolem jednoduše žlábkovaný jest ve čtvercích červeně a žlutě pomalován. Kamenické značky na portálech jsou stejné s chvalšinskými; ony na opěrných pilířích předsíně se však značně odlišují, jsou volnějšího tvaru.

Obr. 371. Zátoň. Půdorys kostela

Starý **k r o v**, stojaté stolice, jest po obou stranách zvalbován. **V í ž k a** dřevěná, z předu postavená, byla dříve prejzy kryta, v době

Obr. 372. Zátoň. Pohled do presbytáře.

barokní (1749) dostala střechu hruškovitou, šindelovou, která r. 1890 zaměněna za pseudogotickou plechem pobitou. Až do nedávna visel v lodi **o b r a z t a b u l o v ý t ř í k ř í d l o v ý** s **U k ř i ž o v á n í m K r i s t a**

uprostřed a čtyřmi obrazy z života sv. Jana Křtitele na křídlech: Kázání s nápisem: **penitentiam agite.**

Křest Kristův s nápisem: hic est filius me'.

Stětí sv. Jana a Herodias s hlavou Janovou. Náležejí asi hlavnímu oltáři z doby přestavby r. 1510, a jsou dnes v románské komoře zámku

Obr. 373. Zátoň. Pohled do lodi.

krumlovského. Obrazy temperové malovány na stříbrném podkladu, který působí poněkud tupě, měří 1·68 *m* výšky, 0·92 *m* šířky, křídla 0·46 *m* šířky. Na rameni kata stínajícího svatého páska s nápisem těžce čitelným: III ✠ a OTMP MIII Jinak jest vnitřní úprava kostela barokní.

H l a v n í o l t á ř sloupový s obrazem s v. J a n a K ř t i t e l e z r. 1745 od P h i l i p p o t a ne valně obnoveným a dobrým oválním o b r a z e m B o h a O t c e nad ním jest dle aliančního erbu eggen-

bersko-schwarzenberského z r. 1697. Postranní sochy Jana Kř t. a sv. biskupa jsou práce dobré z téže doby, kteréž náležejí také sošky menší na římse; sochy sv. Petra a Pavla jsou však slabší a ž doby mladší. Tabernákl náleží 2. pol. XIX. stol.

Mensa kvádrová z r. 1510 jest z předu kryta antipendiem malovaným z r. 1697.

Sv. František nad kredencí jest prostřední práce z 1. pol. XVIII. století.

Korpus kazatelny ornamentálně vykládaný — vlivu německého — jest ze začátku XVII. stol., řezba dobrého pastýře na klobouku současná, výplně představující evangelisty — barokní — jsou slabší. Pobočníoltáře se slabšími obrazy Navštívení P. Marie a Šimona, oba od *Philippota*, v řezaných rámech zlacených, s hrubými sochami sv. Kateřiny a Barborya sv. Linharta a Rocha jsou méně zdařilé práce z pol. XVIII. století.

Na vítězném oblouku stojí pod zručně řezaným baldachýnem z pol. XVIII. stol. nová soška sv. Jana a na konsolách v lodi sv. Linhart, Vavřinec a Donát řezby dobré, sv. Floriána, Anny a Jana Nep. řezby méně dovedné z 1. polov. XVIII. věku.

Oltáře, kazatelna i sochy opravovány r. 1883. Inventář z r. 1871 uvádí varhany od *Frant. Jentschke* z Krumlova z r. 1811; nynější jsou nové z r. 1889.

Křížová cesta v rokokových rámech malována od *B. Čurna* z Č. Budějovic.

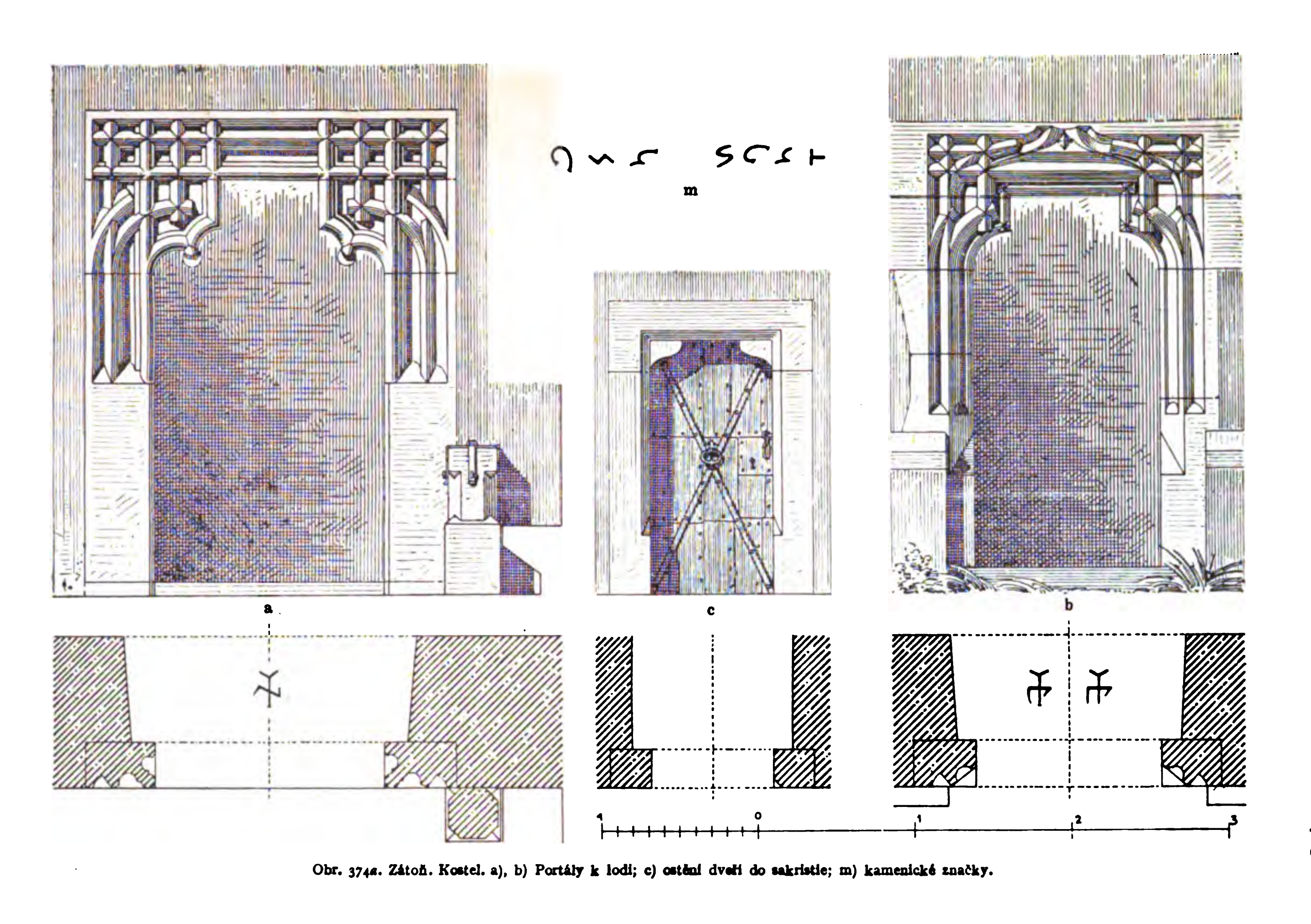
Pozdně gotická šestnáctistranná žulová křtitelnice spočívá na kvádru kulatého sloupu s patkami žeber.

U pravého pobočního oltáře zavěšena novější lampička na rokokovém kovaném rameni. Dále jmenujeme: Obraz sv. Šebestiána 1·30 *m* × 0·85 *m*, kopie bolognského obrazu z XVI. století v barokním řezaném rámu zlaceném, gotická dřevěná truhla se zbytky vyrytých laubverků tyrolských ze začátku XVI. stol.

Z inventáře budiž uvedeno:

Stará stříbrná monstrance různé práce s nohou dělenou, zdobenou hrubě tepanými ovocnými festony, zlacenými hlavičkami andělíčků a pozdějšími falešnými kameny. Na svršku hrubě tepaný Bůh otec, po stranách reliefy Mojžíše a sv. Jana Křt. lepšího provedení a 2 andělé práce dovedné, z konce XVII. století; 1770 předělána; vys. 0·51 *m*, bez značek.

Malá stříbrná monstrancerokoková s vykrouženou nohou, v jejíž kartuši vytesáno L / A C, svršek ornamentálně roubený a falešnými kameny posázený; dobrá práce z 1. pol. XVIII. stol., bez značek, vys. 0·37 *m*.

Obr. 374a. Zátoň. Kostel. a), b) Portály k lodi; c) ostění dveří do sakristie; m) kamenické značky.

C i b o r i u m stříbrné pozlacené, s košem skvěle tepaným hlaviček andělíčků, révy a ornamentu též na víku z r. 1723, bez značek, patrně od Jos. Kokseela, zlatníka v Starém městě Pražském; noha mosazná z doby 1810.

K a l i c h stříbrný pozlacený, ovocem tepaným a ornamentem bohatě zdobený; na prolamovaném koši hlavičky andělů, na noze tři andělé s mučednickými nástroji. Granáty a ametysty později vsazeny. Na noze vyryto: **1709 F. V. S.**, na pátení značka **MI** neb **ML**, vys. 0·24 *m*.

K a l i c h m o s a z n ý, koš stříbrný, mušlovitě tepaný s listovým věncem; na noze z let 1810 hrubý listový ornament a nápis: **Ex collect. P. G. W.**, vys. 0·25 *m*.

Dva r e l i k v i á ř e monstrancové, s hrubší tepanou prací ornamentovanou na noze z 1. pol. XVIII. stol.; 0·27 *m* vys.

P a c i f i k á l stříbrný, zlacený ve způsobu hladkého úhledného kříže s rytými růžicemi a relikviemi v koncích z 2. pol. XVII. století; noha ornamentovaná, novější; 0·38 *m* vys.

S v í c n y m o s a z n é prsténkové z XVI. stol.: 2 po 0·34 *m* a 0·23 *m* výšky.

Svícny mosazné s ornamentovaným trnožem a hlavičkami andělíčků: 2 po 0·37 *m* a 2 po 0·33 *m* výšky. (Obr. 375.)

P a r a m e n t a jsou po většině nová, několik k a s u l í z konce XVIII. stol. jsou bezvýznamné.

M a t r i k y z r. 1679; p a m ě t n í k n i h a z r. 1859.

U r b á ř z r. 1552 nalézá se dnes v universitní knihovně pražské.

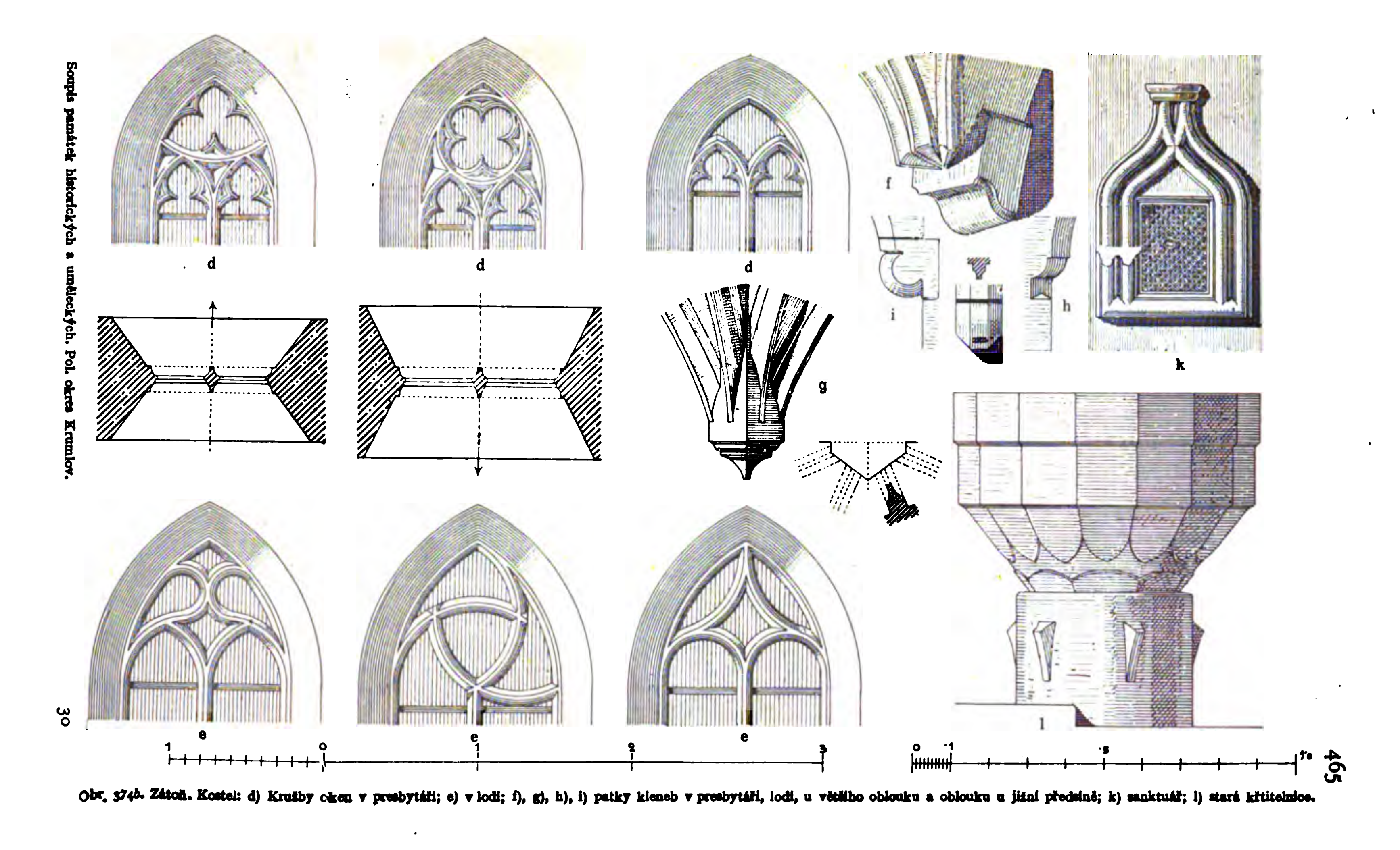
Na věži visí 4 z v o ny:

v e l k ý průměru 1·10 *m*, šikmé výšky 0·82 *m*, kolmé 0·86 *m*, dekorován pod korunou gotickým ornamentovaným věncem; na plášti relief sv. Jana Křtitele a znak knížecí, pod nímž nápis:

ZVR EHRE GOTTES VND DES HL. JOHANN DES TAÜFERS | WVRDE ICH MIT MEINEN SCHWESTERN IM JAHRE DES HERRN | 1909 | ANLÄSSLICH DES 500 JÄHRIGEN KIRCHENBESTANDES VON DEN EINGEPFARRTEN GEWIDMET | ZVR ZEIT DES HOHEN PATRONATSHERRN ADOLF JOSEF FÜRST SCHWARZENBERG | DES PFARRERS FRANZ X. KAKUSCHKA VND DEN VORSTEHERN: | MAX KNECHTL, J. WURZINGER, St. KLAMPEL, KIRCHENVÄTERN: KLAMPFL UND WEISZ | GEGOSSEN VON RUDOLF PERNER IN BUDWEIS. Odveden státu r. 1917; vážil 700 *kg*.

Na věnci zase pozdně gotický vinutý ornament.

P r o s t ř e d n í prům. 0·84 *m*, šikmé výšky 0·60 *m*, kolmé 0·66 *m*, jest pod korunou dekorován listem akantovým, na plášti relief Krista na kříži a znak allianční eggenbergo-schwarzenberský s nápisem:

Obr. 374b. Zátoň. Kostel: d) Kružby oken v presbytáři; e) v lodi; f), g), h), i) patky kleneb v presbytáři, lodi, u většího oblouku a oblouku u jižní předsíně; k) sanktuář; l) stará křtitelnice.

SVB AVSPICATO REGIMINE CELSISSIMI PRINCIPIS ET D : D : IOANNIS CHRISTIANI DVCIS CRVMLOWIENSIS ET PRINCIPIS | AB EGGENBERG S : R : I : PRINCIPI COMITIS GRADISCÆ COM- | MITIS ADELSBERGÆ ET D : IN AQVILEIÆ & ÆQVITIS AVREI | VELLERIS: S : R : M : ACTV INTIMI CONSILIARŸ ET CAMERARŸ & | ME FVDIT.

Na věnci ANNO 1706 a kartuše, v níž nápis zvonařův:

VETERO
PRAGÆ FV?
? ? ANTONIO
SCHÖNFELD.

Odveden státu r. 1917; vážil 330 *kg*.

Menší průměru 0·72 *m*, šikmé výšky 0·54 *m*, kolmé 0·61 *m* se stejnou dekorací jako u zvonu velkého; na plášti relief Neposkvrněného početí P. Marie a nápis:

DER FROMME SINN DES H. PFARRERS VND DER FAMILIEN: W. MÜLLER, ANDERL-MIKSCH, K. KLAMPFEL IN HOSCHLOWITZ, SCHLASCHY IN RUM, | GUBO-BÖHM IN LOBIESCHING, HANDLOS IN KROPSDORF, BÜRGSTEIN IN LUSCHNE, | PILS AUS HORRA UND ANDERER MILDTÄTIGER SPENDER | HAT MICH IM JAHRE 1909 GIESSEN LASSEN, | ZVR EHRE DER SELIGSTEN JUNGFRAU MARIA.

Pod ním na tabulce:

Rudolf Perner
Budweis
Gegründet 1760.

Odveden při 2. rekvisici; vážil 250 *kg*.

Nejmenší průměru 0·55 *m*, šikmé výšky 0·41 *m*, kolmé 0·44 *m*, stejně ornamentovaný jako předešlý; na plášti relief Srdce P. Ježíše a nápis:

GEWIDMET
ZU EHREN DES ALLERHEILIGSTEN HERZENS JESV
IM JAHRE DES HERRN 1909
VON DER FAMILIE
WENZEL MAJER IN EBENAV.

Pod ním tabulka jako předešlá.

Roku 1871 stával zde zvon sv. Antonín Paduánský z r. 1682, 2 centy těžký, avšak již tenkráte prasklý.

V dioec. museu v Budějovicích jest zvon ze Zátoně sv. Vavřinec 1½ centu těžký, průměrů 0·55 *m*, kolmé výšky 0·41 *m* + 0·10 *m*, šikmé 0·40 *m*, pod korunou s nápisem, v gotické minuskuli: k s(w)atimu janu do zatona ja a(u)gustin dielal s sinem svim v krumlo-

mei (!) Na plášti krucifix s P. Marií a sv. Janem a s královskou korunou nad křížem; jinak hladký.

V sanktusu Beatae váží 50 liber, jest nepřístupný.

Dočasný farář Zátoňský vydržuje kapli sv. Prokopa v Kienbergu.

Fara povstala z někdejšího hostince a až do r. 1679 užíval farář svého výčepního práva.

Obr. 376. Zátoň. Svícny.

Severovýchodně od kostela a fary pozůstává v zádušním lese „Schlösselwald" zvaném na strmém konci vrchu ze dvou stran potokem zátoňským obklíčeného hradiště. Jest malých rozměrů. Vnitřní, přirozeným terrénem mírně k jihu skloněný prostor průměru as 25—35 *m* obklopen jest kolem příkopem 6—10 *m* hlubokým a hrází dnes mírně vysokou. K severu, odkud snadnější jest přístup, vrch druhým příkopem a hrází jest přehrazen, které vnitřní hradiště jen z části uzavírají a do strmých strání na ostatních třech stranách vybíhají. Uvnitř hradiště jest prohlubeň. Že by byla bývala studní, nelze z pozůstatků souditi; také zbytky „vodovodu" nejsou dosti jasné.

T v r z neb v ě ž, postavená tu asi v XIV. stol. k ochraně zboží klášterního, nestála však ani 100 let, tvrdí A. Sedláček.

Želnava. (Salnau.)

Th. G a l l i s t l, Heimatskunde d. polit. Bez. Krummau 1903, S. 121; T r a j e r 335; A u g. S e d l á č e k, Místopisný slovník 1034; Želnavská myslivna, akvarell F e r d. R u n k a v zámku třeboňském č. 22 (39 : 57).

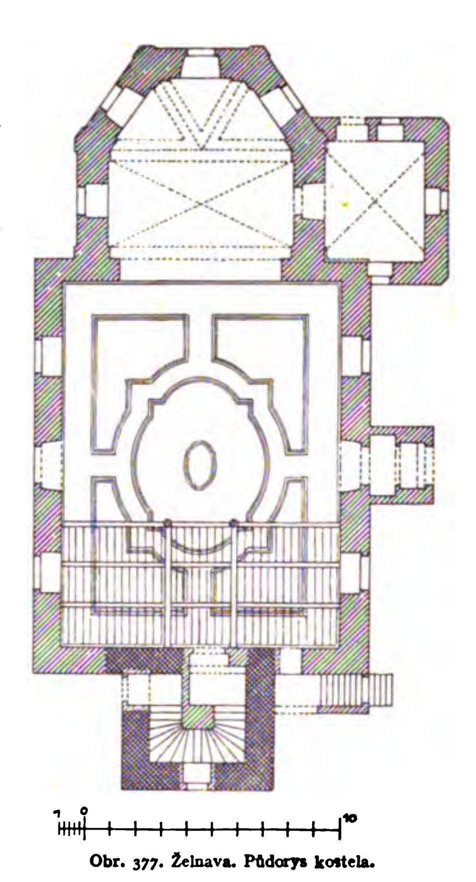
Obr. 376. Želnava. Kostel od východu.

Roku 1846 nalezena p o d k o v a u tak zv. padesátizlatového mostu a r. 1856 též p o d k o v a pod jedlí 400letou, nyní v románské komoře zámku krumlovského.

Želnava patřila k oněm v e s n i c í m, jež byly 1360—1395 sporné mezi klášterem zlatokorunským a proboštstvím vyšehradským; r. 1395 vrácena klášteru, jenž v uznání postoupil Želnavu králi Václavovi IV. k doživotnímu užívání. Po jeho smrti r. 1420 vrátil král Zikmund ves klášteru. Roku 1460 najal si ji Prokop z Rabštejna a připojil ku Prachaticům; od r. 1501 sdílela osud s panstvím krumlovským.

FARNÍ KOSTEL SV. JAKUBA připomíná se poprvé r. 1395. Z let 1463 a 1473 máme vědomí, že Želnava jest filiální kostel fary planské; ale potom byla zase v létech 1585—1600 samostatnou farou, kde se podávalo výlučně jen pod jednou.

Za času protireformace r. 1624 dostal Planou s Želnavou k administrování Jan Hauser; roku 1633 však byla tu zase samostatná fara. R. 1686 vystavěna sakristie a krytba vypravena prejzy. V letech 1708—1712 kostel rozšiřován a znova stavěn, při čemž okna kostelní 4 lokte vysoká a 2 lokte široká udělána a dne 19. února 1713 vysvěcen. A ježto kostel byl nový a hlavní oltář sv. Jakuba starý, špatný, dali dobrodinci r. 1724 od krumlovského truhláře *Josefa Širokého* zhotoviti nový oltář za 120 zl. a slíbila obec, že i na oba oltářní obrazy a na štafírování potřebné peníze sebere. Ježto zvony pro nízkost věže pořád málo bylo slyšeti, vyvýšena jest věž ve zdivu r. 1722 o 2 sáhy a, ježto měla trhliny, podchycena podezdívkou. Ve špaletě u zvonů poznamenán letopočet 1723.

Obr. 377. Želnava. Půdorys kostela.

Též nová křtitelnice pořízena r. 1723; kamenická práce jest od *Jana Planskera*, truhlářská od *Jiřího Leyrera* a sochařská od *Martina Lindenmayera*. R. 1726 štafíroval nový oltář *Jan Krištof Aneis* a renovoval 2 staré sochy sv. Petra a Pavla za 220 zl. R. 1727 daroval do Želnavy jako svého rodiště vimperský důchodní písař Ondřej Ignác Wagner varhany, jež tu dosud nebyly. Roku 1744 pořízen na místo schátralého nový oltář 14 pomocníků k ozdobě chrámu Páně a povzbuzení věřících. Roku 1730 byly tu 3 zvony: největší vážil 6½ centu, prostřední 1·2 centu a nejmenší 50 liber. Když tento praskl, přelil jej budějovický zvonař *Jiří Václav Kohler*. Prostřední byl starý a od tlučení srdce otlučený; proto byl jen obrácen. Když potom roku 1745 praskl, byl téhož roku od zvonaře *Silvia Creuze* v Linci přelit. Ale již r. 1756 praskl zase a nahrazen novým r. 1757 litým v Pasově a posvěceným tamním kardinálem hrabětem z Lambergu. Měl nápis: P. A. Jacominus in Passau ão 1757 a vážil 260 liber. R. 1759 uvádí

Obr. 378. Želnava. Mariánský oltář.

se oltář sv. Linharta. Podle inventáře z roku 1762 bylo v Želnavě 5 oltářů: hlavní sv. Jakuba Většího s 12 soškami apoštolů; na straně evangelia v presbytáři oltář sv. Jana Nep. a v lodi P. Marie, na straně epištolní v lodi oltář sv. Anny a u dveří oltář 14 pomocníků; kostel měl stříbrnou pozlacenou monstranci, starou mosaznou monstranci pozlacenou, 3 stříbrné kalichy, 3 kapsule, troj-

násobnou nádobku stříbrnou na sv. oleje, krucifix větší o procesích nošený, 18 kasulí s příslušenstvím, 2 nové a 2 staré missály a 3 pro mše zádušní, 3 kaditelnice s lodičkami, 10 kovových svícnů, 8 dřevěných postříbřených, 7 lamp kovových, varhany, 8 korouhví, baldachýn, křížovou cestu, 10 soch a tolikéž obrazů, 5 antipendií.

Ještě r. 1870 uvádí se všech pět oltářů, v novější době však oltář 14 sv. pomocníků zrušen.

R. 1783 kostel nově kryt.

Roku 1810 vykoupeny monstrance, kalich a nádobka na sv. oleje; odveden byl pouze jeden kalich.

Ze staré středověké budovy nezachovalo se krom nepatrné části zdiva v dnešní věži a přilehlé čelní zdi lodi ničehož, avšak i tato jest sporná. Ze stop někdejšího krovu nízkého na půdě lze souditi, že kostel starý byl značně užší a nižší. Věž jest prosta vší architektonické ozdoby; malé okénko jest jen hladkou omítkou zarámováno a na stěně k půdě obrácené znatelno jest rohové kvádrování, v němž lze čísti:

1688
H S P
52

a dále:

: I K :
: I K :
: F F :
: M M :
1733

psáno jest to červenou hlínkovou barvou. Zachovaly se však jiní dva svědci starého kostela: soška P. Marie sahající až do 2. pol. XIV. století a soška nějakého biskupa ze začátku XVI. stol. Že v XVII. stol. zde více se dělo, nežli postavena jen sakristie a opraveny střechy, dosvědčují oltáře jak zmíněné již P. Marie tak i podobný sv. Anny a zvon z r. 1624 neb 1644.

Obr. 379. Želnava. Socha P. Marie.

Nynější kostel (obr. 376, 377) v plném rozsahu — až na nepatrné změny jako opravu stropu v lodi, krovů nad lodí a presbytářem a odvodnění kostela prohloubením a vydlážděním stoky na severní straně v roce 1892 a postavení schodů ve věži k 2. vyšší empoře r. 1902 — po-

chází z r. 1708—12, starší (z r. 1688 ?) jest pouze věžové zdivo. Jest to prostá budova sestávající z presbytáře k východu orientovaného a pěti stranami osmiúhelníku uzavřeného délky 7·05 *m* + 0·85 = 7·90 *m*, šířky 7·30 a lodi dlouhé 14·30 *m* a 11·00 *m* široké, k níž přiléhá na západ mírně vysoká, prostou jehlancovou střechou krytá věž. K presbytáři přistavěna na jih sakristie do kříže sklenutá a k lodi předsíňka s rovným stropem a schody ke kruchtě. Presbytář jest lisenami, které končí v římsy, členěn a do jednoho kříže a tří lunet v závěru sklenut; vítězný oblouk jest polokruhový; loď má rákosový, rámováním štukovým do polí dělený strop. Starší spodní kruchta s trámovou podlahou spočívá na dvou dubových sloupech; druhé patro postaveno v době novější.

Obr. 380. Želnava. Ciborium.

Okna jsou ellipsovitě sklenuta, dveře s lomenými výplněmi k lodi a presbytáři tepaným kováním opatřeny, veškeré místnosti žulovými plotnami dlážděny, loď i presbytář taškami, sakristie a schodiště plechem kryty. Venkovní fasáda jest prosta všech dekorací, jedině presbytář jest na rozích lesenami členěn; nad presbytářem stojí sanktus barokové formy plechem pobitý.

Vnitřní úprava náleží různým dobám; nezachovala se však v prvotním svém provedení, neboť byly r. 1856 a podruhé roku 1869—70 všechny oltáře i s kazatelnou, křtitelnicí a křížovou cestou renovovány, při čemž některé oltáře, jako hlavní a poboční sv. Jana Nep. a Panny Marie, které beztoho již z doby dřívější byly značnějších změn utrpěly, nově upravovány. U hlavního oltáře výměněny sochy sv. Jana Křt. a Evang. za nové P. Marie Lourdské a sv. Josefa

v době nejnovější. Nynější hlavní oltář sloupový pochází z 2. pol. XVIII. století; ze sošek 12 apoštolů ještě 1784 připomínaných jsou zde pouze dvě: sv. Petra a Pavla, které *Anneys* r. 1726 byl renovoval, sahají svým původem tedy do 2. pol. XVII. stol.; jsou dobré řezby výrazné. Obrazy sv. Jakuba mladšího, Nejsvětější Trojice ovální P. Marie jsou nové, bez ceny umělecké. Ornamentální část oltáře zlacená, jest řezby prvotní. Obrazy Srdce Ježíšova a P. Marie nad průchodem jsou stejně nové, avšak lepšího provedení než ostatní.

Oltář poboční sv. Jana Nep. jest konglomerátem různých součástí někdejšího oltáře z 1. pol. XVIII. století. Na místě sochy méně zdařilé světce z 1. pol. XVIII. stol. stál původně kříž, k němuž patřil Bůh otec a holubice nad oltářem a sošky P. Marie a sv. Jana Ev. po straně stojící. Řezba ornamentálních arabesk jest dovedná, dnes však bezsmyslně kolem sochy sv. Jana sestavena.

Kazatelna náleží 2. polov. XVII. stol. Na korpusu obrázky sv. Řehoře, Augustina a Ambrože, jakož i krajinky mořské s loďmi na zábradlí schodů, původně lepší, byly při zmíněných opravách přemalovány. Klobouk si zachoval svou původní řezbu, dobrou; zakončen jest krátkou soškou dobrého pastýře.

Z pobočních oltářů v lodi zachoval se v původní své formě jedině onen sv. Anny na straně epištoly. Ve výklenku sloupkovém stojí uprostřed sv. Anna s Ježíškem, jí po straně sv. Linharta a jiný světec; v hořejším patře podobné formy soška sv. Floriána, jí po straně na římse sošky sv. Josefa a římského vojína s palmou. Architektura i řezby jsou práce dobré a dosud dosti zachovalé, z 2. pol. XVII. stol.

U druhého oltáře na straně evangelia stojí v stejném sloupkovém výklenku soška P. Marie, vzácná řezba z konce XIV. stol., jíž na místě staré koruny posazena koruna barokní, tatáž také Ježíškovi. Tělo ve způsobu tehdejší doby prohnuté kryje šat a plášť v delších mírně lomených záhybech. Konce pláště jsou rourovitě složeny. Obličeje jsou klidné. P. Marie má v ruce hrušku. Hořejší výklenek nahrazen rokokovým nástavcem s monogramem; jest i s řezbou ornamentální práce opravy z XIX. stol. (Obr. 378, 379.)

Křtitelnice žulová mušlová s nohou, na níž jest letopočet 1723; víko dobrou řezbou z konce XVII. stol. zdobeno.

Na konsole socha sv. Antonína, práce hrubá z 2. pol. XVIII. stol. a velký nástěnný krucifix, stejná práce z XIX. stol.

Varhany velmi střízlivého provedení ze začátku XIX. stol. jsou dle nápisu prací varhanáře krumlovského *Františka Jentschke* (1811).

V sakristii jest velmi hezky řezaný rokokový tabernákl s hlavního oltáře; i na něm jeví se již známky klasicismu.

Na kostelní půdě jsou zbytky někdejšího oltáře čtrnácti svatých pomocníků, jsou sešlé, že nelze jich více použíti. Také

3 staré sochy a obraz sv. pomocníků nestojí za obnovu. Za to uznána 0·72 *m* vysoká soška nějakého svatého biskupa za dobrou práci XVI. stol.; ruce jí scházejí.

Kulatý kámen s třemi děrami neznámého účelu.

Z inventáře uvádíme:

Monstranci stříbrnou s tepaným listovým ornamentem na noze označené [značka] 1688. Na svršku Bůh otec a dvě allegorické figurky na stříbrné zlacené záři, jinak veškeré okrasy zbavena, 0·61 *m* vys., s úředními vyvazovacími značkami pražskými z r. 1810.

Ciborium stříbrné pozlacené s šestidílnou nohou, ornamentem tepaným bohatě zdobenou, stejným košem a víkem s tepanými andělíčky výtečné práce z 2. pol. 17. stol. Na noze úřední pražské vyvazovací značky z r. 1810; 0·30 *m* vys. (Obr. 380.)

Kalich stříbrný zlacený s šestidílnou nohou, tepaným ornamentem a růžemi zdobenou; na noze pražské vyvazovací značky úřední a kupa nová hladká, 0·23 *m* vysoká, z 2 polovice XVII. století.

Pacifikále mosazné postříbřené, hrubší práce z 2. pol. XVIII. stol., 0·25 *m* vys.

Nádobka stříbrná trojdílná na sv. oleje s jemnou nohou z 1. pol. XVIII. stol.

2 mosazné svícny lité prsténkové z 2. pol. XVI. stol., vys. 0·21 *m*.

2 mosazné svícny lité s trnožem, na němž hlavičky andělíčků, ze zač. XVII. stol., 0·30 *m* vys.

2 mosazné svícny lité s trnožem hladkým, 0·32 *m* vys.

2 „ „ „ jemné kulaté formy 0·30 *m* vys.

2 „ „ „ „ „ „ 0·36 *m* vys.

6 svícnů z mosaz. plechu postříbřených, bohatě rokoko dekorovaných z 2. pol. XVIII. stol., 0·68 *m* vys.

2 velké cínové lampy hladké z 1. pol. XIX. stol.

Kasule stříbrem tkaná, pruh květovaný barevný na zlaté tkané půdě z doby Marie Terezie.

Kasule zelená květinami téže barvy protkaná z konce XVIII. stol.; pruh z nového zeleného hedvábí.

Alba se starou paličkovanou krajkou.

Pamětní kniha z r. 1633, matrika z r. 1664.

Misál pro rekvie, tištěný v Antverpách r. 1738, v hezké lisované vazbě.

Na věži visí 4 zvony:

velký průměru 0·88 *m*, šikmé výšky 0·72 *m*, kolmé 0·78 *m*, pod korunou nápis: LAVDO DEVM VOCO CLERVM CONVOCO PLEBEM PELLO TONITRVA MDCXXXXIIII IN VRBE PASSAVIENSI ME FVNDEBAT;

pod nápisem květinové festony; na plášti reliefy P. Marie královny nebes (na půlměsíci v záři), Krista na kříži, sv. Petra ap. a dvou andělů s nejsvětějším. Na věnci nápis: OTTO HENRICVS ABLEITNER CIVIS IBIDEM IM + IHAR + MDCXXIIII + TETRA + GRAMMATON + ADONAI + GEGOSSEN + 3 listy šalvějové. Váží 480 *kg*.

Prostřední průměru 0·73 *m*, šikmé výšky 0·55 *m*, kolmé 0·58 *m*, pod korunou proužek barokní a květinové festony; na plášti znak zvonařský s jménem IOHAN ADALBERT PERNER IN BVDWEIS ANNO 1808, na straně protější:

UMGEGOSSEN
IM JAHRE DES HERRN
1906
VON
RUDOLF PERNER
IN BUDWEIS

mimo to reliefy sv. Vavřince a jiného sv. biskupa a dole na věnci proužek s růžemi. Odveden státu r. 1917; vážil 240 *kg*.

Malý průměru 0·61 *m*, šikmé výšky 0·44 *m*, kolmé 0·47 *m*, pod korunou nápis: FRANZ SER. HOLLEDERER IN LINZ 1865 a pod ním barokní ornament; na plášti reliefy P. Marie královny nebes, sv. Martina, Michala, Vavřince, Donáta a Josefa. Odveden státu r. 1917; vážil 179 *kg*.

Sanktus r. 1913 praskl a nahrazen jiným ze dvora Mysletína na Třeboňsku; jest bez nápisu.

Starší hodiny pocházely prý z Polné, dnešní jsou z r. 1912.

Náhrobky:

V presbytáři u vchodu do sakristie pod lavicí v dlažbě žulový náhrobní kámen, 1·50 *m* dlouhý, 0·75 *m* široký s následujícím nápisem:

HIER RUHET DER
EHRSAME GRE
GORIUS REIDING
ER DURCH 50 IAH
R GEWESTER SC
HAFFER IN ROTH
ENHOFF WELICH
ER HIER IN SALNA
U BEY SEINEN GEI
STLICHEN H SOHN
AÑO 1727 DEN 24
MARTŸ GESTORB
EN SEINES ALTERS
76 JAHR GOTT
GEBE I (umrlčí H' DI
EEW hlava) IGE
+ RUHE +

Druhá žulová plotna nahrobní 1·30 *m* dl., 0·70 *m* široká leží v dlažbě před pobočním oltářem na straně epištolní v lodi. Jest značně ošlapaná, tak že možno jen zjistiti, že jest náhrobkem někdejšího faráře Bartoloměje Jana Kernstoka, zemřelého r. 1693.

Třetí žulová plotna před kobkou do lodi, 1·82 *m* dlouhá, 0·92 *m* široká, jest nadobro nečitelná.

R. 1889 shořela fara a nově přestavěna; hřbitov kolem kostela téhož roku rozšířen.

Žestov. (Schestau.)

Malá vesnička připomínaná již 1290 (Qualonis de Sheztav). Jan z Dubové prodal svůj svobodný dvůr zde Vankovi z Lhenic za 28 kop pr. gr. r. 1372, roku 1375 odkázal Vilém ze Slavkova poplatky odtud klášteru vyšebrodskému a r. 1425 daroval hořický měšťan Temel Smyd dvůr Janův (Johannshof) faráři hořickému. Není zde ničehož pamětihodného.

Žlábek. (Riendles.)

R. 1792 našel Jiří Starý při opravě své světnice staré mince v ceně asi 9 zl.

SEZNAM MÍST.

/

SEZNAM UMĚLCŮ A ŘEMESLNÍKŮ.

DODATKY.

[illegible] XXVI [illegible] Eliás [illegible] syn [illegible] Andreas[illegible].

[illegible] byly r. 1917 [illegible] odvedeny státu:
[illegible] 362 kg [illegible] prostřední 2[illegible]0 kg.
[illegible] kg
[illegible] velký 572 kg
[illegible] velký [illegible] kg a [illegible] 78 kg.

